ჰასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილი

ქართული ენის ინგილოური დიალექტის ლექსიკური თავისებურებანი

(სალექსიკონო მასალითურთ)

ჰასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილი

ქართული ენის ინგილოური დიალექტის ლექსიკური თავისებურებანი

(სალექსიკონო მასალითურთ)

თბილისი
სტამბა „ფავორიტი სტილი“
2024

ჰასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილი

ქართული ენის ინგილოური დიალექტის ლექსიკური თავისებურებანი (სალექსიკონო მასალითურთ)

Hasrat Hasratov-Omarashvili

The Peculiarities of the Ingilo Georgian Dialect vocabulary (monograph along with the dictionary material)

მთავარი რედაქტორები: მარინა ბერიძე, ლია ბაკურაძე
რედაქტორები: დიანა ანფიმიადი, მაია ბარიხაშვილი, ზურაბ ოქროპირიძე
რეცენზენტები: მერაბ ბერიძე, ნინო შარაშენიძე
დაკაბადონება: დიანა დანელიანი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

არნოლდ ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

პროექტი „საქართველოს ლინგვისტური
პორტრეტი“

შოთა რუსთაველის ეროვნული
სამეცნიერო ფონდი
SHOTA RUSTAVELI NATIONAL
SCIENCE FOUNDATION

ISBN 978-9941-8-6703-3

აღნიშნული პროექტი განხორციელდა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით (გრანტი N SP-23-812). წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი აზრი ეკუთვნით ავტორებს და შესაძლოა არ ასახავდეს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის შეხედულებებს.
This Project has been made possible by financial support from the Shota Rustaveli National Science Foundation (grant N SP-23-812). All the ideas expressed here with are those of the author, and may not represent the opinion of the Foundation itself.

ნაშრომის შესახებ

წინამდებარე გამოცემა მომზადდა პროექტის „დიალექტური კუნძული ტრანსეთნიკურ არეალში ინგილოური დიალექტი აზერბაიჯანში“ სამუშაო გეგმის ფარგლებში. ნაშრომი მოიცავს წარმოშობით ინგილო ენათმეცნიერის, ჰასრათ ჰასრათოვის მიერ წლების განმავლობაში მოგროვებულ ლექსიკურ მასალას. ამ მასალის დამუშავება და ცალკე წიგნად მომზადება გადავწყვიტეთ იმის გამო, რომ გვინდოდა, სამეცნიერო სივრცეში ის ავტორის სახელით და მისი ლექსიკოგრაფიული კონცეფციით შემოგვეტანა და მხოლოდ ამის შემდეგ აგვესახა ქდკ-ის კორპუსულ ლექსიკონში უკვე სხვა კონცეფციითა და სრულიად განსხვავებული ლექსიკოგრაფიული პრინციპით.

ინგილოური დიალექტის კვლევა, შესწავლა და დოკუმენტირება თანამედროვე ქართული ენათმეცნიერების უმნიშვნელოვანესი მიზანი და სამეცნიერო მოვალეობაა. საქართველოს საზღვრებს გარეთ არსებული ქართული დიალექტური კუნძულები მყიფე, ყოველდღიური საშიშროების წინაშე მდგარი და, ამავე დროს, განუმეორებელი ენობრივი მოცემულობაა, რომელსაც დაცვა და შენახვა სჭირდება.

ინგილოურის კვლევას ქართული ენათმეცნიერების ისტორიაში დიდი ხნის მდიდარი ისტორია აქვს, დიალექტის შესახებ შექმნილია რამდენიმე მასშტაბური მონოგრაფიული ნაშრომი. დიალექტს სხვადასხვა დროს იკვლევდნენ: მოსე ჯანაშვილი, ზაქარია ედილი, ვენერა ჯანგიძე, გრიგოლ იმნაიშვილი, როგნედა ღამბაშიძე, ნათელა როსტიაშვილი, ვასილ აბაშვილი, ჰასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილი. ინგილოური დიალექტის მონაცემებს სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ენობრივი კვლევისას იყენებდა და იმოწმებდა ქართული ენის ყველა თვალსაჩინო მკვლევარი.

შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ დიალექტებს შორის ინგილოური ერთ-ერთი ყველაზე კარგად დოკუმენტირებული დიალექტია: გვაქვს ტექსტებიც, ლინგვისტური ანალიზიცა და ორი ლექსიკონიც (როგნედა ღამბაშიძისა და ნათელა როსტიაშვილის), თუმცა, დიალექტის დოკუმენტირების ყოველი ახალი პრეცედენტი, მისი ყოველი აქ და ახლა, სინქრონიაში დაფიქსირება ყოველთვის მნიშვნელოვანია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ამ სამუშაოს დიალექტის მატარებელი მკვლევარი ასრულებს — „დიალექტური პიროვნება“, რომელიც „ცხოვრობს“ ამ დიალექტში და დიალექტის აღქმა შეუძლია „შიგნიდან“, მისი ყველაზე ბუნებრივი და იშვიათი გამოვლინებებით.

ჰასრათ ჰასრათოვი მთელი თავისი სამეცნიერო ცხოვრების განმავლობაში ინგილოური დიალექტის ლექსიკის საკითხებს (ძირითადად, ონომასტიკის) იკვლევს და სწავლობს.

ამ სამუშაოში განსაკუთრებით ფასეულია მკვლევრის დიალექტური თვი-

თაღქმა, მის მიერ საკუთარი დიალექტური პიროვნების თვითიდენტიფიცირება. ლექსიკონი, გარდა კონკრეტული წესებით გამართული ლინგვისტური ინსტრუმენტისა, ერთგვარად უნიკალური, ინდივიდუალური შემოქმედებითი პროდუქტია. როცა ამ ლექსიკონის შემქნელი ამავე დროს, დიალექტის მატარებელიცაა, ის განსაკუთრებით ზუსტი და მნიშვნელოვანი მონაცემია დიალექტის ლინგვისტური თუ სოციოლინგვისტური ასპექტებით კვლევისათვის.

განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სძენს ამ მასალებს ის, რომ ინგილოური დიალექტის ალიაბადური კილოკავი, რომლის ლექსიკურ თავისებურებებსაც ის მოიცავს, ჰასრათ ჰასრათოვის მშობლიური კილოკავია და მისი ლინგვისტური შემოქმედების მთავარ ინტერესს წარმოადგენს.

როგორც ცნობილია, საინგილო აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მდებარეობს, შედგება კახის, ზაქათალისა და ბელაქნის რაიონებისაგან და თხუთმეტიოდე სოფელს აერთიანებს: კაკი (კახ-ინგილო), ალათემური, მეშაბაში, ქოთოქლო, თასმალუ, ზაგანი, ყორაღანი, ყიმურუ, ქეშხუთანი, ხარაბთალა, ბახთალა, ალიაბათი, მოსული, ჰენგიანი და ითითალა. ინგილოური დიალექტი იყოფა კაკურ და ალიაბადურ კილოკავებად. სახელწოდება შერქმეულია სოფლების — კაკისა (რომელსაც XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან კახი ეწოდება) და ალიაბადის მიხედვით. კაკურში გამოიყოფა ალიბეგლოური თქმა, ხოლო ალიაბადური იყოფა ალიაბადის, მოსულისა და ითითალის თქმებად.

გეოგრაფიული მდებარეობა და ასევე მოსახლეობის რელიგიური კუთვნილება განაპირობებს ალიაბადურ კილოკავზე მოსაუბრეთა მეტ ინტეგრაციას აზერბაიჯანულ ენასთან და ნაკლებ კონტაქტს ქართულ ენობრივ ბირთვთან, რაც ცვლილებებისა და, მეტიც, გაქრობის საშიშროების წინაშე აყენებს ინგილოური დიალექტის ალიაბადურ კილოკავს. სწორედ ამიტომ, ამ კილოკავის დოკუმენტირება და კვლევა განსაკუთრებით საშური საქმეა.

იმის გამო, რომ კოვიდპანდემიის გამო დაწესებული სასაზღვრო შეზღუდვები დღემდე არ მოიხსნა და პოლიტიკური მიზეზებითაც შედარებით გართულებულია აზერბაიჯანში სავიზო მიმოსვლა და საველე სამუშაოების წარმოება, ყველა მასალა, რომელიც რომელიც ადრეა შეკრებილი, ფასდაუდებელ მნიშვნელობას იძენს.

წიგნი, რომელიც გამოსაცემად მომზადდა ჩვენი პროექტის ფარგლებში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან განსხვავებით ინგილოურის კაკური კილოკავისაგან, ალიაბადური, რომლის მონაცემები ჩვენ მიერ გამოსაცემი ნაშრომის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს, ნაკლებად შესწავლილია, ამ კილოკავის მონაცემები გათვალისწინებული არ არის ინგილოური დიალექტის ორ ყველაზე მნიშვნელოვან, ნათელა როსტიაშვილისა და როგნედა ღამბაშიძის ლექსიკონებში.

როგნედა ღამბაშიძე, რომელიც რამდენჯერმე იყო მივლინებული საინგილო-

ში და უზარმაზარი შრომა გასწია ინგილოური დიალექტის დოკუმენტირებისა და კვლევისათვის, თავის სადისერტაციო ნაშრომში წერდა, რომ მზად ჰქონდა ალიაბადური ტექსტებიცა და სალექსიკონო მასალაც, რომლის გამოცემასაც მომავალში აპირებდა. სამწუხაროდ, ასეთი გამოცემა არ შესრულებულა და, როგორც გავარკვიეთ, არც მეცნიერის პირადი არქივი არ არის შენარჩუნებული.

ნათელა როსტიაშვილი წარმოშობით ინგილო იყო, კაკის რაიონიდან და, შესაბამისად, ისიც კარგად იცნობდა მხოლოდ კაკურ დიალექტს. ალიაბადური ლექსიკა მის ლექსიკონშიც ფრაგმენტულად არის ასახული.

ჰასრათ ჰასრათოვის სალექსიკონო მასალები უნიკალურია იმით, რომ ეს არის ერთადერთი სანდო წყარო ალიაბადური ლექსიკის სრულფასოვანი დოკუმენტირებისა და კვლევისათვის. მით უფრო, რომ ახლო მომავალში ამ ტიპის მასალის მოპოვების არანაირი პერსპექტივა არ იკვეთება. ნაშრომში კაკურთან საზიარო ლექსიკურ ერთეულებთან არის აუცილებელი მითითება სხვა ლექსიკონებზე, ხოლო როცა ლექსიკური ერთეული ამგვარი მითითების გარეშეა წარმოდგენილი, ესე იგი, ის მხოლოდ ალიაბადურისთვის არის დამახასიათებელი. სალექსიკონო მასალები მოიცავს ინფორმაციას არა მხოლოდ კაკურისა და ალიაბადურის მონაცემებსა და და მათ ურთიერთმიმართებაზე, არამედ ქართული ენის სხვა დიალექტებსა და ძველ ქართულ ენაზეც, რომლებთანაც მასალაში წარმოდგენილი ლექსიკა გარკვეულ დამთხვევას ან მსგავსებას ავლენს.

ნაშრომს ერთვის ინგილოური ლექსიკის თავისებურებათა შესახებ კვლევითი ნაწილი (უნდა ითქვას, რომ, ფაქტობრივად, ეს არის ალიაბადური კილოკავის ლექსიკის თავისებურებათა მიმოხილვის ცდა), რომელშიც დიალექტებთან და ძველ ქართულ ენასთან ალიაბადურის მიმართებაზე ამახვილებს ყურადღებას ავტორი. ნაშრომის ამ ნაწილის კონცეფცია მთლიანად ავტორისეულია და სარედაქციო ჩარევა, მიუხედავად ზოგი საორჭოფო საკითხისა, მას ნაკლებად შეეხო, რადგან მნიშვნელოვნად ჩავთვალეთ ამ კვლევის, როგორც კილოკავის კვლევის ეტაპის უცვლელად წარმოდგენა.

მასალა დაახლოებით 5000-მდე სალექსიკონო ერთეულს შეიცავს. ამათგან ერთი ნაწილი წარმოადგენს ლექსიკას, რომელიც დადასტურებულია კაკურშიც, თუმცა ალიაბადურში ის სხვა ფონეტიკური ან გრამატიკული ვარიანტითაა წარმოდგენილი; არის ლექსიკა, რომელიც ემთხვევა კაკურისას, თუმცა აქვს განსხვავებული ნიუანსური მნიშვნელობები; გარდა ამისა, სალექსიკონო მასალაში მრავლად არის ისეთი ლექსიკა, რომელიც დამახასიათებელია მხოლოდ ალიაბადურისათვის, არ დასტურდება კაკურში და შიდადიალექტური დიფერენციაციისთვის მკვიდრ საფუძველს ქმნის.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ავტორი თავის ნაშრომში ინგილოური დიალექტის

ლექსიკის თავისებურებებზე საუბრობს და სალექსიკონო მასალას ეს ზოგადი სახელი დაარქვა, თუმცა, ძირითადად, ალიბადური კილოკავის მასალას ეყრდნობა. სარედაქციო ჩარევა ამ ნაწილში საჭიროდ არ მივიჩნიეთ და ანგარიში გავუწიეთ ავტორისეულ ტექსტს. გაანალიზებული მაგალითები ალიაბადურის ვითარებას ასახავს და მათი უმეტესობა არაა შეტანილი ინგილოური დიალექტის არსებულ ლექსიკონებში.

პუბლიკაციისთვის წარმოდგენილი მასალა შეკრებილია წლების განმავლობაში დიალექტის მატარებელი მკვლევრის მიერ და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმის გამო, რომ ის, ფაქტობრივად, შეიძლება განვიხილოთ „დიალექტური პიროვნების“, დიალექტის მატარებლის ლექსიკური ფონდის ანაბეჭდად. სხვადასხვა მიზეზის გამო ეს მასალა გვიან შემოდის სამეცნიერო მიმოქცევაში. ის დაიჭერს მნიშვნელოვან ადგილს დიდ ინგილოურ კორპუსულ ლექსიკონში, რომელიც მზადდება ფონდის მიერ დაფინანსებული ამავე პროექტის ფარგლებში და რომელიც გააერთიანებს ინგილოური ლექსიკის ყველა აქამდე არსებულ წყაროსა და ქართული დიალექტური კორპუსის ინგილოური ტექსტების კოლექციის მონაცემებს.

ასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილის ნაშრომი ამ ლექსიკონის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყარო გახდება.

წიგნის მომზადებისას სამუშაო ჯგუფმა გასწია შთამბეჭდავი სამუშაო: ავტორისეული ტექსტი მისივე კონცეფციის თანახმად იქნა დამუშავებული, ჩატარდა მნიშვნელოვანი სარედაქციო სამუშაო: სალექსიკონო სტატიების შინაარსობრივი, სტრუქტურული, გრაფემული უნიფიცირება; სალექსიკონო ერთულებს მიეწერა მთავარი გრამატიკული ვარიაციები; მოწესრიგდა საილუსტრაციო ველები; გაიმართა ნაშრომის ტექნიკური მხარე.

ალიაბადური ტექსტები წიგნის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ნაწილია. მათი გამოქვეყნებით მდიდრდება ინგილოური დიალექტის ტექსტური კოლექციის ეს შედარებით მწირი უბანი. ტექსტის ავტორისეული რედაქცია ზოგჯერ არ ემთხვევა სარედაქციო ჯგუფის თვალსაზრისს. განსაკუთრებით, ეს ეხება ჲ-სა და უმლაუტიანი ხმოვნების გამოყენებას. ავტორის მითითებით, პარალელური გამოყენების ფორმები უნიფიცირებულია და უმეტესად ტექსტებში წარმოდგენილია სრული ი-სა და უმლაუტის გარეშე.

ეს სამუშაო იყო ძალისხმევა იმისათვის, რომ ჰასრათ ჰასრათოვ-ომარაშვილის ნაშრომი მიეღო სამეცნიერო საზოგადოებას, როგორც სანდო სამეცნიერო და სასწავლო რესურსი ინგილოური დიალექტის ალიბადური კილოკავის შესახებ დამატებითი დოკუმენტური ინფორმაციის მისაღებად და საყრდენ კვლევით მონაცემად.

ამ მასალის დამოუკიდებელ წყაროდ ქცევა და ჩართვა ინგილოური დიალექტის კვლევის პროცესში პროექტის სამუშაო ჯგუფს მიაჩნია არა მხოლოდ მნიშვნელოვან სამეცნიერო ნაბიჯად, არამედ საავტორო და პროფესიული ეთიკის აუცილებელ მოთხოვნად.

მასალის მომზადებისას იყო დაცული ავტორისეული კონცეფცია. საჭიროების შემთხვევაში, ყველა ცვლილება შეთანხმებული იყო მასთან.

ნაშრომში შესულია როგორც ახალი კვლევის შედეგები, ისე ფრაგმენტები ადრე გამოქვეყნებული ნაშრომებიდან. შეძლებისდაგვარად, თავმოყრილია მასალა, რომელიც აუცილებლად გასათვალისწინებელია ინგილოურის, კერძოდ, კი მისი ალიაბადური კილოკავის ლექსიკური თავისებურების სიღრმისეული კვლევისას.

მარინა ბერიძე

ფილოლოგიის დოქტორი, თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი

ლექსიკოლოგიური ესკიზები

ძველი ქართული ენის ლექსიკა ინგილოურში

ინგილოური დიალექტის ლექსიკურ ფონდში ძველი ქართული ენის ლექსიკურ ერთეულებს თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს მოცულობითა თუ მნიშვნელობით. ინგილოურს ბევრი ძველი სიტყვა შემოუნახავს არქაული, თავდაპირველი შინაარსის დაცვით.

როდესაც ძველი ქართულის ლექსიკაზე ვლაპარაკობთ, მხედველობაში გვაქვს ჩვენამდე მოღწეული (V-XI საუკუნეთა) ძეგლების სიტყვიერი არსენალი. ხსენებულ ძეგლთა ლექსიკის ის ნაწილი, რომელიც ასახავდა ადამიანის სამეურნეო-კულტურულ საქმიანობას, დღესაც თითქმის ძალაშია და მომავალ ეპოქებსაც გაუძლებს, მაგრამ მნიშვნელოვანი რაოდენობა ამ სიტყვებისა გამოვიდა ხმარებიდან და დღეს სპეციალური ლექსიკოგრაფიული ცნობარების გარეშე კაცს გაუჭირდება მათი მნიშვნელობის დადგენა. არქაიზმების არსებობა ინგილოურში გარკვეული ისტორიული პირობებითაა გამოწვეული. საინგილო ჩამოშორდა საქართველოს, ხოლო ინგილოურმა კილომ ძველი ქართული ენის ფორმები საუკუნეების მანძილზე შემოინახა.

ინგილოურში დღესაც გვხვდება ისეთი ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც თანამედროვე ქართულსა და მის დიალექტებშიც არის ან განსხვავებული სემანტიკური მნიშვნელობით დასტურდება. განვიხილავთ ლექსიკის ნაწილს, რომელიც მთლიანად არის შესული ამ ნაშრომში წარმოდგენილ სალექსიკონო მასალაში:

ამენ-ამენ: დღესაც დასტურის ნიშნად გაიგონებთ *ამენ-ამენ*-ს, რაც შეესატყვისება სიტყვას ,,მართლა“, ,,ნამდვილად“: ,,*ამინ* თქო და სრუმან ჯელები ზეიტყენ აჰწივეს /*მოსული*/.

აპარანი: ძველ ქართულში სასახლის გაგებაც ჰქონდა სიტყვა აპარანს და ძალის გამოცლის, გამოლევის, დასუსტების აღმნიშვნელიც იყო. ინგილოურში მხოლოდ ამ უკანასკნელი მნიშვნელობით გვხვდება: ,,მაგამ ჩონ პურ აპარანი გოვწყიტა /*ითითალა*/“.

აპევრი: ,,აპევრი მაიღი დაამბელა“ /*მოსული*/. ამ მაგალითში საინტერესოა აპევრი// აპაური, რომელიც ინარჩუნებს ძველ შინაარსს - ტაბიკების შესაკრავი თოკი. ამის გარდა, ამ სიტყვამ შეიძინა სხვა მნიშვნელობაც: მოკლე თოკი, რითაც ხბოს აბამენ.

არად-საჳმარი: ,,არად-საჳმარი“: ,,არ-საჳმარ ყაბ-ყაშული კორთე ზედ დაწყოვ“/ალიაბადი/.

ბაკი: ინგილოები სიმინდს ან ხორბალს ინახავენ ხის დიდი მოცულობის ჭურჭელში — ბაკში, ახალ ქართულში ეს სიტყვა ამ მნიშვნელობით არ მოიპოვება, შესაბამისად, ინგილოურმა დიალექტმა შემოინახა წარმოდგენილი ლექსიკური

ერთეული: ,,ერ დიდ ბაკი ავსო სიმინდით“ /ქაფიჩაი/. შდრ. ბაკი — მოზლუდვილი /საბა/.

ბანდი: ბანდი ინგილოურში იმასვე ნიშნავს, რასაც ძველ ქართულში - ,, ნაჭერი რისამე“: ,,ქურადთი ქობი ჩამააღებლა ბანდი მამიღი“ /ალიაბადი/ შდრ. საბა;

ბარკლისწული — ბარძაყი: ,,ბარკლისწული მე ამიწონე /ჰენგიანი/ ;

ბაყლი: დაბაყლებულა — დამწვარიანებულზე, ჭუჭყიანზე ითქმის. ბაყლი კი ჭუჭყი, მწვირეა: ,,შენ ფეყზე ნაქნარ ჰერა დაბაყლებულა /ითითალა/, ნ.საბა.

ბოსტანი: ბოსტანს სალიტერატურო ქართულში კონკრეტული შინაარსი აქვს და მიწის მცირე მონაკვეთს აღნიშნავს, სადაც ბოსტნეული და მწვანილეული მოჰყავთ, ძველ ქართულსა და ინგილოურში კი მას ბაღის, ყვავილნარის გაგება აქვს: ,,თქენ ბოსტანი ბიბინოვს“ /მოსული/. შდრ: “ბოსტანი — სხვათა ენაა, ქართულად მ ტ ი ლ ი“/საბა/;

გამოკუთვნა: მთელიდან გამორჩევა, გამოყოფა გამოკუთვნაა: ,, ჯორცი ჟერ არ გომოვკუთნავყე“ / ალიაბადი/.

გუბი: ძველ ქართულში ორგვარი მნიშვნელობის მქონე გუბი დღეს ინგილოურში შემორჩა გუბეს აღმნიშვნელად: ,,ბლენ ღამეში გუბში ჩავვარდი“ / ითითალა/, /საბა/.

კოლტი: ,,ღორის ჯოგი“ /საბა/. კოლტი — ჯოგი აქლემთა ანუ ღორთა /ნ.ჩუბ./. ძველ ქართულში კოლტ მხოლოდ ღორთა სიმრავლის აღმნიშვნელი არ უნდა ყოფილიყო. ეს სიტყვა იხმარება ქურციკთა, თევზთა, ორბთა და სხვა ცხოველთა სიმრავლის გამოსახატავად. გვხვდება კოლტ ძირიდან ნაწარმოები კოლტოვან და შეკოლტება ფუძეც. ახალ ქართულში კოლტი შედედებულ, დაკვეთილ / სისხლს/ აღნიშნავს /ქეგლ, IV/. კახურში ერთნაირ დასორსლებულ და გამომწვარ თიხას ნიშნავს /შდრ. ძვ. შეაკოლტის/. ინგილოურში გვაქვს კოლტი, დაკოლტება, შეკოლტება, რომელიც რაიმე ნივთიერების ერთად თავშეყრას, დაჯგუფებას აღნიშნავს: ,,ზურგზე კოლტები დაჰყდომია ჟეკვით“ /ს.მოს./. ინგილოურში დაცულია კოლტის თავდაპირველი მნიშვნელობა. საერთოდ ვარაუდობენ, რომ კოლტი აღმოსავლური სამყაროს კუთვნილება უნდა იყოს. ამის საფუძვლები მოჰყავთ ფალაური kot, სპ. kod ,,კრებული“. კოლტი სომხურშიც დასტურდება და ნიშნავს ,,სიმრავლეს“, ,,ჯოგს“.

გამოვყავით თანამედროვე ქართულსა და მის დიალექტებში, მათ შორის ინგილოურში შემორჩენილი ძველი ლექსიკური ერთეულები, რომელთა გამოყენების პრაგმატიკული ფუნქცია და სიხშირე გამოარჩევს ინგილოურს ქართულის სხვა დიალექტებისგან:

აზელა: ფეხით ან ხელით თელვა, ტკეპნა: ,,აზელა დიახ ჰადული ნუ ჰგონია“ / მოსული/.

ალიზი: უწვავი აგური: ,,ალიზი ქერფუჩით სახ ვდგამ“/ალიაბადი./ნ. ძველი ქართული ,,ალიზი ერთი დაიდვას სასთუნად / შუშ.XIV.17/;

არაწმინდა: ბილწი, უწმინდური: ,,არაწმინდა ინსანი ჰარჟა-მარჟა ზიარათზე ვერ წავა“ /ალიაბადი/;

ბუვი: ბუ: ,,თქენსა ჰარ ღამე ბუვი მოდის“ /მოსული/;

გამოკვრა: გახვევა: ,,ჩემ ყაბიც გამოჰკარე შენთან“ /ჰენგიანი/;

განაყოფი: წილი: ,,რაც გავჰყოფეთ, წაიღა /ქეჩხუთანი/;

გუდა: პარკი, ტყავისაგან ჩასადებელი /საბა/: ,,პურ გუდაში ვდევთ“ /ქაფიჩაი/;

დაგება: გაშლა, დაფენა: ,,ფართალი დოვგა“/ჰენგიანი/;

დაფი: დაირა: ,,უწინ ქორწილში დაფსაც უკრავდნენ“/ ქაფიჩაი/;

ვარცლი: გამომცხვარი პურის შესანახი ჭურჭელი“: ,,პურ ვარცში ვაწყოვთ“: /ითითალა/;

ნიშანი: მაჩვენებელი: ,,რა ნიშანი აქო ზეი“ /ქეჩხუთანი/;

სანდალი: ფეხსაცმელი: ,,უწინ სანდლები ცოტა იყო, ქალმევ ვიცომდით“ / ალიაბადი./ შდრ.ძველი ქართ.: ,,შეირტყი სარტყელი და შეისხენ სანდალნი შენნი“;

სარი: ჭიგო, ჯოხი, მარგილი: ,,შენ სარები დაჰსი, მე ეხლა მაასულივარ“;

ციდა: მანძილი ცერსა და საჩვენებელი თითის წვერს შორის: ,,ერ ციდა მიწას არ მოგცემ“ /მოსული/. დაცულია ამ სიტყვის პირვანდელი მნიშვნელობა. ზოგიერთი მკვლევარი ამოსავალში ცდილობს მციდა ფორმას დაუჭიროს მხარი. ეს უმართებულოდ მიგვაჩნია, რადგან მციდა-ში მ- სუფიქსი გვიანდელი დანართია და ამავე დროს მ- ელემენტით არ გვხვდება ძველ ქართულში.

ყველა ლექსიკური ერთეული, რომელიც საერთოა ძველ ქართულთან და შემორჩენილია დიალექტში, ასახულია სალექსიკონო მასალაში.

ინგილოურის ლექსიკა სხვა დიალექტებთან მიმართებით

ინგილოური დიალექტის დარგობრივი ტერმინების პარალელები დავძებნეთ ქართული ენის სხვა კილოკავების შესაბამის ლექსიკაში. გამოვლენილი ლექსიკური ნიმუშები სემანტიკური მნიშვნელობით ან იდენტურია, ან მცირე განსხვავებას ვხვდებით, ასევე, ზოგიერთ დიალექტში წარმოდგენილია ერთი და იმავე სიტყვის ფონეტიკური სახესხვაობა. შედარებამ შემდეგი სურათი მოგვცა[1]:

[1] ამ რიგის ლექსიკა ხშირად ნასესხებია, ავტორი წარმოდგენილ ნაშრომში ნასესხობის საკითხს არ განიხილავს, რადგან ამ შემთხვევაში მისი ინტერესია აჩვენოს სხვა დიალექტებთან საზიარო ლექსიკა (რედ.).

აბდალი: სულელი: ,,შენ მართლა აბდალი ნუ ხარ“ /მოსული/. ი. ჭყონია/, აგრეთვე /ნ. გურ./, ქეგლ.

აბედი: ძალზე გამხმარი, მაგარი: ,,აბედია შენ დანაკარ პური“ /ითითალა/, შდრ. მთიულ./ლ კაიშ./, აგრეთვე საბა.

აბრა: სასწორის გამაწონასწორებელი: ,,აბრა უქნელა ნუ აჰწონავ“ / ალიაბადი./ ,,აბრა გაქითა, გაუსწორდა“ /ი.ჭყონ.

აჟირიმებენ: ამარილებენ ხორცს: ,,ზამთარში დაჟირიმებულ ჯორცს აჭმობენ“ /ითითალა/. მთიულ. ჩადებული ჯორცი; ხევს. ჩამხმარი ჯორცი; მოხ. თუშ. ჩამარილებული ჯორცი.

ატკრეცა: ძლიერი ცეცხლის ალზე გამოცხობა, აწვა: ,,ატკრეცულ გირცი შენ ჭამე“ /მოსული/, კახურში ცხელ თონეში პურის ჩაკვრისთანავე აწვა, შდრ. ნ. ჩუბ. და დ. ჩუბ., ქეგლ.

აფუვლება: ადამიანის გაჭორვა : ,, ინსნი აფუვლება ნუ გიყუარს“ /ჰენგიანი/, ქართლურში ცეცხლის აალება /შ. ძიძ. ნ.კეცხ. პ.ხუბ./. თიანურში აფუება - დულილის პროცესი / დიალექტ. 597/.

აფუნკა: აშლა, არევ-დარევა: ,,რა აგიფუნკავ აქავრობა“ /ალიაბადი/. მესხურშია აფუტკნა, აფუნკულ—დაფუნკული/ ი.მაის./, აჭარულსა და გურულში აფუნკვა.

ბაკანი: ხის ან სპილენძის სარწყავი ჭურჭელი: ,,სულზე ერ ბაკანს გავქონ“ / ალიაბადი/. კუს ზურგის ფარი / შ. ძიძ. ქრესტ./, შდრ. ხევს./ ალ. ჭინჭარაული, დიალექტ. 550/; მოხ./ა.ყაზბ. II, შ.ძიძ. ო. ქავკ./; ფშ./ი.ქეშიკ./. თუშ./პ. ხუბ./.

ბალღუნჟი: ბლის ერთგვარი ჯიში: ,,ბალღუნჟა ბალი მოწევლა?“ /ალიაბადი/, ქიზიყურში ბალღოჯი — ველური, მწარე ბალი, შდრ. საბა, დ. ჩუბ.

ბარა: ვიწრო გასავალი. ცხვარს ბარაში წველიან: ,,ცხორი ბარაზე გაჰლე“ / ალიაბადი/, ქიზიყურში — ბერა.

ბარა-ბარ: თანაბრად, თანასწორად: ,, გაყოფაში ბარა-ბრა გაყოფე“ /ითითალა/, ქიზიყურში ბარი-ბარ, ბარდბარ.

ბიბილა: ყვავილი: ,,რა კაი ბიბილები გაქონ ეზოში“ /ალიაბადი/. შდრ. ქიზიყ. / სტ. მენთ./, აგრეთვე ქეგლ.

ბიზი: სადგისი, ხარაზის იარაღი: ,,ბიზი მაიღი დაავრეტლა“ /ალიაბადი/. შდრ, ქიზ./ სტ. მენთ./, აგრეთვე დ. ჩუბ..

ბუზანი: მუშტი: ,,ერ კაჲ ბუზან დაჰკრა ზურგში“ /ალიბეგლო /.შდრ. იმერულსა და რაჭულში - დიდი ტკვირთი / ივ. ქავთ./, ქეგლ.

ბუთქი: თხილის ქუჩელა, ჩენჩი: ,, თხილი ბუთქი არ შამიღია შინ“ /მოსული/, ბურჩხი/გ. შარაშ./.

გაწიება: მეტად გახმობა: ,,გაწიებულ თხილს რა ჩექუ ექნება“ /მოსული/, გურ.

,,ასე რამ გააწივა აი ჭადი“ /გ. სარაშ./.

გაჰლა: საქონლის გარეკვა: ,,შორს ნუ გაჰლავ საქონელს“ /ალიაბადი/, ხევსურულში გალალვა.

გემრა: ცხვრის სადგომი, ღამის სათევი: ,,ცხორი ჟერ გემრაზე არ ჩომოსულა“ /ჰენგიანი/. ქიზიყურში — გემრა ცხვრის კურკლის წივა / სტ. მენთ./. ცხვრის ძველი ნეხვი / ლ. ლეონ./.

დაბაჟლანა: ჯუჯა კაცი, ლილიპუტი: ,,რა დაბაჟლანა ინსანი იყო“ /ითითალა/, ლეჩხუმურში — ბაჟაჟღანა / შ.ალავ./, ქიზიყურში — დაბალი, სქელი და უშნო ადამიანი/ სტ. მენთ./.

დაბალი: საქონლის ავადმყოფობა: ,,თქენ ზროხას დაბალი შაჰყრია“ /ქაფიჩაი/, ქართლ-კახურში ტყავის გამომყვანი, გამკეთებელი: ლ. ლეონიძე./

დაბუჯება: სენისაგან ფეხის წართმევა: ,,დაბუჯებულ კამეჩი კალხოზ ჩააბარა“ /ითითალა/. ქიზიყურში ხელ-ფეხის დაზრობა, გაყინვა /სტ. მენთ./, მთიულურში კუტს ნიშნავს / ლ. კაიშ./. შდრ. საბა.

ექინი: ,,უმწიფარი ყანა“: ,,ექინ მაარწყელა მივდი“ / მოსული/, ხევს. ლოშნ. მოხ. დუდუდი: თუშ. მთიულ. ლურჯი. /ლ. კაიშ./. შდრ. ექინი — ზღვის ძღარბი / საბა/.

თალამი: ფიწლით ერთ ჯერზე ასაღები თივა ან ძეძვი: ,,ერ - ორ კაჲ თალამი დაადევ ღობეზე“ / ჰენგიანი/, ნ. ქიზიყ./. /სტ. მენთ./.

თანაქა: ნავთის ჩასასხმელი ჭურჭელი: ,,ერ დიდ თანაქა აავსო“ /მოსული/, შდრ. გურ./გ. შარაშ./, იმერ./ დიალექტ. 670/.

თექ: ოლონდ: ,,თექ მოჲ შენ ჩონსა“ /ზაგანი/, ქიზიყურში ,,თაქ შენ გადი და იჭიდავე და ქეიფი ჩემზე იყოს“ /სტ. მენთ./.

თოხუმი: ჯიში, ჯილაგი, ჩამომავლობა: ,,თქენ თოხუმი სრუ დოვზახე ქორწილში“ /ჰენგიანი/, ლეჩხუმურში ეშმაკი ადამიანი / მ. ალავ./, ნ. ქიზიყ. /სტ. მენთ./.

თხელფერდი: გვერდის უნეკნებო ნაწილი: ,,თხელფერდი არ ამიწონო“ /ალიაბადი./, შდრ.ქიზიყ. /სტ.მენთ./.

ისრიმი: მწიფე ალუბლის ან ყურძნის მარცვალთაგან შემზადებული წვენი, შეზავებული ნივრითა და მწვანილით: ,,ისრიმი გამიქითა დედამ“ /ითითალა/. შდრ. ქიზიყ, და იმერ. ,,ისვრიმი“ / ა. მარტ. გრ. იმნ. ლ. ლეჟ./ საბა. ნ.ჩუბ. დ.ჩუბ. ქეგლ.

კავი: სახურავის ლატანი, კოჭების ლარტყა, რაზედაც ჩალა, კრამიტი და მისთანანი იხურება: ,,სახლი კავიბეჲ შამინახავ აი ლაფნები“ /ითითალა/, ნ. ქიზიყ. /სტ.მენთ./, გურ. /ს. ჟღენ. ალ.ღლონ. /, შდრ. საბა.

კაკნატელა: ხრტილი: ,,ჩემთუნ სრუ კაკნატელა ჩეგეყარა“ /ჰენგიანი/, ნ. მესხ. /ი. მაისურ./, ქართლ. / შ. ძიძ, ნ. კეცხ., პ.ხუბ. / აგრეთვე კახური.

კაჭვა: თიბვა. ,,მინდორში მარტო ჰკაჭავს“ /მოსული/, შდრ ქიზიყ. კაჭვა, კა-

კაჭვა / სტ. მენთ./.

კიკო: ბავშვის სათამაშო დედოფალა: ,, კიკო მიყიდა დედამ“ /ზაგანი/, გურ. კურდღლის ბაჭია /ს, ჟღ./, შდრ. ქეგლ.

კირკილი: ჩრჩილი, მავნე მწერი: ,,კირკილი თუ დეეყარა, სრუს დააჭრია“ /ითითალა/, ხევს. ოჩოჩა, გუდ. ნამწვერალა, მოხ. კირკლი. თუშ. ნამწვერავი, მთიულ. კირკლი /ლ. კაიშ./.

კიჭი: კბილი ბავშვის ენაზე: ,,კიჭი ომოჰსულია“ /ყორალანი/,ქართლ./კირ./, იმერ./ ვ.ბერ./, შდრ. დ.ჩუბ.

კორა: ხის კოჭი, რითაც ურემია მიმაგრებული ღერძზე: ,,ურმი კორა გაჰვარდა“ / ჰენგიანი/, შდრ. ქიზიყ. /სტ.მენთ./, აგრეთვე საბა.

კორკალი: ცხვრისა და თხის განავალი: ,,მიდი კორკალი მოხეტე“ /ქაფიჩაი/, ქართლ-კახურში კურკლი / ლ.ლეონ./.

კოსოლა: პატარა კონუსისმაგვარი სამკუთხა ჯამი: ,,კოსოლა ჟამში მე ჩამიგდი ტოლმა“/ ქაფიჩაი/, შდრ. აჭარ. / შ. ნიჟ./.

კუბაჩა: საქონლის ხორცი კუდის არეში: ,,კუბაჩა სხოს არ მიჰცე“ /ქაფიჩაი/, ასეთივე მნიშვნელობით იხმარება გურულსა და ქიზიყურში / გ. შარაშ., სტ. მენთ./.

კურტი: კრუხი: ,,ჩონ ქათამი კურტა არ ჟდება“ /ჰენგიანი /, კრუხი / ქართლ. კახ./. კრუტი /საბა, გუდ. მთიულ. მოხ./.

კუტეკალი: გლერძი მცენარეა / ა. მაყ./: ,,კუტეკალი დემერიგა ფეყში“ /ალიაბადი/, ამავე მნიშვნელობით გვხვდება კახურში, მთიულ.. კუტიმლაშა /ლ.კაიშ./.

ლანქერი: ძლიერი ქარბუქი: ,,ლანქერიზგან ერამიც არ ჩანდა“ /მოსული/, მთიულ. ლამქერი, ლანქარი / ლ.კაიშ./.

ლინგი: მსხვილი ჯოხი, კეტი: ,,ლინგი თხლიშა კისერში“ /ითითალა/, შდრ. ,,ფიცრის კიდე“ /საბა/, ლეჩხ. მაგიდის კიდე, ნაპირი /მ. ჩიქ./. ქვ.იმერ. თოხის კიდე / ზ. ჭუმბ.280 / ნ. ჩუბ. დ.ჩუბ, ქეგლ. აგრეთვე შეადარე გურული ,,ლენგერა“ — სარი, მსხვილი ჯოხი.

მანა: სარი. ხმარობენ ღობისათვის: ,, ტყეში მივდივარ მანაიბეჲ“ /ალიაბადი/, შდრ. ხევს. /ა. შან./, საბა, დ.ჩუბ.

მარაქა: თავშეყრილი საზოგადოება: ,,მარაქაჲთი ნუ გაიყონ“ /ქაფიჩაი/, შდრ. ქიზიყ. /სტ.მენთ./. საბა, დ. ჩუბ.

მასკან: მას უკან, მერმე, მას შემდეგ: ,,მასკან რაც უნდა იქნოს“ /ჰენგიანი/, ნ.აჭ. /დიალექტ.658/.

მალმუნი: უშნო, გონჯი: ,,დიახ მალმუნ ინსანი ხარ“ /ალიაბადი/, ქიზიყურში მალმური /სტ.მენთ./.

მაშხალა: გრძელი ჯოხის წვერზე გაკეთებული სამიზნე, რაც ქორწილში პატარძლის წამოყვანამდე უნდა ჩამოაგდონ : ,,მაშხალა ჩამააგდა“ /ზაგანი/, შდრ.

კახური და მთიულური — ,, ქორწილში ნეფე-პატარძალისთვის მირთმეული ერთმანეთზე ჯვარედინად დაკრული ორი ჯოხი, რომელზედაც სხვადასხვა ხილი და ტკბილეულობაა აცმული / ლ. კაიშ./.

მაჭი: საზამთროდ შენახული შეშა: ,,მაჭი არ შაგიზრავ“ /მოსული/, მთიულ. ხალიკი / ლ.კაიშ./, მოხ. ცაცხვი,მცენარეა /ო.ქაჯ. ა. მაყ. დიალექტ. 562/.

ნიღნიღი: ცხვირში ლაპარაკი: ,,ნუ ნიღნიღოვ, კარგა ილაპარიკ“ /ალიაბადი/,შდრ. ქიზიყ. /სტ.მენთ./.

ნამღელი: ნაღველი: ,,ქათამ გომოშიგნაში ნამღელი არ გაჰხეთქო“/მოსული/, ხევს. ნაულელი / ა. ჭინჭ./.

პურიგული: ერთგვარი საჭმელია: ,,გამჭმარ პური მამიღი პურიგულიბეჲ“ / მოსული/, ასეთივე მნიშვნელობით გვხვდება ქიზიყურშიც / სტ. მენთ./.

ჟუტი: ფურთხი: ,,დიახ, შორს გადააჟუტა“ /ჰენგიანი/, ქიზიყურში ჟუდი / სტ. მენთ./.

ტაატა: ბავშვის სიარული. გადატ. ნელად მოსიარულე: ,,რა ტაატაჲთი მოჰდი“ /ქაფიჩაი/, მთიულურში — ტატი / ლ. კაიშ./.

ტომპუზი: დიდთავა ხის იარაღი მიწის სატკეპნად: ,,ეხლა ტომპუზი სადღაარი“ /მოსული/,ხევს. სატკეპნი; მოხ. სატკეპნელი; თუშ. საზეკელაჲი; მთიულ. საზეპელი /ლ. კაიშ./.

ფეთირი: საჟზე გამომცხვარი თხელი პური: ,, ჰეგი ფეთირ არ ჰჭამს“ /ითითალა/, ქიზიყურში — ფათირი; მთიულ /სტ.მენთ., ლ. კაიშ./.

ფიტი: ფიჭა: ,,ნახვერ ფიტი მოჰჭრა“ /მოსული/,. ქიზიყურში დაუმდნარი უთაფლო ფიჭა / სტ. მენთ./ შდრ. საბა. დ.ჩუბ. ქეგლ.

შამბი: მაღალი, ცოცხის მაგვარი ბალახი: ,,ქოხი გერდზე დაყარე შამბი“ /ალიაბადი/ ნ. ქიზიყ. /სტ.მენთ. /საბა, დ. ჩუბ. ვაჟა,III. ა. მაყ. გურამიშვილი.

ჩიქილა: მარლა, თავსახური: ,,ჩიქილა მამიღი დაახურლა“ /ქაფიჩაი/, შდრ. მთიულ. /ლ.კაიშ./.

ჩუმა: აუდუღებლად ჩადედებული რძე: ,,ჩუმა დამიგრუვებია“/ითითალა/,შდრ. ქიზიყ. /სტ. მენთ./, საბა, დ.ჩუბ.

ჩუტა: ცარიელი, ფუყე, ნაყოფგანუვითარებელი: ,, ჟერ ლებუა არ ქნილა, ჩუტაარი“ /მოსული/. შდრ. ქიზიყ. / სტ. მენთ./.

წინწკალი: წვეთი: ,,წიმაი წინწკალ მოხტომითავ დავაგდით გამარგლა“ /ქაფიჩაი/, შდრ. კახ./ ა. მარტ.. გრ. იმნ./.

წიფხი: წვრილი, მოქნილი წნელი, რომელსაც ერთ მოლოში მარყუჟს გაუკეთებენ და ხმარობენ ჩალის ან სხვა რაიმის კონებად შესაკრავად: ,,წიფხი მამიღი დააკონლა“ /მოსული/, შდრ. ქიზიქ. / სტ.მენთ. / წიფხა/ შ. ალავიძე/, საბა.

ჭკილი: ფრჩხილი საერთოდ: ,,ჭკილევ დავჭრი მუვალ“ /ითითალა/, ნ. ფშ.

პკილი; გუდ. პწკარი; მთიულ. კაპწკალი / ლ.კაიშ./.

ჭყანტი: გაუვალი ჭაობი: ,,ჭყანტში ჩავვარდი“ /ალიაბადი/, ნ. ქიზიყ./სტ. მენთ./, საბა, დ.ჩუბ. ი. ჭყონ. მაკალ. თუშეთი,61.

ხაში: საფუარად შენახული ცომი: ,, ხაში მაიღილა“ /ჰენგიანი/, შდრ. ქიზიყ. /სტ. მენთ. /. დ. ჩუბ.

ხაჭეკალი: ხის ორთითა: ,,ღობე შააკრელა ხაჭეკალი მამიღი“ /ითითალა/, შდრ ქიზიყ. /სტ. მენთ./, საბა, დ. ჩუბ.

ხიწიწი: ცხვრის დუმის გამოდნობის შემდეგ დარჩენილი შემწვარი ნარჩენები: ,,ბევ ხიწიწს ნუ შეჰჭამთ“ /მოსული/, ხევს. თუშ. ხიწიწი; მოხ. ნახშიორა, ფშ. ხროიჭი, გუდ. ნახშირვარა; მთიულ. ნახშიორა, ბორბოჟი / დ. კაიშ./.

ხოკერი: ხის ქერქისაგან დაწნული ჭურჭელი: ,,ხოკერი მამიღი“ /ალიაბადი/, შდრ. ქიზიყ. /სტ. მენთ./., საბა, დ.ჩუბ. კირ. ა. მაყ. მაკალ. მთიულეთი, 58.

ხოვი: ხვავი: ,,პური ხოვზე არ მიმიშო“ /ქაფიჩაი/, შდრ. ხევს. ხვავი /ა. ჭინჭარ./.

ხულა: ურქო: ,,ხულა ცხორი ვიყიდე“ /ითითალა/, ქართლ. კახ. მთიულ. დოლა; ქოლიკი/საბა/, გურ. უფანჯრო, მჭიდროდ შეკრული/ბელელი.

ინგილოურის სპეციფიკური ლექსიკა

ჩვენ მიერ ჩაწერილ ინგილოურ ტექსტებში დასტურდება ისეთი სიტყვები, ტერმინები და იდიომატური გამოთქმები, რომლებიც დღემდე გამოქვეყნებულ დიალექტურ ლექსიკონებში არ გვხვდება და არც პარალელები ეძებნება. ამიტომ ისინი ჯერჯერობით ამ კილოს საკუთრებად უნდა ჩაითვალოს. შეინიშნება ისეთი სიტყვებიც, რომლებიც სალიტერატურო ენასა თუ დიალექტებში ლექსიკონებში არის, მაგრამ ინგილოურში ნაწილობრივ ან არსებითად განსხვავებული მნიშვნელობა მოეპოვება. საილუსტრაციოდ მოგვყავს ზოგიერთი მათგანი:

აკლანზა: დამკლავება: ,,აღკლანზა ცხორი დააკლელა“;

აკოხებს: აქებს: ,,ჰეგი ჰამეშა თავი თავ აკოხებს“ /მოსული/;

ამჟურა: ამნაირი, ასეთნაირი: ,,ამჟურა ინსანი მე არ დამინახავ“ /მოსული/; ადმაზე — იმიტომ, იმისთვის: ,, ადმაზე არ მოვდა?“ /მოსული/;

არაწი: ღვინის ჭურჭელი: ,,არაწით მაღე ღუნეი“ /ალიბეგლო/;

ბრული: ბარდი, დაბურული ბუჩქი / მაყვლისა ან ეკლისა/: ,,ხუთ ურემ ბრული მავლი, კიდემ არ გამსტება“. /ალიაბადი/;

ბურჟულა: კუნწულა: ,,ბალი ბურჟულა მოჰჯეჩა“ /ჰენგიანი/;

გაგაღ: მიუხვედრი, გაუგებარი: ,, ცარიალ გაგაღ ხარ“ /ალიბეგლო/; დალენგა:

შეყოვნება, შეფერხება: ,,ჩემ საქმეს დიახ ნუ დაალენგევლა“ /მოსული/;

დამრუშკა: შუბლის შეჭმუხნა: ,, ჩონ შასულითავ დაიმრუშკა“ /მოსული/; დასამბლა — ხელდახელ წონის მოსინჯვა: ,,ქათამი ყიდლობაში დასამბლე“ /ითითალა/;

დეგა: პატარა სახლი: ,,ერ პატრა დეგა წომოდგა“ /ზაგანი/;

დიდობა: დიდკაცობა, უფროსობა: ,, ეხლა დიდობას ჩიდის ჰეგი“ /ითითალა/;

დილიგი: საბოსტნე ნაკვეთი: ,, დილიგში წანასული აღარ მოვდა“ /მოსული/;

დოვღა: დოსაგან შემზადებული კერძი: ,,დოვღა ჩამისხილა“ /ალიაბადი/, ერიგი — ჭერამი: ,, ერიგები დაახრელა ვიყავეთ“ /ითითალა/;

ვაიშუანი: ტირილი და ხმაური ერთბაშად: ,,ვაიშუანი ჩონგივარდეს კარზე“ /ითითალა/;

თიანი: სპილენძის დიდი ჭურჭელი: ,,თიანში მუვაჯალე ჰალვა“ /ჰენგიანი/;

თუღი: ლელი, მცენარეა ერთგვარი: ,,თუღით სახლი ჩაგავე, ცოცხით — ეზო“ /მოსული/;

კუდრუცუნა: ცხვრის კუდი: ,,კუდრუცუნა მოჰწყიტა ზაღმა /ქაფიჩაი/;

კუნტა: შდრ კუტი/, თონეში ჩავარდნილი და ნაღვერდალზე გამომცხვარი პური: ,, კუნტა ზაღ დოუყარე“ /მოსული/,

ლალუ: თოკით გაკეთებული ბავშვის საძილე: ,, ლალუ ჩამამბილა /ჰენგიანი/;

ლარტა: გრძელი, მსხვილი ჯოხი, გადატანით — მაღალი ადამიანი: ,,ლარტასავი გაზდილხარ, ხეჲრსუზი“ /მოსული/;

მუკენი: ჩალის დასამაგრებელი სახურავზე: ,,ქოხიბეჲ ერ ორასდენა მუკენი მინდა“ /ალიაბადი/;

ნავჩა: წყალსადინარი, გაპობილი ხისაგან დამზადებული მილისმაგვარი ღარი: ,,შაჰრეში ნაქნარ ნავჩა ჩავაგდოთ“ /ჰენგიანი/;

სადრეკი: სახსარი: ,,სადრეკზე დაჰკარ ცული, რომ გაიჭროს“ /ითითალა/; ტინყორა — მცენარე, რომელიც იჭმევა: ,,ტინყორაიბე არ მიჰდია?“ /მოსული/;

ფალამფუჩა: სუსტი, უგერგილო, ვერშემძლებელი: ,,ფალამფუჩა ნუ ხარ, გებნები“ /მოსული/;

შალა: ერთი საზურგე შეშა, თივა: ,,ერ შალა შიშა მაიღა“ /ითითალა/; ჩალიკი — მოხრილი ჯოხი დოლის დასაკრავად: ,,ჩალიკი დაკარგა“ /ჰენგიანი./;

ჭაჰჭუ: საქონლის საჭმელად გამოუსადეგარი ბალახეულობა: ,,ჭაჰჭუ არ გადაჰყარო, ღობეიბეჲ მინდა“ /მოსული/.

სხვა ენიდან შემოსული სიტყვები ინგილოურში

უცხოური ნასესხობები გარკვეული რაოდენობით ყველა ენაში შეინიშნება. სიტყვათა სესხება, ენის ლექსიკური შედგენილობის შევსების, გამდიდრებისა და განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. ძველი ქართულის წერილობით ძეგლებში შენიშნული ნასესხები სიტყვების გამოყოფა და მათი ცალკე აღნუსხვა დღეს ყოველთვის როდი ხერხდება, რადგან ისინი უკვე ქართული ენის ორგანულ ნაწილს შეადგენენ.

უცხო ენებიდან ლექსიკური ფორმებისა და სემანტიკური ერთეულების შეთვისებისა და დამკვიდრების ორი გზაა ცნობილი: მწიგნობრული და ზეპირი, ცოცხალი ენობრივი ურთიერთობის გზა. სიტყვათა სესხება ყოველთვის არ არის განპირობებული ამა თუ იმ ენის საჭიროებით. ხშირად სესხება ხდება უცხოური ენის ინტენსიური გავლენის პირობებში, სახელდობრ, როდესაც ერთი ენობრივი კოლექტივი ძლიერ გავლენას ახდენს მეორეზე პოლიტიკური ან კულტურული უპირატესობით. ზეპირი, პირადი ურთიერთობის გზით შეთვისებული სიტყვები შედარებით ძნელად, მაგრამ მაინც ხვდებოდა სამწერლობო ენაში და მრავალი ახლადმოვლენილი ლექსიკური ერთეული შესაბამის ადგილს იკავებდა საერთო ლექსიკაში. ლიტერატურულ-მთარგმნელობითი მუშაობა შესაძლებლობას უქმნიდა ენას ფართოდ გაეღო კარი უცხო სიტყვებისა და ტერმინებისათვის, ინერგებოდა ინტერნაციონალური სიტყვები და გამოთქმები. მჭიდრო ლიტერატურული, სამეცნიერო და საზოგადოებრივ-კულტურული დამოკიდებულება ერთი ეთნიკური კოლექტივისა მეორესთან — საწინდარია სიტყვათა განუწყვეტელი დინებისა.

ინგილოურ კილოსაც ისე, როგორც ქართული ენის სხვა დიალექტებს, გეოგრაფიული მდებარეობის გათვალისწინებით, შესაბამისი შეხვედრის წერტილები აქვს უცხო ენობრივ გარემოსთან. ზეპირი გზით ინგილოურში შემოსული სიტყვები სალიტერატურო ქართულში ნაკლებად შევიდა. ინგილოური, ყველა, (გარდა ფერეიდანულისა) ქართული დიალექტისაგან განსხვავებით, მკაფიოდ ატარებს თავისი მეზობელი ხალხის მიერ დასმულ ,,ლექსიკურ დალს“. სწორედ ამით აიხსნება აღმოსავლური ენებიდან შემოსული სიტყვების სიჭრელე. უცხოური სიტყვების შემოჭრა და დამკვიდრება დღესაც მიმდინარეობს აზერბაიჯანული ენის გავლენით. ინგილოურ დიალექტში ესოდენ ჭარბი უცხოური სიტყვების დანერგვას ხელს უწყობდა აგრეთვე უცხოელთა მრავალსაუკუნოვანი ბატონობა საინგილოში.

უცხოური ენების გავლენა განუცდია ყველა დარგის ლექსიკას. ხმარებიდან გასულა და საერთოდ გამქრალა მრავალი ქრისტიანული წეს-ჩვეულება და მათ ნაცვლად დამკვიდრებულა ახალი სარწმუნოების შესაბამისი რიტუალები და, შესაბამისად, ლექსიკა.

ინგილოურში არსებული ნასესხები ლექსიკის ერთი ნაწილი საერთოა სალიტერატურო ქართულსა და მის დიალექტებთან. როგორც ჩანს, ამგვარი სიტყვები ინგილოურს ოდითგანვე შეუთვისებია და შეუნახავს. ეს მაშინ, როცა იგი სალიტერატურო ერთეულთან ერთად ვითარდებოდა. ბევრია შემდეგ შეთვისებული სიტყვაც. ასეთებია:

ამანათი /არაბ., თურქ./— შესაბამისად მიბარებული რამ; **ანჯახ** /თურქ. ანჯაქ/— მხოლო, მარტო, ძლივს; **აჟალი** /არაბ — ჭირი, სული, უკანასკნელი დღე, დრო სიკვდილისა; **ასლი** /არაბ. ასლ/ფუძე, წარმომავლობა,ძირი; **ბაღი** /თურქ./ — ხეხილის ბაღი. გადატ. მნიშვნელობით ზონარი; **ბეჰ** /თურქ./— საწინდარი; **ბილი** /თურქ.აზერბ./— ულვაში; **დევი** /თურქ./—ზღაპრული გოლიათი; **დელუ** /თურქ./ დელი/გიჟი; **თერაზუ** /სპარს./— სასწორი; **თოხუმი** /სპ.თოხუმ/— ჯიში, შთამომავლობა; **იშილი** /თურქ.იშიკ/— სინათლე; **ინტიბარი** /არაბ. ინტიბარ/— ნდობა; **ჟალუ** /—**ჯალო** /სპ./—ჯადო; **ყამჩი** /თურქ. კამჩ/— მათრახი და სხვ.

ყურადღებას იქცევს ინგილოურში არსებული ნასესხები ლექსიკის ერთი ნაწილი, რომელიც არ გვხვდება თანამედროვე ქართულში, მაგრამ დიალექტში დამკვიდრდა. ასეთებია: **აბური** /სპ.თურქ./— სახელი, ღირსება; **ადაფსუზი** /არაბ. თურქ./— უწესო, უნამუსო; **აზიათი** /არაბ./— ტანჯვა, წვალება; **აიბი** /არაბ. თურქ./— სირცხვილი; **ალჩალი** /თურქ./— დაბალი, უჯიშო, ძაბუნი; **ამმა** /არაბ. თურქ./— მაგრამ; **ანა** /თურქ./— დედა; **არზუ** /სპ./— სურვილი, ნატვრა; **ალი** /თურქ./— თეთრი ფერის მიტკალი; **ალილი** /თურქ./— საქონლის დასამწყვდევი ადგილი; **აყრაპი** /არაბ.თურქ./— მორიელი; **ბალა** /სპ./— შვილი; **ბალდუზ** /თურქ./— ცოლისდა; **ბაჟი** /თურქ./— და; **ჰალი** /არაბ./— ძალის გამოლევა; **ჰამანი** /თურქ./— მოქნილი, მოხერხებული, ცუღლუტი; **ჰამეშა** /სპ./ — ყოველთვის; **ჰარაი** /თურქ./— აურზაურის ატეხვა; **ჰარქესა** /სპ./— თითოეული; **ჰელბეთ** /არაბ./— ალბათ, როგორც ჩანს, შესაძლოა; **ჰენგა** /თურქ./ — მაყრიონი; **ჰეჩ** /თურქ./— სრულიად არაფერი;

ნასესხებ სიტყვებში ხშირად შეინიშნება სახელისაგან ზმნის ფორმებისა და მასდარის წარმოება საკუთარი მაწარმოებლების დართვით: ჟაფა — ძნელი, აქედან: გა-ჟაფ-ი-ებ-ა — ძნელად მოჩვენება; ახშამი — საღამო, აქედან: მო-ახშამ-დ-ა, სა-ახშამ-ო — მოსაღამოვდა, საღამოსათვის; ხასტა — ავადმყოფი, აქედან: და-ხასტ-ავ-ებ-ა —ავად გახდომა, სანამ ავად არ გახდება; ხიანათი —ღალატი, აქედან და-ხიანათ-ებ-ა, და-ხიანათ-ებ-ულ-ი, უ-დოუ-ხა-ანათ-ებ-ლ-ა ღალატი, ნაღალატევი, უღალატოდ; ჰაზირი — მზა, აქედან: გა-ჰაზირ-ებ-ულ-ი, გოუ-ჰაზირ-ებ-ელ-ი, გოვ-ჰაზირ-ებ-ლ-ა — გამზადებული, გაუმზადებელი, მოუმზადებელი; ჰუნარი — შემძლეობა, აქედან: გა-ჰუნარ-ებ-ა, ჰუნარ-ოვ-ს, გა-ჰუნარ-დ-ა, გა-ჰუნარ-ებ-ულ-ი — გაძლიერება, ძლიერობს, გაძლიერდა, გაძლიერებული და სხვ.

ქართული სიტყვაწარმოებით შემოსილი უცხოური ლექსიკა ინგილოურში მრავლადაა: აბური — სახელი, ღირსება, ავტორიტეტი, აქედან: აბურ-იან-ი - სახელიანი; აინა — მინა, აქედან: აინ-იან-ი, უ-აინ-ო — მინიანი, უმინო; ასტარი — სარჩული, აქედან: ასტრ-იან-ი, უ-ასტრ-ო — სარჩულიანი, უსარჩულო; ნალილი — ზლაპარი. აქედან: მე-ნალილ-ე, ნალილ-იან-ი, უ-ნალილ-ო - მეზლაპრე, ზლაპრიანი, უზლაპრო; თორბა — პატარა პარკი, აქედან: თორბ--იან-ი, უ-თორბ-ო — პარკიანი, უპარკო; საჩალი — გრძელი ბეწვი, აქედან: საჩალ-იან-ი, უ-საჩალ-ო — გრძელბეწვიანი, მოკლებეწვიანი; ყისმათი — ბედი, აქედან: ყისმათ-იან-ი, უ-ყისმათ-ო — ბედიანი, უბედო;

ინგილოურ დიალექტს ისე შეთვისებია ნასესხები სიტყვები, რომ ზოგი მათგანის წარმომავლობის დადგენაც კი ჭირს. უცხო ლექსიკა ქართულ გრამატიკულ ნორმებს დამორჩილებია და ინგილოურის საერთო ფონდი საგრძნობლად გაუმდიდრებია, გაუმრავალფეროვნებია.

ინგილოურში დამკვიდრებულია აზერბაიჯანული ენის წარმოების მიხედვით წარმონაქმნი უცხო წარმომავლობის სიტყვები: ადაფ-სუზ-ი — უწესო, უნამუსო; ბედ-ხაბარ-სუზი — ამბის უცოდინარი; იმქან-სუზ — მოცლა, შესძლებლობა; იხტილათ-სუზ-ი — უთათბიროდ; ჰაია-სუზ-ი - უსირცხვილო; ჰარუმ-ჩუღ-ი — დაუმთავრებელი; ჰახში-ლული — სიკეთე; ბულან-ლუღ-ი — ამღვრეული; ბაშ-ჩობან-ი — თავჩობანი; დილან-ჩი — მათხოვარი; დემურ-ჩი —მჭედელი; ლიბა-სუზი — უსირცხვილო; სალინ-ჩი — მწველავი; ტუზ-ლაღ-ი — ძალიან მლაშე; ფეშქარ-სუზ-ი უსაქმური; ყოროღ-ჩი — მინდვრის დარაჯი; ყალაი-ჩი — მკალავი; ხეირ-სუზ-ი — უხეირო; ჰავა-ლუ — მზარდი; და ა.შ.

ეს სიტყვები, როგორც ჩანს, აზერბაიჯანულის გზით შემოსულა და დამკვიდრებულა.

ზოონიმები ინგილოურში

ინგილოები ოდითგანვე მისდევდნენ მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობას. ამდენად აქ შინაური ცხოველებისათვის საკუთარი სახელების დარქმევის ტრადიციას ძველთაგანვე ჩაეყარა საფუძველი.

მიღებულია ორგვარი სახის ზოონიმია: გამოსარჩევი და მოსახმობი. გამოსარჩევი ნიშანდობლივია საზოგადოებრივი მეურნეობისათვის, ხოლო მოსახმობი კერძო პიროვნებისათვის. სოფელ მოსულის ზოონიმის უმრავლესობა ორივე ამ ფუნქციის ჩარჩოში თავსდება.

ზოონიმის თავისებურება ისაა, რომ მოტივირებულია. მოტივაცია, უმეტეს

შემთხვევაში, რეალურია. ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა ზოონიმი საკუთარი სახელი კია არა, არამედ საგნის რაიმე ნიშან-თვისებაზე მინიშნებაა. სახელის შერქმევისას ირჩევა ისეთი სიტყვები, რომლებიც გამოკვეთენ ობიექტის დამახასიათებელ ნიშანს ან მასთან დაკავშირებულ სიტუაციას, შემთხვევას. ამისდა მიხედვით, ჩვენ მიერ მოპოვებულ მასალებში გამოვყავით ორი ჯგუფი:

1) ისეთი ზოონიმები, რომლებიც ცხოველებს (ფრინველებს) ახასიათებენ გარეგანი და შინაგანი თავისებურებებით, თუმცა ამ შემთხვევაშიც შეიძლება გამოვყოთ კიდეც რამდენიმე ქვეჯგუფიც:

ა) ცხოველის, ფრინველის სახელი დარქმეული ფერის მიხედვით:

შუნდა (ძროხა,ხარი) – შინდისფერის გამო.

კაშტანა (ძაღლი) – წაბლისფერის გამო დაარქვეს. რუსულიდან არის შემოსული.

ქურანა (ცხენი) – მოყვითალო ფერის გამო.

ლურჯა (ცხენი, ძროხა) – ლურჯი ფერის გამო.

თეთრა (ცხენი) – ძალიან თეთრი ფერის გამო.

ყიზილა (ძროხა, ხარი) – ოქროსფერის გამო. გიზილ - აზერბაიჯანულად ოქროს ნიშნავს.

ჩორნა (ცხენი) – შავი ფერის გამო.

ნაცარა (ქათამი) – ნაცრისფერის გამო ეძახიან.

ჭრელა (ძროხა, ხარი, ცხვარი, კატა, ქათამი) – ძალზე ფართოდ გავრცელებული სახელია, თითქმის ყველა სახეობისათვის.

ყორანა (ცხენი, ძროხა, ხარი) – შავი ფერის გამო. შავ ყორანთან გაიგივებული.

მურა (ძროხა, ძაღლი) – შავი ფერის მიხედვით არის შერქმეული.

ყუთელა (ძროხა, ხარი, ქათამი) – ყვითელი ფერის გამო.

გრიკა (ქათამი) – ჭრელს საინგილოში გრიკას ეძახიან.

ყარა (ძროხა, ხარი) – შავი ფერისა.

ყუთელი (კატა) – ყვითელი ფერის კატა.

შავა (ცხვარი, ძროხა, ქათამი) – შავი ფერის გამო ეძახიან.

სარუ (ძროხა, ხარი) – ყვითელი, წითური, ჟღალი ფერისაა.

დურნა (ძროხა, ხარი) – წეროს ფერის გამო ეძახიან.

ლაჩინა (კამეჩი) – მტაცებელი ფრინველია. შემოსულია აზერბაიჯანულიდან.

ჩიჩაქა (ძროხა) – ყვავილივით ლამაზი ფერის გამო ეძახიან.

პაცანა (ცხენი) – სისწრაფისა და ლამაზი ფერის გამო. შემოსულია რუსულიდან.

ზებრა (ძროხა) – ჭრელი, როგორც ზებრა.

ალგულა (ძროხა) – თეთრი ყვავილის ფერი, შემოსულია აზერბაიჯანულიდან.

ყარაგულა (ძროხა) - შავი წერტილებიანი პირუტყვია, აზერბაიჯანულიდან არის შემოსული.

ბაიაზა (ძროხა) – თეთრი ფერის გამო ჰქვია. აზერბაიჯანულია.

ზარნიშა (ძროხა) - ოქროფერის გამო. სპარსულია.

ზარგულა (ძროხა) – ოქროსფერის გამო.

ზუმრუდა, ზუმრუთა (ძროხა) – ფერადი, ძვირფასი ქვის მსგავსი. შდრ. ზურმუხტი (სპარს.) იზუმრუდი (რუსული).

ზემოალნიშნულ ზოონიმებში სახელი მოტივირებულია ლექსიკური მნიშვნელობით. სხვა შემთხვევაში სახელი შეიძლება გამოხატავდეს ფერის მიმსგავსებას.

მტრედა (ძროხა) – მტრედისებური ფერის გამო.

ყოვა (ძროხა) – შავი ფერის გამო.

ნაცარა (ქათამი) – ნაცრისფერი ბუმბულის გამო.

ჩორნა (ძროხა) – შავი ფერის გამო, რუსულიდან გამომდინარე.

თეთრა (ძროხა, ცხენი, ქათამი) – თეთრი ფერის გამო.

რიჟა (ძროხა) – მოყვითალო ფერის გამო.

ულდუზა (ძროხა, კამეჩი) – ვარსკვლავივით მოკაშკაშე ფერი.

გუმუშა (ძროხა) – ვერცხლისფერის გამო. აზერბაიჯანულია.

ალმასა (ძროხა) – ალმასის ნაირი, მისებრ ძვირფასი.

სოლმაზა (ძროხა) – გაუხუნარი ფერის გამო, აზერბაიჯანულიდან მოდის.

ზუმრუდა (ძროხა) – ფერადი ძვირფასი ქვა.

ბენევშა (ძროხა) – ბენევშ.

ბ) ამ გვგუფში ერთიანდებიან ისეთი ზოონიმები, რომლებიც გამოხატავენ ცხოველის სილამაზის ან გარეგანი მოყვანილობის მიმსგავსებას.

ირემა (ძროხა) – აქვს გრძელი რქები, როგორც ირემს.

მარალა (ძროხა) – მარალი აზერბაიჯანულად არის ირემი. ირემივით ლამაზია.

ჟეირანა (ძროხა) – ჯეირანივით ლამაზი, კოხტა შეხედულების გამო.

კურდღელა (ძროხა, ხარი) – გრძელი ყურების გამო დაარქვეს.

კოხტა (ძროხა, ხარი, ცხენი) – გარეგანი სილამაზის გამო დაარქვეს.

ცისკარა (ძროხა, ხარი, ცხენი) – მკვირცხლი, ლამაზი ტანადობის გამო დაარქვეს.

ყარაბაშა (ძაღლი) – შავი თავის გამო.

ყარაგოზა (ძროხა) – შავთვალა (აზერბ.) შავი თვალების გამო.
უზუნსაჰყალა (თხა) – გრძელი წვერის გამო, აზერბაიჯანულია.
გზელსაჩალა (ცხვარი) – საჩალი-ბეწვი, ე. ი. კარგი ხარისხის მქონე ცხვარი.
ბაშმაყა (ქათამი) – ფეხზე ბუმბულის გამო, თითქოს ბაშმაკები აქვს. ბაშმაკი რუსულია.
ჰირთანა (ძაღლი) – მგლევჯავი, ავი ძაღლი. აზერბაიჯანულია.
ტართანა (ძაღლი) – სწრაფი, წამრთმევი, ავი ძაღლი.
ჭირთანა (ძაღლი) – მოულოდნელი, სწრაფი, მძრომი.
ლამაზო (კამეჩი) – სილამაზის გამო.
სუმბულა (ძროხა) – შედარებულია სუმბულთან. შდრ. სუმბულ-თავთავი (აზერბ.) სუმბული-შროშანის ყვავილია. (არაბული).
ბულბულა (ძროხა) – ბულბულივით საყვარელი, მისნაირი.
მერცხალა (ძროხა, ხარი, ცხენი) – მერცხალივით ლამაზი და სწრაფი.
ბაჰარა (ძროხა) – ბაჰარ-გაზაფხული (აზერბ.). შედარებულია გაზაფხულთან.
გაიაზა (ძროხა) – თეთრი ფერის გამო. (აზერბ.).
ბაღდაგულა (ძროხა) – ბაღში მყოფი ვარდივით ლამაზი (აზერბ.).
გულნაზა (ძროხა) – ნაზი ყვავილივით საყვარელი (აზერბ.).
გულიშანა (ძროხა) – ყვავილივით ლამაზია (აზერბ.).
ნარგულა (ძროხა, ხარი) – ბროწეულის ყვავილის მსგავსი (აზერბ.).
მულგაზა (ძროხა) – ხის ყვავილის მსგავსი ფერის გამო.
ნიგარა (ძროხა) – მომხიბლავი შეხედულების მქონე (აზერბ.).
რეიჰანა (ძროხა, ხარი) – რეიანის მსგავსია.
სიმიზარა (ძროხა) – ოქრო-ვერცხლივით მოკაშკაშეა.
სონა (ძროხა) – სონა, გედის მსგავსი (აზერბ.).
სურაია (ძროხა) – ცისკრის ვარსკვლავივით მანათობელი (აზერბ.).
აიგუნა (ძროხა) – მზე და მთვარის მსგავსი (აზერბ.).
შოლა (ძროხა) – ალის მსგავსი (აზერბ.).
ბუზიკა (ძროხა) – წითური, დინჯი და საყვარელი.

გ)შეკრებილ მასალებში შეგვხვდა ცხოველებისა და ფრინველების ისეთი სახელები, რომლებიც შერქმეულია სხეულის ერთი კონკრეტული ნაწილის ან ბეწვის მიხედვით.

ბანგურა (ძაღლი) – გრძელბეწვიანი, ბანჯგვლიანი ძაღლი.
მერნოსი (ცხვარი) – ცხვრის ჯიში. მერნოსი – ესპანურია. არის ნაზბე-

წვიანი ცხვარი, კარგი მატყლით გამორჩეული.
კუდა (ძროხა) – მოკლე კუდის მქონე.
კუდურა, კუნდურა (ძროხა, ხარი, ძაღლი) – პატარა კუდის მქონე.
გზელკუდა (ცხვარი) – გრძელი კუდის მიხედვით არის შერქმეული.
დიდდუმა (ცხვარი) – დიდი დუმის მქონე ცხვარი.
ხაშალი (ცხვარი) – გაბერილი დიდი მუცლის გამო ეძახიან.
გზელსაჩალა (ცხვარი) – საჩალი – ბეწვი (აზერბ.) ე. ი. გრძელბეწვა.
თეფალა (ძროხა, ხარი) – შუბლზე ნიშნის მქონე საქონელი.
ქება (ძროხა, ხარი ქათამი) – რქიანი ცხოველი ან ფრინველი.
ხულა (ცხვარი) – პატარა ყურების მქონე ცხვარი.
ცალქება (ძროხა, ხარი, კამეჩი) – ერთრქიანი ცხოველი.
ჩხუტქებება, ჩხიტქებება (ძროხა, ხარი) – წვეტრქებიანი ცხოველი.
დურდიანრქებება (კამეჩი) –დიდი და მსხვილი რქიანი საქონელი.
ყაშხა (ძროხა, ცხენი, კატა) – შუბლზე ნიშნის მქონე.
ალაშა (ძროხა, ხარი) – ნიკორა საქონელი.
ღაბუა (ქათამი) – ღაბაბის მქონე ფრინველი (ჩიჩახვი).
ბურჟულა (ძროხა) – ბურჟულა, ინგილოურად კუნწულას ნიშნავს, მსუქან და ლამაზ საქონელზე ითქმის.
ცალთოლა (ძროხა, ცხვარი, ცხენი) – ერთთვალა, რომელმაც რაღაც მიზეზის გამო ერთი თვალი დაკარგა.
ბასარა (ძაღლი) – ძალიან ბასრი და მჭრელი კბილების მქონე.
ჩექმებიანი (ქათამი) – ფეხებზე ბუჩქივით აქვს ბუმბული.
ქოჩორა (ქათამი) – თავზე ლამაზი ქოჩორი ადგას.
სარუბაშა (ძროხა, ხარი) – ყვითელთავა საქონელი (აზერბ.)
ბუდალა (ძროხა) – ბუდალი – რტო (აზერბ.) დატოტვილი რქების გამო.
ჰაიქალა (კამეჩი) – დიდი ტანისა და რქების გამო ეძახდნენ.
ბირკა (ძროხა, კამეჩი, ხარი, ცხვარი) – ყურზე გაკეთებული ნიშნის გამო.
თიქბურნა (ძროხა) – მედიდური, ამპარტავანი, მიუკარებელი საქონელი.
თურანა (ძროხა) – მეტად უცნაური სახელია, რაც თურქების სამშობლოს, მათ მიწა-წყალს, გვაუწყებს.
ყარაგოზა (ძროხა) – შავთვალება ლამაზი საქონელია.
ცალყურა (ძროხა, ძაღლი, კატა, ცხვარი) – ყველა ის საქონელი, რომელსაც ერთი ყური არ აქვს.
მუნჟულა (ძროხა) – მუნჟული – მძივი (აზერბ.).
ბელკა (ძაღლი) – ციყვივით სწრაფი და მოუსვენარი.
ფაშა (ძროხა) – ფაშასავით მედიდურად მოსიარულე საქონელი.

ეზიზა (ძროხა) – ნაზი, აზიზი ბუნების მქონე.
დილაგა (ძროხა) – საოცნებო. (აზერბ.).
დოვლათა (ძროხა, კამეჩი) – დოვლათის, ბარაქის მომტანი.
დემურა (ძროხა) – დემირ – რკინა (აზერბ.) რკინასავით გამძლე და მაგარი.
ქოროღლი (ძროხა, ცხენი) – ცალთვალა საქონელი, სახელი მოდის ერთ-ერთი სახალხო გმირის – როვშანის მამის სახელიდან.
ყელწიტა (ქათამი) – ყელზე ბალანის არმქონე ქათამი.
ილდირმა (ძროხა) – ილდირმ – ჭექა-ქუხილი (აზერბ.).
ქარამა (ძროხა) – ღვთისნიერი, გულმოწყალეს აღნიშნავს.
ლაჩინა (ძროხა) მტაცებელი ბუნების მქონე. (აზერბ.).
ლატიფა (ძროხა) ნაზი, ლამაზი, სასიამოვნო გარეგნობის.
აშრაფა (ძროხა, ცხენი) – დიდებული პატივსაცემი.

დ) შეკრებილ მასალებში სიმსუქნე-სიგამხდრის მიხედვით დარქმეული სახელებიც შეგვხვდა:

გოდა, გოდორა (ძროხა, ხარი, ძაღლი) – მრგვალი მოყვანილობის მსუქანი ფორმის გამო.
ბურთა (ძროხა, ხარი, ძაღლი) – ბურთივით მრგვალი მოყვანილობის.
ჩიხრიხა, ჩახრახა (ძროხა, ცხენი) – მეტისმეტი სიგამხდრის გამო შეარქვეს.
ჰანაშა (ძროხა) – ასაკოვანი ჩასუქებული საქონელი.
ტიკლიკი, ტიკნიკი (ძროხა, ხარი) – დალეული, გამხდარი პირუტყვი.
ქოთანა (ძროხა) - ქოთნის ფორმის გამო შერქმეული.
დადაშა (ძროხა) – დიდიზომის საქონელი.
აჟდაჰა (ძროხა) – ურჩხულივით დიდი ტანის პირუტყვი, შემოსულია აზერბაიჯანულიდან.
მერდანა (ძროხა, კამეჩი) – მერდი – ხელმარჯვე, გულუხვი (აზერბ.) პირუტყვიც ამის შესატყვისია.
კუნდულა (ძაღლი) – პატარა ტანადობის გამო.
ყანტა (ქათამი) – მსუქანი დიდი ტანის ქათამი.
ჭირი (ქათამი) – პატარა ტანადობის მქონე ფრინველი.
მარხალა (ძროხა, კამეჩი) – მარხალი – დიდი ტანის მქონე პირუტყვი.
კურტუმა (ძროხა) – დიდი კურტუმის გამო დაარქვეს.
მალიში (ცხენი) – პატარა ტანადობის, მომდინარეობს რუსულიდან.

ე) გვაქვს თვისებების გამომხატველი სახელებიც:

მერცხალა (ხარი) – მერცხალივით დაუზარელი და გამწე ხარი იყო.

ყურდღელა (ხარი) – კურდღელივით სწრაფი და გრძელი ყურების მქონე.

ფხიტიანა (ძროხა, ხარი, ცხენი, ცხვარი) – მიუჩვეველი, მიუკარებელი პირუტყვი.

ბრუტიანა (ძროხა) – ბრუციანი, ცუდი მხედველობის გამო.

სტრელკა (ძაღლი) – ძალიან სწრაფი და მოუსვენარი, რუსულიდან არის შემოსული.

შარიკა (ძაღლი) – შარიკივით მრგვალი და მოძრავი თვალები აქვს. ესეც რუსულიდან არის შემოსული.

ციგანა (ძაღლი, კატა) – სულ ეზო-ეზო, გარეთ მოწანწალე ცხოველი, ლუკმაპურის მაძიებელი.

გარევლი (კატა) – მინდორში მცხოვრები კატა, გარეული.

შინავრი (კატა) – სახლში მობინადრე.

თაფლა (ძროხა) – მშვიდი თაფლივით ტკბილი.

კატუნა (კატა) – მაწანწალა ეზო-ეზო მოსიარულე.

ჩხავანა (კატა) – სულ ჩხაოდა და ამის გამო დაარქვეს.

ეზიზა (კატა) – მეტის-მეტად აზიზი და საყვარელი.

ყველა ზემოდასახელებული ზოონიმი წარმოადგენს სახელმდებელი ობიექტის, ამ შემთხვევაში ცხოველის დახასიათებას, რაიმე გარეგანი თუ შინაგანი ნიშნის მიხედვით.

მეტსახელები

არაოფიციალური სახელი, ანუ მეტსახელი, რომელსაც ამა თუ იმ ქცევა-მანერის, ნიშან-თვისებების, საქმიანობის, გარეგნობის ან სხვა ფაქტორების გამო არქმევენ ადამიანს, ფართოდ არის გავრცელებული სინგილოში. შერქმეული სახელები საქართველოს რეგიონებში სხვადასხვა სახელწოდებით გვხვდება. ესენია: „თიკუნი", „კილი", „სახინკარი", „მირქმეული სახელი", „ბუნი" და სხვა. საინგილოში მეტსახელი -„ნაყაფსახელი"/„ლაყაფსახელით" დომინირებს. ეს უკანასკნელი ძველ ყაჯს, უვარგის, დაობებულსაც ნიშნავს. ეს უძველესი გაგებაა. ამავდროულად ტერმინი ძველი საგვარეულო წარმომავლობის მაჩვენებელიც უნდა იყოს.

შერქმეული სახელი გამოხატავს სახელდების ძირითად მოტივს, ხოლო რაც

შეეხება მეტსახელს, ის მიესადაგება იმ „შერქმეულ სახელს, რომლის დეტონანტს სხვა (ოფიციალური, ძირითადი) სახელიც მიესადაგება" (პ. ცხადაია, 150). აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ შერქმეული სახელი საერთო ტერმინია, ხოლო რაც შეეხება მეტსახელს, ის კი მისი თანამედროვე სახეობაა. ხშირად ოფიციალური სახელი მივიწყებას ეძლევა და პიროვნება მთელი სიცოცხლის მანძილზე მეტსახელით მოიხსენიება.

ამა თუ იმ საგნის სახელში უმეტეს შემთხვევაში ასახულია არა ძირითადი, არსებითი, არამედ თვალში მოსახვედრი მეორეხარისხოვანი ნიშანი. ამიტომაც მეტსახელში ადამიანი გაცილებით მეტ ფიზიკურ ნაკლსა და უარყოფით თვისებას ხედავს. საინგილოში არ არქმევენ ძალზე დამამცირებელ, შეურაცხმყოფელ მეტსახელს, თუმცა არც უარყოფითი შინაარსის მქონე, მსუბუქად გამკილავი ირონიული სახელი არის სასიამოვნო. უარყოფითი შინაარსის შემცველი სახელის შექმევისას გარკვეულ როლს ასრულებს თავშეკავებისა და შიშის მომენტიც.

ინგილოური მეტსახელების სრულად გამომზეურება ახლომომავლის საქმედ გვესახება. აქ წარმოვადგენთ მხოლოდ მოსულის ფაქტებს.

აკულა – ზვიგენივით გრძელი თავისა და წვეტიანი კბილების გამო შერქმეული სახელი.

ასუ – ეს საკუთარი სახელის ასადულას შემოკლებულ ფორმად გვესახება, მოგვიანებით რომ მეტსახელად მოგვევლინა.

აფთექჩი – აფთიაქში მომუშავე ადამიანი. ჩი სუფიქსი ხელობის მაწარმოებელი აზერბაიჯანული სუფიქსია.

აღსაღი – კოჭლობის გამო დარქმეული სახელი.

აშიღი – ჩანგურზე მომღერალი (აშუღი).

აშხლართული – ტანაყრილი, მაღალი ადამიანი.

ახუნჩული – მხრებში მოხრილი, უშნო შესახედავი. მეტსახელად იხმარება.

ბაბუჭი – გვარიდან უნდა მოდიოდეს.

ბაკი – ცხვრის სადგომი. ბაკუ – ბავშვის ენაზე ბეკეკა. არის საგვარეულო ბაკინები.

ბაინკა – მამაკაცის მეტსახელად იხმარებოდა. საერთოდ საწყლის, არაფრის მქონის, შესაბრალისის ეპითეტია.

ბანცი – მსუქანა, ტანადი, ბანცი-ბანცით მოსიარულე ადამიანი.

ბაცნი – დედაჩემი ბავშვობაში ამ მეტსახელს მეძახდა. უნდა მოდიოდეს რუსული სიტყვიდან „პაცანი", ინგილოურში რომ ბაცნის ფორმა მიიღო.

ბაცუ – სიარულთან უნდა იყოს დაკავშირებული,: ბაცი-ბუცით მოსიარულე.

ბახა – მამაკაცის მეტსახელი. უნდა მომდინარეობდეს ბახალ-იდან, რაც შვილის სინონიმია.

ბახი – დაკავშირებულია საგვარეულო სახელთან. საერთოდ, ბახი-ბაყიდან მომდინარე ჩანს, რაც ერთგვარად თავისებური სიარულის აღმნიშვნელია. „რა ბახ-ბახით მოჰდიო"– იტყვიან უშნოდ მომავალზე.

ბაცა – ეს მეტსახელი „პაცანიდან" მომდინარე ჩანს.

ბახტავარი – უდარდელი ადამიანი. ითქმის იღბლიანზე, რომელსაც ნაკლები სადარდებელი აქვს და ბევრი – სამხიარულო.

ბენჩუ – აღებულია სიმღერიდან: „ბენჩუ შელებია, ენუ ელენძია, ბაქა-ბიქ ელენძია".

ბერზნელი – უსუფთაო, ჭუჭყიანის აღმნიშვნელია.

ბიზი – ფეხსაცმლის შესაკეთებელი ხელსაწყო – სადგისი. ამ შემთხვევაში გაგებულია, როგორც მჩხლეტი ხელსაწყოს მაგვარი ადამიანი.

ბიო - „ბია-ბია"! ინდაურების მისახმობი ძახილია. ამას კი დაუძახია „ბიო-ბიო".

ბიღლუ – გამოირჩეოდა წვერ-ულვაშით, რის გამოც დაარქვეს ულვაშა, ანუ „ბიღლუ" (აზებ.). შეადარე დ. გურამიშვილის ტაეპი: „ფუ, შენ, ჩემო ულვაშ-ბიღო!"

ბლუვი – ენაბლუობის გამო დაერქვა.

ბოზოლანი – მწითურა ბიჭის ეპითეტია. შესაძლებელია ეს იყოს ლაზურში დღემდე შემორჩენილი სიტყვა ბოზი - ლამაზი. იქნებ ეს იყოს ლამაზბიჭა-ს აღმნიშვნელი.

ბოჭკა – დიდი ტანადობის მქონე ადამიანი. მიღებულია რუსული სიტყვიდან „ბოჩკა".

ბრადიაგა – სასმელის სიყვარულის გამო შეარქვეს. მოხეტიალე მსმელი, რომელიც უსაქმოდ დაეხეტება. მოდის რუსული სიტყვიდან.

ბრიგადელი – სოციალისტური წყობის დროს სოფელი ბრიგადებად იყო დაყოფილი. ბრიგადის მეთაურს „ბრიგადირი" ერქვა. აქედან დისიმილაციით მივიღეთ „ბრიგადელი".

ბრიმა – დაუნახავი, ბრმა, რომელიც სიკეთეს ვერ ხედავს და არ აფასებს.

ბრუტიანი – მოუსვენარი, ხუშტურიანი ადამიანი, რომელიც მოსვენებას არ აძლევს სხვებს (მოდის ბრუციანიდან).

ბოყო – სიმსუქნის გამო დაარქვეს.

ბურდო – ხშირი ხვეული თმების მქონე, რომელიც ყოველთვის უშნოდ, თმებგაბუებული დადის.

ბუღა – გალაღებული, ყველაფრის ჩამდენია. შედარებულია დაუკოდავ

ხართან.

ბუღალტერი//ბუხალტერი – წლების განმავლობაში ბუღალტრად მუშაობდა და ამის გამო შეარქვეს.

გაბერული – დიდი მუცლის მქონე ადამიანი.

გარინჩა – ფეხბურთელი გარინჩას პატივსაცემად, რომელიც კარგი მოთამაშე, მაგრამ კოჭლი იყო. გრძელი ხელები და დაგრეხილი ფეხები აქვს.

გაღლეტული – საქმეს ყოველთვის თავს არიდებს. არაფრისმქონე ადამიანი.

გუდი – გუდასთანაა დაკავშირებული. უყვარს ტყუილის თქმა. ტყუილების გაბერილი გუდაა.

დაალი – ერქვა ქალს, რომელიც ხალხში გარევას ერიდებოდა და განი-გან დადიოდა.

დაპრუწული –სახეშემჭკნარის სინონიმია, რა დაპრუწულაო, იტყოდნენ ასეთზე, რომელსაც სახეზე ღარები გასჩენია და სახე ჩამოჭკნობია.

დალაგი – ადრე სოფლებში დალაქი იშვიათი იყო და ამიტომაც ვინც პირველად გახსნა სადალაქო, ზედმეტსახელად დალაგი უწოდეს.

დაღდაღაჟი – საუბრისას ხშირად იყენებდა „დაღს", ამის გამო შეარქვეს.

დაყა – დაჰყა – გულამოღებული ხის კასრის მოყვანილობის ადამიანი. (აზერბაიჯანულიდან).

დედეი – მამობილის საალერსო სიტყვა. ყოველთვის მოალერსე და მხიარული ტიპი.

დელუ – გიჟი, გადარეული ადამიანი, რომლისგანაც ყველაფერია მოსალოდნელი.

დემურჩი – მჭედელი, რომელიც საქონელს ნალით ჭედავს. ადრე ძალიან ბევრი სამჭედლო იყო, ახლა იშვიათობაა ნალბანდი.

დერზი – ადამიანი, რომელიც კერავს სხვადასხვა სახის ტანსაცმელს. ქართულში გვაქვს თერძი.

დიში – შეარქვეს კბილების მკურნალს. „დიშ"- კბილია აზერბაიჯანულად.

დონლუზი – ღორთან შედარებული ადამიანის მეტაფორაა. ყველა ქცევით ღორს უთანაბრდება.

დოფა – ადამიანი, რომელიც გარეგნულად პირგანიერ თიხის ჭურჭელსა ჰგავს.

დოჰპი – დიდი ტანადობის ადამიანი.

დოხტური – ექიმის რუსული სახელწოდებაა. „დოქტორი" - აქედანაა დოხტური.

დუმბლუმბუცა – პატარა ტანის ადამიანი. შეიძლება დაბალი, მაგრამ ტანადი იყოს.

დურნა – სუსტი აღნაგობის გამხდარი ადამიანი, რომელიც ქინქლასთან არის შედარებული.

დუქანჩი – მედუქნე. -ჩი ხელობის მაწარმოებელი აფიქსია.

ერამუკი – ბერწ, უშრობელ ფურკამეჩთან გაიგივებული ადამიანი.

ეკონომისტი – ეკონომისტად მუშაობდა დიდხანს და ამიტომაც დაარქვეს.

ვასკა – გარეგნობით ძალიან ჰგავდა რუსს, კერძოდ, ცისფერი თმითა და ჯარში შესწავლილი წერსებით.

ვასო – ვეისულა ერქვა სინამდვილეში, ხალხმა ვასოდ გადანათლა.

ვატანე – ბავშვობაში ცელქი და მოუსვენარი იყო. დედამისმა ცელქ ონავარს ვატანე შეარქვა.

ვიტატი – საგვარეულოდან მომდინარე ზედწოდება უნდა იყოს. ვიტატი- შეუსმენელი, ჯიუტის აღმნიშვნელია.

ზარგარი – ოქრომჭედლობით იყო დასაქმებული და ამიტომაც დაარქვეს. შეადარე „ვეფხისტყაოსნის" ზარქარი.

ზაქი – შესახედაობით ზაქსა ჰგავს, ამასთანავე ტლანქი და მოუხეშავი პიროვნებაა.

ზაპრავკა – ადრე სოფელში საწვავი არ იშოვებოდა. მხოლოდ ერთ ადამიანთან უნდა გეყიდა საწვავი. ამიტომაც დაარქვეს ეს რუსული სახელი.

ზიონბაჰჩი – რგოლის ხელმძღვანელი იყო. ხელმძღვანელობდა ბრიგადის ერთი რგოლის მუშაობას.

ზურნაჩი – წლების განმავლობაში ზურნას უკრავდა.

თამბალი – სიზარმაცის გამო დაურქმევიათ. თამბალი – ზარმაცი (აზერბაიჯ.).

თარაქამა – ამ ტომის წარმომადგენლობის კაცი ცხოვრობდა სოფელში. მოსახლეობამ მის წარმომავლობაზე გაამახვილა ყურადღება.

თეფალა – შუბლზე გამორჩეული ნიშნის (ნიკორი) გამო შეარქვეს.

თაუზი – მამაკაცის წარმომავლობაზეა გამახვილებული ყურადღება. თაუზი აზერბაიჯანის ერთ-ერთი ქალაქია. ეს კაციც წარმოშობით იქიდან ყოფილა.

თათარი – სოფელში ერთ-ერთი ქალბატონი მოიხსენიებოდა, რომელიც როგორც „თათარფერი". მეტსახელში გამოიყოფა თათარი, რაც მისი წარმომავლობის მაჩვენებელი უნდა იყოს.

თექალთუ – ბორბლების დამამზადებელი ხელოსანი იყო. მისი ოჯახი ცნობილია, როგორც ორთვალას ბორბლების დამამზადებელი ან შემკე-

თებელი სახელოსნო. შედარ. თოქალთო – ცხენის უნაგირქვეშ დასაფენი ქეჩა. (ქეგლ). თექალთუი – უნაგირის ქვემოთ ცხენის ზურგზე დასაფენი (ნ. როსტიაშვილი). იხ. საბა:თაქალთო, ჩუბ. თოქალთო, მენთ. თექალთო, ჭყ. ამ შემთხვევაში, შესაძლებელია ვივარაუდოთ ხელოსნის მეტსახელი რაღაც ნიშნით არის დაკავშირებული თექალთუსთან.

თოფალი – საგვარეულოდან მომდინარე მეტსახელია. სიტყვა „თოფალი" აზერბაიჯანულია და კოჭლსა ნიშნავს.

თუ – მეტად უცნაური მეტსახელია. დაკავშირებული უნდა იყოს ფურთხების გამომხატველ სახელთან – ფთუ. საუბრისას ხშირად აფურთხებდა.

თულქი – მელიასავით ეშმაკი და ცბიერი ადამიანის მეტსახელია. ყველა ცდილობს მასთან სიფრთხილე გამოიჩინოს, რადგან მელა ყოველთვის ეშმაკია. თულქი – მელა (აზერბაიჯ.).

თულუნი – საგვარეულოს სახელწოდებიდან.

იბანყადა – საკუთარ სახელად ქცეულ მეტსახელად გვევლინება, სადაც „ყადა" მომდინარეობს აზერბაიჯანულ „გარდაშიდან". აქ იგი შემოკლებული ფორმით არის ნახმარი.

კასირი – წლების განმავლობაში სოფლის მოლარედ მუშაობდა. რაიონიდან ფული მოჰქონდა და სოფელში კოლმეურნეებს ურიგებდა.

კატაჩი – საგვარეულოს სახელწოდებიდან მომდინარეობს. კატა ინგილოურში კატის აღმნიშვნელია, ხოლო ჩი ხელობის მაწარმოებელი აფიქსია. კატების მომშენებელი იქნებოდა.

კატუნა – კატასავით კარდაკარ მოსიარულე ქალი, რომელიც ყველაფრის გაგებას ცდილობს. შედარებულია მოხეტიალე კატასთან.

კეკეტი – მეტად გაუტეხელი, ძნელად რისიმე მთქმელი ადამიანი. შედარება – კერკეტი კაკალი.

კეხიცხურა – კეხიანი ცხვირის გამო შეარქვეს.

კიდამი – მამაკაცის მეტსახელია, ის უბნის ძროხას მწყემსავდა. საფასურთან ერთად იგი საღამოს ყოველ ოჯახში ვახშმობდა კიდეც. უბანს ერთ წრეს რომ შემოუვლიდა, კიდევ (მეორედ) შემოუვლიდა ე.ი. ი. ისევ წრეს არტყამდა. მოსახლეობამ „ისევ" ანუ კიდამი/კიდამი, დაარქვა მეტსახელად.

კიმკიმა – საქმის გამჭიანურებელი, ყველაფერში ზედმიწევნით ჩაკირკიტების მოყვარული ადამიანი.

კირკიტი – მეტისმეტად მომჭირნე, ძუნწი ადამიანი.

კომბაინი – ადამიანი, რომელიც ბევრს ჭამს, კომბაინივით ყრის საჭმელს

სტომაქში. ასეთს წვეულების დროს არ ეკარებიან, რადგან ის სუფრაზე გვერდით მჯდომს არ ერიდება და საჭმელს თვალის დახამხამებაში ანადგურებს.

კორა – დაბალი და პატარა ტანის მქონე ადამიანი, შდრ. ჩიკორი.

კორკორა – გორასთან ახლოს მცხოვრებ ადამიანს შეარქვეს მეტსახელად-კორკორა (გორგორა-კორკორა).

კორნა – საგვარეულოს სახელწოდებიდან მომდინარეობს. კვერნასავით ხტომა-ხტომით იცის სიარული.

კუბა/ყუბა – ეს მეტსახელი კუბთან უნდა იყოს დაკავშირებული.

კუდურა – პატარა კუდის მქონე ცხოველი. დაბალი ტანის მქონე ადამიანის ეპითეტად გვევლინება.

კულუ – ბავშვობაში თოჯინასავით პატარა და კოხტა ყოფილა.

კუკლა – სილამაზის გამო დაარქვეს. კუკლა-თოჯინა.

კუნა – მომცრო ტანადობის გამო შეარქვეს.

კურკურა - „კუჭ-კუჭო" გაიძახოდაო და ამიტომაც შეარქვეს ეს სახელი.

კურუნი – დაბალი, ჩია-ტანის, კოჭლი ადამიანის მეტსახელია.

კუსო – ადამიანი, რომელსაც თვალები მუდამ დაკუსული აქვს.

ლავაში ყურებიანი – დიდი და განიერი ყურების გამო შეარქვეს.

ლალი – უენო, ბლუ ადამიანის მეტსახელია, ლალ-უენო. აზერბაიჯანულიდან მომდინარეობს.

ლანგრიპირიანი - დიდი და მრგვალი სახის გამო დაერქვა. შდრ. ლანგარი – დიდი თეფში.

ლაფეთი – ლაფეტის მძღოლი იყო. მეტსახელიც აქედან მოდის.

ლაშე – უარყოფითი ენერგიის მქონე ადამიანი, რომლის დანახვაც არ სიამოვნებთ (მეტად მარილიანი, მწუთხე, უგემური, წმახი შევიხსენოთ რუსთაველი: „არსასმენდისა მოსმენა არს უმჯავესი წმახისა").

ლოთი - სასმელის მოყვარული კაცი, ლოთი. ამასთანავე, ცუდი ყოფაქცევის მნიშვნელობითაც იხმარება.

ლოლოღრინა – ცუდად მოლაპარაკე ადამიანი, გაუგებრად მეტყველი.

ლოქო – ლოქოსავით მოუქნელი ადამიანია.

მაზა – ჩერჩეტი ადამიანი. მაზა მიღებულია მაზალოდან, რაც გასართობს, არასერიოზული შთაბეჭდილების შემქმნელსა ნიშნავს.

მაკრაკი – საგვარეულოს წარმომავლობიდან უნდა მოდიოდეს. რაკრაკთან უნდა იყოს კავშირში.

მანწიკა – კოხტა, კოპწია ჩაცმულობის ადამიანის ეპითეტია.

მეჟლუნი – მეტისმეტად შეყვარებული ადამიანი. სახელი მიღებულია ნი-

ზამი განჯევის ნაწარმოებიდან „ლეილი და მაჯნუნი”.
მატაპილა//მეტაბილა – ხერხის მფლობელი ადამიანი, რომელიც თავისი ხელსაწყოთი ემსახურება კლიენტს.
მაშტიბათა – გულუბრყვილო ადამიანი. სახელი აღებულია აზერბაიჯანული კინოფილმიდან „მაშადიბად”.
მახო – მოსულელო ადამიანზე ითქმის.
მეშაბეგი – ტყის მცველის სახელია. ეს სიტყვა აზერბაიჯანულიდან არის შემოსული. მეშა-ტყე, ბეგი-გამგე, უფროსი.
მექობე – ჭირსა და ლხინში სპეციალურად შერჩეული მზარეული-ყველა უბანს თავისი მექობე ჰყავს შერჩეული.
მეფუტკრე – ბევრი ფუტკრის მყოლი ადამიანი, რომელიც თაფლსა ყიდის.
მეცუცქილე – მეწისქვილე. წისქვილი ამჟამად აქა-იქ არის შემორჩენილი.
მეხანიკი – სოფელში კინოფილმები რაიონული ცენტრიდან მოჰქონდათ და აჩვენებდნენ. ამ საქმეს მეხანიკი, ანუ მექანიკოსი, ასრულებდა.
მრუდკისრიანი – კისრის გამრუდების გამო შეარქვეს.
მოლა – კულტის მსახურის ეპითეტი.
მოლაბიზა – არსებობდა რეალური პიროვნება. მისი ნამდვილი სახელი უმეტესობისათვის დღემდე უცნობია. მას იცნობდნენ მხოლოდ „მოლაბიზას” სახელით. ის ძალიან კეთილი, სარწმუნოების დამცველი და პატიოსანი იყო. უყვარდა ქველმოქმედება.
მუცელა – ბევრის მჭამელი ადამიანი, გაუმაძღრობით ცნობილი.
ნაცარა – კურდღელივით მშიშარა და ფრთხილი.
ოჰოიბიზა – ხშირად იძახოდა „ოჰოს” და ამიტომაც შეარქვეს.
ჟაგა – კინოფილმ „ბატონი-420”-დან აღებული უარყოფითი პერსონაჟის სახელი. ქურდი, ავაზაკი, შეუხედავი აღნაგობის მქონე.
ჟანავარი – მგლური თვისებების მქონე ადამიანის ეპითეტია. არის აგრეთვე საგვარეულოს ზედწოდება. ჟანავარი-მგელი (აზერბ.).
ჟინდარი – ჯადოს შემლოცველი პიროვნება, რომელსაც საქმე ეშმაკებთან დაუჭერია.
ჟლუტი – საგვარეულოს სახელიდან გამომდინარეობს. შესახედავად უშნო, კოჭლი და ყბამრუდი კაცი იყო, ცხვრებს მწყემსავდა, უყვარდა პაპიროსის ნამწვრების შეგროვება.
ჟუჟუ – მეტსახელია ქალის. შედარებულია რუსულ სიტყვას-ჟუკი.
ჟუჰუტი – ჟიუტი, გაუგონარი და ულმობელი ადამიანის ეპითეტად გვე-

ვლინება.
ჟუმა – მამაკაცის სახელი. მოდის ჟუმალიადან.
პაბედა - „პაბედის" ტიპის მანქანა ჰყავდა და ამის გამო შეარქვეს.
პანკლიანი – უსუფთაო ჭუჭყიანი ქალის მეტსახელია.
პახანა – დაერქვა დიდი ტანის გამო. შემოსულია რუსული სიტყვიდან.
პიანისკი – სასმელის მოყვარული. მიღებულია რუსული სიტყვიდან.
პეტუ – შემოკლებული ფორმაა „პეტუხისა", რაც მამალს ნიშნავს. დედამ ბავშვობაში საალერსოდ შეარქვა ეს სახელი, რომელიც შემდგომ თან გაჰყვა.
პუწუ – ქალის მეტსახელია. თუ რატომ დაარქვეს, აუხსნელია.
პუჭურა – პატარა ტანის გამო. ის სომხურიდან მომდინარეობს, რაც „პატარას" ნიშნავს.
რიჟა – ადამიანი, რომელიც წითურია. (რუს.).
რიში – ლეკი ქალის მეტსახელია. წინათ ლეკები ჩამოდიოდნენ საინგილოს ბარის სოფლებში. მამაკაცები ძირითადად მშენებლობით იყვნენ დასაქმებულნი, ხოლო ქალები-რიშები კი საოჯახო საქმიანობაში ეხმარებოდნენ ადგილობრივ დიასახლისებს.
რუბენი – მამაკაცის მეტსახელია. მოყვანილი, რუმბივით სწორი აღნაგობის იყო.
საგორავი – საგვარეულო წარმომავლობიდან მოდის, გორვასთან არის დაკავშირებული. ისინი თითქოს მოგორავენ, ისე დადიან.
სადრი – კოლმეურნეობის თავჯდომარის სახელია. ის, როგორც ეპითეტი, ყველას ერთვის, ვისაც კი თავმჯდომარედ აირჩევენ.
საშკა – რუსული ხასიათის გამო დაარქვეს ეს სახელი.
სკლათჩი – საწყობის გამგედ მუშაობდა და ამიტომაც ეწოდა ეს სახელი. რუსული склад და თურქული ჩი მაწარმოებელი.
სუვარკა – შემდუღებლის პროფესიის მამაკაცი.
ტარაპუზანი – დაბალი და განიერი ტანადობის მქონე ქალი. შედარებულია თამბაქოს ჯიშთან.
ტატიკელა – ტატიკელა ბავშვის ფეხის ასადგამი მოწყობილობა. ბავშვს ჩასვამენ შიგ და ისიც ნელ-ნელა ფეხს აბიჯებს. ბავშვის სიარულთან არის დაკავშირებული ეს ზედმეტსახელი.
ტილა – შავი, შეუხედავი, გაუგებრად მოლაპარაკე ადამიანი. სიფეთხუმის გამო შეურქმევიათ.
ტოპრაკა – პატარა ყოფილა. ტანად მოკლე და განიერი, სწორედ ისეთი, როგორიცაა პატარა მოცულობის ტომარა, ანუ ტოპრაკა.

ტრინკი – კარის გაღებისას ან მასზე დაკაკუნებისას გამოცემული ხმა. ეს პიროვნებაც ასე, მოულოდნელად, უცბად ჩნდებოდა.
ტულიკა – ორთვალას ნაწილია. ეს ადამიანიც ტულიკივით მოსრიალე ყოფილა, რის გამოც შეარქვეს ეს სახელი.
ტუმპული – პატარა ტანის იყო და ამიტომაც შეარქვეს.
ტურა – ტურასავით ღამით სიარული უყვარდა და ამიტომაც ეძახიან.
ტურიანი – სახეზე დიდი ტური ჰქონდა, რის გამოც ტურიანი უწოდეს.
ტუნყი – საგვარეულოს წარმომავლობიდან უნდა მოდიოდეს. ტუნყი-ხის მორში დარჩენილი ნაწილია. მოჭრილი ხის მორი, ძირკვი, ჯირკვი.
ტულუ – ღორებს ინახავდა და ამიტომაც ღორის გამოცემულ ხმას – ხრუტუნს-ტულს დაუკავშირეს მეტსახელი.
ტყუანი – უყვარდა ბევრი ტყუილის თქმა. სად ტყუოდა და სად მართალს ამბობდა, მსმენელს უჭირდა ამისი გარჩევა.
უზუნი – სიმაღლის გამო შეარქვეს. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ტერმინი-უზუნი აზერბაიჯანულია და „გრძელს” ნიშნავს.
ულაყი – მაგარ ქალზე იტყვიან.
უჭკუო – შეცდომის ჩამდენი, არაჭკვიანური საქმის გამკეთებელი.
უსტა – ხელოსანი, ოსტატი. სახელს ზედ დაერთვის და ორივე იხმარება.
ფადარი – ალაზნის მარცხენა ნაპირზე არსებული ნასოფლარი. აქედან წამოსული კაცი ცხოვრობდა მოსულში, მას ზედწოდებად დაჰყვებოდა-ფადარი.
ფართო – განიერი მხრების გამო შეარქვეს.
ფელა – სიარულის დროს ფეხებს სწორად ვერ აბიჯებს და ამიტომაც ჰქვია ეს სახელი.
ფერმამუდირი – დიდი ხნის განმავლობაში ფერმის გამგედ მუშაობდა და ამის გამო შეარქვეს.
ფოშტალიონი – სოფელში საკუთარი ველოსიპედით, ჟურნალ-გაზეთებსა და წერილებს არიგებდა, ამის გამო დაარქვეს.
ფურულიტი – საგვარეულოს სახელიდან მომდინარეობს. მეტსახელი საკრავთან უნდა იყოს დაკავშირებული.
ფურლუნჩი – მეფაიტონე კაცი იყო. სანამდე ტექნიკა შემოვიდოდა, მის ფურლუნზე დიდი მოთხოვნა იყო. მიღებულია სიტყვიდან „ფურგონი”.
ფუხრუტი – არავჯანმრთელი, გაბერილი ადამიანი, რომელიც ხშირად ავადმყოფობს.
ქურთი – გარეგნობით ქურთსა ჰგავს და ამიტომაც შეარქვეს.
ქაჩალი – თავზე მუწუკები გაუჩნდა და თმა გასცვივდა. ამიტომაც გახდა

ქაჩალი.

ქესიბი – ისეთი ადამიანია, რომელიც თავისთვის ვერაფერს იმეტებს და ყოველთვის აგროვებს.

ქეჩი – ცანცარა ადამიანზე ითქმის. ქეჩი-თხა (აზერბ.).

ქიმიკურკურა – მამაკაცის მეტსახელი. გამოიყოფა „ქიმ" (ვისი) და „კურკურა". (გვრიტი).

ქოროღლი – საზოგადოდ ცალთვალა ადამიანის მეტსახელია. ამ სახელით ცნობილია ფოლკლორული ნაწარმოების გმირი, რომელიც ცალი თვალით ბრმა იყო. საერთოდ ქართულ და აზერბაიჯანულ ფოლკლორში ბევრი თქმულება არსებობს ქოროღლიზე.

ქოსა – წვერი მხოლოდ აქა-იქ ამოსდის. ქოსა საერთოდ უწვერულსა ნიშნავს.

ქოჩორა – დიდი ქოჩრის გამო შეარქვეს ეს სახელი.

ქოცი – დაბალი და მსუქანი ტანადობის ადამიანი. მეტაფორულად შედარებულია ქოცოსთან.

ყალაიჩი – ქვაბების მკალავი. წინათ სოფელ-სოფელ დადიოდნენ მკალავები და სპილენძის ქვაბებს კალავდნენ.

ყალთაღი – დაღესტნელი ლეკის სახელი. ჭუჭყიან და უსუფთაო ადამიანს აღნიშნავს.

ყანსარი – ქალის მეტსახელია. ყანსარი ჭუჭყიანის აღმნიშვნელი ტერმინი უნდა იყოს.

ყარა – შავკანიანი ადამიანი. სიშავის გამო შერქმევის ეს სახელი.

ყატი – დაბალი სწორი აღნაგობის მქონე ადამიანი, რომელიც შედარებულია აივნის ჭერზე გადებულ მოკლე თირთან.

ყაპაჭო – დაბალი და მსუქანი ტანის მქონე, რომელიც მოყვანილობით კოჭოპს წააგავს.

ყაფანჩი – კოლმეურნეობაში მწონავად მუშაობდა. არაბული ყაფანი-სასწორია აზერბაიჯანულადაც და ქართულადაც.

ყაჩაღი – ყაჩაღობა XX საუკუნის დასაწყისში ფართოდ იყო მოდებული საინგილოს სოფლებში.

ყაჰბა – ცუდი ყოფაქცევის მქონე ადამიანი.

ყბაღია – ყბა მუდამ დაღებული აქვს და ამიტომ დაარქვეს.

ყიტავი – საგვარეულოს სახელწოდებიდან უნდა მოდიოდეს. ყიტავი დაკავშირებული უნდა იყოს ყიტ — თან, რაც მოკლე ჯოხს აღნიშნავს.

ყისირი – უშვილო, უძირო ადამიანის ეპითეტად გვევლინება. ტერმინი გამოიყენება ცხოველებთან მიმართებაშიც.

ყრუვი – ყურთასმენა აკლდა და ამიტომ შეარქვეს.
ყოყლო – მაღალ-მაღალი, ყოყლოჩინა ადამიანი.
ყოყო – დიდი ტანის მაღალ-მაღალა კაცის ეპითეტი.
ყოჩი – გამბედავი და სხვებისაგან გამორჩეული.
ყუტუშა – საგვარეულოს სახელწოდებიდან მოდის. ყურტუშას განმარტებას უკავშირებენ კოტოშ-ს, რაც სწორი არ უნდა იყოს.
შავი – შავი იყო და ამის გამო შეარქვეს.
შაკა – უშიშარი კაცია. მიამსგავსეს ინდური ფილმის ერთ-ერთ პერსონაჟს
შაჰი – ტიტულოვანი საგვარეულოს წარმომადგენელი უნდა იყოს.
შეითანი – მეტად მოხერხებული, ეშმაკი ხელოსანი ყოფილა. მის მიერ აშენებული ორსართულიანი ხის შენობა დიდი ხნის განმავლობაში ამშვენებდა სოფელ მოსულის ცენტრს. ამჟამად სახლი აღარ არსებობს. მის ნაფუძარზე სავაჭრო ცენტრია აშენებული.
შეშეი – ენაბლუ მამაკაცის მეტსახელია.
შიქილჩი – მესურათე იყო. სოფელში ძალზე ძნელად თუ მოიძებნებოდა ფოტოგრაფი. ის ამ საქმის წამომწყები იყო და ბოლომდე გაჰყვა.
შირჩი – მლესავი იყო და სახლებს სალებავით ათეთრებდა.
შიოშაჰბანა – საგვარეულოს წარმომავლობიდან მომდინარეობს. ისინი შიოშვილები იყვნენ.
შორბა – აზერბაიჯანულია და „წვენსა" ნიშნავს. წვენის მოყვარულები უნდა ყოფილიყვნენ.
შოფერი – მძღოლად მუშაობდა და ამიტომაც შეარქვეს.
შუგუ – დაღესტნელი ლეკი მამაკაცის აღმნიშვნელია, გახდა მეტსახელი.
შულო – მომდინარეობს შვილიდან. შვილივით საყვარელი იყო და ამიტომაც დაარქვეს.
შუტური – უცნაური ხასიათის მქონე ქალის სახელია.
ჩაიჩი – საჩაიეში მუშაობდა დიდხანს და ამიტომაც შეერქვა.
ჩათუ – მსხვილი და მოკლე თოკი. ესეც გახდა მეტსახელი.
ჩაფალი – უსუფთაო, უწმინდური ადამიანი, რომელსაც უმეტესობა ერიდება.
ჩიყო – მსუქანი და კარგი მოქეიფე იყო. სახეზე ყოველთვის კმაყოფილება ეტყობოდა, რის გამოც ჩიყო დაარქვეს.
ჩიფრიყი – გამხდარი, სუსტი აღნაგობის მქონე კაცი.
ჩოლაყი – ცალხელა ან ცალფეხა ადამიანი. აზერბაიჯანული სიტყვა უნდა იყოს.

ჩუტი – ფშუტე, ცარიელი მარცვალი. ადამიანიც ჩუტთან არის შედარებული.

ჩხლინკი – ჩილიკა, ჯოხივით გამხდარი.

ცანცარა – ცანცარა და დაუფიქრებელი.

ცაცა – ბავშვობაში საალერსოდ პატარა ტანის გამო შეარქვეს ცაცა, რომელიც შემდგომ მეტსახელად იქცა.

ცეტი – დაუფიქრებელი ქცევა ახასიათებს და ამის გამო დაარქვეს.

ციბრიყი – ციყვივით ხეებზე სიარული უყვარს.

ციბრუტა – გამოირჩევა მოქნილობითა და სისწრაფით.

ციგანი – ხშირად მათხოვრობს და ამის გამო შეარქვეს.

ციკო – საუბრისას თხასავით კიკინებს და ამიტომ დაარქვეს.

ცოცოლა – საგვარეულოს სახელწოდებიდან მომდინარეობს. შესაძლებელია ცოცვასთან იყო დაკავშირებული ან წოწოლასთან (წოწოლა – ცოცოლა; წისქვილი – ციცქილი).

ცრიფი – სიარულის დროს ისმის ხმა ცრიფ-ცრიფი.

ცრიხი – ელამი თვალი აქვს და ამის გამო დაარქვეს.

ცუნცა – პატარა ტანის, დაბალი უშნო შესახედავი.

ცუკუ – რომ არ ელოდები და თავზე დაგადგება, მეტად სწრაფი და მოხერხებული ადამიანი.

ცხრათითა – ერთ ხელზე ოთხი თითი ჰქონდა, ორივეზე ცხრა და ამიტომაც დაარქვეს.

ცხურა – დიდი ცხვირის გამო, ყველა ცხურას ეძახდა.

ჭოტი – ბუსავით შავი და დიდი თვალების გამო შეარქვეს.

ჭუკა – ჭუკივით ლამაზი და საყვარელი.

ჭური – პატარა ტანისა და სწრაფი მოძრაობის გამო დაარქვეს.

ჭურუ – ბავშვობაში მოფერებით ეძახდნენ ამ სახელს.

წიტი – ქათმის განავალთან არის ასოცირებული ეს მეტსახელი.

წიწაპი – წიწმატი, ანჩხლი ხასიათის გამო დაარქვეს.

ხადი – ქალის სახელის, ხადიჯათის შემოკლებული ფორმაა.

ხაჩი/ხაჩიკა – სომხური სახელიდან უნდა მომდინარეობდეს.

ხირა – საუბრისას თავისებურად გამოთქვამდა სიტყვებს, თითქოსდა ხირ-ხირ ისმოდა.

ხევსური – აღნიშნავს ხევსურის მსგავსს, მისნაირს.

ხედე – მამაკაცის მეტსახლია, რაც საგვარეულოს წარმომავლობიდან უნდა მომდინარეობდეს.

ხოხო – ხოხობთან არის შედარებული ეს სახელი.

იანშალი – ავი ზნე-ჩვევის მქონე ადამიანი.

ჰაჯი – ტიტული მეტსახელად ერთვის ყველა იმ პიროვნებას, ვინც მექაში წავა სალოცავად.

ჰენგიანელი – სადაურობის გამომხატველი მეტსახელი.

ჰირაქელი – ლეკის ზოგადი ტერმინია, რომელიც შემდგომ მეტსახელად იქცა.

მოსულის ნაყაფსახელები

დღესდღეისობით საინგილოში შემორჩენილი ნაყაფსახელები „ნაყაპსახელები" მიანიშნებენ აქაურ მცხოვრებთა ძველ ქართულ წარმომავლობაზე. თითქმის ცხრა ათეული წელია, ინგილო მოწყვეტილია თავის მშობლიურ ენას, კულტურასა და ეკონომიკას. მას წართმეული აქვს ყოველგვარი საშუალება და უფლება. მრავალი ოჯახი უცხო ერის ზეგავლენას განიცდის. ქართული ენა საინგილოს რიგ სოფლებში გაქრა.

გამაჰმადიანებულ ინგილო ქართველობას ისე, როგორც მსოფლიოს თურქულენოვან მოსახლეობას, ოფიციალური გვარი არ ჰქონდა, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ნაყაფსახელით შემონახულ ისტორიულ გვარებს, რომლის აღდგენაც, სამწუხაროდ სხვადასხვა მიზეზების გამო დღემდე ვერ ხერხდება. მე-20 საუკუნის დასაწყისში პირთა სახელებზე დაყრდნობით გაფორმდა ეგრეთწოდებული რუსულდაბოლოებიანი გვარები. მაშასადამე, გვარი დაბოლოვდა „ევ" და „ოვ" სუფიქსებზე. ნამდვილი გვარების აღდგენა კი აიკრძალა იმ დღიდან (1921 წლიდან) დღემდე.

ინგილოებში დღემდეა შემორჩენილი ეროვნული ფესვი. ნაყაფსახელი გვაძლევს საშუალებას, აღვადგინოთ მივიწყებული გვარები იქ, სადაც ჯერ კიდევ ისმის მშობლიური ქართული და ღვივის ეროვნული სულისკვეთება.

სოფელ მოსულში მცხოვრები ინგილოების თანამედროვე ოფიციალური გვარები და ნაყაფსახელები დღესდღეობით ამგვარ სურათს წარმოგვიდგენს:.

აბენები – საკუთარი სახელი დომინირებს – აბელი, აბე. ეს საგვარეულო ჭიტაანების განშტოებაა. აღდგება-(აბეშვილი).

აიდეგრიანები – აქ მეტსახელია აიდეგარი.

ახლანდელი გვარებია – ახმედოვი, რაგიმოვი, (აიდეგრიშვილი). იაყუბა, საფარა.

ალასინები – საკუთარი სახელი ალასი – ალასიევი – (ალასიშვილი). რიზბულა, ჩხამირა.

ალიბეგაანები – მამაკაცის საკუთარი სახელი ალიბეგი – ალასიევი (ალიბეგაშვილი) ისა, საფარა.

ალიმუსანები – საკუთარი სახელი ალიმუსა – მამედოვი, რასულოვი (ალიმუსაშვილი) რავჯაბა, ამრუ, იბანყადა.

ასუნები – საკუთარი სახელი ასუ, რომელიც ასადულას კნინობითი ფორმა უნდა იყოს – ასადულაევი (ასუშვილი). ისლამა, ისმაილა.

ბაბანები – საკუთარი სახელი ბაბაი – ბაბაევი (ბაბაშვილი) იდრისა, ჰარუთა.

ბაბუჭინები – მეტსახელი ბაბუჭი – ჰასრათოვი, ომაროვი (ბაბუჭაშვილი, ბაბუჭიშვილი). ვეისულყარა, შაქირა, ზაქირა, ნიაზა, ქამალა, ვაიდა, ხალითა.

ბაკაკინები – მეტსახელიდან ბაკაკი. ისმაილოვი (ბაკაკიშვილი, ბაკაშვილი).

ბაკინები – მეტსახელია ბაკი. შდრ. ბაკი-დიდი ტევადობის ჭურჭელი – აბდულაევი (ბაკიშვილი), ჰუსეინა.

ბალაჟინები – საკუთარი სახელი ბალაჟი, ბალაჰჯი – ბალაჯიევი, (ბალარჯიშვილი), აბდრამანა, ჰუსეინა.

ბაჭყატანები – გადატანითი მნიშვნელობით არის ნახმარი ბაჭყალი, ბაჭყატი ბაყაყი (ბაჭყატაშვილი).

ბახიველინები – ეს სახელი ორი კომპონენტისგან შედგება: ბახი – მეტსახელი და ველი – საკუთარი სახელი, (იბრაგიმოვი) ველიშვილი.

ბერონები – ბერ-ძირისაგან წარმომდგარი საგვარეულო – მამედოვი, თემრაზოვი (ბეროშვილი, ბერუაშვილი), მაჰმადა, რიზბანა, ალამირა.

ბექირაანები – მამაკაცის საკუთარი სახელი-ბექირა-ბულაჯოვი (ბულაჯიშვილი, ბულარჯაშვილი), ბალუ, რავჯაბალი, ნიზამუდინა.

ბრუტიანინები – მეტსახელი. ბრუტიანი-ბრუციანი-აბდრახმანოვი (ბრუტიანიშვილი), ეივაზა.

ბოზოღლანიანები – ორი კომპონენტისგან შედგება: ბოზ-რუხი (აზერბ.), ოღლან-ბიჭი (აზერბ.), - ნურმამედოვი (რუხიშვილი, რუხაძე), იბრაგიმოვი-ზუბეირა.

გოგიანები – წარმოებულია გვარის „გოგიშვილის“ გამოყენებით; რომელსაც ფუძედ აქვს საკუთარი სახელი „გოგი“.

გუდინები – მეტსახელი გუდი- გუდა-ყადიმოვი (გუდიაშვილი), ყადიმა.

გულალიანები - ტერმინი შედგება: გულ – ვარდი (აზერბ.) და საკუთარი სახელი ალი. ალახვერდიევი (გულალიშვილი). ამ გვარის ერთ-ერთი შტოა ყოთუზანები.

დედეინები –საალერსო სიტყვისაგან დედეი უნდა მომდინარეობდეს. ითქმის მამობილზე (მამიაშვილი, მამნიაშვილი).

დონლუზაანები – იშვიათია, მაგრამ ფაქტია: საგვარეულოში ფიგურირებს სიტყვა ლორი, რაც მეტსახელი უნდა იყოს. დონ-ლუზ – ლორი (აზერ.) დონლუზაშვილი.

დოფანნები – სიტყვაში გამოიყოფა დოფა, რაც ინგილოურში დიდ ჭურჭელს, ქოთანს ნიშნავს (ნ. როსტიაშვილი, 85) – თოფალოვი (თოფალიშვილი, დოფაშვილი), ორუჯა.

ვიტატანები – გამოიყოფა მეტსახელი ვიტატა – ისმაილოვი (ვიტატიშვილი), ხუდავერდი, ქარიმა.

ზამანანები – საკუთარი მამაკაცის სახელი ზამანა – მამედოვი (ზამანიშვილი, ზამანაშვილი), ზამანი, ყადაშა.

თათანები – საკუთარი სახელი თათა-თათია. გულმამედოვი, ნოვრუზოვი (თათაშვილი), ზუბეირა, საფარა.

თექალჩინები – აქ გამოიყოფა მეტსახელი თექალ - „თექარ"დან, რაც აზერბაიჯანულად ბორბალს ნიშნავს, ხოლო „ჩი" ხელობის მაწარმოებელი სუფიქსია. (თვალიაშვილი).

თოფლიანები – მეტსახელი. თოფალი – კოჭლი (აზერბ.) – თოფალოვი (თოფალაშვილი).

თოხსურმანანები – საკუთარი სახელი – თოხსურმანი (თოხსურმანაშვილი) რამაზანა, ხაივჯა.

თულუნები – საკუთარი სახელი თულა – ჯაბრაილოვი (თულაშვილი). სეიფულა, მაჰმადა, მუსტაფა, ჯამალა, ნიზამი.

კადმაცინები – მეტსახელი კადმაცი – სემედოვი (სამადაშვილი, მამულაშვილი), ჰასრათა, ფეიზულა, რიზბანულა, არიფა.

კატაჩინები – მეტსახელი უნდა იყოს, თუმცა სახელში გვაქვს ხელობის მწარმოებელი სუფიქსი „ჩი". შესაძლებელია კატებთან იყოს დაკავშირებული საგვარეულოს სახელი. ისრაფილოვი (კატაჩიშვილი), აბდრაჰმანა, ზიუ.

კობალაკინები – საალერსო სახელია კობალაკი. ეს გვარიც ერთ-ერთი შტოა ქევხიანების (ყურბანოვი) ქევხიშვილი, ყადიმა, ისკანდარა.

კოპანები – მამაკაცის სახელია კოპა. ამასთანავე, არ არის გამორიცხული, ის იყოს მეტსახელი-კოპი-ურმის ბოლო ნაწილი (კოპაძე).

კორნანები – სახელი შესაძლებელია ცხოველის სახელიდან მოდიოდეს, კორნა// კვერნა, (სულხანევი (სულხანიშვილი, კვერნაძე), რაჯაბა, აიუბა.

კოტენები – საკუთარი სახელი კოტე – ახმედოვი (კოტეშვილი), ისრა-

ფილა, აბდულა.
კულუნები – მეტსახელია – კუდუ. შემოკლებული ვარიანტია კუდურასი. (კუდაშვილი, კუდუნაშვილი).
კურკურაანები – გადატანითი მნიშვნელობით არის შერქმეული. კურკურა-გვრიტი (აზერბ.) – ქენგულოვი – (გვრიტიშვილი) ყურბანა, ჰუჯრანა.
კუწანები –საკუთარი სახელი კუწა//კუწი – ქენგულოვი (კუწაშვილი), სეიდულა, ჰუჯრანა.
ლალმირზაანები – სახელი შედგება ორი ნაწილისაგან: ლალი (აზერბ.) ბლუ და საკუთარი სახელი მირზა – ისმაილოვი, ჯუმლაევი. (მირზაშვილი, ჯუმლაშვილი).
ლამაზონები – მეტაფორული სახელი ლამაზო (ლამაზოშვილი). ეს გვარი ჯანეშვილების, ანუ ჯანაშვილების, გვარის განშტოებაა.
მათენები – მამაკაცის საკუთარი სახელი მათე (მათეშვილი).
მაშარაანები – საკუთარი სახელი – მაშარა – ილიაზოვი (მაშარაშვილი), მაშარა, იბაი. ყარაგადანების საგვარეულოს შტოა.
მაწინები – მეტსახელი მაწი (მაწიშვილი). შესაძლებელია ეს სახელი მოდიოდეს საალერსო სიტყვიდან მაწილი-ყმაწვილი.
მედონები – მეტსახელი უნდა იყოს მედო (მედოშვილი).
მოზორაანები – გამოიყოფა მეტსახელი მოზორი-მეზვერი- მურადოვი (მეზვრიშვილი).
ნადირაანები – მამაკაცის საკუთარი სახელი ნადირა-ნადიროვი (ნადირაშვილი), საადინა, ჯაადინა.
ჟაბინნები – საკუთარი სახელი ჟაბი//ჯაბი-ჟაბრაილი (ჯაბაშვილი).
ჟავათანები – მამაკაცის საკუთარი სახელი, ჯავათა-სულეიმანოვი (ჯავათაშვილი), ზაიდა, ვაიდა.
ჟავენნები – გადატანითი მნიშვნელობით. მჟავე-ჟავე (ჯავეშვილი).
ჟანავრინები – სიტყვა ჟანავიდან, რაც აზერბაიჯანულად - მგელს ნიშნავს. შახვერდიევი (მგელაძე, გელაშვილი) ჰასანალი, აიუბა, ზააქირა.
ჟაფარაანები – საკუთარი სახელი ჟაფარა-ჯაფარა- ჯაფაროვი (ჯაფარაშვილი), ღაიბულა.
ჟაჰრაყარინები – სიტყვაში გამოიყოფა ჟაჰრა, ჟარა-სართავი ხელსაწყო და ყარი-ბებერი (აზერბაიჯ.) – ასადულაევი, ჰასრათოვი (ფეიქრიშვილი), რამაზანა, აბდულა.
ჟუმლანები – საკუთარი სახელი ჯუმლა-ჯუმლაევი (მირზაშვილი, ჯუმლაშვილი), რასულა, ამრულა, ჯაარულა.

ჟღუტინები//ტერტერანები – მეტსახელია ჟღუტი და ტერტერა-ბედიროვი. შესაძლებელია ტერტერა დაკავშირებული იყოს წისქვილის სარეკელასთან (ტერტერაშვილი) – აჰმადა, ადუ.

რაშიტანები – საკუთარი სახელი რაშიტა-რაშიდოვი (რაშიდაშვილი), ისლამა, ალიბეგა.

საბანები – საკუთარი მამაკაცის სახელი-საბა-აბდრახმანოვი (საბაშვილი), ჰაზრათალი, აბდრაჰმანა, მამედა, ჩალაბი.

საგორავინები – გადატანითი მნიშვნელობით არის გამოყენებული საგორავ-ი, ის, რაც გორავს. გადმოცემით, დაბალი ტანისა იყვნენ ამ გვარის წარმომადგენლები და სიარულისას ისე დადიოდნენ, თითქოს მოგორავდნენ. ქაზიმოვი (საგორავიშვილი). ბაირამა, მურადა.

საკლენინები – საკუთარი სახელი საკნელი-ალიევი (საკნელიშვილი). ეს გვარი ფართოდ არის გავრცელებული საინგილოში (კახი-თოფალი, ყორალანი, ქოთოქო, სამთაწყარო). აიუბა, რიზბულა, სალამა, ალი, ისლამა.

სირსინები – გადატანითი მნიშვნელობით არის ნახმარი-სირსი (სირსიშვილი).

ტატიკელაანები – აქ გამოიყოფა მეტაფორული სახელი ტატიკელა-საქსოვის დასაკიდებელი სამფეხა (მ.ჯანაშვილი) – თოფალოვი (თოფალაშვილი). თოფლიანების საგვარეულო შტო. რამაზანა, მურსალა.

ტიკლინები – საალერსო სიტყვა-ტიკლა (ტიკლიშვილი).

ტულიკაანები – მეტსახელი-ტულიკა (ტულიკაშვილი).

ტულუხინები – საკუთარი სახელი-ტულუხი (ტულიხაშვილი).

ტუნყინები – გამოიყოფა ტუნყი-დუნყი-ჯირკვი, რაც საგვარეულოს მეტსახელი უნდა იყოს. მეხტიევი, ორუჯოვი (ტულიკაშვილი), ორუჯა, კამიდა.

ტურანები – მეტსახელი ტურა- სალიმოვი (ტურაშვილი). ნარი, სალიმა.

უხანები – გადატანითი მნიშვნელობით უხა-ყური. ყურაშვილი.

ფანყანები – მეტსახელი – ფანყა. რაგიმოვი (ფანყაშვილი), რუშანა, ისლამა, აიდინა, ნარი.

ფანჩხუნები – საკუთარი სახელი ფანჩხა- მამედოვი (ფანჩხუაშვილი), ალი, ყურბანალი, ალავერდი, ისმაილა, ემინათა.

ფახაცანები – საკუთარი სახელი ფახაცა (ფახაცაშვილი).

ფეიქარანები – მეტსახელი ფეიქარი, რაც ხელობის აღმნიშვნელი უნდა იყოს-მამედოვი (ფეიქრიშვილი) მაჰმადა.

ქოვხიანები – თანამდებობის აღმნიშვნელი სიტყვა-ქევხიდან მომდინარე გვარი გულმამედოვი (ქევხიშვილი) შირინბეგა, შაჰბანა, ბალაუ.

ქოცინნები – გადატანითი მნიშვნელობით ნახმარი სიტყვა ქოცი-ქოცო (დაბალი, სქელი ადამიანი) – მამედოვი, (ქოციშვილი), ნურმაჰმადა, რამაზანა, მევლუდა, ჰეთარა.

ქურთინები – ეთნონიმი-ქურთი დომინირებს ამ საგვარეულოს სახელში, რაც მეტსახელად უნდა იყოს ნახმარი - მამედოვი (ქურთიშვილი).

ღირღიტაანები – გამოიყოფა სიტყვა ღირღიტი, რაც ინგილოურში მიმანიშნებელია ურმის ან წისქვილის ნაწილისა (ღირღიტაშვილი) – ყურბანოვი.

ყადაშანები – საკუთარი მამაკაცის სახელი – ყადაშა. ასადულაევი (ფეიქრიშვილი), ჟაჰრაყარინების საგვარეულოს შტო. ჰარუთა, კანდაფა.

ყალაჩინები – მომდინარეობს სიტყვა ყალაიჩიდან – მკალავი (აზერბაიჯ.) ქენგულოვი (მკალავიშვილი), ჯუმი, ჰეიფუ, ვაიდა, რაჰიმა.

ყალარინები – საკუთარი სახელი ყალარი – მამედოვი (ყალარიშვილი), აიშა.

ყარაგადანები – სიტყვა ყარაგადა - „შავი ბიჭი" (აზერბ.) – ილიაზოვი (შავიშვილი), რამაზანა, ილიაზა, ბესა.

ყაპაჭონები – მეტსახელი ყაპაჭო – სულეიმანოვი (ყაპაჭოშვილი), ბაირამა.

ყოთუზანები – სიტყვა „ყოთუზა" ინგილოებში აღნიშნავს გაუმაძღარს. იტყვიან: „ყოთუზან მუცელი გაქონ" - რაც გაუმაძღარის გამომხატველია – ალახვერდიევი (ყოთუზაშვილი), ჰარუთა, შუეიბა, ვეისულა.

ყოყლონები – გადატანითი მნიშვნელობის მქონე სიტყვაა, ყოყოი – მაღალი და ყელყელა კაცი (მ. ჯანაშვილი). გულანიანების შტო – ალახვერდიევი, მედათოვი, მახვერდიევი (ქევხიშვილი), სეიდულა, სეიფულა, ორუჯა.

შაჰინები – გამოიყოფა თანამდებობის აღმნიშვნელი სიტყვა შაჰი, შახი – ასაბოვი (შიხაშვილი), ხუდავერდი.

შაჰმალინები – საკუთარი სახელი შაჰმალი, შახმალი – შახმალიევი (შამელაშვილი, შახმელაშვილი), ისმეილა, მუსტაფა.

შორბანები – გადატანითი მნიშვნელობით „შორმა" - წვენი (აზერბ.) – ისმაილოვი (წონიაშვილი), ჯამალა, ჯალალა, ტაირა.

ჩოლაყინები//ოდონნები – სიტყვა ჩოლაყი-ცალხელა, ცალფეხა, შდრ. ჩოლახი-კოჭლი (ქეგლ)-ორუჯოვი (ჩოლოყაშვილი), ორუჯა, მაჰმადა.

ჩულუნები – გამოიყოფა ჩულ-ი. საბას მიხედვით, ჩულ სხვათა ენაა, ქართულად სახურავი (ცხენთა, ძაღლთა), სუმა, იაყუმა, ალიბეგა (ჩულაშვილი).

ჩუტინნები – სიტყვა ჩუთი, რ.ლამბაშიძის განმარტებით, ინგილოურში იყო ძველი ქართული აბაზიანები, რომელსაც მოსართავად ხმარობდნენ. ეს საგვარეულო თოფლიანების განშტოებაა-თოფალოვი (ჩუტიშვილი).
ჩხუნკინები – გამოიყოფა მეტსახელი ჩხუნკი.
ჩხიკვი (ჩხიკვიშვილი)
ცრიფინები – გადატანითი მნიშვნელობით არის ნახმარი. აქ მეტსახელის გაგება აქვს (ცრიფიშვილი).
ცოცოლაანები–საკუთარი სახელი ცოცოლა. შდრ. წოწოლა-ალიევი (ცოცოლაშვილი, ერისთავი), ზაიბულა, ღაიბუ, ორუჯა, იდრისა, ვეისულა, მირზა, რიზა, ფირდასა, აიშა, სევილა. ცქიტანები – გამოიყოფა სიტყვა ცქიტა ცქვიტი-დან (ცქიტიშვილი).
წინკდინები – მეტსახელი წინკდი. ის დაკავშირებულია საკრავის ხმასთან. – ჰაჯიევი (წინკდიშვილი). ფეიზულა, ვეისულა, ზაიბულა.
წიწაპინები – საკუთარი სახელი-წიწაპი-ბექიროვი (წიწაპიშვილი, წიწაკიშვილი), სულეიმანა, მაჰრამა, რევშანა, ნუგბარა.
ჭალაკურკურანები – ეს სახელი ორი კომპონენტისაგან შედგება: ჭალა და კურკურა (ჭალაკურკურაშვილი).
ჭივინები – გამოიყოფა მეტსახელი ჭივი-მუსაევი (ჭივიშვილი)-მუსაევი იტაიბიზა.
ჭილინები – ჭილი ერთგვარი მცენარეა, რომლისაგან ქვეშასაგებს ამზადებენ საინგილოში-ალასიევი (ჭილაშვილი), მაჰმა, ისლამა.
ჭირიტაანები – საკუთარი სახელი-ჭირიტა (ჭირიტაშვილი).
ჭიტალაანები – გადატანითი მნიშვნელობით გამოყენებული მეტსახელი ჭიტალი-ალახვერდიევი (ჭიტალაშვილი), ალაჰვერდი.
ჭუნტურინები – მეტსახელი ჭუნტურინები-გულმამედოვი (ჭანტურიშვილი)-ალავერდიევი (ალავერდიშვილი), მამედა, ვაჰაბა.
ხმელინები – გამოიყოფა სიტყვა „ხმელი”-ასადულაევი (ხმელიშვილი, ხმალაძე), ახმადა.
ჰაბილაანები – საკუთარი სახელი ჰაბილა-ჰაბულოვი (აბულაშვილი), მუსა, ჰაბილა.
ჰაბულაანები – საკუთარი სახელი ჰაბულა, ჰაიბულა, ლაიბულა-ჰაბულოვი (აბულაშვილი). განშტოება არზუმანანთა საგვარეულოსი.
ჰაჟიქარიმანები – საკუთარი სახელი ქარიმა და ჰაჟი/ჰაჯი-სამედოვი (სამადაშვილი), ყადიმა, ისმაილა, სულთანა, ჰუჯრანა, მედათა.
ჰაჟიშაჰბანანები – საკუთარი სახელი შაჰბანა და ჰაჯი-შაბანოვი (შაბანიშვილი), ბაირამა, შაჰბანა, ჰაჯიმამედა, ისმაილა.

ჰაყინები//ოდონები – საკუთარი სახელის ჰაყვერდის შემოკლებული ფორმა-ჰაყი (ოდიშვილი).

ჰუდუჭინები – მეტსახელი ჰუდუჭი (ჰუდუჭიშვილი), ზაიდა, საფარა.

ჰუხინები – მეტსახელად გამოყენებულია ჰუხი-იხვი. შაბანოვი (იხვიშვილი), ჯამალუდინა, ნიზამუდინა.

ჰუჰანები – მეტსახელად გამოყენებულია სიტყვა-ჰუჰა (უხაშვილი), სუმა.

ინგილოური დიალექტის
სალექსიკონო მასალა

ა

აბუქება - ტრაბახი. *ააბუქებს//ააბუქევს, ოვბუქევია. შენ ბიზამ ჩონსა დიახ ბევრი ააბუქა.*

აავალათი - ამბავი, რაიმე ცნობის შეტყობინება. აჰვალათ (აზ.). *აავალათ, ეჰვალათ (ღამბ.). გომოჰკითხა, მემრე გოვშო.*

ალაგება - მაგიდის გასუთავება ჯამ-ჭურჭლისაგან. გადატ. მოკვდა. ალაგა, ალაგევს, ოვლაგებია. ქორწილი სუფრა მაგან ალაგა, რუშანამ გუშინ ალაგა.

ალამი - უამრავი, უთვალავი, ქვეყანა. ბითოვ ალამი შაჰყარა.

ალაფება - მტვრის ტალახად ქცევა. ერთმენეთში არევა. ითქმის, აგრეთვე ფქვილის ან სხვა ნივთიერების წყლით გაზავებაზე. ალაფა, ოვლაფებია. ტორი გზაში ალაფა. ფქულს ალაფევს წყალში, მემრე ქათმი წონს დასხამს. *ალაფ - საქონლის საკვები ბალახი (როსტ.).*

ააქ-იქ - შიგდაშიგ, მეჩხერად. შენ ქერი ააქ-იქ ომოსულა. *ააქ-იქ (როსტ.).*

ატირება - ატირება. ატირევს, ოვტირებია. ჰაბა, რაიბე ატირე ყმაწილი.

აყოტება - ყოტის, ღეროს გაკეთება, ყოტად, ღეროდ გადაქცევა. ააყოტევს, აყოტდება, აყოტებული. შენ დანათეს ხახი აყოტებულა.

აჩქარება - სისწრაფის მომატება. ააჩქარევს, აჩქარებულა. შენ ცოტა ააჩქარე თურემ ადგილით არ იზრიან.

აცმა - რაიმეზე ჩამოცმა. ააცი, ააცომს, აცმული. წინდა ყმაწილი ფეყზე ააცი.

აჯლენჩა - სანახევროდ ტოტის მოტეხვა. აჯლინჩულ, აჯლინჩული. *ქარმა სხალ ტოტი აჯლინჩა.*

აბდა-უბდა - უთავბოლოდ საუბარი. *რა აბდა-უბდას ჰყები, წოორა თქი.*

აბალი - მცირე დასახლებული პუნქტი საინგილოში (ზაქათლის რ-ნ).

აბედი - ცეცხლის სანთებელი. ადრე აბედით ვანთევდით ცეცხს. *ესე არს ნივთი, მსწრაფლ ცეცხლის შემწყნარებელი (საბა).*

აბედი - მეტად მაგარი, გამომშრალი პური. შენ დანაკარ პური აბედივი ქნილა. *აბედივი ყრლ – მაგარი გამშრალი ყველი (როსტ.).*

აბედი - სადილობა. სრუნი აბედზე წავდნენ.

აბევრება - რაიმეს დამატება, მომრავლება. აბევრებს, აბევრებული. მაილა ერ მეშუკი თხილი, დააყარა, ააბევრა, წონზე წყალი მისხმა აბევრება ნუ იცი. *აბევრევა (ღამბ.).*

აბიება - მატყლის, ბუმბულის გაწეწვა, გაპენტვა. აბიევს, აბუევს, ააბუა, აბუებული. ვერღნიბეი მატყლ აბიევს. *აბუევად, აბუროვად, გაბუუევად, გაბურვად (ღამბ.) აბუევად, აბუროვს, ააბუვა (როსტ.). გაბუება - გაფაფუკება (მენთ.)*

გაბუებული - ნაცემი, გაწეწილი (შან. ვაჟა), ბუილი გაბერვა, აფხორვა, მამალი ინდაურისა (მარტ.-იმნ.).

აბილბილება - ითქმის ისეთ ადამიანზე, რომელიც შეუჩერებლივ ყვება რაიმეს. აბილბილევს, აბილბილება, აბილბილებული. ბულბულივით არაკრაკებს. დოვსმინ, როგო აბილბილევს. - ბილბილივი ლაპარიკობს. *ბულბულივით გალობს, არაკრაკებს (ქართლ.)*

აბჟითი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში. აბჟიტი;

აბუქება - ტრაბახი. შენ ბიზამ ჩონსა დიახ ბევრი ააბუქა.

ავალათი - ამბავი, რაიმე ცნობის შეტყობინება. *აჰვალათი გომოჰკითხა, მემრე გოვშო.* აჰვალათ (აზ.). *ავალათ, ეჰვალათ (ლამბ.).*

ალაგება - მაგიდის გასუთავება ჯამ-ჭურჭლისაგან. ალაგება გადატ. მოკვდა. ქორწილი სუფრა მაგან აალაგა, რუშანამ გუშინ აალაგა.

აალამი - უამრავი, უთვალავი, ქვეყანა. ბითოვ აალამი შაჰყარა.

ალაფება - მტვრის ტალახად ქცევა. ერთმანეთში არევა. ითქმის, აგრეთვე ფქვილის ან სხვა ნივთიერების წყლით გაზავებაზე. *ალაფევს, ალაფა,* ოვლაფებია. ტრრი გზაში აალაფა. ფქურს აალაფევს წყალში, მემრე ქათმი წრნს დაასხამს. ალაფ - საქონლის საკვები ბალახი (როსტ.).

ააქ-იქ - შიგდაშიგ, მეჩხერად. შენ ქერი ააქ-იქ ომოსულა. ააქ-იქ (როსტ.).

ატირება-ბავშვის ატირება. ჰაბა რაღბე აატირე ყმაწილი.

აყოტება- ყოტის, ღეროს გაკეთება, ყოტად, ღეროდ გადაქცევა. შენ დანათეს ხახი აყოტებულა. აყოტდება.

აჩქარება - სისწრაფისთვის მომატება. შენ ცოტა აჩქარე, თურემ ადგილით არ იზრიან.

აცმაღ - რაიმეზე ჩამოცმა. წინდა ყმაწილი ფეყზე ააცი.

ავლენჩაღ - სანახევროდ ტოტის მოტეხვა. ქარმა სხალ ტოტი ააავლინჩა.

აბდა-უბდა - უთავბოლოდ საუბარი რა აბდა-უბდას ჰყები, წოორა თქი.

აბალი - მცირე დასახლებული პუნქტი საინგილოში (ზაქათლის რ-ნ).

აბედი - ცეცხლის სანთებელი 2. მეტად მაგარი, გამომშრალი პური. 3. სადილობა. ადრე აბედით ვანთევდით ცეცხს, შენ დანაკარ პური აბედივი ქნილა, სრუნი აბედზე წავდნენ. აბედ - მეტად მაგარი. აბედივი ყოლ -მაგარი გამშრალი ყველი (როსტ.). ესე არს ნივთი, მსწრაფლ ცეცხლის შემწყნარებელი (საბა).

აბევრება - რაიმეს დამატება, მომრავლება. მაიღა ერ მეშუკი თხილი, დაყარა, აბევრა, წრნზე წყალი მისხმა აბევრება ნუ იცი. აბევრევა (ლამბ.)

აბიება - მატყლის, ბუმბულის გაწეწვა, გაპენტვა.აბუევს, ააბუა, აბუებული ,

აბუუევაღ,აბუროვაღ, გაბუუევაღ, გაბურვაღ. ვერღნიბეღ მატყლ აბიევს. (ღამბ.) აბუევაღ, აბუროვს, აბუვა (როსტ.). გაბუება - გაფაფუკება (მენთ.) გაბუებული - ნაცემი, გაწეწილი (შან. ვაჟა), ბუილი - გაბერვა - აფხორვა. მამალი ინდაურისა (მარტ.-იმნ.).

აბილბილება - ითქმის ისეთ ადამიანზე, რომელიც შეუჩერებლივ ყვება რაიმეს. აბილბილევს, აბილბილება, აბილბილებული. ბულბულივით არაკრაკებს. დოვსმინ, როგო აბილბილევს. ბილბილივი ლაპარიკობს - ბულბულივით გალობს, არაკრაკებს (ქართლ.)

აბჟითი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში. აბჟიტი.

აბრა - სასწორის გასასწორებად გამოყენებული რაიმე ნივთი. აბრა ხუმ არ დაგმირწყებია?

აბუნწა - სიცივის ან შიშის გამო აბუზვა. აბუნწას, აბუნწულ. ჩონ კარევთან აბუნწული იდგა. აბუნწაღ (ღამბ., როსტ.)

აბუნწულ -აბუზული, აბუნწულ ჭუჭულივი დგახარ - სიცივით აბუზულ წიწილასავით დგეხარ, იტყვიან შეშინებულ ადამიანზე. რა აბუნწულ ჭუჭულივი დგახარ, ფეყი გადმააბუჭე.

აბურთუნება - უეცრად აალება. გადატ. გაბრაზება. აბურთუნებს, აბურთუნებულ. ცეცხლი აბურთუნება ნუ იცი, მაგამ ნაგახტან აბურთუნება იცის.

აბურსუზი - ნამუსდაკარგული. ერ აბურსუზ მინერი.

აბურ-ჰეღა- ღირსება, პატიოსნება, სირცხვილი. მაგა აბურ-ჰეღა არ აქო.

აბუყბუყება - ამჟავება, გაფუჭება. აბუყბუყებას, აბუყბუყებულ. *დიდხნინდელ წრლა ამჟავდება, აბუყბუყდება.*

აბღლატუნება - ხეზე ცოცვით ასვლა. აბღატუნებას, აბღატუნებულ. ბიჭი სხლი ხეზე აბღლატუნდა .აბღლატუნევაღ (როსტ.).

აგება - ნემსზე, შამფურზე ძაფის, ხორცის გაყრა. ააგებს, აგებული. თოლით ვერ ჰხედავ, ნემსი აგება აღარ შაგიზლიან. აგევაღ - შესარვა ვენახისა, ბოსტნეულისა (როსტ.) აგევაღ-ჯან.

აგრიჩა - დიდი მდინარე აზერბაიჯანში, ჩაედინება ალაზანში. სიგრძე 134 კმ. ეგრიჩაღ, ეირიჩაღ

აგლაჟუნება - ყველაფრის მტვრევით, ნგრევით სიარული. აგლაჟუნევს, გლარჟუნი, გლარჟუნ-გლარჟუნ. შახე, როგო აგლაჟუნევს. იხ. გლარჟუნი.

აგრუება - რაიმე ხილის აგროვება. აგრუებს, ოვგრუებია. თხილი აგრუებაში დამიზახე, კაისა.

ადა- კუნძული. *დენიზში ადა დაინახეს.*

ადაბაზი -ცუდი თვისების მქონე ადამიანი. ადაბაზ ინსანი მის უნდა.

ადათი - ჩვეულება. ჩონთან ადათი არ არის. ადეთ (აზ.).

ადათ ქნა - წეს-ჩვეულებას კანონიერს-

ტრადიციულს ხდის. ადათ უქნია, ადათ ჩიდის. *რაჲბე სოფელში ადათ ჩიდის?* ადათ ქნა, ადათ ჩიდის. ადათ ქნაჲ- იგივეა, რაც სახელ დადრვაჲ. სინ. სახელ ქნაჲ (ღამბ.) ადათ ქნაჲ - ჩვეულების ჩატარება (როსტ.)

ადალათი - სამართლიანობა. ადალათი არ აქო. ედალეთ (აზ.)

ადალათსუზი - უსამართლო, უმართებულო. ადალათსუზ ინსანი ნუ ხარ. ადამაბახუბ დაზახნა - შერჩევით დაზახნა - შერჩევით დაპატიჟება. მაგათ ქორწილში.

ადამაბახუბ დოვზახნიაყე. ადამა (აზ. კაცზე) თითოეული, ყოველი მათგანი (ღამბ.) ადამა-კაცზე (ჯანგ.)

ადაფსუზი- უდიერი, უზრდელი, ურცხვი, თავხედი, ბრიყვი. ერ ადაფსუზ რაიმერი. ედაბსიზ (აზ.)

ადგილი - მონაკვეთი, ალაგი. განაყოფმა ერ პატარა ადგილი მამცა, წაიღი ყაბი ადგილზე დადევ. *ადგილ - მიწა, ფონი (როსტ.) ადგილი: ადგილ-ადგილზე-თავ თავის ადგილას (ღამბ.)*

ადგილ-ადგილ - ალაგ-ალაგ. სიმინდი ადგილ-ადგილ არ ომოსულა.

ადება - დატვირთვა. გადატ. მეტისმეტად დატვირთვა. ლეფეთი ადებას მე ნუ მაჩევ. ჯორცი კოვზზე ოვდო. ადრვაჲ; *ადევაჲ-ტვირთის დადება, აკიდება (ღამბ.)*

ადევნება - დამაკება (საქონლის). ზროხი ადევნებაში მაიყონე.

ადინა - რაიმე მოვლენასთან დაკავშირებული ამბის საგანგებო აღნიშვნა. მაგი ადინა ყოჩი დაკლა. *ადინა (როსტ., ღამბ.)*

ადოყება - ღეროს გაშვება. ხახი ადოყებაში თავს არ დაიჭერს. ადოყევაჲ — იგივეა, რაც აცახევაჲ (ღამბ.)

ადრევლა თხილი - თხილის ჯიშში. მარცვალი წვრილი, ზეთი ცოტა აქვს, ბევრს ისხამს. ადრე მწიფდება. ადრევლა თხილი გავყიდე.

ადრესი - მისამართი. მაგამ ადრესი შაიცოლა. ადრეს (აზ.)

ადუმი - ნაბიჯი. ჰარ ადუმზე ისენევდა.

ავანგი - გამხმარი თამბაქოს ფოთლების კონა. ავანგები ჩომოვყარე აყრით. *ავანგ -თამბაქოს ფოთლების ასხმულა (ღამბ. როსტ), მენთ., ჰევენგი-ნიჟ.*

ავამი- უცოდინარი, უვიცი. ერ ავამ რაიმერი.

ავამობა - უვიცობა, უმეცრება. ავამობით შორს ვერ წავა.

ავან-ჩავანი - წვეულების აქტიური მონაწილე. ქორწილი ავან-ჩავანი ჰეგი იყო.

ავარა- მაწანწალა, უსაქმური, უქნარა, ცულლუტი. ერ ავარა რაიმერი.

ავარა - კამეჩის ნაშიერი (დედალი). შენ ავარა ჟერ არ დამზოლა. *ავარაჲ- დედალი კამეჩი შვილის მოგებამდე (როსტ).*

ავარა-ავარა ნატარი - მოხეტიალე, მო-

სიარულე. ავარა-ავარა ნატარ ჰეზნა რაშ მინდა.

ავლია - წმინდანი. ჰეგი დიახ კაი ავლიარი.

აზადი - თავისუფალი. ჩემგან აზადი ხარ, წაი. აზად (აზ.)

აზანი - ისლამის მიმდევართა ლოცვის მაუწყებელი. შუადღეი აზანი ჟერ არ ქნილა.

აზარი - სნეულება. გადატანით იხმარება წყევლისას. აზარი შაჰყრია მამკდარა. *აზარ (ლამბ. როსტ.).*

აზარი მოგხტეს- წყევლა. შენავ აზარი მოგხტეს!

აზარ-ბეზარი - ყოველგვარი სნეულება ერთად აღებული. რა აზარ-ბეზარი შაჰყრია მაგათ. *აზარ-ბეზარ (ლამბ.)*

აზგილო//ეზგილო - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

აზელა - ფეხით ტკეპნა. მიწა და ბზე ერთა აზილა. აზილე (თივაჲ) ბზითითურთ და განაჯმე ვითარცა ალიზი. (ი. აბ.)

აზიათი - ტანჯვა, წვალება. მაგან ბევრ აზიათი გაჰწივა.

აზიზება - რისამე შეძულება (საჭმლის, პიროვნების). კაჲ-კაჲ ხორაგებმაც აზიზება იცის. *აზიზება // ზიზება (ჭამა ეავოს)-საბა-აიძულებს, შეაძაგებს (ქეგლი) აზიზევაჲ (ლამბ.).*

აზი-ჩოხტან - შესაძლებლობის ფარგლებში. რაც არი, აზი-ჩოხტან გავსტინოთ. *აზი-ჩოხ, აზი - დასწლოებით (როსტ.).*

აზლაზნა - უხალისოდ წამოდგომა. ჩემ თქმასუკან ზლივ-ზლივ აიზლაზნა.

აზრაილი- სულის ამღები ანგელოზი, მიქაელ-გაბრიელი. აზრაილი მოჰდგომია, ხეირი აღარ აქონ.

აზნაური - ნასოფლარი კახის რაიონში. გადმოცემით ამ ადგილას აზნაურს უცხოვრია.

აზღუნი - გაუმაძღარი, ქედმაღალი, ამპარტავანი. დიახ აზღუნ ინსან მინგავს. *აზგუნ (აზ.) გაბღენძილი (ლამბ., როსტ. ჯანგ.)*

აზყალდი - ცოტა დარჩა. ერაგე გამაჟავრა აზყალდი არ ვჟეკე.

ათაბაბაჲ დროინდელი - ძველი, წინაპრების დროინდელი. ათა-ბაბა დროინდელ რაჲმები რაშ გინდა, გადაყარე. ათა-ბაბა (აზ.). *ათა-ბაბაბაჲ, ათა-ბაბაჲ დრო (როსტ.).*

ათაბაბური ქორწილი - მამა-პაპური ქორწილი. ეხლა ჩონთან ათაბაბურ ქორწილს აღარ ჩიდიან. *ათაბაბურ-მა-მა-პაპური, ძველებური (როსტ.)*

ათართარება - სხეულის კანკალი. მაგრა შაციებაში ინსანს ათართარევს. *ათა-რთარევაჲ- (როსტ.).*

ათაღარი - ჯაგარცხილა. ათაღარი ხე არ მოჰჭრო. *ათაღარ ჯაგარცხილა (როსტ. ჯანგ.).* იხ. ჩუბ. ჯაგი, მენთ. ჯაგარ-რ-

ცხილა.

ათაში - ცეცხლი, სროლა. ერთმეთ ათაში უყეს.

ათელა - დახლართვა (რაიმე ამბის), ბაწარი, ძაფი, ერთიმეორეში არეულ დარეული. ერაგე ათელა საქმე წორ ვერ იპოვნი. *ათელად-საქმეების ერთიმეორეში არევა (როსტ.)*

ათიება - შესრულება. ათიებაში დამიზახე კაისა.

ათლახული - აზელილი, აჭიჭყნული. ერეგე მოვხარშე გუგრა ათლახულა.

ათოლიება - ათვალწუნება, თვალის შევლება, მოწონება. შენ მაგი ქალი დიახ აგითოლიებია. *ათოლიერება, აათოლიერა - თვალის შევლება ათოლევად : 1. მოწონება. 2. ათვალისწუნება (ღამბ.)*

ათქლაშუნება - უშნოდ, ხმაურით ჭამა. ჰევაში ჭამე, ნუ ათქლაშუნევ! ათქლქშუნევს.

ათქლეფა - ცხოველივით ჭამა. როგო ათქლიფა დაინახია? *ათქლეფად - ენის სწრაფი მოძრაობით, დორბლების ცვენით გაცხარებული ლაპარაკი (როსტ.).*

აი - ნაწილაკი, რომელიც იხმარება მიმართვისას ან დაძახებისას. აი რა თქო? აი მურად ჯმა ქენ. აი (აზ.) -ღამბ., როსტ., ჭინჭ. ვაჟა-აი - ჩვენებითი ნაცვალსახელი: ,,ად ქალი მინ იყო'' აი-ეს, ეგ (ღამბ.), ჟღ.

აიაზი - ვარსკლავიანი, სუსხიანი ღამე. ღამე აიაზია არ იწიმებს.

აჲაზ (აზ.) 1. ყინვა, სუსხი. 2. ზედ. ყინვიანი (ღამბ.) აჲაზ - სუსხი (ვჯანგ).

აიაზ დაკრა - სუსხიან ამინდში ხილეულის მოყინვა. გარე დამრჩენია აიაზ დოვკრავ. *აიაზ (აზ.) ყინვა, სუსხი (ღამბ. როსტ.).*

აიაჰყაბი - ფეხსაცმელი. აიაჰყაბი კართან დადევე.

აიბეჟარი - ულამაზო, მახინჯი. მაგი აიბეჟარ ქალი მის რაში უნდა?

აიბი - ნაკლი, სამარცხვინო. შენ მითხა, რა აიბი აქონ? ნ. შარაშ. ჭყ. ქავთ. ძოწ. ნიჟ.

აიბსუზი - უნაკლო. ინსანი აიბსუზი არალი.

აიგრე - აი ისე, ისე რა. აიგრე მინ წავა ქორწილში? *აიგრ (ღამბ. როსტ). აისრგივ., თოფ. ქავთ.(ფშ.). დოლ.*

აიგრიავ - აი ისე. აიგრიავ წასულიყონდეს კაი იქნებოდა. *აჲგრიავ (როსტ.)*

აიდ - შესახებ. მაგი აიდ რა იცი?

აიდინი ქნა - გასაგები, აშკარა, ცხადი, თვალნათლივი, ნათელი. (განმარტება დასაზუსტებელია) ეხლა შენ ნათქომი აიდინია ჩემთუნ. *აიდინ (იმნ.) აიდინ (აზ.). აიდინჟა- იხ. აიდინი.*

აკალთებად - კალთების აკეცვა. შინელი კალთევს აიკალთავს უგენგრე გავა გზაში. აიკალთავს.

აილა - ოჯახი. მაგათ დიდ აილა აჰყე.

აიმაგრე - აი მაგნაირად. მე როგორც გი-

თხარე აიმაგრე ქენე. *აჲმაგრე (როსტ.)*

აიმაზე - იმიტომ. აიმაზე არ მოვდა ქორწილში.

აიმაშინ - იმ დროს, მაშინ. შენ რომ ქეიფოვდი, აიმაშინ რაიბე არ დამიზახე? *აჲმაშინ (როსტ.)*

აიმაშინსუკან - მას შემდეგ. აიმაშინსუკან ალარ მელაპარიკება.

აინა- მინა. ქუვა ესროვნა აინას მაახტინა. *აინაჲ (იმნ. ჯუან.), აჲნაი - შუშა (როსტ.).*

აინაბენდი - შუშიანი დერეფანი. სახლი წინ აჲნაბენდი გოვქითებია. *აინაბენდ - შუშაბანდი (როსტ.) .*

აინოინი - წვრილშანი ნივთები. ბაზრით ცოტა აინოინი ვიყიდე. *აჲნ-ოჲნ (აზ.), რა გინდა, რა, რამე-რუმე (ღამბ.) აინ-ოინი- ავკარგი (შან. ვაჟა IV).*

აიოხა - არავითარ შემთხვევაში. აიოხა! მე მაგათა არ წავალ. *აჲ ოხხა! (აზ.), იგივეა, რაც აი გულიჲს (ღამბ.).*

აირანგრლ//აირანგელ - ტბა, ს. ალათემურთან ახლოს თეთრი ფერის ტბა.

აირითალა - დასახლებული პუნქტი ბელაქნის რაიონში.

აისი -აი ის. შენ აისი მითხარე, მეც უგეიმაზე მოგიტანე. ადს, ასჲი -აი ისაა (ღამბ.).

აიქავ - ერთსა და იმავე ადგილას. მე აიქავ მოვდია? *აჲქავ -იქვე, ერთ ადგილას (როსტ.).*

აქერცლება - ფერფლი, ქერქის აძრობა. სიცივიზგან ჯელები გოულურჯდება, აიქერცლება.

აიქიში -კაცო, ადამიანო. აიქიში, მოჲ, დამისმინე! აჲქიში (<აი ქიში) – (როსტ.)

აღება - აღება. აიღე რასაც გაზლევენ. აიტან, აიღე.

აშოტება - გასწორება, გაჭიმვა, აყუდება. ერეგე ფინთა აიშოტება, წინ რაიმეს ვერ დაინახავ.

ახლენთქა - გადატეხვა. ბალი შტო ნაგახტან აიხლენთქა.

აიაჰყაბი - ფეხსაცმელი : ,,მე ჩააცმელ აიაჰყაბი არ მაქო“. აჲაჰყაბ (როსტ.). ორჯერ წერია აიაჰყაბი?

აი ჰეიმაგ - აი მაგ. აი ჰეიმაგ აიაჰყაბიც წაიღი, უსტასთან.

აიმაშინსუკან - ამის შემდეგ. აიმაშინსუკან ალარ მოსულა.

აკალა - ბალახის პირწმინდად მოსუფთავება. მაგი ცხენმა ჩონ ეზოში ნაქნარ ბალახი აკალა. *აკალაჲ - მიწის გასუფთავება ბალახ- ბულახისაგან (ღამბ.). აკალვა (ჯუან.). აკალაჲ — მიწის პირის მოსუფთავება ბარით (როსტ.).*

აკაფსა - ხორცის ნაჭრებად აჭრა; ასხეპა, აჭრა (წვრილი ტოტებისა). ერაგე მალე აკაფსა ზრონა ზლივ მუვასწარე ცეცხლი დანთება. წაქცევ მუხა აკაფსე. *აკაფსაჲ (ღამბ., როსტ.). აკაფსვა (შარაშ. აკაპსვა (ქავთ. III).*

აკასპამს (ძოწ.), აკაფსვა (ქავთ.IV).

აკეცა - რაიმეს დამოკლება; დალაგება, დაწყობა; დახვევა. შარვალი ტოტები აკეცა, ჩონ ნაწოლ ფართალი აკეცა, კანაფი აკეცა. *აჰკეცავს, ოკკეცია (როსტ.).*

აკუჭული - მხრებში მოხრილი. აკუჭული ნუ ეტარები, გაჰწორდი.

ალააბათი - სახელდახელოდ აშენებული, უბრალო. ერ ალააბათ სახლი დაიდგა.

ალა - გარეული ბალახი. შდრ. ჩუბ.-აკვეცა.

აკისრება - აღიარება. მაგი აკისრება ჰადული არ საქნია.

აკლანზა - შარვლის ტოტების ან პერანგის ხელებზე აკალთვა, აწაპვა. ცომ მააზელა ჯელები აიკლანზა. *აკლანზად, დაკლანზად (ლამბ.). აკლანზად — სახელოების აწევა (როსტ.).*

აკმენჩინევს - კბენინება. ზაღ ზალი-ზალი აკმენინევს.

აკმენინევს - აკბენინებს: დედა ყმაწილს ვაშ აკმენჩინევს.

აკნით არ ჩამოვარდნილა ჰალა - გადატ. ითქმის პატარაზე, რომელიც დიდობს:

შაჰხე, ჟერ აკნით არ ჩამოვარდნილა ჰალა რას ჩიდის. აკნუ არ ჩამოვარდნილ ჰალა- ფიგურ. ჯერ კიდევ პატარაა (როსტ.).

აკნუ ჯოხი - არტახების გასაჭიმი ჯოხი. აკნუ ჯოხი ხუმარ დაგინახავ? აკნუ ჯოხ (ლამბ.).

აკნუ ყალიბი - ბავშვის აკვნისთვის გამოსაყენებელი ერთ-ერთი საჭირო ატრიბუტი. აკნუ ყალიბი გამიქითე, აკნუ ყალიბ (ლამბ.).

აკუჭა - მობუზა. მაგი კართან აკუჭა მის უყუვარს?

აკრხება - ქება. თქენ ქალ დიახ ნუ აკრხევ. გიგ. თოფ., ქავთ. (ინგილ.). ლამბ.

აკრა - მოპარვა. ჩონ თოლი წინაჲ აჰკრა.

აკრა - სწრაფად მოთავება საქმისა. ერ დაყიყა აჰკრა (როსტ).

აკრიფა -კარგად დამახსოვრება. მაგამ აკრიფა, ახლა შინ დოვწიგნავს.

აკრეფა - შეგროვება. თხილი აკრიფა.

აკუზული - წელში მოხრილი. ჩონ სახთან ახლე აკუზული არ დაგინახო.

აკუნა - გაჩუმება. ბითოვ დღე ყბა არ აკუნა. ყბი აკუნა.

აკუწა - დანით დაჭრა. გადატ. გაბრაზებისას იტყვიან. დანით აგკუწავ. (როსტ.).

აკუჭა - ნაჭერის დაჭმუჭნა, შესრუტვა. ფინთა დაჟდომაში, პერანგი იკუჭება. აკუჭად, დაკუჭად, მოკუჭად (როსტ., ლამბ.). შდრ. ჩუბ. ჭყ.

ალა - გარეული მცენარეების ზოგადი სახელწოდება. სიმინდში ალა ომო-

სულა. ალაჲ (აზ.) -სარეველა ბალახ-ბულახი (ღამბ.) ალლაჲ (იმნ.).

ალაბულა - ბალახ-ბულახი. ონასულ ალა-ულა ომოჰწუდე. ალა-ბულა, ალა-ულა (ღამბ.); ალა- ულაჲ-გადატ. მწვანილეული (როსტ.).

ალავა - დამატებით. ალავა რა გითხრა. ელავა (აზ.).

ალათემური (დიდი და პატარა) - ინგილოებით დასახლებული სოფლები კახის რაიონში. სახელწოდების წარმომავლობას უკავშირებენ მტრის ჯარებსა და სარდლების სახელებს.

ალაჲ ქნა - სარეველა მცენარეების ამოსვლა. ალაი ქნაში მოჲ. ალაჲ ქნაჲ - გამარგვლა (იმნ.).

ალარა - მსხვილად დალამბვა რისამე. პერანგი ჟერ ალარა, მემრე მეშინი გაატარა. ალარაჲ (ღამბ.).

ალაჟუნებაჲ - ფეხების გაჭიმვით სიარული. შაჰხე, როგო ალაჟუნევს ფეყევს. ალაჟუნევს.

ალატი - გრძელი და სწორი ჯოხი. ალატი მამიღი კაკალ დაახრელა. ალატ: 1. დიდი და გრძელი კეტი, გრძელი ჯოხი. 2. ლარტყა (ღამბ.)

ალატ - ლატანი, ოდნავ მოქნილი (როსტ.) (შდრ. საბა, ჩუბ; ალატა, მენთ. ალატი).

(ალაყოჟაჲ - ნივთების საერთო სახელწოდება. ჟერ ალაყოჟა არ ჩამიგრიებია. ალაყოჟა (იმნ.).

ალაშა - ნიკორა. ალაშა ფური არ დაგინახავა? ალაშ, ალაშაჲ (აზ.). ჭრელი (საქონელი). ღამბ.

(ალევაჲ - ხილის, მოსავლის გამოლევა. ალევასუკან რაღა მოგცე. მოლევა; ალევაჲ (როსტ. ღამბ.).

ალვაანაანები - საგვარეულო სოფელ ალიაბადში. ამ გვარის შტო შესაძლებელია მოდიოდეს ს. ალვანიდან.

ალვერ ქნა - ვაჭრობა. ჰეჩბეთ ალვერი არ მიქნია. ალვერი. ალვერ (აზ.)- ვაჭრობა, ალებ-მიცემა (ღამბ. ალვერ (იმნ.). ალვერჩი, ალვერ ჩიდიოდა (ჯანგ.).

ალვერჩი - ვაჭარი. მაგი მამა ალვერჩი არი.

ალთაჩუღი- თავშესაფარი, სარაი. ერ ალთაჩუღი მინდა გავაქითო.

ალთიაჩოღ (აზ.) - ალაჩოყი, ღია, უკედლო ნაგებობა. ალთაჩუღ, დარდაღინ (ღამბ.) ალთაჩუღ, ალთიაჩუღ - ჭერღია შენობა (როსტ.).

ალივლივება - გადამეტებულად მორწყვა. ეზო-ყურევს წყლით ალივლივევს.

ალიზი- გამოუწვავი აგური. ალიზით დავდგი სახლი. ალიზი (ი. აბ.).

ალლა - იხ. ალა.

ალლა გამარგლა - ნათესიდან სარეველა ბალახის მოშორება. სიმინდი ალლა გამაარგლელი მაქო.

ალლაჰ - ღმერთი, ღვთაება. შენ ალლაჰ

არ გაქონა?

ალლა ქნილა - იხ. ალად ქნად. აქ ამ ფორმით უნდა დავტოთ?

ალმალო - სოფელი კახის რაიონში. 24 კმ. დაშორებული რაიონულ ცენტრიდან. ძველი ვაშლოვანი. ალმალუ, ალმალი.

ალიაბათი - მაჰმადიანი ინგილოების ერთერთი დიდი სოფელი ზაქათლის რაიონში. ისტორიული ელისენი. რაიონული ცენტრიდან დაშორებულია 20 კმ-ით.

ალიბაირამლო - სოფელი ზაქათლის რაიონში. მდებარეობს თალა ჩაის მარჯვენა მხარეზე. რაიონული ცენტრიდან დაშორებულია 18 კმ-ით.

ალიბეგლო - ქრისტიანი ინგილოებით დასახლებული სოფელი კახის რაიონში. ისტორიული ქათმის ხევი, ალიბეგლი. რაიონული ცენტრიდან დაშორებულია 15 კმ-ით. ისტორიული ძეგლებიდან აღსანიშნავია ნინოწმინდის ეკლესია, რომელიც ძველი კალოს უბანში მდებარეობს. ნინოწმინდა უკანასკნელად ინგილოებს განუახლებიათ თავიანთი სახსრებით (1850-1855წწ).

ალორტიანება - დასვრა, გათხუპნა. ალორტიანებულ ტანსმუსი გარე დაყარე.

ალუნჩა - ალუჩა. ალუნჩად მოწევაში მასულივარ.

ალლუ - ალღო, ხერხი. ალლუ არ აქო ვერ ჩიდის. ალლუჲ (როსტ.).

ალჩაღი- დაბალი, გადატ. მნიშ. უნამუსო. წად ალჩაღი ნუ ხარ.

ალხაზაანები- ალხაზიშვილის საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ალხანა - მანქანურად გამოხდილი რძე. ორ ბიტონ ალხანა მამიტანა. *ალხანად (ღამბ.).*

ამაადინგელო - წყევლა. ძირფესვიანად ამოსაძირკვო. თქვენავ ამაიდინგებით. *ამაადინგელო (როსტ.)*

ამააზირკელო - წყევლა. მოსასპობო, გასაქრობო. მაგათ ჟინში ამაიზირკოს. ამაარზურკელო (როსტ.)

ამააკრელი - ოთახში სასიარულო ფეხსაცმელი. ფეყზე ამააკრელი ჩაიცი.

ამაან - შორისდებულია თხოვნის, შეწყალების. ამაან, გეხვწები ერჟა ჩონსა მო. აქ იოტი არ უნდა? *ამაან, ამაან (აზ.). (ღამბ.).*

ამაან - ვაიმე. ამაან რა იქნა? *ამაან-ვაიმე, შენი ჭირიმე (როსტ.).*

ამაიბერა - ზევით აიწია, ამოიბურცა. ჰეგინ ქენე, ზე ამაიბერა. აბერა, იბერება, ზე აიბერა. აბებრება- კანის ზევით აწევა, აბურცება (როსტ.).

ამა-იმა - უცნობ ვიღაცებს, სხვებს. რაც ქონდა ამა-იმა დოვყოფა. ამა-იმა (როსტ.).

ამაგი - შრომა, მუშაობა. შენ ამაგი არ დაფასდება. ემაგ (აზ.)

ამალი - ვაჟი. მაგასთან არ მიდიოდა,

ამალი უყეს. ამალ-ფანდი (ჯანგ.).

ამან - არიქა. ამან, ერჟა ჰეგინ ქენეთ, მაგი მოსლინჟახ მოჰჩით.

ამანი - ძალა. რამქთონ გომუშავა ამანი არ გოქო.

ამან - გამძლეობა (როსტ.); ამან შესაძლებლობა, საშუალება (აზ.).

ამანსუზი - მკაცრი, გულქვა, სასტიკი. ამანსუზ ინსანი არ შამხტომია. ამანსიზ (აზ.).

ამანათი - ქონება, სიმდიდრე. ამარათი რაც ჰქონდა სრუ ნევას დოვგდა. ემანათ (აზ.).

ამდღუეება, ამდღუებულ - ნ. ანდღუება, ანდღიება.

ამელა - შებოლვა, შებოლილი, დამწვრის გემოს მქონე კერძი. ამელული; მაგამ საჭმელი ამელა წავდა, ამელულ საჭმელი მის რაში უნდა?

ამელა - ზედმეტი ცეცხლისგან საჭმელი რომ ოდნავ მოიწვება და დამწვრის გემო მიეცემა (ღამბ.); ამელაჲ - კვამლის გემოიანი (როსტ.) ამელა (მენთ.), ამელილი (გიგ. ი. ქავთ. კახ. ქიზ.).

ამინ - აღსრულდეს, ჭეშმარიტად. შენ მარტო ამინ თქი, კმარა. ამენ, ამინ -ნამდვილად (ი. აბ.).

ამთავი//ამთავით - დროის მონაკვეთი შუალამემდე. ამთავითავ ჰაზირლული გაჰწივე. ამთავიჲ (ღამბ. როსტ.)

ამთონ - ამდენი. ამთონ თხილს რანდა (ეს ერთი სიტყვაა)? უყოს?

ამიან-იმიან - აქეთ-იქით. ამიან- იმიანა სრუ რაიმეს შენ გაზლევ. *ამიან-იმიანა (ღამბ., როსტ.).*

ამმა - მაგრამ, ოღონდ. გაბარევ შენ წაი, ამმა ისი არ გოვშო. ამმა, ამბა (აზ.) - ღამბ. იმნ. ჩიქობ. ჰამა - გიგ., თოფ., ქავთ. (აჭარ.).

ამნარჩევ -ამორჩეული. ამნარჩევ სიმინდი ცალკე ჩაყარე. ამნარჩევ (როსტ.).

ამნასულ - ამოსული. ამნასულ ალა.

ომოგლიჟე. ამნასულ: ამნასულ ჭიაი (ღამბ.), როსტ.

ამნაყარ - ამოყრილი (მიწიდან) - ამნაყარ კართოფლი მეშუკში ჩაყარა. ამნაყარ - ეჩოთი ამნაყარ ვარცლ (როსტ.).

ამნაწან - ამოწნული ღობე. შენ ამნაწან ღობე დაშალა. ამნაწან (როსტ.).

ამნავროტ - ამოხვრეტილი. მაგი ამნავრეტი რანდა იქნოს. ამნავროტი (როსტ.)

ამობერტყვა - ნ. ომობერტყვა.

ამოქაქანება - ნ. ომოქაქანება.

ამოჭეჭყვა - ნ. ომოჭეჭყვა.

ამჟიება - გაფუჭება, დამჟავება. ანამჟიევ. წუხანდელ ფლავი ამჟიებულა. ამჟიებაჲ- ნ. დამჟიევაჲ (ღამბ.) როსტ.

ანადგომ - ამდგარი. ანადგომ ინსანი აღარ დაწება. ანადგომ (როსტ.). ანადგომ- დანაუდომი. ანადგომ- დანაუდომი

წაუდა.

ანადულევ - ადულებული. ანადულევ წყალი დასხი წრნს. ანადულევ (როსტ,).

ანავარ-ჩანავარი - ამვლელ - ჩანავარი. ანავარ-ჩანავარს ნუ უყოფავ არ გითხარია? ანავარ ჩანავარ (ღამბ.).

ანგალი - ნაკლი. ბევ ეზება, ანგალი ვერ უპოვნა.

ანამჩორევ - დაობებული. ანამჩორევ

საჭმელევ ვყრით. ანამჩორევ (როსტ.).

ანაფაყრ - ოდნავ წამოწეული. ანაფაყრ დროზე თქენც შრმეხელეთ. ანაფაყრ (როსტ.).

ანალუკმი - მცირე დანაყრებული. დილაზე ანალუკმი ვარ. ანალოკმ (როსტ.).

ანამელი - დამწვარი გემოს მქონე საჭმელი. ანამელ ისტიჟალი მის რაში უნდა. ამელაჲ (ღამბ.). ამელვა (მენთ.). ამელილი - გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ.-ქიზ.).

ანდუზი - მსხვილფოთოლა მცენარე, კურმუხო. ინაი დაადებლა ანდუზი ფოთოლი მაიღი. ანდუზ (აზ.) -ერთგვარი ბალახი, გრძელი და ბრტყელი ფოთლები აქვს (ღამბ.) კულმუხო (მაყ.) ; ანდუზ (როსტ. ჳანგ.).

ანდღუებაჲ // ანდღიებაჲ - ამღვრევა, ამღვრეული. ანადღიებ. ანდღუებულ წყალში ჭიჭყანა არ დგებაყე ამდღუევაჲ - ამღვრევაჲ (როსტ.).

ანკარა - აკვნის ერთ-ერთი ნაწილი, რითაც ბავშვს არწევენ. ანკარაზე ზივევ ვკიდევდით. ანკაროჲ - აკვნის კამარა, აკვნის ხელმოსაკიდები ჯოხი (ღამბ.). ანკაროჲ - ხელით საჭერი აკვნის სწორი ხე, სახელური (როსტ.).

ანჟახ - ოღონდ, მხოლოდ. მე ვერ მუვალ, ანჟახ სხოს გომოვგზავნი. ანჟახ (აზ.) - ღამბ. ანჟახ (იმნ.). ანჟაღ - (გიგ., თოფ., ქავთ.) (ჯავახ. იმერხ.); (მენთ.).

ანსულება - ცუდი სუნის დაყენება. არ ვიცი რა იქნა, ნაგახტან აანსულა, წავდა. ამსულევავ, იგიევა, რაც აყროლევაჲ (ღამბ.). ასულება (შან., ვაჟა I).

ანჩორება - აშმორება, დალპობა. ჯორცი ანჩორებასუკან მის რაში უნდა? ამჩორევაჲ (ღამბ.).

ანწლი - სარეველა მცენარე. ღობესთან ანწლი ომოსულა.

ანწლიანი ყოროღები - სახნავ- სათესი მინდორი ს. ითითალაში.

აპარანი გოუწყიტა - ძალის გამოცლა, ბარაქის გამოლევა: მაგამ ჩონ პურს, აპარანი გოვწყიტა. აპარან გაწრყოტაჲ (როსტ.) შდრ. ბარაქათ გაწყრტა. აპაპაა//აპაპაპა - გადაჭრით უარის თქმა. აპაპაა მაგას ხელ არ მოვკიდევ. აპაპაპა - სრულებით არა (როსტ.). აპაპაპა (კირ.).

აპევრი - ტაბიკების შესაკრავი. აპევრით ტაბიკევს ვამბავდით. აპაური (ი. აბ., ჩუბ.); ამპოური (ჟღ.); აპევრ, აპეურ, აპრვრ (ღამბ.).

აპილპილება - გაცხარდება, გაღიზია-

ნდება, წითელი ფერი დაედება. აპილ-პილდება. ჟავრისგან ფერი შეეცოლა, აპილპილდა.

აჟალი - აღსასრული, დრო სიკვდილისა. მაგა აჟალი უჟე მოჰდგომია.

აჟალღება - დამყნობა: ,,გაჰრაი აჟალღება მინდა". დაჟალღევაჲ (ჯ.ანგ.)

აჟანჟლა - არევა, აწეწა რისამე. აჟანჟლული. შენ საქმი აჟანჟლა ნუ გიყუარს. აჟანჟლაჲ - აწეწა, აბურდვა, არევა, აჩეჩვა (ღამბ.)

აჟგაინი - მოცლილი. მე აჟგაინი რახან ვარ?

აჟდაჰა - ურჩხული. წინ ერ აჟდაჰა შახტო.

აჟდარი (დიდი, პატარა) - სოფელ მოსულის უბნები.

აჟი- ხევი. მოედინება ს. ალმალუსა და ალიბეგლოს მინდვრებს შორის.

აჟილლა - ულაყი ცხენი. აჟილლა ცხენი არ იყიდო! აჯილლა - ცხენის კურატი (საბა).

აჟილი - ღვარძლი. მაგამ შენზე აჟილი იყარა.

არა - დრო, ხანი. პაშტა არა გავდა არ გამოჩნდა.

არაბირ - ხანდახან, დროდადრო. არაბირ მოდისყე ჩონსა.

არაჲ (აზ.). შუალედი, შუაში მოქცეული ადგილი;შუალედი, ინტერვალი, მონაკვეთი (ღამბ.). არაჲ (ჯ.ანგ) -ხანი; არა-არ არის (როსტ.).

არაბოლლი - აქლემიანი კაცი, რომელიც სოფელში დადიოდა ყიდდა ნავთსა და მარილს. არაბოლლი ეტარება კარი-კარ. არაბოლლიჲ (აზ.)-მეაქლემე, რომელიც ყიდდა მარილს (ღამბ.).

არავშო - არაუშავს. არავშო, დეე ნუ მოვდეს, დაინახავს რას ვუყევ.

არაკუნევაჲ - დაუფიქრებლად, უთავბოლოდ ლაპარაკი. არაკუნევს. ჰეგი თავიბეი არაკუნევს.

არალული - ღარი, ღრიჭო. ნედ ფიცარი პოლი არალულ აზლევს. არალული,

არალოლ (აზ.) - დროის შუალედი (ღამბ.).

არამი - იხ. ჰარამი

არასათი - მეორედ მოსვლა. არასათი დადგომაში რანდა ჰქნო".

არაყარიშტურანი - ამთელი, ამრევი. შენ არაყარიშტურანი ნუ ხარ, ეიქაი დაიკარგე!

არბაი (აზ. არვა) - საჭაბე, საცავწონა (ღამბ.) ნ. აბრა (საბა, ჩუბ., ჟღ.); (შდრ. ჭყ., ქეგლ., ძოწ.).

არგაახარებელო - წყევლა. შე არგაახარებელო.

არ გაჰტყრო - ფიგურ. გამოთქმა, როცა ვინმეს ტყუილში გამოიჭერენ, მაშინ იტყვიან. არ გაჰტყრო, არ გავარდა (როსტ.).

არდევა - დიდი ტანის ზღაპრული არსე-

ბა, რომელსაც ადამიანი ვერ უძგება. ერ დიდ არდევა გომოვდა წინ. არდევაჲ, ნარდევაჲ - იგივე უნდა იყოს, რაც დევ-ის მნიშვნელობა (ჳან.) -ღამბ. არდევაჲ - ზღაპრული გოლიათი, დიდი ძალის მქონე (ჳანგ.); არდევაჲ - ბაყბაყდევი (როსტ.).

არვარგი - ცუდი, უვარგისი. არვარგ ყაბ-ყაშული გადაყარე. არვარგ (ღამბ. როსტ.).

არზუ - წადილი, ოცნება, სურვილი, ზმანება. ჩემ არზური მაგათ გათხიება.

ართმა -საჭმლის ალაგება. ართმა კარგა იცის, მორთმა - არ. ართმაჲ (როსტ., ღამბ.).

არმატიანდაღ//არმატიან - მთა სოფელ სუვაგილის ზემოთ.

არნანდომი - არასასურველი, ვინც არ გინდა. შენ არ ნანდომ ინსანი არ მაიყონო. არნანდომ, არნამდომ (ღამბ.).

არჟემლი ღელე - ღელე სოფელ ალიაბადსა და ვერხვიანს შორის.

არსათქმელები - არა საჭირო, უხეში სიტყვები. მაგამ პირზე მანადგომ არსათქმელები უთხრა.

არსათქმელევ - იგივეა, რაც უთქმელევ (ღამბ.).

არსაჯმარი - შესანახი, არსად სახმარი. არსაჯმარ ყაბ-ყაშული ცალკე დაალაგე.

არტახი - ბავშვის აკვანში ჩასაკრავი მაგარი შესაკრავი. არტახები კარგა მოვჭირე, არ დაბოშდეს.

არტახევ - წვრილი და მოკლედ დაჭრილი ჯოხები საწნახელში ჩასაწყობად. იგივეა, რაც სარღლი კავლუჲი (ღამბ.). არტახი (კირიონი).

არუხი - გამხდარი, დაბალი ტანის მქონე. ერ არუხ რაიმერი, შეგეშინდება. არუხ- გამხდარი, ნაზი (როსტ.).

არშავ მინდორ - სახნავ-სათესი მინდორი ს. თასმალოში.

არწყა - რისამე არწყვა. არწყას, არწყული; არწყი მემრე ჩოუყარე არ მოგატყუოს. არწყაჲ - აწყვა, არწყვა (ღამბ.).

არხაინ ქნა - დაწყნარება, დამშვიდება. არხაინ; შენ არხაინი იქენე, მე გაქითებივარ შენ საქმეს. არხაჲნ ქნაჲ (ღამბ.).

არხი - თხრილი, არხი. არხი გათხარა წყალი დააგებლა.

არხლუღი - გრზელი ლაბადა. არხლუღევ ეხლა არ იცმენ. არხოლოღ (აზ.) -ახალუხი (ღამბ.). არხლუღი - ზედა ჩასაცმელი, ახალუხი. არხლოღ - მამაკაცის და ქალის ზედა ჩასაცმელი ახალუხი (როსტ.) ახალოღი (ხუბ.).

ასა- ხელჯოხი. ასა კრებთან მიაყუდა, შავდა.

ასას - საფუძველი, არგუმენტი, მიზეზი. ასას საქმეებს შაჰხე. ესას (აზ).

ასას მაღსაბი - ძირითადი მიზანი. მაგი მოსლი ასას მაღსაბი რა იყო?

ასევლობა - საერთო ავადმყოფობა. რა გუკურს, ეხლა ეიგე ასევლობაარი. ასევლობაჲ - ინფექციური ავადმყო-

ფობა ერთგვარი (ღამბ.). ასევულოვაჲ -იტყვიან, როცა რაიმე გაჭირვება ან უბედურება აწევთ და ვერ იშორებენ თავიდან (როსტ.).

ასევნა - დასევა, დახვევა. ფოთლებ ჭია აჰსევია. ასევნაჲ (ღამბ.,როსტ.).

ასკარი - ჯარი, ჯარისკაცი. ასკარში არ მინდა წასლა. ასკარ (აზ.) -ჯარი, არმია (როსტ.); ასკარ -ჯარი, ჯარისკაცი (ღამბ.); ასკარი (იმნ. ჯანგ.). ასკერი - გიგ. ,თოფ., ქავთ. (ჯავახ.).

ასმა დახურა - ჩალის დახურვის ერთ-ერთი ხერხი. უწინ ჩალაჲ ქნაში სახლევ ასმას ვხურავდით. ასმაჲ (აზ.) ისლით სახლის დახურვის ერთგვარი წესი; ამგვარი წესით გადახურული სახლის სახურავი (ღამბ.). ასმა, ასმა დახურაჲ (როსტ.).

ასჟურა დაატრიალევა - ათასნაირად დაატრიალება. ასჟურა ატრიალა. ასჟურა ატრიალა ზლივ აიღა.

ასჟურა დახილა - ძირფესვიანად შემოწმება. ასჟურა დახილა, მაგრამ ვერ იპოვნა.

ასრომა//ასრიმა - ძაღლების ჩხუბში მონაწილეობა. თქენ ზაღლი ასრიმეს გოვშეს.

სრუტუნევა - ცხვირში მოჭერა. სრუტუნევს; ფინთა ასრუტუნევს, გაცივდა.

ასტომა - აცდენა, დაცდენა. ასტა; გზაში ერთმანეთ ასტნენ.

ასტა-ასტა -შიგდაშიგ, დროგამოშვებით. სიმინდები არაში ასტა-ასტა ლებუა გოვში, ასტა-ასტა წუმს. ასტა-ასტა - ადგილგამოშვებით, ერთის გამოტოვებით, შიგადაშიგ (როსტ.).

ასტამი - თონიდან პურის მოსაფხეკი რკინის იარაღი. პურ დაახდელა ასტამი მამიღი. ჯან. მენთ. ქაჯ. საბა, ჩუბ. ჭინჭ. ვაჟა, ძოწ ასტამაჲ (ხუბ.). ნიჟ. გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ასტარი - სარჩული. ვერღნი ასტარი მაქონ შააკერელი. ასტარ (ღამბ.). ნიჟ., გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ასტენა - აცდენა. ასტენს, დაასტინა; ესროვნა, მაგრამ აასტინა. დასტენაჲ, ასტენაჲ - დაცდენა, აცილება (ღამბ.) სტენა, დაასტინა, ასტა (ჯან.) დასთომილი, დაცთომილი (საბა). ასტენაი - შეცდენა, მოტყუება; ერთის გამოტოვება, ერთის გამოშვება (როსტ.).

ასუნები - საგვარეულო სოფელ მოსულში.

ასუყა - ასუყვა, ზომაზე მეტად დანაყრება. ასუყევს, ასუყებული; ქონიან ხორაგმა ასუყა იცის.

ასუსტიან. ასისტიანობა - ს. ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ასწროვა//აჰწროვა - გასწრება, შესწრება, მოულოდნელად თავზე წადგომა. აჰწროვს; ჰეგინ წაი, ნახო აჰწროვა? ასწროვაჲ//აჰწროვაჲ (ღამბ.).

ასხალა - ხის ტოტების წაჭრა. სხალავს, ასხალულა; ჩომოყრილ ტოტები

ასხალე!

ატანა - ალება. ცული ატანა კარგა იცი, მოტანა არ. ატანაჲ -ხელში ალება (როსტ.).

ატკრეცა - გავარვარებულ ღუმელში ცომის აწვა, ნახევრად გამომცხვარი. ატკრეცილი//ატკრეცული; მაგი ატკრეცულ ლავაში მის რაში უნდა? ატკრეცა, ატკრროცა - ცხელ თონეში პურის აწვა, დაწვა (ღამბ.). ატკრეცა (ჩუბ.), მენთ. მარტ. იმნ. ტკრცოლა -მხურვალი ქვის დახეთქა (საბა).

ატლინკება - უშნოდ ფეხების ქნევა, უხეიროდ ცეკვა. ტლინკავს, ტლინკვა; შენ მაგი ატლინკება არ დაგინახავ. ატლინკევაჲ, დატლინკევაჲ, ტლინკოვაჲ - ტლინკების სროლა, ხტუნვით გაქცევა (საქონლისა); გადატ. აყირავება (ღამბ.). ატლინკევაჲ, ტლინკავს, ატლინკდა, ანატლინკევ (როსტ.).

ატმი მინდორი - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ატრაყეჩა - ერთად შეყრილი, დალაგებული ნივთები. დედაკაც თავი მანატან ატრაყეჩა გოდოუყარა ეზოში. ატრაყეჩა -სხვადასხვა ნივთების ერთად თავმოყრა, უწესრიგობა. ატრაყოჩაჲ - არეულობა, უწესრიგობა, აურზაური (ღამბ.). ატრაყეჩაჲ, ჯანჯალი, მოუწესრიგებელი ადამიანი (როსტ.)

ატრუნჩა//დატრუნჩა - უკმაყოფილება, გაბუტვა. რაჲ ქნა, რაიბე ნაგახტან აიტრუნჩა? ატრუნჩაჲ//დატრუნჩაჲ -ტუჩის აბზუება, ცხვირის აწევა (ღამბ.). ატრუნჩაჲ - ტუჩის მალლა აწევა, ამრეზა (როსტ.).

ატურტურება - აკიდება, აყოლა. აიტურტურა, აიტურტავს. ინსნიბეჲ ატურტურება რაიბე იცი? ატურტურება (ღამბ.).

ატყარტყარება - დასუსხვა, კანის ცემისგან ან ცეცხლისგან. ბითოვ ზურგი ატყარტყარებულა. ატყარტყარევაჲ - დაფორაჯება, დასუსხვა, წითლად დაჭრელება კანისა (ღამბ.).

აფაყრა - ამობურცვა. გადატ. ითქმის ერთდროულად წამოდგომაზე. აფაყრულა. აფაყრული. ცოტახანს უკან სრუნი აიფაყრნენ. აფაყრაჲ -გადატ. უშნოდ, ზლაზვნით ადგომა (ღამბ.). აფაყრაჲ - კანის ამობურცება (როსტ.).

აფლასუნებს - ფეხს ითრევს. ფეყევ ზლივ-ზლივ აფლასუნევს.

ფლასუნ, აფლასუნევაი -ფლასუნი, ფეხების თრევით სიარული (ღამბ.)

აფომფილი - დაუტენლად ჩაყრილი (ფქვილი ან მისთანები). აფომფილ ვედრა ჩამიყარა.

აფუებაჲ - ცომის გამზადება პურის გამოსაცხობად. აფიებს, აფიებული. ცომ აფუებასუკან ვაგუნდიევთ.

აფუნკა - აშლა, არევა, არეული. აფუნკულს. აფუნკულ სახლი არ დამხტეს. აფუნკაჲ, აფუნკულ -უწესრიგოდ აყრილი (როსტ). აფუნკაჲ, დაფუნკაჲ (ღამბ.). იხ. აფუნჩვა (საბა). აფუტკვნა

(ჩუბ.).

აფშრუკა - წყალში ასრესილი ფქვილი და მისთანები. აფშრუკული, აფშრუკულს. წყალში ცომ ვფშრუკავთ, მემრე

ვზელავთ. აფშრუკული- ცოტა წყალში ხელით ასრესილი ფქვილი (როსტ.).

აქა-იქი - ალაგ-ალაგ. შენ დათესულ პური აქა-იქ ომოსულა.

აქა-იქ - თხლად, მეჩხერად (როსტ.).

აგრ - აქეთ-იქით (ღამბ.). შდრ. თექთუქ.

აქავრობა - აქაურობა. შენ აქავრობას თოლი არ მააშორო. აქავროვაღ, აქაუროვაღ, ექავროვაღ, ექავროვაღ-აქაურობა (ღამბ.).

აქათიან - აქეთ. შენ აქათიან დედექ, ჰეგი იქითიან.

აქათყენ - აქეთ, აქეთკენ. აქათყენ ფეყი არ გადმააბრუნო. აქათყენ (როსტ.).

აქათყენ-იქითყენ - აქეთ-იქით, აქათკენ იქითკენ. რა აქათყენ - იქითყენ იჭრიტები? აქათყენ- იქითყენ (როსტ.).

აქთონ//აქთენ - იმდენი. აქთონ ვილაპარიკე, დავღალე. აქთონ, აქთონ, ექთონ ქნა - ქონა, ყოლა. აქო. მაგა ბევრ ვარ-დრვლათი აქონ. აქო (როსტ.).

ალა - ბატონი. ალაღ ქალ მინ მოგცემს?

ალაბეგიინები - საგვარეულო სოფელ ალიაბადში.

ალააჰპახი - გაქათქათებული. სარუჩკა ალაჰპალი ქნილა.

ალბულალი//ალბულაგ - მთა კავკასიონის ქედზე. დალისტნის საზღვარზე, კახის რ/ნ სიმაღლე-3. 072 მ.

ალი ფერი დადება - გაფითრება. ალ ფერი დეედო, შიშით ალ ფერი დეედო.

ალი - ნარმა. ოთახში ალი ფერდები ჩომოჰკიდა. ალ (აზ.). მიტკალი, ნარმა (ღამბ.). ალ (იმნ., ჯანგ., როსტ.).

ალიზი - ხსენი. ბატკან ჟერ ალიზი მოწოვნა არ დოვგდია. ღიზ (აზ.) - პირველი რძე მოგების შემდეგ (ღამბ.). ალიზ - რძე შობისთანავე ჩამოწველილი (როსტ.).

ალილი - ფარეხი, ბოსელი. ზროხას ადრე ალილში ვინახავდით. ალილ (აზ.) - პირუტყვის საგაზაფხულო სადგომი (ღამბ.). ალილ (ჯანგ.); (შან.რეც., ჩიქ., ქობ., როსტ.). ჰალილი (ნიჟ. გიგ., თოფ., ქავთ., ჯავახ.).

ალილსუზი - უგნური. ალილსუზ ინსანი ნუ შაგხტება.

ალლივანწება - მცენარის წვრილად სიმაღლეში ზრდა. ალლივანწებას, ალლივანწებული. ალლივანწებულ ქინზი არ იყიდო. ალლივანწევაღ - ბოსტნეულის გაწოწოლავება, უცბად გაზრდა, ღეროს წაგრძელება (როსტ.) ნ. ღლივანწი.

ღრაჭუნ//ღრაჭუნოვა - საჭმლის უშნოდ, კბილების ღრაჭუნით ჭამა. ალრაჭუნევს. ჰავაღ კბილევ ნუ ალრაჭუნევ.

ალსალი - კოჭლი. ალსალოვს. თქენსა

მანასულ კაცი აღსაღი იყო. ასაღ, ასაღოვაჲ, აღსაღოვაჲ , აღსაღ (როსტ.). ახსაღ, აღსააღ, აჰსაღ (აზ.) -კოჭლი (ღამბ.). აღსაღი (იმნ.) ახსაღ (ჯანგ.).

აღსუ - მდინარე, ჩაედინება ქურმუხში.

აღუ - შხამი, საწამლავი. აღუ ჩოვყარა საჭმელში. აღუჲ (იმნ.). ავღუჲ (ჯანგ.).

აღუ - გადატ. მინიშნებით ეუბნებიან მოზრდილებს, რომელსაც საქმის გაკეთება არ შეუძლია. ჟერ პატრარი, აღური. აღუ (კირიონი) .

აყაბრება - ნ. ყაბარ- ყაბარ ქნა.

აღ ქილისა - თეთრი ეკლესია. დასახლებული პუნქტი (ბელაქნის რ/ნ) საინგილოში.

აყარი - სხვენი. უწინ ნასულელს აყარზე ვინახავდით. აყარი -სხუჰნის ლატანი ბინა საკადრისა (საბა), ჯან. ედილი, ქეგლი, იმნ. ძნეულის ან სხვენის ლატანი (ჩუბ.). (როსტ., ღამბ.)

აყაყა//აყოყა - უშნოდ მაღლა აწევა, ტანაყრილი. აყაყული; აყაყული იდგა ჩონ წინ, რას დავნახავდი? აყოყაჲ, აყონყაჲ - აყაყვა, უშნოდ ამართვა (ღამბ.). აყაყვა, აყაყული (საბა). აყოყილი (მენთ.). იყაყვება - მაღლა სწევს (თავს), კისერს ძაბავს (ჭინჭ., ვაჟა).

აყელთა - სიბრაზით ყელამდე ავსება. აყელთული, აყელთულს. მაგამ რა აყელთა ინსანი. აყელთაჲ, ომოყელთაჲ, შაყელთაჲ, მოყელთაჲ - თავის მობეზრება (ღამბ.); შაყელთება (მენთ.). შეყელთება - მეტად გულის მოსვლა (მარტ. იმნ.).

აყლარწუნევა - ლაპარაკისას ნერწყვს ყლაპავს. აყლარწუნევს. შაჰხე, როგო აყლარწუნევს.

აყოლება - გამოწვევა სამოქმედოდ. იყოლიევს. შენ აყოლება ნუ იცი. აყოლევაჲ (როსტ.). აყოლევაჲ - იხ. ატეხვაჲ .

აყოლა - საუბარში ჩაბმა. მაგიბეჲ აყოლა არ მინდა. აყოლევაჲ, აყოლაჲ-იგივეა რაც ატეხვაჲ (ღამბ.). აყოლაჲ (ჯან.); აყოლევაჲ -იხ. ატეხვაჲ (როსტ.).

აყრა - გადასახლება, რისამე წაძრობა. აყრას, აყრილა. აყრა, შორს წასვლა კი რაიმე არა, ფიცრები აჰყარა. აყრაჲ - გადასვლა ერთი ადგილიდან მეორეში; აძრობა, წაძრობა (ღამბ.). ჩამოყრა - ხირხლების გამოძრობა (ჯან.). წაიყრის, წაუყრავ (შან.). აყრაჲ - აძრობა, აცლა (როსტ.).

აყრაპი - მორიელი. აყრაპი რომ გომოვდეს არ მეშნიან. აყრაპ (აზ.) - მორიელი (ღამბ., ჯანგ.).

აყროვლება - ამყრალება, ცუდი სუნის დაყენება. ფინთა აყროვლება იცის. აყროვლევაჲ (ღამბ. როსტ.).

აყრომა - თავისით აძრობა, წაძრობა. აიაჰყაბი ზირი აჰყრომია. აყრომაჲ, წაყრომაჲ, მოყრომაჲ, გაყრომაჲ (ღამბ., როსტ.).

აშაღი თალა- სოფელი ზაქათლის რაიონში. რაიონული ცენტრიდან სოფლამდე 5კმ. დაშორებაა.

აშაჰ ქნა//ჰაშა ქნა - უარყოფა. დაინახია როგო ჰაშა ქნა. აშ ქნაჲ , აშითგ(ო) მიღევაჲ (ღამბ.). აშაჲ ქნა - უარყოფა (ჯანგ.).

აშარკლა - უშნოდ ჯდომა ან წოლა. აშაკლას, აშარკლული. მაგა აშარკლა უყუარს. აშარკლაჲ//გადაშარკლაჲ - იგივეა, რაც აბარკლაჲ (ღამბ.); აშარკლაჲ -უშნოდ წოლა (როსტ.) აშარკლულ -აპლაკული (ჯან.).

აშიევს -შავად მოჩანს, შავი ფერისაა: ერ რაიმე აშიევს. აშიევს (ღამბ., როსტ.).

აშიღი - აშული. მაგი ქორწილში აშიღი მაიყონეს.

აშკარა - ცხადად, ნათლად. მაგა დამალა რაშ უნდა, აშკარია სრუიბეჲ აშკარ (აზ.).

აშლა - არევა. შლის, რევს, თელავს. რაჲბე ჰამეშა აშლა გიყუარს.

აშორა - აშვერა (ფეხის). მაგამ რა ფინთა აშორა იცის. აშორაჲ - აშვერა (ღამბ.).

აჩარი//ჰაჩარი - გასაღები. ჰაჩარი მამიღი კარი გავაღო. (ჰ)აჩარ (აზ.) -გასაღები (ღამბ.) აჩარ, ჰაჩარ (იმნ. ჯანგ,)

აჩაფლევა//აჩაფლება//გაჩაფლება - გაჭუჭყიანება. წყალ ნუ აჩაფლევ ლაზიმი საქნია. აჩაფლევაჲ ნ. გაჩაფლებაჲ - გაბინძურება, გასვრა, ჩასვრა (ღამბ.), აჩაფლევაჲ (ჯანგ.).

აჩაჩა//ჰაჩაჩა- მიწის სახნავი. უწინ ჰაჩაჩაითი ხნავდით მიწას. ჰაჩაჩაჲ, ჰაჩეჩაჲ (ღამბ.); ჯან. იხ. ჰაჩაჩა.

აჩაჩულ - დაჩაჩული - უშნოდ ჩაცმული. რა ფინთა აჩაჩულ-დაჩაჩული ეტარები.

აჩემება - რისამე კატეგორიულად დაჟინება. აჩემებული. რაიბე აჩემება იცი შენ? აჩემევაჲ- მითვისება, მისაკუთრება (როსტ.). აჩემიევაჲ- აჩემება (ღამბ.).

აჩინჩხლება - ჩინჩხლების დაყრევინება. გადატ. გაბრაზება. აჩინჩხლევს. ცეცხლი აჩინჩხლება

ნუ გუყუარს. რა ფინ აჩინჩხლება იცის. აჩინჩხლევაჲ (ღამბ.); დაჩინჩხლება (მენთ.). აჩინჩხლევს (ჭინჭ. ვაჟა); აჩანჩხლევს (ქეშიკ.).

აჩლართა - ათელვა, გადახლართვა. აჩლართული. ფინთა აჩლართა კანაფი.

აჩონჩხილი - უშნოდ დაწყობილი, არეულ-დარეული. შენ დანაყარ შიშა ფინთა აჩონჩხილა.

აჩუნტა//ომოჩუნტა - ,,ველზე განასულ ჰერა აჩუნტა“.

აჩუღრი - ნათელი, ღია. ერ აჩუღ მინდორში გეველეთ. აჩოღ, აჩუღ (აზ.) — ღია, ნათელი ადგილი ეზოში, მინდორში, ტყეში (ღამბ.)

აჩუღ - ღია, ფარღალალა; ღია ბაცი; გარეთ; სახლის წინ მოშიშვლებული მოედანი (როსტ.).

აჩუღ-აიდინი - თვალნათელი. მაგი საქმე აჩუღ-აიდინია.

აჩულა თქმა - ღიად, დაუფარავად თქმა. აჩულა მითხა. აჩულა მითხა რაჲ თქმა გინდა.

აჩული გავდომა - ნათელი გახდა, გამოაშკარავდა. აჩული გავდა. ხეები მოჭრასუკან ეზო აჩული გავდა. ლაპარიკსუკან აჩული გავდა.

გაციევა - ავადმყოფობა, გაციება. დიახ აციევს, სიცხეები აქო, ვერ მუა. აციევს - სცივა (ღამბ.).

აცმა - გადატანით აკლება, აწიოკება. აიცო, ოვცია; იქავრობა თავზე ოუცომ. აცმაჲ (ღამბ.).

აცოტიება - შემცირება. ცოტავდება. წყალი აცოტიებაში დამიზახე.

აცუვლება - არაფრად ჩაგდება. აცუვლევს, ანაცუები. მაგა მინ ანცუვლევს.

აცხიება//აცხრილება - გასუფთავება, გაწმენდა. აცციებს. ეზოში პურს აცხიევს. აცხიევაჲ, გაცხიევაჲ -გაცხავება (ღამბ.). აწითლევს. აწითევს -წითლად მოჩანს. შორსაითი ერ რაიმე აწითლევდა. აწითლევს (ღამბ., როსტ.), აწითებს (ჭინჭ.ვაჯა).

აწილა - მაწვნის დღეებისას კარაქის წვრილი მარცვლების გაჩენა. შახე სადღობელი აწილულაა. აწილაჲ (როსტ.). აწილაჲ, ჩაწილაჲ (ღამბ.) ჯან., აიწინწკლება (კაიშ.); აჩენა (მარტ. იმნ.).

აწიწინება - აწიკვინდება; აწიწინდება; წიწინოვს. ფინთა აწიწინდება, ინსან ველარ ცნოვს.

აწკირა - ტოტებისთვის წვერების გადაჭრა. წკირავს. ცოტა წორები წალდით აწკირე. აწკირაჲ (ღამბ., როსტ.) ჯან.

აწკლარტება - დამწარება, ამჟავება. აწკლარტულა. დიდხან შანახულ წრლამ აწკლარტება იცის.

აწკნუვლება//წკუნვა - სიცივისგან წკმუტუნი. წკუნავს. ფინთა აწკნუვლება რაიბე იცი? აწკნუვლევაჲ (ღამბ.).

აწყდომა — მიჯახება. დაწყდომა, დაწყდა. კარგა შაჰხე, ნახო რემენ ფიცარი აწყდება კედელს. აწყდომაჲ -ნელა მიჯახება უნებრად (როსტ.) აწყდომინჟახ -მიჯახებამდე. აწყდომინჟახ ხელი გოვში.

აწყობა - დალაგება, დაწყობა. ეწყობას, დაწყობილი. ქერფუჩი აწყობას მოჰჩია?

აჭყანტურევს - ყელში წვდება, დახრჩობა. ჭყანტური. მაგი ვალი მაქონ მაჭყანტურევს. მადსარი იქნება მოჭანტყრევაჲ.

აჭყაპება - ატალახება. ჭყაპი. კალოშებით აჭყაპებულ გზაში როგო გავარო?

აჭყლაპუნევს - უშნოდ ღეჭვა. ჭყლაპუნი. ყბას ფინთა ნუ აჭყლაპუნევ!

ახვაი - მთა დაღესტნის საზღვარზე. სიმაღლე 3488მ.

ახირათზერი - ბოლო წუთზეა. ჰეგინ წაი უჟე ახირათზერი.

ახირათი - იმქვეყნად, საიქიო. ახირათში მოჰკითხენ.

ახირი - ბოლო, დასასრული. მაგი ახირი ჰიგეისია. ახირ (აზ.). ბოლოს და ბოლოს (ღამბ.). ახირ, ახირი (როსტ., იმნ.); ახირ - უკანასკნელი (ჩიქობ.) ; ბოლო დასასრული (ნიჟ.); ახში, არყში -ბოლოს, დასასრულ (მენთ.); ახში- ბოლოს- გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ. — ქიზ.)

ახირზამანა - წარღვნა. უჟე ახირზამანა დამდგარა. ახირზამან (აზ.) - ქვეყნის დასასრული, მეორედ მოსვლა (ღამბ.) -ჯანგ.

ახირ-უხური - ბოლო ნარჩენები. ეისია შენ ახირ-უხური. ახირ-უხური - ბოლო დროება, აღსასრული (როსტ.).

ახლე-ახლოს. ცხენი ახლე საქნია. ახლე (როსტ.).

ახლიებში - ახლო ხანებში: ახლიებში თქენსა ყონაღა მასულივარ, ეხლიევში - ახლახან, ახლო ხანში (ღამბ.). ახლიებში (ჯან.).

ახმაზი - მდინარე ჩაედინება ალაზანში.

ახმახი - ყეყეჩი. ახმახი ნუ ხარ წაი!

ახო გამოჯდა - ტყის გაკაფვა, გასუფთავება სახნავ-სათესად. უწინ ახიები გოქონდა ალაზანთან. ახოჲ, ახოჲ გომოჯდა (როსტ.).

ახტარგუში ქნა - საგულდაგულოდ მოძებნა. იქავრობა ახტარგუში ქნა.

ახტრონა - მაღლა აგდება, ასროლა. ახტრონს, ოვხტენია. ყმაწილი ახტრონა ნუ იცი. ახტრონაჲ (ღამბ.).

ახური - საქონლისთვის წნელით ამოწნული საბალახე. ბალახი ახურში ჩოუყარე. ახორი - ბოსელი (ი. აბ.) ახურ (აზ.) - ბაგა დაბმული საქონლისთვის საკვების ჩასაყრელი (ღამბ.); მენთ., ახორი, ბაგა (ჯან.); ახორი- ბაგას ჰქვიან (საბა); ცხენთა ბაგა (ჩუბ.) ბოსელი (ქეგლი. იმერ. გურ.); ახვირი. ახორი-ის ადგილი, სადაც ცხენის საკვებს ჰყრიან (წერ.). ბოსელი (ნიჟ.); როსტ.

ახშამი - საღამო. ახშამი ქნითავ მაგათა წავდეთ ყონაღა. ახშამ (იმნ., ჯანგ.).

ავანჯლა - უშნოდ, ზლაზვნით წამოდგომა. ივანჯლება. ფინთა ახანხლა იცის. ავანჯლაი -უშნოდ აყრა ტანისა (როსტ., ღამბ.).

ავეჯება - უადგილო აქტიურობა. ეჯეჯება. შაჰხე, როგო ეჯეჯება. ავეჯება// ეჯეჯება -ძალად გამოწვევა. ავეჯევაჲ (როსტ.). ავეჯევაჲ,

ჯეჯევა -იგივეა, რაც ატეხვაჲ (ღამბ.).

ავირებული - თავშეუკავებელი, გასაოცარი. ავირება; ერ ავირებულ რამ იყო.

ავოჯილი - უშნოდ წინ დგომა. ავოჯა. ფინთა ავოჯლი იდგა ხალღში.

ავუნჩული - მხრებში მოხრილი. ავუნჩა. ხრებში ავუნჩული რაიბე ეტარები? ავუნჩა - მოხრა, მობუძვა (ღამბ.).

ავჯინოური - კახისა და შექის რაიონებს შორის მდებარე საზამთრო იალაღი.

ავჯი ჩაი - მდინარე კახის რაიონში. ქურმუხიდან გამომდინარე ნაკადი. ჩაედინება ალაზანში. სიგრძე 27კმ.

აჰეს - აი ეს. აჰეს წაიღი თქენსა.

აჰვალათი - შემთხვევა, ამბავი, მოვლენა. დიდ ხნი აჰვალათია. ეჰვალათ (აზ.).

აჰაყაბი - ფეხსაცმელი. აჰაყაბი არ მიყიდა ბაზარით.

აჰალი - მოსახლეობა. ,,დუნიაზე აჰალი აბევრებულა“. ეჰალი (აზ.).

აჰთიათი//ეჰთიათი- სიფრთხილე, მარაგი. ერ ეგე ქენე აჰთიათი ველით არ გოუშო. აჰტიათ, ათტიათ (აზ.) - მარაგი (ღამბ.). აჰტიათ, ეთიათ (ვკანგ.) აჰთიათ ქნა, ეჰთიათ ქნა - ფრთხილად ყოფნა. აჰთიათი ქნა არ დაიმირწყო. აჰტიათ ქნაჲ (ღამბ., ჩიქობ.).

აჰტაჟი - ხელსაწყოები, მასალა. უსტაჲ აჰტაჟი მაიღი ჩონსა. აჰტაჟ - მასალა, ნაწილი რისამე (როსტ.).

ბ

ბააბუარი - არაფერი გაეგება, არაფერი იცის. ჰეგი ერაგე ბააბუარი, მაგა საქმეს მინ დაანდოვს. ბააბუაჲ - გონებაჩლუნგი, შტერი ადამიანი (როსტ.).

ბაადურანები - ბადურაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ბაანა, ბაჰნა - რაიმე საბაბი, შარი. ზალი-ზალი ბაანას ნუ იგონევ. ბაანაჲ, ბაჰანაჲ (აზ.) -მიზეზი, საბაბი (ღამბ.). ბაანაჲ- საბაბი, შარი (ვკანგ.; ბაჰნა (როსტ.).

ბაანა ქნა//ბაჰნა ქნა - იმეზიზებს. ,,ბაანას//ბაჰანას ჩიდის, არ უნდა წასლა. ბაანაჲ მექცევის (ღამბ.).

ბაარადან, ბააჰრადან - თვის, გამო. მე მაგი ბაარადან რაიბენდა დამჟეკონ. ბარადან (როსტ.).

ბაბა - პური ბავშვის ენაზე. პატარა ბაბამიეცე ყმაწილს. ბაბა (კირიონი).

ბაბადაღი - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 3629 მ. მწვერვალი მთელი წლის მანძილზე თოვლითაა დაფარული.

ბაბათა ქნა - საშუალოდ ყოფნა. ბაბათა ვართ. ერ თაარი ბაბათ ვართ ბაბათ - საშუალო, დამაკმაყოფილებლად (ღამბ.). ბაბათ - არა უშავს რა (როსტ.). ბაბათ ვართ (ვკანგ.).

ბაბალიანები - ბაბალაშვილების - ბაბილაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ბაბანივი ტყე - ტყე სოფელ მოსულში.

ბაბაყული//ბაბაყულია - ვკადოსნური თვალის მქონე ცხოველი. გადატ. ითქმის ადამიანზე, რომელსაც ბოროტება მოაქვს ოჯახისათვის. მაგათა ამბოვენ, ბაბაყული არისო. ჰეგი ბაბაყულია ჩონ თავზე.

ბაბაყული - უხეირო, მავნე,ზარმაცი ადამიანის მეტსახელი (როსტ.).

ბაბი - თანასწორი, შესაფერისი. ჰეგი შენ ბაბი არ არის. აი ბალა, შენ ბაბი ნახე. ბაბ (აზ.) -ტოლი, ფარდი (ღამბ.) ბაბ (როსტ.).

ბაბუჭინები - ბაბუჭაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ბაგა - ცხოველთა სადგომი. ცხორი ბაგაში შაყარა. ბაგა-ბოსელი ან გომი (ი. აბ.).

ბადია - ლითონის ქუსლიანი დიდი ჯამი. ყმაწილი სანახლა ერ ბადია ფლავი წაიღა. დიდი ჯამი (საბა); ქეგლი. დიდი საწვნე ჯამი (ჩუბ. მარტ.-იმნ.); ერთგვარი ჯამი (სასმისი), შან. ვაჟა II.

ბადიობან - იხ. გროვლობა.

ბადურჟანი - პომიდორი, ბადრიჯანი. ბადურჟანი ჟავე წელს ვერ ავადუღე. პატრიჟან (ალიაბ. როსტ.). ბადიმჟან, ბადუმჟან, ბადირჟან (ღამბ.).

ბაზარი - ნაქალაქარი. სავაჭრო ცენტრი. აქ წარსულში გაამაჰმადიანებულმა კონსტანტინე ბატონიშვილმა მოკლა ძმა სხვა წარჩინებულ კახელებთან ერთად.

ბაზანები - ბაზაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ბაზმა - ჩირაღი. უწინ დროზე ბაზმაითი ვანათევდით. სანათი (საბა) იმნ. ბაზმაჲ (ღამბ.), ლამპარი, სანათი ან კანდელი (ჩუბ.). ნიგზვის ზეთი ანთებული (მენთ.) ზეთის ლამპარი, სანათური (ჭინჭ. ვაჟა;) ქეგლი.

ბათ - გაქრი, დაიკარგე. წა ჲ დაიკარგე, ბათ იქენე. ბათ (როსტ.).

ბათმანი -საწონი ერთეული. გუშინ ორ ბათმან შიშა წაიღა.

ბაი - ყველაფრის მქონე, უზრუნველი. მაგი ხელში ბაჲ ვერ იქნები. ბაჲ (როსტ.).

ბაი გავდომა - გამდიდრება. ბაი გავდა. შენავ ბაჲ გავდი. ბაჲ გავდომა (როსტ.).

ბაჲთალი - უვარგისი, გამოუსადეგარი, უხეირო. მაგ ბაითალ რა უნდა ჰეიქა. ბაითალ (როსტ.).

ბაირამი - მუსლიმანური სარწმუნეობის დღესასწაული. იმართება წელიწადში ორჯერ: ორუჟ ბაირამი - მარხვის შემდეგ იმართება. ყურბან ბაირამი - ამ დროს ზვარაკს წირავენ ღმერთს: ორუჟ ბაირამზე თქენსა ვერ მეველე, ყურბან ბაირამზე მაასულივარ.

ბაირამობა - ქეიფი, დროის ტარება. რა გიხარიან ბაირამობა ხუმარ გგონია.

ბაიყუში - ბუ. ბაიყუში ჟდება კაკალზე.

ბაკანი - ხისგან დამზადებული კასრი, რომელსაც იყენებდნენ ხორბლეულის ასარწყავად. ორ-სამ ბაკან ფითრა გავღი წელს.-ხის ჯამი, გინა კუს ზურგი (საბა). ბაკან (ღამბ.); საწყაო, ხისგან გამოთლილი (როსტ.) დიდი პინაკი (ჯან.); ხის ჯამი . (ქეგლი. ქავჯ.); ვარცლის მსგავსი ჭურჭელი - გიგ. თოფ., ქავთ. (ხევს.).

ბაკი - წყლის ჭურჭელი. წვრილფეხა საქონლის სადგომი. ბაკი წყლით აავსო, ცხორი ბაკში შაყარე. ბაკი- ეზო, საჩეხი (ი. აბ.). ბაკიჲ- ცხვარი, კრავი ბავშვის ენაზე (როსტ.). ბაკიჲ - ბავშვის ენაზე ცხვრის პატარა შვილი, ბატკანი, ბეკეკა (ღამბ.).

ბაკონები - ბაკოშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ბალაჰ//ბალა//აი ბალა - მიმართვა. შვილი, ჭირი, ვაგლახი, უბედურება ბალა, მოი ეიქა, აი ბალა, წაჲ ზროხაში. ბალა დამიჟერე კაისა?

ბალა - შვილი, უბედურება (როსტ.) ბალაჲ (აზ.) - საშიშროება, ხათაბალა (ღამბ.) ბალა - შჳლო (ჳანგ.); ბალახათა (მენთ.). ბელა (ჟღ., ნიჟ).

ბალა-ბალა -ცოტა-ცოტა. ეხლა ბალა-ბალა მუშიოვ.

ბალაბანი -საკრავი. ეხლა დაჟდეს, ბალაბანი დოუკროს. ბალაბან (აზ.) - სალამური (ღამბ.). ბალაბან (ჳანგ.). ბალაბანზე დოუკარე - ფიგურ. გამოთქმა მოისვენე, დაწყნარდი. წაჲ, ახლა ბალაბანზე დოუკარე.

ბალაჰ - უბედურება, ხათაბალა. ჰეგი ჩემ თავზე ბალაჰრი. ბალაჲ (აზ.) -უბედურება, საშიშროება (ღამბ.), ბალაჲ-განსაცდელი, გაჭირვება (ჳანგ,).

ბალბა - ერთგვარი ყვავილოვანი მცენარე. ეზოში ბალბაჲ ომოსლა არ მიყუარს. ბალბაჲ , ბალბა (როსტ.). ბალბაჲ ნ. ვირი ბალბაჲ (ღამბ.).

ბალბაყი - უშნო, მოუხერხებელი. ერ ბალბაყ ინსანი იყო. ბაყიჲ (როსტ.); იხ. საბა: ბაყი, მენთ. ბაყია

ბალახ დაბრუნება - გათიბული ბალახის გადაბრუნება მზეზე გასახმობად. ჰება მაიღი, ბალახ დაბრუნებლა მივდით. ბალახ დაბრუნევაჲ (როსტ.); ბალახ დაბრუნევაჲ (ღამბ.). შან. რეც.

ბალდუზი - ცოლის და. შენ ბალდუზი ლამაზ ქალია. ბალდუზ (ღამბ. , როსტ., ჳანგ.).

ბალთავს - მსხვილ-მსხვილად ჭრის , ანადგურებს. გაბალთა, გოვბათავ. ცულით ბალთავს იქავრობას.

ბალი მარცოლი - სილამაზის გამომხატველი ეპითეტია. ერ ბალი მარცოლივი ყმაწილია.

ბალღამი - საწამლავი, ძალიან მწარე. წარე ბალღამი იყო შენ მანაცემ შიჭმელი. ბალღამ (როსტ.)

ბალღუნჯა ბალი - ბლის ერთ-ერთი სახეობა. ბალღუნჯა ბალი ჩავდგი დილიგში. ბალღუნჭა ბალ -გარეულ ბალი, მწარეა, არ იჭმება (როსტ.); ბალღუნჭ - ბალღონჳი, ბალამწარა (ღამბ.) ბალ ღუნჳ (ჳან.); ბალღუნჳი (მაყ.).

ბალღუნჯი - ფრინველების ავადმყოფობა. ქათმი ჭუჭულევ ბალღუნჯი შაჰყრიაყე. ბალღუნჭ-ბაღლინჳო (ღამბ.); ბაღლინჳო(მენთ.); ბალღუნჳ (ჳან.).

ბამბაზია - ბამბეული ნაწარმი. ბამბაზია ხალათი ვიყიდე ბაზრით.

ბამბი ახო - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ბანგლი - ახლად ამოჳიჳინებული ბეწვი. პირზე ბანგლი ომოსულია. ბანგლ -ბანჳგვლი, ბალანი, თმის ბეწვი (ღამბ.) ბანგლ, ბანგლიან- გაბურძგვნილი (როსტ.)ჳან.

ბანგურა - გრძელბეწვიანი ბანჯგვლიანი ძაღლი. კანკალა ღობეითი გოდმოვხტი, ბანგურა ზალმა წამართო შენბეჲ მოტანილ კამპეტი. ბანგურა - ძაღლის ჯიში, აგრეხილი კუდით (როსტ.) ბანგურა (ღამბ.); ჯან., ბამბ ურაჲ (ბერ.).

ბანდი - ხელმოსაკიდი ნაჭერი ცხელი ჭურჭლის ჩამოსაღებას, ჩვარი. ქობი ჩაამაღებლა ბანდები მამიღი, ქალმანში ბანდი ჩოუგი. ბანდ (აზ.) - ჯენჯო (ღამბ.); ბანდ (როსტ.) ამას უწოდებენ უხმარისა ძონძსა, გინა წურილთა თასმათა და მისთანათა (საბა). ჯან. ი. აბ. ბანდა, ბანდი- უხმარი ძონძი . (ჩუბ., ძოწ., ხუბ.) ბანდი - წვრილი თასმა , სახლათავი (ჩუბ.); ქეგლი.

ბანდივი გდომა - გაუნძრევლად წოლა. ბანდივი გდია ვერ გააღიზევ. ბანდივი გდომაჲ (როსტ.) .

ბაჟანაღი - ქვისლი. ჩონ ერთმეთი ბაჟანაღები ვართ. ბაჟანაღი (აზ.) – ქვისლი (ღამბ.) ჯანგ., ნიჟ.

ბაჟარაღი - მოხერხება, შეძლება. ბაჟარაღ ყადარა ვეშელები. ბაჟარიღ (როსტ.); შდრ. ბაშარიღ.

ბაჟარაღიანი - მოხერხებული, კვაჭი. დიახ ბაჟარაღიან ინსანია.

ბაჟარაღსუზი - მოუხერხებელი. ბაჟარიღსუზ საქმეს ხელ ნუ ჰკიდევ.

ბაჟბაჟელა - დიდი წონის ავი სული,

რომელიც მძინარეს აწვება და სუნთქვას უხშობს. ერეგე ფინთა ვიწევე გეგონება ბაჟბაჟელა დამწოლიყო. ბაჟბაჟელაჲ -მაჟლაჟუნა, კოშმარი (ღამბ.) ბაჟბაჟელაჲ - ავი სული, რომელიც თითქოს ფეხმძიმე ქალებს ღამე აშინებს (როსტ.).

ბაჟი - დას ეძახიან. გუშინ თქენსა ჩონ ბაჟი იყო. ბაჟიჲ (როსტ.).

ბაჟლუნი - წნელიგან დაწნული ღობის დამცავად ზემოდან დაწყობილი კონები. ღობეჲ ბაჟლუნი ბითოვ ჩომოვლია ქარს. ბაჟლუნ (ღამბ.).

ბარაბარ - თანასწორი, ერთნაირი, ტოლი. ბარაბარ ქენე, ბარაბარ ქნეს. გაყოფაში აქა-იქ არ ქნო, ბარაბარ ქენე. ბარაბარ (აზ.) -თანაბარი, ბარიბარი (ღამბ.); ჯან., როსტ. ბარდაბარ, ბარიბარში (კირიონი).

ბარალანქ - უეცრად წაქცევა. ნაგახტან ბარალანქ წაიქცივა.

ბარაქათი არ ქნა - ძალა, გამძლეობის უქონლობა. თეთ ბარაქათი არ აქო. ბარაქათ (აზ.)-დოვლათი, ბარაქა (ღამბ., როსტ.).

ბარაქათიანი იქნოს - დალოცვა-ბარაქიანი იყოს. თქენ საქმეც ბარაქათიანი იქნოს. ბარაქათიან იქნეს (როსტ.).

ბარაქათსუზი - მწირი. ბარაქათსუზია ჰური ყიდლობა.

ბარბადი - გასვრილი, გაჭუჭყიანებული. ბითოვ ჭსტუბაში ბარბადი ქნილა. ბარბად - (როსტ.).

ბარბად ქნა - გასვრა, გაჭუჭყიანება. ბარბად ქნილა. ტალახში ჩავარდნილა ბარ-

ბად ქნილა. ბარბად ქნა (როსტ.).

ბარბარეს საყდარ - ეკლესია სოფელ თოფახში. მდებარეობს კეჭენის მთაზე.

ბარდანი - უხეში ტილოს ნაჭერი, რომლისგანაც ფარდაგს კერავენ. ფარდაგიბეღ ბარდანი მიყიდე. ბარდან - ხის ტოტებზე გაჩერებული თოვლი, რომელსაც მზე ოდნავ რომ დააცხუნებს გრიალით ჩამოცივა (როსტ.).

ბარდან//ბარდან ჩომოყრა - უხვად, ბარაქიანად თოვა. ბარდან ჰყრის, შაჰხე, როგო ბარდან-ბარდან ჰყრის.

ბარზღლიანი - უსუფთაო, ჭუჭყიანი, ბანჯგვლიანი. მაგი ბარზღლიან ლიბასი დანახა არ მინდა. ბარძღლიან (ღამბ.); ბარდღლიან-აბურძგნული, ჭუჭყიანი (ჯანა.); მეტად ბალნიანი, ბანჯგვლიანი (უფრო საქონელზე იტყვიან). კაიშ. ბალნიანი, ბანჯგვლიანი (ჭინჭ,. ვაჟა)

ბარუ - აგურის, ფიცრის კედელი. ჟერ ბარუ არ ამიჰწევია.

ბარუღ (აზ.) - თიხით შელესილი ქვის კედელი;

ქვითკირის გალავანი ან ყორე (ღამბ.). ბარუღ - ქვითკირის ან მხოლოდ ქვის კედელი (როსტ.).

ბარხუდარა - საძოვარი მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ბასააბას ქნა - ჭედვა. ვერ შახოლდი ბასააბასი იყო. ბასაბას -ჩხუბი, თავპირისმტვრევა (ღამბ.). ბასაბას იყო (ჯანგ.).

ბას გაჰწევაღ-ჯიბრში ჩადგომა, ცელობა. მაგასთან ბას გაჰწევას ხეირი არ აქო. ბას გაჰწევაღ (როსტ.) .

ბასმა - ქსოვის სახეობა. ზოგ წინდევ ბასმაითი ქნიდით. ბასმაღ - სასუნთქი ორგანოების კატარი (როსტ.).

ბასმა ქნა - ერთგვარი კუჭის ავადმყოფობა. ბასმა ქნილა. მაგი ყმაწილი ბასმაქნილა. ბასმაღ - ის არის, რომ ყმაწილი ტანში შეიკვრის, ფეხზე ვეღარ დგება (შან. რეც. ღამბ.)

ბასტურმა - მაგრად ჩასობილი ხის სარი. ბასტურმაღ - ძმარში ჩადებული პილპილ - ხახვმოყრილი სამწვადე. აქა-იქ ბასტურმები ჩაჰსო, კაღ ბასტურმა გამიქითა. ბასტურმა (აზ.) 1. სიმაგრედ დასობილი ხის ძელები. 2. შენახული სამწვადე ხორცი (ღამბ., როსტ.). იხ. ქეგლი. მენთ., ჩუბ., შან. ვაჟა I.

ბატიან ჩაი//ბატიანი ხევი - ხევი ს. ალიაბადში. ჩაედინება ალაზანში.

ბატონი ტყე - ტყე სოფელი ალიაბადში.

ბახთალის//ბაღთალის ეკლესია - მდებარეობდა ისტორიულ ქალაქ ბაზარის ტერიტორიაზე. ადგილობრივი ამ ეკლესიას ფერიყალასაც უწოდებენ, რაც თამარის ციხეს ნიშნავს. ბახთალის წმინდა ღვთისმშობლის ეკლესიის მშენებლობას კახეთის მეფეს ლევანს მიაწერენ. პირველი ცნობები ამ ძეგლის შესახებ ეკუთვნის ალ. ხახანაშვილს (1898წ.)

ბაღი - ხეხილის ბაღი; ზონარი. ადრე კალიევზე კაი ვაშლი ბაღი იყო. წინდი ბაღი შაიკა. ბაღი (აზ.) - ძაფისგან ნაქ-

სოვი ზონარი, თასმა რისამე შესკრავად (ღამბ.); შან. რეც. ლუკვერთხი (ბერ.). ბაიღი (ნიჟ.); ბაღ (როსტ.); ბაღი - თასმა შესაკრავი, ღვედი (ჯანგ.)

ბაღლამა - შეკვრა, რაოდენობა. ერ ბაღლამა ნიორი მივეცე. ბაღლამაჲ- საწყაო (როსტ.)

ბალურა ატამი - ატმის ჯიში. ყვითელი ფერის, მსხვილი, იყენებენ საკამპოტედ. ბალურა ატმი კამპოტი გახსენე. ბალურა ატამ (ღამბ., როსტ.); გოგრის ჯიში (შან. რეც.)

ბალურა ჩიტი - ბელურა. ღობეზე ერ ბალურა ჩიტი იჟდა. ბალურა ჩიტ (ღამბ.)

ბაღჩა - სახლის მიმდებარე ნაკვეთი. წონილევ ბაღჩაში ვთესავთ. ბახჩეჲ, ბაღჩეჲ - თუთის ხეების ბაღი აბრეშუმის ჭიისთვის; იგივეა, რაც ფურცელი (ღამბ.) ბაღჩეჲ (შან. რეც.)

ბაყიჲ - მოუხერხებელი, უშნო, უნიათო. ერ ბაყიჲ რაიმერი. ბაყიჲ (როსტ.).იხ. საბა: ბაყი, მენთ. ბაყია.

ბაშ მეხრე - მეთაური, უფროსი მეხრე. ბაშ მეხრე ჟერ არ მოსულა. ბაშ (როსტ.).

ბაშარაღი - მოხერხება, გონიერება. მაგა დიახ კაჲ ბაშარაღი აქო. ბაშარიღ (როსტ.)

ბაშარაღსუზი - მოუხერხებელი. ბაშარაღსუზი ნუ ხარ, ცოტა დირი იქენე.

ბაშმაყი - მაღალქუსლა ფეხსაცმელი. ეხლა ბაშმაყი სა გიპოვნო. ბაშმაყ (რუს.)- ბაშმაკები (ღამბ.); იმნ.უყელო ქოშის მოყვანილობის ფეხსაცმელი, კაცის დაბალი ქუსლით, ხოლო ქალის მაღალ ქუსლზე (როსტ).

ბაშტან//ბაშტანვე თქმა - თავიდანვე თქმა. მე ბაშტანვე გებნები, მაგიზგნი კაცი არ იქნება. ბაშტან (როსტ.)

ბაშუსტა - თანხმობის დასტური. ბაშუსტა, ჰეი საქმე ჩემზერი. ბაშუსტა (ღამბ.)

ბაშჩი - მეთაური, მოთავე. მაგათ ბაშჩი მინ იყო. ბაშჩი (აზ.)

ბაცბაცი - არეულად სიარული. შაჰხე, როგო ბაცბაცით მოდის. ბაცბაც - ბავშვის გავლა პირველად ფეხის ადგმისას (როსტ.), ბაცბაცი, ბაცბაცოვაჲ (ღამბ.); ბორგანობა (საბა); ბარბაცი, ტორტმანი (ჩუბ.).

ბაცნი - ბიჭის მეტსახელი. პატრა დროზე დედა ბაცნის მეზახოდა. ბაცან (რუს.)-ბაცან (ღამბ.).

ბაწარზე მოყონა - რისამე გაწვდომა, გატოლება. ბაწარზე მოყონა ჰადუღლი არა. ბაწარზე მოყუნაჲ- გადატ. სწორ გზაზე დაყენება გზაზე ამცდარისა (როსტ.)

ბაწრით გომოლება, იფყარა - ხის მასალის

სწორად გამოთლის მიზნით ნახშირში ამოვლებული ბაწრით ხაზის გავლება. ჟერ იფყარაითი არ გამიტარებია. ბაწრი გვმოლევაჲ (როსტ.)

ბაჭარი - სულელი, უტვინო. ჰეიგე ბა-

ჭარს როგო ენდე?

ბახტავარი - უდარდელი, ბედნიერი. სრუ რაიმით ბახტავარ ინსანია, ბახტავარ (აზ.) - იგივეა, რაც ბახტიან (ღამბ.) ბახტავარ -ბედნიერი (როსტ.)

ბახმელაი ახო - სახნავ-სათესი სოფელ ითითალაში.

ბახტაბახტ - ალალბედი. ბახტაბახტ რაც იქნება, იქნება. ბახტაბახტ (როსტ.)

ბახტი - ბედი, იღბალი. ბახტი არ მაქო. ბახტ (აზ.)-ღამბ.

ბახტიანი იქნოს - დალოცვა - ბედნიერი იყოს ქორწილში დამიზახეს, ბახტიანი იქნოს თქენ ქალი.

ბახტსუზი - უბედური, ბედკრული, საცოდავი. ბახტსუზ ინსანი არ უნდა იქნოს.

ბავალა - ბარტყი. ჩიტი ბახალა დაიჭირა.

ბავალა - ხეხილის ნერგი. ვაშლი ბავალა ჩავდგი.

ბავალაჲ - ზოგადად შვილი. მცენარის ძირში ამონაყარი ნერგი (როსტ.). დაბავლაჲ, გადმობავლაჲ (ღამბ.).

ბავლევ გომოყონა - ბარტყობა. ბავლევ გომოყონასუკან ბუდე დოუნგრივა. ბავლევ გგმოყუნაჲ (ღამბ., როსტ.).

ბავლობა - ბარტყობა. ბავლობს, უბავლია. ჟერ ბავლობი დრო არ არი. ბავლობს - შვილებს აჩენს, ნერგებს იყრის. მერცხალი ბავლოვს. (როსტ., ღამბ.).

ბავჩა-ყურე - ეზო და სახლ-კარი ბავჩა-ყურე მაქონ მისახედი.

ბაჰნა - საბაბი, მიზეზი. ერ ბაჰნა უნდა წაასულელა. ბეჰანურ (აზ.).

ბაჰჩი - მოთავე. თქენ ბაჰჩი მინაა.

ბებრა - ბებო, დიდედა. ჰეგი ქორწილში არ მუა ბებრა მოჰკდომია. ბებერაჲ, ბებაჲ (ღამბ.); ვერ ბებრაჲ ნ. გერ. (ჯან.), ბებაჲ (როსტ.)

ბებრი ვევი - ხევი სოფელ ალიაბადში.

ბებრუცუნა - პატარა, ჩია ტანის მოხუცი ქალი. ერ ბებრუცუნა ქალი მოვდა თქენსა. ბებრუცუნა, ბებრუცა- მოფერებით მიმართვა მოხუცისადმი (როსტ.).

ბედბახტი - უბედური, უიღბლო. ქალიბეი ბედბახტი იქნა. ბედბახტ (აზ.).

ბევჟერ - ხშირად. მე ბევჟერ წასულვარ მაგათა.

ბედი - თავისნება, მტირალა, მოუსვენარი. ბედ ყმაწილი შამხტო. ბედ (როსტ.)

ბედნაქარ - იხ. ფითნაქარი.

ბედობა - ანჩხლობა, ახირება. ბედობა კაი რაიმე არ ალი. ბედობაჲ (როსტ.)

ბედნეფესი, ბედნეფესიანი - ბოროტი, ავი თვალის მქონე. ბედნეფესმა გაჰჭრა.

ბეე//ბეჰ მიჰცა - ფულის ნაწილის წინასწარ გადახდა. ბეე მიეცე, კაისა.

ბევრი - მრავალი. ბევრი მაიღი გამსტეს.

ბედნიშები - მინდორი სოფელ ითითა-

ლაში. ხეს ჰქვია ბედნიში.

ბედნაზარი - ავადმყოფობა. ბედნაზარით ვერ გომოვდივართ.

ბეზარ ქნა - მობეზრება. ბეზარ ქნილან. მაგი ჯელში ბეზარ ვართ. ბეზარ (აზ.) - აბეზარი. ბეზარ გოგჯადა (ღამბ.) ჩუბ., მენთ., ნიჟ., ჯანგ., ქეგლი.

ბეზბენტი//ბეზმენტი - სასწორი. ბეზბენტი მამიღი აწონლა.

ბეზირგანი - მდიდარი ვაჭარი. ერ ბეზირგანი გამაიჭირა. ბეზირგან (აზ. დიალ. ბაზისგან, ბაზირაი ან ქარავნის წამყვანი) ღამბ. ბერძეგანი -შეძლებული, მდიდარი (ბერ.); ბაზარგანი - უშრომელი, უთავმოყვარო, ყველაფრის მკადრებელი, უთვისტომო (ქაჯ.). ჩუბ., ქეგლი., ნიჟ., გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.), ბაზირგარი, ბაზირგალი (მესხ.)

ბეთარი - უარესი. ჰეგი იმიზგან ბეთარია. ბეთაარ (აზ.) - უფრო ცუდი (ღამბ., ჯანგ.), ნიჟ., გიგ., თოფ., ქავთ. (ჯავახ.).

ბეჱრუსპა//ბეირუსფა გაჯდომაჲ - შემარცხვინა. მაგამ ჟამაათში ბეირუსპა გამჯადა. გარუსპევაჲ - გაჩანაგება, დარბევა მოსპობა (ღამბ.); გარუსპება (ჯან.).

ბეიქარი - უსაქმური, მოხეტიალე. ბეიქარი ეტარება.

ბეიშური - უნიათო უშნო. ერ ბეიშურ რამ შამხტო.

ბეიშურა//ბეიშურა ტარევაჲ - უმიზნო ხეტიალი. ბეიშურა-ბეიშურა ტარევა ნუ გიყუარს.

ბელა//ბუდა ბელა - ასე, ესეც ასე. ბუდა ბელა, ეხლა უჟე წავდეთ. ბელა (როსტ.)

ბეიყაფულა - უცბად, მოულოდნელად. ბეიყაფულა დანაჭერ საქმე რანდა იქნოს. ბეიყაფულა (როსტ.).

ბელაქანი - საინგილოს ერთ-ერთი რაიონული ცენტრი. ბელაქნის მიდამოებშია მაჭის ანუ მაწიმის ციხე - ქალაქი, რომელსაც მცხოვრებლები ფერი ყალას ე.ი. თამარის ციხეს ნიშნავს. ბელაქნიდან ოთხი კილომეტრის მანძილზე მდებარეობს ეკლესია დარვაზქილისა. ბელაქანშივეა ნურ-ქილისა, რაც მადლის ეკლესიას ნიშნავს; შიმშათ-ქილისა, მოკავ-ქილისა და სხვა ისტორიული ძეგლების ნიშნები. ბელაქანი - დასაყრდენი პუნქტი იყო ლეკთა ურდოებისა, რომლებიც აოხრებდნენ საქართველოს 2 საუკუნის განმავლობაში. ბელაქანში მცხოვრებ ლეკებს შორის არიან გალეკებული ქართველები: გალავჯოვები- ვაჩნაძეები, ნასტალგალოვები-ერისთავები და სხვა. დღეს, ბელაქანში მხოლოდ და მხოლოდ ერთადერთი სოფელია - ითითალა მაჰმადიან ინგილოთა საცხოვრისი.

ბენდამ - არავინ, ვერავინ. ჩონ წასლა ბენდამ არ გაიგოს. ბანდაი (აზ.) - ქმნილება, სულიერი ადამიანი, ვინმე ბენდამ, ბენდავ (აზ.) - ღამბ. ჯანგ. ულო - ნამჯისგან გაკეთებული ძნის შესაკრავი (ჯან.) რამდენიმე ღერო (ხორბლეულისა) ერთად აღებული, შეგრეხილი კო-

ნების შესაკრავად. შდრ.ულო (როსტ.).

ბენდი - წყლის შესაკავებელი ჯებირი; ერთი სტროფ ლექსი. ბიჰტუზე ბენდი შააკრელა მივდი, ერ ბენდი იმღერე კმარა. ბენდ (აზ.)-დამბა, ჯებირი (ღამბ.); ნიჟ.

ბერჩნელი ნუ ხარ - უსუფთაო, ბინძური. ბერჩნელი ნუ ხარ.

ბენჩ - იხ. გაბენჩა.

ბერთალა// ბერთბინა - მცირე დასახლებული პუნქტი. ბელაქნიდან რამდენიმე კმ-ზე. ამ ადგილას მონასტრის ნანგრევებიც არის.

ბერნუსი - ერთ-ერთი ჯიში. ბერნუსი ჟინში ცხორ კაი მატყლი არ აქო.ბერწა ნაწოვი - მეორე წლის საქონელი, რომელსაც ჯერ კიდევ წოვისთვის თავი არ დაუნებებია. ბერწა ნაწოვ ჯბო გაყიდა. ბერწანაწრვ (სინ. ყისირნაწრლ); ღამბ., როსტ.

ბერწი - მუცელმოშლილი ცხოველი. ჩემ ფური წელს ბერწი დაჰჩა. უშვილო (ი. აბ.); არა მშობელი (საბა).

ბეს ქნა - საკმარისი იქნება. ბეს იქნეს, ბეს იქნება? ჩემ წასლაც გონია ბეს იქნება. ბეს (აზ.) - საკმარისი (ღამბ.), ბეს იქნევ (ჯანგ.); ბეს ქნაჲ (როსტ.)

ბეტლუმი -სულელი, უვიცი. შენ ცარიალ ბეტლუმი ხარ.

ბექმაზი - ხილეულის შესქელებული წვენი. ბექმაზი არ მაქო. ბექმაზ (აზ. ბაქმაზ) - ხილისგან დამზადებული ბადაგი (ღამბ.); ბაქმაზი (მენთ, იმნ.); როსტ. ბეტმეზი, ბეთმეზი (ჟღ.); ბეთმეზი (ნიჟ.) შდრ. ჩუბ. ქეგლი.

ბეშბეთარი - ცუდზე უარესი. ეიმაზე ბეშბეთარი რალანდა იქნოს.

ბეშ-ბეშა - აგდებული ლაპარაკი. რა ბეშბეშა ლაპარიკოვ.

ბეშტაშობან - კენჭაობა. რახანია ბეშტაშობან არ გუთამაშია. ბეშტაშ (აზ.) - კენჭაობა ხუთი ქვით (ღამბ.)

ბეწი//ბრწი - თმის ბეწვი, საერთოდ თმა. ბეწი არ ჩავარდეს წრნში.

ბზე - პურეულის ნალეწი. ბზე გოვრივე ტალახში, ყანის ნალეწი (საბა).

ბია-ბია - ინდაურების დაძახება. ბია-ბია ქენე, აი ბალა.

ბიაბურ//ბიაბურ გაჯდომა - შერცხვენა. ბიაბურს ჯდის. ჟამაათში ბიაბური გამჯადა. ბიაბურ (აზ.) - სახელგატეხილი, თავლაფდასხმული (ღამბ.); ურცხვი, უნამუსო (ჩუბ.) ბიაბრო, ბრიაბრო (მენთ.); ბიაბროდ გახდის (ჭინ. ვაჟა). ბიაბურ გაკეთევაჲ ჯანგ.); ბიაბურ ქნაჲ, ბიაბურ გაჯდაჲ (როსტ.).

ბიაბურჩი - შემრცხვენელი. ჩონ თოხუმში ბიაბურჩი არალი.

ბიანა - თბილფესვა არეველა მცენარე. ბიანა ჟერ არ ქნილა. ბიან - ძირტკბილა (ღამბ.); სატკბურა (მენთ.) ბიან- არეველა ბალახი, ამოდის ყანაში (როსტ.)

ბიბი - ლამაზი ტანსაცმელი ან ყვავილი ბავშვის ენაზე. ბიბი პერანგი შაგიკერე.

ბიბიჲ-ლამაზი, ზიზია ბავშვის ენაზე (როსტ.).

ბიბილა - ყვავილი ზოგადად. მინდრით ლამაზ-ლამაზ ბიბილები მოგიტანე. ბიბილაჲ-ლამაზი (ბავშვის ენაზე). ჯან. ღამბ.როსტ.

ბიბილა პერანგი - ლამაზი ჩასაცმელი. დედამ ბაზრით ბიბილა პერანგი მიყიდა.

ბიბილა ჩიჩაქი - ყვავილის სახეობა. ბიბილა ჩიჩაქი დათესა.

ბიბილო - საძოვარი სოფელ ალიაბადში. ბიბილო მცენარის ჯიში.

ბიბინი - გაშლილი ყვავილები. ბიბინოვს. ეზოში ჩიჩაქები ბიბინოვს. ყვავილთ ფერადობა (საბა).

ბიზი - სადგისი. გზაში ერ ბიზი იპოვნა. ბიზ (აზ.) - ჩახმახის წვეტი (ღამბ.). მენთ., ნიჟ. სქელი ლურსმანი ან ჰალო, რომელსაც დაჰკრავენ მიწაზედ დადებულ რგოლში ამოსახვევად (ჩუბ.) ბიზ-ჯანგ. როსტ.

ბიზ-ბიზ დგომა - თმების ყალყზე დადგომა. ბიზ-ბიზ დგება. შიშით თმა ბიზ-ბიზ დგება. ბიზ-ბიზ (აზ.). ყალყზე, აშვერილად (ღამბ.) ბიზ-ბიზ (ჯანგ.).

ბიზიქალი - ბიძაშვილი (ქალი). ჩონ ერთმანეთი ბიზიქალები ვართ. ბიზიაქალ, ბიზიქალ (ღამბ. როსტ.).

ბიზიშული - ბიძაშვილი (ვაჟი) მამის მხრიდან. ჩემ ბიზიშული არ დოვზახნია ქორწილში. ბიზაჲშულ, ბიზიშულ (ღამბ., როსტ.).

ბითამდინ//მითამდინ - ვითომდა, თითქოს. ერაგე ქენე მითამდინ შენ ჩემ ზმა ხარ. ღამბ., მითამ-მენთ.

ბითბითა დაწიგნა - დაწვრილებით, ზედმიწევით მოყოლა. ბითბითა დოუწიგნის. ბითბითა დოუწიგნა, რაც იცოდა.

ბითბითა დაკრეფა - სათითაოდ, მარცვალ-მარცვალ, რაიმის გამოუკლებლად დამახსოვრება. ბითბითა ჰკრეფავს. შაჰხე, როგო ბითბითა ჰკრეფავს.

ბითოვ - მთელი, მთლიანი. ბითოვ მამიტა კაისა. ბითავ (აზ. ბუთოვ) - ღამბ.

როსტ. ბიტევი (ნიჟ.), გიგ., თოფ., ქავთ.,-(ინგილ.)

ბილა-ბილა -ცოდნი - ცოდნი- შეგნებულად, განზრახვით. შენ ბილა-ბილა ჰეი საქმე როგო ჰქენე? ბილა-ბილა (აზ.); ღამბ.

ბილაზიქი//ბილარზიქი - სამაჯური. ბილარზიქ არ საყიდივარ.

ბილი - რბილი. ბილ მიწა-ფხვიერი მიწა. ბილ მარილი- სუფრის მარილი; ბილ ხორცი-რბილი ხორცი; ბილა დაფქა. ბილ პურს ჭამს, მაგარს ვერ, ბილ მიწა დაბარა, ბილ მარილი დაყარა, ბილ ჯორცი მამიჭრა, საფქვი ბილა დაფქა. ბილ - ღამბ., როსტ., ჟღ.

ბილეკალ - სიკეთის მოჩვენებით, შეპარვით ვინმეს განაწყენება. ჟერ არ იცი ჰეგი როგო ბილეკალია.

ბილიგი//ბილიგიანი - ცოდნა, მცოდნე,

განათლებული. დიახ კაი ბილიგიან კაცია. ბილიგ-როსტ.

ბინა - სახლი, სადგომი, შენობა. ბინა გოვჩინე.

ბინადან - თავიდან, ოდითგანვე. ჩონ ბინადან აქავრები ვართ. ბინაი - დასაბამიდან, ადგილი (როსტ.). იხ.ჩუბ.

ბინაჩობანი - ბინაზე მდგომი მწყემსი. ჰეგი ჰამეშა ბინაჩობანია. -გიგ. თოფ. ქავთ. (ჯავახ.).

ბიჟი//ბიჟობა - ეშმაკი, ეშმაკობა, ნაბიჭვარი. ერ ბიჟ კაცია, შენ ვერ ცნოვ, რას ბიჟოვს ჰეგი, ბიჟი გააჩინა. ბიჟ (აზ. ბიჯ) - გაიძვერა, ნაბიჭვარი (ღამბ., ჯანგ.)

ბიჟ-ბიჟა იჭრუტება - ეშმაკურად იყურება. დაინახია, როგო ბიჟ-ბიჟა იჭრუტებოდა.

ბირბაშ - ერთი წყვილი. ბირბაშ საქონელი შაამბა ურემში.

ბირბაშა - პირდაპირ. შენ ბირბაშა მაგათა წაი. ბირბაშ (როსტ.).

ბირდან - ბირა - უეცრად. დათი ჟანავარს ბირდან-ბირა შაჰხტო.

ბირკი - ეკლიანი მცენარე, ბირკა. სეივანზე ბირკი დაჰკიდე. ბირკ- ეკლიანი ნაყოფი ზოგიერთი ბალახოვანი მცენარისა (ღამბ.) . ბირკად (როსტ.); ძუნწა (ჯან.); ბირკი (კირ.).

ბიტკი - მცენარე. ბიტკი ჟერ არ გაშლილა.

ბიღი - ულვაში. ჟერ ბიღები არ ამოსულა. ბიღ (აზ.) - ულვაში (როსტ. ღამბ. ჯანგ.); კატის ულვაში (ჯან.); კატის ბიღები (შან. ვაჟა).

ბიშმიში - მოხარშული. ბიშმიშ ქერფუჩი იყიდე.

ბიჩაღსალიანობა - დანებით თამაში. პატრა დროზე ჩონ ბიჩაღსალიობან თამაშოვდით.

ბიჩხი - ხერხი. შიშაი დააკუწლა ბიჩხი მამიღი. პატარა ხერხი (ღამბ.); იმნ. ბიჩხი -დიდი ხერხი, ბირდაბირი (როსტ.).

ბიჭიჭუა - ბიჭებთან მოთამაშე გოგო. ჰეგი ქალი კა არა, ბიჭიჭუაარი. ქალაჭუა (ღამბ.) ბიჭაჭუა (მენთ.).

ბლაყუნ//ბლაყუნ-ბლაყუნ ტარებად - უშნოდ სიარული. წაი რას ბლაყუნოვ ეიქა.

ბლენ კუკუმათი - ძალიან ბნელი ღამე. ერეგე ბლენ კუკუმათია, თოლში თით ვერ წაიღევ. კუკუმათ - ძალიან ბნელი ღამე (როსტ.). ბლენ - ბნელი, მუქი; სიბნელე (ღამბ.) ჯან.

ბლუვი - ბლუ. ჩონ სოფელში ერ ბლუვ კაცი იყო. ბლუვ (ღამბ., ჯან.).

ბლუყუნი//ტლუყუნი - სითხის თუხთუხის გამოცემული ხმა. ბექმაზი დულს, ტლუყუნოვს. ბლუყუნოვად, ტლუყუნოვად (ღამბ.).

ბობი - ავადმყოფობა, ერთგვარი სენი. ჰეგინ ქენე ფეყებში ბობი რუმ არ შაგყრია.

ბობი შეგეყაროს ფეყევში - წყევლა. შენავ ბობი შეგეყაროს ფეყევში.

ბოდალი - სარმა. ბოდალი მოუგდო, წააქცივა.

ბოეთანი - ქრისტიანული დაბა. მდებარეობს მდ . ბელაქნის შესართავთან ალაზნის ნაპირას (ვახუშტი).

ბოზი - ბოძი. ბოზები ჟერ არ მაქონ. ბოზ (ღამბ.).

ბოზდალი - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 1910 მ. ბოი, ბოი არ აქო - წყალში სიღრმის დასადგენად შედიან და როცა ფეხი ფსკერს მოცდება, მაშინ იტყვიან: ბოი არ მაქოე.ი. უკვე ღრმაა. სიდიდე, ზომა ბოი, ბოჰ- შხამიანი პარაზიტი მწერი (ღამბ.). ბოდი-სიმაღლე, ზომა (იმნ.); ბრჲ, ბოჰ (ჯანგ.).

ბოი - ბუხუნი - წარმოსადეგი. ბოი-ბუხუნი კარგი აქონ.

ბოიალი -საღებავი. ბაწარი შაიღებლა ბოიალი არ მაქონ. ბოიალ (იმნ. ჯანგ.)

ბოიალჩი - მღებავი. ბოიალჩისთან წაიღი პალტო.

ბოინთირი//ბოინთირ გატანაჲ - სხვენის ძირითადი დასაყრდენი ძელი. ჟერ ბოინთირი არ გამიტანია. ბოინთირ გაღევაჲ - ბოინთირი ატანა მაღლა და სახურავის დაშენება (როსტ.).

ბოლავი - ცეცხლის ალი.,ბოლავი დაინახა, გადაიხორწა. ბოლავ (ღამბ.).

ბოლბოლა - უხვად, ბლომად. საჭმელი ბოლბოლა ქენე. ბოლ-ბოლ (ღამბ.); უხვად (შან. რეც.). ბოლი- ბოლ (ნიჟ.); ბოლა.

ბოლი//ბოლული - უხვი, მოსავლიანი. წელს ნასულედი ბოლი იქნა, ბოლულობა მის არ უნდა? ბოლ (აზ.)-უხვი (ღამბ., როსტ., იმნ., ჯანგ.).

ბოლოკა - სარეველა მცენარე. ბითოვ ხორბალი ბოლოკას დოვცია. ბოლოკაი, ბოლოკა ცახ (ღამბ.). შალგი ((ჩუბ.); ცახი (როსტ.), მენთ. ; მოლოქა/ე (ყურ.)

ბრლქუ//ბრლუქი - ჯგუფი, გუნდი. ერ ბრ-ლუქ ცხორი იყო.

ბოლღანები - საგვარეულო სოფელ ალიაბადში.

ბორანი - მდინარეზე გადასასვლელი დიდი ნავი, ჯაჭვზე გამობმული. ადრე ალაზანზე ბორანი იყო ქედში გადავდიოდით. ბორან - არც ძილი და არც ღვიძილი, ძილ-ბურანი (როსტ.); ბორანი - წყალზე გადასასვლელი გადაბმული ნავები (კირიონი). ბორანიჲ (აზ.) -სახელია კერძისა, რომელიც კვერცხისა და მწვანილისგანაა მომზადებული (ღამბ.); ბურანჲი-ტრიანი და ხორცის ბორანი (ჯან.); გაწურული ისპანახი მაწონდასხმული (ჩუბ.); ერბო-კვერცხი, ყვეღით მოხრაკული (ნიჟ.), მწვანე ლობიო ვარიით (ქეგლი.).

ბორო - სულელი. ერ ბორო ინსანი შამხტო. სოფელ ალიაბადში მეტსახელად ეძახდნენ კაცს.

ბორჟი - მოვალეობა, სესხი. მე მაგი ბორჟი არ მაქო. ბორჟ (იმნ. როსტ.);

ბორჟ (აზ.)

ბორჟლუ - მოვალე, ვალდებული. მამა შუ- ლიბეი ბორჟლუა.

ბორტო - დიდი ბელტი. ერ ბორტო ყოლი მამცა. ბორტოჲ - დაუშლელი, მაგარი. მიწის გუნდა; გადატ. ყველის გუნდა (როსტ); ღამბ. გორახი, მრგვალი ბელტი მიწისა (ვკან.); ბელტო (მენთ.); კაზალა, ყველის ნაჭერი (ვკან.).

ბორტო დაშლა - მიწის გაფხვიერება. ბორტოჲ დაშლას მოჰჩა. ბორტოჲ დაშლაჲ (როსტ.). ბორტოი ცხურიან - დიდცხვირა. ბორტოჲ ცხურიან ქალი მაიყონა. ბორტოჲ ცხურუან (როსტ.).

ბოსტანი - საზამთროს ნათესი ადგილი. წელს ბოსტანი არ გამიქითებია. ბოსტან (აზ.) საზამთროს ბაღი; ნესვი (ღამბ., როსტ.); ბაღი, ყვავილნარი (ი. აბ.); ბოსტან- ნრს (ვკანგ.)

ბოსტნი ლებუა - ლობიოს ვკიში, ზომით მცირე მოცულობის. თესავენ მინდორში. წელს ბოსტნი ლებუა არ მაქონ. ბოსტან ლობიოჲ - იგივეა, რაც ტკიპი ფაყლაჲ (ღამბ.).

ბოტი - რეზინის ფეხსაცმელი. ბოტი მიყიდა მამამ ბაზრით. თხის ერკემალი (საბა).

ბოტი - ბოტი ტარება - ფეხგამართული სიარული. შაჰხე, ჰეგი რა ბოტი-ბოტი ეტარება. ბოტი- ბოტი -დგომი- დგომით. ბოტევ-ბოტევ (ღამბ.). ხან ერთ ადგილას გაჩერდება და მიაშტერდება, ხან მეორე ადგილას (როსტ.).

ბოღმა - ხრჩობა, ქინი. რა ბოღმა აქონ არ ვიცი.

ბოღმა - საქონლის ყელის ავადმყოფობა. ზროხას ბოღმა შაჰყრია. ბოღმაჲ (აზ.) ხუნაგი, ყელის ავადმყოფობა (ღამბ. როსტ.)

ბოღმა მოგხტეს - წყევლა. შენამ ბოღმა მოგხტეს.

ბოღრიალი - ხმამაღალი ყვირილი. ბოღრიალი ხმა გაიგა წავდა. ღრიალით ტირილი (როსტ.). ღმუილი, ყვირილი (ღამბ.) ყვირილი ირმისა ანუ ღმუილი მოზვრისა (ვკან.) დოღრიელა - მყვირალა ადამიანი. უფრო მყვირალა და მტირალა ბავშვი (მენთ.)

ბოღოღა - სიმსუქნით ღაბაბდაშვებული. მაგა შაჰხე, ტყავში ვერ ეტევა, ბოღოღა დოვშია. ღაბაბი (როსტ.); ბოღოღაჲ (ღამბ.); ვკან.

ბოღჩა - ფუთა. ბოღჩა შამაიტა.

ბოყბოყობა -იხ. ყელყობა

ბოყოყურა ქრივალი - დიდი ზომის ქლიავი. ერ ვედრა ბოყოყურა ქრივალი მამიტანა. ბოყოყურა (ალიაბ.); კორცხაჲ (კაკურში) -როსტ.

ბოში - არამაგარი, არა დაჭიმული, მალე მდნობადი. კანაფი ბოშა არ ქნო. შაქარი ბოშია. ღამბ., მენთ. ბოშ-სუსტი; ჩიქობ. ქაჯ. მიშვებული, დუნე . შან. ვაჟა IV.

ბოში - ცარიელი. ბოშ მეშუკები ერთა დაყარე!

ბოშყაბი - ცარიელი თეფში. ბოშყაბი

არ დაგჩა, მაიღი. ბოშყაბ- ორნამენტიანი სპილენძის ლამბაქი (როსტ.).

ბოშაყი - თავთავის ერთი შეკვრა. ჟერ ერ ბოშაყი მაიღი. ბოშაყ (აზ. ბოსაგ) -ხელეული (როსტ., ღამბ.); ბოშყავ (ჯანგ.); სადოშე კონა- თავთავები (ჯან.)

ბოშლული - სიცარიელე, ღრუ, ვაკუუმი. მაგრა მოვჭი ბოშლული აქო.

ბოხინი//ბოხინობა - ხმამაღალი ღრიალი, ბღავილი. ბოხინოვს. გაინაბ რას ბოხინოვ. ღამბ.როსტ.

ბოჯბოჯ - ხმამაღალი ლაპარაკი. ბოჯბოჯოვს. გაიგია, როგო ბოჯბოჯოვს.

ბოჯჩო - ფუთა. ერ ბოჯჩო ყიზილი წაიღა. ბოხჩოდ - ბოხჩა (როსტ.).

ბრჰტანი - ცილი, ცილისწამება. ზალი-ზალი ბრჰტანი მამდო.

ბრანქ წაიქცივა - უეცრად წაქცევა ნაგახტან ბრანქ წაიქცივა. მოწყვეტით წაქცევა (როსტ.) ბრანხ, ბრანქ, ბრანგ - ზღართანი (ღამბ.); ჯან.

ბრესტა - ჩარტყმა, ცემა. ბრესტავს, გაბრესტა. ერ მაგრა ბრესტა, გოვშო.

ბრაცუნი - უშნოდ სიარული. ბრაცუნოვს. ჰეგინ მოი, ბრაცუნით ნუ მოჰდი. ბრაცუნ (როსტ., ღამბ.)

ბრაცუნ - ბრაცუნი ტარევად - უშნოდ მოსიარულე. რა ბრაცუნ-ბრაცუნ ეტარება.

ბრე - მარცვლეულის დაფქვისას გაცილებული კანი. ბრე დასხორტე უგენგრე ჩაყარე. ბრედ - ქატო (როსტ.); (შდრ. საბა, ჩუბ., მენთ, კაიშ. ბრე).

ბრექა - გაბზეკა. იბრიქება. რა ბრექით მოდის. ბრექი- ბრექია, ბლენძია (ღამბ.); ჯან.

ბრეჯი-ბრეჯი ტარებად - მრუდე ნაბიჯებით სიარული. რა ბრეჯი-ბრეჯი ეტარები? ბრეჯ, ბრეჯიდ - მრუდფეხებიანი (ღამბ.). ჯან.

ბრიმა - ბრმა. ბრიმა ხუმარ ხარ ვერ ჰხედავა. ბრუმად, ბრიმა (ღამბ.); ბრიმად (ხუბ.)

ბრული -ეკალი. ბრული მავღი ღობეი შააკრელა. დაბურული ბარდი, ბუჩქი, ეკალბარდი, (როსტ., ღამბ.). მაყვლისა ან ეკლის დაბურული ბუჩქი, ბარდი (ჯან.).

ბრულ-ბუჩქი - ეკალ ბარდნარი. პაპაი სამარეზე ბრულ-ბუთქს დოვცია. ბრულ- ბუთქ (ღამბ., ჯან.)

ბრულ-ბუჩღაღი - გაუვალი ეკალნარი. ბრულ ბუჩღაღი გომოწმინდა ყოროღი გააქითა.

ბრულსუკან - ბუჩქის უკან. ბრულსუკან დამალულიყო. ბრუვსუკან (იმნ.)

ბრუტიანი -ბრუციანი. მაგი ბრუტიან თოლებით რას დაინახავს.

ბრუჟყი - ბრიყვი. ბრუყ ინსანი ნუ შაგხტება. ბრუჟყ -ღამბ. შან. რეც.

ბრუშ-ბრუშა დაწყობად - ნაოჭ-ნაოჭად დაწყობა. პერანგი ბრუშ-ბრუშა დოვყე-

ნებია. ბურუშ (აზ.). ღამბ.

ბუბუნი - გაურკვეველი ხმაური. ბუბუნოვს. ერ ბუბუნი ხმა იყო. ბუბუნი - ყურის გამოხმიანობაჲ (საბა).

ბუდრუკი - სახელდახელოდ გაკეთებული საცხოვრებელი. ერ პატრა ბუდრუკი გოვქითებია. ბუდრუკ, ბუდრუგ, ბუდრუგანაჲ (ღამბ.) ჯან.

ბუვი - ბუ. ჩონ დილიგში კაკალზე ღამით ბუვი ჟდება. ერ ბუვ ინსანი შამხტო, დავღალე. ბუვ (როსტ., ღამბ.); ბუვი (საბა), ჩუბ. ქაჯ. ხუბ. შან. ვაჟა III.

ბუვილი - ხმაური, ზუზუნი. ბუის, ბუვილი ხმას ვიგევ. ბუვილი, ბუილ -ბზუილი (ღამბ.), როსტ.

ბუვიქელიანი - გადატ. თმაგაჩეჩილი, დიდთვალება, აბურდნული ადამიანი. ერ ბუვიქელიან ქალი მოვდა.

ბუზანი - მუშტი. ჟავრით ერ ბუზანი გაატყრინა ზურგში. ღამბ. ჯან. ბუზვანი (უთურგ., ხუბ.)

ბუზი-ბუზი - ხბოს საალერსოდ შეძახილი, მოხმობა. ჯბოს ბუზი-ბუზი ხმით ვეზახით.

ბუზიკა - საქონლის სახელი. ჩონ ბუზიკა ჟერ არ მოსულა.

ბუზმა - ნაოჭი. ბუზმებიან პერანგი მამიტანა. ბუზმაჲ, ბუზმაჲ (აზ. ბუზმ) -ღამბ.

ბუზნიქჰწორწორა - მუშტის ხელის ოდენა. ჩონ ვაშლ ბუზნიქჰწორწორა დეესხა. ბუზნიქჰწორწორაჲ - მსხვილ (როსტ.).

ბუზუნტელა - გადატ. იტყვიან რაიმე ამბის ყურმოკვრისას. ბუზუნტელაი ხმამ ჩემამდინაც მოუწივა. ბუზუნტელაი - მიწის ბუზია ერთგვარი (ღამბ.).

ბუზუნტელი გაგიგია - ფიგურ. ე.ი. რაიმე ამბავი შეგიტყვია. შენ რაიმე ბუზუნტელი გაგიგია.

ბუთაღი - ხის რტო. ერ ბუთაღი მოვეჩა. ბუთაღ, ბუთახ (აზ. ბუდაგ)- ღამბ. როსტ. იმნ. ჯანგ.

ბუთოვ - მთელი, ერთიანი. ბუთოვ გირცი ჭამა.

ბუთუმ - ყველა, სულ. ბუთუმ მააგრუა წაიღა. ბუთუმ (იმნ.).

ბუთქი - თხილის ჩენჩი, ბუჩქი. თხილი ბუთქი არ მოჰწყიტო. ბუთქ- ბევრი ერთად (როსტ.) ღამბ.

ბუთქ-ბუთქ - ბუჩქ- ბუჩქად. დათესულ სიმინდი ბუთქ-ბუთქა ომოსულა. აფეთქებული მარე (ჯან.). გადაკაფულ ხეზე ამოსული ტოტები (კირ.); ბუთქვი ხე (ჭყ.); ღამბ. როსტ.

ბუკი ხე - ხე, რომლის ფოთლებს ხმარობენ სატოლმედ. ბუკი ფოთოლი მამიღი ტოლმაი ჩაადებლა. სრჲ -ერთგვარი მსხალი (როსტ.).

ბულანიხ - სუ//ბულანიხ ჩაი- მდინარე. ჩაედინება ქურმუხში.

ბულალი - წყარო. ჟეირან ბულალი წყალი მამიღი. ბულალ (აზ. ბულაგ).

ღამბ. ჯანგ. ბულაყი - პატარა წყარო (კირ.) ჭა. მარტ.- იმნ. ხუბ.

ბული-ბული - ინდაურის მოსახმობი. ჰინდავრევ ბული-ბულით ვეზახით. ბიბი, ბული - ბული (როსტ.); ღამბ.ბოლი-ბოლი - ბატების დაძახება (ბერ.).

ბულქო - ხვატი. ერაგე ფინ ბულქო იყო ინსანი ვერ ზლევდა. ბულქოჲ (აზ. ბურქუ) - პაპანაქება (ღამბ.) ჯანგ.

ბუნტი - არასასიამოვნო სუნის მქონე. შენ შიჭმელ ბუნტ გემო აქო. ბუნტ ღუნეი -ამბოხი ღუნოჲ (ღამბ.).

ბუნტ გემო აქო - არასასიამოვნო გემო აქვს. წონ დიახ ბუნტ გემო აქო.

ბურანი - კერძი, ამზადებენ გოგრით და ხორცით. ბურანს უწინ აქითევდნენ. ბორანიჲ (ღამბ.); ბურანიჲ (ჯან.) შდრ. ჩუბ. ნიჟ. ქეგლი. როსტ.

ბურბელა - ობობა. სახლი ყუჟურევში ბურბლი ბუდეებია. ბურბელა, ბურველაჲ (ღამბ.); როსტ. ბურველა (ჯან.).

ბურდო - ხორბლეულის წვრილი ღეროები, გალეწვის შემდეგ დარჩენილი. მინდრით ბურდო მავღი. ულეწავი ბზე ფეტვთა (საბა); ბურდოჲ (როსტ.).

ბურდოქელიანი - თმა აწეწილი, დაუვარცხნელი. მაგი ბურდოქელიან ქალს მინ წაიყონს. ბურდოქელიან (როსტ.).

ბურთები - ფუნჯები. მუთაჰკას ბურთები გოუქითა. ბურთევ (როსტ.).

ბურნა - ვინი, ქინქლა. დამჟიებულ ყურზენს ბურნა დაჰყრია. ბურნაჲ იგივეა, რაც ვინიჲ (ჯან.); როსტ. ღვინის ქინქლა (საბა); ღამბ. შდრ. დურნა.

ბურჟულა - კუნწულა. ერ ბურჟულა დირბალი მამიღა. ბურჟულაი-აცმა, შეკრულა (ჯან. ღამბ. როსტ.).

ბურჟულ-ბურჟულ ცრემლევ ჰყრიდა - ღაპა-ღუპით ცრემლებს ჰყრიდა. დეგენახა როგო ბურჟულ-ბურჟულ ცრემლევს ჰყრიდა. ბურჟუჲ-ბურჟუჲ (ბურჟულ-ბურჯუჲლ ცრემლევ) ღამბ. როსტ. ბურჟულალ- ბურჟულალ -კონა-კონა გამოცვენილი ნაპერწკალი (ქეგლი.). ბურჟულუმი -ერთად გაყრილი ბევრი ნაპერწკალი (ჭინჭ. ვაჟა).

ბურჟულა-ბურჟულა - კუნწულა-კუნწულა - ბევრი, ჯგუფ-ჯგუფად მსხმოიარე. ბალ ბურჟულა - ბურჟულა ასხია. კუნჭულ-კუნჭულ ასხი ამბობენ, როცა ბალს ძალიან ბევრი ბევრი ჯგუფ-ჯგუფად ასხია (როსტ.) კუნჭულაჲ -კუნწულ, კუნწულა, ხშირი ნაყოფით დახუნძული შტო (ღამბ.).

ბურხულმიშ ქნა - ფეხის ღრძობა. ბურხულმიშ იქნა, ფეყი ნაგახტან ბურხულმში იქნა.

ბურჯადალი - გადატ. ჭუჭყიანი, უშნოდ ჩაცმული ადამიანი. ადრე ლეკებსაც ეძახდნენ. ბურჯადალი ნუ ხარ თავი დაიშნოვე. ბურჯადალ (როსტ.), ბურჯადლევ (ღამბ.)

ბუსაათ - ამ საათში, ამ წუთს. ბუ საათ შენთან საქნივარ. ბუჰსაათ, ბუსაათ

(აზ.) -ღამბ. იმნ.

ბუ საათ - ამ წუთს, ახლავე. შენ წაი, ბუ საათ მოვდი.

ბუტუნი - ბუზანკალი. ზრონას ბუტუნი მოჰკრია. ბუტუნ (ჯ,ან.)

ბუტუნ მანაკარი - უეცრად, მოულოდნელად გაქცევა. ბუტუნ მანაკარივი გაქრა.

ბუქნა - ბუქნი - ბუქნი - ცეკვისას ჩაცუცქება, წამოხტომა. ბუქნავს, ბუქნაობით სიარული. ხედავა როგო ბუქნავს, ბუქნი-ბუქნი მოდის. ბუქნად (ღამბ.).

ბუქუნი - ხმელი თამბაქოს კონა. თუთუნი ბუქუნის იეშიკში ვაწყოვთ, თაის ომოვქონთ. ბუქუნ (აზ. ბუქუმ) - ღამბ. როსტ.

ბულუნი - იდაყვი. ბულუნზე დევეცი, დიახ მტკივა. ვიტაყ - იდაყვი (როსტ.).

ბუჩო- მცენარეულობისა და მისთანების გროვა. ეზოში ნაქნარ ბუჩო დაწი. ბუჩო (კირიონი).

ბუჩხახი - კუთხე, ყურე. წაი, კარგა ეზებე ეზო-ყურე, ბუჩხახი ნახე. ბუჩხახ (ჯ,ანგ.).

ბუხოვლუ - დაღ - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 1626 მ.

ბუხარა ქუდი - კრავის ტყავისაგან შეკერილი ბოხოხი. ბუხარა ქუდი დოვხურავ თავზე, ეტარება. ბუხარა ფაფაყ (როსტ.).

ბღავანი - შინაური საქონელი. ბღავანი აღარ დამჩა მაგი ჯელში.

ბღლარზ - ბღლურზით - აქეთ-იქით ხეთქებით სიარული. ზლივ ბღლარზ-

ბღლურზით მოვდა. ბღლარზ- ბღლურზ (როსტ.ღამბ.).

ბღლარზ - უცებ წაქცევის ხმა. ბღლარზ იქნა, წაიქცივა. ბღლარზ -როსტ.

ბღლარზუნ - ბღლარზუნ - ხოხვით, მტვრევით სიარული. ბღლარზუნ-ბღლარზუნ წავდა.

ბღლარჟნა - უშნოდ დაჯ,ღაბნა. ბღლარჟნის, ფინთა წერავს, ბღლარჟნის.

ბღარტა-ბღურიტი - ტყაპუნი, ხმაური ფოთლებთან ერთად. დახრაში კაკლები ბღარტა - ბღურტით ცივა.

ბღერტა - ხორბლის გასუფთავება სარეველებისაგან. ბღერტავს, ტაპკით ბღერტავს, ლანგრით არ. იხ. დაბღერტა.

ბღლერზვა - მსხმოიარე ხის ტოტების უშნოდ ტეხვა. ბღლერზავს, თქენ ბალს ბღლერზავს.

ბღუნვა - ბავშვის ცოცვა. ჟერ ეხლა მოჰკიდებია, ბღუნავს. ბღუნვად, ბღუნად, ბღუნოვად (ღამბ.როსტ.) ჯ,ან., ქეშიკ., ოთხზე დგომა (საბა), კაიშ. ბღუნვა -ბღუჯ,ვა.

გ

გაადაბირ - ხანდახან, ზოგჯერ, იშვიათად. გაადაბირ შამაილის ჩონსა. გაადაბირ (როსტ.)

გაამწყნელ ცხენი - გასახედნი ცხენი. შენ გაამწყნელ ცხენი რაშ გინდა? გასაწვრთნელი (როსტ.).

გაასტომელი - სამყოფი. მე ჩონ გაასტომელ ხორცი მაქო. გაასტომელ (როსტ.).

გაშორშორება - ერთმანეთისთვის დაცილება. გააშორშორე, პურევ ერთა ნუ აწყოვ, გააშორშორე.

გაწრიაპება - ხელოვნურად დროის გაწელვა. გააწრიაპა, შაჰხე, როგო გააწრიაპა საქმე. გაწრიაპებაჲ (ღამბ.).

გაბა - ნაქსოვი ხალიჩა. გაბა დოვგა ყონაღევ.

გაბასრა - დასვრა, მოთხვრა. გაბასრას, გოუბასრავ. შაჰხე, როგო გაბასრა აქავრობა. გაბასრაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაბანა - დაბანა. გაბანას, გოუბანია. გაბანა, უგენგრე დაწინა. გაბანაჲ (ღამბ.) გაბასრა - დასვრა, მოთხვარა. შაჰხე, როგო გაბასრა აქავრობა. გაბასრაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაბახტავრება - გაბედნიერება, გახარება. შენ ხელში გაბახტავრებლვარ. გაბახტავრევაჲ (როსტ., ღამბ.).

გაბეგა//გაბრგა - გაბერტყვა, დაბეგვა. გაბეგას, გოუბეგია. ღამით ორ მეშუკ თხილი გაბეგა. გაბრ გაი, დაბროგაი (ღამბ.) იხ. დაბეგვა.

გაბენჩა - ზომაზე მეტად მაძღარი. გაბენჩას, გაბენჩული. მაგა უთხრა ერჟა ჭამოს, გაიბენჩოს. ბენჩ- ძალია გამძღარი.

გაადაბირ - ხანდახან, ზოგჯერ, იშვიათად: ,,გაადაბირ შამაილის ჩონსა“. გაადაბირ (როსტ.)

გაამწყნელ ცხენი - გასახედნი ცხენი:,,-შენ გაამწყნელ ცხენი რაშგინდა?“. გასაწვრთნელი (როსტ.).

გაასტომელი - სამყოფი: მე ჩონ გაასტომელ ხორცი მაქო. გაასტომელ (როსტ.).

გააშორშორე - ერთმანეთს დააცილე: პურევ ერთა ნუ აწყოვ გააშორშორე.

გააწრიაპა - ხელოვნურად დროის გაწელვა: შაჰხე, როგო გააწრიაპა საქმე. გაწრიაპებაჲ (ღამბ.).

გაბა - ნაქსოვი ხალიჩა: გაბა დოვგა ყონაღევ.

გაბასრა - დასვრა, მოთხვრა : შაჰხე, როგო გაბასრა აქავრობა. გაბასრაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაბანა - დაბანა: გაბანა უგენგრე დაწინა. გაბანაჲ (ღამბ.)გაბასრა - დასვრა, მოთხვარა: შაჰხე როგო გაბასრა აქავრობა. გაბასრაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაბახტავრება - გაბედნიერება, გახარება: შენ ხელში გაბახტავრებლვარ. გაბახტავრევაჲ (როსტ., ღამბ.).

გაბეგა, გაბრგა - გაბერტყვა, დაბეგვა: ღამით ორ მეშუკ თხილი გაბეგა. გაბრ გაი, დაბროგაი (ღამბ.) იხ. დაბეგვა.

გაბენჩა, გაბენჩული - ზომაზე მეტად მაძღარი: მაგა უთხა ერჟა ჭამოს გაიბენჩოს. ბენჩ- ძალია გამძღარი, მუცელი გასკდომაზე, რომ იქნება (როსტ.); ღამბ. გაბენჩვა (ქაჯ.).

გაბერტყა - გაანიავა. გადატ. ცემა. გაბლერტავს, გაბლერტა. ვერღან- დროშაგი გაბერტყა, გაბერტყა კარგა, გოგშო. გაბრეტყაჲ - იგივეა, რაც დაბრერტაჲ (ღამბ.) ბლერტვა (მარტ.-იმნ.), ბლერტა (შან. ვაჟა I, IV).

გაბზეკა - გაჭიმვა. იბზიკება, გაზბეკულ. გაბზიკა ფეყი ვირივი. გაბზეკა -გაშვერასავით (საბა).

გაბიაბურება - შეურაცხყოფა, შერცხვენა. გაბიაბურებულს, გაბიაბურებული. ინსნი გაბიაბურება ნუ გიყუარს. (ღამბ.)

გაბოტება//გააბოტა - ფართო ნაბიჯების გადაგმა, ჩქარება. ხედავ, როგო გაბოტა. გაბოტაჲ - დაყუდება, უსაქმოდ ხან ერთ ადგილას, ხან მეორე ადგილას (როსტ.); გაბოტევაჲ (ღამბ.); გაბოტვა (მენთ.); ქაჯ.

გაბრალება - გაწვალება, გაწამება, შეწუხება. კაცი გააბრალა, წავდა. გაბრალევაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაბრასტა - ცემა გვარიანად. ჩონ დაჰწრობინჟახ კარგა გაბრასტა.

გაბრექა - გაჭიმვა, გაჭიმული. გაბრექულს. დაინახია, როგო გაბრექული ეტარებოდა. გაბრექაჲ, გაიბრიქა, გაბრექულ. გადატ. სიკვდილი (როსტ.) იხ. საბა, ჩუბ. ბრექა; მენთ. გაბრექა.

გაბუებული - თმაგაწეწილი. გაბუებულს. გაბუებული ნუ ეტარები. გაბუევაჲ, გაბუოვაჲ (ღამბ.)

გაგაი - გაუგებარი, მიუხვედრი. შენ ცარიელ გაგაი ხარ. გაგაჲ (როსტ. ღამბ.)

გაგანები - გაგაშვილების საგვარეულო შტო სოფ. ალიაბადში.

გაგარცხამ მიწაზე - მიწაზე გაკვრა, დანარცხება. წაი, დაიკარგე თოლწინაი, თურემ მიწაზე გაგარცხამ. როსტ.

გაგება - მოსმენა. გაგებას, გაგებული. ჩემ გაგება ჟაფაარია.

გაგლესა - გალესვა, წაცხობა. გადატანით რაიმე დანაშაულის სხვისთვის დაბრალება. გაგლესას, გაგლესული. სახლი წინათარაფი გაგლესა მინდა, შენაქნარ რაიმეს სხოზე გაგლესა ნუ გიყუვარს. გაგლესაჲ (როსტ.).

გაგრილება - გრილი გახდება, განელდება, გაუცხოვდება. სიცხეში გაგრილება კაი რაიმეერი, ცხელ წყალ გაგრილება უნდა, გაგრილება ფინ რაიმეერი. გაგრილევაჲ, მოგრილევჲი, ომოგრილევაჲ (ღამბ.).

გაგროშა - გადაკვრით რისამე თქმის მცდელობა. რალაცა გაგროშა წაუდა. გაგროშაჲ (როსტ.).

გაგურგურება - ქუხილი, ქუხს, ხმაურით იწვის. გურგუროვს, გაგურგრებითავ შინაყენ მოვსი, ფეჩში შიშა გურგუროვს. გურგურ, გურგუროვაჲ, გურგურევაჲ (ღამბ., როსტ.) გურგულაჲ (შარაშ.), დეიგურგულებს, (ნიჟ.) ჯან. ,ჭყ.

გადა - ბიჭი, საუბარში მიმართვა: გადა, შენ არ გებნებია წაი. გადაჲ (აზ.).

გადაბუგა - გადაწვა. გადაბუგავს, სახ-კარი გადაბუგა წაუდა.

გადაბუჭება - გადაბიჯება. გადაბუჭევს, ფეყი გადაბუჭება მიჭირს.

გადაგუდა - ბიჭბუჭები. გადაგუდაში არ გეერივო. გადაგუდაჲ (ღამბ.).

გადადღლარზება - უშნოდ , უადგილოდ გადაწოლა. გადაღლარზულს, შაჰხე, როგო ფინთა გადადღლარზულა.

გადათუება - დარდის გაქარვება, გართობა. თქენსა წაიყონე ცოტა გადათუვდეს. გ(ა)დათუევაჲ გ(ა)დათურვაჲ, გ(ა)დათუევაჲ (როსტ.,ღამბ.) თუებაჲ (ჯან.) დაათირებს (ჭინჭ., ვაჟა).

გადათქმა - გადაყლაპა. გადათქამს, წამალი ჟერ გადათქი, მემრე წყალი დალივე.

გადასლა - გადადი. გადაი, გადადის. იქიითი იმათა გადაი, კაისა? გადაჲ (ღამბ. როსტ.).

გადალაჯა - გადაბიჯება. ლაჯავს, ღობე გადალაჯა გადავდა.

გადამირწყნა - დავიწყება. იმირწყევს, შენთან მოსლა გადაამირწყდა.

გადაჟუტება - გადაფურთხება. აჟუტევს, ფინთა გადაჟუტება ნუ გიყუარს.

გადარჩომა- გადარჩენა. ჰეგი დიახ კარგა გადაჰჩომია.

გადასმა - ხორბლის ხვავიდან სხვადასხვა ნარჩენების ცოცხით მოშორება. უსომს, პურ განიებაში ცოცხით გადასმა უნდა.

გადაფეთრება - ფერის დაკარგვა. გადაფეთდა, ნაგახტან გადაფეთრდა, თოლები დაჭყიტა.

გადაფოფრება//გადაფაფრება - გამოსარჩლება, გამოქომაგება, მიმხრობა. ეფოფრება. შენ ინსნიბეი გადაფოფრება ნუ გიყუარს.

გადაქნა - წინდის ქსოვის დამთავრება. წინდა გადაქნა, შინ წავდა. გ(ა)დაქნაჲ (ღამბ.); გადაქნა (მენთ.) გადაკვეთა, მოთიკრვა (ნიჟ.); ბეჭვა (ჩიქობ.), ბეჭვა, გადაბეჭვა (გაჩ.)

გადაქსიება//გადაქსუება - თავის არიდება, განშორება. გაქსუებული თქენსა არ მოსლით გაქსუებულა. გადაქსუროვაჲ - ითქმის ადამიანზე, ქათამზე (როსტ.).

გადაყუყლნა - გადახვევნა. დანახითავ გადაყუყლნა. გადაყუყლნაჲ, დაყუყლნაჲ, მოყუყლნაჲ (ღამბ.), დაყულუვა (ჯან.); ყუყვა.

გადაშითლა - ჩითილის გადარგვა, გადარგული. გადაშითლა, გადათითილული. პამიდრი გადაშითილა არ დაიმირწყო. გადაშითილაჲ (როსტ.); გადაშითილევაჲ (როსტ.); გადაშითილევაჲ, გადაშითილია (ღამბ., ჯანგ.)

გადაშობა - გადაჭრა. გოდოვშო, გადნაშობ. გაშვებული წყალი, მიმართულების შეცვლა. სრუ ხეები გოდოვშო, წყალი გოდოვშო დილოგში. გადაშოვაჲ, გადაშმაჲ (ღამბ.); გადნაშობ

(ჯან.), ლოჭო (ქეგლი. რაჭ.); გგდაშმაე (როსტ.).

გადაცორა - ცვარის მოხდა. ფლავი ქობი გადაცორა. გადაცორაე (ღამბ. როსტ.)

გადაწკლირტება - კბილებშუა გადაფურთხება. აწკლირევს, მაგა გადაწკლირტება არ უნდა, აქ მოი. გადაწკლირტევაე, გადაწკლურტევაი, გადაწკლირტაე- წრინტვა (ღამბ.); ჲწიტვა (მენთ.) გადმოწრინტება (კაიშ.).

გადაწყრტა - გადაწყვეტა, შეშის გადაჭრა. თიფლისში წასლა გადაწყრტა? შიშა გირდაბირით გადაწყრტა. გადაწყრტაე, გგადაწყრტაე (ღამბ. როსტ.)

გადაჭრა - სასჯელის გამოტანა. გოდოვჭეს, ასეა? მაგი საქმე ჟერ არ გადაჭრილა. გადაჭრაე (ღამბ.)

გადახორწნა - გაქცევა. გაქცეულა. გადაიხორწა, გადახორწნილა,ზალლი დანახითავ გადაიხორწა. გადნახორწ- გადახვეწილი (როსტ.); გ(ა) დახორწნაე - გადაკარგვა (ღამბ.); გადაიხორწა (ჯან.)

გადახტრონა - რაიმეზე გადახტუნება. გადახტუნს. ცხენი ღობეზე გადახტრნა დაინახია? გადახტონაე (ღამბ.)

გადაჯეჩა - გადატეხა. გადაიჯეჩა, დამერჟასუკან ქათმი სამერჟავი გადაჯეჩა. გადაჯეჩაე - შეკერვის დროს მატერიის კიდის გადაკეც ა და ზევიდან გაკერვა (როსტ.);

გადალალვა - საქონლის გადარეკვა. გადაჰლალავს, ლალავს. მეზროხე შუადღეზე ზროხას ბიჰტუი იქითყენ გადაჰლალავს. გადალალაე (როსტ.)

გადევნება//მიდევნება - მოკითხვა, მისვლა-მოსვლა. დღეს მიდევნება ჟაფაარი. გადევნევაე, გ(ო)მოდევნაე - გადევნა, კუროს ფურზე გადასვლა დასამაკებლად (ღამბ.); მენთ., როსტ.

გადნაწონ ტოტები - მიწაში ჩაფლული რტოები, რომელთაც ოდნავ ზევით ამოწეული თავები აქვთ.

გადუანება - გასულელება. რა გადუანებულხარ ჩონსა არ მოჰდი. გადუანევაე იხ.- გასემიევაე (როსტ.); გადუ(ვ)ანევაე (ღამბ.); გადუვანევაე (ჯან.)

გაზაბრა - გაწევა, გაჭიმვა. ზაბრავს, კანაფი მაგრა გაზაბრა, გაწყიტა. გაზაბრაე (როსტ.)

გაზალიანება - ნათესის სწრაფი ზრდა, აღერება. წინააღმდეგობის გაწევა. პამიდორი შითილი გაზალიანებულა, შენ გაზალიანებას ხეირი არ აქო. გაზალიანება (ჯან.); გაძალიანება (შან. რეც.); აყვირება, ალაღება (მენთ.); გაზალიანევაე (ღამბ.), როსტ.

გაზგელება - გაგრძელება. მოკლე თქი, გაზგელება ნუ იცი. გაზგელევაე, გაგზელავაე (ღამბ.)

გაზგლუნა - გასხლტომა, გაცურება. ზგლუნავს, ჭიჭყანამ ჯელში გაზგლუნა, გადახტა. გაზგლუნვაე ნ. დაზგლუნვაე (ღამბ.) დაზგლუნდა - დაცურდა (ჯან.)

გაზენზა - გაცვეთა. იზენზება, ბევ ჩაცმით პერანგი გაიზენზა. გაზენზაე - ძალ-

ზე გაძღომა, ჭამისაგან გაბერვა (ღამბ.), გაზენზვა - ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართ.).

გაზენზული - ძალიან გაცვეთილი, უვარგისი. გაზენზულ ტანსმუს ნუღარ იცომ.

გაზერქნა - გატკეპნილი, გაზეკილი. გაზერქნული, მოჯნულ მიწაზე დიახ ბევ ნუ ეტარები გაიზერქნება. გაზერქნაჲ, გაზენკაჲ (ღამბ.); გაზერქნილ, გაზერკნილ-გაზერგნილი, დატკეპნილი (მენთ.); ზერქნა (ჯან.); ზერგნა (საბა); გაზერგნა (ჩუბ.), გაზერგნა - გატკეპნა (ნიჟ.); გაზერკნილი, დაზერკნილი (კაიშ.); ნაზერკნი - ცუდად მოზელილი (კაიშ.)

გაზეპა//გაიზეპა - ზომაზე მეტად გაძღომა. ქორწილში დიახ გაიზეპა.

გაზლაგი - ღობეზე გაკეთებული გადასასვლელი. გაზლაგი არ დოვგდია, როგო გადავდე. აზლაკ (როსტ.); აზლაგ, აზლაკ (აზ.), იგივეა რაც კაწ-ის მნიშვნელობა (ღამბ.).

გაზლება არ გინდა - გაძლება არ გინდა? მაგი გაზლობა არ გინდა? გაზლობა (ღამბ)

გაზმა - -სოფელი ბელაქნის რაიონში.

გაზრლება - დაძველება. შანახა, გაზრლება ნუ იცი. გაზრლევაჲ, გაზრლოვაჲ, (ღამბ.).

გაზორიანება - ძალის მოკრება, ჯიბრში ჩადგომა. შენ ნუ იცი გაზორიანება. გაზორევაჲ (ღამბ.).

გაზრიალება - სხეულში ჟრუანტელის შეგრძნება. ტანში მაზრიალებს, რომ მაგონდება ტანში მაზრიალებს. გაზრიალევაჲ , გაზლიერევაჲ (ღამბ.); გაძრიელება - ძიძ. კეც. ხუბ. (ქართ.).

გაზულუმება - გაწვალება. ზულუმოვს, მაგამ ინსანი გაზულუმება იცის. გაზულუმევაჲ (ღამბ. ჯანგ.).

გათიება//გათუება - გათავება, დამთავრება. ჰამეშა თეთ გათიებაში მოჰდი. გათიევაჲ (ღამბ., როსტ.).

გათოყა - გათოხა. თოყნის, სიმინდი გათოყას რახან აპირევ? შათოხაჲ, გათოყაჲ (როსტ.).

გათქლა - გასვრა, გასვრილი. თქლის, გათქლილი, გათქლაზე აღარ ღირს, გათქლილ ჟამები აქათყენ დაწყოვე. გათქლ (უ) აჲ ნ. მოთქლ(უ)აჲ (ღამბ.); განათქოლ (როსტ.).

გათხლარშა - უშნოდ წოლა, გაშხლართვა. გათხლარშულა, რა გათხლარშულხარ, წაი ეიქაი. გატყაპევაჲ -უშნოდ, ულაზათოდ სიბრტყეზე გართხმა, გაშლართვა, გატყლაპნა (ღამბ.)

გათლახება - გადამწიფება, გაფაფავება. თლახდება, გათლახებულა, სხალი მიწაზე ჩომოვარდნილა გათლახებულა. გათლახევაჲ (როსტ.); გათლახ(ი)იევაჲ (ღამბ.)

გათქიფა - გათქვიფა. კრცხი ჟამში გათქიფა. გათქრფაჲ (ღამბ.).

გათხიება - გათხვება, გათხვებული. განათხიევ, ქალი გათხიება ჰადჟული ნუ

გგონია. გათხუევაი (ღამბ.)

გაბოტა - ფეხის გაჭიმვა, აყუდება. გაიბოტა, გაბოტებულა, ტაჭკაში ცხენი ნაგახტან გაიბოტა, დადგა. გაბოტაჲ (როსტ.); გაბოტვა (მენთ.).

გასიკა - ზომაზე მეტად ჭამა, გაბერა. გაისიკა, ნადიში ერამქთონ ჭამა, გაისიკა.

გასუსა - გატრუნვა, განაბვა. გაისუსა, გასუსული, დაინახია შიშით როგო გაისუსა ადგილზე.

გაწკეპა - კოხტად შემოსვა, გალამაზება. გაიწკიპა, გაწკეპული, ქორწილში წაასლელა მეემზადა, გაიწკიპა. გაწკეპაჲ-სწრაფად, უმალ მისვლა, გაკურცხლა შდრ. მენთ. გაწკეპა (როსტ.).

გაჭყიპება - ბევრის დალევა. გაიჭყიპება, გაჭყიპული, ჰემჰალი ინსანი გაიჭყიპება?

გაჯლენჩა - გახლეჩა, გადატყდომა. იჯლინჩება, გადაიჯლინჩა, ვაშლი ტოტი ნაგახტან გადაიჯლინჩა. გ(ა)დაჯლერჩაჲ (ღამბ.)

გაკიება//გაკუება - ცუდი სუნის დაყენება. გაკუებაში ჟოხი დაჰკრა.

გაკირკნა - გაპუტული ქათმის გასუფთავება ბუბულის ნარჩენებისაგან. უხალისოდ ჭამა. ნათესიდან სარეველას მოშორება. კირკნის, ქათამი გაკირკნა მემრე წავდა, საჭმელ პირი არ მიაკარა, ერჟა თითით გაკირკნა, ქინზში ნაქნარ ალა გაკირკნა. გაკირკნაჲ (როსტ., ღამბ.).

გაკირმიტებული - ზომაზე მეტადგამხმარი. შენ დანაკარ პური გაკირმიტებულა.

გაკორტნა - თმის ულამაზოდ, მოკლედ შეჭრა. კორტნის, პიწახანში თავი გაკორტნა დააგდა.

გაკრენჩხა - გაკრეჭა, გაკრეჭილი. კრენჩხავს, ცხორი ყაიჩითი გაკრინჩხა. გაკრენჩხაჲ (როსტ.); შაკრენჩხაჲ, კრენჩხაჲ (ღამბ.); კრენჩხაჲ (ჳკან.); კრენჩხა (იმნ.).

გაკრეფა//გაკრიფა - ამოკერვა, ამონემსა. გახევ პერანგი გაკრეფა არ დაიმირწყო. გაკრეფაჲ; ჩხირ გაკრეფაჲ ნ. ჩხირი (ღამბ.).

გაკურება - გაკვირვება. შენ რაიბე გაკურება იციხარ? გაკურევაჲ (ღამბ.).

გაი - გარეთ გადი, ხეზე ადი. გაი გარე გებნები. გაი ხეზე სხალი დამიკრიფე. (როსტ.).

გალალა//გალლა - მართვა, გარეკვა. გალავს, მაშინ გალლას დეეჩივა. გალლაი, მილალავს, გალალა, გმოულალი, განალალ (როსტ); გალ(ალაჲ), გალლევაჲ (ღამბ.). გალალვა (შან. რეც. კირ. მენთ.); გალალავს (დოლ.); წალალვა, სამალალვა - გოგ., თოფ., ქავთ. (ხევს) ჩალალვა (ქაჳ.).

გალევა - გაცვეთა. გალევდა, შენ ნაყიდ ტუფლები გალევას ვერ მეეჰწრო. გალევაჲ -გადატ. ძალ-ღონის გადალევა (ღამბ.); გალევაჲ - ცვეთა; გადატ. ზრუნვა (როსტ.).

გალესა - გალესვა, გადატ. მოკვდა, ჩაბარდა. კარგა გალესა წალდი, რათა ხანია გალესა. გალ̌ესაჲ (როსტ.).

გალივლივება - წყალში გავლება. ალივლივებს, ერჟა გალივლივება არ კმარა.

გალინყება - გაციება. ლინყავს, შენ ჩანასხამ წ̌ონი გალინყულა, გალიყევაჲ-ზედმეტად გაციება (ღამბ.);

გალინყული - გაციებული. გალინყეულ -შდრ. ლინკ (როსტ.); გაბლინკება (წერ.), გალინკება (ალავ.) .

გალიპლიპება - გაკრიალება. მაგი დანაწ̌შენდ პოლი გალიპლიპებულა.

გალურტა - გასვრა, გაჭუჭყიანება. ლურტავს, დაინახია როგო გალურტულა. გალურტაჲ (როსტ.)

გალუკმება - ნაუცბათევად წახემსება. გაილუკმა, გალუკმებულა. დილაზიავ გაილუკმა, იგრე წაუდა საქმეზე. ალოკმაჲ, გალუკმ(ვ)აჲ (ღამბ.); როსტ.

გამაგრება - შემოგარვა, შეკეთბა, გასწორება. ამაგრებს, ეზო-ყურეჲ გამაგრება ლაზიმია. გამაგრეულ (როსტ.), გამაგრევაჲ (ღამბ.).

გამათება - განცვიფრება. მათდება, რა გაჰმათდი, რა იქნა. მაჰტევის - უკვირს, განცვიფრებაში მოდის (როსტ.); გამათება (ჳანგ. იმნ.); გამათევაჲ (ღამბ.).

გომოპენტა - ერთნაირად ხეების აყვავება. გამაიპენტა, ნაგახტან სრუ ხეები გამაიპენტა.

გამანჟანიკება - მოკაზმვა, მორთვა. ჰაბა ნახოთ, როგო გაამანჟიკა ჰამამი. გამანჟიკევაჲ, გამანჟულიკევაჲ (ღამბ.).

გამარგლა - გათოხნა. მარგლავს, ალაი გამარგლაში დამიზახე. განმარგლა (ი. აბ.); გამარგლაჲ (როსტ.).

გამართა (სახ-კარი) - ოჳახის მოწყობა. მართავს, სახ-კარი გამართა.

გამართა - უარის არ თქმა, მიცემა. მაგამ ხელი გამართა იცის. გამართაჲ (როსტ).

გამზაგორ - მთა კავკასიონის ქედზე.

გამზურება - გაძვირება. ზურდება, თიფლიზში სრუ რაიმე გამზურებულა. გამზურევაჲ (ღამბ.).

გამირასება - უპატრონოდ, უმეთვალყურეოდ დარჩენა. გამირასებულა, დაინახია როგო გამირასებულა მაგი სახ-კარი. გამირასევაჲ (ჳანგ.)

გამლეკა - ძალზე გახდომა. გადატ. ითქმის გახდარ ცბიერ ადამიანზე. გამლეკული, დავნახე როგო გამლეკულა, ცარიელ ზოლი დაჰჩომილა, ჰეგი რა გამლეკულია ჟერ ვერ ცნოვ. გამლეკაჲ, გამლეკულ (როსტ. ღამბ.).

გამწ̌ება - გაცეცხლება, ძალზე გაბრაზება. გამწ̌ებულა, გამწ̌ებულ გულზე საქმეს ნუ დაიჭერ. გამწ̌ევაჲ (ღამბ.)

განაბა - განაბვა, გაჩუმება. განაბულ; გაინაბე, თურემ საჟეკივარ. განაბაჲ (როსტ.).

განაბება - მოლაპარაკეთა გაჩუმება. თუ არ განაბევ ვერ ვილაპარიკევ. განაბევაჲ

(როსტ.).

განაყოლი - უქორწინოდ ოჯახიდან გაპარული ქალი. განაყოლ ქალთან მემრე იწყებიან. განაყოლ (როსტ.).

განაყოფი - განაყარი. შენ განაყოფი შამხტო ბაზარში.

განაჩალება - ავად გახდომა. განაჩალებასუკან ვერ მივდი. განაჩალება (იმნ.).

განაჩქერები - ის, ვინც იმეტებს. იჩქერევს; განაჩქერებ რაიმე არ აქო. განაჩქერევ (როსტ.) განახუანევ -იხ. გახიანება.

განავმობი - მზეზე გამხმარი. ზეში განავმობ შუნდი მამიღი“. განავმოვი (ღამბ.).

განედლება - ნერგის გახარება. ანედლევს, განედლებული; შენ ჩანადგამ ვაშლი ზირი განედლებულა. განედლევაჲ - გადატანით გახარება საერთოდ (ღამბ.). განედლევაჲ (როსტ.).

განელება - წყლის გაზავება. ანელევს; საბანლა წყალი გაანელე.

განდობა - ნდობა. ანდოვს; მე შენ განდობ ქალ გაზლევ. განდობა-ხვაშიადის მიმხრობა (ი. აბ.).

განიება - განიავება რისამე. ხორბლის, თხილის და მისთანების. ანევს; ქერი კოტმანი განიება მინდა.

განწყნაჲ - გახედნა, გახედნილი, გაწვრთნილი. ჰწყნის, განწყნილი; მაგა ჟერ განწყნა უნდა, განწყნილ ცხენ ტაჭკაში ვამბავთ. გამწყნილი (ალიაბ.) იხ. განასწავლევ (როსტ.).

გაპირება//განაპირება - განცალკავება. ყმაწილი განაპირება არ იქნება.

გაჟავრება - გაბრაზება, წაჩხუბება. ჟავროვს, ჰამეშა გაჟავრება ნუ იცი. გაჟავრებაჲ (როსტ., ღამბ.).

გაჟენთა - გალღობა. ნავთით გაჟენთა უნდა.

გაჟანჟალება - გაჭიანურება, საქმის დახანება. საქმი გაჟანჟალება ნუ იცი.

გაჟაფიება - გაძნელება, გაწვალება. რაიბე გეჟაფიება ჰეი საქმე არ ვიცი. გაჟაფიევაჲ, შაჟაფიევაჲ (ღამბ. ჯანგ.).

გაჟდრნა - გაჭოლვა, გაყრა, გაღწევა. წყალი მიწას არ გაჰჟდომიჲ. გაჟდრნაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაჟინიანება - ჭკვაზე შეშლა. ბევ ფიქროვით ინსანი გაჟინიანდება. გაჟინიანევა, გაჟინიანებული - ეშმაკისაგან შეპყრობილი (ღამბ.).

გაჟორჟოლება - ჟრუანტელი. ჟანში ფინთა გამაჟორჯოლა, ტანში ზარის დავლა (საბა); გაჟორჟოლევაჲ (ღამბ.).

გაჟოროტება - გაჟიუტება. მაგამ ფინთა გაჟოროტება იცის. გაჟორეტევაჲ (ღამბ.). გაჟოროტდა (ჯან.).

გარანები - გარიშვილების საგვარეულო სოფელ ალიაბადში.

გარანდა - გაშალაშინება. ფიცარ გარანდა უნდა, მემრე პოლ ჩაყრა.

გარაქ - აუცილებლად, უნდა. მე გარაქ

გოვწივო, სხოჟურა ჩარა არ მაქო. გარაქ (აზ.) -საჭიროა (ღამბ. როსტ.).

გარბილი - მორის ნაპირა გვერდები. გარბილით სახლი კედლევ ვაქითევდით.

გარე - გარეთ. გარე გაი, იქ დემელედე. გარეთაჲ - გარეთ მყოფი (როსტ.).

გარევა//ფეყი გარევა - წყალში ან რაიმე განავალში ფეხის შედგმა. ურევს, ნაგახტან ფეყი ნოხში გოვრივა. გარევ(ნ)აჲ (ღამბ.); გადარევა - გადავარდნა (წყალში), შან. ვაჟა I ; გარევა წყალში ფეხით გადაღმა გასვლა (კაიშ.). გარევაჲ (როსტ.).

გარეთიანი - გარეთა მხარე. გარეთიან გაგლესა მინდა. გარეთიან (როსტ.) გაეთიანაჲ (ღამბ.).

გართხმა - ტყავის გასახმობად გაჭიმვა, გაშხლართვა. გაართხამს; ტყავი გართხმაში ქათამი დამიკლა. გზაში გართხმულა. გართხმაჲ (როსტ., ღამბ.); შდრ საბა, ჩუბ. კაიშ. ტყავის გართხმა (მენთ.).

გარიშხნა - მასხრად აგდება. რიშხნის; შენ გარიშხნა ნუ იცი. გარიშხნაჲ (ღამბ., ჳანგ.).

გარსევნინები - გარსევნიშვილების საგვარეულო შტო ალიაბადში.

გარუჟა//გარუჟლა - ცეცხლისგან, მზისგან დაწვა. სიცხისგან ნასულედი გარუჟლულა. გარუჟლაჲ (როსტ., ღამბ.).

გარუსპება - მოსპობა, დარბევა, შეურაცხყოფა. რაიბე გარუსპება გიყუარს. გარუსპიევაჲ (როსტ., ღამბ.).

გარჩევა//გარჩევლობა - გასუფთავება, განსხვავება, განსჯა. სიმინდი გავარჩიეთ. ინსნი გარჩევა ნუ იცი. გარჩევაჲ - ავადმყოფის გამობრუნება ან სიკვდილი (როსტ.).

გასანთაჲ - განჭვრეტა, გააზრება, აწონ-დაწონა, მოფიქრება. სანთავს, ჟერ გასანთე, მემრე საქმე დაიჭი. გასენთაჲ (ღამბ.).

გასანთი - გასანთი ეიქა მოვწივე - ბევრი ფიქრის შემდეგ ამ დასკვნამდე მივედი. ბევ გასანთი-გასანთი ეიქა მოვწივეთ, ხედავა?

გასალება - გაგება, გარკვევა. ასალევს; უგეიმი გასალება არ დაგმირწყდეს. გასალევაჲ (ღამბ.)

გასემება - გასულელება. მაგა ეხლა გასემება უნდა? გასემევაჲ (ჳანგ.); გასემევაჲ (ღამბ. როსტ.)

გასიება - განებივრება, განებივრებული. გასიებული; მაგი ყმაწილი ჰამეშა გასიებულია. გასიევაჲ - იგივეა, რაც გაცრუევაჲ (ღამბ.).

გასიპა - პირამდე გავსილი, გამძღარი, ყინულად ქცევა. გასიპული; ვედრაითი სიმინდი გასიპული წაიღა. ვედრაში წყალი გასიპულა. გასიპაჲ (როსტ.).

გასისინება - აღტაცება, დიდი სიხარულით შეპყრობა. ჩონ დანახასუკან გასისიანდა. გასისინევაჲ (როსტ., ღამბ.); სასანი, გასასანება (მენთ.).

გასოლმება - გახუნება, გახუნებული. გასოლმებულა; შენ ნაყიდ პერანგი, გარეცხით გასოლმებულა. სოლმაჲ - გახუნებადი (როსტ.); სოლმა (აზ.); გასოლმევაჲ (ღამბ.).

გასრესა - გასრესა. სრესავს; თხილი ფეყით გასრისა. გასრესაჲ (ღამბ.).

გასრჳნება - კუჭის აშლა, ფაღარათი. ასრჳნევს; სუქან ჯორც ჟმაში გასრჳნევს. გასურჳნევაჲ (როსტ.).

გასტენა -გაცდენა. დერსები გასტენა არ იქნება. გასტენაჲ (ღამბ.).

გასტომა - გაწვდომა. ასტონს; ემქთონ ხალიბეჲ წონი გასტონა არ იქნება. გასტონაჲ (ღამბ. როსტ.).

გასქელება - გამსხვილება. ასქელევს; გადატანით ითქმის რაიმე საქმის გაჭიანურებაზე. ცოტა გასქელება ნუ გიყუარს. გასქელევაჲ (ღამბ.); როსტ.

გასუსმატება - სულწასულობა, მოუთმელობა. ასუსმატევს; ჰეგი დიახ გასუსმატებულა. გასუსმატევაჲ (როსტ.); ღამბ.

გასხლა - ხის ტოტების აკაფვა. ხეები მაქო გაასხალელი. გასხლვა (ი. აბ.); გასხლაჲ (ღამბ.). გასხნა-გახსნა: ვეღარ მაითმინა გასხნა. გასხნაჲ (ღამბ.)., როსტ.

გასხნილება - მარხვის შენახვის შემდეგ სალამოს პურის ჭამა. ისხნილევს; ორუჟობაში სალამოზე ვისხნილევთ. გასხნილევაჲ (როსტ.).

გასხორტა - გაფერთხვა. გადატანით მაგრად ცემა. სხორტავს; ნაბადი მაგრა გასხორტა, ნაბადი მაგრა გასხორტა, მაგა კარგა გასხორტა უნდა გასხორტაჲ (ღამბ. როსტ.); გასხორტაჲ - ტოტების მოცილება - ძიძ. (მოხ.)

გატანება - პატარძლის მზითევის თანმხლები პირი ბიჭის ოჯახში,

მაყრიონი. მე გატანება გამზგავნეს. მეკურტნე -პატარა ბიჭი, პატარძლის ურემზე მჯდომი. ხელში უჭირავს ლანგარი და არ ჩამოდის, მანამ, სანამ ვაჟის მხრიდან ფულს არ მისცემენ (როსტ.); გამოტანება, გ(ო)მოტანებულ (ღამბ.).

გატიკა - ზომაზე მეტად გაძლომა. მუცელი მაგრა გატიკა.

გატკეცა - ცემა. გაიტკიცა; ზალი-ზალი გატკეცა გინდა? გაიტკიცა წავდა. გატკეცა (როსტ.).

გატუსა - ცეცხლზე შეტრუსვა. გატუსეს; ქელა ცეცხლზე გატუსა.

გატყლაპება - დაშლა, ჭაჭად ქცევა (მსხალი, ვაშლი). გატყლაპეს, გატყლაპებული; ჯელში ვერ დაიჭერ გატყლაპებულს. გატყლემპაჲ - იგივე, რაც გაჭყლემპაჲ (ღამბ.) გატყლაპვაჲ (როსტ.).

გატყეპა - ცემა. გატყიპეს; მაგა ჟერ კარგა გატყიპა უნდა. გატყლეპაჲ, გატყლეპული - გაბრტყელება, გაჭეჭყვა, ფორმის შეცვლა: ,,ერ გატყლეპულ ქობი მამცა“. გატყლემპაჲ (როსტ.); ღამბ.

გატყრომა - გასკდება, გავარდება. გადატ. ბევრის ჭამა. თოფი გატყრომა გაიგია? მუცლი გატყრომასუკან წავდა. გატყრომაჲ, ჩატყრომაჲ დატყრომაჲ (ღამბ., როსტ.).

გაფაშა - გაშლა, დიდი ადგილის დაკავება. გაფაშულს, გაფაშული. ჩაიჰწივე, ჩონც დავჟდეთ, რა გაფაშულხარ. გაფაშრა, გაფაშაჲ (როსტ.,ღამბ.).

გაფი - საუბარი. თქენ გაფი ქენეთ, მეც მოუდი.

გაფ ქნა - საუბარი. გაფ ჩიდიან,დაინახია, როგო გაფ ჩიდიან. გაფ (აზ.), იგივეა, რაც სრობათ ჩედის (ღამბ.) ; გაფ ჩოდიოდნენ (ჯანგ.);გაფი-გიგ., თოფ. ქავთ. (ფერეიდ.) შავკერეთ გაფი - გადავწყვიტეთ (ჩიქ.)

გაფორსება - გაპრანჭვა. გაფორსას; ჩონთან გაფორსება არ გინდა. გაფორსევაჲ (ღამბ.).

გაფუჩება - გაფუჭება, მოშლა. აფუჩევს; გაფუჩება ჰადუულია, გაჰწორება ჟაფაარი. გაფუჭევაჲ, გაფუჩევვაჲ (ღამბ.).

გაფშეკა - გახმობა. სიცივისაგან გაყინვა. სიცივით გაფშეკულიყო. გაფშეკაჲ (როსტ.)

გაფშოთება - მაღალი სიცხისგან შეწუხება, სუნთქვის შეკვრა. ბევ ხალღ ქნაში გული მიშფოთება. გაშფოთვაჲ (როსტ., ღამბ.); გაშფოთება“.(ჯანგ.).

გაფხნეჭა - გაფხაჭნილი. გაფხნეჭული; ხელი გაფხნეჭულა.. გაფხნეჭულ (როსტ.).

გაფხრეწა - ხმაურით გახია. პერანგი გაფხრიწა გადააგდა.

გაქათქათება - სუფთად გარეცხვა, გაკრიალება. მაგამ ტანსმუსი გაქათქათება იცის. გაკარკარევაჲ - ძალიან სუფთად გარეცხვა (როსტ.).

გაქანება - ქანაობა. მაგა გაქანება უნდა ჰუჩუნჩაზე. გაქანება (როსტ. ღამბ.).

გაქაქა - გაქექვა. გაქაქას; ნაცარი ჟოხი წრრით გაქაქა. გაქაქაჲ, დაქაქაჲ (როსტ.); ღამბ. აქაქვა -აშლა, ცოტაოდნად ათხრა (მენთ.)

გაქეთხუდება - გამდიდრება. სხოჲ თეთრით გაქეთხუდება უნდა. გაქეთხუდევაჲ (ღამბ); იმნ.

გაქეიფსუზება - უქეიფოდ გახდომა. ნაგახტან გაქეიფსუზდა შინ წავდა. გაქეიფსუზობა (იმნ.)

გაქლიფა//გაქლრფა - ტყავის, კანის ზედაპირის მოშორება, გაქვლეფა. იჩალათ გააქლრფლა ცხელ წყალი მაიღი. გაქლრფაჲ (ღამბ.); გაცქლეფა (მენთ.); როსტ.

გაქუსლა - გაჭენება, გაქროლება. ცხენ ყანჩი დაჰკრა გაქუსლა.

გალადრა - ძალად გარღვევა, შეჭრა. ღადრავს; ხალღი გალადრა შავდა შიგ. გალადრაჲ (ღამბ.,როსტ.). ღადრა-ჭრა. უტევს, ალადრის გულ-მკერდს შან. ვაჟა I.

გალალანება - ძალიან სუფთად გარე-

ცხვა. ალალალებს; სრუ ტანსმუსი გარეცხა გააღალანა.

გალალული - გადაღეღილი საყელო, საკინძე. ყელ გალალული ნუ ეტარები. გალალაჲ (როსტ. , ღამბ.); გალელვა (მენთ.).

გალლივანწება - სუსტი, მალალი ტანაყრილი მცენარე, ადამიანი. რა ქნილა, როგო გალლივანწებულა . გალლივანწევაჲ, ალლივანწევაჲ (ღამბ.); აწლიანქება (ნიჟ.); აყვირება, ალალება (მენთ.).

გაყეჩა - გატეხა. ყეჩავს, გაყეჩული. შენ მანაცემ ტარელკა გავეჩა. გაჯეჩულ ბელმა გადააგდი. გაჯეჩა (იმნ.).

გაყიდა - გაყიდვა. გაყიდას; თხილი გაყიდა არ მინდა. გაყიდაჲ (ღამბ.).

გაყიზღინება - სიცხის მომატება. მალე ქენე, ზეი გაყიზღინებინჟახ წავდეთ. გაყზღინევაჲ// გაყიზღუნევაჲ - გაცეცხლება (ჯანგ.) გაყიზღინევაჲ, გაყიზღუნევაჲ (ღამბ.)

გაყინტრა - განადგურება, მოსპობა. ყინტრავს; აზარმა ქათმები გაყინტრა. გაყინტრაჲ - მოგება, ჯობნა, დაძლევა (ღამბ.); როსტ.

გაყლრფა//გაყლიფა - გაბრდღვნა. გადატანით, წაგლეჯა. ყლრფავს; ბატი გაყლრფა დიახ ჟაფაარი. პიწახანში გაყლიფა, წავდა. გაყლრფაჲ (ღამბ.).

გაყრა - საქონლის გარეკვა, გაყრა. დილაზე ზროხა გაყარე, ორ ზმა ერთმანეთიზგან გაიყარა. გაყრაჲ (როსტ. ღამბ.).

გაყრევნება - მოშორება, მოცილება. გადატ. ძალით წართმევა. აყრრვნებს; გორდები ფიცრები გაყრევნება არ დაიმირწყო, მაგიბეი რაიმეი გაყრევნება ჰადული არა. გაყრევინეაჲ (როსტ. ღამბ.).

გაყოლა - გოგოს სახლიდან გაპარვა. გაყოლა არ გავგო. გაყოლაჲ (როსტ.).

გაყოლება - ერთიმეორის მიხედვით მიყოლება. აყოლევს; სიმინდი გაყოლებით ლებუა დათესე. გაყოლევაჲ - გაბმა რისამე საუბრისა, ჩხუბისა და მისთ. (ღამბ.).

გაყონა - გაყვანა გარეთ, მოცილება ლაქისა, თანამდებობიდან გადაყენება. გარე გაიყონა“, ლაქაი გაყონა ჟაფარი, სადრი გაყონა ჩემზე. გაყონაჲ , გაყუნაჲ (ღამბ.); გაყუნაჲ (როსტ.).

გაყუთება//გაყითება - გაყვითლება. გადატ. ითქმის მოხუცებულ ადამიანზე. სხალი სანამ კოხეარი არ დაჰკრიფო,

მაგი ფოთოლი გაყუთებულა. გაყუთევაჲ, მოყუთევაჲ (ღამბ.).

გაყურსა - განაბვა, გაჩუმება. გაყურსული. რა გაყურსულხარ?

გაშანშალება - საქმის მოგვარება. აშანშალევს; პიწახანშიასეა? საქმი გაშანშალება ჩემზე იყოს.

გაშაჰყიება - გადაწყვეტილების გამოტანის გაჭიანურება, ორჭოფობა. აშაჰყიევს; გაშაჰყიებულვარ დაჰჩომილვარ, რა ქნო არ ვიცი.

გაშირა - შელებვა, შეთეთრება. შირა-

ვს; მაგამ სახ-კარი გაშირა. გაშირაჲ (როსტ. ღამბ.)

გაშლჾპა - გაშვლეპა, გაყვლეფა. მორმა ხელი გაშლიპა. გაშლჾპაჲ (ღამბ.).

გაშობა - გაშვება, ნებართვის მიცემა. უშოვს; უმოვკითხლა გაშობა არ იქნება. გაშმაჲ, გაშოვაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაშრლება - გაშველება, განცალკავება. მაგათ გაშრლება დიახ ჟაფარი. გაშრ ლევაჲ (ღამბ.).

გაშორსება/გაშორსდა - დაშორება, დაშორდა. ყონაღალა ვერ მივდი გზა გაშორსდა. გაშორსევაჲ (ღამბ. როსტ.).

გაშრომა - გაშრობა, ძროხის ძუძუში რძის გაშრობა. შრება; ზროხაჲ გაშრომაში რანდა ქნო? გაშრომაჲ (ღამბ.).

გაჩაფლება - დაბინძურება, გაჭუჭყიანება. აჩაფლევს; მაგი გაჩაფლებულ წყალს მინ დაჰლევს. გაჩაფლევაჲ (როსტ. ღამბ.).

გაჩეჩხა - ფეხების განზე გაწევა, გაბოტვა. გზაში რა გაჩეჩხულხარ, რა გინდა? გაჩეჩხაჲ (ღამბ.)

გაჩიება - გამხელა, განდობა. აჩიევს; ჩემ ნათქომი მისმე არ გააჩაო. გაჩიევაჲ (ღამბ.); გაჩება, ჩიება (ჯ.ან.); გაჩავება (ქავჯ.).

გაჩიფლაყება - გაშიშვლება, დედაშობილად დარჩენა. ფერდასუკან გაჩიფლაყებული იდგა. გაჩიფლაყევაჲ, გაჩიპლაყევაჲ (ღამბ. ჯ.ანგ.).

გაჩურჩა - თხილის ან სიმინდის გასუფთავება, გარჩევა. ჩურჩავს; სრუ სიმინდი გაჩურჩა, მაარჩინა გაჩურჩულ შუნდი ჩაფარზე დაყარა. გაჩურჩაჲ, ჩურჩავს, გაჩურჩა,გაჩურჩული (როსტ.)

გაჩუჩა - გაქექვა, გადატ. წაქეზება. ჩუჩავს; თხილი ფოთლები გაჩუჩა იპოვნა, ჰეიმა რაიბე ჩუჩავ არ ვიცი. გაჩუჩაჲ (ღამბ.).

გაჩქერება - რისამე გამეტება. იჩქერევს; ჰეგი მაგრა კირკიტია, რაიმეს ვერ გაიჩქერევს. გაჩქერევაჲ (ღამბ.); გაჩქერება,(ჯ.ან.); როსტ. გაქშერება (ჭყ.), ექშერება (მარტ. იმნ.); ქჩერებაჲ (უთურ.); გაიქშერებს, ქშერობს (ქავჯ.)

გაჩქიფა//შაჩქიფა - შენჯღრევა. წყალი წრლაში გოვრივა კარგა გაჩქიფა. გაჩქრფაჲ, შაჩქრფაჲ -წყალში მდინარეში ხმაურით შესვლა, ჩქაფიანი ხმის გამოცემა (ღამბ.).

გაჩხუტა - წაწვეტება, წამახვა. გადატ. ითქმის გამხდარ ადამიანზე. ჩხუტავს; ჟაგი გაჩხუტა დასმელა.

რა გაჩხუტულა, რა ქნილა. გაჩხუტაჲ (ღამბ., როსტ.); ჩხუტვა (ჯ.ან.), ჩეკვა (მენთ.).

გაცინება - გაღიმება. იცინის; მაგი გაცინება ვერ დამინახავ. გაცინევაჲ (ღამბ.).

გაცლა - გაცვლა. ცლის; თხილ- კაკალზე გაცლა არ დაიმირწყო.

გაცოფება -ზომაზე მეტად გაბრაზება. ხაბარ გაგებითავ გაცოფდა. გაცოფევაჲ (ღამბ.) გაღორება (ჯ.ან.).

გაცრა - ფქვილის საცერში გატარება. ცრის; ფქული გაცრა არ დაგმირწყდეს. გაცრა -ფქვილის საცერში გადენა (საბა). ჭიის მიერ ფიცრის ღრღნა (როსტ.)

გაცრუება - დაბნევა: დაინახია, როგო გაცრუვდა, ალარ იცოდა რა ექნა. გაცრუევაჲ - განებივრება (ღამბ., როსტ.).

გაცურცნა - გაძარცვა. ინსნი გაცურცნა რაიბე იცი. გაცურცნაჲ (როსტ. ღამბ.)

გაცქნუა - იხ. გაცქნა.

გარცხმა - დანარცხება მიწაზე. გაცხამ// გაგარცხამ; ნუ მაჟავრებ, დაგკრავ მიწაზე გაგარცხამ. გაცხამ (როსტ.; გაცხმაი, განარცხევაჲ (ღამბ.).

გაცხიება - მარცვლეულის გაწმენდა, გასუფთავება. პური გაცხიება, მეშუკში ჩაყრა არ დაგმირწყდეს. გაცხიევაჲ (ღამბ.); გაცხივაჲ (როსტ.).

გაწაფა - გაჭიმვა, დაძაბვა. კანაფი კარგა გაწაფე წოორა გაიზომოს. გაწაფაჲ, დაწაფაჲ (ღამბ., როსტ.); წაფა (ჯან.).

გაწდა - გაწვდა, გამართვა ხელ-ფეხისა. აწდის; დოშაგზე ფეყი გაწდა კარგა იცის. გაწდაჲ (როსტ.); გაწდაჲ-გაძრომა; გადატ. აცლა, აძრომა, მოპარვა (ღამბ; დოლ.)

გაწევნა -მისვლა, მიღწევა. გაწევნაში ხაბარი მიყავე“. გაწევნაჲ (ღამბ.).

გაწეწა - გაჩეჩვა. წეწავს; მატყლი გაწეწას მოჰჩა.

გაწიება - მეტისმეტად გახმობა (თხილი, კაკალი და მისთ.). გაწივდება; გაწიებაში თხილი ჩექუში იკლევს.

გაწიფხა -თოკის გაწევა ზომაზე მეტად. წიფხავს; კანაფი მაგრა გაწიფხა.

გაწკეპა//გაწკიპა//გომოწკიპა - სამუშაო იარაღისთვის პირის გათხელება. წკეპავს; ჩონ ცული გაწკეპა არ დაიმირწყო, ჩალღუი გომოწკეპა არ ვიცი. ომოწკეპაჲ (როსტ.).

გაწკეპა - სახრით გალახა, გაწკეპვლა. ყმაწილი სავრით გაწკეპა. გაწკეპაჲ -სწრაფად, უმალ მისვლა, გაკურცხლა (როსტ.); შდრ. მენთ. გაწკეპა - დახრება. ღამბ.

გაწრიაპება -საქმის გაჭიანურება, გახანგრძლივება. ეი საქმეს დიახ ნუ აწრიაპევ. გაწრიაპევაჲ (ღამბ.).

გაწუმპა - დასველება, გაწუწვა.

გაწუმპული - დასველებული, გაწუწული. შინ გაწევნინჟახ წუმაში გაწუმპულა.

გაწურულ - წყალგამოცლილი, გადატ. ძალიან გამხდარი. გაწურულ სუზმა მამიღა. ერ პატრა გაწურულ რაიმერი. გაწურაჲ (ღამბ., როსტ.).

გაწყალება - ბლომად წყლის დასხმა. გაწყალებულ წრნი არ მინდა.

გაწყრტინება - ერთგვარი თამაშია. ერთი ჯგუფიდან გამოქცეული ბავშვი ცდილობს მეორე ჯგუფს დაეჯახოს და ხელჭიდული გაწყვიტოს. პატრა ქნაში გაწყრტინებას ბევ თამაშოვდით.

აწყოტროვაჲ, აწყოტაჲ (ღამბ.).

გაწყრომა - გაბუტვა. გაწყრომა რაიბე იცი. გაწყრომაჲ (ღამბ.)

გაწყრომილობა - შეჩვენება, შერისხულობა. ჩონ თავზე რა გაწყრომილობაარი არ ვიცი. გაწყრომილოვაჲ (ღამბ.).

გაჭინტა - ჭინთვა. იჭინტება; მაგრა გაიჭინტა აჰწივა.

გაჭორტკლა - გაჭვარტლა. ფეჩმა იქავრობა გაჭორტკლა. გაჭორტკლაჲ (ღამბ.)

გახალბურება - ხორბლის ცხრილში გატარება. დააფქელა ხორბალ ვახალბურევ. გაცხრინაჲ, დაცხრინაჲ (ღამბ.); ჭინჭ. (ხევს.).

გახამება - გაუცხოვება, გადაჩვევა. გახამებულა; ერთმანეთისა არ წასლი-წასლი ხედავა გახამებულა. გახამევაჲ (როსტ.).

გახარტა - მაგრად გასუფთავება, გაკრიალება, გახეხვა.ხარტავს; ხაიმა ერამქთონ გახარტა ზლივ ფერი გამაიღა. გახარტაი ნ. დახარტაი (ღამბ.); როსტ. ხარტვა - ქვევრის ხეხვა, რეცხვა ხარტით, სახარტავი ქვით (ჯან.).

გახიანება- ბავშვის ხმამაღლად, შეუწყვეტლად ტირილი. შენ გახიანებულ ყმაწილ მინ გაანაბევს. გახუანება, გახუანებული, გახუანევაჲ (ღამბ.როსტ.).

გახიზა - პირის ღრუს ქონით გასიპვა. ერაგე ქონიან წონი იყო, პირი გამიხიზა. მოხიზაჲ, გახიზაჲ (ღამბ.); დახიზვა (მენთ.), მოხიზავს (კაიშ.). გახიზაჲ - გაბზარული ქვევრის გარეცხვის შემდეგ წაუსვან შეუმჩნეველად ფით-ს (როსტ.). იხ. ჩუბ. ხიზვა .

გახმობა, ყბა გახმა, ყბაგახმული - გაღება, პირდაღება. გადატ. ხახამშრალი. ყბა გახმა არ იცის, ყბა გახმული არ დამაგდო. ყბაჲ გახმულ (ღამბ.).

გახორტაკება - ხორტაკად ქცევა. ამბობენ მოხუცზე, რომელიც დიდხანს ცოცხლობს. რა ქნილა, გახორტაკებულა, გაიბეჟრებულა. გახორტაკება (აზ.) - ვამპირი (ღამბ.); გახორტაგება (შან-რეც.); ახორთლაღება (ნიჟ.).

გაჯეჩა//პურ გაჯეჩა - გატეხა, პურის გატეხვა. სუფრაზე მანატან პური გაჯეჩა, დადო. გაჯეჩაჲ (როსტ). ღამბ. ყეჩვა, გაყეჩა, ნაყეჩ (ჯან.) ყეჩენ (შან-რეც.), ჯეჩვა (ხუბ.). გაჯეჩა,ხეჩა საბა). ხეჩვა, გახეჩვა (მენთ.); გახეჩა, გააპობს (დოლ.); გახეჩილი (ჭინჭ. ვაჟა).

გაჯდა - გახდა, ტყავის გახდა, ქერქის გაცლა. ჯდის; ფეჟზე გაჯდა არ დაგმირწყდეს, ზროხაი გაჯდაში დამიზახე, ქერეჭი გაჰჯადე უგენგრე ჭამე. გაჯდაჲ (ღამბ.).

გაჯირება - გაჩხრიკა. გადატ. ითქმის უადგილო დროზე გაჩხერვაზე. სოლს შიშაში ნუ ჯირევ, ლაპარიკში

გაჯირება რაიბე იცი. გაჯირ(ევ)აჲ (როსტ. ღამბ.).

გაჯირებულა - გაჩხირულა. მაგრა გაჯირებულა ვერ ამაიღევ.

გაჯრჭტა - გახვრეტა. გახრჭტა არ დაგმირწყდეს. გახრჭტაჲ, ჩახრჭტაჲ (ღამბ.).

გაჯურება - გაცხელება, ძალის მომატება. მაგი გაჯურება ვერ დაგინახავ. გახურევაჲ (ღამბ.).

გაჰ - ზოგჯერ, ხანდახან. შაიცოლეთ, გაჰ შენ იქენე, გაჰ ისი. გაჰ (როსტ.).

გაჰაზირება - გამზადება. ჰაზირი; ნათელა თქენსა მაასულა გაჰაზირებულა. გაჰაზირება (იმნ., ჯ,ან.); გაჰაზირევაჲ (ღამბ.); გაჰაზირება (ნიჟ.).

გაჰდაბირ - ზოგჯერ, ხანდისხან. გაჰდაბირ გამაილის ჩონსა.

გაჰელა - გაელვება. ჰელავს; გუშინ ნაგახტან გაჰელა. გაჰელაჲ (ღამბ.).

გაჰრა - უყნობი თუთის ხე. გაჰრა დააკაფლა დამიზახა.

გაჰრი ბაყაყი - მწვანე ბაყაყი. ,გაჰრი ბაყაყი დაიჭირა. გაჰრი ბაყაყ (როსტ.).

გაჰრი სოკო -ხის სოკო. გაჰრი სოკო მამიღა. გაჰრი სოკო (როსტ.).

გაჰსორა - ფალარათი. გადატ. ითქმის შეშინებულ ადამიანზე. ასროვნევს, გაასროვნა; თქენ ზროხას ასროვნევს. ერეგე დოუჭყიტე თოლები, შიშით შარვალში გაისორა. გასურაჲ, გასუროვინევაჲ (როსტ.).

გაჰურსება - გაბრაზება, გაცეცხლება. ერაგე გაჰურსებულიყო ვერ იცნოვდი.

გაჰქირი - ჯ,იუტი, კერპი. რა გაჰქირივი გადაჰდექე. გაჰკირ (როსტ.), გაჰქირ (ღამბ.).

გაჰწორება - მომზადება, მოგვარება. აჰწორევს; გაჰწორებას რომ მოჰჩებით დამიზახეთ. საქმი გაჰწორებასუკან მოი. გაჰწორევაჲ, გასწორევაჲ (ღამბ.).

გედიშაათი -მდომარეობა, მსვლელობა. შენ გედიშაათი როგორი?

გეზანგუ - უზანგი. ფეყი გეზანგუში ჩაბუჭე. გეზანგუჲ -უზანგი; ვაზის ფოთლის ავადმყოფობა (როსტ.); გეზანგუ (შან-რეც.); გეზანგუჲ (ღამბ.).

გეჟა-გინდიზ - დღე და ღამე. გეჟა-გინდიზ მაგა ელოდება.

გეჟ-თეზ - მალე თუ გვიან. ელუმი გეჟთეზ სრუს ეწევა.

გელაჟალი - მომავალი. მაგათ გელაჟალი რა საქნია მინ იცის.

გელური -შემოსავალი. მაგა კაი გელური აქონ. გელურ (აზ.) - შემოსავალი (ღამბ.).

გელჰოვ - ხარის შეძახილი. მოჯნაში ხარს გელჰოვთი ვაბრუნევთ. გელჰოვი ულაყ-წინა უღელში შებმული საქონელი (როსტ.).

გელჰოვი ულაღი - საქონელი, რომელიც ხვნის დროს გუთანს მოაბრუნებს. გელჰოვი ულაღ წაიყონე. გელჰოვი ულაყ (ღამბ.როსტ.).გელჰოვ!.. გელჰოვ (აზ.) - ღამბ.

გემრა - ცხვრის სადგომი, ფარეხი. ადრე ცხორ გემრაზე ვინახავდით. გემრაჲ

(აზ. დიალ. გამრა) - ღამბ. როსტ. შდრ. მენთ. გემრა.

გემით ვერ გაილი - დაგუბებული დიდი წყალი, სადაც გემითაც ვერ გაივლი. ეზოში ერაგე ბევ წყალია გემით ვერ გაილი.

გენგი - თავისუფალი. გენგ იუბკა ჩაიცო. გენგ. შდრ. აღლაღ (როსტ.) .

გენგში მოტყიევა - ჭკუაში მოტყუება. თავი გენგში მატყუევს.

გეჟა - ხის მორისაგან გამოთლილი სკა, გობი. ფუტკარი გეჟა აჰჯადა. გეჟ (ღამბ.).

გეჟაი ყბა - სკაში შესასვლელი კარი. გეჟაი ყბაზე სანთელი წოვსო. გეჟი ყბაჲ (როსტ.ღამბ.).

გზა დავარდნა//ჩავარდნა - შემთხვევით, გაუთვალისწინებლად მოსვლა. ნაგახტან გზაი დავარდნაში მასულივარ. გზაჲ ჩავარდნაჲ (ჯანგ.).

გზა-კოლ - გზა-კვალი. გზა-კოლი ჩავარდნაში მოი ჩონსა. გზა-კოლ (ღამბ.).

გზაი აჰწრობა - გზის მოჭრა. გზაი აჰწრობა კარგა იცი. გზაი აჰწროვაჲ (როსტ.ღამბ.).

გზას წასულა- ვინმესთან ერთად ტკბილად ცხოვრება. მაგასთან გზას წასულა ჟაფაარი. გზას წასვლაჲ (ჯანგ.); გზას წასულაჲ (ღამბ.).

გზაზე დაყენება - დარიგება, გამოცდილების გაზიარება. მაგამ ჩონ ბიჭი გზაზე დააყენა.

გზაში ჩაგდება - გამასპინძლება, რიგიანად მომსახურება. ჰეგენი ყონაღი გზაში ჩაგდებას იციან. გზაში ჩაგდევაჲ (ღამბ. ჯანგ.).

გზელ//ზგელ-გრძელი. გზელ კანაფი მამიღი. გზელ, ზგელ (ღამბ.).გზელ კუნზი -გრძელი სკამი. გზელ კუნზი მაიღი. გზელ კუნძი (როსტ.).

გზელ პურ - შოთი. გზელ პური დააკრა. გზელ პურ (როსტ.)

გზით განავარი - გზაზე მიმავალი. გზით განავარს იჭერს. გზი განავარ (როსტ. ღამბ.).

გილუგი//გულუგი - სოფელი საინგილოში. ბევრი ვარდის გამო დაურქმევიათ ეს სახელი (გიულ-ვარდი). ეს სოფელი მოხსენიებულია საქართველოს მატიანეში. 1706 წელს მომხდარ ბრძოლაში კახეთის მეფე დავითი (იმამ-ყული-ხანი) დამარცხდა, რის შემდეგაც მუღალები ჩამოსახლდნენ და ქართველთა კვალი გაქრა ამ სოფელში.

გიჟი - სულელი, ბრიყვი, ტუტუცი. ცარიელ გიჟია, დეესხა მაგა.

გიმგა - სალაყბო ადგილი. გიმგაზე ჟის გაფ ჩიდის. გიმგაჲ (აზ. დიალ. ქიმგა) - ღამბ.; გიმგაჲ (როსტ.); სოფლელების თავშესაყარი ადგილი ორღობეებში სასაუბროდ (ჯან.); დინგა (მენთ.); საფიხვნო (შან. ვაჟა III).

გირავ შომოვლება - რელიგიური რიტუალი. ავადმყოფს თავზე ლანგარს შემოავლებენ და ღმერთს მამალ-ვარიას

შეჰპირდებიან ზვარაკად. ავადმყოფის გამოჯანმრთელების შემდეგ დანაპირებს ასრულებენ და იმ ლანგრით, რომელიც თავზე შეავლეს, საჭმელს უგზავნიან მეზობლებს. ყმაწვილი გირავ შემოვლებასუკან მობრუნდა. გირავ (აზ. გიროვ) - გირავ შ(ო)მოვლევაჲ (ღამბ.) გირავ (ჯან); თავზე შემოვლება (მენთ.); როსტ.

გირდაბირი - დიდი ხერხი. ქოთუქევ დააჭრელა გირდაბირი მაიღი. გირდაბილ, გირდაბირ (ღამბ.როსტ.).

გირც დაჭრევნება - ხინკლის ნაპირების კბილანებად შეგრეხვა. გირც დაჭრევნებასაც დეეჩივე. გირც დაჭრევნევაჲ (როსტ.).

გირცი - ცომეულის საჭმელი ხინკლის მაგვარი. გულად იყენებენ ხორცს, ხაჭოს, ფაშვს. ამისდა მიხედვით არჩევენ: ხორცი გირცს, სუზმი გირცს, ფაში გირცს. გირც რომ გააქითევ, დამიზახე. გირც (ღამბ.როსტ.). ხინკალი - ჭინჭრის, ხორცის, არჯაკლისა, ცხვრის ნაწლავისა (ჯან.).

გიში - ეკლესია - ტაძარი. მდებარეობს მდ. გიშის მარჯვენა მხარეს. ყოფილი რეზიდენცია გიშ-ქურმუხის ეპისკოპოსისა.

გლარჟუნი - ხმაურით, მტვრევით სიარული. ზროხა გლარჟუნ - გლარჟუნ გავდა დილიგით.

გო-გოგო. მიმართვისას იხმარება.,აი გო, ჰენგრე არ იქნება. გო, გოჲ (ღამბ. როსტ.). ნიჟ.,ძოწ.

გრგ, გრი - ცა. გრგზე რომ გახიდო არ მოგცემ. გოგ (აზ.) - ცა (ღამბ. იმნ.).

გრგაინი - შხამიანი მწერი, საქონელს ეხვევა. გოგაინი ფინთა იკბინება.

გრგაჲნ (ღამბ.)

გრგამი - სოფელი ზაქათლის რაიონში. მდებარეობს ზაქათლიდან 7 კმ. დაშორებით თალაჩაის მიდამოებში.

გოგიანები - გოგიშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

გრგჩიმანი - მოლი, ნათელი. ერ გოგჩიმან აჩუღ მინდორში გავდნენ. გრგჩიმან (აზ.) -ლურჯი მდელო, მოლი (ღამბ.).

გოდა - ჩასკვნილი, დაბალი. გადატ. თანატოლი. ერ გოდა რაიმერი, ჩონ ერ გოდაისი ვართ.

გოდნა - საჯდომი, დუნდულები. გოდნა დააღებელ ადგილ ეზევს. გოდნაჲ (ღამბ. როსტ.); დევთა და მათანათა უკანა ტანი (ჯან.).

გოდნაზე დაჟდეს - მოუსვენარ, ინტრიგან ადამიანის შესაშინებლად იტყვიან: ჰეგი გოდნაზე დაჟდეს თურემ მე ვიცი.

გრლაბრიმა, გელაბრიმა - შავი ფერის, მოკლე უშხამო გველი. გელაბრიმა ინსან არ ჰკმენს. გრლაბრიმაჲ - გველაბრუცა ღამბ.); გელა ბრიმაჲ - ანკარა (ჯან.).

გრლი - გველი. ერ დიდ გრლი შამხტო მინდორში.

გრლი სოკო - შხამიანი სოკოს ჯიში. გრლი სოკო არ მაიღო. გრლი სოკოჲ (ღამბ.).

გრლხოკერა - ხოკერა. გოლხოკერაი მოკლა არ იქნება. გრლხოკერაი (ღამბ.); გელხუკერაჲ (ჯან.).

გომი- გამოთხრილი მიწის საქონლის ფარეხი. უწინ კამეჩს გომში ვაგდევდით.

გომოგა - გამოხვეტა. გომოგას; კრავოტი ქოშაი გომოგა რაიბე გამირწყდება? გამოგვა (ი. აბ.).

გომოგება - გამოჯამრთელება. გომოგებული; ათელილი ძაფის ამოხვევა, ბოლოს პოვნა. ნაჩაღი გომოგება ჰადუსი არ არი, მაგი გომოგება არ იქნება. გგმოგევაჲ (როსტ.).

გომოდენა - გადატ. რისამე ანაზღაურება, გამორჩენა. ადენს; მაგიბეი რაიმი გომოდენა ჟაფა საქნია. გომოდენაჲ (როსტ.).

გომოდგომა - გამოკიდება, დევნა, გამოყენება. მაგიბეი გომოდგომი თავი მის აქო, წაიღი თუ გონგადგა მაიჯმარე. გომოდგომაჲ (როსტ.).

გომოკონზნა - გამოსკვნა. ვიში წორი გომოკონზნა. გგმოკუნზულ (როსტ.). გ(ო)მოკუნზაჲ , გამოკუნზაი ნ. დაკუნზაჲ (ღამბ.). დაკვანძა, გაკვანძა, განასკვა. კუნზვა (ჯან.).

გომოკრა - გახვევა. გომოკრა არ დაიმირწყო, კაისა? გომოკრას; გამოკვრვა - გახვევა (ი. აბ). გომოკრულ, გამოკრულ, გომოკრაჲ (ღამბ.როსტ.).

გომოკუთლა - გამორჩევა, გამოყოფა ხორცისა ძვლისაგან. ზროხაი დაკლაში ბილ ჯორც გომოკუთლა უნდა? გომოკუთლაჲ - გამორჩევა, გამოყოფა (ი. აბ.); გომოკუთლაჲ (ღამბ.); კუთვლა (ჯან.); გამოქუთვნა, ქუთვნა (შარაშ.), გამოქუთნული, ამოქუქუთნული -ძიძ., ხუბ. (ქართ.), გამომწოდილი (კაიშ.).

გომოლაზა - რაიმე ამბის დატყუება. ლაზავს, შენ ინსნი გომოლაზას მინ დაგაჩევს. გ(ო)მოლაზაჲ , გამოლაზაჲ (ღამბ.).

გომოპეპლა - პეპლის გამოსვლა პარკიდან. გომოპეპლულ პარკი მის რაში უნდა? გგმოეპლაჲ (როსტ.); გ(ო)მოპეპლაჲ (ღამბ.).

გომოსახა - გამოხატვა. სახავს; წინდაზე ნაყიშები გომოსახა. გამოსახვა - გამოხატვა (ი. აბ.); გამოსახაჲ (როსტ.) -გადატ. გახდომა, გაძვალტყავება.

გომოსმა - წვრილად დაჭრილი ცომის თითით გაწელება. უსომს; სურჰული გომოსმა დამაჩივა.

გომოსურსნა- წყალში ხელით ასრესილი ფქვილი. სურსნის; გომოსურსნულ ცომი ქობში ჩაყარა. გ(ო)მოსურსნაჲ გამოსურსნაჲ (ღამბ.).

გამოფლერთა - ნაჭრის უშნოდ გამოგლეჯა. ფლერთავს; გამოფლერთულა შარვლი ტოტები. გგმოფლორთაჲ (როსტ.).

გომოსუტა - გამოწუწნა, გამოწოვა. გადატ. ითქმის ადამიანზე, რომელიც

მეგობარს მთლად გამოწოვს, რაც კი გააჩნია. რაც ქონდა სრუ გომოსუტა მემრე წავდა. გომოსუტაჲ (ღამბ.).

გომოქნა - ცომის კარგად მოზელა, ტყავის დამუშავება. გადატ. კარგად ნაცემი. ჰქნის, გომოქნული; ცომი კარგა გომოქნა. დაინახია როგო კარგა გომოქნა, გოვშო. ტყავი გომოქნა, გომოქნაჲ, გამოქნაჲ (ღამბ., როსტ.). იხ. ჩუბ. მენთ. გამოქნა. გამოქნა -ქმნა, კეთება, გამოკვეთა, გამოთლა (ი. აბ.).

გომოლება - გამოტანა. გომოჰქონს; შატანა ჰადულია, გომოლება ჟაფაარი. გგმოლევაჲ (როსტ); გ(ო)მოლევაჲ (ღამბ.).

გომოლორღნა - წყლით პირის გამოვლება. იღორღნის; პირი დილაზე გომოღორღნა არ დაიმირწყო. გომოლურღნაჲ, გამოლურღნაჲ (ღამბ.).

გომოყონა - გამოყვანა, გამოჩეკა. ჭუჭულები გომოყონაში დამიბარე. კაცები სირაითი გომოყონა ნუ იცი. გომოყონაჲ (ღამბ.); გამაიყონა (ჯან.).

გომოშობა - გამოშვება, წყლის გამოშვება. უშოვს, გომოშობილი; ზროხაი გომოშობა არ დაიმირწყო. გომოშობაჲ, გომოშოვაჲ. გომოშმაჲ, გამოშმაჲ, გამოშოვაჲ (როსტ., ღამბ.).

გომოჩერკნა - უშნოდ გამოკვეთა რისამე. ჩერკნის; მაგი გომოჩერკნულ რაიმე რანდა იქნოს.

გომოჩობლა - გამოშიგვნა. ჩობლავს, გომოჩუნტული; ზროხა დანაითი გომოჩობლა. გ(ო)მოჩობლაჲ, გამოჩობლაჲ (ღამბ.).

გომოჩუნტა - ამოჩიჩქნა. ჩუნტავს; მიწა გომოჩუნტა თესლი ჩაყარა. გომოჩუნტაჲ, გამოჩუნტაჲ, ჩუნტავს (ღამბ. როსტ.).

გომოწევნა - რომელიმე დანიშნულ ადგილამდე მიღწევა. თქენამდინ გომოწევნა ჰადილი არა. გომოწევნაჲ, გამოწევნაჲ (ღამბ.).

გომოწკეპა - რკინეული იარაღის გამოპირვა. წკეპავს; ჩალლუ გომოწკიპა. გომოწკეპაჲ, გამოწკეპაჲ (ღამბ.).

გომოწრილა - გამოკითხა, გამოიძია. წრილავს; ბით-ბითა გომოწრილა კაცმა დედაკაცი. გომოწულილვა- გამოკითხვა, გამოძიება (ი. აბ.).

გომოხდა - ტყის გაჩეხა. ჯდის; ტყე ბოსტნიბეი გომოჰხადა. გომოხდაჲ (ღამბ. როსტ.).

გომოხეტა - გამოწმენდა, გასუფთავება. ხეტავს; სახ-კარი გომოხეტა.

გომოხეხა - დატყუება, გამოძალვა. ხეხავს; თეთრი გომოხეხა კარგა იცი. გგმოხეხაჲ (როსტ.).

გორახები - საძოვარი, სოფელ ალიაბადში.

გორბაგორი, გორბაგორში წაი - წყევლა, მოუსაბლეთში წადი. გორბაგორში წაი ჩემ მამასთან. გორბაგორ (აზ.) - როსტ. ღამბ.

გორგალი - დახვეული ძაფი, მავთუ-

ლი და მისთანები. ერ გორგალ ბაწარი მიჰცა.

გორთ//გორთ-გორთ - ახლოს, ახლო-ახლო. ქერფუჩი გორთ-გორთ დააწყოვე. გორც- ახლოს, გვერდით, გორც- გორც (ღამბ.) ; გორც (როსტ.) გერც (ჯ.ან.); გუერც - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

გორუში - შეხვედრა, პაემანი. გორუში სად გაქონ? გორუშ (აზ.).

გორუქი - ნესტო. გორუქებით ჭუჭყი გამაიღი.

გოსტარიში - მაჩვენებელი. გოსტარიში რა აქონ. გოსტარიშ (აზ.).

გრიკა - ჭრელი ქათამი. ერ გრიკა ქათამი დამიკარგავ. გრიკაჲ (ღამბ.როსტ.); გრიკაი-გურემა, მეგრული ქათამი (ჯ.ან.).

გრილო - ჩრდილი. გადატ. შენი შემწეობით, მფარველობა. გრილოში დასხდნენ გაფ საქნელა, შენ გრილოითი გამატარე. გრილოჲ (ღამბ.როსტ.); ჯ.ან. მენთ. უთურგ. კაიშ. ქავჯ.; გრილი (შან. ვაჟა III); ძიძ., კეცხ. ხუბ. (ქართ.).

გრშმა - რჩოლა. ნუ გეშნიან არ იგრიმება. იხ. დაგრშმა.

გროვლობა - ახალდაბადებული ბავშვის ჯ.გუფური მონახულობა. ხუალ გროვლობა აქონ ჩონ მეზებელს.

გროში - მსხვილად დაფქვილი მარცვლეული. გროშა არ დაჰფქო. გროში- მოსხოსავით (საბა); გროშ (ღამბ.როსტ.); ჯ.ან. მენთ. ალავ. გვრიში (უთურგ.).

გუია - ვითომ. გუია არ უნახავ.

გუიაქი -ვითომდა. გუიაქი ვერ დოვნახავ.

გუბახი (დიდი და პატარა) - მთები კავკასიონის ქედზე. დიდი გუმახის სიმაღლე- 674 მ. ხოლო პატარა გუმახის - 609 მ.

გუბი - გუბე. ერ დიდ გუბი იყო შაჰრეში. გუბ (ღამბ.როსტ.); გუბი- თეფში, გობი (ი. აბ.).

გუგრა - გოგრა, კვახი. გუგრა მიყიდა ბაზრით. გუგრაჲ (ღამბ.როსტ.); გუგრა (შან. რეც.); მაყ.

გუგრაბალი -თეთრი, ნამყენი ბალი. გუგრაბალით მურაბას ვაქითევთ. გუგრაბალ (ღამბ.).

გუგრათავი - გოგრათავიანი, თავმოპარსული. მაგი გუგრათავი ღამეში ანათევს.

გუგრი ქათა -გოგრიანი პელმენი. გუგრი ქათა გააქითე დამიზახე. გუგრი გირცი (ღამბ.) გუგრი ქათაჲ (როსტ.).

გუგრიან ფლავი - გოგრა შერეული ფლავი. გუგრიან ფლავი გამიქითა. გუგრიან ფლავ (როსტ.).

გუდა -ტყავისაგან დამზადებული პარკი. ადრე პურს გუდაში ვიდევდით. გუდა-პარკი (ი. აბ.); გუდაჲ (ღამბ.).

გუდინები- გუდიაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

გუზგუზი - კარგად მოგუზგუზე ცე-

ცხლი. გუზგუზოვს; ცეცხლი გუზგუზი ჯმა ეიქა მოდიოდა.

გუთბარახი - დასახლებული პუნქტი საინგილოში.

გუია ეიგრე ამბოვენ - გამოცემით ასე ამბობენ. გუია ეიგრე ამბოვენ, ზალით წაიყონაო.

გულ ალება - თანაგრძნობის აღმოჩენა. ჩონც წეველეთ გულ აალებლა. გულ ალევაჲ (ღამბ.).

გუშლა-გუშლა წასლა - სიცილ-კისკისი. გუშლა-გუშლა წაუდა, გუშლა-გუშლა ტარება უყუარს.

გულაბახანი//გუნაბახანი - მზესუმზირა. ერ მინდორში გულაბახანი დათესა, მეორეში-ქერი. გუნაბახან (აზ.) - ჯანგ. ღამბ.

გულბა - სარეველა ბალახი. გოროველა.

პურში ბევ გულბა არი. გულბაჲ (როსტ.); ღამბ. მაყ.

გულ-გაგრილება - ზრუნვის შენელება, არაფრად ჩაგდება. შორს ქნაში ინსანმა გულ-გაგრილება იცის. გულ გაგრილევაჲ გულისჯერება, გულის მოოხება (ღამბ.).

გულ გადალოკა - შიმშილით გულის შეღონება. ერაგე ფინთა გულ გადალოკა, შენ არ იცი. გულ გადალოკაჲ (ღამბ.).

გულ გაქანება - გულის შექანება. ნაგახტან გული გამიქანდა. გულ გაქანევაჲ (როსტ).

გულ გაწყალება - მობეზრება. რა გული გამიწყალე წაი მოჰშო ეიქაი.

გულ გომოსლა - გულის ჩქარა ცემა. გულ გომოსულინჟახ მირბოდა. გულ გომოსულაჲ (როსტ).

გულებიანი - ვარდებიანი. გულებიან პერანგი მიყიდა. გულევ - ვერცხლის ქამარი (როსტ.)

გურზა გრლი - შხამიანი გველი. კალიევთან გურზა გრლი მოუკლავყე. გურზა (აზ.).ღამბ.

გულზე დადგომა - დამახსოვრება, შეწუხება. გულზე ადგა, ჰამეშა მაგი დარდი გულზე ადგა.

გულ მიცემა - გამხნევება, ძალის შემატება. გულ აზლევს. იმი გულ მიცემასუკან გაყოჩაღდა. გულ მიცემაჲ (ღამბ.). როსტ.

გულ მოწყეტა - გულის დაწყვეტა. გულ წყეტავს. ერაგე რაიმეს ნუ ამბოვ, ინსან გული მოჰწყიტო. გულ მოწყეტაჲ (ღამბ.)., როსტ.

გულ ქნა - გაბედვა, გაგულადება. გულ ჩიდის; გულაღმა წევს. გულქნაჲ (ჯანგ.).

გულ შომოყრა - გულის ტკივილი. გულ იყრის; გულ შომოყრასუკან ცოტა ხანში ფერი დაკარგა.

გულაღმა - ჰორიზონტალური მდგომარეობა. გულაღმა წევს.

გულაღმა დაგდება - უყურადღებოდ მიტოვება. გულაღმა გდია, უპატრონო გუ-

ლაღმა გდია.

გული დაჭერა - საკვებით მოღონიერება, დანაყრდა. გადატ. გაციება. გული დოვჭირა, ნაჭამმა გული დოვჭირა, გული დოვჭერია ვერ ლაპარიკოვს. გულ დაჭერაჲ (ღამბ.).

გულისწორი//გულიისწორი მოხალებაჲ - დიდი ტკივილი. ერაგე ვიქენე გულიწორი მემეჯალა. გულისწორ მოჯალებაჲ (როსტ.).

გული შეწუხება - შიმშილისაგან ძალის გამოლევა, მისუსტება. დიახ მამშიებია გული მეწურება. გულ გაწურაჲ (ღამბ., როსტ.).

გული წასლა - ცუდად გახდომა. გული მიჰდის, პურუჭმელა ინსან ზოგჯერ გული მიჰდის.

გულყრა - ცუდად ყოფნა, შფოთვა. გულ იყრის, ჰეგინ წაი, გულიყრის.

გულუკატარი - ვარდებიანი, წითელი ჩითის თავსაფარი. გულკატარი შამაახივა კისერზე. გულლიალლულ (როსტ.).

გულყივარი//გულყევარი - გულ-ღვიძლი. გულყივარი დემეწო. გულყევაჲ (როსტ.)., ჯან.

გულყივარი ატკიევა - შიგნეულობა, გულ-ღვიძლის ტკივილი. გულყივარი მტკივა, სრუ რაიმე, გულყივარი ტკივა. გულყევაჲ, გულყევაჲ დაჭერა (ღამბ., როსტ.).

გულ წაღება ნუ იცი - გულის გაწყალება. შენ ჰამეშა გულ წაღება ნუ იცი. გულ წაღევაჲ (ღამბ.).

გუმანი - ეჭვი, ვარაუდი. გუმანით ჯდები ჰევი საქნია. გუმან (აზ.); ჯანგ. ღამბ. მენთ.

გუმუში - ვერცხლი. ადრე გუმუში ქამრები იყო. გუმუშ (აზ.); ჯანგ. ღამბ.

გუჟი//გუჟ ქნაჲ - ძალა, ღონე, ძალადობა. მოი, ნახოთ რა გუჟი გაქონ. გუჟ ქნა კი არ იქნება. გუჯ-სიძნელე. მეტი სიმძიმე (როსტ.); გუჟი - ენერგია (იმნ.).

გუჟ დატანება - ძალდატანება. გუჟ დატანებაში არ მაასულია.

გუნაჰ//გუნაჰქარი//გუნასუზი - ცოდვა, შეცდომა, ცოდვილი, უდანაშაულო. მაქ საქმეში გუნასუზია. გუნაჰ (აზ.).

გურგალი//გურგალ პური - მრგვალი, მრგვალი პური. გურგალ პურ დაკრა არ ვიცი. გურგალ (ღამბ.); შან.რეც. გურგალი. მგურგალი (მენთ.); გურგვალი (მარტ. იმნ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (რაჭ.), გრგალი, გურგოლი (კაიშ.), გურგუალი, -გორგალი, მორგვი; გუირგულად - მრგვლად - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

გურგიანა - ხორბლის ჯიში, თეთრი თავთავი აქვს. წვრილი მარცვალი. გურგიან პური დავთესე. გურგიანა, გურგიან პურ (ღამბ.).

გურგური - ჭექა - ქუხილი. გურგურობს. მალე წაი, გურგუროვს.

გურგური - ჩაღრმავებული ადგილი. ზროხა გურგურში ჩავარდა.

გურგური - ცეცხლის გიზგიზი. ცეცხლი გურგუროვდა. გურგურ, გურგუროვაღ, გაგურგურევაღ (ღამბ.); ჯ̌ან. ჭყ. როსტ.

გურდჟიორ - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში.

გურჯი ყოშუნ - მთა დაღესტნის საზღვართან.

გუჰა - თითქოს, ვითომც. გუჰა ქორწილი ალარ საქნია.

გურუ - არაფრის მცოდნე, უვიცი. ცარიალ გურუ ხარ. გურუე (ღამბ.).

დ

დაბლანდევა//დაბლანდება - უშნოდ დაკერება. დაბლანდევს, დაბლანდება. შარვალზე საკერებელს დაკერევს, ოხშარსუზა დაბლანდევს. დაბლანგაღ, დაბლანდაღ -იგივეა, რაც ალარაღ (ღამბ.)

დადგომელი - ღამის გასათევი ადგილი. დადგომა; შაჰარში დადგომელი არ მაქო. დადგომელა - ღამის თევით სამძე წასვლა (როსტ.).

დადება - ჩაარტყა, გადატ. მოტყუება. დადოს, ერ კაი ბუზანი დადო თავში, ელედოს რახან მუა, დადო მაგრა. დადოვაღ (როსტ.).

დავაი ქნა - ჩხუბი. რა დავაი ქნა იცი. დავაღ ქნა, დავაღ კეთევაღ (ღამბ. ჯ̌ანგ.).

დავლა - დავლა, შემოვლა. დავლოლა, ყოუმ-ყარაბაი დავლოლა ჰაზირი იქნე. დავლოლა (როსტ), დავლაღ (ღამბ.)

დააკმენინევა - დაკბენინება. დააკმენინევს, დააკმენინა. დედამ შუილს თავი ვაშლი დააკმენინა.

დააკიწკიწევა//დაკიწკიწება - დასუფთავება, საგანგებოდ გაწმენდა. დაკიწკიწევს, დაინახია, როგო დააკიწკიწა სახ-კარი.

დამხალა - გვარიანად სცემა. დამხალევს, კარგა დამხალა, გოვშო. დამხალ (ჯ̌ან.).

დატურტურება - აქეთ-იქით ტუნტურით ტარება. დატუნტურევს. მე არ ვიცი ჰეიმა რაიბე დატუნტურევს.

დაფლატუნება - უხალისოდ სიარული, ფეხების თრევით სიარული. დაფლატურევს, ზლივ-ზლივ ფეყევს დაფლანტურევს.

დაფორებულ - დაობებული პური, დაფორებულ პური სა მაქო. დაფორეველ (როსტ.).

დაჩოლფათება//დაჩოლფათება - დაკნინება, დამცირება. ძალის გამოცლა, მოთენთვა. ერაგე დაჩოლფათა ადგილით ვერ იზრის.

დაწკაპწკაპება - წკაპწკაფით, წვეთ-წვეთად დასხურება. დაწკაპწკაპა. წინასწარ წყალ დაწკაწკაპებს.

დაწოლი - დასაწვავი. ზამთრიბეი დაწოლ შიშაც ალარ მაქო. დაწოლ

(როსტ.).

დაახრელი - დასაბერტყი კაკალი დაახრელი მაქო. დაახრელი (როსტ.), დახრაჲ ღამბ.). ჳკან. შან. რეც.

დაახრტინევა - დასუფთავება, გაწმენდა ნაგვისგან. ჰარ დილაზე ქოხს დაახრტინევს.

დაავდელი - დასახდელი (ტანისამოსი, პური). პური დაავდელი მაქონ, დაავდელ ადგილი არ აქო. დავდაჲ (ღამბ.), გიგ. თოფ., ქავთ., (თიან.)

დაბათ-ჩაი//დაბალთ ჩაი- მდინარე. ჩაედინება ყარაჩაიში.

დაბალება//ჩაბალება - ხილის გადამწიფება. დაბალებულა მურაბას ვერ ავადუღევ. დაბალევაჲ, ჩაბილევაჲ, გადაბალევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაბანი - ქუსლი. დაბნიანზე ვერ ეტარება.

დაბაჟღანა - დაბალი, უშნო ტანის ადამიანი. ერაგე დაბაჟღანა რაიმე იყო,

შახედნა არ მოგინდება. დაბაჟღანაჲ (ღამბ.როსტ.).

დაბარაბარება - გათანაბრება, გათანასწორება. აბარაბარევს, ერაგე დაიჭი ერთმეთთან დაბარაბრე. დაბარაბარევაჲ (ღამბ.).

დაბასება - შეჯიბრება, დაბასულან. არ ვიცი რაიბე დაბასულან ერთმეთან. აბასევაჲ (როსტ; დაბასევაჲ (ღამბ.). დოვბასოთ - დავიჭიდნეთ (შან.რეც.); დაბესევა - სანაძლეოს დადება (ნიჟ.); დაბასევაჲ (ჳკანგ.).

დაბალი - თურქული, საქონლის დაავადება. ზროხას დაბალი აქო. დაბალ (ჳკანგ.); ღამბ. ცხენის ავადმყოფობა (ქავკ.).

დაბზანება//დაზმანება - შეტოლება. დაზმანება; ერთა დედექეთ დაბზანება მინდა. დაბზანევაჲ, დაზმანევაჲ (ღამბ.); წააზმანა, შეეზმანა (საბა), შეზმანება (ჩუბ.); გაზმანვა, ზმანვა - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ), დაზმანება (ნიჟ.), გაზმანა - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

დაბინავება - დასახლება, ადგილის მონახვა. დაბინავებასუკან თქენსა მაასულივარ. დაბინიევაჲ (როსტ.)., დაადგილევაჲ (ღამბ.), შდრ. ჩუბ. მენთ.

დაბნელევა - დაბნელება. დაბნელევაში თქენსა მაასულივარ. დაბნელევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაბლითა - დაბლა მყოფი, ქვეითა. დაბლითა ნაქნარ შტოითი მოჰწყიტე. დაბლითაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაბრახტუნევა - დათახთახება, შეტევა. ცოტა დაბრახტუნებითავ გადაიხორწა. დაბრახტუნევაჲ (როსტ.).

დაბოშება - მოშვება, კანაფი დაბოშება არ დაიმირწყო. დაბოშევაი - არყის, ძმრის, ღვინის გაწყალება, გრადუსების დაცემა ცუდი მოვლის გამო (როსტ.), დაბოშებაჲ - გაბოხება (ხმისა); სიმაგრის გამოცდა (ღამბ.); დაუბოშდება (ჭინჭ. ვაჟა).

დაბოშებული - მოშვებული.

დაბრეცა - არასწორად გავლება. ზოლისა. დაბრეცული, ხაზი რაიბე დაბრიცა.

დაბრეჯა - უშნოდ მოგრეხა. დაბრეჯული; რაიბე დაბრეჯულ კოვზ მაზლევ, დაბრეჯულ ფეყებიანი. დაბრეჯაჲ, დაბრეჯულ (როსტ. ღამბ.).

დაბრიმება - დაბრმავება. არხის მიწით ამოვსება. ინსნი დაბრიმება არ იქნება, არხი დაბრიმება მაგი საქმეერი,ზროხაჲ ზუზუ დაბრიმებულა. დაბრიმავება (ჯანგ.). დაბრიმევაჲ (როსტ.). დაბრუმიევაჲ, დაბრიმიევაჲ, დაბრუმაევაჲ - კვალის მოსპობა. გახმობა, ამბობენ მეწველ საქონელზე (ზუზუ დაბრიმებულა) - ღამბ.

დაბრუშა - დანაოჭება. პერანგი ლამაზა დაბრუშა. დაბრუშვაჲ (ღამბ.).

დაბრუნება//ბალახ დაბრუნება - გადაბრუნება, გვერდის შებრუნება: დაკაჭულ ბალახი დაბრუნება არ დაგმირწყდეს, დაბრუნევაჲ (ღამბ.): იხ, ბალახ დაბრუნევა.

დაბუბნა - ერთბაშად, ხარბად მობლუჯვა. ბუბნის; ქინძი დაბუბნა გოვშო. დაბუბნაჲ (ღამბ.); ბუბნ: დაბუბნეს, მოთელეს (შან. ვაჟა III). დაბუბნა (როსტ.).

დაბუჟება//ფეყი დაბუჟება -მოდუნება, უგრძნობლობა, ფეხის მოდუნება. ფინთა ვიჟექე ფეყი დამიბუჟდა. დაბუჩევაი (როსტ.); იხ. საბა: დაბუშება, ჩუბ. დაბუჟება; ფეხთ მოჭირება (ი. აბ.); დაბუჩევაჲ, დაბუჟევაჲ (ღამბ.); დაბუჩება (მენთ.).

დაბურა - დახურვა. იბურება; ერაგე დაბურა იცის ვერ იცნოვ. დაბურვა (ი. აბ.).

დაბუღებულ პური - დაორთქლილი დამბალი პური. დაბუღებულ პური. დაბუღებულ პურით ნადის ვერ ჩამაცილევ.

დაბუჭება - დაბიჯება, ფეხის დადგმა, გადაბიჯება. დაბუჭებას; ჟერ ფეყი დაბუჭება არ იქნება. დაბუჭევაჲ, დაბიჭევაჲ (ღამბ.); გადაბიჯება (ჯან.); შან. რეც. დაბუჭევაჲ (როსტ.).

დაბუჯა - დაბუხება, სიარულის უნარის დაკარგვა. ფეყევ მოკეცითავ ვიბუჯები. დაბუჯაჲ, დაბუჯევაჲ (რო სტ. ღამბ.). დაბუჯევა-ფეხთ მოჭირვება (საბა); შდრ. ჩუბ. მენთ. კირ., ჭინჭ., ვაჟა, კაიშ.

დაბღაჟნა - უშნოდ წერა. დაბღაჟნული; მაგი დაბღაჟნულ მინ წაიკითხავს. დაბღლანჟაჲ (ღამბ.).

დაბღერტა - დაბერტყვა, გასუფთავება. ბღერტავს; თხილი დაბღერტას მოჰჩა. დაბღერტაჲ (ღამბ.როსტ.).

დაბღლერზა - უხეიროდ, უშნოდ ხილის მოკრეფა. ბღლეზავს; ლოღი დაბღლერზა, წავდა.

დაგაზა - თავქუდმოგლეჯით სირბილი. დაგაზული; დავნახე როგო დაგაზული მირბოდა.

დაგება - გაშლა საწოლისა. აგევს, უგევს, დოვგა. ფართალ დაგება არ დაიმირწყო.

დაგება - წყლის გაშვება. დილიგში წყა-

ლი დოვგი.

დაგება - წნილის ჩადება. ქალამი დაგება არ ვიცი.

დაგება - ტარ დაგება. წალდი ტარი დოვგა. დაგევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაგლეჯული - დაგლეჯილი. გლეჯავს; ერ დაგლეჯულ შარვალი მამიღა.

დაგლეჯა - დაგლეჯა.

დაგლეჯა - დახევა.

დაგლეჯა - დამტვრევა.

დაგლეჯა - გატეხა (ღამბ.).

დაგორგლება - დამრგვალება, ერთად დახვევა. აგორგლევს; ნეჭას დაგორგლებასუკან ყუჟურში ვაყუდევთ. დაგორგლევაჲ (ღამბ.) .

დაგრთიება - დაახლოება. ჰავაშ-ჰავაში ჰეგენი დაგრთავდნენ.

დაგრიალება - ბევრი ხილის ერთბაშად ჩამოცვენა. ვაშლი შარყევითავ დაგრიალდა. დაგრიალევაჲ (ღამბ.).

დაგრობა//დაგრიმა - რჩოლა, რქენა. გუშინ ფურმა ყმაწილ დაჰგრიმა. გრომაჲ, დაგრობაჲ (ღამბ.როსტ.). გურემა - სხუერა (ჩხლეტა) - საბა; გვრემა - გვემა, ცემა (ჩუბ.); გრემა (ჯან.).

დაგროშა - მსხვილად დაფქვა. გადატ. ზედმეტი ინფორმაციის მიწოდება. სიმინდი დაგროშა, ბევ დაგროშა. დაგროშაჲ (როსტ.). იხ. საბა. გროში.

დაგრუება - დაგროვება. გადატ. მათხოვრობა. დაგრუება კარგა იცის, მიცემა უჭირს, კარი-კარზე დაგრუება

მის უხარიან. დაგრუევაი, დაგრუოვაი, დაგრუევაჲ (ღამბ.).

დაგუბება - დატბორა. გუბდება; დაგუბებულ წყალი გოუში.

დაგუდება - ტანისამოსის ტანზე უშნოდ დადგომა. დაგუდებული; ვერ ჰხედავა პერანგი როგო დაგუდებულა. დაგუდევაჲ, დაგუდევაჲ (ღამბ.).

დაგულა - დახურვა, დაკეტვა.დაჰგულავს; დანა დაგულა შარვლი ჟიბეში ჩაიდო, ოთაღი კარი დაგულა. დაგულაჲ (ღამბ.როსტ.). დაგულვა (ჯან. ჩუბ. მენთ.); დაგულავს (კაიშ.); დაგულვა, შეგულვაჲ (უთურგ.), გიგ., თოფ., ქავთ. (თუშ.), კარების დაგულვა - კარების ჭვრიტეების დაჩურთვა ჭინჭ. (ხევს.).

დაგუნდება - ცომის დაგუნდვება. აგუნდევს; ცომი დაგუნდებას ჟერ არ მოჰჩომილა. დაგუნდევაჲ (ღამბ.).

დაგურგლება - დამრგვალება. აგურგლებს, დაგურგლებული; დაგურგვლიებულ ცომს სათხელებლით ვათხელევთ. და(მ)გურგლევაჲ (ღამბ.); დაგორგლევაჲ (როსტ.).

დადაღა - ცხიმეულის დადნობა. დადაღული; ბაზრით მანაღევ კარაქი დადაღა. დადაღაჲ (როსტ.ღამბ.); დადაღვა - ცხიმში ხახვის მოწვა საშეჭამანდოდ (მენთ.).

დადი - მდადე, მაყარი ქალი, რომელიც

პატარძალთან არის. რაიბე დადი არ წაჰყევე? დად (როსტ. ღამბ.); მდადე (ჩუბ. მარტ-იმნ.); დადი (უთურგ.); ჯან.

დადრეცა//დადრიცა - გადატ. გადაყლაპვა, შესანსვლა. დრეცავს; რაც ჰქონდა დადრიცა. დადრეცაჲ (როსტ.) შდრ. ჩადრეცაჲ, მენთ. დადრეცა.

დადორდღნა - დანერწყვა. დადორდღნა გოვშო. დორდღნის; დადორდღლაჲ - დადობლა (ღამბ.);

დადღრენა - ბაგეების გადმობრუნება. ღრენავს; დაღრეჟა (როსტ.) . დადორღვა (ქაჯ.).

დადუდრიანება - მსხვილად ქცევა. ალუნჩა დადუდრიანებულა. დადუდრუანევაჲ, დადიდრუანევაჲ (ღამბ.).

დადღაბნა - დასვრა, დასვრილი. დადღაბნილი; აქავრობა დადღაბნა, წავდა.

დადღრენა//ყბაი დადღრენა - ინფორმაციის გაცემა, უშნო დაღრეჯილი, ულამაზო. დადღენული; რა დადღრენულ რაიმერი. ყბაი დადღრენა მაგი საქმეერი. დადღრენა - ბაგეების გადმობრუნება, დაღრეჯა (როსტ.); დადღრენაჲ -ღრენით პირის დაღება (ღამბ.).

დავაზირება - დავალების მიცემა, დასაქმება, დაკვალიანება. ვაზიროვს, დოვაზირნია.

ბრიგადელ დოვაზირნია. დავაზირევაჲ -ბრძანება, დავალება, დასაქმება (ღამბ. როსტ.). უვაზირა (ჯან.); ვაზირობა -საქმის რჩევა (საბა).

დავარდნილი - გამხდარი, დასუსტებული. დავარდნილ საქონელი ჯორცი არ ვარგა.

დავლა - მონახულება, შემოვლა. მაგა დავლა დიახ უყუარს. დავლაჲ (როსტ. ღამბ.).

დავსობა - დავსება, ამოგდება. დაავსოვს; სახ-კარი დავსობა ნუ იცი. დავსევაჲ, დავსოვაჲ (ღამბ.).

დაზანზარება - რხევა, შერხევა. ზანზაროვს; ნაგახტან იქავრობა დაზანზარდა. დაზანზარევაჲ (ღამბ.).

დაზახა - დაძახვა. იზახის; მატყლი დაზახა, წინდევ შაქმნა მინდა. დაზახაჲ (ღამბ.).

დაზახება//დაზახნა - ყვირილი, ხმამაღლა დაპატიჟება, შერქმევა. თქენ დაზახნა დამირწყებიაყე. დაზახნა არ მიყუარს, სახელ დაზხნა ჩემზე იყოს. დაზახნაჲ (ღამბ); დაზახება (ი. აბ.).

დაზბანება//დაზმანება - დატოლება, დაზომება. აბზანევს; შარვალ ყიდვაში დაზმანება არ დაიმირწყო. დაზბანევაჲ (როსტ.).

დაზგლუნა - გაცურება, გასრიალება. ზგლუნავს. ნაგახტან დაზგლუნა, ხელით გამივარდა. დაზგლუნევაჲ, გაზგლუნ(ე)ვაჲ (ღამბ.); ზგლუნ-საგლინავი, ლიპი, გლუსუნი;

დაზგლუნდა - დაცურდა (ჯან.); გლუნვა- ყინულზე ცურვა, სრიალი (მენთ.); ოუმლინდება (ძოწ.).

დაზებნა - ძებნა, მოძებნა. ზებნის; დიდსან დაზებნა ვერ იპოვნა. დაზებაჲ, დაზობრაჲ, ზებნაჲ (ღამბ. როსტ.).

დაზელა - დარტყმით ჭურჭლის შეზნექა, გალუნვა, გაფუჭება. ზელავს, ზელვა. დაზელულ ქობი მამცა, ჯრები დამიზილა. დაზელაჲ (ღამბ. როსტ.).

დაზრა//დაზრომა - დაძვრა, განძრევა. ადგილით დაზრა ეზარება, დაზრომასუკან ვერ დაალონევ. დაზრაჲ, დაზრომაჲ (როსტ. ღამბ.) .

დაზობა//დაზოვა - შობა, მოგება. ჩონ ზროხაი დაზობაში მოი. დაზოვაი, ზოვაი (როსტ. ღამბ.); არდანაზოვ - უზვი. ახალდანაზოვ - ახლად მოგებული; ერ დანაზოვ- ერთნაყოლი; ტურა იზება (ჯ,ან.), ზობა (ჯ,ან.); იზვება (საბა); ზვევა (ჩუბ.), ზარვა, იზარება (ლეონ.); ზობაჲ - გაბევრება, გამრავლება (უთურგ.); ზვება (ჭინჭ. ხევ.), საზვები - მაკე პირუტყვი.

დაზურგა - დიდი ტვირთის წამოკიდება. დაზურგული; ერ შაჰხე, როგო დაზურგულა. დაზურგაჲ (როსტ.).

დაზღარტება - დახეთქება, დანარცხება. ორჟერ მაიქნივა მიწაზე დააზღარტა. დაზღარტევაჲ (ღამბ.).; ეჟღეტება (ნიჟ.).

დათალამება - თივის თალამებად დაწყობა. ბალახი დათალამება არ დაგმირწყდეს. დათალამევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დათარაშება - დატაცება. წინ მანალევ რამეი დათარაშება ნუ იცი. დათარაშევაჲ (ღამბ.), თარაშ (ჯ,ან.).

დათლა - დათვლა. დათლას//ითლის; სამშენებლო მასალის გათლა. ცხორი დათლა არ დაიმირწყო, აჰტაჟი დათალა. დათულაჲ, დათლაჲ, დათლოვაჲ (ღამბ.).

დათერგნა -დატუქსვა. თერგნის; რაიბე იცი ინსნი დათერგნა. დათერგაჲ (ღამბ. ჯ,ანგ.).

დათითქნა - თხუპნა, თხვრა. თითქნის, მოჰჟდა, დათითქნა წაუდა.

დათუნანები - დათუნაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

დათურთქლა - ხილის ცხელ წყალში წამოდუღება. თუთქავს, ქრივალი დათურთქლა ჩაფარზე დააყარა.

დაი-დაი - ბავშვის დასაძინებელი ნანა. დაი-დაი შულო, დაი-დაი. დაჲ-დაჲ (როსტ. ღამბ.). შან. რეც.

დაიდა//დაჰადა -უფრო მეტად. დაჰადა კაი იქნა მაგი იქ წასლა. დაიდა (აზ.)-დიდად (ღამბ.).

დაირისხა - დაფიცვა. დაიფიცა-დაირისხა მე არ მიქნიაო.

დაირმან-ჩაი - მდინარე. ჩაედინება მაწიმის წყალში.

დაყროყინება - ყროყინი. ყროყინოვს, დაიყროყინა, ვირმა ნაგახტან დაიყროყინა.

დაფუშა - დაშლა. დაიფუშება, დაფუშული, დაფუშულს; კარგა არ დანადგამ სახლი დაიფუშება.

დაჩხლართა - უშნოდ დაგრეხა, ათელა. დაიჩხლართება, დაჩხლართულს; ერაგე დაიჩლართა წრრ ვერ იპოვნი.

დახარჟა -გარდაცვალება. გუშინ სალამოზე დაიხარჟა.

დაკაფა - შტოების დაჭრა. შიშაიბეი მუხა დაკაფა. დაკაფა - დაჭრა (ი. აბ.).

დაკაჭა - თიბვა. ყოროლში ნაქნარ ბალახი დაკაჭა. დაკაჭაჲ (როსტ. ღამბ.); კაჭვა (ჯან.); გაკაჭვა (მენთ.).

დაკაჭიება -კაჭებად დაჭრა. აკაჭიევს, ყარფუზ დაკაჭიება უნდა. დაკაჭევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაკაწრა - ბრჩხილებით, ბრჭყალებით დაფხაჭნა. დაჰკაწრავს, პირი ბითოვ დაკაწრული ჰქონდა.

დაკერა - დაკერება, გაკერვა. დაჰკერავს, დაკერული. შარვალი დაკერა არ იცის. დაკერაჲ- გატეხილი ხის საგნების შეკეთება, გამთელება (ღამბ.); დაკერული (ი. აბ.).

დაკეჭნა - უშნოდ დაჭრა, გაფუჭება. კუჭნის, ხეზე ცულით ნიშნის დადება. ყოროლში მუხა დაკეჭნა.

დაკინკილება - ჩამოკიდება, ჩამოკონწიალება. ურმიბეი დაკინკილებაში გაჰტყრო. დაკინკილევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაკლა - დაკვლა. დაჰკლავს, ერჟა ზროხა დაკლა წავდა. დაკლაჲ (ღამბ.).

დაკლეტა - დახურვა, დაკეტვა. სახლი დაკლეტასუკან გული ფარაღათა მაქონ.

დაკლეტა - დახურვა, დახშვა (ი. აბ.); დაკლეტაჲ (როსტ., ღამბ.).

დაკლორსა - მანჭვა-გრეხა, უშნოდ მიხვრა-მოხრა. დაინახია, როგო დაიკლორსა. დაკლორსაჲ (როსტ.).

დაკმენა - დაკბენა. შაჭიდნაში დაკმენა მის გოვგია. დაკმენაჲ (ღამბ.).

დაკნეპა - უმადოდ ჭამა, ციცქნა. ცოტა დაკნიპა დააგდა, არ ჭამა. დაკნეპაჲ (ღამბ.). იკმკნება - ცოტას უგემურობ ჭამს (კაიშ.).

დაკნოტა - დაკვნეტა. ზრონამ მეივა დაკნოტა. დაკნოტაჲ (ღამბ.).

დაკონწა - განასკვა, აქედან შესაბამისი შესიტყვება. ბრიმა დაკონწა - მჭიდრო

ნასკვის გაკეთება. ჰიყლინბა დაკონწა - ადვილად გასახსნადი მარყუჟი. კანაფი ბრიმა დაკონწა. დაკუნწაჲ (ღამბ.); კუნწვა (ჯან.).

დაკოლა - ნაფეხურის დამჩნევა. მიწის გარშემო კვალის გავლება. კოლავს, სახლი დამიწმენდია არ დაჰკოლო. ერთხელ შომოუარა, დაკოლა წავდა. დაკოლაჲ (როსტ., ღამბ.). დაკვალვა მიწისა (მენთ.).

დაკოლტება - შედედება. დაკოლტებული, სისხლი დაკოლტება კაი რამე არა. დაკოლტევაჲ (ღამბ.); დაკოლტება (მენთ.).

დაკოპა - მომდინარე წყლის შეკავება მიწის ბელტებით. კოპავს, ხევში წანასულ წყალი დაკოპა. დაკოპაჲ - ბრინ-

ჯიის დასათესლად განკუთვნილ ადგილში კოპების გაკეთება. (ღამბ.) დაკოპა (ჯან.); როსტ.

დაკოსება - უადგილოდ გამოჩენა. რა დაკოსებულა, ჰეგი მინ დოვზახა.

დაკოტმანება - გამხმარი თივის გროვად დაწყობა. აკოტმანევს, გამამყევ ბალახი დაკოტმანებაში მემეშელე. დაკოტმანევაღ (როსტ. ღამბ.).

დაკრა - დაკვრა, დარტყმა. ერთხელ დაჰკრა, მიწაზე დააგდა.

დაკრა - საკრავზე დაკვრა. დოლზე დაკვრა დამაჩივა.

დაკრა - ცომის ჩაკვრა. პური დაკრა ვიცი.

დაკრა - ეშმაკისაგან შეპყრობილი. ჰეგი ღმერთისგან დაკრულია.

დაკრა - საჭმლის მოუნელებლობა. ერამქოთ უჭამია დაჰკრია, ველარ სენოვს. დაკრა (როსტ.); დაკრაღ (ღამბ.) .

დაკუკურება - კურკურის გამოჩენა. ხეები უჟე დაკუკურებულა. დაკუკურევაღ (ღამბ.)

დაკუნზა - წაკუზვა, ჩაკუზვა. დაინახია, როგო დაიკუნზა. დაკუნზაღ, ჩაკუნზაღ, გომოკუნზაღ (ღამბ.).

დაკუნტა - დაკუზება, იკუნტება, დაიკუნტა. ერაგე ფინთა დაიკუნტა სრუ რაიმე გომოჩდა.

დაკუნტული ტარევაღ - დაკუზული სიარული. დაკუნტული ტარევას მოჰჩი.

დაკუწა - წვრილად დაჭრა. ჰკუწავს, დაკუწული. ჯორცი დაკუწას მოჰჩა. დაკუწვა - წვრილად დაჭრა (ი. აბ.); დაკუწვაღ - გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ.); ღამბ.

დაკუჭვა - დაჭმუჭნა. დაკუჭული; შაჰხე როგო დაკუჭულა მაგი პერანგი. დაკუჭაღ (ღამბ.); დაკუჭვა (როსტ.); შეკუჭვა- შეხრუსტვა (ჩუბ.); კუჭვა (ჭყ.).

დალაგი - პარიკმახერი. დალაგი არ გოქონ სოფელში. დალლაგ (იმნ.).

დალამული - მინდორი სოფელ ითითალაში.

დალავა - გათელვა, გატკეპნა. გადატ. დაჩაგვრა. დაილავება; ტალახი დალახა, ყმაწული დალავა, ჭიაი დალახა. ფეყით დალავა, გადავდა. ბევ ტარებით დილიგი დაილავება, ფეყებით ტალახი დალავა, ყმაწულ დალავა არ იქნება, ჭიაი დალავუსაკან სრუ გაწყალდა. დალავაღ (ღამბ.); დალავინებაღ (როსტ.); დალავა, ლავვა (ჯან.); ლახვა (შან. ვაჟა I), ლავ (შან. ხევს.); დალავვა (მენთ.); დალახვა (ჩუბ.) დალახავს ქეგლი (თუშ. ფშ.); უთურგ. ჭინჭ. ვაჟა.

დალბობა - დასველება. ალბობს, დალბობილი. გამხმარ პურს დალბობა უნდა. დალბომა - დასველება (ი. აბ.); დალბოვაღ (ღამბ.).

დალენგება - დაყოვნება, გაჭიანურება. ალენგევს, სესხი არ დაალენგებივარ. დალენგევაღ (აზ.)- ღამბ. როსტ. დალენ-

გაჲ (ჯანგ.)

დამაკება- განაყოფიერება. შენ ფური წელს დამაკებულა.

დამალიობან - ერთგვარი თამაშია. ერთი თვალს დახუჭავს დანარჩენები იმალებიან. გახუჭული თვალახელის შემდეგ მათ ეძებს: დამალიობან ვთამაშოვდით ყმაწილობაში. დამალოვან- დამალობანა (როსტ. ღამბ.).

დამბურა//დამპურა - დაბალი და მსუქანი ადამიანი. ერ პატრა დამპურა რაიმერი. დამბურაჲ (ღამბ.). შდრ ჩუბ. დამბურა.

დამგურგლება -დამრგვალება. აგურგლევს, დამგურგლებაში კაი საქნია. დამგურგლევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დამდნარი - დალეული, დადნობილი. ერ დამდნარ ჩითით შამიკერა პერანგი. დამდნარი (ი. აბ.).

დამერჟნა//დამერჟა - დანაძლევება. არ ვიცი რაზე დაიმერჟეთ. დამერჟნაჲ (როსტ. ღამბ.). დამდამი არი, ჭამჭამი არ - უსუფრაო ცეკვა-თამაში. დამდამი არი ჭამჭამი არ.

დამზახნელები - წვეულებაში დამპატიჟებელი პირები. დამზახნელები გავგზავნე სოფელში. დამზახნელები (ღამბ.).

დამზერა - ჩუმად თვალთვალი. მალივი დამზერა რაიბე იცი? დამზერა - დაყურება, თვალთვალი (ი. აბ.).

დამიზნება - მიზანში ამოლება. მაგამ დამიზნება კარგა იცის.

დამირწყება - დავიწყება. მაგამ ჰამეშა დამირწყება იცის. დამირწყევაჲ (ღამბ.); დამირწყება (ჯან.); როსტ.

დამკლანზა - დამკლავება. კლავები დამკლანზასუკან ხანჟალი აიღა ხელში. დამკლანზაჲ (ღამბ.). იხ. მენთ. დამკლავება.

დამჟიებულ - დამჟავებული. დამჟიებულ ქალამიც წინ დამიდო. დამჯიევაჲ, ამჯიევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დამრიალება//თოლევ დამრიალება - დაბრიალება, თვალების ბრიალი, გაბრაზება. თოლევ დაბრიალება კარგა ვიცი. დაბრიალევაჲ (ღამბ.); მრიალი (ჯან.).

დამრუშკა - დაბღვერა, დამრუშკული, რა ქნილა, რა დამრუშკულა. დამრუშკაჲ (როსტ. ღამბ.). დამრუშკული- გაბრაზებული (კაიშ.).

დამფადუმფი - ნაღარის, დოლის ხმა. დამფადუმფი ხმი გაგონითავ ჴელევ შლის. დამფ, დამფადამფ (როსტ.).

დამშნრვა//თავდამშრვა -კოხტაობა, მშვენივრად ჩაცმა. ქორწილში წასლაში თავი დამშნრვა ლაზიმია. დამშნოვაჲ, თავ დამშნოვაჲ (ღამბ.).

დამწარება - დამძაღება. დამწარებულ ჰალვა იყო. დამწარევაჲ, გამწარევაჲ (ღამბ.).

დამხალება - გადატ. კარგად ცემა. ერაგე კარგა დაამხალა ერ კურა ფართლით ვერ დგება. დამხალევაჲ (როსტ. ღამბ.). დაამხალა ჯან.).

დანაზელი - გვერდებდაჭყლეტილი

ჭურჭელი. დანაზელ ქობი მე რაშ მინდა. დანაზელ (როსტ.).

დანაკარ პურ - თონეში გამომცხვარი პური. დანაკარ პურიც ჩადევ. დანაკარ პურ (როსტ. ღამბ.).

დანალა - დანალვა (საქონლის). გადატ. მოტყუება. ნალავს, ცხენი დანალა, ქედში წავდა. შენ დანალა თუ უნდა ქნევს. დანალაჲ (როსტ. ღამბ.).

დანამატევ//მანამატევ - რაც მორჩება. მანამატევ ფლავი ჩონსა მაიღი. დანამატევ (როსტ.).

დანარჩომი - დარჩენილი, დატოვებული, ნაშიერი. ჩონ დანარჩომი მაგამ წაიღოს, შინ დანარჩომ მეშუკი მამიღი. მაგი დანარჩომი მინ საქნია. დანარჩომ- გადატ. გაუთხოვარი (როსტ.).

დანაყა - დანაყვა, დაცეხვა, თავის კატუნი. ნაყავს, ბრინჯი დაანაყლა დამიზახა, დაინახია როგო ნაყავდა თავს. დანაყაჲ (როსტ.ღამბ.); ნაყვა (შან.რეც.); დანაყვა-ცემა, დაჩეჩქვა (ი. აბ.).

დანაყარ - დაყრილი, მიტოვებული. კურტი დანაყარ ჭუჭულებია. დანაყარ (ღამბ.).

დანაჩი//ტანაჩი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

დანაცოლი -გამოცვლილი ტანისამოსი. დანაცოლ ტანსმუსი ერთა დაყარე. დანაცოლ (როსტ.).

დანდალი - ურმის ერთ-ერთი ნაწილი. ურმი დანდალი გაიხეჩა. დანდალი -ლაგამი, აღვირი (ი. აბ.); კიბის თუ ურმის სახიდარი (საბა); კიბის საფეხური (ჩუბ.) დანდალ (მენთ. ჭყ.), ქეგლი. ღამბ. დანდევ (როსტ.)

დაპირება - შეპირება, შეთქმა. გადატ. ითქმის ღმერთისთვის ან წმინდანისთვის შეპირებულ ფრინველზე, საკლავზე. დაპირებული. მამალ-ვარია მაქონ დაპირებული. დაპირებულ, დაპირევაჲ (ღამბ. როსტ.)- დაპირეულ.

დაპირსება - პირში წაყენება. მაგასთან დაპირისება არ მინდა. დაპირსევაჲ (ღამბ.); დაპირისევაჲ (როსტ.).

დაპლარტუნება - თვალის ხამხამი. აპლარტუნევს, ყმაწილი თოლევ აპლარტუნევს, ეზინება. დაპლარტუნევაჲ, პლარტუნ -პარპალი, ხამხამი (თვალის). პლარტუნ- თვალთა ან ყურთ უშნოდ ძრავა (ჯან.). ღამბ. პლარტუნი-თვალ-წარბთ ძრავა უხამსოდ (საბა).

დაპრუწა - დაჭკნობა, გადატ. ითქმის დამჭკნარ ადამიანზე. პრუწავს, დაპრუწული. ზეში დანარჩომ ლებუა დაპრუწულა, დაინახია როგო დაპრუწულა. დაპრუწაჲ (როსტ.), დაპრუწ(ევ)აჲ, შაპრუწაჲ (ღამბ.)

დაჟგლობა - შერყევა, შენჯღრევა. ჟგლობავს, ფინთა დაჟგლობა იცი. დაჟგლობაჲ -(ღამბ.); ჯგვლემა (ჩუბ.) ჟღვლემა, ავადზელა (საბა); ჯგვლემა-მუჯლუგებით ჩაცმა, გლეჯით ცემა (მაისურ.) ჯღვლემაჲ - ღეჭვა (უთურგ.). დაჟგლობაჲ (როსტ.).

დაჟდონა - დასმა. აჟდებს, ცხენზე დაჟდონა არ იქნება. დაჟდონაჲ (ღამბ.).

დაჟეკა - ცემა. ჟეკავს. კაი დაჟეკა უნდა.

დაჟეკა - ხელის დაკოჟრება. მაგი დაჟეკულ ხელები დაინახია?

დაჟეკა - რკინის გათხელება. ჩალლუს დაჟეკა უნდა. დაჟეკაჲ (როსტ. ღამბ.); ჟეკაჲ (შან. რეც.) ჟეკაჲ - გიგ., თოფ., ქავთ., (ინგილ.), უთურგ.

დაჟეჟლა - დაბეჟვა, მაგრად ცემა. ჟეჟლავს, ხორცი დაჟეჟლა წავდა. დაჟეჟლაჲ, დაჟეჟაჲ (ღამბ.).

დაჟერგება - დამწკვრივება. აჟერგევს, სალდათებივი დაჟერგებულან. დავჯერგევაჲ, ჩაჟერგევაჲ (ღამბ.); ჯანგ.

დაჟერება - გაგონება, ყურის გდება. უჟერევს, მე რომ დამიჟერა უგეიმაზე კაი იქნა.

დაჟერება - დანდობა. დაჟერება არ მინდა. დაჟერევაჲ, დაჟერნაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაჟირიმება - ხორცის გასახმობად დასერვა. ზამთრიბეი ჯორცი დაჟირიმება არ დაგმირწყდეს. დაჟირიმევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაჟუტება - დაფურთხება. აჟუტევს, ფინთა დაჟუტება იცის. დაჟუტოვაჲ (ღამბ.); ჩაჟუტება (ჯან.).

დაჟღლა - დაჯეჯვა. დაჟღლილი, კომში დაჟღალა, მემრე ჭამა. დაჟღლაჲ (როსტ. ღამბ.); დაჟღლა, ჟღლა (მენთ.); ჟღლა (ჩუბ.).

დარაზიება - შეთანხმება, მორიგება. არაზიევს, მაგი დარაზიება ჰადილი არ საქნია. დარაზიევაჲ (ჯანგ. ღამბ.).

დარანღუ - ვერხვის მსგავსი ფოთლოვანი ხე: დარანღუ მაქონ მააჭრელი. დარანღ (როსტ.); დარანღუჲ, დარანღოჲ (ღამბ.). მაყ.

დარდოკაზი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

დარვაზა - ჭიშკარი. დარვაზაი დაკლეტა არ დაგმირწყდეს. დარვოზაჲ, დარვაზაჲ, დარვუზაჲ, დაროზაჲ, დარუზაჲ (ღამბ.); დარვაზა (ჩიქობ.); როსტ.

დარვაზბინა - დასახლებული პუნქტი ბელაქნის რაიონში.

დარიგება - თამბაქოს ასხმა ძაფზე. არიგებს, თუთუნი დარიგებას ჟერ არ მოჰკიდებივარ. დარიგევაჲ (როსტ.).

დარისხა - წყევლით ფიცი. დაირისხა, დაიფიცა - დაირისხა მე არ წამილიაო. დარისხაი (როსტ.); იხ. საბა. შდრ. ჩუბ. დარისხება. დარისხვა (მენთ.).

დარყევა -დარყევი - რყევა, შნო, მოშვებული სიარული. ნაგახტან თუ დაირყივა რას ქნევ. დარყევი-დარყევი ეტარება. დარყევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დარცხნა - შერცხვენა. პირზე ლიბასი არ აქო, არც დარცხნა იცის. დარცხნაჲ (ღამბ.).

დარჭობა - მოულოდნელად გამოჩენა, უცბად მოსვლა. დაინახია როგო დარჭობილა. დარჭმა-დასობასავით (საბა).

დარჰალ -მაშინათვე. დარჰალ ჩემ გორდზე გაჩდა. დარჰალ - აი მაშინვე (ჯანგ.)

დასადრა - გაზომვა, გადაზომვა. სადრავს, ვერღნიბეი ფარჩა დასადრა. დასადრაჲ - მთელი ზალღონით ჩარტყმა (როსტ.). დასადრაჲ (ღამბ.); მოსადვრა ანუ მოსაზვრა საქმის მოსინჯვა მის დაწყებამდე (ჯან.).

დასამბლა - ხელით წონის მოსინჯვა. საბლავს, ქათამი ხელში დასამბლა. დასამბლაჲ (ჯანგ. ღამბ.).

დასარქლება - თეფშის გადმობრუნება, დახურვა; დასარქლება არ დაგმირწყდეს. დასარქლევაჲ -გადატ. მთელი ტანით გადაფარება (როსტ.). ღამბ.

დასასა - გაფანტა, გაბნევა. სასავს, რაც ჰქონდა სრუ რაიმე დასასა. დასასაჲ (ღამბ.); დასესაჲ (როსტ.).

დასახლება - დაქორწინება. დაოჯახება. დასახლებას არ ვაპირევ. დასახლევაჲ (ღამბ.); დასახლება (ნიჟ.).

დასიება - საჭმლის ნდომისაგან ცუდად გახდომა. ინსნი დასიება რაიბე გიყუარს. დასიევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დასირიღება - დალიანდაგება. ასირიღებს, ვერღნი დასირიღებას მოვჭი. დასირიღება (როსტ.); დასირიღევაჲ (ღამბ.).

დასრნება//მოსენება//სრნობა - დასვენება, მოსვენება. დასრნება ჩონთუნაც ფინთი არ იქნება. დასრნევაჲ, მოსრნევაჲ, სრნევაჲ (ღამბ.).

დასრელა - სრელის გავლება, დაკვალვა. სრელავს, დასრელე მემრე დავთესავ. დასრელაჲ (როსტ.). სრელ-ზოლი. იხ. საბა. ჩუბ. მენთ. სრელა.

დასრომა - დაზელვა. სრომავს, ზურგი დასრომა არ გინდა? ასრომაჲ, დასრომაჲ (როსტ. ღამბ.). ასვრება, სვრება (ჩუბ.); სვრება (მენთ.), დაჰსრომავს (შან. რეც.)

დასლინგა - დალაქავება. სლინგავს, ფინთა დასლინგა სარუჩკა. დასლუნგაჲ, დასუნგლაჲ, დასუნგლაჲ, დასინგლაჲ, დასინგაჲ (ღამბ.).

დასტა - დართვა. ფარუი დასტა არ იცია? დასტაჲ, დასტუაიჲ (როსტ. ღამბ.).

დასტენა//ასტენა -დაცდენა, აცდენა. წოორა ესროვნე არ დაასტინო. დასტენაჲ, ასტენაჲ (როსტ. ღამბ.). სტენა, დასტენა, ასტენა (ჯან.).

დასტონა - სტვენა. ყმაწილმა დასტონა არ იცის? დასტონაი, სუსტუნ (როსტ. ღამბ.).

დასუნა - დასუნვა, დაყნოსვა. ჰსუნავს, დაჰსუნა. მარტო დასუნა წავდა. დასუნევაჲ (ღამბ.).

დასხლაპუნება - ხელიდან დაცურება, გავარდნა. სხლაპუნოვს, ნაგახტან დასხლაპუნდა გადვარდა. დასხლაპუნევაჲ (როსტ.).

დასხმა - სითხის მოსხმა. ნაყოფის მოსხმა. ისხამს, ფლავზე ქონი დასხმა არ დაიმირწყო. სხალმა კარგა დასხმა იცის. დასხმაჲ (ღამბ.).

დასხრტა - მძლავრად შერხევა. სხრტავს, კალი მაგრა დასხრტა. დასხრტაჲ, გასხრტაჲ (ღამბ. გასხრტა - ტოტების მოცილება (მოხ.).

გასხუერტა - თავთავიდან მარცვლების გაცლა ძიძ. (მოხ.).

დატარება - სიარული, გავლა-გამოვლა. შენ დატარება რაიბე იცი. დატარევაჲ (როსტ. ღამბ). დაიტარებს - შემოვლის - გიგ., თოფ. ქავთ. (ინგ.) .

დატაპუნება - ტუჩების ცმაცუნი. აკაპუნევს, ყბი დატაპუნებითავ ჩავჯდი. დატაპუნევაჲ (ღამბ.). კაპუნი ტუჩებისა (შან. ვაჟა III).

დატაყუნება - დაკაკუნება. ატაყუნევს, კრევზე დატაყუნება არ დაიწყო. დატაყუნევაჲ (როსტ.); დატრაყუნევაჲ (ღამბ.).

დატიტბა - ლაქების დაჩნევა. ტიტბავს, ახალ პერანგი დატიტბა. დატიტბაჲ (ღამბ.); დატიტბა (როსტ.); დატიტბა (შან. რეც.); ჭყ. დატიტბვა (მენთ.) დატიტვა ძაფისა (წერ.).

დატიტკნა - უმადოდ, ზანტად ჭამა. ტიტკნის, ფინთა დატიტკნა იცის. დატიტკნაჲ (ღამბ.).

დატიტყნა - დასვრა, დათხუპვნა. ტიტყნის, დატიტყნული. შენ რუბაშკა დატიტყნა. დატიტყნაჲ (ღამბ.); ტიტყნა (ბერ.).

დატკეპნა - ფეხით გათელვა. ტკეპნის, მიწა დატკეპნა მემრე პური ჭამა. დატკებნა - გაკავება (ი. აბ.).

დატკრპა - ძლიერ დატვირთვა. ტკრფავს, ურემი ბალახით დატკრპა. დატკრპაჲ (ღამბ.); დატკვეფა (მენთ.).

დატლინკება - არყევა, შეკუნტრუშება. ტლინკოვს, ურემი დატლინკებაში შემეშინდა. ნაგახტან დატლინკება ნუ იცი. დატლინკევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დატრაყუნება - იხ. დატაყუნება.

დატყრომა - მზისგან, სიცხისგან დახეთქვა, დასკდომა. დატყრომაში დოდაღევს ქონს ვუსომთ. დატყრომაჲ (როსტ.).

დატრრმა//ტრრმა - საყველურით, წყრომით ვინმესთან ლაპარაკი. ტრრმავს, ყმაწილი დატრრმა ნუ გიყუარს. დატრრმაჲ, ტრრმაჲ (ღამბ.).

დატუმრა - ტომრებში ჩაყრა. ტუმრავს, თხილი მეშუკები დატუმრა. დატუმრაჲ (როსტ. ღამბ.).

დატყრნა - ტკაცუნი. თითევ დატყრნა ნუ იცი. დატყრნაჲ (როსტ.).

დატყუება - მტირალის მიფერებით გაჩუმება. მე მაგამ მაგრა დამატყუა. დატყუევაჲ, დატუოვაჲ (როსტ.).

დაფალსება - მოტეხვა, დასუსტება. მაგრა დაფალსებულა.

დაფანტა - დაბნევა. ფანტავს, ფესუყი ხელით გოვშო, დაფანტა. დაფანტაჲ (ღამბ.) დაფანტვა - დაგლეჯა, შეჭმა განადგურება, გაძარცვა (იმნ.).

დაფარაღათება - დამშვიდება. დაფარაღათდა, დავაქორწილე დავფარაღათდი. დაფარაღათევაჲ (როსტ. ღამბ.). დაფა-

რაღათება (იმნ.).

დაფაღირება - დაღარიბება. დაფაღირებასუკან მინმე ალარ მოდის. დაფაღირევაჲ (ღამბ.); დოვფაყირებია (ჩიქობ.).

დაფახილება - ჟანგის მოდება, დაჟანგვა. ჰენზი ქობი დაფახილება. დაფახილევაჲ (როსტ. ვკანგ. ღამბ.).

დაფეხა//დაფრხა - დატეხვა, დამტვრევა. ახალ ბელმები დაფეხა. დაფრხაჲ (როსტ. ღამბ.); დაფეხვა (მენთ.); ჩაფეხვა (მარტ.-იმნ.).

დაფხტრნა//შაფხტრნა - დაფრთხობა. ცხენებ დაფხტრნასუკან ვერ დაიჭერ. დაფხტრნაჲ (როსტ.); დაფხტომაჲ (როსტ); დაფრთობა - გაწყომა, ტლინკვა (ი. აბ.). შაფხტრნაჲ (ღამბ.).

დაფლანგა - დაფატვრა. ფლანგავს, ბითოვ ჟანი დაფლანგული იყო. დაფლანგაჲ, დაფანგლაჲ (ღამბ.).

დაფრუტება - დაფუტუროვება. ფრუტავდება, დაფრუტებულ შიშა კარგა არ იწება. დაფრუტევა (როსტ.).

დაფორება - დაობება. ფორდება, დაფორებული. რა მალე დაფორდა შენ პური“. დაფორევაჲ (როსტ. ღამბ.); დაფორება (ვკან.).

დაფტარი - რვეული. ორ დაფტარი მიყიდა ბაზრით. დაფტარ -იხ. დავთარ (როსტ.).

დაფურტა - ძლიერ მოწყურება. წყლიბეი დაფურტულიყო. დაფურტაჲ - ერთგვარი ავადმყოფობა, რომელიც ფილტვებს უზიანებს ადამიანს (ღამბ.).

დაფუშა - მოშლა, განადგურება. დაფუშული, სახლი დაფუშა.

დაფუშმანება - დანაღვლება, გულდაწყვეტა. ნაყიდ ცხენზე დაფუშმანდა. დაფუშმანევაჲ (როსტ. ღამბ.); ვკანგ.

დაფქა - დაფქვა. გადატ. ყველაფრის მოყოლა. ფქოვს, დაფქო, შენ საფქოვი დაფქა, რაც იცოდა დაფქო. დაფქაჲ უცებ ყველაფრის ჭამა (როსტ.); დაფქოვაჲ (ღამბ.).

დაფშნრტა - დაფხნა, ხელით მოსრესვა. ფშნრტავს, სიმინდი ხელით დაფშნრტა. დაფშნრტაჲ (როსტ. ღამბ.);

დაფხნა - დამსხვრევა, დამტვრევა. ფხნის, ისთაქანი ხელით გოუვარდა დაიფხნა. დაფხნაჲ (ღამბ.); დაფეხვა (მენთ.); ჩაფეხვა (მარტ.იმნ.).

დაფხლენჭა//დაფხნეჭა - გაკაწვრა ეკლით ან რაიმე იარაღით. ფეყები ეკლით დაფხლენჭული აქონ. დაფხლენჭაჲ (როსტ.).

დაფხრუსტა - დაჭმუჭნა, დანაოჭება. იფხრუსტება, პერანგი კალთა უთოითი დაფხრუსტა. დაბღრუნზაი, მობღრუნზაი - დაკრუნჩკა (ღამბ.); ვკან., მობღრუნძვა-მუხლებ შემოკვეცით წოლა (საბა); მოკუმშვა- მოფხრუწვა (ჩუბ.).

დაქადნა - დაქადნება, დამუქრება. იქადნება, დაქადნა მეც ვიცი. დაქადნაჲ (ღამბ.).

დაქანება -დარხევა რისამე. აქანევს;

თხილი დაქანებას მოჰჩია. დაქანევაღ (როსტ. ღამბ.); დაქანება (ვკან.); ქან (შან. რეც.).

დაქაქა - გაქექვა. ქაქავს; თხილევ დაქაქაში დამიზახე. დაქაქაღ (როსტ. ღამბ.).

დაქერეჭება - კანის დასკდომა. ხელები მუშაობით დაქერეჭებულა. დაქერეჭევაღ (როსტ.).

დაქესიბება - გაღარიბება. დაქესიბებულა, ჩონ დიახ დაქესიბებულვართ. დაქესიბევაღ (ღამბ.).

დაქოქა - ამუშავება. გადატ. ბიძგი ძალად ლაპარაკისაკენ. მაგა კიდემ დაქოქა უნდოდა? დაქოქაღ, დაქრქაღ (აზ.) - გვირისტი, ნაკერი. (ღამბ.); დაქოქაღ (ვკანგ.); დაქოქვა- ცუდად მიკერება (საბა); პირველჯერი ჩაკერება (მენთ.); აქოქვა- ალარვა, ხელჩქარად შეკერვა (ჩუბ.).

დაქუთება - დაკუტება. რა ქნილხარ, რა დაქუთებულხარ. დაქუთაღ, დაქუთევაღ, დაქუთულ (როსტ. ღამბ.).

დაქუსლა - წინდებზე ქუსლების გაკეთება. ქუსლავს; წინდები დააქუსლელი მაქონ. დაქუსლაღ (როსტ., დაქუსვლა (მენთ.).

დაღ დასმა - დარდის გულამდე მიტანა. ინსნიბეი დაღ დასმა რაიბე გინდა? დაღდადევაღ (ღამბ.).

დაღ თექა - ვკიხვი. დაღ თექაი ჯორცი ტკბილია. დაღ თექაღ იხ. თექაღ (როსტ.).

დაღდაღანი ზივი - ავი თვალისაგან დამცავი მძივი. აკუანზე დაღდაღანი ზივი დაჰკიდე. დაღდაღან (როსტ.).

დაღერღნა - ღრღნა, დაკბილვა. ღერღნის, ერჟა დაღერღნა გოუშო. დაღერღნაღ (ღამბ.). შდრ. საბა: დაღერღვა.

დაღეჭა - დაჭმუჭნა. ღეჭავს, დაღეჭულა; ფინთა დამჟდარხარ პერანგი დაღეჭულა. დაღრჭაღ (ღამბ.).

დაღირება - დაღერება, დამიზნება. უღირებს, თოფი დაღირებითავ გადაიხორწა. დაღირევაღ (ღამბ.). დაღირსება (საბა), დაღერება (ჩუბ.); ჭინჭ. ვაჟა; დოლ. კაიშ.

დაღირსება - მოულოდნელად გაჩენა. ნაგახტან ჩონ წინ დაღირსდა. დაღირსევაღი (ღამბ.); დაღირსება (იმნ.).

დაღონება - გაჩერება. აღონევს, ჩონ სახთან მეშინი დაღონება არ დაიმირწყო. დაღონევაღ, დაღენევა (ღამბ.).

დაღრა - დაღვრა. ღრის, დაღრა. წყალი დაღრაში გოვფრთხილდი. დაღრაღ (ღამბ.).

დაღუშლა - ბევრი ჭამის შემდეგ უქეიფოდ ყოფნა. დაღუშლულა, ზოგჯერ ბევ ჭამით ინსანი იღუშლება. დაღუშლაღ (როსტ. ღამბ.); ვკან.

დაყაბრება - დაკოჟება, ბევ მუშაობით ხელები დაყაბრებულა. დაყაბრევაღ, აყაბრევაღ (როსტ. ღამბ.).

დაყათიება - უთოთი ტანსაცმელზე ღარების გაკეთება. პერანგი დაყათი-

ება დამმირწყდა. დაყათიევაჲ (ჯანგ. ღამბ.).

დაყაპება - დაობება, დამძალება. დაყაპებულა, შენ ქონი დაყაპებულა. დაყაპევაი (როსტ. ღამბ.).

დაყენება - იხ. დაღონება.

დაყიება - გალვიება. ყივდება, თესლი დაყიებულა.

დაყიყა - წუთი. ,,ერ დაყიყა არ მელედა“.

დაყრდრება - დაყვედრება. ინსნიბეი დაყრდრება რაიბე იცი? დაყოდრევაჲ (ღამბ.).

დაყრა - დაკოდვა. ყორავს, ისამ თავი ულაყ ცხენი დაყრა. დაყრაჲ (ღამბ.).

დაყურვა//დაყუევა - დაყვავება. ,პიიწა დაყურვა ლაზიმია. დაყურვაჲ, დაყუევაჲ (როსტ. ღამბ.); დაყოვება (ჯან.).

დაყუჟლნა - ჩახუტება, გადახვევნა. ყუჟლნის, დანახითავ დაყუჟლნა. დაყუჟლნაჲ, დაყუჟრაჲ (როსტ. ღამბ.); დაყუჟლვა (ჯან.); ყუჟვა: მოყუჟვა, მიყუჟვა, შეკუჟვა -თავის შეწუხება - ძიძ. (ქართლ.).

დაშაგლი- ჩაი - მდინარე. ჩაედინება ალ-ჯიგან - ჩაიში.

დაშაპა - დაშაბვა. შაპავს. სხალმა პირი დამიშაპა. დაშაპაჲ (როსტ.).

დაშარტა - მაგრად შეკვრა. შარტავს; ერაგე დაშარტა ვერ გაჰხსნი. დაშარტვა (კირიონი).

დაშენა -ცემა. უშენს, დაშენას მინ დაგასწროვს. დაშენა (ჯან.).

დაშიება - ტყავის გასახმობად მომზადება. აშიევს, დაშიებულ ტყავ ზეზე გაჰქონენ, ახმობენ.

დაშლრპა - ფეხსაცმლის მოჭერით კანის დაშავება. ფეხები დაშლიპა. დაშლრპაჲ (როსტ.).

დაშნროვა - მოხდენა. თავითავი დაშნრვა არ იცის. დაშნრმაჲ (როსტ.), დაშნრვაჲ, მოშნომაჲ (ღამბ.).

დაშოლტა - საქალამნედ გამხმარი ტყავის დაჭრა. შოლტავს; მამამ ტყავი დაშოლტა. დაშოლტაჲ (ღამბ.)

დაშრეტა - დაშრომა, გაშრობა. წყალი დაშრეტასუკან ქონი დაამატე. დაშრომაჲ-დაღლა (როსტ. ღამბ.).

დაჩევა - სწავლა, დაჩვევა, ცხენის გახედნა. დერსები რაიბე არ დეეჩივე, ცხენი ტაჭკაში დაჩევლა, შენ ჩემ დაჩევა რაშ გინდა. დაჩოვაჲ (ღამბ.).

დაჩერთა - ერთიმეორეზე გადაბმა. ჩერთავს, სახლი კედლები ფიცრები ერთმეთან დაჩერთა. (როსტ. ღამბ.), დაჩალთვა - წვრილად დაჭრა, დაკუწვა (მენთ.).

დაჩლართა - ერთმანეთზე გადახვევა. ჩლართავს, კანაფით ხეზე დაჩლართა. დაჩლართაჲ ნ. აჩლართაჲ (ღამბ.).

დაჩოლფათება - მოშვება, მოდუნება. ჰეგი ერაგე დაჩოლფათებულა რაიმეს ვეღარ ქნევს. ჩოლფოთი - მოდუნებული

(კირ.).

დაჩულა - შეფუთვა, ჩულავს, დაჩულულა; ზამთარში ცხენს ჩულავთ, რამქითონ ჩაგიცომ დაჩულულხარ. დაჩულად (როსტ. ღამბ.); დაჩულვა - ჩულის თექის ან სხვა რაიმის დახურვა რომ არ გაცივდეს ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

დაჩურჩა - ჩურჩის შემოცლა. ჩურჩავს, თხილი დაჩურჩას მოჰჩია?

დაჩურჩა - კურკის გამოცლა. შუნდი დაჩურჩა გაავმობლა. დაჩურჩად (როსტ. ღამბ.).

დაჩხლორტა - ჩხვლეტა მრავალგზის. ჩხლორტავს, ქრივლი დაჩხლორტა არ დაიმირწყო. დაჩხლორთად (ღამბ.).

დაჩხუტა - წალდით ჭიგოს წვერის წათლა მიწაში ჩასასმელად. ჩხუტავს, ჭიგოი დაჭხუტა მინდა. დაჩხუტად (როსტ.).

დაცახა - საპარკედ ჭიისთვის ცახის შედება. ჭიაი დაცახა მინდა. დაცახად, შაცახად (როსტ. ღამბ.); შაცახვა (მენთ.), შამოცახვა (ძოწ.).

დაცემა - მცირე ოდენობით დამატება. ცემს, ცოტა წყალი დაჰცი.

დაცემა - მთლიანად დაფარვა. ალას იქავრობა დოვცია.

დაცემა - დატაცება. რაიბე დაცემა უყუარს. დაცემად (როსტ.).

დაცლა - ტანისამოსის გამოცვლა. იცლის, დაიცოლა. ჟერ ტანსმუსი არ დამიცლია. დაცლად (როსტ. ღამბ.).

დაცორა - დაცვარვა, დანამვა, დაორთქლა. სიცხით აინები დაიცორა. დაცორად (როსტ. ღამბ.).

დაცურება - გასხლტომა. გადატ. ითქმის ჭკუასუსტ ადამიანზე. ცოოტა დაცურებული აქონ შიფირი . დაცორევად (როსტ.).

დაცხრილა - სათითაოდ ჩხრეკა. ბით-ბითა დაცხრილა იქავრობა. დაცხრილად (როსტ.).

დაცხრომა - დამშვიდება, დაწყნარება. დაცხრომასუკან სალაპარიკივარ. დაცხრომად (როსტ.).

დაცხრუება - რაღაც მიზეზით კანკალი. აცხრუევს; ჟანში აცხრუევდა. დაცხრუევად (როსტ.).

დაწაფა - დაჭიმვა. წაფავს. კარგა დაწაფა კანაფი. დაწაფად - იხ. დაწიფხა (როსტ.).

დაწევნა - დაწევა. ეწევა; მაგიბეი დაწევნა ჰადული არა. დაწევნად (ღამბ.).

დაწეკა - წვრილად დამტვრევა. გადატ. ითქმის კვერცხზე, რომელსაც კრუხი წიწილის გამოსაყვანად ნისკარტს ჩაარტყამს. წეკავს; კურტმა კრცხი დაწეკა, ნაწეკი დოვყარა ჭუჭულევს. დაწეკაი (ღამბ.); წეკა, ჩეკა (ვკან.), წეკვა - კვნიწება; კვერცხ დაიწეკ (ვკან. არქ.). როსტ.

დაწიგნა - რაიმე გაგონილის ზედმიწევით მოყოლა. უწიგნავს; ბით-ბითა დოვწიგნა.

დაწილა - ახლადგამოსული ნაყოფის (კიტრის, ნესვის და მით.) მოწყვეტა. წილავს; დილიგში ნაქნარ კიტრი დაწილა, რაც იყო სრუ რაიმე დაწილა. დაწილაჲ (როსტ.).

დაწილა - დანაწილება.

დაწიფხა - გაჭიმვა, გაწევა. წიფხავს, რაც ქონდა დაწიფხა, კანაფი შუაზე გაწყიტა.

დაწიწკნა - გადატ. გაცხარებული ჩხუბი. ხელებით დაკაწვრა. წიწკნის; ერთმეთი დაწიწკნეს, ზლივ გავაშელეთ. დაწიწკნაჲ (როსტ.).

დაწკეპა//გაწკეპა - წკეპლით ცემა. წკეპლავს; მაგა კარგა გაწკეპა უნდა. დაწკეპაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაწკლერტა - დაწვეთება, დაეწვეთა. აწკლირტევს, დაიწკლირტება; პერანგზე ქონი დაწკლერტაში გაყონა ჟაფაარი. დაწკირტიალევაჲ ნ. წკირტიალ (ღამბ.).

დაწნეხა//მოწნეხა - დაგრეხა, მოგრეხა. წნეხავს. ხელი დაწნეხა რაიბე იცი, კლავი მოწნიხა, მიწაზე დაჰცა. დაწნეხაჲ, მოწნეხაჲ (ღამბ.); როსტ. წნეხა-გრეხა წნელის, ვაზისა და მისთანათა (ჳ.ან.). წნეხა - ღრეცა, გაყრდენა (მენთ.).

დაწრიყინება - წრიყის შეყრა. შენ მანაყონ სრუ ჭუჭულები დაწრიყიანდნენ. დაწრიყინევაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაწრუწლება - პატარა ნაწილებად დაჭრა. ჯორცი დაწრუწლება არ ვიცი. დაწრულევაჲ (ღამბ.).

დაწდა - თითო-თითო დაძრობა. წდუს, შენ ჩანაყარ სარები დაჰწუდა. დაწუდაჲ (როსტ.).

დაწყობა - დაწყობა. იწყოვს, დაიწყო. ქერფუჩი დაწყობას მოჰჩია?

დაწყობა - შერიგება. ბაირამზე დაწყობა კაი იქნება.

დაწყობა - დალაგება. ფიჩხს ლამაზა დაწყობა უნდა. დაწყოვაჲ (როსტ. ღამბ.); დაწყობა (ჳ.ან.).

დაჭამა - უზომოდ ჭამა, გაუმაძღარობა. ვეღარ გაზღა დაჭამა იქავრობა.

დაჭკილა - დაფრჩხილვა. ჭკილავს. ბითოვ პირი დაჭკილა. დაჭკილაჲ (როსტ. ღამბ.).

დაჭრევნება - დაჭრელება, ნაყიშების გამოყვანა. აჭრევნევს; გირცი დაჭრევნებას დეეჩივა.

დაჭყეტა - დაშტერება. ჭყოტავს; რა დაჭყეტულა, მის უჭრეტის. დაჭყეტაჲ, დაჭყოტაჲ (ღამბ.).

დახალი - პატარა სახლი, ხუხულა. ერ პატრა დახალიც არ მაქონ. დახალ- ბანიანი სახლი (როსტ.); დახალ (აზ.) - ღამბ.დახანება - შეყოვნება. ცოტა დახანებასუკან მეეკიდა ტირილს.

დახანხლა - დადაგვა, პირის წვა, გადატ. ითქმის ზალზე დატანჳულ, დადარდიანებულ ადამიანზე. პირპილმა პირი დახანხლა, მაგამ ერაგე დახანხლა ვეღარ ინელევს. დახანხლაჲ (როსტ. ღამბ.).

დახარჟა - ხარჟვა, გახარჟვა. ითქმის აგრეთვე მიცვალებულზე. ხარჟავს, დაიხარჟა. ანალევ თეთრი დახარჟა. ვერ დეეჰწრო დაიხარჟა. დახარჟად (ღამბ.); დაიხარჟა; იხარჟება (ჭინჭ. ვაჟა).

დახევა - დახვევა, შემოხვევა, დაგლეჯა. ქალმნი ტყავი დახივა, ფეყზე ბინტი დახევა დაჰმირწყდა, ტანსმუსი დახივა. დახევად (ღამბ.); ახევა (ჯ.ან.); დახევა - დაგლეჯა (ი. აბ.).

დახევნა - თოკის დახვევა. შენ დანამბავ ცხენი დაჰხევნია. დახევნად, დახევად, დახოვად (როსტ. ღამბ.); ახევა (ჯ.ან.).

დახილა - რისამე საგულდაგულოდ ძებნა. ხილავს; იქავრობა დახილა ვერ იპოვნა. დახილად (როსტ. ღამბ.).

დახლართა - კლაკნა, გრეხა. ხლართავს; ერაგე დახლართა თავ-ბოლოს ვერ გოუგევ.

დახლართა - ძაფების ერთიმეორეში გადახლართვა.

დახლართა - რალაცის თქმის სურვილი, მაგრამ ვერ თქმა. აქა-იქ დაიხლართა, ზლივ თქო. დახლართად (როსტ. ღამბ.).

დახლოპა - ხელის ჩამოსმით ფოთლების ჩამოყრა. ჭიაბეი ფოთოლი დახლოპა. დახლოპად, (როსტ.).

დახმა - ქოხი, ქოხმახი. ერ პატრა დახმა მაქონ. დახმა (აზ.)- (ღამბ. ჯ.ანგ.).

დახრობა - ცინგლის შესუტვით უკან დაბრუნება. ხრუპავს. ფინთა დახრობა ცხირი. დახრობად (როსტ.).

დახრწა - ძაფის დახვეწა. ზაფი დახრწა, მემრე შალება. დახწად (როსტ. ღამბ.). იხ. საბა, ჩუბ. მენთ. ხვეწა (მაკალ.).

დახრტად - გაწმენდა, გასუფთავება. ხრტავს, ქოხი დარხოტა არ დაიმირწყო. დახოტად (ღამბ.); ხვეტა (ჯ.ან.).

დახრა - დაბერტყა. ხრის, კაკალ დახრა ჰადული არ არი. დახრაი (როსტ. ღამბ.); დახრა - ნიგვზის ან წაბლის ბღერტა

ალატით (ჯ.ან.); ხრის- ბღერტავს (შან. რეც.).

დახტომა - დახვედრა. მაგათ დახტომა კარგა იციან.

დახუხა - პირის წვა. პირპილმა დახუხა ყბა. დახუხად (როსტ.).

დახწევა - გასხლტომა, დაღწევა. მაგი ხელით დახწევა ჟაფაარი. დახწევად (როსტ.). დახწევნად (ღამბ.); შან. რეც.

დავდა - თონიდან გამომცხვარი პურის ამოღება, ზოგადად- გახდა. აიაჰყაბი დავდა არ დაგმირწყდეს. დავდად, დაავდელ (როსტ., ღამბ.).

დავეთება - გაშეშება, გაჩერება. ჯეთდება; ნაგახტან დავეთება ნუ იცი.

დაფეთება - გაშეშება, გაჩერება. ნაგახტან დაფეთება ნუ იცი. დაფეთება (როსტ.).

დავეჩა - დატეხვა. გაღატ. ითქმის ნაუცბათევად რამეზე წასწრებისას. სიმინდი დაყეჩა. დახეჩა-ჯ.ობნა, დამარცხება (ღამბ.). დახეჩად (როსტ.); დახეჩვა (ჯ.ან.).

დავიფა - ნართის ხელზე გადახვევა, შესალებად გამზადება. ჯიფავს; ბაწარი დავჯიფე. დაჯიფა - ძაფის ხიფებად დახვევა (შან. რეც.); ხიფვა - გიგ. თოფ. ქავთ. (იმერ.) დახიფვა (მარტ. -იმნ.); ახიფვა (შარაშ.); ამოხიფვა (ნიჟ.); ამოკეცვა (მენთ.); ამოჯიფავ (კაიშ.); დავიფაჲ (როსტ., ღამბ.)

დავოლება - დახვევლება. ავრლევს; დავოლებაში ჯელი აიფარე ყბაზე.

დაჰა რა ვქნო - აბა რა ვქნა. ,დაჰა რა ვქნო, რაც იქნა იქნა. დაჰა (როსტ.).

დაჰადა, დაჰადა კაი ქენე - კიდევ უფრო, ძალიან, უფრო მეტად: ,,დაჰადა კაი ქენე რუმ წეხელე“. დაჲდა (ღამბ.); ჳანგ.

დაჰვა - დავა, ჩხუბი, ომი. რა დაჰვა ჩამაადა. მამა დაჰვაში მოკდო. დაავაჲ (როსტ.); ღამბ. ჳანგ.

დაჰირი - ღირებულება, ფასი. უკანახინდელი დაჰირი რა არი?

დაკრა//დაჰკრა - დწებება, დაკვრა. ცომი დაჰკრუა მალე ქენე. ბევ ჭამით, დაჰკრია ველარ იზრის. დაჰკრუ - საჭმლის წყენა, ბოყინი (როსტ.).

დაქარვა - გაძლომა, მუცლის ამღორვა. დაჰქარავს, მაგა ჰეი საჭმელი რა დაჰქარავს. დაქარაი -1. იგივეა, რაც დაზალაი. 2. დახეთქა, დასკდომა, დაფუღუროება, გამოფიტვა (ხისა, მცენარისა). 3. დაბზარვა, დასკდომა ((თორნისა). 4. ჰაერის, ქარის შესვლა, შელწევა (დახურულ ჭურჭელში, რომელშიც საჭმელი ინახება) 5. გაგრილება, ნიავის მოხვედრება. 6. რევმატიზმის გაჩენა, რევმატიზმით დაავადება. 7. მუცლის გაბერვა (გაზებით)- ღამბ.

წყალი დაცემა - წყლის დასხმა. მოიტაცა, სარეველა მოედო, წყალი დაასხი. ჩემ წინაი დაჰცი აიღი. იქავრობა ალლამ დაჰცა. საჭმელზე წყალი დაჰცი. დაცემაჲ (როსტ.).

დაჰწრობა - მისწრება. მაგი დაჰწრობინჟახ კარგა მეეწივა. დაჰწროვაჲ (ღამბ.).

დგაფ//დგუფი, დგაფუნი- წყლის ხმაური. დგაფ-დგუფით გაჰცურა.

დგრნა//დგენა - ჩაგდება, ჩატენვა. დგინავს, ყარფუზი დგრნა მეშუკში. დგრნაჲ, დგენაჲ (ღამბ.).

დეგა - პატარა ქოხი, სადგომი. ერ დეგა ზლივ დავდგი. დეგაჲ (ღამბ.).

დეგემ - იქნებ, ეგების. ველოდით, დეგემ მოდის. დეგემ, დეგმა, დეგემა - ვინ იცის, ვაი თუ (ღამბ.); დეგემ (როსტ.); დეგებ (ჭინჭ. ვაჟა).

დედაბონთ დაღ - მთა, კავკასიონის ქედზე.

დედანევ - გათხოვილი ქალის მშობლების ოჯახი. დედანევისა მივდივარ. დედანევისა, დედანთა (ღამბ.); დედიანი - მშობლები (უთურგ.).

დედ-მამაი ომოყრა - მშობლების შეგინება. დედ-მამა ომოვყარა. დედ-მამაი ომოყრა (როსტ.).

დევა - აქლემი. ერ დევაზე შაჟდა. დევაი (როსტ.ჳანგ. იმნ.), ღამბ. დევ-მდევი

(შან. ვაჟა III).

დევაბონუ - მთა, კავკასიონის ქედზე. დევაბოინუზი - წინდის სახეობა, შიგ ჩახატულია აქლემი. დევაბუინუზიან წინდა მამიღია. დევაიკისრიან (როსტ.); დევაისახეჲ - წინდის ჭრელია ერთგვარი (ღამბ.).

დევლათლუ - დოვლათიანი, მდიდარი. ერ დოვლათლუ ინსანინი იყო. დევლათლუ (ღამბ.).

დელამა -საყველედ შედედებული რძე. ჩობნებმა დელამა მაჭამეს. დელამაი (აზ.)-ღამბ. დელამა (როსტ.); დელამა - ქეგლი. (ქართლ. თუშ.); კირ; გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.) დელამა, დელამო (ლეონ.); დელამა, დელამუნტი, დელამუწი (მენთ.); დელემა (მარტ. - იმნ.); დელამუტი (საბა); დელამოტ (ჩუბ.); დელამა (კირიონი).

დელი-ჩაი - მდინარე, ჩაედინება კატეხჩაიში.

დელუ - სულელი. ერ დელუ რაიმე იყო.

დელუხანა - საგიჟეთი. ჰეგი დელუხანაში წააყონელია.

დემ - ნელ ცეცხლი - დეე დემით მაიხარშოს. დემ (როსტ.).

დემალი - მაშ. დემალი წავდა, აღარ გელოდა.

დემ დაჭერა - მხარის დაჭერა, მიმხრობა, დადასტურება. მაგა შენ დემ დაჭერა არ უნდა. დემ დაჭერაჲ (როსტ.).

დემზე დაყენება - ფლავის ქვაბის დადგმა ნელ ცეცხლზე. დემზე აყენევს. ფლავი გადაწურე, მემრე დემზე დააყენე. დემზე დაყენევაი (როსტ.).

დემურჩი - მჭედელი. დაანალა ცხენი დემურჩისთან წავყონე. დემურჩი (აზ.) - ჯანგ. ღამბ. როსტ.

დემურჩიხანა - სამჭედლო. დემურჩიხანა სადღა არი.

დენა - ცალი, არცერთი ცალი. ერ დენა მარცოლი არ მაქონ. დენაჲ (ღამბ.); დენა (იმნ.), გიგ. თოფ. ქავთ. (ინგილ.) .

დენი - მარცვალი. ქათამი დენი აღარ მაქონ. დენ (აზ.)- მარცვალი (როსტ. ღამბ.).

დენი - ღერი. ერ დენიც აღარ დამჩომია.

დენ აღებაჲ - მარცვლის გაკეთება. სიმინდ დენი არ ოვღია. დენ აღევჲი (როსტ.).

დენგრი - სარეველა მცენარის ზოგადი სახელი (ლელი, დაბურული ბარდი). იქავრობა დენგრს დოვცია“. დენგრა (საბა); დენგრ (ღამბ.), ჯან.

დერა - ხევი, ხრამი. დერა - თეფშა შამავარე, ზებნით დავღალე.

დერდი - დარდი. მე მაგი დერდი მაქო. დერდი (როსტ. ღამბ.).

დერდევ დაფანტა - დარდის გაქარვება. მაგა უთხა ერჟა დერდები დაფანტოს. დერდევ დაფანტა (როსტ.).

დერდევ ქნა - ნაღვლის გაფანტვა, დარდის მოყოლა. დერდევ ჩიდის. დოვსმინე, როგო დერდევ ჩიდის . დერდევ

ჩედის (ღამბ.).

დერდიბეი - თვის თანდებულის ფუნქციით ერთვის სიტყვას და ნიშნავს-გულისთვის, გამო. შენ დერდიბეი მე აღარ მზინავ. დერდიბე (ღამბ.).

დერზი - თერძი, მკერავი. დერზის შარვალი შავაკერინე. დერზი (აზ.) - ღამბ. დერციკი, თერძი - ჩოხა- ახალუხის მკერავი (მენთ.).

დერია - ზღვა. გადატ. ითქმის დარდიან ადამიანზე. გემი შავდა დერიაში“. დერიაჲ (შან. რეც.) დერიაჲ (ჯანგ.), დერიაჲ - ხეობა (როსტ.).

დერსი - გაკვეთილი. დღე დერსი ვერ დევეჩივე.

დესმელი - პირსახოცი. ჯელევ დაწმენდელ დესმელი მამიღი. დესმალ (აზ.); დასმალი (ჩიქობ.); დესმელი (ჯანგ.); ღამბ.

დესტა - ჯგუფი, ხროვა. ერ დესტა დეესივა. დესტე (აზ.).

დესტე - დესტა//დასტა- დასტა. კონები დესტა-დესტა დაწყო. დესტა- დესტა (როსტ.).

დესტამაზი - ლოცვის წინა რიტუალი ჟერ დესტამაზი არ ამიღია. დესტამაზ - ყველაფრის დასუფთავება (იმნ.).

დესტამბუ - დასტამბო, პატარა ნესვი მამამ ლამაზ დესტამბუ მამიტანა. დესტამბუჲ (ღამბ.); დასტამბო (მენთ.); დასტამბულა (მარტ.- იმნ.); ჯან.

დეფა, ერ დეფა - ჯერ, გზის, ერთხელ. ერ დეფა რაიმე არ ვუთხარე. დეფა (აზ. დაფა)-ღამბ. როსტ.

დეშტული - უმკლავებო თბილი ჩასაცმელი. დეშტული აღარ მაქო. დოშლუღი, დოშლუყი, დუშლუყი - ძიძ., კეცხ., ხუბ., (ქართ.); დოშლული - ორპირად შესაკრელი ახალუხის გულისპირი, საგულე უსახელოებო (ქეგლი.); დოშლუღი- ცხენის აკაზმულობის ნაწილი, მკერდზე ამოსაკრავი თასმა, -სამკერდული (ნიჟ.); დოშტუღ (როსტ. მენთ.).

დიასენ - განა, ვითომ. დიასენ მე საქნივარ წაასლელი. დიასენ, დესენ (აზ.)-ღამბ., როსტ.

დიახ - ძალიან, მეტად. დიახ ლამაზ ქალი იყო. დიაღ (ღამბ.); შან. რეც. საბა., ჭინჭ., ვაჟა.

დიგი-დიგი ქენე - ახლად ფეხადგმულ ბავშვს მიმართავენ ფეხის გასამაგრებლად. ბიჭო დიგი-დიგი ქენე. დიგი-დიგი (როსტ.).

დიდანიფკარა - მთა, კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 2226მ.

დიდგულა -დიდი გულის მქონე. გადატ. შურიანი, ავის მქნელი. ერ დიდგულა ინსანი იყო.

დიდ ღელე - ღელე სოფელ ალიაბადში.

დიდი, დიდობა, სახლი დიდი - უფროსი, უფროსობა, ოჯახის უფროსი. ჟერ დიდი გაილის, მემრე პატრა, ,,მაგა დიდობა უნდა. სახლი დიდი შინ არი. დიდოვაჲ (ღამბ.); დიდ (როსტ.); დიდობა - დიდკაცობა, თავგადიდება (ჯან.).

დიდისთანა - მათ შორის ყველაზე დიდი. ცხორში დიდისთანა დაიჭირე. დიდისთანაჲ, (როსტ.) დიდისტანაჲ, დიდისთანაი -ნ. ტანაჲ, ტანაჲ-ხბო (ღამბ.).

დიდური - დიდივით. დიდურა ეჭირა თავი. დიდურ (ღამბ.).

დიდწრჳულ - დიდპატარა, უფროს- უმცროსი. დიდწრჳულ სრუ მააგრუვ მაიღი. დიდწრჳულ (როსტ. ღამბ.).; წვრილი (შან.ხევს.).

დილაგი - ნატვრა, სურვილი. ჩემ დილაგი სხო რაიმე იყო. დილაგ (აზ.) - ღამბ. როსტ. აქედან მოდის წყევლა: შენამ დილაგევზე ნუ გოვწევ. დილაგ ნუ ათავდეს (როსტ.).

დილანჩი - მათხოვარი. მაგი ჯელში დილანჩი ვიქენე. დილანჩი (აზ.) - ღამბ. როსტ. დილენჯი (ნიჟ.); ზარმაცი, გაურჯელი (შარაშ.).

დილიგი - ბოსტანი. დილიგი ვერ გავაქითე. დილლიგ (აზ.); ბოსტანი (შან. რეც.); ღამბ. დილლიგ (ჯანგ.); როსტ.

დილიგ- დარამათი - ადგილი, ბაღ-ბოსტანი. დილიგ-დარამათი გაიჩინა. დილიგ-დარამათ (ღამბ.).

დილი ფლავი - ქორწილის მეორე დღეს გოგოს ოჯახიდან სასიძოს ოჯახში მისული სტუმრებისათვის გაკეთებული ფლავი. დილი ფლაობან მივდივართ. დილი ფლავი (როსტ.).

დილიმი, დილიმ-დილიმ -ნაჭერი, ნაჭერ-ნაჭერ. ნრსი დილიმი მამცა, პური დილიმ-დილიმ დაკუწა. დილიმ (აზ.) - ღამბ., იმნ., ჯან., ნიჟ. დილიმი -ძიძ. (მესხ. ჯავახ.) .

დილჩი -ენის მიმტანი, ჭორიკანა. ჰეგი რა დილჩიირი ჟერ არ იცი. დილჩი (როსტ.).

დილიხორი - მონდომება. სურვილის აღძრა. დილიხორი გამჯადა.

დინგი - საცეხვი. უწინ ბრინჯს დინგით ვნაყავდით. დინგ (აზ.) - ღამბ. როსტ. ჯან. ედილი. თრიმლის საბეგვი, ჩამური (მენთ.); დინგი- ღორის ცხვირი (ი. აბ.).

დინგი კლავ - დინგის სანაყი, რომელსაც თავზე წაწვეტებული ქვა აქვს დამაგრებული. ქვით ხდება მარცვლეულის ნაყვა. ბრინჯი დანაყაში დინგი კლავ ვჯმაროვთ. დინგი კლავ (ღამბ. როსტ.).

დინი - რელიგია, სარწმუნოება. მაგა რა დინი აქო არ ვიცი.

დინდარი - მორწმუნე. კაი დინდარ ინსანია.

დინდარსუზი - ურწმუნო. დინდარსუზ ინსანი ნუ შაგხვდება.

დინდგელი - შავი სანთელი, სკის წებო. სადღობელზე დინდგელი წოვსო. დინდგელ (ღამბ.); ქეგლი., ჭინჭ., ვაჟა. ჯან. დინდგელა (ნიჟ.); ბინდგელა (ბერ.); დვინდგლი (კაიშ.).

დინდი დაღ//დინდილა - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 3366 მ.

დინჯა დედექ - ჭკვიანად, ზრდილობიანად იყავი. დინჯა დაჯი თურემ საჟე-

კივარ. დინჯა დედექ - ხელი გააჩერე (როსტ.).

დინყი - ხმა, კრინტი. ერაგე მაგრა იდგა დინყი არ უქნია. დინყ-იგივეა, რაც კრანტ (ღამბ.).

დირა - კედელში გაკეთებული თარო ნივთების შესანახად. ზოლ სახ. დირა ჰქონდა“. დირაჲ (ღამბ.). ჳკან.

დირბალი - ალუბალი. დირბალი არ მოწევლა ჟერ. დილბალ, დილბარ (ღამბ.); დილბარ (ჳკან.); დიბალ, დილბალ (მაყ.); დირბალი (მარტ.- იმნ.); როსტ.

დირი - ცოცხალი: ,,კაი დირი ინსანია“.

დირიბაში - მოხერხებული. ჰეგი ჰამან დირიბაშია.

დირიჩექუ - ცოცხალი წონა. დირიჩექუთი გაყიდე მეზორი.

დიჰკანი - ჳიუტი, სიტყვის გამტანი. დიახ დიჰკანა დგას. დიჰკან (აზ.) – ახირებული, ჭირვეული (ღამბ.).

დო - შედღებილი მაწვნისგან დარჩენილი სითხე, რომლისგან ადუღების შემდეგ ,,სუზმას“ იღებენ. დო მაქონ დაადგმელი.

დოგანაგი - მუწუკი, წყლული. ერ დიდ დოგანაგი ქნილა შეგეშინდება. დოგ (ღამბ. როსტ.); დოგანაგი - კოჟიჟი (ჳკანგ.).

დოდაღი - ტუჩი, ბაგე. ქალმა დოდაღევზე პამადა წაისო. დოდაღ (აზ.) - ტუჩი, პირი ქვაბისა (ღამბ.); დოდაღ (როსტ. ჳკანგ.).

დოვდაღი გადატ. შეუსმენელი, შეუგნებელი ადამიანი, რომელიც უადგილოდ დაადგება თავზე ადამიანს. რა დოვდაღივი დამადექე თავზე. დოვდაღ (აზ.) - გარეული ფრინველი, ინდაურს წააგავს (ღამბ.).

დოვლათი - სახელმწიფო. ვარლუ დოვლათია.

დოვღა -დოს შეჭამანდი. ჰამეშა დოვღა რაშ მინდა? დოვღაჲ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

დოვწიგნავს - ამბავს დაწვრილებით მოუყვება. ეხლა დოვწიგნავს სრუ რაიმეს.

დრზრმლუ - გამძლე. ერაგე დრზრმლუ იქნა ჩექმა გაჰშტერდები.

დრუმსუზი - უხარისხო. რაიბე დრუმსუზ აიაჰყაბ ყიდლოვ.

დოიფელა - სინდიოფელა. ჭუჭულები დოიფელამ შამიჭამა.

დომბაბინა - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

დომფალი - მაღალი ხარისხის აბრეშუმის პარკი, რომლისგანაც ძაფს ართავენ. კიდობანში ბევ დომფალი აქონ. დომფალ (ღამბ.); როსტ. უკუტოდ გამოხარშული პარკი (ჳკან.); ქეგლი. აბრეშუმის პარკი, ორჭიანი (მენთ.); დომფალა - აბრეშუმის პარკი, რომელშიაც ორი ჭიაა (ბერ.); დამფალი (ძოწ.).

დორდღლი - დორბლი. პირით დორდღლი ჩომოდის დორდღ, დორდგლ - (ღამბ. როსტ.); დორდლი (ლეონ.);

მენთ. ქავჯ.

დრთიან - ოთხივე მხარეს, ირგვლივ. ჟანავრები დრთიან შეემეხვნენ. დრთიან (ი)დრთიან(ი) - ღამბ. დორთიანი (ნიჟ.).

დოსტი//დოსტობაჲ - მეგობარი, მეგობრობა. ჩემ დოსტი ხარ. დოსტოვაჲ (ღამბ.).

დოუბოშა - იხ. დაბოშება.

დოფანები - დოფაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

დოღმაჲ - ნამდვილი, ღვიძლი, ალალი. ჰეგი ჩემ დოღმა დიშულია. დოღმაჲ (აზ.) -ღამბ.

დოღრამა - წვენში ან დოში ჩალბობილი პური. ხმელ პურ ქნაში დოღრამას ვჩიდი. დოღრამაჟ, დოღრამაი (აზ. დოღრამაჯ) -ერთგვარი საჭმელი, ოკროშკის მსგავსი (ღამბ.). დოღრამაჟ. (როსტ.).

დოყი- დუყი. ჟავანაი დოყები მამიღა. დოყ - (ღამბ. როსტ.). ჳან., მენთ., შარაშ.,

დუყი (ქეგლი), ახლადმოყრილი ფოთლის კოკორი (ჟღ.); ახალმოყრული ყლორტი (შარშ.); ყლორტი (ქავჯ); დოყი - ირმის ჩვილი რქა (საბა); ჩუბ.

დრშაგი - ლეიბი, ქვეშსაგები. დააწოლა პატარა დრშაგი დამიგა. დოშაქი (ჩუბ. მენთ.); დოშაკი (შან. ვაჟა II); დოშაგი (ნიჟ.); ღამბ.

დრშამა ფლავი - ცხიმიან ხორცში მოხარშული ბრინჯის კერძი. დრშამა ფლავი გამიქითა. დრშამა ფლავ (ღამბ.)., როსტ.

დრეცა//დრიცა - გაუმაძღრად ჭამა. დრიცავს; რაც ქონდა დრიცა.

დროქიალი - მოუსვენრობა. დროქიალობს, ერთ ადგილას ვერ გაჩერდება.

დრუსტი - შერგება. მაგი ჭამა დრუსტი არ იქნება.

დუა - ლოცვა, სამძიმარი. სამარიევზე წასულაში დუა ლაზიმია. კაცი მამკდარა დუაზე მივდი, მოლამ დუა დამიწერა. დუ(ვ)ა (აზ.) - ლოცვა, ვედრება (ღამბ.); იმნ.; დუვა (შან. რეც.); დუა - ძვ. მუს. ლოცვა, ვედრება (ნიჟ); დუაჲ (როსტ.).

დუანა - სულელი. შენ დუანა ხუმ არ ხარ? დუანაჲ (როსტ. ჳანგ.). დუ(ვ)ანაჲ (აზ.) - იგივეა, რაც სემაჲ (ღამბ.)

დუალი - ქვაბის სახურავი. ქობ დუალი მოჰხადე. დუალ (აზ. დიალ. დოიახ.)-ღამბ., როსტ. დუალ, დუვალი (ჳან.).

დუბიები - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

დუგმა - ღილი. დუგმა მოჰწყდა კასტუმით. დუგმაჲ - ღილი. საზამთრო საძოვრის ბალახი. დუგმა ცახ-ცახი, რომელმაც ღილებივით თესლები იცის, მას აბრეშუმის ჭიას დაუდებენ პარკის მოსაქსოვად (როსტ.); დუგმაჲ (ღამბ.).

დუგუში -კოჟრი, ნასკვი, კვანძი: ,,ჟანზე დუგუშუმი დაჰჟდომია“. დუგუშუმი (ღამბ. როსტ.).

დუდუქი -შეუგნებელი. ერ დუდუქ რა-

იმერი.

დუგუში//დუგუში ქნა - განასკვა, ნუჟრიანი გამხდარა. დუგუუმი ქნილა. ბითოვ ჟანი დუგუში-დუგუში ქნილა“. დუგუში-დუგუში ქნაი - იგივეა, რაც დადუგუმევაჲ (ღამბ.).

დუდრუანები - მოხუცები, უფროსები. დუდრუანები არ წასულან. დუდრუანევ (როსტ.).

დუდრიანი//დუდრუანი//დადუდრუანება -მსხვილი, დამსხვილება. ტყიმალი უჟე დადუდრუანებულა. დუდრიან ყარფუზია. დადუდრიანევაჲ (ღამბ.); დუდრიან (როსტ.); დიდროანი - უდიდესი (ი. აბ.); დუდრუან (ვკან.).

დუდუნი - ბუტბუტი. დუდუნოვს; დუდუნი არ მიყარს. დუდუნოვაჲ, დუდუნ (ღამბ. როსტ.); იხ. საბა. ჩუბ.- დუდუნი.

დუზგინი - სწორი, სამართლიანი. დუზგინი არა შენ განაქითევ საქმე. დუზგინი (აზ.).

დუზგინულული - სისწორე. შენ დუზგინულული გინდა?

დუზი - სწორი, პირდაპირი. ეიქაითი წაი, დუზი აქა-იქ არ შოვხივო. დუზი - ვაკე, სწორი მინდორი (მენთ.); სწორი ზედაპირის მქონე ადგილი. ჭინჭ. ვაჟა., ქაკ. ღამბ.

დუზუდუნია - მთელი ქვეყანა. დუზუდუნია რომ შამაიარო ვერ იპოვნი. დუნიაჲ (აზ.) - დედამიწის ზურგი (ღამბ.). დუნიაჲ (ვკან.), დუნია (შან. ვაჟა I, შან. ხევს., ჩიქობ., ჟღ., ძიძ., (იმერხ.), გიგ., თოფ., ქავთ., (იმერხ.), დუნიაჲ (ნიჟ.).

დუმანი - ნისლი. დუმანი იყო, რაიმე არ ჩანდა.

დუმბა -დაბალი, მსუქანი, მრგვალი. ერ პატრა დუმბა რაიმერი. დუმბაჲ (ღამბ. როსტ.); ვკან.

დუმ - სრული, მთლად. დუმ შავია. დუმ (ღამბ.).

დუმბადარა - დაბალი, მსუქანი ადამიანი. ერ დუმბადარა რაიმერი.

დუნუა - ქვეყანა, დედამიწა. დუნუა დიდია, სადაც მინდა წავალ. აქედან: ემ დუნიაზე -ამ ქვეყნად; ემ დუნიაზე რაც გინდა მიყავე. იმ დუიაზე -იმ ქვეყნად: იმ დუნიაზე მააკითხივარ. დუნუაჲ (ღამბ. როსტ.).

დუნქი - კუნძი, მორი, მიწაში დარჩენილი ფესვები. გადატ. ზანტი, მოუქნელი ადამიანი. ერ - ორ დუნქი მაქო შანახული. რა დუნქივი დგახარ, მოი. დუნქ (ღამბ. როსტ.); დუნქ -ბუჩქი, კუნძი, მორი (ვკან.)

დუნყორაი - იხ. ტინყორაჲ

დურბენდი - ბინოკლი. ბაზრით დურბენდი მიყიდა. დურნა - ქინქლი; დურნა დაჰყრია ყურზენს. დურნაჲ - წერო (იმნ.).

დუქანი - სავაჭრო ადგილი. რა დუქანი გაგიხსნია ეიქა.

დურჩი-ჩაი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში.

დღიგამოშობით - დღეგამოშვებით. დღიგამოშობით სანახლა მიდის“. დღიგომოშოვი (როსტ.).

დღით-დღეში - ყოველდღე, თანდათან.

დღით-დღეში ფინთა კეჰთება. დღით-დღეში (როსტ.).

დღიურა - ყოველდღიურად. დღიურა პურ უზიდავს. დღიურა (როსტ.); დღით-დღეში (ღამბ.); დღითი-დღე - ყოველ დღე (საბა).

დღუე, დღივე -მღვრიე. დღივე წყალი არ დაჰლივო. დღუეჲ, დღუოჲ, დღუვეჲ (ღამბ.); მღვრიო (მენთ.); მღვრიე (მარტ.-იმნ.).

დღით - ყოველდღე. მე ჰარ დღით მოვდივარ. დღით-დღეში-ყოველდღიურად (ღამბ.); დღითი-დღე (საბა).

დღლუვი - სრიალა. დღლუვ რაიმეს მინ დაიჭერს?

ე

ებედი -სულ, სრულად. ებედი არ წავალ მაგათა. ებედილ (როსტ.).

ებლა - გამოუცდელი. ერ ებლა ინსანი არი. ებლა, -ებულა ნ. ევლა, -ეულა, -ეულა-ებურად (დაერთვის ზედსართავს და ზმნიზედად აქცევს). წალანდევლა // წალანდებლა, გუშიდევლა-გუშინდეულა (ღამბ.).

ეგინა//ჰეგინა - სწრაფად. ჰეგინა ქენე, მეჩქარება. ეგინა, ეგინა- ეგინა ნ. ჲეგინა, ჲეგინა (აზ.ეჲინ) ჩქარა, ჩქარ-ჩქარა (ღამბ.); ეგინ (იმნ.).

გლასუნ - ნაზად ეფერება. ეგლასუნება; შაჰხე, როგო ეგლასუნება.

ეგმა - მოხრილი, მოლუნული. ეგმა ფიცარი გორდზე დადევე. ეგმაჲ (აზ.) - ღამბ.

ეგრი - უგრ - მიხვეულ - მოხვეული, დაკლაკნილი. ერ ეგრი-უგრი ადგილი შამხტო. ეგრიჲ-უგრიჲ (აზ.) -ღამბ. ჯანგ. ეგრ-იგრ -აქეთ-იქით (როსტ.).

ედი//ჰედი - ჰედ ინსანი არ შამაოიყონო. ედ (იმნ.).

ეემ - აი ამან. ეემ ქალმა თქო. ეემ-აი ამ (როსტ.).

ეე - ეს. ეე მეშუკი წაიღი ბიზანთა, მემრე მოი. ეე -აი ეს (როსტ.); ე, ჰე - ეგ, ამ ღამბ.). შან. ვაჟა III; გიგ., თოფ., ქავთ., (ქართლ. ხევს. ჯავახ. რაჭ. აჭარ.).

ეემაგრ - ამნაირად, აი ასე. ეემაგრ შაინახე თავი. ეემაგრ, ჰეემაგრ (როსტ. ღამბ.).

ემამ - ამან. ემამ რანდა მითხროს მე? ემამ (როსტ.).

ეემას - აი ამას. ეემას კარგა გატკეცა უნდა. ეემას (როსტ.).

ეემი//ემი - აი ამის. ეემი ნათქომ ჟუღაბი არ დაიჟერო. ემი(ს), ჰემი(ს) -ამისი (ღამბ.); გიგ., თოფ., ქავთ., (ფერიდ.)

ეემჟურა - ამნაირად. ეემჟურა აიბეჟარი სადღა იპოვნა. ეემჟური, ემჟურაჲ, ჰემჟურაჲ (როსტ.ღამბ.).

ეეს - აი ეს. ეეს წაიღი თქენსა. ეესი, ჰეესი (ღამბ.).

ეექ//ეექა -აი აქ. ეექა დედექ ფეყი არ დაჰზრო. ეექ (როსტ. ღამბ.).

ეეხლა - აი ახლა. ეეხლა გიშოვ მემრე არ გააშობივარ. ეეხლა (როსტ.).

ეეხლაითავ - ახლავე. რა ქნო ეეხლაითავ მოვდე, თუ მემრე. ეხლითავ, ეხლითავ (ღამბ.).

ევაზ//ევეზინა -მაგიერ, ნაცვლად. მაგამ ევაზინა რა გაგიქითა? ევაზ (აზ.).

ევაშ-ევაშ//ჰავაშ-ჰავაშ-ნელ-ნელა. რა ქნო ჰავაშ-ჰავაშ ვეტარები. ევაშ-ევაშ (იმნ.).

ევალახინ//ევლახინ//ევლახან - ადრე თუ გვიან, მაინც. ევლახან მივდი მაგასაც წავლევ. ეველახირ - ევლახირ (აზ.)-ღამბ.; ეველახი//ევლახირ (ჳანგ.).

ეზაბი - ტანჳცვა - წამება. მაგამ რა ეზაბები გადაიტანა, არ იცი.

ეზგილი - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

ეზოიპირი - ეზოს წინა ნაწილი. ეზოიპირი მოგავა.

ეთიმი - იხ. ჰეთიმი.

ეიჲ//ჰეჲ - მიმართვა. ჰეი, ადე შენ გეზახიან. ეჲ (როსტ.).

ეი//ჰეი -შეძახილი. ჰეი მინ ხარ ჰეიქა. ეჲ (როსტ.)

ეიგრე//ჰეიგრე - ასე, ამნაირად. ჰეიგრე საქმე არ გომუა. ეიგრე (როსტ).

ეიგრე - აქეთ. შენ ეიგრე დაჟი, ისი იქითყენ. ეგრ-აქეთ (იხ. აგრ); ეგ დაჟ. (როსტ.).

ეი//ეიჰ - აი ეს. ეი კაცი თქენსა წაიყონ კარგა შაჰხედე? ეე -აი ეს (როსტ.).

ეილანი - განცხადება. შენ მინ გითხრა ეილანი ქენე.

ეიმ//ეჲიმ - აი ამ. ეიმი ქალი გაჰყოლია თათარს. ეჲიმ (როსტ.).

ეიმა//ეიმათ - ამას, ამათ. შენ მიჰდი ეიმა რას ებნევი? ეიმათ მის უყრი. ღამბ.; გიგ., თოფ. ქავთ. (ფერეიდ.); ეემამ -აი ამან (როსტ.).

ეიმა - ამას. ეიმა ეიქა რა უნდა? (როსტ.).

ეიმათ - ამათ. ემათ რას ექცევი არ ვიცი.

ეიმათა ამათას. ეიმათა არ შასულვართ. ეიმათა (როსტ.).

ეიმაგრე//ჰეიმაგრე - ასე, ამნაირად. ეიმაგრე მინ გაჰთოყნის? ეიმამ იხ. ამამ (როსტ.).

ეიმას - ამას. შენ მითხა ეიმას რა ვუყოთ? ემას (როსტ.).

ეიმაშინსუკან - აი ამის შემდეგ. ეიმაშინსუკან ჩონ შინ წეველეთ. ეიმაშინსუკან (როსტ.).

ეიმიბეი - ამისთვის. შენც ეიმიბეი მეხელია? ჰეიმიბეი, ეიმიბე, ამიბე (ღამბ.); ეემი (როსტ.).

ეიმიზგნი - ამისგან. ეიმიზგნი ინსანი არ დადგება. ეეიმიგნი, ეეიმიზგნი (ღამბ.); ნ. ჰეიმიზგნი, იმიზგნი.

ეიმისი - ამისი. შენ ნათქომ ინსანი ეიმისი რა კეჰთება? ეემის, ჰეემის ღამბ.); ეემას (როსტ.).

ეისენი - აი ესენი. ეისნები წაიყონე თქენსა ყონაღა. ეესენ, ჰეესენ (ღამბ.).

ეისი - აი ეს. ეისი თქენსა წაიღი. ეესი (როსტ.); ესი-ესაა (ღამბ.); ესი- ეს (ძოწ.).

ეიქა - აქ. ეიქა დედექ მალე მაასულივარ. ექ-აქ (როსტ.).

ეიქაი//ეიქაითი - აქედან. იეიქაი კალიებამდე გაირბინე. ექაჲ (ღამბ.); ეექაჲ (როსტ.).

ეიხლა - ახლა. ეიხლა რაჰ ჩიდი, რას საქმიანოვ. ეჲხლა (როსტ.).

ეიხლავე//ეიხლავთავ - ახლავე, ახლათვე. წაი უთხა, ეიხლათავ მოვდეს ჩემთან. ეეხლითავ (ღამბ.); ეეხლა (როსტ.).

ეკალზე ჟის - წასასვლელად მზად არის, ჩქარობს. ერაგე იყო, ეკალზე ნაჟდომივი ეჩქარებოდა.

ელა - ბელა - ისე, ისე რა. ელა-ბელა ვცხოვროვ.

ელაგა - ურთიერთობა, კავშირი. ელაგა არ გაჰწყიტოთ. ელაგა (აზ.).

ელაჰსალან -მთლად, სულ მთლად. ასკრით ელაჰსალან მოსულაა? ელა-სალა - სულ ერთიანად (ღამბ.); ელაჰსსალა (როსტ.).

ელისუ//ილისუ - სოფელი კახის რაიონში. გამოირჩევა კარგი ჰავით და სამკურნალო წყლებით.

ელისენი - მხარე, რომლის საზღვარი ვრცელდებოდა დასავლეთით ღანუხამდე, სამხრეთით - დაღესტნამდე, ჩრდილოეთ მდ. ალაზნის მიმდებარედ. საბას განმარტებით ,ელისე“ არის ,,ღვთის ძალი.“

ელისუს სასულთნო - უძველეს დროში ეს მხარე წუქეთის საერისთაო იყო და საქართველოს ფარგლებში შედიოდა. ელისეს სასულთნოს სიგრძე 80 კმ-ს არ აღემატება, სიგანე 10-15 კმ-ს.

ელბეთა - რასაკვირველია. ელბეთა დოუზახნია.

ელბირი - ერთობლივი, თანაზიარი. ჰეგენი ელბირი არიან. ელბირ (აზ.).

ელვერიშლი - ხელსაყრელი, მარჯვე. ელვერიშლი დროორი. ელვერიშლი (აზ.).

ემა - ამას. ემა მინღა უთხრა მოვდსო? ემა (როსტ.).

ემაგთონ//ემაქთონ - ამდენი. ემაქთონ თეთრი სა დაჰხარჟე.

ემაგინი - შრომადღე. წელში 200 ემაგინი ზლივ მქონდა.

ემაგრე//ჰემაგრე - ამნაირად, აი ასე.

ემაგრე ქენე კაისა? ეემაგრ (როსტ.).

ემათ//ემათმამ - ამათ. ემათ რასლა ებნევი? ემათ (ღამბ. როსტ.); გიგ., თოფ., ქავთ.(ფერეიდ.).

ემამ -ამან. ემამ წაიყონოს, იმამ დაკლოს, ისერთმა ჭამოს? ემამ (ღამბ. როსტ.); გიგ.,თოფ., ქავთ.(ფერეიდ.).

ემას//ჰემას. ჰემას რაღა უნდა შენგან? ემას, ჰემა(ს) -ღამბ., როსტ., გიგ.,

თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ემგე - ამისთანა, ამნაირი. ჰემგე შეულ რა ვუთხრო. ემგე. იხ.ჰემგე (როსტ.).

ემგიბეი//ჰემგიბეი -ამიტომ, ამი გამო. ჰემგიბეი წეველე შაჰარში. ემგიბე. შდრ. ჰემგიბე (როსტ.).

ემე//ემეთ - როცა სახელს ვერ იხსენებენ, მის სანაცვლოდ იხმარება. ემე როგო დაჰკრა დაინახია? ემე (როსტ.); იხ საბა; ემენი.

ემეევ - ვიღაცეები. ემეევ დოუზახე, მოუდნენ. ემეევ (როსტ.).

ემზიგი - საწოვარი. ბაზრით ორ ემზიგი იყიდე.

ემი - ბიძა (მამის მხრიდან). ქორწილში ემი არ დოუზახა.

ემირჯანლო//ამირჯნლო - სოფელი კახის რაიონში.

ემჟურა - ამნარი. ემჟურა ინსანი მე არ დამინახავ. ემჟური ნ. ამჟური (ღამბ.); ემჟურა (იმნ.).

ემრ ქნა - ბრძანების გაცემა. ემრ ექცევა. ემრ ექცევა შინ წაი. ემრ ექცევ (ღამბ. ჯანგ.); ემრ (აზ.)-განკარგულება, ნიჟ.

ენა დატარება - ენის მიტანა. ენა დატარება ნუ იცი. ენა დატარევაჲ (ღამბ.).

ენა მიცემა - ენის მიტანა. ენი მიცემა მაგი საქმეერი. ენაჲ მიცემაჲ (ჯანგ.); -ლაპარაკით შეცდენა, დაყოლიება, გაბრიყვება (ღამბ.).

ენაზე გორავს - სიტყვის თქმა უნდა, მაგრამ ვერ გაუხსენებია. ენაზე გორავს, ვერ ვიგონევ. ენაზე გორავს (ღამბ.).

ენაზე მოსულა - ალაპარაკება, ლაპარაკის დაწყება. უჩუმრა ნაქნარიც ენაზე მოსულა. ენაზე მოსულაჲ (ღამბ. როსტ.);

ენაი ყივილი - როცა საქმეს სიტყვა უსწრებს. მაგა ენამ უყივლა. ენაჲ ყივილ (როსტ.).

ენატლაკი - ქაქანა, ჭორიკანა. ფინ ენატლაკ დედაკაცი იყო. ენატლაკოვაჲ (როსტ.). ენატლაკიაჲ - ენატანია (იხ. მენთ. - ენატაკია); ენატლაკაჲ - ენატანია ჯან.; ღამბ.

ენაშანახული - საიდუმლოს შემნახველი. ენაი შანახა თუ იცის მაშინ კარგია.

ენგიანი//ჰენგიანი - საინგილოს ერთ-ერთი უძველესი სოფელი ზაქათლის რაიონში. მკვლევართა ერთი ნაწილის მიხედვით საინგილოს სახელწოდება მოდის სოფელ ენგიანის სახელიდან.

ენი -საგანგებოდ გაკეთებული ნიშანი.

ჩონ ზროხაბეი ენი გამიქითებია. ენ- ნიშანი წვრილფეხა საქონლის (როსტ.).

ენიანი -კარგი მოლაპარაკე. შაჰზე როგო ენიანია. ენიან (ღამბ.).

ენი წრრზე ლაპარიკ - ენა მოჩლექით ლაპარაკი. ფინთა ენი წრრზე ლაპარიკოვს.

ერ-ერთი, არაფერი, ვერაფერი. ერ შული თიფლიზში აქონ? ერ დროზე მაგიბეი ფინთობა უქნია. ერ მინამე არ მოვდა. ერ რიცხვითი სახელი - ერთი. უარყოფითი ნაწილაკი - არაფერი (ღამბ.); როსტ.

ერ მოზელაჲ - ერთი მოსაზელი ცომი: ერ მოზელა ფქულიღა მაქონ. ერ მოზელაჲ (როსტ.).

ერამუკი -უშობელი - ერამუკ ჰეივანს რაიბე ინახავ. ერამუკი - უშობელი (შდრ. ურწან- ალიაბ.) - როსტ. ერამუკ (ღამბ.); უშობელი ფურკამეჩი (ჳკან.); ერამუკ (აზ. არამიქ.) - უზვი მუშა საქონელი.

ერამქთონ//ერაქთონ - ძალიან ბევრი. ერაქთონ ელაპარიკა ზლივ დაარაზივა. ერ რაქთონ - რამდენი, იმდენი (ღამბ.).

ერამქჰწორა - დიდი მოცულობის, დიდი მანძილი. ერამქჰწორა გაზდილა თოლ ვერ შოვსტენ. ერამქჰწორ გზა გავვარეთ, დავღალე. ერ რამქწოწორ - რამხელა, რა დიდი, ერთი იმოდენა (ღამბ.).

ერ ბეწიქწორა - ბეწვის ოდენა. ერ ბეწი ქწორა შაჭმია.

ერგან - ერთ ადგილას. ერგან კაი ბალახი ვიცი. ერგან, ერდგნით, ერთგნით (ღამბ. როსტ.);

ერ დენა - ერთი ცალი, ერთადერთი. ერ დენა ბიჭი ჰყავდა. ერ დენა ბიჭი

ჰყავდა. ერ დენაჲ (ღამბ.).

ერ დეფა - ერთხელ, ერთჯერ. ერ დროზე კაი ცხოვრება იყო. ერ დროზე (ღამბ.).

ერთა - ერთად, ერთბაშად. ჩონ ერთა მივდით ქორწილში. ერთა (ღამბ. როსტ.); შან. რეც.

ერ თაარი - ვაი ვაგლახით, ძლივძლივობით. ერ თაარი ვატარევთ ცხოვრებას. თაარ (აზ. თაჰარ - გვარი, სახე) -ღამბ.

ერთიან - ერთ მხარეს. ერთიან შენ დედექ, ერთიან მე. ერთიან (ღამბ. როსტ. იმნ.).

ერთმეთი - ერთმანეთი. მაგათ ერთმეთი მოჰწონწყე. ერთმეთ (ღამბ. როსტ.).

ერთობილა -ერთად, ერთბაშად. ნაგახტან სრული ერთობილა წეველეთ. ერთობილა (როსტ.).

ერთ-ერთ - სათითაოდ. ერთ-ერთ წაით კაისა. ერთ-ერთ (როსტ.).

ერთ- ერთა - იხ. თითო - თითოდ.

ერთიბეი ზინავ - აბრეშუმის ჭიის პირველი ძილი. ჭიას ერთიბეი დოუზინია. ერთიბეი დაზინევაჲ (როსტ. ღამბ.).

ერ მინამ - არავინ. ჰალაქი ერ მინამე არ მოსულა. ერ მინამ (ღამბ.); ერმინამმა -

ვერავინ, არავინ (როსტ.).

ერ პირი - თანმიმდევრობით. ერთი მხარის შებრუნება. ერ პირი მამაწოდე ქერფუჩი, ბალახი ერ პირი გამჯმარა მეორეზე გადააბრუნე. ერ პირი (როსტ.).

ერ რამ - ერთი რამე. ერ რამ მითხა, ნუ ხარ უჩუმრა. ერრამ (როსტ); ერ რამ -ღაც (ღამბ.).

ერ ფეყით უკან მოსლაჲ - სულ ცოტათი, ერთი ფეხით უკან მოვედი. ერ ფეყით უკან ჩავარდი.

ერ ფეყით წინ წასლაჲ - სულ მცირე დროის ფარგალში, ერთი ფეხით წინ წასვლა. თქენზგნი ერ ფეყით წინ წავდა. ერ ფეყი წინ (როსტ.).

ერრამე - არაფერი, რაიმე. ჩონ ერრაიმე არ ვიცოდით. ერ რამ, ერრაჲმ (როსტ.).

ერიგი - ჭერემი. წელს ერიგი არ მიჭამია. ერიგ (აზ. არიგ.); მაყ. როსტ., ღამბ.

ერიში -იხ. ჰერიში

ერთა -ერთად. ერთა წავდეთ ყონალა.

ერჟა -ოლონდ, ოლონდაც, მხოლოდ. ჰეგინ წავდეთ, ერჟა უგეისი არ მოვდეს. ერჟა (ერ/თ/ +აზ. ჯა)- (ღამბ. როსტ.). ერჟა (შან. რეც. იმნ.).

ერჟადენა - ერთი ცალი, ერთადერთო. ერჟადენა მაქო ვერ მოქცემ. ერჟადენაჲ (ღამბ.).

ერჟურა - ერთნაირი. ერჟურა პერანგები არ იყიდო. ერჟურაჲ (ღამბ.).

ერტკეველი - ერთი მტკავლის ოდენა. ერ ტკეველ მიწას არ მოგცემ ერტკეველ - პატარა, ერთი ციდაა (როსტ.).

ერფერ - ერთი ფერის. სრუ ერფერი იქნოს. ერფერ (როსტ.).

ერცხო - მეორედ, ხელმეორედ, კიდევ, მეორე სხვა. ერცხო ჩონ კარზე არ მოხიდო. ერცხო მინ იყო. ერცხო წინ გომოვდა. ერცხოჲ (ღამბ.); ერცხო - უცხოდ, უცბად, მოულოდნელად (ჯან.); ერცხვა -კიდევ; კვლავ; ამის გარდა, აწი, შემდეგ, ამის შემდეგ (ნიჟ.); ერცხო- კიდევ, მეორეჯერ (როსტ.).

ერცხოში - სხვა დროს. ერცხოში შენთუნ საყიდივარ. ერცხოში (როსტ.).

ერწკირი - ძალზე გამხდარი, დასუსტებული. ერ წკირი დაჰჩომილა. ერწკირ (როსტ.).

ესი-ესა. შენ შინ წაი, ესი აქ დაჰჩეს. ესი (როსტ.).

ესირი - ტყვე. ასკარში ქნაში ესირი ჩავარდნილა. ესირ (იმნ.).

ესირი ჩავარდნა - ტყვედ აყვანა. ესირი ჩავარდნილა, დაჰვაში ქნაში ესირი ჩავარდნილა.

ესიც-ესეც. ესიც დიახ გამიბრალდა, ალარ ვიცი რა ქნო. ესიც (ღამბ.).

ტურტურ - ძალად ეკიდება. ეტურტურება. ჰხედავა როგო ეტურტურება.

ეფინჟ - იხ. ჰეფინჟი.

აფოფრა - იცავს, ექომაგება. ეფოფრება. ერ წაკიდნებითავ ყმაწილ ეფოფრება.

ექაი - აქედან. ექაი შინ წაი, გაიგია. ექაჲ (როსტ.).

ექიზი - ტყუპი. მაგი დედაკაც ექიზები გოვჩენია. ექიზ (აზ.)- ღამბ., ჯანგ., იმნ.

ექინი -ჯეჯილი. მამა ექინი ყარავლი კეჰტებოდა. ექინ (აზ. აქინ) - ნათესი (ღამბ.).

ექინჩი - მიწათმოქმედი. ექინჩი ქალია.

ექსინა - პირიქით, წინააღმდეგ. შენ ექსინა ლაპარიკოვდა.

ექქა - დიდი, მოზრდილი. ერ ექქა რაიმერი. ექქა (იმნ.); იხ. ჰაქქა

ეშაქბელიობან -თამაშია. რამდენიმე ბიჭი ერთად შეგროვდება, გაითვლიან და ერთი მათგანი ეშაქი ანუ ვირი წაიკუზება, ხოლო დანარჩენები ზემოდან ხტებიან, ვინც ვერ გადახტება ის გახდება ეშაქი - ის წაიკუზება. ეშაქბელ (აზ. ეშშაქ- ვირი + ბელ ზურგი) ღამბ.

ეჩბეთ - იხ. ჰეჩბეთ.

ეჩო - ხის სათლელი იარაღი. ეჩო ცოტახნიბეი მემეცელა. ხის სათლელი. (საბა).

ეხლაითავ -ახლავე. ეხლაითავ მიჰყონ თუ მემრე მუა. ეხლაჲთავ (როსტ.).

აჳეჯება - უკმეხად, გამომწვევად ცდილობს დაახლოებას. დაინახია როგო ზალი-ზალი ეჳეჯება.

ეჰემიათი - მნიშვნელობა. მაგი არ ქნას ეჰემიათი არ აქონ.

ეჰრთა -ერთად. თქენ ეჰრთა წაით, ისნები ერთა. ეჰრთა - იხ. ერთა (როსტ.).

ეჰტიათი - თადარიგის დაჭერა, მომარაგება. ჩონ ეჰტიათი დავჭიროთ, მინიცი რა იქნება. აჰტიათ, ათტიათ (აზ. ეჰტიათ) -ღამბ., ჩიქობ.ეჰტიბარი -დანდობა. ეჰტიბარი არ აქონ მაგა.

ვ

ვადა - დრო, ჟამი. ვადა მამცა ხუალამდინ.

ვაზიფა - თანამდებობა. დიდ ვაზიფაზე არი.

ვარდიში - ჩვევა, ჩვეულება. მაგა ვარდიში აქო.

ვაზიათი - ვითარება. მაგი ვაზიათი ზიმეერი.

ვათანი - სამშობლო. ვათანი დიახ ტკბილ რაიმერი. ვათან (აზ.) - ღამბ., იმნ., ჯანგ.

ვათანზე მოსულაჲ - სამშობლოში დაბრუნება. თიფლიზელ ჰასრათა სოფელში ვათანზე მოსულა. ვათანზე მოსულაჲ (ღამბ.).

ვაიშუანი - აურზაური, ალიაქოთი. იხმარება წყევლისას. ვაიშუანი ჩონგივარდესყე. იგივეა, როგო ვაიშუანი ჩომოვგდია. ღამბ., ვაიშუან - დიდი ყვირილი, აურზაური (ჯან.).

ვაი-ჰარაი - ტირილი. რა ვაი-ჰარაი დაგიცია. ვაი- ჰარაი (აზ.) - ჯანგ. ვაი-ჰარაი -ჰეი (ჯან.).

ვალლა, ვალლა-ბილლა - ღმერთმანი.

ვალლა-ბილლა ჩემ შული არ ყოფილა. ვალლა (აზ.)-ღამბ., ვოლლაჰ (ნიჟ.).

ვაჟიბი, ვააჟიბი - საჭირო, აუცილებელი (საქმე). ვაჟიბი საქმე მაქონ.

ვარანგელი - საქსოვი მოწყობილების ნაწილი. ვარანგელი გავეჩულა. ვარანგელაჲ (ღამბ.). შან. რეც., ქეგლი-ი-ნგილ.

ვარ-დოვლათი - სიმდიდრე, ქონება. სრუ ვარ-დოვლათი პატრა შულს მიჰცა.

ვარვოხი - სიმდიდრე, ქონება. ვარვოხი მაგა დაჰჩა.

ვარისი - მემკვიდრე. მაგი ვარისი მე ვარ. ვარის (აზ.).

ვარლული, ვარიანი - სიმდიდრე, მდიდარი. მაგი ვარლული სხოს მის აქონ. ვარ(რ)ულოვაი (ღამბ.); ვარულ (ჯანგ.).

ვასანები - ვასაძეების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ვასვას - სიხარულით გამოწვეული ღელვა. ვასვასოვს; გადატ. ითქმის ძლივ-ძლივობით მოსიარულეზე. რა ვქნოთ, ჩონთუნ ვასვასოვთ.

ვასია - ანდერძი.

ვასია ქნა - ანდერძის დატოვება. ვასია უქნია. მაგა ვასია უქნია თავი ქონება მის დაჩეს. ვასია (აზ. ვასიათ) - ღამბ.; ვასიაჲ ქნა, ვესიათ (ნიჟ.); ვასიაჲ (როსტ.).

ვაყბუ - მეჩეთისათვის შეწირული მიწა. ვაყბუ შოვგდია ყოროღში.

ვირი - სამშენებლო სარგებლობისთვის გაკეთებული მაგიდა. ცოტა ხნიბეი თქენ ვირი მე წავღი. ვირ -სამფეხა ხე, რომელიც ერთგვარად კაშხლის მაგივრობას ეწევა.ვირის ფეყი (საბა);

ვირფეხი - ხიდის ბოძი (ჩუბ.). ამგვარივე სამფეხა ხე გოდრისა და

მისთანათა დასადგმელად, ჩელეტის დასაწყობად და სხვ. (ჯანგ.); (ღამბ.).

ვირი ბალბა - გარეული მსხვილფოთოლა მცენარე. ვირი ბალბა არ დაჰკრიფო. ვირი ბალბაჲ (ღამბ. როსტ.).

ვირი ბზიკი - კრაზანა, დიდი ბზიკი. ვირი ბზიკმა დაჰკმინა. ვირი ბზიკ (ღამბ.).

ვირიზიანა - მინდვრის რძიანა. ვირიზიანაით საჰყიზევ ვაქითევდით. ვირიზიანაჲ (ღამბ.).

ვირი ზუზუი ნაწოვნო - გინება, ლანძვლა: ჰეი ვირი ზუზუი ნაწოვნი მამიყონე. ვურუ ზუზუი ნაწოვნ. ვირი ზეიჲ ნაწოვ (როსტ.).

ვირი პიტნა - პიტნის ერთ-ერთი უვარგისი სახეობა. ვირი პიტნა არ მამიღო. ვირი პიტნა (ღამბ.).

ვირზე შაჟდომა -გაჯიუტება. ჰეგი ვირზე შაჟდა.

ვიტატაი ტყე - ტყე სოფელ მოსულში. ვიტატა კაცის სახელია.

ვიში - წვრილი თოკი: თუთუნი დაარიგებლა ვიში არ მაქონ. ვიშ, ვუშ (აზ. ვიშ) - კანაფი, თოკი (ღამბ).

ვიჟდანი - სინდისი, პატიოსნება, უნა-მუსო, არაკეთილსინდისერი. მაგა ვიჟ-დანი არ აქო.

ვიჟდანსუზი - უსიდისო. ვიჟანსუზ ოლ-რაში თოლით არ დემენახოს. ვივჯდან (აზ.).

ვუჰავუჰ - ხმამაღლა ყიჟინა, ტირილი. იქავრობაში ვუჰავუჰით დადგომა არ კეჰთება. ვუჰავუჰ (ღამბ. როსტ.).

ვიჟდანსუზი - უსიდისო : ,,ვიჟდანსუზ ინსანია".

ვახტი - დრო, ვადა, ხანი, ჟამი. ვახტი არ მაქო, ვერ მუვალ.

ვახტინდა - დროზე, დროულად. ვახტი-ნდა არ მიჰხედა ჟანს.

ვახტსუზ - უდროო, ნაადრევი. ვახტსუზ დაიხარჟა.

ვაშლა ქრივალი - ქლიავის ჯიშია ერ-თგვარი. მსხვილი, მოწითალო ფერი აქვს. კურკა ძნელად სცილდება. ვაშლა ქრივალი დამიკრიფე მოსულაში. ვაშ-ლა ქლიავ (ღამბ.); ვაშლაჲ (შან. რეც.); ვაშლა ქლიავი (როსტ.).

ვაჟიბ - აუცილებელი, უთუო, უსათუო. ვაჟიბ საქმე აქო. ვავჯიბ (აზ.).

ვაჰცლი - ვარცლი. პურევ ვაჰცში ვა-წყოვთ, ზედ სუფრას ვხურავთ. ვაჰცლი (როსტ.). ვარცლი - კოკა, დოქი (ი.აბ.); ვაჰცლი ნ. ვარცხლ - ვარცლი; ვარცლი თავ (მენთ.).

ვერანა - პარტახი. სახ-კარი ვერანა დაჰჩომილა.

ვერღანი - საბანი. ვერღანი მამიღი და-ხურლა. ვერღან (ღამბ.); შან. რეც.

ვეში - ველური. ვეში ნუ ხარ ინსურა იქენე.

ვერღანზე გარაქ ფეყი გაწდა - ფიგურ. გამოთქმა, რამდენსაც საბანი წვდება იმდენი იკმარე. ვერღანზე გარაქ ფეყი გაიწოდე.

ვერხიანი - სოფელი ზაქათლის რაიონ-ში. სახელწოდება მოდის ვერხვიდან.

ვერხობა - სოფელ მოსულის ერთერთი უბანი.

ვეჩე მიცემაჲ - ფუტკრის ნამატი. ვეჩე მიუცია. ნაბარტყის ცალკე გამოყოფა. მუხაზე ფუტკარს ვეჩა მიუცია, ,,ვეჩა მიცემასუკან ცოტა ფესუყი მიცემა. ლაზიმია". ვეჩაჲ (აზ. დიალ. ვეჯა) - ღამ., როსტ.

ვირა ქრივალი - ქლიავის ჯიშია. შემო-დის გვიან. ვირა ქრივალი არ მიყუარს. ვირაჲ, ვირა ქლიავ (ღამბ.).

ზ

ზაჰლაჲ წაღება - თავის მობეზრება, შე-წუხება. ჩონ ზაალაჰ წაიღა. ზაალა

წაიღო (კირიონ.). ზაალაჲ წაღევაჲ (როსტ.); ღამბ.; ზაჰლაჲ წაუღი (შან. რეც.); ზალ (ჯან.). ზაჰლა (ქეგლი.).

ზაალუმ ინსანი - მწვალებელი. ჰეგი დიახ ზაალუმ ინსანია. ზაალუმ - ძალუმ, უშიშარი (როსტ.); ზაალუმ, ჩაჰლუმ -ძალის მქონე, ძალოვანი (ღამბ.); ზალ

(ჯან.); ზაჰლა (ქეგლი.).

ზააჰმათ ქნა// ზააჰამათ გაჰწევა//ზაჰმათი - შრომა, ჯაფა.მაგამ ქორწილში დიახ ბევ ზაჰმათი გაჰწივა ზაჰმათ გასწევა (ჯანგ.); ზააჰმათ, ზაჰმათ (აზ. ზაჰმათ) - ღამბ.; ზაჰმათი (ჩიქობ.); ზაჰმეთ - ჯაფა, შეწუხება, შევიწროება (ნიჟ.).

ზაამათლუ საქმე - შრომატევადი, მძიმე საქმე. ზაჰმათლუ საქმეს ნუ ჩიდი.

ზააჰრიმან - ზახრუმელა. ,ზააჰრიმან, გაიწყიტე ჯმა. ზაარიმან (ღამბ.).

ზაგამი//ზაგანი - სოფელი კახის რაიონში.

ზაიფი -სუსტი, უძლური, უღონო. ზაიფ ინსანი მააშორე.

ზაიფ თაიფა - სუსტი არსება. ზაიფ თაიფა არ გონგადგება.

ზალა - ბიცოლა, ძალუა, ძალა, სიმაგრე; ჩონ ზალა როგორი? მუჯლში ზალა აღარ მაქონ. ზალაჲ (ღამბ. როსტ.).

ზალი-ზალი - ძალადობით. დაინახია როგო ზალი-ზალი წაიყონა შინ. ზალი-ზალი (ღამბ.).

ზალი - რძალი, პატარძალი. ზალი ჟერ არ დამიზახნია. ზალ (ღამბ. როსტ.); ჯან., შან., ხევს; ზალ (უთურგ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (თუშ.).

ზალი-ზორით -ძალდატანებით, იძულებით. ზალი-ზორით გათხიება არ იქნება.

ზალიანი - ნოყიერი მიწა. დიახ ზალიან მიწაარი. ზალიან (როსტ.).

ზამანა - დრო, ეპოქა. ზამანა შაიცოლა, ვერ გაიგია? ზამან ჲ (ღამბ. როსტ.).

ზამბილი - ჭილისგან დაწნული კალათა. ზამბილი მამიღი ფარუი ჩააწყობლა. ზამბილი -კალათა (ი. აბ.).

ზამინში დადგომა//ზამინში აყონა - თავდება, თავდებად დადგომა. ზამინში დოვდგა, ზამინში აყონა. ზამინში დოუდგა თურმაითი გამაიყონა. ზამინ (აზ. ზამინ) -ღამბ.

ზამთრულა სხალი - მსხლის ჯიში. გვიან მწიფდება, ზამთარისთვის კარგად ინახება. ზამთრულა სხალი ზირი მინდა. ზამთრულა სხალ (ღამბ., შან. რეც.); ზამთრულაჲ (როსტ.). იხ. შაპა სხალ.

ზანგი - ზარი, შავკანიანი ადამიანი. ჩონ მაქთაბი ზანგი ხმა გაიგია. ჭარში ზანგი დავნახე. ზანგ, ზანგ დაკრაჲ (ღამბ. როსტ.).

ზარალ ქნა - დაზარალება. მინმეს ზარალ ქნა არ უყუარს. ზარალ ქნაჲ (ღამბ.).

ზარაფათ ქნა - ხუმრობა, მასხრობა. ზარაფათ ქნა არ იცია? ზარაფათ ქნაჲ (ღამბ.); ზარაფათ (აზ.).

ზარბაჩი - მოწინავე, დამკვრელი მუშა. ჰეგი ჩონ ობაი ზარბაჩია. ზარბაჩი (აზ.) -კარგი მუშა (ღამბ.).

ზარბუზანი - ზარბაზანი გადატ. უზარმაზარი მსუქანი ადამიანი. დაჰვაში ზარბუზნევ ისრიან. ერ დიდ ზარბუზანი ქნილა. ზარბუზან (ღამბ).

ზარგალი - ოქრომჭედელი. ყიზილი ზარგალთან წაიღი თანები გაგიქითოს. ზარგარ (როსტ.).

ზარ-ზივანი იქნა - ნამსხვრევებად იქცა. ტარელკა ჯელით გამივარდა ზარ-ზივანი იქნა. ზერი - ზუვაჲ წაუდა (ღამბ.).

ზარნა//ზერნა - სოფელი კახის რაიონში. განთქმული იყო ბრინჯის მოსავლით.

ზაფრა - ნაღველი, სიმწარე, ყვითელი ფერი. ზედ ვერ შაჰხედავ, ზაფრაი ფერი აქო. ზაფრაჲ (ღამბ.) -ჩუბ.

ზაფრა ქრივალი -ქლიავის ჯიშია. ზაფრა ქრივალი არ მიყუარს. ზაფრაჲ - ნაღველი (ღამბ.); ჩუბ.

ზაფხული სხალი - ადრეული მსახლი. ჟერ ზაფხული სხალი არ მოწევლა. ზაფხულაჲ, ზაფხულა სხალ, ზაფხულიჲ სხალ (ღამბ.); ზაფხულაჲ (როსტ.).

ზაქათალა -საინგილოს ერთ-ერთი რაიონული ცენტრი. 1840 წ. ქალაქი ძველად მთელი ოლქის ადმინისტრაციულ ერთეულს წარმოადგენდა.

ზაქარათზე არი - სიკვდილის პირასაა. ჰეგინ წაი ზაქარათზერი.

ზაღლები მისევაჲ - ძაღლების შეგულიანება, წასისინება. ყარაჩის ზაღლები მივსივა.

ზაღლი ბუზი - მოყვითალო ფერის ბუზი. გადატ. იტყვიან მოუსვენარ ადამიანზე. ზაღლი ბუზი მემეკრა. მაგა ზაღლი ბუზი შაჰზრომია. ზაღლი ბზიკ -იგივეა, რაც ბუზუნტელაჲ (ღამბ.).

ზაღლი გოდნაში შაზრონა - ლანძღვა. ერაგე ქნა ზაღლი გოდნაში შააზრინა. ზაღლი გოდნაში შაზრონაჲ (როსტ.).

ზაღლი ზეი ნაწოვნი - ლანძღვა. მაგ ზაღლი ზეი ნაწოვნ ჩონ კაკალი დოუხრია. ზაღლი ზეი ნაწოვნ (როსტ.).

ზაღლი ზუზუი ნაწოვნო. შე ზაღლი ზუზუი ნაწოვნო, თოლით არ დემენახო.

ზაღლი ია - თეთრი ფერის ია. ზაღლი იას ფინ სული აქონ. ზაღლი იაჲ (ღამბ.).

ზაღლი კუდ კრენჩხავს - გადატ. ადამიანი, რომელიც ყველაფერს ედება, ოღონდაც რაიმე იშოვოს. ჰეგი ზაღლ კუდ ჰკრენჩხავს.

ზაღლი მაყოვლი - მაყვალი არ იჭმევა. აქვს თეთრი ფერის ყვავილი. ზაღლი მაყოვლი არ დაჰკრიფო. ზაღლი მაყოლ (როსტ.); ზაღლი მაყოულ (ღამბ.).

ზაღლი პირიანი - უსირცხვილო, მოურიდებელი ადამიანი. ჰეგი რა ზაღლი პირიანია შენ ვერ ჰცნოვ. ზაღლი პირი (ტყავ) გადარცხმაჲ (ღამბ.).

ზაღლი ჟინში - ძაღლი ჯიშის, მოდგმის.

ინსანი კი არა, ზაღლი ჟინში აქო. ზაღლი ჟინს (როსტ.).

ზაღლი ყურა - პომიდვრის ჯიშია. მოგრძო ფორმის, პატარა მოცულობის. ზაღლი ყურაი ჟინში პამიდორია. ზაღლიყორაი, ზაღლიყორაი (ღამბ. როსტ.).

ზაღლიზგან ნაქნარი //ზაღლიზგან დამზოლი - ლანძღვა. ძაღლისგან შობილი.

ჰეგი ერაგე ზაღლიზგან ნაქნარია რუმ ვერ დეეწევი.

ზაღლი წილი - ვკიბლიბო. პირზე ზაღლი წილი გომოჰსულია. ზაღლი წილი (ღამბ. როსტ.).

ზაღლის უბანი - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ზახლობან//ზახლობა - ქორწილის შემდეგ ნეფე-პატარძლის მიპატიჟება. ჟერ ზახლობან არ წასულვართ.

ზაჰარი - საწამლავი, შხამი. ზაჰარი დოვლევნებია დუშმნიბეი.

ზაჰი ქნა - წყალში ჩაყრა (გაკეთებული საქმის). ჩემ განაქითევ საქმე ზაჰი იქნა.

ზაჰლა იხ. ზაალა.

ზაჰლუმ - იხ ზაალუმ ინსანი.

ზაჰყა - დიდი, სქელი, მსუქანი ადამიანი. ერ დიდ ზაჰყა იყო. ზაჰყაჲ (აზ. ზაქკა)-ვეება, უზარმაზარი (ღამბ.), როსტ., ვკან.

ზგელ - გრძელი. გზელ გზა გოქონ გაავლელი. ზგელ (როსტ.).

ზგლუნავს - ხელში სრიალებს. ჯელში დაჭერითავ ზგლუნავს. ზგლუნოვაჲ (როსტ.); ზგლუნვაჲ ნ. დაზგლუნევაჲ (ღამბ.).

ზე - მზე, რძე. ზე გომოვდა, ზე მამიღა. ზეჲ (როსტ.).

ზედგარი - ზედადგარი. ცეცხლზე ზედგარი დადო, მემრე ქობი. ზედადგარი - ქვაბთ დასადგმელი (ი. აბ.); ზედგარ (ღამბ.); ვკან., როსტ.

ზედაითი - ზემოდან. ზედაითი აიღი, ქოშყენ არ დააზრო. ზედაჲ (ი. აბ.); ზედაჲთი (ღამბ.), ზედაჲ (როსტ.).

ზედაშე - დიდი ქვევრი. ვასომ ზედაშე აავსო ღუნით.

ზედ გასლა - ხეზე ასვლა, მოულოდნელად შესწრება. ზედ გასლას, ზედ გასული; ხეზე ზედ გასლა ჰადუული არა, ნაგახტან ზედ გასულა. ზედ გასულაჲ (ღამბ.).

ზედ დატანება - პირდაპირ ადგილზე მისწრება. ზედ დაატანეს; ზედ დატანებაში რალანდა ქნოს? ზედ დატანევაჲ (ღამბ.).

ზედ მოსლა//ზედ მოსულა - სწორედ იმ დროს, იმ წუთში მისვლა. ნაგახტან ზედ მოსლაში რანდა ქნო. ზედ მოსულაჲ (მოსლაჲ) -ღამბ.

ზედ ქნა - დასწრება, ყოფნა, თავზე დგომა. ჩონ ზედ ქნა ლაზიმი საქნია. ზედ ქნაჲ (ღამბ.).

ზე დაჭერა - მზის დაბნელება. ზე დაჭერაში შინ არ ვიყავე. ზე დაჭერა (ღამბ.).

ზე ერ საბელზე ომოსულა - მზის ამოწვერვა დაახლოებით ერთი საათის ხანგრძლიობა. ზეი ერ საბელზე

ომოსლინჟახ მააწევნივარ. ზეჲ ერ საბელზე გასულაჲ (ღამბ. როსტ.).

ზე ერ საბელზე დაჰჩომა - მზის ჩასვლის

მოახლოება, შებინდება. ზე ერ საბელზე

დაჰჩომინჟახ გომუშავა. ზეჲ საბელზე

დაჰჩომაჲ (ღამბ. როსტ.).

ზეითა ფეყზე შაყენება - გასასროლად მომზადება. თოფი ზეითა ფეყზე შააყენა, შრგრშინდა. ზეითა ფეყზე შაყენევაჲ (როსტ.).

ზეიზეითი - ზემოდან. წრნი ზეიზეითი ჩამისხა. ზეჲ-ზეჲ (როსტ.).

ზეიზეითი გასლა - თავის გასვლა. შენ დიახ ზეიზეითი ნუ გაჰდი. ზეიზეითი გაჰდი (ღამბ.); მეტისმეტად თავი მოაქვს (ჯან.); ზეი-ზეი გასულაჲ (როსტ.).

ზეითიანი - ზემოდან, ზევიდან. ზეითიანი არ გოდმოჰყარო. ზეითიანი (ღამბ.).

ზეითი ლილი, ქრშა ტიტი - ფიგურ. გარეგნულად ლამაზად მორთული, შიგნიდან კი დახეულ - დაგლეჯილი. შახე, ზეით ლილირი, ქრშაჲ ტიტი. ზეითი ლილიჲ, ქრშაი ტიტიჲ. (როსტ.)

ზეითი ქნა - ავადმყოფობა. მაღალი სიცხიანობა. ზეითი ქნილა, თქენ ნაჩაღი ზეითი ქნილა. ზეჲთი ქნაჲ (ღამბ. როსტ.).

ზეი-ზეი - ზევიდან. ზეი-ზეი აიღი მახარა. ზეჲ-ზეჲ (როსტ.).

ზეჲპირი - ზედაპირი . ზეჲპირი გამჯმარა, ქოშა არ. ზეჲპირ (ღამბ. როსტ.).

ზეიპირზე - ზედა ნაწილი. ზეჲპირზე ნაქნარ ბალახი გამჯმარა. ზეჲპირზე (ღამბ.).

ზეიპირი მოჯნა - მიწის არაღრმად მოხვნა. მარტო ზეიპირი მოუჯნავ. ზეჲპირი მოჯნაჲ (როსტ.).

ზეიტყენ - ზემოთკენ. ზეიტყენ წასლაში დამიზახე. ზეჲთყენ, ზეიტყენ (ღამბ.); ჯან.

ზელი - ძველი. ზელ პერანგი მამილა, რაშ მინდა? ზრლ - (ღამბ.).

ზელა//ცომ მოზელა - ცემა, ცომის მოზელვა. ცომს ზელავს, კარგა მოზილა გოვშო. დავნახე ცომს როგო ზელავდა.

ზერზემი - სარდაფი. ღრუმე ზერზემი ომოთხარა. ზერზემ (აზ. ზირზამ) -სარდაფი (ღამბ.).

ზერზემი წყალი - წმინდა ადგილიდან მოტანილი წყალი, რომელსაც ავადმყოფს ასმევენ. ნაჩაღ ზერზემი წყალი დაალევნა.

ზერქნა - გაქელვა, ფეხით ტკეპნა. ზექნის, იქავრობა ბითოვ გაზერქნა. ზერქნა (ჯან.).

ზეჰ გაქითება - ფიცარზე ნაწიბურის გაკეთება. ზეჰს უქითევს,უსტამ ზეჰ გაქითება არ დამაჩივა. ზეჰ ომოყრა ფიცარზე (ღამბ.). ზეჰ (აზ. ზაჰ) - ნარიმანი, ამოღებული ნაწიბური (ფიცარზე).

ზეთავქე//ზეჰთავქე - თავდაღმართი. ზეთავჰქე წაი საზებნელა. ზეჰთავქეჲ ზეჰაქრჲ (ღამბ. როსტ.).

ზიანა - მცენარე. მის სითხისგან ამზადებენ კევს. ზიანაითი საჰყიზ

ვაქითევდით. ზიანაჲ (ღამბ. როსტ.). ჯან., მაყ., რძიანა (საბა), ჩუბ., მენთ.

რძევანა (კაიშ.), რძიანა ბალახი, რძია -რძია (ძოწ.).

ზიანევ - მზიანი ამინდი, დარი. ზიანევ ქნაში მოჯანე. ზიანევ (ღამბ. როსტ.).

ზიანი -რძიანი, მზიანი. ზიან შიჭამანდი გამიქითა. ზიან დღე იქნა. ზიან (როსტ.).

ზიანი - იხ. ზარალი.

ზიარათი - სალოცავი. ჩონ კურა დღე ზიარათზე მივდით. ზიარათევ - წმინდა ადგილი (ღამბ.); ზიარათი (ნიჟ.).

ზიბილი//ზირთ-ზიბილი - ნაგავი. ეი ზიბილი რაიბე არ გადაჰყარე. ზიბილ (აზ.) -ჭუჭყი (ღამბ.); სიბინძურე (ნიჟ.).

ზიზი - ძუძუ ბავშვის ენაზე. ზიზის ყმაწილს არ აჭმევს. ზიზიჲ (როსტ.)

ზიზო - ეკლის სახეობა, მსხვილი ეკალი. ღობე ზიზოითი შაკრა. ზიზო (ალიაბ.) ბალახია, ცახს ჰგავს დამწიფებისას (როსტ.).

ზილიგუდა - ძილისგუდა. სიზარიან ზილიგუდა ხარ. ზილიგუდაჲ (ღამბ.).

ზილში ჩავარდნა - ძილს მიცემა.ზილში ჩავარდნასუკან წაასულივარ. ჯანგ.

ზიმე - მძიმე. ზიმე ჰუქი არ მაიღო. ზიმეჲ (როსტ.).

ზიმე სულ დაყენება - ცუდი სუნის დაყენება. ზიმე სული დააყენა, ფეყით გაჯდაში ზიმე სული დააყენა. ზიმე სულ (როსტ.).

ზიმზიმი - გაუთავებლად ყეფა. ზიმზიმოვს,ხალლები ბითოვ ღამე ზიმზიმოვდნენ. ზიმზიმ (როსტ.); ზიმზიმოვაჲ (ღამბ.);ზიმზიმი გააქვს - ძიძ., კეცხ., ხუბ., (ქართლ.).

ზინდალი - პატარა გრდემლი. ჩალღუი გამააწკეპლა ზინდალი მამიღი. ზინდალ (აზ. ზინდან) - გრდემლი - ღამბ., როსტ.; ზინდანი, ზინდალი (მენთ.); ზინდანი -ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ბერ., ჩუბ.

ზინზილა - გაუთავებელი აურზაური, აყალმაყალი. ქორწილი ერ დიდ ზინზილა რაიმეერი. ზინზილაჲ -დიდი ტალახიანობა წვიმის დროს (როსტ.). (ღამბ.); ზირზილი (ნიჟ.); ზინზილი -ბავშვის ნელი ხმით ტირილი (შარაშ.).

ზინყზე დაცემა - შეძახილი, ხმის გასაკმენდად. ზღართანის გადენა. გაინაბე, შენ ზინყი არ გავგო. დაიჭირა ზინყზე დაჰცა. ზინყზე დეეცა (ჯან.). ზინყ, ზინკ. ზინყზე (ზიყზე) დაცემაჲ (ღამბ.); როსტ. ზინყზე დაჰცა - წააქცია, დასცა მიწაზე (მენთ.). ზინყი - თეძოს ძვლის თავი, კუკუხო - ქეგლი (ქიზ.).

ზირ დაჭერა - ფლავის ქვაბის ფსკერზე ფაფხაჭელის გაკეთება.ზირი დოვჭერია, ფლავს ჟერ ზირი არ დოუჭერია. ზირ დაჭერა (ღამბ.).

ზირი - ძირი. წელს ერ ზირი პამიდორი არ ჩამიდგამ.

ზირი-ზირი - ქვემოდან, ქვაბის ფსკერიდან. წრნი ზირი-ზირი ჩამისხი.

ზირით წორამდინ - ძირფესვიანად, თავიდან ბოლომდე. დამაჟდინა ზირით წორამდიმ მამაყოლა. ზირით წორამდინ

(როსტ.).

ზირი პური - ძირის პური. ზირი პური ქოშყენ ქენე. ზირი პურ (ღამბ. როსტ.); ძირი -პურ (მენთ.); გიგ., თოფ., ქავთ., (ინგილ.).

ზირთ -ზიბილი - სიბინძურე, ნაგავი. ზირთ -ზიბილი წაიღი მამაშორე. ზირთ-ზიბილ (ღამბ.).

ზისმა - დაფიცვა, მზის მადლმა.ზისმა, მე არ ამიღია. ზისმა (როსტ.).

ზისწორი - მზის ამოსვლის დასაწყისი. ზი წორი ჟერ არ ომოსულა.. ზის წორ (როსტ.).

ზი შიჭამანდი - ბრინჯის რძიანი შეჭამანდი. ზი შიჭამანდი რაშ მინდა?

ზიყ - ზიყობა - ერთდროულად აყალმაყალი. ზიყზიყობა მე არ მიყურს. ზიყზიყოვაღ (აზ. ზაღ-ზაღ) - რხევა, ნძრევა, ზანზარი (ღამბ.).

ზლივ-ზლივ - ძლივძლივობით. ნაჩაღი ზლივ-ზლივ ეტარება. ზლივ-ზლივ (ღამბ.).

ზლივ ჰალი მაქო - ცოტაოდენი ძალა მაქვს. ჰალაქი ზლივ ჰალი მაქონ გააქითებივარ. ზლივ-ჰალი (ღამბ.).

ზმურდღლი - ცხოველის კანქვეშა ჭუჭყი. მაგი ზმურდღლიან ჯორცი რაშ მინდა?

ზნა - ზვინი. უწინ კალოზე ზნას ვლეწავდით. ზნაღ (როსტ.); იხ. საბა, ჩუბ - ძნა.

ზნაქა-ზნუქი - რყევით სიარული, ზლაყუნი. ჰხედავა, როგო ზნაქა - ზნუქით მიდის.

ზოგ დროზე - ზოგჯერ.ზოგ დროზე მტკივა, ზოგ დროზე არ. ზოგ დროზე (ღამბ.).

ზოგდეფა - ზოგჯერ. ზოგდეფა მოვდი მაგათა, ზოგდეფა არ. ზოგდეფა (ღამბ. როსტ.);

ზოზი - ძეძვი. სამარეზე ზოზი ომოსულა. ზოზ (ღამბ.).

ზოზიალი - აუჩქარებელი სიარული. ზოზიალოვს, რა ზოზიალით მიჰდი, ფეყი გადააბუჭე.

ზოზობი - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ზოლი - ძველი. ზოლ შარვალი ჩაიცი, მოი.. ზოლ (ღამბ. როსტ.);

ზოლაღი//ზოლაღ - ზოლაღ -ზოლი, ზოლებად. ზოლაღი გაატარე, მემრე ჩაჰყრი. ზოლაღ (ღამბ. როსტ.).

ზოლ ბაზარი - ჰერეთის ისტორიული ქალაქი -ბაზარი (ზაგემი). ზოლ ბაზარში ნაქნარ ყალა დანგრევლა. ზოლ ბაზარ (როსტ.).

ზოლი - ძვალი. ცარიალ ზოლი ჩამიგდა. ზოლ (ღამბ.).

ზოლ დროზე - ძველ, წარსულში. ზოლ დროზე ღარიბულა ვცხოვროვდით. ზოლ დროზე (ღამბ.).

ზოლ შუნდი - მზეზე გამხმარი შვინდი. ზოლ შუნდი გექნება შანახული. ზოლ

შუნდ (ღამბ.).

ზ̌ოლ-მალი//ზ̌ოლმ̌ოლ - ძველმანი. რაც ზ̌ოლმანი აქო ჩონსა მაიღა. ზოლმ̌ოლ (როსტ.).

ზ̌ოლ ნოხი - ნაკელი. ზ̌ოლ ნოხი დოუყარე ჟალაღს. ზ̌ოლ ნ̌ოხ. (როსტ.).

ზომლები - სახნავ-სათესი მინდორი ალიაბადში.

ზომოითი ზემოითიანი - ზემოდან. ზემოდთი მოვდი. ზემოით (როსტ.).

ზონზი - ძონძი. ზონზი მამიღი პოლ დაა̌მენდლა. ზონზ (ღამბ.).

ზორ ქნა - ძალა, ღონე, ძალადობა. ზორს ჩიდის, კლავში ზორი აღარ აქო, ჰეგი რაიბე ზორს ჩიდის. ზორ, ზორ ქნაჲ (ღამბ.); ჳკან., ჟღ., შარაშ., ძიძ. (იმერხ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.); გასაჭირი, ჳკაფა, ძალა, იძულება (ნიჟ.); როსტ.

ზოღალი - ახალი ყლორტი. გაჭრი ზოღალი მამიღი. ზოღ (როსტ.).

ზრანგუნი//ზრანგა-ზრუნგი - ჟღარუნი, ჩხარუნი. ზრაგუნოვს, თქენ ზრანგუნი ხმა ვერ გავგი, ნაგახ̌ტან ზრანგა-ზრუნგით მოვდნენ. ზრანგუნ, ზრანგუნოვაჲ, ზრანგუნევაჲ (ღამბ.).

ზრახნა//ზრახნა არ უნდა - ლაპარაკი, ლაპარაკი არ უნდა. ზრახავს,ერაგე დავღალე ზრახნა არ მინდა. ზრახნაჲ (ღამბ.); ზრახვა (საბა., ჩუბ.). ძრახვა (მენთ.); მზრახვა, ზრახვა -გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.); ძრახვაჲ (უთურგ.); როსტ.

ზრინგი - მარდი, მხნე, დაუზარელი. ჰეგი დიახ ზრინგია. ზრინგ (ღამბ. როსტ.); ჳკან.

ზროხა - საქონელი, ნახირი. გადატ. ითქმის გაუგონარ ადამიანზე. ზროხას მიჰყრის, ცარიალ ძროხა ხარ, რანდა გითხრო? ზროხაჲ (როსტ.)

ზროხასავი ბღაოდა - მწარე ტკივილის დროს ხმამაღალი ძახილი. ერაგე ჰტიროდა, ზროხასავი ბღაოდა.

ზროხი გაყრა - ნახირის გარეკვა. ზროხას მიჰყრის. ზროხი გაყრაში ადექე. ზროხაჲ გაყრაჲ (როსტ.).

ზროხი დოხტური - ვეტექიმი. ზროხი დოხტური არ მაიყონია?

ზროხი ნაბათი - ნახირის მოვლის რიგი, ჳკერი. ზროხი ნაბათი შენია. ზროხი ნაბათ (როსტ.).

ზუა-ძუა. ცხენი ზუაითი საბლევ ვჰწნავდით. ზუ(ვ) აჲ (ღამბ.). ცხენის კუდის თმა(საბა).

ზუბეილანები - ზურაბიშვილების საგვარეულო შტო ს. ითითალაში.

ზუვი - ძუკნა, ძუ ძაღლი. გადატ. ითქმის ცუდ ადამიანზე. ჰეგი დიახ ზუვ ინსანია. ზუ (ვ)აკ (ზუვ.ზოვ) ზალლ ძუკნა - ძუ ძაღლი. (სინ. ყანჳიღ). ზუვი -ძუ (ჳკან.); შან. ვაჟა I ; ძუვი (ქაჳ.).

ზუზუა//ზუზუა ვაშლი - ვაშლის ჳიაში მოგრძო ფორმის. ჩონ ზუზუა ვაშლი დოვკრეფიაყე. ზუზუა ვაშლ - შდრ. წ̌უწ̌ლუტ ვაშლ (როსტ.); ზუზუა

ვაშლ - ძუძუვაშლა. ზუზუა ვაშლ (შინ. მრეწ.); ძუძუ ვაშლა (ჩუბ. მენთ.); ძუძალა (მარტ.-იმნ.).

ზუკ-ზუკი - ნელა, არასასიამოვნოდ სიარული. ზუკ-ზუკით წავდა შინ.

ზულუმი//ზულუმ გაჰწევა - ტანჯვა, წვალება. ზულუმს ჰწევს,დიახ ბევ ზულუმი გაჰწივა.ზულუმ (აზ. ზულუმ) - ღამბ., როსტ.

ზულუმ მიცემა - დატანჯვა, გაწამება. ზულუმს აზლევს, ინსნიბეი ზულუმ მიცემა ნუ იცი. ზულუმ მიცემაჲ ღამბ.

ზულუმქარი - დესპოტი, მტარვალი, ტირანი. ზულუმქარი ნუ ხარ.

ზუნზური - უშნოდ ტანის რხევა.ზუნზუროვს, ჰეგი ჰამეშა ზუნზურით ეტარება.

ზურგი ზოლი - ხერხემალი. მეშუკ აჰწევით ზურგი ზოლი ტკივა. ზურგი ზოლ (როსტ.).

ზურკი - ფესვი. კბილი ზურკი ამიღა. ზურკ (როსტ.).

ზურკ მოკიდება - ფეხის მოკიდება.ჟერ ზურკს არ დოვჭერია.ზურკ მოკიდევაჲ (როსტ.); ღამბ., ჯან.

ზურდღლი - თხელ გლუვი მასა ხორცზე, რომელიც არ იჭმევა. ზურდღლიან ჯორცი რაშ მინდა?

ზურკი ამაიდინგოს - ძირფესვიანად გადაშენდნენ. მაგათ ზურკი ამაიდინგოს. ზურკი ომოგდებაჲ (როსტ.).

ზურხუნა//ზურხინა - მცენარეა, ონავარდი. ზურხინაჲ ფოთოლი მამიღი. ზურხუნაჲ - ძირხვენა (როსტ.). ღამბ. ზურხვინა ონოვარდი (მაყ.); ჯან. ძირხუენა (საბა. ჩუბ.).

ზღილი - ღრძილი.ზღილით სისხლი მოჰდის.

თ

თააბი ვარ - თანახმა ვარ, გნებდები. მე თააბი ვარ რაც გინდა ქენეთ. თამბიჲ (აზ. თანბიჰ) -დასჯა, სასჯელის დადება. თააბიჲ ვარ (ღამბ., ჯანგ.).

თაარი არ აქო - ვერ არის კარგად, მძიმე მდგომარეობაშია. დიახ ნაჩალია, თაარი არ აქო. თაარ არ აქ ნ. თაარ. თაარი არ მაქო (ღამბ.).

თაარსუზ გაფი - შეუფერებელი, უმსგავსო საუბარი. თაარსუზ გაფს ნუ ჩიდი.

თა//თასუკან - მთა, მთის უკან. წინ წეველეთ ერ თა შოგხტო, ზე ჩავდა თასუკან მეეფარა. თაჲ (ღამბ. როსტ.).

თაბაშირი - ცარცი. თაბაშირი მაიღი.

თაგი-თაგვი. ჩერთმაითი თაგი დაიჭირა. თაგ (ღამბ.).

თაბიათი - ბუნება, ხასიათი. კაი თაბიათლუ ინსანია.

თაგიკბილა - ძირმაგარა. ჩონ ყმაწილ თაგიკბილა გომოსულია. თაგიკბილაჲ (ღამბ. როსტ.);

თადბირი - ღონისძიება, მოთათბირება. თადბირი ქნა. თედბირ (აზ.).

თავ - სული ორ თავ ზრონა წაიყონა ბაზარში. თავ (როსტ.).

თავაჰყა//თავაჰყას - მუდარა, ხვეწნა. თავაჰყას გექცევი ერჟა დეესხანე. თავაჰყაჲ ექცევა (ღამბ.).

თავბოლოი გომონბა - გარკვევა, გაგება. თავბოლოჲ გომონბა ჟაფაარი. თავბოლოჲ (როსტ.).

თავ დადიდება//თავ გასიება - თავის დაფასება, გაამპარტანება. მაგამ თავ გადიდება იცის, ჩონთან არ მუა. თავ გადიდევაჲ (ღამბ., როსტ.).

თავ გომონბა - თავის გართმევა, საქმის შეძლება. შენ საქმი თავ გომონბა არ იცი. თავბოლოი. თავბოლოჲ გგმომბაჲ (როსტ.); თავგომობა (ღამბ.).

თავ-თავ - ზევითა მხარე. თავთავი. შენ თავ-თავ წაი, მე ქომოითი მაასულივარ. თავ-თავ (როსტ.). შდრ. თაუთაუ

თავლა - პატარა, სახელდახელოჲ აშენებული ქოხი. ერ პატრა თავლა დოვდგამ უხარიან. თავლაი- მინდორში საძოვრად დაცული ბალახიანი ადგილი (ღამბ.); თავლაჲ - ცხენის სადგომი (როსტ.); შდრ. მენთ.

თავ მოდგმა//თავ მოდგმული - ზომაზე მეტად ჩაყრა რისამე. ერ ბადია თავმოდგმა ფლავი მამიღა.

თავ ჩონება - თავის გამოჩენა. ბევ ხალხში თავ ჩონება უნდა. თავ ჩონება, თავ ჩონევაჲ (ღამბ.).

თავასარი - სპილენძის დაფა. თავასარი დაადგი ხახ მაავალებლა. თავასარ (აზ. თავასარ), -ღამბ., როსტ.

თავაჰყას გექცევი -გთხოვ , გეხვეწები. ერჟა თავაჰყას გექცევი, ნაგახტან არ უთხრო. თავაჰყაჲ ექცევ (ღამბ.); თავაყა// თავაჰყა (ჯანგ.).

თავდაჭერა - შეკავება. თავდაჭერა სრუს არ შოუძლიან.

თავზე ბოსტანი მამიჯნა - ფიგურ. ნათქვამი დიდი ტანჯვა-წამების გადატანა. მაგამ ჩემ თავზე ბოსტანი მამიჯნა. თავზე ბოსტან მოჯნაჲ (როსტ.).

თავზე მანასული - რაც თავს გადამხდომია. მე რუმ გელაპარიკო ჩემ თავზე მანასული არ დაიჟერევ. თავზე მოსულაჲ (როსტ.).

თავზე ცეცხლი წუმა მაქო - ფიგურ. ვიტანჯები, ვწვალობ. თავზე ცეცხლი წუმა გამჩენია , სა წავდე არ ვიცი. თავზე ცეცხლევ წუმაჲ (როსტ.).

თავზე ჯელი მაისო -გაიზარდა, თავს მიხედავს. თავზე ჯელი მაისო დედ-მამა რაშღა უნდა?

თავი გენგზე - თავის ჭკუაზე. თავი გენგზე თუ გოვში მინიცი რას ქნევს. გენგ. თავი გენგზე ეტარევ (ღამბ.).

თავიზგნი - თავისით. ჰეგი თავიზგნი იჭერს საქმეს. თავიზგნი (ღამბ.).

თავითავზე - თავის თავზე. თავითავზე ჰეჩ რაიმეს არ ამბოვს. თავითავზე (ღამბ.).

თავთავქო//თავთავქე დააწინე (დაიჭი-

რე) - თავით ქვემოთ, თავქვე. შენ ცხენი თავთავქე მიდიოდა. ელუს თავთავქე ვაწენთ. თავთავქო, თავთაქო დაწრნაი (ღამბ.). თავთავქე (როსტ.).

თავთხე - ურმის ნაწილი, თავტაბაკი. ჯარმა ფინთა გაჰწივა თავთხე გაივეჩა. თავხეჲ (ღამბ. როსტ.); ჳკან., თავხე (მენთ.).

თავილი//თაჰვილი - ჩაბარება. საქონელი თავილი ჰქენია.

თავისა - თავისი, თავისიანი. თავისა რაიბე არ წაგიყონა. თავისაი -ოჳკახის წევრი (ღამბ.).

თავისებურა - ჰეგი ჰამეში თავისებურა აქითევს. თავისებრა (ღამბ.).

თავისყენ ფხაჭნის - თავისთვის აგროვებს. რაიბე ჰამეშა თავისყენ ფხაჭნის. თავისყენ ფხნეჭავს - თავისთვის ეზიდება (როსტ.).

თავლა - საჳინიბო.ცხენი თავლაში ჩააგდი.

თავმაღალი - ქედმაღალი. თავმაღალ ინსან ვერ ვიტან. თავმაღალ (ღამბ.).

თავმოხევა - კომბოსტოს თავის გაკეთება. ქალამ ჟერ თავი არ მოუხევია. თავ მოხევაჲ (როსტ.).

თავნება - შეძლება, მორევა. ათავნევს, რას ამბოვ, მაგა მინ ათავნებს. თავნოვაჲ (როსტ.). თავნოვაჲ, თავნევაჲ (ღამბ.); თავნება (ჳკან.).

თავში ჩავარდნა - გაგებინება, მიხვდომა მაგიბეი თავში ჩაგდებინება ჟაფაარი. თავში ჩავარდნაჲ (როსტ.); თავში ჩაგდევაჲ (ღამბ.).

თავქე - თავქვე, ქვევითკენ. ზროხა თავქე წავდა. თავქო, თავქე (ღამბ. როსტ.).

თავქე, პირთავქე (მენთ.); პირთავქე (შან. ვაჟა III). თავ-თავქე (შან. ვაჟა I).

თაი - ტოლი. მე შენ თაჲ არ ვარ. თაი (ღამბ. როსტ. იმნ.).

თაი თუში - სწორ-ამხანაგი. მაგა თაი-თუში არ აქონ.

თაიაჩუ - სათივის სარი.სათივეჲ თაიაჩუ მოჳეჩულა. თაჲაჩუ (აზ.)- ღამბ., როსტ..

თაიფა - გვარი, მოდგმა, ჳციში. შენ რა თაიფა ხარ, არ ვიცი. თაჲფაჲ (აზ.თაჲფა)-ღამბ.

თათი გადაქნა - წინდის ნაწილი საქუსლემდე. თათის ქსოვის დამთავრება. ჟერ თათი არ მამიჰჩენია. თათი, თათი გადაქნას ხუალ მააჰჩენივარ. თათ. (ღამბ.); თათ მოვლაჲ (როსტ.) იხ. მენთ., წერ., კაიშ.

თათიანობა - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

თალაბი//თალაბი ქნა - მოთხოვნა, საჭიროება, მოითხოვა. თალაბ ჩიდის, თალაბი ქნა, მამიყონეთო. თალებ (აზ.).

თალამი - ერთი შეკვრა თივისა ან ეკლისა. ღობეს ბრული თალამი დავაღევე. თალამ (ღამბ. როსტ.); მენთ., ქეგლი. (კახ.).

თალამ//თალამ დაწყობაჲ - ფენა-ფენად დაწყობა. ბალახი თალამ-თალამ მამაწოდე.

თალასული - ნაჩქარევი. თალასული მეველე.

თალაჩაი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში.

თამა//თამაჰ წასლა - სულის წასვლა, სულის წაძლევა. თამა წასულია, მაგათა წასლასუკან თამაჰ წაჰსულია. თამა (აზ.თამაჰ). თამაჰ წასლაჲ (ღამბ.).

თამაზანევ - თამაზაშვილების საგვარეულო შტო სოფ. ალიაბადში.

თამათა - კედლის გასწვრივ იატაკის ირგვლივ გაყოლებული არშია. თამათა მაქონ პოლზე დააკრელი. თამათაჲ (როსტ.), იხ. მენთ. თამასა.

თამამ//თამამილა - სულ მთლიანად. საქმეს თამამ მორჩომინჟახ ვერ მჟალ. თამამ (როსტ.).

თამარზუ - მონდომება, დანატრება. ფლავიბეი თამარზუ ვარ. თამარზუი (აზ. თამარზი). უნახავი, ხარბი, დახარბებული (ღამბ.).

თამაშა ქნა - სეირის, სანახაობის ყურება.თამაშას ჩიდის, ჟერ თამაშა ქნა, მემრე წავდა. თამაშაჲ ქნაჲ ნ. თამაშაჲ (ღამბ.როსტ.).

თამაჰქარი - ხარბი, გაუმაძღარი.რაიბე თამაჰქარი ხარ.

თამაჰქარლულობა - სიხარბე, გაუმაძღრობა. თამაჰქარლულობა ღუპავს ინსანს.

თანბალი - ზარმაცი. დიახ თამბალ ინსანი შამხტო. თამბალ (აზ. თამბალ) -ღამბ., როსტ. თემბელ (ნიჟ.). მატყუარა, ცბიერი (შარაშ.).

თამბიჲ ქნა//თამბ დაჭერაი - სასჯელის დადება კაი თამბი დოვჭირო გაიგოს კაიობა. თამბიჲ ქნა (ღამბ.).

თამთამი - რხევა, ტოკვა. თამთამოვს,ერაგე სუქანია, ჟანი თამთამობს. თამთამოვაჲ (ღამბ.); თამთამოვს (როსტ.); თამთამი (მენთ.); თამთამი გაქვს (ჭინჭ. ვაჟა).

თამთელი - უვნებელი, ცოცხალი. თამთელი დამიბრუნდია ბალა. თავთელ, თამთელ (ღამბ.).

თანა - საყურე. ბაზრით ყიზილი თანები ვიყიდე. თანა (აზ.) -ღამბ.

თანი - მნიშვნელობით უდრის იდან -ს. ჩემ ზმასთანი მოვდი. თანი (ღამბ.).

თანიში - ნაცნობი. ჰეჩ მინამ თანიში არ გაქონა? თანიშლულობა - ნაცნობობა. თანიშნლულობა კაი რაიმერი.

თანყ-თუნყ//თანყუნი - ცულით შეშის ჭრის დროს გამოცემული ხმა, ზედიზედ განმეორებული. თანყთუნყი ჯმა გავგი მეველე. რას ათანყუნევ მითხა. ათანყუნევს (ღამბ.); თანყუნ (როსტ.); შდრ. თანყუნ. თანყ (ჯან.).

თაჟირი - ვაჭარი, კომერსანტი. ადრე სოფლებში თაჟირი ეტარებოდა.

თარაში//თარაში ქნა - დატაცება. ჩონ

წასლინჯახ უჟე თარაში ქნეს. თარაშ! -ყვირიან დატაცების დროს (როსტ.). იხ. ჰურა იქნა. ჩუბ. თარეში. თარაშ (აზ. თარაჯ). თარაშ ქნაი - ნ. თარაშ. დათარაშევად (ღამბ.).

თარაფი//ერ თარაფი ზეი თარაფი//ქოშ თარაფი იმი თარაფი - მხარე, ერთი მხარე, ზემოთა მხარე, ქვემოთა მხარე, მისი მხარე ბალახი ერ თარაფი ჯმელია. ,,ზემოთარაფი გადააბრუნე“, ქოშ თარაფი დამპალა. იმი თარაფი მოვდა. თარაფ (აზ. თარაფ) - ჯანგ., როსტ., ღამბ. თარაფ (ჩუბ.), თერეფი (ნიჟ.).

თარაფდარი - მომხრე. მაგი თარაფდარი არ ვარ.

თარაფბასნობა - უსამართლობა საქმეში. რაიბე ჰამეშა თარაფბასნობას ჩიდის არ ვიცი. თარაფბასნოვად (როსტ.).

თარბია - აღზრდა, გამოზრდა. სად გაზდილა თარბიასუზი.

თარვალი - ხის ტოტებისაგან ბოსტანში გაკეთებული საყარაულო თავშესაფარი. ბოსტანში თარვალი გავაქითე. თარვალ (აზ. თალვარ). ტალავერი (ღამბ.); თარვალ - ტალავერი, ბოძებზე გაკეთებული ტალანებზე გაშლილი ვაზი, მის ქვეშ ჩრდილია (როსტ.). იხ. მენთ. თალარი.

თარიღ ათიება -საქმის ბოლომდე მიყვანა, გათავება. თარიღ ათიევად (ღამბ.).

თარუ -იხ დირა

თარჰალვა - ხალვა, ფქვილისა და ქონში მოხალული. ყმაწილი სანახლა მივდი თარჰალვას ვაქითევ. თარ ჰალვად (ღამბ.).

თაჰსილი - განათლება, სწავლა. თაჰსილი თიფლისში მივღია.

თასმა - დამუშავებული ტყავი, რომელსაც იყენებენ დანიშნულებისამებრ. თასმა მაგრა მოუჭირა. ტყავი სამუშაოდ მზა (საბა).

თასმალო//თასმალუ - სოფელი კახის რაიონში. დაშორებულია რაიონიდან 14 კმ-ით.

თასპი - კრიალოსანი. ზმამ მაჰკაითი თასპი და ქუდი მამიღა.

თასტიყი - დადასტურება, დამოწმება. შენ ნათქომი თასტიყი იქნა. თესდიგ (აზ.).

თაფანჟა - დამბაჩა. ქამარზე თაფანჟა ჩემეეკიდებინა. თაფანჟად, თაფანჩად (აზ. თაფანჩა) - ღამბ; თოფანჩად -დამბაჩა (შან. რეც.); ჭინჭ. ხევს; დამბაჩა - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

თაფარ - იქნებ, ალბათ. ჰეგი თაფარ ხუალ მოდის. თაფარ (აზ. დიალ.) - ღამბ.

თაფ - თუფით - ერთმანეთზე მიყოლებით ცვენა. პურები თაფ-თუფით ჩაცივდა თორნეში. თაფქნაი - თონეზე მიკრული პურის თავისით მოცილება და ცეცხლში ჩავარდნა (როსტ.).

თაფლა ვაშლი - ვაშლის ჯიში. ტკბილი, მოწითალო. თაფლა ვაშლი მამიღა.

თაფხუნთუ ჩავარდნა - უცხო მხარეში მოხვედრა. ჩონ ცხენი თაფხუნთუ ჩავა-

რდნილა.

თაფშურული -დავალება. იდარაში თაფშურულზე ვიყავე. თაფშირიგ (აზ.).

თაღარი - საწყაო ჭურჭელი დაახლოებით შვიდი ფუთის ტევადობის. ერ თაღარ ნასულედი მაქონ. თაღარ (აზ.) ღვინის სარწყავი ჭურჭელია. თაღარში 15 ვედრო ღვინო ჩადის (ღამბ.); როსტ. თაღარი -კასრი (იმნ.);, შან. რეც., მენთ., ჩუბ. თაღარი-მაყ.

თაღევ გაქითება - კარ-ფანჯრებზე თაღის გაკეთება. თაღს უქითევს, თაღევ გაქითება არ დაიმირწყო. თაღმოსულაჲ (როსტ.), თაღ მიღწევაჲ (ღამბ.).

თაღარ - თაღარ - ბლომად, გროვად. თაღარ - თაღარ მეშუკები ეწყო. თაღარ-თაღარ (როსტ.).

თაქლიბი ქნა - წინადადების შემოტანა.თაქლიბი ქნა მემრე წავდა. თექლიბ (აზ.).

თაშკილათი - ორგანიზაცია, დაწესებულება. თქენ თაშკილათში ვიყავე.

თაშკილი ქნა - თავმობმა, შექმნა. თაშკილ ჩიდის,ერ საათში თაშკილი ქნა.

თაში იშიღი ჩავარდნა - ნაადრევი გათენების დაწყება. თაში იშიღი ჩავარდნაში ავდექეთ.

თახმინან - დაახლოებით, მიახლოებით. თახმინან ხუალ მოაჰჩენ. თახმინან რემენ საათზე მოხოლ. თახმიჲთი -აზრით (როსტ.).

თახსირი - ბრალი, დანაშაული, შეცოდება. თახსირი მაგაზერი, უგეიმაზე იჭერენ. ჩემ თახსირი რაარი? თახსირ (აზ. თაგსირ). ღამბ.როსტ.; შდრ. მენთ.-თახსირ; ჩიქობ.

თაჰპაჟა - გამოცანა. კაცმა ერ თაჰპაჟა მითხრა. თაჰპაჟა მითხრა. თაჰპაჟა (აზ. თაფპაჯა)-ღამბ.

თაჰყათი ღონე- ძალა. მუხლში თაჰყათი აღარ დამჩა. თაჰყათ (აზ. თაგათ).-ღამბ., ჯანგ.

თახტა - ბოსტანში დასათესად გაკეთებული კვალი. თახტები გააქითე, მემრე დათესე. თახტა (ღამბ., შან. რეც.).

თახტაბანი - მაღლობი ადგილი სოფელ ალიაბადში.

თბილ-თბილა - სანამ თბილია.ხორაგი თბილ-თბილა ქნაში ჭამე.თბილ-თბილა (როსტ.).

თებელუ - სოფელ მოსულის ერთ-ერთი უბანი.

თეგემ - იქნებ. თეგემ მოდის ველოდოთ.

თეზადან - თავიდან. თეზადან დაიწყოვ.

თეზდოგან - ბრინჯის სახეობა, რომელიც ადრე მწიფდება. თეზდოგანი-დათესა.

თეთ შუნდი - შინდის ერთ-ერთი სახეობა. თეთ შუნდი მურაბა ვადუღე. თეთ შუნდ - იგივეა, რაც ქარვა შუნდ (ღამბ.).

თეთ ბალი - თეთრი ბალი. თეთ ბალი ვიყიდე ბაზრით. თეთ ბალ (როსტ.).

თეთ ვაშლი - ვაშლის ერთ-ერთი ჯიში. თეთ ვაშლი ვიყიდე. თეთ ვაშლ (ღამბ., შან. რეც.).

თეთ თუთა - ნამყენი თუთა. თეთ თუთა ჟერ არ მოწევლა. თეთრ თუთაჲ (როსტ.).

თეთ ლოლი - ლელვის ჯიში, იყენებენ სამურაბოდ. თეთ ლოლი მამილი

მურაიბეი. თეთ ლოლ (როსტ.). თეთ. ფეტი - ფეტვის ჯიში. უწინ თეთ ფეტსაც ვჭამდით.

თეთ წინდა - თეთრი ფერის ბაწრით მოქსოვილი წინდა. თეთ წინდაჲ (როსტ; ღამბ.).

თეთრა გაათენა - უძილოდ გაათენა.ბითოვ ღამე თეთრა გაათენა. თეთრა დაბერდით - დალოცვა, ერთმანეთს შეგაბეროთ, დიდხანს იცოცხლეთ. ღმერთმა თეთრა დაგაბეროთ. თეთრა დაბერევაჲ, თეთრა დაბერდით (როსტ; ღამბ.).

თეთრიან//თეთრიან ტანსმუსი - თეთრი ფერის ტანისამოსი.თეთრიან ტანსმუსი მალე იჭუჭყნება. თეთრიან ტანსმუზ (ღამბ.).

თეთხუდა - მდიდარი, შეძლებული, გამორჩეული.ჰეგი თეთხუდაარი ჩონ არ მოგიწონევს.

თელეგრამა - დეპეშა. თელეგრამა მამივდა გუშინ. თელეგრამ (რუს.) -ღამბ.

თემუზ - წმინდა, სუფთა. რაც იყო თემუზ წაიღეს.

თეჟილი - გადაუდებელი (საქმე). თეჟილი საქმე მაქონ.

თეჟი-გეჟი - ყოველგვარი მიზეზის გარეშე. თეჟი-გეჟი მე იქ უნდა წავდე.

თეჟრუბა არ აქო - გამოცდილება არ აქვს. ჟერ მაგა თეჟრუბა არ აქონ.

თერაზუ - სასწორი. თერაზუითი არ აჰწონია? თერაზოჲ, (როსტ.); თერაზუჲ,თერაზოჲ (აზ. თარაზი) -ღამბ., ქეგლი.

თერაზუი თლები (თლობი) - სასწორის თვლები. თერაზუჲ თლობი წოორა არ დგას. თერაზუჲ თლოვ (როსტ.).

თერბია//თერბიასუზი -აღზრდა, უზრდელი.კაი თერბია მივცია.

თერგ ქნა - თავს ანებებს ეშვება. პაპრუს მოწევა თერგი ქნა. თერგ (აზ. თარქ); თერგ ქნაჲ (ღამბ.).

თერსი - ჯიუტი, ცელქი, გაუგონარი. თერსოვს, ჰეგი დიახ თერსია.

თერსა ჩაცმა - თერსა ჩაიცო, არასწორად ჩაცმა. იაჰყაბი თერსა ჩაიცო. თერს (აზ. თარს) -ღამბ., როსტ.

თერსინა - პირიქით, უკუღმა. წინდა თერსინა ჩაიცი.

თესლი - სათესი მარცვალი. თესლი არ მაქონ. თესლი - სათესური მარცვალი (ი. აბ.).

თესლი კიტრი - სათესლედ შენახული კიტრი. თესლი კიტრი არ მოჰწყიტო. თესლი კიტრ (როსტ.).

თეფა - პატარა ბორცვი. ძალიან გავსე-

ბული თეფში. ცხორი თეფაზე ზოვს, ჟამი კარგა თეფა ქნა თეფა -იხ. სილა (როსტ.); თეფა (მენთ.).

თეფალა - ნიკორა. თეფალა კამეჩი ვიყიდე ბაზრით. თეფალაჲ - იგივეა, რაც ყაშხაჲ (როსტ; ღამბ.).

თექალთუ - თოქალთო - ცხენის ზურგზე დასაფენი სქელი ქეჩა. ცხენ თექალთუ დავადავე. თექალთუჲ (აზ. თაქალთი) – ღამბ., ჯან., შან. ხევს., თექალთო (მენთ.); თაქალთო საბა. ჩუბ.); თოქალთო (ლეონ.); თიქალთოჲ, თექალთოჲ (უთურგ. ჭყ.).

თექი - მარტორხელა, პალო, ოლონდ,

მხოლოდ, მარტო. მარტო თექა დაჰჩა, ღობე შააკრელა თექები დაჰსო, შენ თექ მოი. თექ (როსტ; ღამბ.); თაქ (მენთ.); თექ (აზ. თაქ) – კეტი, პალო.

თექ-თუქი - აქა-იქ, შიგდაშიგ. თექ-თუქ ალა ომოსულა თექ-თუქ (როსტ; ღამბ.).

თექლიბი//თაქლიბი - წინადადება, რჩევა. მაგამ თექლიბი არ ქნა.

თექ საბური - ერთხელ დაცემინება. მე თექ საბური მაშნიან.

თექა სეირა - აქა-იქ, ალაგ-ალაგ.სიმინდი თექსეირა ომოსულა. თექასეჲრა იხ. თექ-თუქ (როსტ.).

თი კეჰპაზე - მთის წვერზე. თი კეჰპაზე გავდა. თი კეჰპაჲ (როსტ.).

თი ჩაი - მთის ყვავილი. იყენებენ დასალევად. თი ჩაი მამიღა. თი ჩეჲ ნ. თიურ ჩეჲ (დაღჩეჲ) - ღამბ.

თიათური - თეატრი. შაჰარში თიათურში ვიყავე. თიატორ, თეატორ, ტეატორ -ღამბ.

თიანი -ტაშტის ფორმის დიდი ჭურჭელი.თიანი მამაიღი მურაბას ვადულევ. თიან (აზ.) -როსტ., ღამბ., ჯან.

თითო//თითო-თითო -ერთი, ერთ-ერთი. თითო-თითო შომოუდნენ. თითო-თითო (ი. აბ.).

თილისუმი - ჯადოქარი. თილისუმი კი არ ვარ.

თიმრავს - აწყნარევს. კარგა თიმრავდა. თიმარ უყევ - ცხენის გასუფთავება (ჯანგ.);

თიმარ ქნა - საქონლის დაურვება (როსტ); თიმარ ქნაჲ -ნ. თიმრ (ღამბ.).

თიჟარათი - ვაჭრობა. თიჟარათი მაგი საქმე არა.

თირი - კოჭი. სახლი თირევ მააჭრელა წეველეთ. თირ (აზ.თირ.) – კოჭი ნათესში კვალს ირგვლივ მოსაზღვრული აბექებული მიწა (როსტ; ღამბ.); შდრ. საბა. ჩუბ. ერისთ. თირი.

თირივი კაცი - მაღალი, დიდი ტანის მქონე კაცი. თირივი კაცი იყო. თირივი კაც (როსტ.).

თიქა ქნილა - საჭმლით გაბერვა. ერ თიქა ჯორცი ჩამიგდა.

ერამქთონ უჭამია თიქა ქნილა. თიქაჲ ქნაჲ (ღამბ.).

თიქა-თიქა - ნაჭერ-ნაჭრებად. ნაკუწ-ნაკუწად. მაგა თიქა-თიქა დავჭრი. თიქა-თიქა გაქცევ (კირიონი).

თიქბოინუ - მედიდური, ქედმაღალი, ამპარტავანი. ჰეგი ერ თიქბუნი რაიმერი.

თიქდაბანი - მაღალ ქუსლიანი ქალის ფეხსაცმელი.თიქდაბანი ჩოცომ ზლივ ეტარება. თიქდაბან- ქალის ბაშმაყი (როსტ.).

თიქინთი//თიქუნთუ - მშენებლობა. ბაქუში თიქინთუზე მუშიოვს.

თიჰ - თითო - სათითაოდ. თიჰ - თითო შომოით სახში. თით-თითო, თიჰ - თითოდ (ღამბ.); თიჰთიოდ (როსტ.); შდრ. ერთ-ერთა.

თიჰქა//თიჰქა დედექ - სწორად, სწორად დადექი. ტარებაში თიჰქა დეეტარე. თიჰკა, თიქკა, თიჰკ -შვერილად, სწორად (ღამბ. როსტ.).

თლახი - წყლიანი კერძი. თლახ წონი გოუქითებია. თლახ (როსტ.), თალხი (საბა).

თლახა-თლუხი - ფაფის დუღილის დროს გამოცემული ხმა. ფაფაი ქობი თლახათლუხით დუღს.

თოლ გაჭრა - თვალით კარგად დანახვა. ცუდი თვალით შეხედვა. შენ თოლ კარგა ჰჭრის, მაგი თოლმა გაჰჭრა. თოლ გაჭრადე - გაბედვა (როსტ.); თოლ -გაჭრადე იგივეა, რაც თოლ მოხტომა (ღამბ.).

თოვლა - საჯინიბო. თოვლაში დააბი ცხენი.

თოლ გომოღება -,თვალის გამოთხრა. მაგა თოლ გომოუღევ, ჰალა ვერ ცნოვს. თოლ გომოღევად (ვანგ.).

თოლ გომოყოლება -ავი თვალით შეხედვა, დანახვა. თოლ აყოლევს,ფინთა თოლ გომოყოლება ნუ იცი. თოლ გომოყონად (ღამბ.).

თოლ დაჭერა - თვალის არ მოცილება. თოლ იჭერს, თოლ დაჭერა ლაზიმია.

თოლ მოხტომა - თვალის ცემა.თოლ ახტრნს, მაგა თოლი მოხტომია. თოლ მოხტომად (ღამბ.).

თოლ-პირ დაწობა - ჩხუბი, დავიდარაბა, აყალმაყალი.თოლ-პირს ჰწოვს, ჰამეშა თოლ-პირი დაწობა ნუ იცი. თოლ-პირ დაწოვად (როსტ.).

თოლ ქნა - თვალის ჩაკვრა.თოლ ჩიდის, თოლ ქნა კარგა იცის. თოლ ქნად (ღამბ.).

თოლ ჩავარდნა - ჩხირიდან თვალის შემთხვევით გამოძრომა. ხილის მწიფობის დაწყება. ნაგახტან თოლ ჩავარდნაც არის, თოლი ჩავარდნასუკან მალე მაწევია. თოლ ჩავარდნად (ღამბ. როსტ.).

თოლები პლარტუნ - თვალების წარამარა უშნოდ დახუჭვა. თოლევ აპლატუნევს, რა თოლევს აპლარტუნევს. პლარტუნ, ნაპლატუნ (როსტ.).

თოლევ დამრიალება - თვალების ბრიალი. თოლევს უბრიალევს, ხედავა, როგო თოლევს ამრიალევს. თოლევ და-

მრიალევად (ღამბ. როსტ.).

თოლევ დაცრიხება - მრუდედ გამოხედვა.თოლევს აცრიხევს, თოლევ დაცრიხება ნუ გიყურს. თოლევ დაცრიხევად (ღამბ. როსტ.). მენთ.

თოლზე ფერდა მოსლა - თვალის ლიბრის გადაკვრა. თოლზე ფერდა

მოსულია, ველარ ჰხედავს. თეთროდ - თვალის გუგაზე მოთეთრო ფერის აპკი (როსტ.).

თოლიანი - ავთვალა.ჰეგი დიახ ფინ თოლიანია თოლიან (ღამბ. როსტ.).

თოლი ზივი - ავი თვალისგან დამცველი მძივი. ყმაწილ თოლი ზივი დაჰკიდე. თოლიმზივ (ღამბ. როსტ.); ამმა (საბა); ალის - კბილი (ქეგლი.).

თოლი მიფრენს - ქუთუთოების სწრაფი მოძრაობა. გადატ. მოლოდინი, მოლოდინის გამართლება. თოლი მიფრენს ახალ ხაბარ გააგებივარ.

თოლი ქონი აღება - მუდამ ტანჯვა და წვალება. თოლი ქონი აღება იცის. თოლი ქონ აღევად (როსტ.).

თოლით ჩომოვარდნა - მოძულება. თოლით ჩომოვარდნასუკან დანახა არ მინდა. თოლი ჩომოვარდნად (როსტ.).

თოლშერი - გაუმაძღარი, სხვებზე თვალის მქონე ადამიანი. თოლშერ ინსანი არ მიყუარს. თოლშერ-ცუდი ყოფაქცევის ადამიანი, რომელსაც სხვებზე უჭირავს თვალი (ღამბ.).

თოლში ზილი მოჰდის - ეძინება. შაჰხე, თოლში ზილი მოჰდის.თოლში ზილ მოსლად (ჯანგ.).

თოლში უჟის - უყვარს, მოსწონს ამბობენ ირონიით. დიახ თოლში უჟის მაგი დანახა.

თომფუზ - იხ. ტომპუზი.

თორაშავლი - ვაშლის ჯიში. ჭორფლიანი და ძალიან ტკბილი. თორაშავ ვაშლივით ტკბილია.

თორბა -პატარა ნაჭერის ტომარა. ლებუა თორბაში ჩაყარე. თორბად (ღამბ. როსტ.). შან. რეც. ჩუბ.; ნიჟ.

თორე//თორიანი - მთვარე, მთვარიანი. თორე გომოსულა გოვნათებია, თორიან ღამეერი, თორედ, თორიან (ღამბ.).

თორე დაჭერა - მთვარის დაბნელება. თორეს იჭერს, თორეი დაჭერა დავნახე. თორეი დაჭერად (ღამბ.).

თორი - ბადე. თორი მამიღი ჭიჭყინაი დააჭერლა. თორ (ღამბ. როსტ.); ჯანგ., ნიჟ.

თორი ახალი - ახალი მთვარე. ჟერ თორი ახალია არ იწიმევს. თორი ახალ - ახალი მთვარე. მთვარის ახალი (ჭინჭხევს.); ჯან. მთორე (ქაჯ.); თორედ გომოახლება.

თორნე მოჩხრეკა - თორნეში ნაკვერჩხლის გულის გაღვივება. თორეს უჩხრეკავს, თორნეს მოუჩხრიკე, პურს ვაკრავ. თორნედ მოჩხრეკად (როსტ.).

თორნი მიწა - ყვითელი ფერის, თორნისთვის განკუთვნილი მიწა. თორნი

მიწა მაქო მააზელელი. თორნი მიწაჲ - იხ. ყუთელ მიწაჲ (როსტ).

თორნი მოგრილება - ცხელი თონის განელება. თორნე მოგრილებასუკან ლავაშევ ვაკრავთ. თორნეჲ მოგრილევაჲ (როსტ.).

თორნი ნაცარი - თონეში მოგროვილი ნაცარი, რომელსაც ყოველ პურის გამოცხობამდე ასუფთავებენ. თორნით ნაცარი ომოყარე, მემრე ჩონთი.თორნი ნაცარ (როსტ.).

თორნი პირი - თონის კიდე, ზევითა ნაწილისა. თორნი პირი მაივეჩა. თორნი პირ (როსტ.).

თორნი ჩანთება - თონეში ცეცხლის დანთება, გაცხელება.თორნეს უნთევს, თორნეი ჩანთება არ ვიცი.

თორფალყალა - გორა სოფელ მოსულში. გადმოცემით ამ ადგილას სოფელი ყოფილა, რომელიც შემდგომ გადაშენებულა.

თოოქშ - ვირის შესაჩერებელი შეძახილი.ვირ თოოქშ უთხრა, დადგა. თოვშ (ჯან.) თოვშ (როსტ.); თოქშ (კირიონი).

თოფალი - კოჭლი. თოფალი რაში მინდა.

თოფალი//თოფახი - ინგილოების სოფელი კახის რაიონში.

თოფი - ერთი შეკვრა დახვეული ნაჭერი. იარალი. ერ თოფ ბამბაზია მამილა, თოფი ესროვნა. თოფ- ბორბალი. ბუჩქი. ქინძი თოფ (როსტ.).

თორნი ფიცარი - თონეზე ზემოდან დასახური ფიცარი. თორნი ფიცარი მოჰვადე. თორნი თახტაჲ (როსტ.).

თოყი - მიწის გასაფხვიერებელი რკინის იარალი. თოყი მამიღი ალაი გაამარგლა.

თოხლუ - ოდნავ მოხარშული კვერცხი. თოხლუ კრრცხი არ მიყუარს. თოხლუჲ (ღამბ.); კვერცხი ნახევარმწვარი (საბა). ჯან.

თოხმახი - ხის ურო, ხვედა. აიღა ერ დიდ თოხმახი გზას გოუდგა. თოხმახ (აზ. თოხმაგ) - ღამბ., როსტ., ჯან.

თოხუმი - ნათესაობა, საგვარეულო. ჩონ თოხუმი სრუ დოუზახე. თოხუმ. სანაშენე (როსტ.); იხ. თოხუმი (მენთ.). თოხუმ (აზ. თოხუმ) - თესლი, ჯიში (ღამბ.).

თოჰმათი - საყვედური. თოჰმათი მიყო.

თუთაბალი - მოლალური. ჩონ ეზოში ერ თუთაბალი მოსლიყო. თუთაბალიაჲ (ღამბ.); თუთაბალიჲ - ბიჭო გოგია, მოფრინდება, როცა თუთა და ბალი შემოდის. (როსტ.). ჯან., ქეგლი (ინგილ.).

თუთაბალი დავეჩა - მოულოდნელად თავზე წასწრებისას იტყვიან.თუთაბალიმ დავეჩა. თუთაბალიჲ დავეჩაჲ (ღამბ.).

თუთან - თვითონ. დეე თუთან მოვდეს, გაიგოს. თუთან (ღამბ.).

თუთია - სალოცავიდან მოტანილი რა-

იმე ნივთი, რომელსაც წყალს გადავლებენ და ავადმყოფს ასმევენ. თუთია დავალევნე, კაი საქნია. თუთიაჲ (ღამბ. როსტ.); თუთია -თვალის წამალია (საბა); ჳკან.

თუთუნი - თამბაქო. თუთუნი მაქონ გაჲჟობელი. თუთუნ (ღამბ.).

თულა - მეძებარი. ერ კაი თულა მამიყონა მეზებელმა. თულაჲ (აზ.) - სანადირო ძაღლი (ღამბ. როსტ.); ჳკანგ.

თულჩი ტყე - ტყე სოფელ ალიაბადში.

თულქუ - მელა. გადატ. ითქმის ცბიერ ადამიანზე. ჰეგი რა თულქუა ჟერ ვერ

ცნოვ. თულქუჲ (აზ.) -ღამბ., როსტ., გიგ. თოფ. ქავთ. (ინგილ.).

თულუნები - თულაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

თუფანი//თულფანი - ქარიშხალი, გრიგალი, წარღვნა. ერ თუფანი იქნა იქავრობა ჩააბნელა.

თუმანი - ქალის ქვედაკაბა. ერ კაი თუმანი შამიკერა. თუმანი ჩაიცო.

თუნგი - სპილენძის წყლის ჭურჭელი. ერ თუნგ წყალი მამიღო.

თურთულ - დორბლი.ყბაზე ნაქნარ თურთლი დაიწმინდე. თურთლ (ღამბ.).

თუჟი - წყლის პატარა ზომის ჭურჭელი. თუჟი წაიღი კაისა. თუჟ. (ღამბ. როსტ.).

თურთული - ენაზე გამონაყარი. თურთული დაჰყრია ენაზე. თურთულ, თულთულ თურთულაჲ (ღამბ., როსტ.); თირთულ, თურთულ. -რთვილი, რთვილი (ჳკან.); თრთვლი (საბა); თრთვილი (ჩუბ.); თრთვილი (მენთ.); თრთვილი (შან. ვაჯა), ჭინჭ. ვაჟა, ვაჟა შან. ხევს.); თვირთვლი (უთურგ.).

თურმენი - თურმე. მე რა ვიცოდი, თურმენი მაგი ყოიმია. თურმენი (ღამბ. როსტ.); შან.რეც.

თუღი - ლელი. სახლი ჩააგელა თუღი იყიდე ბაზრით. თუღ (აზ.თუხ.). მაყ. სარეველა (მენთ.); ოსმალთა ფაშათ წინ სატარებელი ბაირაღი ცხენის ძუვისა (ჩუბ.).

თუში ხურჟინივი ჩომოჰკიდებია - გადატ. ადამიანი, რომელიც არაფრის დიდებით არ სცილდება მოსაუბრეს.

მამშორდი, რა თუში ხურჟინივი ჩემეკიდე. თუში ხურჟინ (როსტ).

თუჰთუ - შორისდებული. აფსუს. თუჰ, თუ, ეხლა რა ქნო. თუჰ (როსტ.).

თქონ//თქონსა - თქვენ, თქვენთან. თქონ, წაით, ჩონ მუალთ. თქონსა ყონაღი მოვდა. თქონ, თქონსა (ღამბ.).

თქონისიანი - თქვენი ახლობელი, ნათესაობა. თქონისიანი არ ალია, გომოგზავნე. თქონისიან (ღამბ.).

თხელნაჭუჭა//თხელყაბუხა - კაკლის ერთ-ერთი ჯიშია. ყიდვაში თხელნაჭუჭა კაკალი იყიდე.

თხელფერდი - ფერთხი, საქონლის გვერდის უნეკნებო ნაწილი. თხელფერდი

დაკუწე მაახარშლა. თხელფერდ (ღამბ. როსტ.); თხელფერდი (მენთ.).

თხლა -განიერად, იშვიათად, მსუბუქად. შითილი თხლა ჩაყარე კაისა. ჩონსა ყონალები თხლა მოდიან. თხლა (ღამბ.). რა თხლა ჩაგიცომ.

თხილიანი მინდრევ -საძოვარი სოფელ მოსულში.

თხიფსელა - კიდობანა, ჭანჭყატა. თხიფსელაჲ ხე არ მოჰჭრო. თხიფსელაჲ (ღამბ. როსტ.); თხიფსელა (საბა); თხის ფსელი (ჩუბ.); თხიფსალა (ჟღ., მაყ., მენთ.).

ი

იაბა, ჲება - იხ. ჰება.

იაბუ - იხ. ჰაბუ.

იავანული//ჲევანული - იხ ჰავანული.

იავაშ - იხ. ჰავაშ.

იაზლული -ხორბლის ჯიში. წვრიმარცლოვანი. იაზლული პური შავი კეჰთება.

იათალი//ჲათალი - იხ. ჰათალი.

იალანჩი - იხ. ჰალანჩი.

იამანი - იხ. ჰამანი.

იან//ჰან - მხარეს. იქითიჰან შავდნენ თქენ ჯბორები. იან (ღამბ.).

იარალუ - იხ. ჰარალუ.

იარამაზი - გამოუსადეგარი, უხეირო. ჰეგი იარამაზ ინსანია.

იახშილული -იხ. ჰახშილული.

იაჰარი -იხ. ჰაჰარი.

იალლა - იხ. ჰაალლა.

იბახლო - სოფელი კახის რაიონში.

იბლისი - ეშმაკი, ცბიერი, სატანა. ჰეგი დიახ იბლისია.

იგდა - ფშატი. თუ მინდორში იგდა შაგხტო დაკრიფე კაისა. იგდაჲ (აზ. იჲდა) - ღამბ. როსტ.

იგინა//ჲეგინა - იხ. ჰეგინა.

იგრევ - ტყუილად, უფასოდ, არაფრის გარეშე. მაგათა იგრევ არ მოვდი ყონაღა, იგრევ საქმეს მინ აქითევს, იგრევ მავკითხე, იგრევ მამცა. იგრევ, იგრავ (ღამბ.); იგრავ, იგრავ. იგრე (ალიაბ.) - როსტ. იგრე -ისე- ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართ.).

იგულება - მაგრად დაკეტვა, დახურვა. კარები კარგა იგულება. დანა იგულება, იღება.

იდარა - დაწესებულება, სამმართველო. იდარაში მეზახიან.

იერიში - იხ. ჰერიში.

იერფინდული - იხ. ჰერფინდული.

იერხიარი//ერხიარი - იხ, ჰერხიარი.

იზი-თოზი გაქრობა - კვალის გაქრობა. მაგი იზი-თოზი გაქრა.

იზმუზნება//ისმუსნება - პირის ცმაცუნი. რას იზმუზნება, პირი კარგა გააღი.

ითათხება - გინება, ლანძღვა, ყვირილი. დოუსმინია, როგო ითათხებოდა.

ითბათ იქნა - დაიკარგა, გაუჩინარდა. ნაგახტან ჩონ თოლიწინ ითბათი იქნა (როსტ.).

ითითალა - ინგილოების სოფელი ბელაქნის რაიონში.

იკბენს თითზე - ინანებს, ინაღვლებს. ჰეგი მალე იკბენს თითზე.

იკნიპება - ცმაცუნით, ნელა-ჭამს. ჰავაში იკნიპება. იკნიპევის - ტუჩების ცმაცუნია, ილუკმება (როსტ.).

ინჟა დაღი - მთა კავკასიონის ქედზე.

ილაჟი//ილაჟი გამიწყდა - ილაჯი, ძალა, ღონე, არაქათი. მაგი ჯელში ილაჟი

გამიწყდა. ილაჟ გამწყვეტი (ღამბ.). შან. რეც. ილაჯი -ღონე, საშუალება (ჟღ.); ილეჯი. წამალი, ღონე, საშუალება (შან. ხევს.).

ილაჰი - ღმერთო. ილაჰი შენ დაიფარე ჩემ ოჯაღი.

ილდრიმი//ილდრიმი დეგეცეს - მეხი, მეხი დაგეცეს.შენამ თავზე ილდრიმი დეგეცეს. ილდრიმ (აზ.) - მეხი (ღამბ.).

ილილ-ბილილ - გაწკრიალებული, დასუფთავებული. სახ-კარი ილილ-ბილილ გაწმინდა.

ილიმ-ილიმ გადახორწნა - თავქუდმოგლეჯილი გაქცევა. ხაბარ ქნითავ ილიმ-ილიმ გადაიხორწა. ილიმ-მელიმ, ილიმ-ილიმ (ღამბ.); ილიმ-ილიმ წასულაღ -ელეთმელეთის მოსვლით გაქცევა, გადაკარგვა შდრ. ივა - წივა წასულაღ (როსტ.). ელეთ-მელეთ - გარდაქანჯვა, გადახვეწა (ჯან.)

ილმუ - განათლება, ცოდნა. მაგა კაი ილმუ აქონ. ილიმ- ხერხი (როსტ.).

ილხი - ცხენის ჯოგი. მინდრით ცხენები ილხი გომოლა. ილხიღ (აზ. ილხი) -ღამბ. როსტ.

იმა - იმას. იმა რას ექცევი? იმა (ღამბ.).

იმაზეი - მაზეგ - ხუალ არ ხუალზეი, იმაზეი მოი კაისა. იმაზით (ღამბ.); იმაზეღ (როსტ.). ხუალზეითის ზევით, ზეგის ზეგ (ჯან.).

იმამ - იმან. იმამ რომ გაიგა, რა გითხრა? იმამ (ღამბ.).

იმამი - სულიერი წინამძღოლი - მოძღვარი მეჩეთში მლოცველთა ხელმძღვანელი საერთო ლოცვის დროს.

ჩონ სოფლი იმამი წავდა მაჰკაში.

იმარათი - ვერცხლის სამკაული. უწინ პატარზალიბეი იმარათს ყიდლოვდით. იმარათ (აზ.). იმარათ-ფულის სამკაული (როსტ.). იმარათ-ღამბ., შან. რეც.

იმაშინ//იმაშინსუკან - აი მაშინ, მას შემდეგ. იმაშინ რაიბე არ მეხელე ჩონსა? იმაშინსუკან მე ჰეგი ვერ დამინახავ. იმაშინ (ღამბ. როსტ.); იმაშინ, იმაშინა - გიგ., თოფ. ქავთ. (ფერეიდ.).

იმაშინდებულა - მაშინდებურად. იმაშინდებულა არ ჰქნო, თავი არ მამჭრო. იმაშინდებლა, იმაშიდევლა, იმაშინდელევლუა (ღამბ.).

იმგურგლივ - ირგვლივ, გარშემო, ყოველი მხრიდან. იმგურგლივ ბევ ქუები დეეწყო. იმგურგლივ, იმგურგლუვ, იმგურგლით, იმგურგლივ სინ. დრრთიან, ჰარრამა (ღამბ. როსტ.); შან. რეც.

იმგურგლუვ მოჯნა - გარშემო მოხვნა. იმგურგლუვ მოჯნა, ჩონი დააგდა. იმგურგლუვ მოჯნაჲ (ღამბ. როსტ.), ჯ,ან. შან. რეც.

იმდუნია//იმდუნუია - საიქიო. იმდუნუიაში სრუ რაიმე კაი საქნია. იმ დუნუია (როსტ.).

იმდღაანევში - ორი, სამი, დღის წინ. იმდღაანევში რომ წაიღი ცული ალარ მოგიღია. იმდღეანევში (როსტ.).

იმთაჰანი - გამოცდა. იმთაჰანი ჩავაბარე, მეველე.

იმთავით - უთენია. იმთავით - უთენია. იმთავით ადგა, წავდა. იმთავი (ი) - ღამბ.

იმთონ - იხ. იქთონ

იმი- იმისი. იმი მანატან პურ ჰჭამთ. იმი (ღამბ. როსტ.).

იმიანი - ქონება, სიმდიდრე. კაი იმიან კაც გაჰყო. იმიან - იმ მხარეს, იქითა მხარეს, იქით, იქითკენ. იქითა (ღამბ.).

იმიგნი//იმიზგნი - იმისაგან. მე არ ვიცი იმიზგნი რა გინდა? იმიგნი, იმიზგნი (ღამბ. როსტ.).

იმიღმეტ - იმის მეტი, იმის გარდა. იმიღმეტ ინსანი ალარ მაქონ. იმიღმეტ (ღამბ.).

იმჟურა - იმგვარი. იმჟურა აიაჰყაბი ალარ იყიდო. იმჟურაჲ (ღამბ.).

იმქანი - შესაძლებლობა, საშუალება. იმქანი მექნა მაასულივარ.

იმქთონი//იმგთონი//იმქთონხარ -იმდენი, ბევრი, იმდენხანს. იმქთონ ილაპარიკა ყური ზაჰლა წაიღა, იმქთონხან დაჰჩა დალამდა. იმთონ, იმთრ, (ჰ) იქთონ, ჰეიქთრ, იმიქთონ, იმქთრ (ღამბ. როსტ.); იმთენი, იმთვენი - გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.); იქთენი იქვე (ფერეიდ.); იმთონი (ძოწ.).

იმწინევ - იმის წინეებს.იმ წინევ ალარ ვაგონევ. იმწინევ (როსტ.).

იმქწორა - იმხელა, იმოდენა. იმქწორა ქნილა ჯელ ვერ შოვსტენ.იმისწორ (ა)//იმისწორაჲ//იმიჰწორა. იქწორაჲ//იმწორაჲ//იმსწორაჲ, იმქწორაჲ// იქსწორაჲ (ღამბ.).

ინა - მცენარე, რომლის ფოთლებისგან ამზადებენ საღებავს. ინა დოუდია თავზე.

ინამი - რწმენა, ნდობა. მაგი ინამი ალარ მაქონ.

ინამსუზი - ურწმუნო, ნდობის არ მქონე. ინამსუზ ინსანი ნუ შაგხტება.

ინდავარ -იხ. ჰინდავარი.

ინკუბატორი -წიწილების ხელოვნურად გამოსაჩეკი აპარატი. ინკუბატორი ჭუჭულია.

ინჟინმიში - ნაწყენი. ჩემგან ინჟიმინში ნუ იქნევი.

ინსანი -ადამიანი. ჰეგი ინსანი ხუმარა, ჰეივანია. ინსან (აზ.) - ღამბ., როსტ., ჯ,ან., ნიჟ. ჰიმსანი ძიძ. (მესხ. ჯ,ავახ.).

ინსაფი -სინდისი, სამართლიანობა. ინსაფიც კაი რაიმეერი. ინსაფ (აზ.) -ღამბ.

ინსაფსუზი -უსინდისო, გულქვა, უგუნლო. ინსაფსუზ ინსანი დიახ ფინთია.

ინშაალა - ღმერთის შემწეობით. ინშაალა ყისმათი მექნება ქორწილში მაასლელა.

ინსნი ნატამალ არ ქნა -უსირცხვილოა. შაჰხე, როგო ინსნი ნატამალი აღარ აქო.

ისერ - სხვა, მეორე. ისერ დღეებში მე ვერ დამიჭერ. ისერ, ისიერ, იმერ (თ) იმიერ (ღამბ. როსტ.).

ისერთ - იხ. ისერ.

ისი - ის. ჩემ შინელ წანალებ ისი არი. ისი (ღამბ. როსტ.).

იოხსული - იხ. ჰოხსული.

იორღანი - საბანი. იორღან - დეშაგი გავაქითე. იორღან (ჯ,ანგ.).

იპლურწება - იპრანჭება, კეკლუცობს. პლურწავს, დაინახია, როგო იპლურწებოდა.

იჟაზა - ნებართვა. ჰალა იჟაზა არ გამირთომ. იჟაზაუ (აზ.იჯ,აზა) - ღამბ., ეჯ,აზა (ჩიქობ.)

იჟბაარი - იძულება. სუდმა იჟბაარით გომოვშო.

იჟლასი - კრება. იჯ,ლასი იყო უგეიმაზე დავგიანე. იჟლას (აზ. იჯ,ლას) - ღამბ. იჟლას აქითევ -კრებას აწყობს (ჯ,ანგ.).

იჟღანება - იჭყანება, იღრიჭება.ჟღანავს, შაჰხე, როგო იჟღანება.

ირაღოლსუნ - შორს ჩვენგან. ჩონგან ირაღოლსუნ ჰეი ნაჩაღობა.

ირემანები - ირემაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ირიგი -უცხო მხარეში მოხვედრილი. ირიგი ჩავარდნილა.

ირმი სახე - წინდის ერთგვარი სახეობა. ირმი სახეს ვერ ვაქითევ. ირმი სახეი (ღამბ.).

ისენი -ისინი.ისენი რა იქნენ, სა წავდნენ. ისენ (ღამბ.); შან. რეც., შან. ხევს.

ისმარიშ გომოგზავნა -შეთვლა, ამბის დაბარება, შენ ერჟა ისმარიში ქენე მე მაასულივარ. ისმარიშ (აზ.) - ღამბ.,ჯ,ანგ.

ისიკნება - ბევრს ჭამს ზომაზე მეტად. გაისიკა, საჭმელ დანახაში ვეღარ ზღება ისიკნება.

ისრიმი - მაყვლისგან ან ალუბლისგან

დამზადებული საჭმელი. დირბლი

ისრიმი წელს არ მიჭამია. ისრიმ, უსრუშ (ღამბ.); ისრიმი -სასმელი. ამზადებენ მწიფე მაყვლის წვენით. შეაზავებენ მკვახე ყურძნის წვენით, მარილით, მწვანილითა და ნივრით (როსტ.). ისვრიმი -მკუხე, დაუმწიფებელი ყურძნის წვენი ნივრითა და მწვანილით შენე-

ლებული (მარტ.-იმნ.). შდრ. საბა. ჩუბ. ისრიმი.

ისტალული - დამატებითი გადასახადი. თეთ მიცემასუკან ჟერ კიდემ ზედ ისტალული მამთხოვა.

ისტაქანი - ჭიქა. ორ-სამ ისტაქან ჩაი დალივა. ესტაქან - ისტაქან (ღამბ. როსტ.).

ისტიფაადა - გამოყენება, სარგებლობა, ხმარება. ისტიფაადა რაიბე ქნა?

ისტიფაადა ქნა - მოხელთება. ჰარა ჰურაში იმან ისტიფაადა ქნა გადაიხორწა.

ისტიფაჲ - აბრეშუმის ქსოვილი, ლაბადა (როსტ.).

ისტიჟალი -საჭმელი ზოგადად. ჟერ ისტიჟალი არ მაქონ.

ისულის წყალი - მდინარე, ჩაედინება გიშის წყალში.

ისფრა ქრივალი -ქლიავის ჯიში, მუქი იისფერი. ყოროღში ნაქნარ ისფრა ქრივალი მოწევლა. ისფრაჲ, ისფრა ქლიავ (ღამბ. როსტ.). ისფერი (შან. რეც.).

ისტიყარაზი - ობლიგაცია. ისტიყარაზი შანახული მაქონ.

იტრუშება - რისხვა, გაბრაზება. ტრ ჩშავს, რაიბე იტრუშება არ ვიცი.

იტყუ შენ (იტყვი შენ)- ასე იტყვი, თითქოს, ვითომ. იტყუ შენ დრუზახე ზედ მოუდა. იტყუ შენ (ღამბ. როსტ.).

იფაგი -აბრეშუმი.იფაგი პერანგი შამიკერა.

იფათრება - გამწარებით ტირილი. ჰეგინ წაი, ყმაწილი იფათრება.

იფადა - გამოხატვა, სტილი. მაგიჟურა იფადას მინ ქნევს.

იფლიგი - მსხვილი ძაფი, იხმარება საბნების, ტომრების კერვისას. ვერლან დაასირიღებლა იფლიგი მიყიდე. იფლიგ (აზ. იფლიქ). ორგანიზმის ძაფისებრი შემადგენელი ნაწილები, ბოჭკოები (ღამბ.); იფლიგ -ტომრის პირის მოსაკრავი ბაწარი (როსტ.).

იფნიან მინდორი - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

იფშიკება - გაჭიმვა ფეხის, ცომის. ფშეკავს, ფეყი იფშიკება ვერ კუნტავ, ლავაში იფშიკება არ ცხება.

იქავ - იქვე. იქავ დაკალე, ჯორცი გაყიდე. იქავ (ღამბ.).

იქავრი - იქაური. იქავრი არ მაიყონო, გაიგია! იქავრ (როსტ.).

იქავრელი - იქაური.იქავრელ კაცი ჟერ არ მოსუ იქავრელ (ღამბ.); იქავრ (როსტ.); იქაველ (ქაჯ.), იქაურელები (ნიჟ.).

იქაითი - იქიდან. იქაითი არ გამაიღო. (როსტ.).

იქე - იქ. რუმ წეხელე იქე მინ იყო? იქე (როსტ.)

იქთონ - იმდენი. იქთონ ილაპარიკა თავი ამატკივნა. იქთონ (როსტ.).

იქიდიასი - ხელმეორედ, თავიდან. იქი-

დიასი წაასულელი არ ვიქნო. იქიდიასი, იქიდიესი (ღამბ. როსტ.).

იქითიანი - იქითა მხარეს მყოფი. იქითიანი ნაქნარ ვერღანი მაიღი. იქიჲთი, იქიჲ (ღამბ.). იქით (შან. ხევს.).

იქნევ//არ იქნევ - იქნება, არ იქნება. იქნევ კიდემ უგენქა გელელებიან, ჰეი საქმე არ იქნება. იქნევ (ღამბ.).

იშიპრებს - იცეკვებს. ჰეგი მაგასთან არ იშიპრებს. იშიპრევს (იმნ.) ნახ. შიპრობა.

იშპიშკა - ასანთი. ცეცხ დაანთებლა იშპიშკა მამიღი. იშპიშკაჲ (როსტ.).

იშიღი//იშიღი ქნა - სინათლე, გათენება. //იშიღი იქნა ნაგახტან იშიღი დაინახა, იშიღი ქნითავ ჩაიცო (აზ.იშიგ) - ღამბ. როსტ.

იშიღპლანი იყო - გაჩახჩახებული იყო. გარე გომეველეთ ნახო იქავრობა იშიპლანი იყო. იშიღიან (ღამბ.).

იშტა//იშტა არ ქნა - მადა, მადა არა მაქვს. იშტა არ მაქო პური არ მინდა იშტა არ მაქო.იშტაითი ჰჭამს - მადიანად ჭამს. შაჰხე, როგო იშტაითი ჰჭამს. იშტაჲ (აზ. იშტაპ) -ღამბ.; მენთ., შან., ვაჟა II, ჭყ., იშტაჰი, იშტაღი (ნიჟ.) .

იშტრაქ ქნა - მონაწილეობა, თანამონაწილეობა. იშტრაქ ქნა, მაგრა იშტრაქ ქნა.

იჩალათი - შიგნეულობა. ზროხაი იჩალათი ვიყიდე.

იჩეჩხება - ფეხებს ზომაზე მეტად შლის. ჩეჩხავს, რა ფინთა იჩეჩხება, დგება.

იჩკი - სასმელი. მაგათ ქორწილში იჩკი არ საქნია.

იწკენტება - ძროხა ძალიან ცოტას იწველის. წკენტავს,ხლივ-ხლივ ცო-ცოტა იწკენტება.

იხანხლება - ცუდად ცხვება, ძალიან უნდა.ხანხლავს. ლავაში ცხელ თორნეში იხანხლება. იხანხლება თქენსა მაასულა.

იხტიარი - უფლება. მე იხტიარი არ მაქო გააშობლა. იხთიარ (აზ.) - ღამბ.

იხტიარსუზი - უუფლებო, უფლებას მოკლებული. მაგი იხტიარსუზ საქმეს ნუ დაიჭერ.

იხტილათ ქნა - საუბარი, ლაპარაკი, ბაასი. ჩონ იხტილათი ვქნოთ, ჰეგი წავდეს. იხტილაჲ (აზ. იხტილაფ - უთანხმოება, კონფლიქტი) - ღამბ. იხტილატი (არაბ.) – თანამესუფრეობა, მეგობრობა (ჭინჭ. ვაჟა). იხტილათ ქნაჲ.

იჰაჰუდი - იუდეველი. იჰაჰუდ ინსანი შამხტო.

იჰჰაქა - იხ. ჰჰაქა.

იჰენი//იენი - ესე იგი. იჰენი არ მაასულია ჩონსა.

იჰო//იიჰო - იფ, რა კარგია. იჰოო, რა ლამაზ ყმაწვილია. იჰო (როსტ. ღამბ.). ჳან. ჭინჭ. ვაჟა

კ

კაბურკაც - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 2913 მ.

კავი - ხის კოჭები, სახლის სახურავზე გასადები.სახლი კავები მაქონ გააღებელი. კავი- მოკაკული რკინა თუ ხე (ი. აბ.); კავ (როსტ. ღამბ.).

კავახჩოლ//კავახჩელ - სოფელი ბელაქნის რაიონში.

კაი//კაჰ - კარგი. კაი, მე მასულივარ, შენ წაი. კაჲ, კაჰ (ღამბ.).

კაიბალიანები -კაიბალიშვილების საგვარეულო შტო ალიაბადში.

კაი-კაი - კარგად-კარგად. კაი-კაი ვუთხარე, მაასულივარ. კაი- კაი (ღამბ.); კაჲ-კაჲს (ვკან.); კა, კაი (შან. ხევს.); კა (დოლ.), კაჲ (ჩუბ.ჟღ.), კაჲ (უთურგ.).

კაი გავდომა//კაი ქნა - მორჩენა, გამოჯამრთელება.კაი იქნა, კაი გავდომასუკან თქენსა მაასულივარ.

კაი დღე - მზიანი, კარგი, ბედნიერი დღე. კაი დღე თუ იქნა მშალ. კაჲ დღეჲ (როსტ.).

კაი დღეზე გასულა - ბედნიერების ასრულება. კაი დღეზე გასულა მის არ

უნდა? კაჲ დღეზე გასულაჲ (ღამბ.).

კაი დღეზე ნუ გახოლ - წყევლა. შენამ კაი დღეზე ნუ გახოლ. კაჲ დღეზე ნუ გახოლ (როსტ.).

კაიკაიები აჰკიდა - უშვერი სიტყვებით გამოლანძღა. შამხტო კაიკაიები ავჰკიდე. კაი-კაჲევ (ღამბ.). კაჲკაიევ აკიდევაჲ (როსტ.).

კაიობა - სიკეთე. მე მაგიბეი ბევ კაიობა მიქნია. კაოვაჲ, კაიოვაჲ (ღამბ.); კაობა-კარგობა (დოლ.). კაიობა - სიკარგე, კარგი (ძოწ.).

კაისთანა - საუკეთესო. ერ კაისთანა ცხენი ვიყიდე ბაზრით. კაისთანაჲ -ვინც მიყვარს, გულით ვინც გინდა (იხ. ნანდომ) - როსტ. კაჲსთანა (იმნ.).

კაისკანდარ - მთა კავკასიონის ქედზე კახთან ახლოს.

კაი - ფინთი - ავ- კარგი, ცუდი და კარგი. შენ კაი-ფინთს ვერ არჩევ. კაი-ფინთ (როსტ); ღამბ.

კაი ქნა - ავადმყოფობის მორჩენა, უკეთესად გახდომა. ნაჩალი კაი ქნაში მაასულივარ. კაჲ ქნა (როსტ.).

კაკა - კანფეტი ბავშვის ენაზე.კაკა მოგცე არ გინდა ბალა. კაკაი იხ. ყარაყაჰყაჲ //კარაკაჰაჲ (როსტ., ღამბ.). კაკა- ხილი (კირიონი).

კაკალა - სიმინდის ფქვილისაგან დამზადებული საჭმელი. არის დიდი და პატარა ზომის, გუგა. ზოგჯერ ცომს გულად დანაყილ ნიგოზს უკეთებენ.

პატარა ქნაში კაკალას ბევ აქითევდნენ, თოლი კაკალა გომოჰთხარა. კაკალაჲ -გუგა (როსტ.). კაკალაჲ, თოლი კაკალაჲ (ღამბ.).

კაკალივი წოორი - ზუსტი წონა.კაკა-

ლივი წოორია, სადაც გინდა აწონე. კაკალივი წოორ (როსტ.).

კაკანი - ქათმის კრიხინი. გადატ. ითქმის ქალის უშნო კისკისზე. კაკანოვს, ქათამი კაკანი გავგი, წეველე. ჰეგი რას კაკანოვს არ ვიცი. კაკან -გადატ. ქალის კისკისი (როსტ.).

კაკი//კახი - ერთ-ერთი უძველესი სოფელი საინგილოში. იგი მდებარეობს მდინარე ქურმუხის ვიწრო ხეობაში, რომლის ერთ მხარეს ულუბაშის მთა არტყია, ხოლო მეორე მხვრივ ბალუდარის მთა თავისი ქურმუხის წმინდა გიორგის ეკლესიით. კაკი შედგება სამი ნაწილისაგან. კაკბაში (კაკისთავი), კაკინგილო და კაკ-მუღალი. კაკელებს ბინებიც ქონიათ. ესენია.ყიმურლო, ქეშკუტანი, ბახთალა, დიდი და პატარა ალათემური, ხარაბთალა.

კაკლი კაწახი - უმწიფარი კაკლის კანი, წენგო. კაკლი კაწახით ჯელები ბითოვ გამიშავდა. კაკლი კაწახ (როსტ.); კაწახ (აზ. დიალ. გარზახ)- ღამბ., ჯან.; ნ. აჭ. (ძოწ.).

კაკლიანი - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

კაკლი ჰალვა - კაკლისაგან დამზადებული ხალვა. კაკლი ჰალვა გოგიქითა. კაკლი ჰალვაჲ (როსტ.).

კაკნატელა - ხრტილი. წრნში სრუ კაკნატელა ჩეეყარა.

კალამარინები//კალომარინები - კალამარაშვილების საგვარეულო შტო ალიაბადში.

კალანჩხა - მალალი, გამხდარი ადამიანი. ერ დიდ კალანჩხა მინმეა.

კალაჩაი//ქალაჩაი - მდინარე ჩაედინება მდ. ალაზანში.

კალიებურა - მსხლის ჯიშია, კალოობის დროს მწიფდება, შავი გული აქვს. კალიებურა სხალ მოწევნაში მოი ჩონსა. კალოჲ სხალ (ღამბ.); კალოს-სხალ (შან. რეც.). კალოს (მ)სხალ -ძიძ. კეცხ., ხუბ (ქართლ.).

კალთახ ახუბაშ - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 3017 მ.

კალთები - ხის დაბლა მყოფი ტოტები. ჟერ კალთები დააქანე, მემრე წორი.კალთევ (როსტ.).

კამიშთალა - დასახლებული პუნქტი ბელაქნის რაიონში.

კამპეტა სხალ//კამპეტაი - იხ. ყელიან სხალი.

კანალი - ღრმა არხი. ყოროღი დორთიან კანალი გოვჭრია.

კანაფა - ბალახია ერთგვარი (გრძელტოტება), ვიწრო ტოტებით. კანაფა ბალახი ომოსულა.

კანდახი//ყანდახი -სოფელი ზაქათლის რაიონში.

კანკალა ღობე -არამჭიდროდ დაწნული ღობე. კანკალა ღობე გაჰწივა ეზოში. კანკალაჲ//კანკალა ღობეჲ (ღამბ. როსტ.).; კანკალა ღობეჲ (ხუბ.).

კაპაჭრელა -ფერადი ძაფებით ნაქსოვი წინდა. კაპაჭრელა წინდევ ველარ ჩავცომ. კაპაჭრელად (ღამბ. როსტ.).

კაპიჩაი//ყაფიჩაი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში.

კაპრაში - ყვითელ მოწითალო. ბაწარს

კაპრაში ფერი ექნოს. კაპრაშ - ღია წითელი (ღამბ. ,როსტ.). ნარგიზის ფერი (ვკან.). ყვითელ მოწითალო (საბა), მუქი წითელი, მუქი სისხლისფერი (მენთ.); კაპრაშა ღია წითელი (ჭინჭ. ხევს.).კაპრაშად - ყვითელი (უთურგ.).

კაპრეტელი - მაღაზია. გადატ. ითქმის ადამიანზე (კაცზე), რომელსაც შარვლის ,,ზმეიკა“ აქვს ღიად დარჩენილი. კაპრეტელში ვიყავე აინ-ოინ საყიდლა,-შენ კაპრეტელი ღიაარი.

კაპუნი - კბილების ერთიმეორეზე ტკაცუნი. აკაპუნევს,მაგი კბილები კაპუნი აქ მოდიოდა.კაპუნ (როსტ.), იხ. საბა. კაპუნი; ღამბ.

კარაბალდურ//ყარაბალდურ -სოფელი კახის რაიონში.

კარაქ დადალა - კარაქის გადადნობა. კარაქ დადალასუკან ერბო კეჰთება. კარაქ დადალად (როსტ.).

კარა-ჩაი//ყარა ჩაი - მდინარე, ჩაედინება ალაზანში.

კარიპირი - სახლ-კარის, ეზოს წინა ნაწილი. ზალმა მარტო კარიპირი ჩაგავა.

კარიპირ (ღამბ.); ეზო (შან. რეც.); კარისპირი - სახლის მახლობლად საყანედ გაკაფული და ამოძირკვული ტყე, ახო - ქეგლი (ფშ.), სახლის გვერდზე მდებარე მამული, სამი- ოთხი დღის სახნავი. ეზო- მიდამო (ჭინჭ. ვაჟა).

კარსუკან - კარის უკანა მხარეს. კარსუკან ნუ იმალები. კარსუკან - იხ. კარი ყუჟურ (როსტ.).

კარში ტარება - კუჭის აშლილობა, ფაღარათი. მაგა კარში ტარება ხუმ არ აქო. კარში ტარევად (ღამბ.); როსტ.

კასრი - ხის დიდი ჭურჭელი. ქალამს კასრში ვაგევდით. კასრ (ღამბ.); ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ჭურჭელ, არს მისა სამწყემსო (საბა); ხის ჭურჭელ, განა საწყაო ნახევარ კოდისა, გინა ორის ჩანახისა (ჩუბ.); ქეგლი, შან. ხევს.

კასრი საყდარი - მდებარეობს კახში, საყარაულოს მთაზე. იგი აგებულია მეფე არჩილის მიერ VIII საუკუნეში. დღეისთვის შემორჩენილია საყდრის ნანგრევები. არავითარი კედლის მხატვრობა ან ხუროთმოძღვრული მორთულობა არ შერჩენია.

კატარი - თავსაფარი, ცხვირსახოცი. თავზე კატარი დაიხურე, კიდეც წაი. კატარ (როსტ.); კატარ - იგივეა, რაც გუგაზ (ღამბ.).

კატეხი - ერთ-ერთი უძველესი სოფელი ბელაქნის რაიონში. მცხეთის სვეტიცხოველს კატეხში ჰქონია მამული და ეკლესია.

კატიბილა - წინდის ერთგვარი სახეა.კატიბილიან წინდა მამიტანა. კატიბილად

(ღამბ. როსტ.).

კატითავა კომში - კომშის ჯიშია, წაგავს კატის თავს. კატითავა კომში ზირი იყო ჩონ თხილევში. კატითავა სხალ კატითავაჲ - მსხლის ჯიშია ერთგვარი (ღამბ.).

კატიცუცურა - ერთგვარი მცენარეა, გაზაფხულზე იშლება. იკეთებს მრგვალ

ბურთებს. მინდრით კატიცუცურა დეეკრიფა. კატაფსელაჲ - ერთგვარი მცენარეა ადრე გაზაფხულზე იშლება (ღამბ.).

კატუნა - გადატ. კატასავით აქეთ- იქით მოსიარულე ქალი. ჰეგი კატუნაარი სრუგან ზრობა. კატუნაჲ -. თავის მომკატუნებელი. ფეთხუმი, უსუფთაო და ულამაზო ქალის ეპითეტი (ღამბ.). კატუნი - ველური კატა (ი. აბ.); კატუნიჲ (როსტ.).

კაღო - კავი, კაუჭი. თხილი დააქანებლა კაღო მამიღი. კავლუაჲ (ღამბ., როსტ.); კავღოჲ (ჯან.).

კაწახი//კოხე - კაწახი, კოხე-კრაწი - უმწიფარი, მწვანე ფერის ხილი. კოხე-კაწახ ქრივალი დოვკრეფია. კაწახ, კოხე- კრაწი (ღამბ.); კაჭახ - უმწიფარი, ჯერ კიდევ მჟავე, მწვანე ფერისა და მაგარი (როსტ.); ჯან., საბა, ჩუბ.; კოწამახი, კოწმახი (ქეგლი), კოწმახი (მაის.); კოწახი, კოწნარი (ჭინჭ. ხევს.).

კაწახი დასკდომა - კაკლის წენგოს დახეთქვა. კაკლი კაწახი დამსკდარა, დაახრელია.

კაწი - ღობეზე გადასასვლელი ადგილი,

ოდნავ გასერილი, გაფხაჭნული. წყლის ვიწრო გასასვლელი ადგილი არხში. ხეზე ჭდე. ღობეზე კაწია, უგენქაი ხტება, წყალ გოვჩუჩე კაწი გოვქითე წავა. ხეზე კაწი უქნია. კაწ (ღამბ., როსტ.). კაწანი პატარა ღობე, დაბლი ღობე (მენთ.); ღობე მცირე ეკალთაგან აღმართული (საბა); ეკლის ღობე (ჩუბ.), ქეგლი.

კაცი - გადატ. ქმარი. კაცი არ ჰყავ. კაც (ღამბ., როსტ.), მენთ. ნიჟ. ქაჯ.

კაჭა//კაჭა -კაჭა - ნაჭერი, ნაჭერ-ნაჭერ გადატ. ითქმის უკანალის გამოჩენაზე. ყარფუზი კაჭა მამცა. კაჭა - კაჭა დაჭრა ნრსი გოდნი კაჭა ჩანდა. კაჭა, კაჭა-კაჭაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

კაჭი//კაჭი ქნაჲ - დანა ბავშვის ენაზე, ვითომც გაიჭრა. კაჭი იქნა, პატრა კაჭი მამიღა, მემე დანა კაჭი იქნები. კაჭ, კაჭი იქნა (ღამბ., ჯან.); კაჭი - ჭუჭყიანი ქალის მეტსახელი (როსტ.).

კბილანჩა - წინ კბილის ამოღების შემდეგ დარჩენილი სიცარიელე. მაგ კბილანჩას შაჰხე, როგო იცინის. კბილანჩაჲ (როსტ.).

კბილ გაჩხრეკა - სხვისი ამბის ზედმიწევით გაგება. ყასტინან კბილ გაჩრეკა უნდა. კბილ გაჩხრეკინევაჲ (როსტ.).

კბილი მოჭრა - სიტყვას მოუჭრის, სიტყვით დაიმორჩილებს. -კბილ მოჰჭრის, მაგა რაშ უნდა კბილ მოჰჭრის?

კბილევ მე მთხოვს - იტყვიან როცა ია-

რალი ბლაგვია. დანა ერაგეთია რუმ კბილევ მე მთხოვს.

კბილზე იკრა - წინასწარ იგრძნო, მიხვდა.მალე კბილზე იკრა, წაუდა.

კბილი კაწკაწი, - სიცივისგან გაყინვა, ცახცახი. კბილების ერთიმეორეზე ცემა. ერაგე შაჰციებოდა კბილევ აკაწკაწევდა. კაწკაწ, კაწკაწოვაჲ (ღამბ.); კბილების ერთმანეთზე ცემა (ქეგლი.).

კდარზალლი - მკვდარძალლი, ლანძღვაა. შე კდარზალლო, სიპტაითავ რაიბე მამატყუე. კდარზალლ (ღამბ.); ჴან.

კდომი-კდომი მუშიობა - დაზარებით მუშაობა. შაჰხე როგო კდომი-კდომი მუშიობს. კდომ-კდომ (ღამბ., როსტ.).

კდომი-კდომი ტარება - უხალისოდ სიარული. რა კდომი - კდომი ეტარები. კდომი-კდომ (როსტ.); კდომ - კდომ (ღამბ.); მოკ - მოკვდი (ჴან.).

კედელში ჩხირი - მეტაფ. გამოთქმა - მოულოდნელი გამოჩენა. კედელში ჩხირი გოუყარე.

კედემ//კიდემ - კიდევ, ისევ. სხო კიდემ რა გითხრა? კიდემ, კედემ, კიდემ, კიდემ, კედემ (ღამბ., როსტ.).

კედი - კოჭის ძაფი.ნემსზე კედი მაქონ ააგებელი. კედ (ღამბ., როსტ.); ძაფი (ჴან.).

კედი გორგალი - ძაფის გორგალი. კედი გორგალი მამიღი. კედი გორგალ (როსტ.); კედ (ღამბ.), ძაფი (ჴან.).

კევრიან ტურა მოდის - ბავშვის შესაშინებელი ზღაპრული ცხოველი. ძილის წინ ცელქ - მოუსვენარ ბავშვს აშინებენ. დაიზინე, თურემ კევრიან ტურამჭა წაგიყონს. კევრიან ტურაჲ - ზღაპრებში ნახმარი სიტყვაა. ტურის ეპითეტია (ღამბ.); კევრიან ტურაჲ (როსტ.).

კეკრუხი - უთმო, ქაჩალი. ერ კეკრუხ რაიმერი, ზედ არ შაჰხედავ. კეკრუხ (ღამბ., როსტ.); ჴან., კინკრიხი (შან., ვაჟა I).

კემური - თხილნარი, საძოვარი სოფელ ალიაბადში.

კეტოვ - კეტოვ - ჴოხის დახმარებით სიარული.კეტოვ - კეტოვ სახლამდე ზლივ მიდის.. კეტოვ-კეტოვ (როსტ.).

კეშგუტანი//ქეშგუთანი - სოფელი კახის რაიონში.

კეცეულა - გოგრით შეზავებული საჭმელი. ნაჩაღი სანახლა მივდი კეცეულას ვაქითევ. კეცეულაჲ (როსტ.).

კეჭნითაჲ - მთა, სოფელ თოფახში.

კეჭნის - ჭრის, აფუჭებს დანით, ცულით, წალდით ურტყამს და ჭრის ავეჴს, იატაკს, ხეს. ყმაწილ წალდი წაართი პოლი ფიცარს კეჭნის.

კეხი - ცხენის უნაგირის ხის ზედა ნაწილი. აქლემის კუზის ფორმის. კეხი მამიღი ტაჭკაში ცხენს ვამბავ. კეხ (როსტ.).

კეჰკელა - გრძელტარიანი კბილებიანი სამეურნეო იარაღი მიწის გასფხვიერებლად იყენებენ. კეჰკელა

ლაზიმია, მამიღი.კეჰკელაჲ - ფოცხი (ღამბ.); როსტ.

კეჰპა - წვერი, კენწერო. ხი კეჰპაზე არ გახიდო. კეჰპაჲ (ღამბ., როსტ.).

კიდბნი ჭრელი - კიდობნის ორნამეტის გამოსახულების წინდა. კიდბნი ჭრელ წინდა ჩამიდეს ხურჟინში. კიდბანა ჭრელ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

კიდემ - ისევ. ჰეიგი კიდემ მოვდა თქენსა? კიდემ - იხ. კედემ . კიდდემ - იხ. კედემ (როსტ.).

კიკო - თოჯინა. ყმაწილ კიკო ვუყიდე ბაზრით. კიკოჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

კილანი - პატარა ჯამი, ფიალა. დედინაცოლი კილანი ჟამში მიყრიდა საჭმელს. კილან (აზ. გილ-თიხა) -თიხის პატარა ჯამი. კილანა (ჯან.) ფიალა (ღამბ., როსტ.).

კილი - სარეველა მცენარის ნარჩენი. შენ ნაყიდ პურ კილი აქონ. კილი - ხვარბლის ბუდე (ი. აბ.); კილი- ჩენჩო (კირიონი).

კინაკუნა - ჯართი. კინაკუნა დაავრუა ეზოში. კინკუნაჲ (როსტ.).

კინიგზა - რკინიგზა. კინიგზა ჩონთან არ მოდის. კინიგზაჲ (ღამბ.).

კინკილა - ერთადერთი. ერ კინკილა ქალი ჰყავ, სხო მინამე არ აქონ.

კინკილო - თხილის, კაკლის ყვავილი. ჟერ თხილ კინკილო არ გოვქითებია. კინკიროჲ (ალიაბ.) მურყნის ყვავილი. კინკილოჲ (ღამბ., როსტ.); თხილის ბუჩქის ყვავილი (ჯან.).

კინკრიხო//კრიხო - ქაჩალი, თავზე ერთი ბეწვიც რომ არ აქვს. ეზოში კინკრიხო დავნახე.

კირკალი - ვაზისგან გაკეთებული რკალი. აკვანში ბავშვისთვის ძველი ნაჭრისგან გაკეთებული რკალი. კირკალი გაწყდა გადააგდი, სიფინჯს კირკალი დოვდევ. კირკალ (ღამბ., როსტ.). ვაზისგან გაკეთებული რკალი (ჩაჩისთვის). ჯან., კრკალი (ბერ.); გრკალი - რკალი (შან. ვაჟა III); კრკალი - გინა სალტე ხისა, გინა მეტალისა (ჩუბ.); გრკალი - მობოკვილი ხე და რქა (მოდრეკით გადაბმული)- საბა; კრკალი - რკალი საქონლის კისერზე ჩამოსაცმელი დასაბმელად (ძიძ., კეცხ., ჩუბ. - ქართლ.),

კირკალი (ლეონ., კაიშ., ქაჯ.) გირკალი (ჭინჭ. ხევს.) გირკალი (უთურგ.). კრიკალი - საცრის, ცხრილისა და ცხაკის ხის რკალი (მენთ.).

კირკილი - მღრღნელი, ჩრჩილი. შენ პალტო კირკილ დოვჭრია. კირკილ (ღამბ., როსტ.). იხ. ჩირჩილი. ჩრჩილი (ჯან.); კრკილი - ჯმელით ჯორცით განმრყუნელი ჭუა (საბა); კირკილა - ბუზის სრიალი ხორცზე -ქეგლი (მთიულ.); ქაჯ. კირკლი (კაიშ.); კირკლი - ერთგვარი მწერი, რომელიც ტყავს უჩნდება, ხრავს მას და უვარგისს ხდის (ჭინჭ. ხევს.).

კირკინა - ველური ვაზის ჯიში, წვრილი მარცვლები აქვს. კირკინა ყურზენი

აჰხევნია ჩონ გაჰრას.

კირკინაი აბრეშუმის ჭიის ერთ-ერთი ჯიში.

კირკინაი ამგვარი აბრეშუმის ჭიისაგან გაკეთებული პარკი. ყვითელი ფერისაა, წვრილია და მომრგვალო ფორმა აქვს. (ღამბ.). კრკინა - უსურვაზი და ძღვამლიც ნიშნავს გარეულ ვაზს (საბა).

კირკიტი - მაგარი, ძუნწი. კირკიტ კაკალით ლებანი არ გომოდის, დიახ კირკიტ კაცია. კირკიტ (როსტ.); კირკიტაჲ (ღამბ.).

კირკიტა კაკალი - კერკეტი კაკალი. გადატ. ჯიუტი, გაუტეხელი ადამიანი. ჰეგი დიახ მაგარ კირკიტ კაკალია. კირკიტ კაკალ (ღამბ.).

კირკნავს//კირკნი- კირკნი - კენკავს, უხალისოდ ჭამს, ქათამს გაპუტვის შემდეგ დარჩენილ ბუსუსებს წიწკნის. ქათამი საკიკს კირკნავს, აქა- იქი კირკნი-კირკნი თავში გავდა, კირკნაჲ, კერკნაჲ, დაკირკნაჲ, დაკერკნაჲ, გაკერკნაჲ (ღამბ.). კენკვა, გამოკიკვნა

(ჯან.); უხეიროდ თხრა, ზანტად რისამე კეთება (ბერ.); იკირკნებოდა-ნისკარტით ჩხრეკდა, საჭმელს ეძებდა -გიგ., თოფ. ქავთ. (ქართლ.).

კიტრი დწილა - კიტრის დიდ -წვრილიანად მოკრეფა. ჟაგზე ნაქნარ კიტრი დწილაჲ (ღამბ.); ჯან.

კიფჩაგ//კიფჩაკ//ყიფჩახი - სოფელი კახის რაიონში.

კიწი - პატარა, მცირე რამ. გაბარევ ერ პატრა კიწი არ ექნოს. კიწი - ქალის ლაყაბი სახელი (როსტ.).

კიჭი - ნივრის, ხახვის ერთი კბილი. კბილი ბავშვის ენაზე. ერ ნივრი კიჭი არ მაქონ, ჟერ ჩონ პატრას კიჭი არ ომოჰსულია. კიჭ - იხ. ნუვრი კიჭ. (როსტ.); კიჭ: ნივრუ (ნუვრუ) კიჭ- ღამბ.; ჭილო (საბა); ჭეო (წერ.); ქეგლი (იმერ.); კბილი (კირ.); ბავშვის კბილი (ბერ.).

კიჭკიჭა - კბილ- კბილად. ნიორს კიჭ-კიჭა ვარჩევთ.

კიჭკიჭაი - კერვის ან ქსოვის სახე

კიჭკიჭაი - უწინდელი ფერადზოლებიანი ჯევჯიმი.

კიჭკიჭაი - შიბის ერთერთი სახე. კიჭ-კიჭაი - ფერადი ძაფებით მოქსოვილი ერთგვარი ზონარი. კიჭკიჭაი - სახლის გადახურვის ერთგვარი წესი (ღამბ.). კიჭ - იხ. ნუვრი კიჭ (როსტ.).

კლავ გაჰწევა - ხელმოწერა. კლავს ჰწევს, შენ კლავ გაჰწევა მინდა. კლავ გაჰწევაჲ (ღამბ.); კლავ გაჰწევა (ჯანგ.); ჯან., ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

კლავი - მკლავი. კლავი მოჰჯეჩია ვერ მიდის. კლავ (როსტ.).

კლავი ბულუნი - იდაყვი. დაცემაში კლავი ბულუნი აჰტკიებია. კლავი კოჭანაჲ (ღამბ., როსტ.).

კლერტი - ხნულში დარჩენილი ბალახის ნარჩენები. დაბარაში მიწაითი კლერტე-

ბი გადაყარე. კლერტ, კლერტოდ (ღამბ., როსტ.). ბალახის გამხმარი ღერი (მენთ.). ყურძნის ღერო (საბა); ხმელი ღერი ფიჩხისა ან გაკაფული მტევნისა (ჩუბ.); ფოთლებგაყრეინებული ტოტი ან მარცლებგაყრეინებული მტევანი (შან. ვაჟა IV); კლერტოი - კლერტი (ჯან.); კლერტი, კლერტოი, გლერტა, კლერტა - მრავალწლოვანი სარეველა ბალახი (მარცვლოვანთა ოჯახისა) ქეგლი; კლარტა - მავნე ბალახია (შარაშ.); კლარტე (ჟღ.).

კლიები - მკლავები, ხელნები. კლიები აიკლანზე მემრე მოზილე, ურმი კლიები გაიყეჩა. კლიევ (ღამბ., როსტ.); კლიებ, კლავ (ჯან.).

ჩაკმიჩა - კბეჩავს.კმენჩავს, ვაშლ კმენჩავს ჰყრის.

კნეპი-კნეპი - უგემუროდ, უხალისოდ ჭამა. კნეპი-კნეპი ჭამს. კნეპი-კნეპი (როსტ.)

კნრსვა -კვნესა. კნრსის კნრსავა ნუ გიყუარს“. კნრსვად, კნრსად (ღამბ.).

კნუტი - კვნიტი (შაქრისა), კნუტი (კატისა): შინ ერ შაქრი კნუტი არ გოქო.. კატად კნუტი მაიყონა. კნუტ (ღამბ.).

კობალაკი - დაბალი, ჩამრგვალებული და ჩასკვნილი ტანის ადამიანი. კაცის ნაყაბსახელი. კობალაკი ყადიმა კაი კაცია. კორბაკ - დაბალი,

ჩამრგვალებული და ჩასკვნილი ტანის (ადამიანი). მომრგვალო და მკრიკი (კუნძი, კაცი)-ჯან.

კოლ დაზებნა - კვალის ძებნა. კოლ ზებნის, ორნი წეველეთ ცხენი კოლ დაზებნელა. კოლ დაზებნად იხ. კოლ მალევად (როსტ).

კობალა - მდინარე კახის რაიონში.

კოკოლა - ბავშვისთვის გამომცხვარი პატარა პური. ყმაწილ კოკოლა გომოვცხო. კოკოდ (როსტ.); კოკოლად ნ. გოგოლაი (ღამბ.).

კოკოლა - კოკოლა - წინდა, რომელშიც რგოლის ნაყიშებია ჩაქსოვილი. წინდაში კოკოლა- კოლა ნაყიშები ქენე. კოკო-კოკო (როსტ.).

კოლა - მაგიერ. შენ კოლა მე წავალ ზრონაში. კოლა (ღამბ., როსტ.); ჯან. კოლად (ქაჯ.).

კოლი დაცემა - მიწაზე კვალის გატარება. კოლი დოვცია, კოლი დაჰცა, წაუდა. კოლ. კოლ დაცემად (ღამბ., როსტ.). ჯან., გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართ., მოხ. გუდამაყ.) კაიშ.

კოლეჟი - მთა კავკასიონის ქედზე.

კოლტი//კოლტ - კოლტ ქნილა - კოშტი, შემკვრივებული მასა ცომში. ცომში კოლტი არ იქნოს, დაჟეკასუკან ჟანზე კოლტ-კოლტ ქნილა. კოლტ, კოლტ-კოლტ ქნად (ღამბ.). კოლტ-კოლტ (ჯან.); , დაკურკუტული, დაკურკუტებული - მრგვლადგამაგრებული რამ, მაგ. ჯირკვალი, დასველებული ფქვილი (შარაშ.); შედედებული (სისხლი) - მენთ.

კოლსუკან წასლა - კვალის მიხედვით

ძიება. კოლსუკან წასულა. კოლსუკან წასლაჲ (როსტ.).

კომლი - კვამლი, ოჯახი. შორსაითი კომლი დავნახე. კომლ (ღამბ.).

კონტოლი - ნეხვის გროვა. მოი, შაჰხე რამქჰწორ კონტოლი დოვდია.

ქალმნი კოპი - ქალამნის ირგვლივ დაწნული ტყავის ღვედი, რომელშიც ქალამნის შესაკვრელი ზონარია ამოყრილი. ქალმნი კოპი გასხნილა, შაიკარე. კოპ ქალამნი კოპ (ღამბ.); კოპ (როსტ.); მოუქნელი თასმა (საბა, ჩუბ.); წვრილი თასმა ქალამნის ამოსასხმელად (მენთ., ძიძ., კეცხ..ხუბ.- ქართლ.) ; კვახუჭის (ქალამნის) ნახვრეტი თასმის, ბაწრის ამოსაყრელად (კაიშ.); კოპჭური - თავმოჭუპნული ქალამანი (ბერ.).

კორა//ურმი კორა - უღლის შუა ადგილას ჩაყრილი ორი ჯოხი, რომელზედაც ჩამოცმულია საუღლე, რომ აქეთ-იქით არ იმოძრაოს. გადატ. დაბალი ადამიანი.

ურმი კორა ნაგახტან გაიყეჩა. ერ პატრა კორა რაიმერი. კორეი, კორაჲ (ღამბ.), როსტ, კორეი - უღლის - შუაი (ჯან.).; გუთნი კორა ხის კოჭი, რითაც მიმაგრებულია ფრთა გუთანზე (მენთ.). კორაჲ (როსტ.).

კორკორა - გორა, ბორცვი სოფელ მოსულში. კორკორასთან გელედები. კორკორაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

კორაწა//კორონწა - დაბალი, პატარა ტანის ადამიანი. ერ პატრა კორაწა კაცი იყო. კორაწ - იგივეა, რაც კაწახ (ღამბ.); კონწაწ - დაბალი, პატარა ტანის მქონე ადამიანის მეტსახელია (როსტ.); იტყვიან ძალიან ხმელ პურზე. (მენთ.).

კორბაკი//კობალაკი - ცუდი ადამიანი

მსუქანი, დაბალი, ტანდაბალი. ჰეგი რა კორბაკია შენ არ იცი. კორბა - დაბალი, ჩამრგვალებული და ჩასკვნილი ტანის (ადამიანი) - ღამბ; კორბაკ : ბოროტი გადატ. მრგვალი და დაბალი ტანის ადამიანი (როსტ.). მომრგვალო და მკრივი (კუნძი, კაცი) - ჯან.

კორთე - ჭურჭლის თარო. უწინ ყაბა- ყაშულს კორთეზე ვალაგევდით. კორთეი (ღამბ., როსტ.); ჯან. იკორთა (საბა). კორთეში კი არ ჰყუდევ - ქალი ან ნივთი, რომელიც გარეგნულად ლამაზია, მაგრამ გამოუყენებელი. მაგა კორთეში კი არ ჰყუდევ რაშ გინდა?კორთეში კი არ ჰყუდევ (როსტ.).

კორკალი - კურკლი. კორკალი ცოცხით მააგრუვე. კორკალ, კორკლ (ღამბ.); შან. რეც.

კორკოტი - დანაყილი ხორბლისაგან დამზადებული კერძი. კორკოტი გამიქითა ყონალა წასლაში. კორკოტ (ი. აბ.).კორკოტოვაი - ქრისტიანული დღესასწაული დიდმარხვის შემოსვლიდან ოცდამეოთხე დღეს, ე.ი. დაახლოებით 25 აპრილს მოდის (როსტ.).

კორი - გამდნარი ცხიმი, მრგვალი ფორმის. კორი მაქონ შენთუნ შანახული. კორ - თხის ქონი ან სანთელი (როსტ.); კორ (ღამბ.).

კორნაანები - კვირიკაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

კორტნის - უშნოდ ჭრის თმას. მაგამ ფინთა გაკორტნა იცის.

კრცხრვლა - ერბოკვერცხი. დილაზე კრცხრვლა, გამიქითა. კრცხრვლად, კრცხრულად, კრცხრვლა კრცხრვლად) .(ღამბ.); კრცხრვლად (როსტ.); კრცხრვლად (ჯან.).

კოსოლა ჟამი - ვიწრო ფსკერის და ფართო მოყვანილობის ჯამი. კოსოლა ჟამით მამიტანა ფლავი. კოსალა ჟამძველი თიხის, ახლა ბრინჯაოს და სპილენძის (როსტ.). კოსოლა (კოსალა) ჟამ, კოსოლად, კოსალად - ერთ-ერთი ჯამი, რომელსაც ძირზე დასადგამი აქვს (ღამბ.).

კოსიანევ - კოსიშვილების საგვარეულო შტო.

კოსკოსელა - კოდალა. კოსკოსელა ხეზე იჟდა ურაკუნევდა. კოსოლად, კოსალად (ღამბ.). კოსალად (შან. რეც.); კოსალა (კირიონი, მენთ.); იგივეა, რაც მელელვია ჩიტი - ქეგლი (ქიზ.).

კოტენები - კოტეშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

კოტი - სჯდომი ბავშვის ენაზე. კოტიდ დააბანლა მეზახის. კოტად (ღამბ., როსტ.); ჯან. კოტა (კირიონი).

კოტიაობა - დღესასწაული. ზაფხულში დიდი გვალვის დროს ბავშვები იკრიბებიან ერთად, აკეთებენ კიკოს და ობაში დადიან, რომელიმე სახლის კართან რომ მივლენ მღერიან. კოტია კოტია გელმიშამ, კოტია სალამ ვერმიშამ. ვინც მეტ საჩუქარს გაიმეტებს ვაჟი შეეძინოს, ვინც ცოტას-გოგო. ბევრის გამმეტებელს დალოცავენ, ხოლო მცირედის გაკოტრებას უსურვებენ. ვინც არაფერს გაიმეტებს იმ ოჯახს დაწყევლიან. ამიტომ ყველა ოჯახი ცდილობს კმაყოფილი გაუშვას კოტიას წევრები. კოტიაობის შემდეგ მართლაც ყოველთვის წვიმდა. ამას მე თავად მოვსწრებივარ და მონაწილეც ვყოფილვარ ბავშვობისას. კოტიობა - იგივე ქართლური ლაზარობა (კირიონი). კოტიოვად (ღამბ., როსტ.).

კოტკოტელა - სადურგლო იარაღი. ჩამჩებს აკეთებენ. მოსულაში კოტკოტელა მამიღი არ დაიმირწყო. კოტკოტელად (ღამბ., როსტ.). კოტკოტელა - იხ. კოსკოსელა.

კოტმანი - თივის გროვა, ბულული. ბალახი კოტმანი დადგა. კოტმან (ღამბ.,როსტ.). მრგვალი მაღლობი, კოტმანი.

აკოკოლავებული დიდი ხვავი და სხვ. (ჯან.); კოდმე -მთის კონცხი, გორის ფერდობი, გვედობი (ჭყ.).

კოტოში - გოგრისაგან გაკეთებული წყლის ამოსაღები ჭურჭელი. კოტოში მამიღი წყალ ამააღებლა. კოტოშ (ღამბ., როსტ.); ჯან. მიზიდვით სისხლის გამომღებელი ჭურჭელი (საბა); რქა სისხლის გამოსაშვები (ჩუბ.); წურბელების მოსაკიდებელი აყირო (მენთ.,ქეგლი).

კოტოში ქელიანი - გადატ. თავ- გადა-პარსული, უვიცი ადამიანი. ერ კოტოში ქელიან კაცი იყო. კოტოშად (როსტ.).

კოტყარაჩაი -ხევი სოფელ მოსულში.

კოფხალი - საგნის მცირე ნაწილი.შენ დაიჟერე ერ კოფხალი აღარ დამჩომია. კოფხალ - კუფხალი (ღამბ).; ჯან., როსტ. კუმხალი (კირ.), კუმხალი, კუმპალი (შარაშ.).

კოფხალ - კოფხალ - ნაწილ- ნაწილ, სათითაოდ. სრუ კოფხალ- კოფხალ აკრიფე.

კოცოვლა - საჭმელი ცომში აზელილი გოგრა. კოცოვლა გამიქითეს.

კოჭანა - იდაყვი.კოჭანები უჩანდა, პერანგი უგენგრე მოკლე იყო. კოჭანად (როსტ.)..

კოჭანაზე დოუდია - მუხლამდე მოუთოვია. ჩონთან ორ დღეერი თოვლოვს, კოჭანაზე დოვდია.

კოჭოპი- კოჭობი, უყურო ქოთანი. უწინ წრლას კოჭოპში ვინახავდით, მერე ვდღობავდით.

კოჭოპ - გადატ. წელში შემოჭერილ-ქამრიანი (სარტყლიან ხალათზე იტყვიან) -როსტ.; კოჭოპ (ღამბ.); ჯან.; კოჭობი (საბა); მცირე ქოთანი, რძის შესადიდებელი (ჩუბ.); ქეგლი.; კოჭობი არის ვერცხლის თასი ლუდის სასმელი (შან. ხევს.).

კოჭპევ დაყრა - ზურგზე საფენების (მცირე ზომის ქილების) მოკიდება. კოჭპევ დაყრასუკან ცოოტა კაი იქნა. კოჭპევ დაყრად (როსტ.).

კოხე კრაწი - მკვახე, დაუმწიფარი ხილი. რაშ მინდა ჟერ არ მოწევლა კოხე კრაწიირი. კოხე-კაწახ - იგივეა, რაც კოხე - კორაწ (ღამბ.). კოხე-კორაწ-ძალიან მკვახე, დაუმწიფებელი ხილი, ჯერ კიდევ მწვანე და მაგარი, პირს შაბავს. (შდრ. კომკორაწ, კაწახ, კორაწ) -როსტ.

კოხე ჟულაბი - გადატ. მოუფიქრებელი უკმეხი სიტყვა. მე მაგიბეი ერ კოხე ჟულაბი არ მითქომ. კოხე ჟულაბ (როსტ.).

კრამეტი - კრამიტი. სახ კრამეტი დაჰხურა. კრამეტ (როსტ.).

კრანტი//კრინტი, კრანტი არ გავგო. შენ კრანტი არ გავგო, გაიგია! კრანტი-კრინტი, ხმის დაძრა. რაიბე კრინტ ზრავ? კრანტ, კრანტ გაწყოტად (ღამბ., როსტ.). მენთ., გაკრენტა ხმისა (ჩუბ.), გამოკრინტვა - კრინტის ძლივს დაძვრა (წერ.).

კრაპუნი - კრატუნი, ხრაშუნი. კრაპუნოვს, ერეგე კაი კბილები აქონ, პურ კრაპუნით ჭამს. კრაპუნ, კნაპუნ, დაკრაპუნევა (ღამბ.); კნაპვა - ძვლის გამოხვრა (ჩუბ.)

კრაწუნი - ხრამუნი, რაიმეს მტვრევის ხმა. კრაწუნოვს, მაგი კრაწუნმა ყური ზაჰლა წაიღა. კრაწუნ (როსტ.).

კრიხი - ქაჩალი ადამიანის თავზე ირონიით გამოთქმული ეფითეტი. ქაჩალ, ქაჩალ კრიხო საითყენ გაგაგრიხო. კრიხ

(ღამბ.).

კუბაკანა - კუ. დილიგში ორ კუბაკანა დავჭირე. კუბაკანაჲ, იხ კუვ-კუ (როსტ.) კუიბაკანაჲ, კუუბაკანაჲ (ღამბ.); ჳკან.

კუბაჩა - კუდუსუნის ხორცი. კუბაჩაი ჯორცი მამიტანა.

კუდ აჰწევა - მიმხრობა, მიხმარება.კუდ უჰწევს, შენ კუდ აჰწევა არ უნდა.

კუდბუნბულა - ლამაზკუდიანი. კუდბუმბულა ჩიტი მოვდა.

კუდბეწელა - წაბლისფერი ჭია, გრძელი ორტოტა კუდით. მწარედ იკბინება. ჰეგინქე კუდბეწელა შამიზრო პერანგში. კუდბეწელაჲ, კუდბოწელაჲ (ღამბ., როსტ.); კუდბაწელა -კუდბაწარა და მრავალფერა ჭია (ჳკან.).

კუდ მოწყეტა - გადატ. ამბობენ, როცა სარწყავად გაშვებულ წყალს შეკრავენ, მაგრამ გაშვებული წყალი ჯერ კიდევ მოედინება. კუდს ჰწყოტენ - გადატ. ამბობენ, როცა ხვავთან ახლოს მყოფ ბზეს მეორედ ანიავებენ გაყოლილ მარცვალის გასაცალკავებლად (როსტ.).

კუდურა - უკუდო, კუდმოჭრილი. გადატ.დაბალი ტანის, მსუქანი კაცი. ერ პატრა კუდურა რაიმე იყო. კუდურ (ღამბ., როსტ.). ჳკან., საბა, კუდურა, კუდური (ჩუბ.); კუდალა (შან. ვაჟა I), მენთ.; კუდა, კუდალა -კუდმოკლე (ჭინჭ. ვაჟა) კუდალა - კუდმოკლე, კუდმოჭრილი ძაღლი შარაშ.).

კურიკა - კვიცი. კურიკა არ აქონა თქენ ცხენ? კურიჲ (როსტ., ღამბ.).

კუდურაანები - კუდუშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

კუდრუცანა - ცხვრის დუმის კუდი. ერ პატრა კუდრუცანა რაიმე იყო. კუდრუც, კუდრუცაჲ (ღამბ.); კუდრუც - დუმის კუდი, რომელიც დუმის გადადნობის დროს შიგ უნდა იხრაკებოდეს (როსტ.); კუდრუცანაჲ - ცხვრის დუმის კუდი (ჳკან.).

კუვი - პატარა ორმო. წეველეთ კუებ ამაათხრელა. კუ, კუვი (ი. აბ.); კუვ-კუ (როსტ.).

კუზი ქნა - ზურგზე წამოკიდება.კუზის ჩიდის, მოი ბალა, კუზი გიყო.

კუილი - გაზებისაგან თავის განთავისუფლება. კუის, რა ფინთა კუის, სულით დავჯით. კუჲს (ღამბ.).

კუკრუჭანა - ნიგვზის მთლიანი ლებანი უღლიანად. გადატ. იტყვიან ლამაზ გოგოზე. ლებან დარჩევაში კუკრუჭანა არ შაგხტუა, ლამაზ კუკრუჭანა ქალია. კუკრუჭანაჲ (ღამბ.); კოკროჭანა (როსტ.).

კუკუმათი - ბნელი, წყვდიადი.კუკუმათია რაიმეს ვერ დაინახავ. კუკუმათ (ღამბ., როსტ.).

კუკუნა//კუმ-კუმა - ნელა მომუშავე. ერ კუკუნა რაიმერი. კუკუნაჲ, კუკუნოვაჲ, კუკუნა, კუკუნ (ღამბ., როსტ.). კუმ-კუმაჲ - პატარა ზომის ქვაბი (შდრ. საბა; კუმკუმა) -როსტ.

კუკური - კოკორი. ჟერ კუკური არ გოვშია. კუკურ (როსტ.)

კულაზა-ჩაი - მდინარე. ჩაედინება ალაზანში.

კულიერი - დამტარებელი. მე შენ კულიერი კი არ ვარ?

კულუფა -კოლოფი. თეთრი კულუფაში ჩადევე. კულუფაი - კიდობნის ერთ კუთხეში გაკეთებული პატრა ხის კოლოფი ფულის შესანახად (ღამბ.). კულუფა (როსტ.).

კუმბაში//ყუმბაში - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 2324მ.

კუნზი - სხვადასხვანაირი ფორმის დაბალი დასავდომი სკამი. ერ კუნზი მამიღი დააყდომლა. კუნზ (როსტ.).

კუნზრიანი - სახნავ- სათესი მინდორი ალიაბადში.

კუნტა//კუნტა პური - თონეში ჩავარდნილი და გუნდად გამომცხვარი პური. დაკუტებული ბებერი. კუნტა პურ მინ ჰჭამს? კუნტა ბებერია.

კუნტაი//კუნტა პურ//კუნტა ბებერ (ღამბ., როსტ.); ჳან., კუტი პური - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), კუნტი პური (ძოწ.).

კუნტრუშა გადახტა - ადგილიდან ხტომა. კუნტრუშა შორს ვერ ხტება.

კუნტრუშა ქნა - ყირას გადავა. ორ-სამ-ჟერ კუნტრუშა ქნა, ადგა.

კუნტულა - პატარა ზომის ნესვი ან საზამთრო. ნაქნარ კუნტულა დაკრიფა. კუნტულაი - უხარისხო, უფორმო კიტრი. ის ან მრგვალია, ან მოგრეხილი, ან გოგრის მოყვანილობისა (შდრ. თუშ. კუნტულა - პატარა დუმიანი ცხვარი) - როსტ.; კუნტულაი, კუნტულა კიტრ - მოკაუჭებულთავიანი, დაგრეხილი კიტრი (ღამბ.). კუნტულა - პატარა ჩურჩხელა (კირ.).

კუპ ქნა - ხმის გაკმენდა, ხმის აკრძალვით გაკმენდა, რის შემდეგაც ამბობენ. დაზინევი წინ ნალილევ მოყოლაში ამბობენ - კუპ ქნაო. კუპ ქნაჲ (ღამბ., როსტ.).

კურაკინები - კურაკიშვილების საგვარეულო შტო ალიაბადში.

კურიკა - კვიცი. ცხენი კურიკა დაკარგა. კური, კურიჰკაჲ (ღამბ.); კურიჲ (როსტ.). კურია (ჳან.).

კური-კური - კვიცის მოსახმობი შეძახილი. კუც კური-კურით ვეზახით.

კურკურა//კუჰკურა - გვრიტი. ჩონთან კუჰკურაჲ მოკლა არ იქნება.კურკურაჲ (აზ.გურგურა) - ღამბ; კუჰკუჲ : გუგული; ჰანგის სახე. კუჰკუჲ ჩიჩაქ - ბალახია, იჭმება. (როსტ.); ჳან.

კურკურა სხალი - მსხლის ჯიშია.

ტკბილი და ძალზე გემრიელია. თქენ კურკურა სხალი ჟერ არ მოწევლა?კურკურა სხალ (ღამბ.).

კურტანი -დაგლეჯილი უვარგისი ტანსაცმელი. დაინახია, როგო დაგლეჯულ დაფათრულ კურტანი აცია. კურტან -

ძველმანი (როსტ.); ღამბ; ჩვარი, ძველი ტილო, წვრილმანი (იმნ.); საბა, ჩუბ. კურტანი.

კურტი - კრუხი. წელს კურტი ვერ დავაჟდინე. კურტ (როსტ.); კურტ, კურტაჲ (იმნ.); კრუტი - საბა; გიგ. თოფ., ქავთ. (მოხ.); კაიშ., უთურგ.

კურტა დაჟდომა - გადატ. სახლიდან გარეთ არ გასვლა. რა კურტა ჟიხარ, გარე გომი. კურტა დაჟდომაჲ (როსტ.).

კურტი - უვარგისი მატყლი, კვირტი. მის რაში უნდა მაგი კურტი?კურტ -ცუდი მატყლი (როსტ.). კურტ: კვირტი მატყლის უვარგისი, შემკვრივებული ნაწილები, ანაჩეჩის შემდეგ დარჩენილი (ღამბ); კვირტი -საბა., ჩუბ, ქეგლი, ჭინჭ. ხევს. კვირტი - მოკლე ნაკრეჭი მატყლი, უვარგისია. მუთაქაში ყრიან (მენთ.).

კურტუმი - ფრინველის გავა. კურტუმი არ ჩამიგდო არ მიყუარს.

კურუსთავი - მიცვალებულის დამარხვიდან გასული ერთი კვირა. კურუსთავი ჟერ არ გასულა საქმეზე არ წავა,კურუთავი, კურიისთავ, კურუთავ, (ღამბ., როსტ.).

კუსკუსი//კუსკუსოვს - გულიანი სიცილი. იგევა როგო კუსკუსოვს. კუსკუს (როსტ.). კუსკუსაჲ (ღამბ.); კუსკუს ; სწრაფად და სანდომიანად მოსიტყვაობა (ჯან.).

კუტ-კუტი - დაბალ ხმაზე საუბარი. კუტკუტოვს, კუტ-კუტი ნუ გიყუარს

კუტაჰ - კრუხის გასაგდები შეძახილი. კუტაჰ ქენე, გააგდი. (როსტ.).

კუტეკალი - წვრილი ეკალი. ყოროლში კუტეკალი შემერჭო ფეჟში.

კუტი -კუტი -კრუხის მოხმობა. კუტი -კუტი ქენე მუა. (ღამბ., როსტ.).

კუტი ლებუა - დაბალი ლობიოს ჯიშია.წელს კუტი ლებუა არ დამითესია. კუტი ლებუა (ღამბ.).

კუტუხო - კურტუმი. ქათმი კუტუხო ჩამიგდი წონში. კუტუხაჲ (როსტ.).

კუცი - ცხენის ნაშიერი. კუცი გზაში არ გოვშო. კუც (ღამბ.); ჯან.

კუწანები - კუწაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

კუწუნ - კუწუნ გაგჯდი -მუქარა ნაჭერ-ნაჭერ დაგჭრი. ყიროდა კუწუნ-კუწუნ გაგჯდივო. კუწუნ-კუწუნ (როსტ.).

კუჭი ჰტკივა - ფიგურ. გამოთქმა. საქმის განგებ გაჭიანურება. მაგა ვიცი რაიბე კუჭი ჰტკივა. კუჭი ჰტკივა (როსტ.).

კურა//კირა - კვირა. ერ კურა დრო მემეცე. კურაი (როსტ.).

კუჭულა - თიხის წყლის ან ღვინის ჭურჭელი. კუჭულაითი მამიღი წყალი. კუჭულაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

კუჭულა შუნდი - შინდი მოგრძო ფორმის.კუჭულა შუნდი დამიხარა.კუჭულა შუნდ (როსტ.).

კუჰკურას აჰკიდებია - მოხუცი, რო-

მელიც უკვე საქიოში წასასვლელად გამზადებულია. ჰეგი უჟე კუჰკურას აჰკიდებია. კურკურაიბეჲ აკიდევაჲ (ღამბ.).

კუკუსავი ჟის - თვალმოუხუჭავად ღამის თევა. ბითოვ ღამე კუკუსავი იჟდა. კუჰკუსებრა ჟის (როსტ.).

ლ

ლაბარჟგანა - დიდი და გრძელი კეტი. ერ დიდ ლაბარჟგანა ეჭირა ჯელში. ლებარჟგინ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა, ჩუბ., მენთ. ბარჯი.

ლაგამი - აღვირი, ცხენის პირში ამოსადები რკინა. ლაგამი მამიღი ცხენ დაჭერლა. ლაგანი - სპილენძის ან თითბრის ტაშტი. ლაგანი მამიღი ფეყევე დაბანლა (ლაიგანი -ლაიან). ღამბ., როსტ. ლაგანი - დიდი თეფში სპილენძისა (ჯან.); ქეგლი. ლეგენი (ნიჟ.)., ჩუბ.

ლაგლაგები - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ლაგლაგი - ლაკლაკი, ყარუატი. ჩონ ლაგლაგი კორცხს არ ვჭამთ. ლაგლაგი, ლაგლაგ (აზ.ლეჲლაქ) - ღამბ., როსტ. ჯან., ლაკლაკი (საბა); წერო, ბაყაყსა და გველს იჭერს. (შან.მრეწვ.). ლაკლაკი, წერო - გიგ., თოფ., ქავთ. (მესხ.), ლეგლეგი (ნიჟ.).

ლავიწი - მორკალული ძვალი, რომელიც მკერდის ძვალსა და ბეჭს აერთებს. ლავიწი ზოლი გაჰვეჩია.

ლაზიმი - საჭირო. შენ ლაზიმი საქნიხარ, სადმე არ წახიდე. ლაზიმ (როსტ.). ლაზიმსუზი - არა საჭირო. ლაზიმსუზ რაიმები გადაყარე.

ლაილაი ქნა - იავნანა, სიმღერა ბავშვის ძილის დროს. გადატ. საქმის მიფუჩეჩება. ლაილას ჩიდის, ყმაწილ ლაილაითი ვაზინევთ, ლაილაი ქნა არ უნდა მალე გააქითე საქმე. ლაილაჲ (აზ.). ლაილაჲ ქნუაჲ (ღამბ.); ლაილა (ჯან.); საჭოჭინე ნანინა (ჯან.).

ლაიჟი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

ლაიღი ქნა - პატივი, დაფასება, ღირსად ჩათვლა.ლაიღვს, ჰეგი ჩონ ლაიღ არ გუყევს არ მუა. ლაიღ, ლაუღ ქნაი (აზ. ღირსეული) - ღამბ.

ლაიღსუზი - უღირსი. ლაიღსუზ გაფევ ქნა ნუ იცი.

ლაკო - ადგილი, სადაც ტალახი და ლაფი დგას. მანგუშნი ლაკოსთან არის შენ ცხენი. ლაკოჲ (ღამბ.); ლაკვა - წყლის საჟვენი ჯურღმული (ჯან.); ჯურღმული, ნაგები (საბა). ჩუბ.

ლალავს - ერეკება. მიჰლავს, ჰეგი დიახ მაგრა ლალავს.

ლალაფაშა - სოფელი კახის რაიონში.

ლალუ - ჰამაკის მსგავსი ბავშვის საძილე. ყმაწილი ლალუში დააწინე. ლაილუჲ, ლალუჲ (ღამბ). როსტ. ლალუჲ - ჩვილთა საძილე ჭოჭინა (ჯან.); ბალულა (მაის.), გაბმულა (მენთ.).

ლამი ახო - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ლანგარა სოკო - ლანგარის ფორმის

სოკო. ლანგარა სოკო იჭმება. ლანგარაჲ, ლანგარა სოკოჲ (ღამბ., როსტ.).

ლანგარი - საოჯახო თეფში. გირცი ლანგარში ამაიღი. ლანგარ (აზ. ლენგარ) - სპილენძის თეფში (ღამბ.), ლანკანი (საბა,

ჩუბ.), ლანგარი -ტაშტი (უთურგ.). ლანგარაჲ - სოკოს ჯიში , იჭმება (როსტ.).

ლანგრიპირიანი - დიდპირიანი ადამიანი. ლანგრიპირიან ინსანი იყო.

ლანზღი-ლანზღი - ლანძღვა - ლანძღვით. ლანზღავს, ლანზღი - ლანზღი მაიყონა შინ. ლანზღი-ლანზღი (ღამბ.).

ლასლასოვს - ლასლასიით სიარული. ზლივ თავიბეი შინ ლასლასოვს. ლანსლანსოვაჲ (ღამბ.).

ლანჭახი - ჭაობი, ერთმანეთში აზელილი ტალახი. ტარებით ეზო ლანჭახი ქნილა. ლანჭახ, ლენჭახ - ჭანჭრობიანი და თანაც ქვიანი ადგილი (ღამბ.). ლენჭყი, ლენჭყო -ნოტიო, ჭაობიანი ადგილი - ქეგლი (იმერ.).

ლაპარიკ//ლაპარიკობა - ლაპარაკი.ლაპარიკოვს, მე ლაპარიკი არ მინდა. ლაპარიკ, ლაპარიკოვაჲ, დგომი - დგომი ლაპარიკ (ღამბ.).

ლაჟი - გათლილი სწორი ხე. მაგარი, წყლით გამკვრივებული მიწა. ტაჩკაზე ლაჟები მაქონ ადებული, ერაგე ლაჟ მიწაარი ლაფათკას ვერ ჩოვგდევ. ლაჟ, ლაჟ მიწაჲ(ღამბ., როსტ.).

ლარისანები - ლარისაშვილების საგვარეულო სოფელ ალიაბადში.

ლარტა - გრძელი ჯოხი. გადატ. მაღალი ადამიანი. კაკალ დახრელა ლარტა მამიღი, ჩონ წინ ერ დიდ ლარტა იდგა. ლარტაი - ნაკაფ კაკლის ხეზე ამოყრილი ნორჩი ყლორტები, რომლის ქერქს ვაზის შეაყრელად ხმარობენ (ღამბ.); ლარტაიჲ (როსტ.); შდრ. საბა; ლარტყა.

ლარტელი - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ლარჭა - ლურჭი გაჰდის - ახალი რეზინის ფეხსაცმელის გამოცემული ხმა. ერაგე კაი რეზნი კალოშები აქონ,ლარჭა-ლურჭი გაჰდის.

ლასტი - აბრეშუმის ჭიისთვის გაკეთებული გრძელი მაგიდის ფორმის ჩელტი. ლასტი მაქონ გააქითებელი ჭიაი გაათხელებლა. ლასტ წნელით მჭიდროდ დაწნული ჩელტო, რაზეც ხალავდნენ კაკლის ლებანს; დაჩვრეტილი თუნუქი; წნელით დაწნული ხიდი, მდინარეზე ცხვრის ფარის გადასაყვანი (როსტ.). ლასტ სქელი და მაგარი წნელისაგან მოწნული ჩელტო, რომელიც ჩაფრისგან მასალობრივადაც განსხვავდებოდა და დანიშნულების მიხედვითაც (ღამბ.). ჯან., საბა., ჩუბ. ქეგლი. ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.). გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.), ლასტი, ლაიტი (მენთ.). ჭინჭ. ხევს., ღომის გასაწყობი ჩელტი (ჟღ.). ლასტი - ხაჭოს გამოსაშრობად გაკეთებული წნული (უთურგ., ხუბ.).

ლაფ - ძალიან, , სწორედ, ნამდვილად, მართლაც. ლაფ ჰენგრეც არ იყო საქმე.

ლაფ (ღამბ.); ლაფ კაჲ - ძალიან კარგი (როსტ.); ჯან.

ლაფანი - ბოკვი. ლაფანი მაქონ დაახეველი. ლაფან (ღამბ., როსტ.); მაყ. ხის ჯიში. გიგ,, თოფ. ქავთ. (კახ. ქიზ.); ტირიფის ქერქი (კაიშ.); ცაცხვის ან თელის ქერქის შიდაპირი (ჭინჭ.. ვაჟა).

ლაფიანი - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ლაფლაფოვს - ძლივსძლივობით დადის. დაბერებულა თავიბეი ზლივ- ზლივ ლაფლაფოვს. ლაფლაფოვაჲ, ლაფლაფ - ლაპლაპი, ლიფლიფი, ციმციმი (ღამბ.).

ლაქა - სირცხვილი, სახელის გატეხვა. მაგი ცხოვრები ლაქა იქნა.

ლაქინ - ალბათ. იგიანევს ლაქინ ვერ მოდის.

ლალვი - მოსპობა, განადგურება. წანაღევ რაიმეები ლალვი უქნია.

ლალლაღი - არა მჭიდრო, თავისუფალი, უსაქმი საუბარი. კარგა ლალლალა დასხდნენ, წაი დაიკარგე, ლალლაღი თავი არ მაქონ. ლალლაღი, ლალლაღოვაი (ღამბ., როსტ.).გალალლალება - წყალში გაქნევი - გამოქნევიაი გავლება (ჯან.). ლალ-ლაღი (საბა);ლალლაღი. ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.); გალალლალება პირში გამოვლება (ჩუბ.); ლალლაღი (ქეგლი.).

ლაღოზი - ახალგაზრდა ყლორტი. გადატ. სწორი ტანაყრილი კონევ ლაღოზით ვჰკრავთ. ლაღოზივი გაზდილა. ლაღოზ, ლოღაზ (ღამბ., როსტ.); ჯან.,

ლაღოზა - წვრილი სარი (საბა., ჩუბ.); ლიბანი მაღლად ტანაზრდილი, უტოტო, სწორი ხე (ძოწ.).

ლაყაფი - უაზრო საუბარი.ლაყფოვს, ერაქთონ ილაყაფა ზაალა წაიღა. ლაყაფ, ლაყაპ, ლაყაფ სახელი (ღამბ.); ლაყაბ : ცუდი სიტყვა; ზედმეტი მეორე სახელი; ცუდი სიტყვის მთქმელი (როსტ.). იხ. საბა-ლაყაფი.

ლაყე - ფუჭი, არაფრის მქნელი. ცარიალ ლაყე ინსანი ხარ. ლაყ, ლაყე - გადატ. ფუჭი (როსტ.); ღამბ.

ლაყინტარა//ლაყინტარ-ლაყინტარ ტარებაჲ - უსაქმურად მოხეტიალე, უქნარა. გავგი, ერ ლაყინტარა რაიმე ყოფილა. ლაყინტარ-ლაყინტარ ნუ ეტარევი. ლაყინტარაჲ, ლაყინტარაჲ (ღამბ.); ჯან. ვიღაც მოთრეული, უპატრონო, ვიგინდარა(ქეგლი.). ლაყინტარ, ლაყინტარ-ლაყინტარა (როსტ.).

ლაყიწი - ნახევრად გამოუცხობი პური. მაგი განაცხობ ლაყიწ პური მის რაში უნდა. ლაყიწ, ლიყიწ - ნაწვიმი ხორბალი, ან ასეთი ხორბლის პური, რომელსაც გული არ უცხვება (ღამბ.).

ლაყლაყი - რყევა. ლაყლაყოვს,ჩონ აინა მაგარ ქარში ლაყლაყოვს. ლაკლაკ-ფომფლე რისამე რყევა (როსტ.). შდრ. მენთ., ლაკლაკი; კაიშ. ალაკლაკებს.

ლაცუნ-ლაცუნ ტარება - უშნო სიარული. რა ლაცუნ-ლაცუნ ეტარები. ლაცუნ-ლაცუნ ტარევაჲ (ღამბ.).

ლაშე - მლაშე. ლაშე შიჭმელს პირზე

ვერ წაიღევ. ლაშეი (ღამშ.).

ლაშე - წუწა - ძალზე მარილიანი. შენ წრნი ლაშე - წუწა ქნილა.

ლახა - ლოქო. ზაქრომ ალაზნით ლახა დაიჭირა. ლახაი. გადატ. იტყვიან ადამიანზედ სახლის ღუმელი, იცოდნენ ძველად (როსტ.). ლახჲი (ღამბ.); ლოხი - ორაგულის მსგავსი დიდი თევზი, მჭლე და უგემური ქეგლი. (საბა).

ლახანკა - ტაშტი. ლახანკა მამიღი ტანსმუს დაარეცხლა.

ლახტი//ლახტა-ლახტა - შავი ლაქა. ლაქებად დამჩნეული.ლახტა-ლახტა

ქნილა. ლახტ (ღამბ., როსტ.); შდრ. საბა. ჩუბ. მენთ. ლახტი.

ლაჰპა - ლაფი, თხელი მასა. ერაგე ოვრევია ერთმეთში ლაჰპა ქნილა. ლაჰპა, ლაჰფა, ლაჰპაჲ (ღამბ., როსტ.).

ლებუა - ლობიო. წელს ლებუა არ მაქონ. ფაყლაჲ (როსტ.).

ლებუაჲ დენი - ლობიოს მარცვალი. ლებუაჲ დენი მოხარშე.

ლებუას დენი ოვღია - ლობიოს მარცვლები აქვს. ჩონ ლებუას დენი ოვღია.

ლებუიან ფლავი - ლობიო შერეული ფლავი. თქენსა მოსლაში ლებუიან ფლავი გამიქითე. ფაყლიან ფლავ (როსტ.).

ლებუიწნი სურჰული - ლობიანი ცომის საჭმელი. ცომს პატარა ნაჭრებად ჭრიან, შემდეგ თითით გამოუსვამენ და ქვაბში ჩაყრიან. ლებუიწნიან სურჰულით კარგა ვზღებით. სურჰულიჲ (როსტ.).

ლეზათი - გემოვნება, სიამოვნება. ჰენგე ქორწილ ლეზათი არ აქო.

ლეზათლუ - სასიამოვნო. ერ ლეზათლუ დრო გავატარე.

ლეისანი - თქეში, თავსხმა, ძლიერი წვიმა. ლეისანი მოვდა.

ლელალუი - უბანი სოფელ ზაგანში.

ლემბა - გაუვალი ეკალ-ბარდნარი. ნაგახტან ერ ლემბაში ჩავვარდით.ლემბაჲ (აზ. ლამბა) -ეკლიანი მაღალი ბარდი შდრ. ლრლრჲ. ლემბაჲ. გადატ. სქელი და დონდლო ადამიანი (ღამბ.) ლემბას დოუცი იხ. ლრჰლრს დოუცი (როსტ.).

ლემსა - ციგანი. ჰეგი რა ლემსაარი ჟერ არ იცი. ლემსა ჰორიზანტალურ ბერკეტებიანი მოწყობილობა წყლის დინგში (ღამბ.) ლემსაჲ კლიევ -ჰორიზონტალურად მოძრავი, წყლი დინგზე მიდგმული დინგის სანაყელები, ხელნები, (როსტ.).

ლემსაიპირიანი - ციგნის მსგავსი. ცარიალ ლემსაიპირიანი ხარ.

ლეში - მძორი. ლეში გაათრივა დაამარხლა.

ლექეთი//ლექართი - სოფელი კახის რაიონში. ამ სოფელშია ლექართის მონასტერი.

ლიბასი - პირ-სახე. ლიბასზე ჩანს რა ინსანია.

ლილი - ბავშვის საცეკვაოდ გახმობა. ჰაბა ლილი ქენე ბალა ლილი- კბილებს შორის გამოსული ჰაერის საშუალებით შესრულებული სისინა ჰანგი (როსტ.). ლილიჲ -დაბალი ხმით სიმღერა, ღიღინი (ღამბ.), ჯ.ან.

ლინგი - ხის კეტი, იყენებენ სხვადასხვა დანიშნულებით. ხელში ერ დიდ ლინგი

ჰქონდა. ლინგ (ღამბ., როსტ.); კეტი ტივთა მისაწევ- მოსაწევად (ჯ.ან.);

ლინგერა - მაგარი მსხვილი ჯოხი - ქეგლი (გურ).

ლინყი//ლინყი ქნილა - ძალზე გაცივებული ჩაი ან საჭმელი. მოი

თურემ ჩაი გალინყდა. ლინგ (ღამბ., როსტ.);

ლინცნიცი - - პირამდე გავსებული სითხის ზედაპირის ციმციმი. ლინცლინცოვს. ზე მოხტომაში ბიჰტუი წყალი ლინცლინცოვს. ლიცლიცი - ძალიან სამსე (კირიონი).

ლიპლიპი - წყლის ან გაკრიალებული იატაკის პარპარი. ლიპლიპოვს , პოლი ერაგე ლამაზა დოვწმენდია, ლიპლიპოვს. ლიპლიპ -ლივლივი წყლისა, ოდნავ ღელვა (როსტ.). შდრ. საბა., ჩუბ., მენთ.

ლიფლიფი - გაურკვევლად საუბარი. ლიფლიფოვს, დოუსმინია როგორ ლიფლიფოვდა.

ლობბაზი - პირმოთნე, მლიქვნელი. მე ლობბაზ ინსანი არ მამწონს.

ლოგინი - ტახტი. ლოგინზე დამიგა

ფართალი. ლოგინი - საწოლი (ადგილი ფიცრისა) – ი. აბ., ლოგინი კიდევ - ლოგინის ფეხების დასადგმელი თლილი ოთხი ხე (როსტ.); ჯ.ან., საბა., დიდი, გრძელი ტახტი მთელი კედლის გასწვრივ (ძოწ.).

ლოკმა არ მაქო - ლუკმა არ დამრჩენია. შენ დაიჟერე ერ ლოკმა არ მაქონ. ლოკმაჲ (ღამბ.); შან. რეც.

ლოლი - ლოლიჲ - გასართობი თამაში. ბავშვს ხელს გაუშლიან და ცალკეული თითების რიგრიგობით მოკეცით ეტყვიან. ეიმამ მაიპარა, ეიმამ დაკლა, ეიმამ გაატყავა, ეიმამ მოხარშა, ეიმამ ჭამა. შემდეგ ხელის დადებით იტყვის: ეიქ ბეკეკა, ეიქ ჭია, ეიქ ბეკეკა და ყელთან მიღწევისას დაუწყებს ღიტინს ,,ღიტი-ღიტის“ თქმით, ბავშვი მხიარულობს და იცინის. როსტ. იხ. მენთ.

ლომფური - დიდი ტალახი, ტყლაპო. გზით გადასლითავ ლომფურში ჩავვარდი. ლომფურ იხ. ლამფურ (როსტ.); ლომფურ, ლუმფურ, ლამფურ, ლომპურ (ღამბ.). ლომპურ სველ-წყლიანი ადგილი, ნამეტან დასველებული (ჯ.ან.).

ლოპო - მიუხვედრი, გაუთვითცნობიერებელი. ვერჰ ჰხედავა ცარიელ ლოპოორი. ლოფოჲ. ლოპო, ნორჩი კაკლის ხის ყლორტისაგან გამძვრალი ქერქი, რომლისგანაც ბავშვები ჰიტიტის და ჭყლურთუნას აკეთებენ. ლოპოი - კაკლის ქერქი მრგვლად (როსტ.); ლოპოხეი შემოძრობილის ქერქის ნოტიო,

ლიპი (ჩუბ.), წვენი კანისა და მერქანს შუა რომ ჩადგება. ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), ჭინჭ. ხევს. ზოგი ხის (ბუჩქის) ნორჩი ყლორტისგან მრგვლად სიგრძეზე გაპრობილი ქერქი (ქეგლი.); ლეპ (რ)ო წყლით გაჟღენთილი ხის ქერქი (კაიშ.), ლაპო-ხის გამონაჟოთ (ქავჯ.) -ღამბ.

ლოფორჩქინა - ლოკოკინა. ხახზე ლოფორჩქინა დავნახე. ლოფო (რ) ჩქინაი, ლაფო (რ)ჩქინაჲ (როსტ.); მენთ.; ლაფორჩქინაჲ (ვჯან.), ლაფორჩქინა (კაიშ.); ლოფორჩქინაჲ, ლიფორჩქინაჲ (უთურგ.); ლოფორჩქინა (ქეგლი.).

ლოლათი - კილო, ლაპარაკი, მეტყველება. ჩონ ქართულ ლოლათი გოქონ. ლოლათ (აზ. ლულათ - ლექსიკონი) -ღამბ., როსტ.

ლოლმანი//ლოყმანი - ექიმის ეპითეტი. ბევ წასულან თუ ცოტა წინ ერ ლოლმანი

შახტომიაყე. ლოყმან (ღამბ.). ლოლმანი - ლეგანდარული ექიმი -გიგ., თოფ., ქავთ. (ვჯავახ.); ლოყმან-ჰექიმი (არაბ.) ლეგენდარული ბრძენი - წმინდანი (ნიჟ.).

ლოცუა - ლოცვა. ლოცუოვს, ჟერ არ მილოცნია, ვერ მუალ. ლოცუაჲ, ლოცოვაჲ (ღამბ.).

ლოღი//ლელი - ლელვი. ეზოში ერ დიდ ლოღი ზირი მაქონ. ლოღ (ღამბ.); ლელ (ვჯან.).

ლოქო - გადატ. მსუქანი, დიდპირიანი, უშნო ადამიანი. ერ ლოქო რაიმერი. ლოქოი (როსტ).

ლუთი//ლუთუ - არაფრის მქონე, მშიერ-ტიტველი. გაიგია ერ ლუთუ ყოფილა.ლუთ (აზ.)- ღამბ., ვჯანგ.; ლუტი-უსახლკარო, უქონელი (კირიონი).

ლუკაი ფუშტა - მაღლობი, ს. ქოთოქლოში.

ლულა//ლულასავი წოორი - თოფის ლულა, თოფის ლულასავით სწორი. ლულასავი კიტრები ავარჩივე, ლაფ თოფი ლულასავი წოორია.

ლულაჲ - ფეხის სწორი ძვალი, წვივი;

ლულაჲ - ყინულის ლოლუა (როსტ.).

ლულუნკი - ჭურჭლის წყალსადენი მილი. ჩაინიკი ლულუნკი გაიყეჩა.ლულუკ -წყლის ჭურჭლის მილი, საიდანაც გადმოასხამენ სითხეს.

ლულუკ - ნავიდან ქვევრში დაწურული ყურძნის წვენის ჩამოსადენი მილი (როსტ.). ლულუკ - ჭურჭლის ტუჩი. ლულუკაჲ - თოფის ლულა (ღამბ.). ვჯან.

ლურჯ სხალი - მსხლის ჯიშია. მწვანე

ფერის. ტაინ ეზოში ლურჯ სხლი ზირია.

ლურჯა ქრივალი - ქლიავის ერთ-ერთი სახეობა. ლურჯა ქრივალი გაავმობლა არ ვარგა.

ლურჯი - მწვანე, გამოუსვლელი ყანა. შენ ზროხა ლურჯევში შასულიყო-

ლურჯ ფერი იქნოს, ლურჯ-მწვანე (მცენარე, ნათესი, ბოსტნეული) -ღამბ. ლურჯ-მწვანე (მცენარე მხოლოდ) -როსტ. ლურჯი (მარტ. იმნ.) - გამოუსვლელი ყანა (კაიშ.).

ლულლული - გაურკვეველი ლაპარაკი. ლულლულოვს,ერჟა ლულლულოვს.

მ

მა//მა(მადლმან), მა(დლსა) - იხმარება ფიცილისას ზისმა - მზის მადლმა ეი ლუკმაისმა -ამ ლუკმის მადლმა. პურისმა - პურის მადლმა. სულისმა - სულის მადლმა. ღმერთისმა - ღმერთის მადლმა. წყლისმა - წყლის მადლმა; ცეცხლისმა -ცეცხლის მადლმა. (ღამბ.). მა- მაშ, აბა (როსტ.); მა (ჭინჭ ვაჟა); ღმერთმა (ჯან.).

მაა- მაშ. რაიბე თქენსა არ მოვდა მაა?- მა-მაშ (ღამბ.); მაა-მაშ (როსტ.)

მაავლრლ - მოსავლელი. ყოროლი მაავლელი მაქონ. მაავლრლ (როსტ.). შდრ. მასავლრლ.

მააზელელი - მოსაზელი. ცომი ჟერ მააზელელი აქონ. მააზელელ (როსტ.). შდრ. მასაზელელ .

მააკითხელი - შესაკითხავი. ჟერ მაგიბეი მააკითხლა მივდი. მააკითხელ (როსტ.). შდრ. მასაკითხელ.

მააკლრლი - მოსაკლავი. ჰეგი ჩემ მააკლრლი საქნია. მააკლრლ (როსტ.). შდრ მასაკლრლ.

მააპარელი - მოსაპარავი. მააპარელ თავი მე სა მაქონ. მააპარელ (როსტ.). შდრ. მასაპარელი.

მაარჩინა - დაამთავრა. ჩემ ერ ქალმა მაქთაბი მაარჩინა ეხლა სტუდენტია. მაარჩინა (როსტ.) .

მაარწყელი - მოსარწყავი. მაარწყელ დილიგი მაქონ. მაარწყრლ (როსტ.).

მაასლელია, მაასლრლია - მოსასვლელია. კარი არ დაჰკლიტო ბიჭი მაასლელია.

მაასლრლ (როსტ.). შდრ. მასასლრლი.

მააქომს - მოაქვს. შენ ერ რამ არ მააქომ. მააქომს (როსტ.). იხ. მააქომს.

მააქყე - მოაქვს ხოლმე. ჰამეშა მაგა მააქყე, ეხლა რაიბე არ მოუდა. მააქყე (როსტ.).

მააჰნი - სიმღერა, შაირი. ერ კაი მაჰნი იმღერე, მემრე წაი. მაანიჲ (აზ. მაჰნი) - ღამბ.

მაღეველი - მოსატანი. ქობი მაქონ მაგათგნი მაღეველი. მაღეველ (როსტ.).

მააყონელი - მოსაყვანი. ზროხა მინდრით მააყონელი მაქონ. მააყონელ (როსტ.).

მააში - ხელფასი.ორ თი მააში არ ამიღია.

მააშო//მააშო - მააშო - მოაშორე, მოაშორე-მოაშორე. წაიღი, მააშორე თოლ-

მა არ დაინახოს. მააშო-მააშო მე ჰეიგე საქმეში არ ვერევი.

მააშტო - მოუხდა, შეეფერა. დაინახია, როგო მააშტო შენ ნაყიდ სარუჩკა?მააშტო (როსტ.).

მააცემელ - მოსაცემი, ვალი. ჩემთუნ მააცემელი ჟერ არ მოუცია. მააცემელ (როსტ.).

მაგალა - საქონლის დასასვენებელი გრილი ადგილი.შუადღეზე ზროხა მაგალაზე გალლე. მაგალ (აზ. დიალ. მაღალ) - ღამბ., როსტ. შდრ. მაგალაჲ.

მაგაში - რძის შრატისგან გამზადებული

ხაჭო. მაგაში ჭმით ენა გემექლიფა.

მაგაშ-ცხვრის რძისაგან გაკეთებული ხაჭო (ღამბ., როსტ.). კალტი, აზლაკი (მენთ.).

მაგიბეი - მაგისთვის. მაგიბეი ჩამიბარებია ჩონსა არ მოვდეს. მაგიბე (როსტ.).

მაგიგნი - მაგისგან. ვერ გავგი, მაგიგნი რა გინდა? მაგიგნი (როსტ.).

მაგოვთალა//მაკოვთალა - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

მაგრობა - ძუნწობა.მაგროვს, მაგრობა კაი რაიმე არა. მაგროვაჲ (როსტ.).

მაგამ - მაგან. მაგამ ლაფ კარგა იცის, რაიბე არ ვზრახავ. მაგამ (ღამბ.).

მაგარგულიანი - გამბედავი, გულმაგარი. მაგარგულიან ინსანი ყოფილა. მაგარგულიან (ღამბ.).

მაგრა წასლა - ჩქარა (სწრაფად) წასვლა. მაგრა მიდის, მაგრა წასლა ლაზია, ჩონც მივჰწროთ. მაგრა (ღამბ.).

მაგარყბიანი - პირშენახული, მესაიდუმლე. დიახ მაგარყბიან ინსანია, დანდობა იქნება. მაგარყბიან (ღამბ.) .

მაგიზგნი - მაგისგან. მაგიზგნი რაიმეს ვერ გაიგევ. მაგიზგნი (ღამბ.).

მადიანი - დედალი ცხენი, ფაშატი. მადიანი არ იყიდო გაიგია!. მადიან-ჭაკი ცხენი (როსტ.); მადიან ცხენ (აზ.) - ღამბ.

მავი - აბრეშუმის ქსოვილი საკაბე. გარდამავალი ფერის. შენ ლამაზ მავი პერანგი რა იქნა? შდრ. საბა, ჩუბ., მავი, მენთ., გრიშ. მოვი.

მაზა - სულელი, უჭკუო. სოფ მოსულში კაცის ზედმეტსახელი იყო. ჰეგი ერეგე

მაზაარი, ვერ გააგებინევ, მაზა ქორწილში ლამაზა შიპროვდა.

მაზიმ ჩაი//მაწიმის-წყალი - მდინარე საქართველოსა და აზერბ. საზღვარზე. ალაზნის მარცხენა შენაკადი. 39 კმ.

მათ ქნა - გაკვირვება, განცვიფრება. მათ იქნა, არ ელედებოდა ნაგახტან რუმ გომოვდა მათ იქნა. მათ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

მათრიალი - მასალა. მათრიალი არ მაქონ.

მათუშკა - უსირცხვილო ქალი. ერ მათუშკა რაიმეერი.მიღებულია რუსული მატრიუშკიდან.

მაია - მაჭიკი, დვრიტა. ყოლი გააქითებლა მაია ლაზიმია. მაიაი (აზ. მაია) -ღამბ.

მაიზარი - წინსაფარი. ჩონ დედა მაიზარ უქნელა შაჰრეში არ გადიოდა. მაიზარ, მაიზარ (ღამბ., როსტ.), შან. რეც.

მაიმახი - დიდი ტანის მქონე ადამიანი. ერ დიდ მაიმახი გომოვდა ჩონ წინ.

მაიხრტა - გაქრა, გაიქცა. ნაგახტან მაიხრტა, გაქრა. მაიხრტა (როსტ.).

მაკავ ქილისა - კვერნაკის ეკლესია საინგილოს ტერიტორიაზე.

მაკე - ითქმის ორსულ საქონელზე. დამაკებულა, ჩონ ზროხა მაკეერი, შენ კამეჩი დმაკებულა. მაკე (ი. აბ.) - ფეხმძიმე.

მალ-მალე - ჩქარ-ჩქარა, ხშირად. მალე-მალე ველს ჟიბეში იყოფავდა. მალ-მალ -სწრაფად, ხშირად (ღამბ., როსტ.); მალმალ - იხ, მალმა.

მალაიქი - ანგელოზი. მალაიქი მოუდა ჯარზე დაჟდა.

მალე - ადრე. მალე წაი, არ დაგაჭვროს. მალე (ღამბ.).

მალეითავ - წინასწარ შეტყობინება. მალეითავ ხაბარი მიყავე. მალეითავ (ღამბ., როსტ.).

მალივი - ჩუმად, მალულად. მალივი მოი კაისა, მინმემ არ დაგინახოს. მალივი (ღამბ., როსტ.).

მალმან - ხშირად, ჩქარ-ჩქარად. მალმან იჭრიტებოდა გარე. მალმა, მალ-მალ (ღამბ., როსტ.)

მამე - მომეცი. ერ რაიმე მამე, ველარ ვიჭერ. მამ (ღამბ., როსტ.).

მალუმათი - ცნობა. მალუმათი არ ქნილა.

მამაილა - მამის მსგავსი შვილი ცარიელ მამაილარია.

მამაითი - მამით. მამითი ერთია, დედაითი სხოდასხო. მამაჲთი (როსტ.) .

მამიქონს//მოჰქონს - მომიტანს. მამა ჰამეშა ბაზრით კამფეტებს მამიქონს. მამიქონს (როსტ.).

მამკაბინა - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

მამლონები - მამულაშვილების

საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

მამრეხი//მამრუხი - დასახლებული პუნქტი საინგილოში.

მამსული//მამსულ - წანსული - მომსვლელი, მომსვლელი - წამსვლელი. თრ გადის ჩონსა მამსულ - წანსული არ ჰჩება. მამსულ იხ. მანასულ (როსტ.).

მამულ - ყოფა - მამულეთი. შენ წასლაში შენ მამულ- ყოფას მინ დაჰპატრონდეს? მამულ-ყოფაჲ (ღამბ., როსტ.).

მამჭორი - კარგად გაურეცხავი ტანსაცმელი. დამხვრჩალი.ტანსმუსი მაგი ჯელში მამჭორა, ჭუჭული დროზე არ გომოვყონია მამჭორა. მამჭორ (როსტ.); იხ. საბა. დაღრჩობა.

მანა - სარი. ღობეში ნაქნარ მანა ომოვწდია. მანა - პალო, სარი (ი. აბ.). მანაჲ (ღამბ., როსტ.); ჳ,ან., საბა., ჩუბ., შან. ხევს., მენთ .- მანა.

მანადგომი - მომდგარი. ყბაზე მანადგომი სრუ რაიმე ვუთხარე. მანადომ (როსტ.). იხ. ზედ მანადგომ, ყბაზე მანადგომ.

მანადრვ - ანთებული, მოკიდებული.მოდებულს,მანადრვ იშპიშკაი დენი ისროვნა. მანადრვ (როსტ.).

მანაზელ - მოზელილი. მანაზელ ცომი დააკრა. მანაზელ (როსტ.).

მანაზოვ - რაც ძოვს. მანაზოვ ჯბო გამააგდა. მანაზოვ (როსტ.).

მანაზუევ - ვინც აძოვებს საქონელს. მანაზიევს,მანაზუევ დროზე შავხტე. მანაუჟვ (როსტ.).

მანათქოლი//მოთქლილი - გასვრილი,

გაჭუჭყიანებული. მანათქოლ ჰეივანი როგონდა მოჰწელო. მანათქოლ (როსტ.).

მანათხოვნი - მთხოვნელი. მანათხოვ ინსან რა ვუთხრო? მანათხოვნ (როსტ.).

მანაკალ - მოკლული, მკვლელი. მოსაკლავი იარაღი. ჰეგი მანაკალ რაიმე არა, მანაკალ ჰეივანი რა უყო?მანაკალ (როსტ.).

მანაკალი - მკალავი. მანაკალი ჟერ არ მოსულა. მანაკალ (როსტ.).

მანაკდმი - მომაკვდავი.მანაკდმი ჰაზულია, ცოცხალი კიდევ დაჰჩომია.მანაკდომ (როსტ.).

მანარევ - რასაც ურევ, რითაც ურევ. მანარევ ჟოხი მამიღი. მანარევ (როსტ.).

მანასული - ვინც მოვიდა, სტუმარი. მანასულ ინსან წაი კი ვერ ვეტყი.მანასულ (როსტ.)

მანასწევ - პაპიროსის ნამწვი, ვინც ეწევა. მანასწევ პაპრუსი ესროვნა,მანასწევი არა. მანასწევ (როსტ.).

მანასწროვ - მოწიფული. მანასწროვ ქალი მაქონ. მანასწროვ (როსტ.).

მანაქსოვ - მოქსოვილი. მანაქსოვ ჟეკეთი ჩაიცი. მანაქსოვნ (როსტ.).

მანალევ - მოტანილი. მანალევ ჰემიში ჭამე. მანალევ. (როსტ.).

მანაყოლევ - დაწყებული. გუშინ

მანაყოლიები დღესაც წუმს. მანაყოლევ (როსტ.).

მანაყონი - მოყვანილი. მანაყონ ქათამს ჰკლავს. მანაყონ (როსტ.).

მანაშტომი - მოხდენილი, შესაფერისი. მანაშტომ ტანსმუსი ჩაიცი. მანაშნომ (როსტ.).

მანაცალევ - მოცლილი, თავისუფალი. მანაცალევ დროში მუალ. მანაცალევ (როსტ.).

მანაწადევ - რაც გწადია, გსურს. მანაწადევ დროზე მაასულივარ. მანაწადევ (როსტ.).

მანაწმენდ - მოსახოცი, სახოცი. პირი მანაწმენდ დესმელი. მანაწმენდ (როსტ.).

მანაწნეხ - მოწნეხილი, მოგრეხილი. მანაწნეხ ფეყით ვერ წახოლ. მანაწნეხ (როსტ.).

მანაწოლ - მეწველი, ჭურჭელი, რაშიც წველიან. მანაწოლ ზროხა მოუდა,მანაწოლ ვედრა მაიღი. მანაწოლ (როსტ.).

მანაწყოტ - მოწყვეტილი. მანაწყოტ ვაშლი ჩამიგდი. მანაწყოტ (როსტ.).

მანაწყურევ - მოწყურებული. მანაწყურევს წყალი მიეცე. მანაწყურევ (როსტ.).

მანაჭერ - მოჭრილი. მანაჭერ ხე მაშინზე ოუდევ.მანაჭერ (როსტ.).

მანაჭირევ - შემოჭერილი. მანაჭირევ ტუფლი გაიჯადე. მანაჭირევ (როსტ.).

მანაჭყანტურევ - მომჭერი, შემოჭერილი. მანაჭყანტურევ ადგილი ეხლაც ენცნევა. მანაჭყანტურევ (როსტ.).

მანაჭყანტურევ ისტაქანი - შუა ნაწილ შევიწროებული ჭიქა, რომელითაც ჩაის სვამენ. მანაჭყანტურევ ისტაქანში

დამისხი ჩაი. მანაჭყანტურევ ესტაქან (როსტ.).

მანახარშ - მოხარშული. მანახარშ ხინკალი ლანგარში ომოყარე. მანახარშ (როსტ.).

მანახევი - მოხეული, თავზე მოხვეული. მანახევ ფოთოლი დამალა, მანახევ (როსტ.).

მანავადი - მოხდილი. მოვდა, მანავად ქონი ქობში შაინახე. მანავად (როსტ.).

მანავალევ - მოხალული ხახვი და მისთანები. მანავალევ ხახში არივე. მანავალევ (როსტ.).

მანავან - მოხნული. მანავან მიწა დათესე. მანავან (როსტ.).

მანაჟამევ - ხილის მომწიფებაში შესვლა. მანაჟამები სრუ დაკრიფა, მანაჟამევ (როსტ.),

მანაცალევ დრო - თავისუფალი დრო. მანაცალევ დროითავ თქენსა მაასულივარ. მანაცალევ დრო (როსტ.).

მანაწევ - მწიფე, მოწეული. მანაწევ სხალი დაკრიფე. მანაწევ (როსტ.).

მანგა - რგოლი. შენ მანგაში მეც ჩამწერე.

მანგანა - სამჭედლო იარაღი, რკინის მარწუხი. ადრე სახლევ მანგანაითი ვამაგრევდით. მანგანაი (აზ. მანგანა) - როსტ., ღამბ., ჯანგ., ჩუბ., მენთ., ხუბ., მენგენე (ნიჟ.).

მანგანაში ჩაგდება - გადატ. ადამიანის შევიწროება.მაგითავი მანგანაში ჩოვგდია. მანგანაში ჩაგდევად - მუხრუჭის მიჭერა, განსაცდელში ჩაყენება (როსტ.), იხ. ჩუბ., მენთ. მანგანა, ღამბ.

მანთაღი - ყურძნის აკიდო. ერ დიდ მანთაღი მამიტანა. მანთაღ (ღამბ.).

მანი//მაჰნი - სიმღერა. მანი ქნა, გაინაბა.

მანჟანიკი - აბრეშუმის ძაფის ამოსახვევი სართავი მოწყობილობა. უწინ მატყლ მანჟანიკზე ვახვევდით. მანჟანიკ, მანჟალიკ, მანჟანიკ (როსტ., ღამბ.). მანჭანიკი (შან. რეც.), საბა, ჩუბ. მენთ. ქეგლი. მარჟანიკი (წერ.).

მანგუშანი - სოფელ მოსულის ერთ-ერთი უბანი.

მანჟანიკურა - მსხლის ჯიში, მწიფდება ივნისში. ერ ვედრა მანჟანიკურა სხალი მამიღი. მანჟანიკურაჲ (როსტ., ღამბ.).

მანფაათი - სარგებლობა, ხერხი. ჰეიგი რა მანფაათ მააცემია.

მანშური - აშკარა, ცნობილი, გამორჩეული. ჰეგი ერაგე მანშურ ინსანია. მანშურ (როსტ.).

მანჩხლიან კალიები - შორს კალოზე, შენ ზროხას მანჩხლიან კალიევზე გოუწევნია.

მაჟაგანი - ტყავის მოსაქნელი რკინა. ეხლა მაჟაგანი სადღაარი. მაჟაგანი (ი. აბ.).

მაჟალი - მოცლა, თავისუფლად ყოფნა. მაჟალ ქნითავ გამაწევნივარ თქენსა.

მაჟბური - იძულება. რა ვქნო, მაჟბური

ვარ წავდე. მეჟბურ (აზ.. მაჯბურ) –ვალდებული (ღამბ.).

მარალა - ბრინჯის ჯიში. ყველაზე ადრეული. წვრილი, ჩქარა იხარშება. მარალა ბრინჯი სადღაარი.

მარაქაში გარევა - ხალხი, ხალხში გარევა. წაი მარაქაში გეერივე, დაგინახონ. მარაქაჲ (აზ. მარაქა) - თამოყრილი ხალხი (ღამბ.), როსტ. შან. რეც.; მენთ.; ქეგლი; ქალთა ჯარი ლხინში (საბა); ლხინად ან სამუსაიფოდ შეკრებულება ქალთა (ჩუბ.).

მართაბა - სართული. ჩონ სახლი მეხუთე მერთაბაზე არი. მართაბაჲ (აზ.) - ღამბ.

მარიამა - ჭიამაია. ხელზე ისვამენ და ამბობენ. მარია, მარიამ ჩონ ფური საიტყენ არი, საითკენაც გაფრინდება, იქითკენ იქნება. მარიამა ჯელზე დაიჯდინე, გააფრინე. მარიმაჲ (როსტ.).

მარილ ნახუა - მარილის შემოწმება. საჭმლი მარილ ნახუა არ მიყუარს. მარილაჲ ნახუაჲ (ღამბ.); როსტ.

მარილ შომოვლება - რელიგ. რიტუალი ავი თვალისაგან დასაცავად. მარილს თავზე სამჯერ შემოატარებენ და მერე ცეცხლში ჩაყრიან. მარილი შომოვლებასუკან კაი იქნა. მარილ შემოვლობაჲ (როსტ.).

მარილი ჩაყრა - მარილით შეზავება, მიცვალებულის სულის სახსენებლად. საჭმელში მარილის დამატება. დედამამაიბეი მარილი ჩაყრა არ დაიმირწყო კაისა ქალო! წრნში მარილი ჩაყარე.

მარილწყალ დადება - მარილიანი კომპრესის გაკეთება. მარილწყალ დადებასუკან კაი იქნა. მარილწყალ დადრვაჲ (როსტ.).

მარიფათი - პატივისცემა. კაი მარიფა-

თიან ინსანია.

მარჟონა//მარჟუნა - მარჯვენა. ჩემ მარჟუნა ჯელია. მარჟონაჲ, მარჟუნაჲ (ღამბ.)

მარსაანი - სოფელი კახის რაიონში.

მარხალი - დიდი ოდენობის მასა (თოვლი, ხორბალი, სიმინდი). ერ დიდ მარხალი აქონ ეზოში. მარხალ (როსტ., ღამბ.); ჯან.

მასალა//მასალაან - მაგალითად. მასალ ა ეი წიგნი წოუღი. მასალაჲ (როსტ.).

მასაფა - დაშორება. რა მასაფაზე არი შენ სახლი.

მასები - ფეხსაცმელი. ფეყზე ჩააცმელ მასები აღარ მაქო, თეთრი მემე ბაზრით ვიყიდო. მასევ - კაცის ყელიანი ფეხსაცმელი, მთლიანი ქუსლი არა ჰქონდა, იცვამდნენ ქალამნებში (როსტ.); მასევ (აზ. დიალ. მას). ძველებური ფეხსაცმელი (ღამბ.) .

მასკან - მას უკან, მას შემდეგ. რუმ უთხარე, მასკან რა გითხრა. მასკან, მასკნი, მასკნით (როსტ.); მასკან, მასკანი, მასკნი(თ) - ღამბ.; -მასკან, მასკვან (ჯან.); მასკვან -მენთ; გიგ., თოფ., ქავთ. (ჯავახ.); მასკან იქვე (აჭარ.) ; მასქან (ნიჟ.); მასუკან (ძოწ.).

მასკულაი ჩომოვარდნა - ვარსკვლავი, ვარკვლავის მოწყვეტა. ღამით ბევ მასკულა იყო, მასკულაი ჩომოვარდა კაი რაიმე არალი. მასკულაი, მასკული ჩ(უ)მუარდნაჲ (როსტ., ღამბ.);

ჯან., მასკვლავი (შან. ხევს.), მენთ. ძოწ., მასკვლაი გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ.), მასკვლაი, მასკულავი იქვე (ჯავახ.), მარსკლავი, იქვე (ქართ.), უთურგ., მარსკვლავი, მასკვლავი -ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), მასკვლავი (ჭინჭ. ვაჟა), მასკულავი(ხუბ.).

მასლაათ ქნა - მოლაპარაკება, მოთათბირება. მასლაათ ჩიდიან, ჟერ მასლაათ ჩიდიან, მემრე საქმეს იჭერენ. მასლაათ (აზ. მასლაჰათ), მასაალათ ქნაჲ (ღამბ.).

მასულიათი - პასუხისმგებლობა.მასულიათი მაგი თავზეა.

მასხარა - გართობა, ხუმრობა, დაცინვა. შენ მასხარა მინა?

მასხარა- ბინა - დასახლებული პუნქტი კახის რაიონში.

მატიტელა - ინდაურების საჭმელი ბალახი. მატიტელა დაკრიფე. მატიტელაჲ (ღამბ.), მაყ.

მატონები - მატოშვილები საგვარეულო შტო სოფელ ითითალაში.

მაქთაბი - სკოლა. მაქთაბი ჟერ არ მაიჰჭენია. მაქთაბ (როსტ.).

მაღანა - მე რა? მაღანაა, რაც უნდა ქნონ.

მაღარა - კოჭი. ერ მაღარა მიყიდე ბაზრით. მაღარაჲ (ღამბ., როსტ.); მაკარაჲ (ნიჟ.).

მაღმუნი - უსუსური, შებოჭილი. დიახ მაღმუნ ინსანია რა ვქნო? მაღმულ -შებოჭილი, უძლური ვინმეს გავლენის გამო (როსტ). შდრ. მენთ. მაღმური.

მაღრუბი - სამხრეთი. მაღრუბ მაშრუყში წავდა. მაღრუფ (იმნ.).

მაშა - ნაკვერჩხლის მოსაჩხრეკი.მაშა მამიღი ცეცხ ვანთევ. მაშაა. აბა, მაშ! (როსტ.).

მაშადი - დაბალი, უშნო, შეუხედავი კაცი.ერ მაშადის იპოვნის გაჰყება.მაშადიჲ (როსტ.).

მაშაკანები//მაშაკინები - მაშაკაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

მაშაყი - ფოცხვერი. რა მაშაყივი თავზე დემეცი. მაშაყ (აზ. ვაშაგ) - ღამბ. მაშაყ - ხიდან ხეზე მარდად მხტომი მოძრავთვალებიანი, გრძელბრჭყალება ცხოველი (როსტ.); ვარშაყ (საბა), ვარშაყი, მაშაყი (მენთ.).

მაშინი - მანქანა. მაშინი არ მიყიდნია ჟერ.

მაშკიდემ - აბა კიდევ. მაშკიდემ წახოლა მაგათა? მაშკიდა (როსტ.); მაშკედე, მაშკიდე, მაშკი (ღამბ.).

მაშფარ ქნა - გაქრომა, რისამე უარყოფა. მაშფარ ჩიდის, მაგი თქმით სრუ რაიმე მაშფარა ქნილა. მაშფარაჲ დაყრაჲ - დაგეგმვა, რჩევა-დარიგების მიცემა (როსტ.).

მაშხალა - ეზოს ჭიშკარზე გაკეთებული სანიშნე რგოლი, რომელიც ქორწილის დროს პატარძლის წამოსაყვანად წასულმა მაყრიონმა თოფით უნდა ჩამოაგდოს. თუ ვერ მოახვედრებს მიზანში, ფული უნდა გადაიხადოს. მაშხალას ესროვნა. მაშხალლაჲ (აზ. მაშალ) - ჟინჟღი (ღამბ.). მაშხალა - რკინის სასანთლე, მაღალი, რომელზედაც ანთია სანათი ქონისა ან ზეთისა (ჩუბ.).

მაშხულიათ ჩიდი - რით ხარ დაკავებული. მითხა, რაითი მაშხულიათ ჩიდი. მაშყულაი, მაშხულათ (აზ. მაშხულიათ) - გართობა, მაშყულათ ჩედიოდნენ (ღამბ.).

მაჩანჩალა - ჩანჩალით მოსიარულე. მაჩანჩალა ნუ ხარ, ცოოტა ფეყ მოუჩქარე.

მაჩქატელა - ღამურა. ღამით მაჩქატელა დავნახე. მაჩქატელაჲ (ღამბ.). მაჩკატელაჲ (როსტ.); ჳ̆ან., მაჩქათელა (საბა., ჩუბ.).

მაწეხი//მაცეხი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

მაწეხ-ჩაი - მდინარე. ჩაედინება კატეხჩაიში.

მაჭაკალი - მაჭანკალი, მაშვალი. ქალიბე მაჭანკალი მამივდა. მაჭაკალ (როსტ.). შდრ. საბა. მაჭაკალი.

მაჭაკლობა - მაჭანკლობა. მაჭანკლობა ბევ მიქნია. მაჭაკლოვაჲ, მაჭეკალოვაჲ; მაჭაკლოვაჲ ქნაჲ (ღამბ.).

მაჭი - შეშის დაწყობილი გროვა.ზამთარში ერ მაჭ შიშა დაწო.

მაჭის ხეობა - ხეობა აზერბაიჯანსა და საქართველოს საზღვრებთან.

მახარა - რძითა და ფქვილით მომზადებული ბლინი. თქენსა მოსლაში მახარა გამიქითე. მახარაჲ (აზ.დიალ. მახარა) - ღამბ., როსტ.

მახმური - ხავერდი. მახმური შარვალი

მიყიდე. მახმურ (აზ. მახმარ) - ღამბ., როსტ. ჩუბ., ძვირფასი ქსოვილი (მენთ.).

მახმურა ჩიჩაქი - ერთგვარი ყვავილია. წელს მახმურა ჩიჩაქი არ დამითესია. მახმურ ჩიჩაქ, მახმური, მახმური ჩიჩაგ-ხავერდულა, იმერული ზაფრანა (მაყ.).

მაჰმადელან - სახნავ-სათესი მინდორი საინგილოში.

მაჰნი - სიმღერა. ერ მაჰნი იმღერე.

მაჰსული - ჭირნახული, მოსავალი, პროდუქცია. შაჰხე, ნახო რა მაჰსული აქო.

მაჰტება//მათება - უკვირს, ცვიფრდე-ბა. რა მაჰტება რა ჩიდის? მაჰტევის (როსტ.).

მე შე თავი მინდა - მიყვარხარ. მე შენ თავი მინდა, სხო არ.

მედათ ქნა - დახმარების გაწევა, შველა. მედათ ჩიდის, შენც ცოტა მედათ ქენე, სრუ რაიმე იქნება. მედათ (აზ. მადად), მედათ ქნაჲ (ღამბ.).

მედონები - მედოშვილების საგვარეუ-ლო შტო სოფელ მოსულში.

მევღან//მევღანი//მევღნი//მემრაღან - მერმე, შემდეგ.მოჰჩომასუკან, მემრა-ღან რა ქნა. მევღან, მრვღან, მევღანი, მევღნი, მრვღანი, მრვღნი, მემღან, მემ-ღანი, მემღნი, მოვღანი, მოუღან (ღამბ.). მემღან (შან. რეც.).

მელაათი//მრრლათი//მოჰლათი - ვადა, დრო. ერ ცოტა მრრლათი, მემეცე, ამა-ასუნთქლა. მრრლაჲ, მრჰლაჲ, მევლათ (აზ. მრჰლათ) - ღამბ.

მეგსაბი - მიზანი, განზრახვა. წასლი მეგსაბი რა იყო?

მეზა მოსლა - სეირი, ერთობა.მეზას ჩიდის, მეზა მოჰდის, შაჰხე , რა კაი მე-ზაარი. შიპრობაში ინსან მეზა მოჰდის. მეზაჲ (აზ. მაზა),

მეზაჲ მოოდის (ღამბ.); მეზაჲ - სიამო-ვნება (როსტ.).

მეზალუ - გასართობი, თავშესაქცევი. ერ მეზალუ რაიმერი.

მეთლები - სურვილი, ნატვრა. კაი მეთ-ლებზე ნუ გოვწევ. მეთლევ, მეთლებ (აზ. მათლაბ) - ღამბ.

მეთორნე - თონეში პურის მცხობელი. მეთორნეს კაი ყულული უყავე.

მეივა - ხილი, ხეხილი. ბაზრით მეი-ვა იყიდე. მეივაჲ, მეევაჲ (აზ. მეივე) -ღამბ.

მეიდანი - მოედანი. ერ კაი მეიდანზე გე-ველეთ. მეიდან (აზ.) -ღამბ.

მეიდი//მეითი - გვამი. ჰალა მეიდი არ მოვყონიაყე. მეჲთ (აზ. მეჲთ) - ღამბ.

მელუმი - ცნობილი, გარკვეული, გასა-გები. ჟერ მელუმი არ ქნილა.

მემეწივა - რისამე წილად რგება. მე რა-იმე არ მემეწივა. მოწევნაჲ (ღამბ.).

მეიმუნი - მაიმუნი გადატ. ტაკიმასხა-

რა. ერ მეიმუნ რაიმერი. მეჲმუნ (ღამბ.).

მემზანაგეები - ქორწილში პატარძლის ოჯახიდან ვაჟის ოჯახში გაგზავნილი მოყვრები. მემზანაგეები მინ იყვნენ? მემზანაგევ, მემზანაგეჲ (ღამბ., როსტ.); მემზანაგობაჲ (ჯან.).

მემრალანდელი - მერმინდელი,

შემდგომი, გვიანდელი. მემრალან წასლაში შენ წაგიყონ. მემღანი, მემღამინდელ, მემღნი (როსტ.).

მემრე - მერე, მერმე, შემდეგ. ჩონ მემრე მოგიტანეს ფლავი.

მემღან - შემდეგ. ჟერ მოჰჩი, მემღან მოი ჩონსა. მემრალან (ღამბ.); მემღანი (როსტ.).

მენა - თიხის გატეხილი ჭურჭელი სადგისი ნაწილი, რომელსაც სხვადასხვა საჭიროებისათვის იყენებენ. ქათმიბეი მენაში წყალი ჩაასხი. მენაჲ (როსტ., ღამბ.); ჯან., სამყოფი, სადგომი; მენასა კახნი ტაგარს უწოდებენ და იგიცა ტყბილის სადგომია (საბა).

მენაბათე - ჯერში მყოფი. მენაბათეს მოჰკითხია სა დაკარგა? იხ. ნაბათი.

მენზარა - ხედი, სანახაობა.ეიქაითი კაი მენზარა ჩანს.

მერდი - გულუხვი. ჰეგი დიახ მერდ ინსანია. მერდ (იმნ.).

მერჟი//დამერჟნა - ნაძლევი, ქათმის გულისპირის ორტოტა ძვალი. ქათმი მერჟი მე ჩამიგდი, ჩონ დიდხანია დამერჟულვართ. მერჟ (აზ. მარჯ) - ღამბ.

მეტი - ზედმეტი, კარგი. მეტი აღარ მაიყონო, ჰეგი ჩემზე რაითი მეტია. მეტ - საუკეთესო, პირველი ხარისხის, ყველაზე კარგი (როსტ.).

მექიქან -ჩაი - მდინარე. ჩაედინება კატეხში.

მექობე - ის ვინც ქვაბს მეთვალყურეობს. მექობე ვიყავე ქორწილში. მექურეი- იგივეა, რაც ქობზე დგომელ (ღამბ.).

მეშაბაში - ინგილოებით დასახლებული სოფელი კახის რაიონში.

მეჰრიბანი - ალერსიანი, მოსიყვარულე. მეჰრიბანი, ხოშბახტი იქენეთ.

მთავნებელი - იხ. თავნება.

მიაქყე - მიაქვს. ქობი ჰამეშა ჩონზგნი მიაქყე. მიაქყე (როსტ.).

მიაშლარტუნევს - მიათრევს, მიაფრატუნებს. აშლარტუნევს, შარვლი ტოტევ მიაშლარტუნევს.

მიაშურშურა - სწრაფად, ბარაქიანად დააქცევს რასმეს. აშურშურევს, წყალი მიაშურშურა პამიდრი შითილს.

მიაქომს - მიაქვს. დიახ ზიმე ჰუქ მიაქომს.მიაქომს (როსტ.).

მიბუსკნის//მიჰბუსკნის//გაჰბუსკნის - მიბეგვავს, მითეთქავს. კარგა მიაბუსკნის გოვშოვს.

მიდევნება - ნათესაობის შენარჩუნება, ხშირი სტუმრობა. მაგათ მიდევნება კარგა იციან. გადევნევაჲ (როსტ.).

მივდი - მივდივარ.მე მივდი, შენ დაჰჩი. მივდ (როსტ.); მივ, მივის (ღამბ.).

მივდით - მივდივართ. ჩონ მივდით, თქენ რაჰ ჩიდით? მივდით (როსტ.).

მიიჰდიხარა - მიდიხარ. შენ მიიჰდიხარა ქორწილში? მიიდიხარ, მიჲდიხარ (როსტ.).

მიილავს - იხ. მიჰლავს.

მიიხორწება//გადახორწნა - გარბის, იხვეწება. შაჰხე, როგო მიიხორწება ვერ დეეწევი.მიიხორწევის (როსტ.).

მივყუნ//მივჰყონ - მიმყავს. ჩემ ქალ მივჰყონ თიფლიზში. მივყუნ (როსტ.).

მიზმანება - მიზომვა. შარვალ ყიდნაში ზედ მიიზმანე.

მითამ//ვითამდა//მითამდინ - ვითომ, ვითომდა.მითამ ვერ დამინახა, მითამდინ გზინავ. მითამ, მითამდა, მითამდინ (როსტ., ღამბ.); მენთ.; უთურგ.; გიგ., თოფ., ქავთ. (გუდამაყ.), მითომ იქვე (ქართ.), მითამ, მითომ (შან. ვაჟა III), მითამ (ჭინჭ. ვაჟა).

მითილი - ბალიშის, საბნის, ლეიბის შიდა პირი. მითილიბეი ჩითი მიყიდე. მითილ (აზ.) - მითელი (როსტ., ღამბ.).

მითხუებაჲ//გათხუევაჲ - მითხოვება. ერ ქრივ კაც მიჰთხუებია. მითხუევაჲ (ღამბ.).

მილლათი - ერი, ეროვნება, ბევრი სალხი. ნაგახტან უგენქა ერ მილლათი შაიყარა. მილლათ (აზ.) - ღამბ.

მიმი - საალერსო, მოფერებითი სახელი. ჩონ მიმი მოუდა.

მიმგავს - მგავს. ქალი მე მიმგავს, ბიჭი მამას. მიმგავს (როსტ.); მინგავს (ღამბ.).

მიმრიალევს - იხ დამრიალება.

მიმქინსუზ//მუმქუნსუზ - შესაძლებლობა. მე მუმქუმსუზ მააწევნივარ შენთან. მუმქუმსუზ (აზ. მუმქუმსუზ) - აუცილებლად (ღამბ.).

მინ - ვინ. მინ მოუდა ჩონსა. (როსტ., ღამბ.).

მინი - ათასი. ორ მინი მიჰცა მეშინში.

მინ (როსტ., ღამბ.); ჯან. გიგ., თოფ. ქავთ. (ფერეიდან.).

მინაარა - მინარეთი. მოლლა მინარაზე გადის აზან ჩიდის. მინარაჲ (აზ. მინარა) - ღამბ.

მინათი ქნა - თხოვნა, ხვეწნა.მინათი ქენ, არ გოვშო.

მინამ//მინამე - სანამ, არავინ. შენ წაი, მინამ გოვწევ მეც მუალ. ჩონ მოსლინჟახ მინმე არ გოვშო. მინამ - განუსაზ. ნაცვალსახელი ვინმე (ღამბ.); მინამ - ვინმე, რომელიმე (როსტ.) ; მინ, მინამ (ჯან.).

მინამზგავსი - მსგავსი. ჰეგი მინამზგავს რაიმე იქნოს. მინამზგავს (როსტ.).

მინგავს - ჰგავს.ჰეგი თავი მამას მინგავს. მინგავს (ღამბ.).

მინდრიჲ ჩიტი - პატრა, ჭრელი, ქოჩრი-

ანი ჩიტი.საფანტეითი მინდრიჲ ჩიტი მოკლა. მინდრუ ჩიტ (ღამბ.) სინ. ქოჩორა ჩიტ.

მინდრობა - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

მინი//მინ//მიზგნი - ათასი, ნაცვალსახელ ვინ?ვისგან. ერ მინი ვისესხე ტაიზგან. თქენსა მინ მოუდა? ფარდაგი მიზგნი მაიღი? მინ (აზ.) - ათასი მინ - ნაცვალსახელი - ვინ (ღამბ.); ჯან., გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.); ძიძ. (ფერეიდ.).

მინნათ ქნა - ხვეწნა, თხოვნა. მინნათ ექცევა, ჟან, ამან გექცევი მამიღი. მინნათ, მინნათ ექცევ (ღამბ.).

მინჟულანები - მინჟულაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

მინც - ვინც. მინც არ მუა იმი ყოროლში შაი. მინც (ღამბ.).

მინყათ - ერთი ათასად. მაგიზგან მინყათ ისი კარგია.

მირასი - ტიალი, ოხერი.ეი მირასი წაიღი გააქითე. მირას (აზ.). -ღამბ.

მირასადაჩომელო - წყევლა.მირასადაჩომელო სა მიჰდი.

მირაცრაცოვს - რაცრაცით მიდის.ზლივ თავიბეი მირაცრაცოვს. იხ. რაცრაცი.

მისალა - ანდაზა, თქმა. ჰამეშა ერ მისალას ჩიდის, მიდის. მისალაჲ (აზ. მასალ) ღამბ.

მიქისქისება - წასისინება, მისევა. უქისქისევს, რაიბე ერთმეთიბეი მიქისქისება გიყუარს. მიქისქისევაჲ (ღამბ.).

მიწრო - ვიწრო. ერ მიწრო ორმო მოთხარა, შიგ ჩააგდა. მიწროჲ (როსტ., ღამბ.).

მიწროყბიან - ვიწრო ყელიანი ჭურჭელი. ერ მიწროყბიან რაიმე მამიღა. მიწროყბიან (როსტ.); მიწროჲ (ღამბ.); ჯან.

მიხედნა - მოვლა, მიხედვა.მიჰხედავს, ჩონთუნ მიხედნა დაამირწდა. მიხედნაჲ (როსტ.).

მიხი - ლურსმანი, მეხი. ორ მიხი დაჰკრა ჩომოვდა. მინდორში მიხი ჩომუვარდა.

მიჰგულა//მიგულა - კარის მიხურვა. გულავს, კარები ზლივ მიგულა.

მიჰლავს - მანქანა დაჰყავს, საქონელს ერეკება, ურემი დაჰყავს. მაშინ კარგა

მიჰლავს, ,, ზროხას დილაზე

მიჰლავს, ურემს მიჰლავს. მიჰლავს, მიილლავს (როსტ.).

მიჰტანს - მიაქვს. ნიგოზს ბაზარში მიჰტანს. მიჰტანავს, მისტანავს. ნ. წატანა - იგივეა, რაც წაღება (ღამბ); მიჰტანს (როსტ.).

მიჰყონს//მიხყონს - მიყავს.თავი სახში არ მიჰყონს. მიჰყონს (როსტ.).

მიჰყუდა - მიაყუდა, გადატ. ითქმის ჯ.ერის მიწევნაზე. ჰყუდევს, აჰყდა ჟოხი მიჰყუდა ბარუზე, როგორც იქნა ჩომაყი

მიჰყუდა. მიჰყუდა (როსტ.). იხ. ჩომაყი მიჰყუდა.

მიჰცა და მიჰცა - წვიმამ იმატა, დაცხო და დაცხო. ნაგახტან წუმამ მიჰცა და მიჰცა, ჩონ გაწევნიჟახ კარგა მიჰცა და მიჰცა. მისცა და მისცა (ალიბეგ.) ფიგურ.შხაპუნა წვიმამ დაუშვა. გადატ. მწარე სიტყვებით შეუტია, დასცხო და დასცხო (როსტ.).

მობურდნის - ბევრს ერთად, ბლუჯად მოგლეჯს. წაი შენ დოუკრიფე, თურემ ქინზს მობურდნის გოვშოვს.მობუდ(ნ)აჲ, დაბუდ (ნ)აჲ, ჩაბუდ(ნ)აჲ - ბუდის გაკეთება, დაბუდება (ღამბ.).

მოგდება - გამოდგმა, ქაფის მოდება, ენის მოკიდება.უგდევს, ტაჭკა არ მოვგდო, ქოფუქი მოგდებაში მოჰჯადე. ენაი მოგდებაში არ გეგეცინოს. მოგდევაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოგება - შოვნა, გამომუშავება, მოპოვება. იგევს, მოგება დიახ ჟაფაარი, დახარჟა ჰადული. მოგევაჲ (ღამბ.); მოგება (საბა. ჩუბ.).

მოგერება - მოგერისება, ხბოსთვის ძუძუს მოწოვინება.აგერიევს, ჯბოი მოგერებასუკან ფურს წელავთ. მოგერევაჲ (ღამბ.); წაგერება (მენთ.).

მოდარება - წვიმის ცოტათი შენელება. იდარევს, წუმაი მოდარებითავ წაით. მოდარევაჲ - იგივეა რაც მოფეხაჲ (ღამბ.). გადადრა (ნიჟ.).

მოდება - ანთება, მოკიდება, გადატ. ძალიან გაბრაზება.უდევს, მოუდო, სეველ დენი მოდება არ კეჰთება. დიახ მოჰდებია, დაჰცილდი. მოდოვაჲ, მოდევაჲ (ღამბ.).

მოდინდგლა - მოსვრა,მოთხუპნა.დინდგლავს ლამაზ პერანგი მოდინდგლა, გოვშო. მოდინდგლაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოდნობა - მონელება, დარდის მიყენება, რის გამოც ადამიანი იღუპება.მაიდნეს, რამქთონ ჭამს მაგა მოდნობა არ უნდა? კაცი მოდნობასუკან დაიწყნენ. მოდნოვაჲ (ღამბ.); მოდნობა (მენთ.); როსტ.

მოდლუზული - უშნოდ ტანზე მორგებული. ერ ფინთა ჟანზე მოდღლუზოდა პერანგი შეგებრალდებოდა.

მოთლა - ჩამოთვლა. თლუს, მაგამ ტირილში კაი მოთლა იცის. მოთლაჲ (როსტ.).

მოვწიევეთ - მოვაღწიეთ. როგორც იქნა ჩონც მოვწიევეთ. მოწევნაჲ (ღამბ.).

მოზოვნა//ზოვნა//ზიება - მოძოვნა. ზროხას კაი მოზოვნა უნდა, გაზლეს. მოზოვნაჲ, ზოვნაჲ (ღამბ.).

მოზორი//მეზერი - მოზვერი. ბაირამიბეი სამ წლი მეზერი მაქონ შანახული. მოზორ, (ღამბ.) მეზერ (ჯან.).

მოზუება - მოძოვება.აზიევს, ზოგმა არ იცის ზროხაი მოზუება. მოზუევაჲ,მოზურვაჲ

(ღამბ.); მოზუევაჲ: გადატ. მოტყუება (როსტ.).

მოთქლა//გათქლა - მოთხვრა, მოთხუპნა, დასვრა. თქლუს, ყაბ-ყაშური

მოთქლა დაყრა უყუარს. მოთქლ(უ)აჲ, გათქლ(უ)აჲ , მოთქლა (როსტ., ღამბ.).

მოთუთქა - ცხელ წყალში ქლიავის რამდენიმე წუთით გაჩერება და ამოყრა მზეზე გასახმობად.თუთქავს, ქრივალი მოთუთქა. მოთუთქაიჲ (როსტ.).

მოკანკურება - ჩამოკიდება, დაკიდება. მეშინ ზლივ მეეკანკურა. მოკანკურევაჲ (ღამბ.); დაკანკურება (ქეგლი).

მოკერება - მიკერება რაიმე ნაჭრის. ტყუილის საგანგებოდ გაზრდა საკერებელი მოკერებასუკან ლამაზა ჩანს, მაგამ მოკერება დიახ იცის. მოკერევაჲ (როსტ.).

მოკიდება - დაწყება. ეკიდება, საქმი მოკიდება ჟაფაარი, მემრე ჰადუღია.მოკიდევაჲ (ღამბ.).

მოკითხა - მოკითხვა-სალამი. იკითხავს,მოკითხა უთხა მამიდას ჩემზგან. მოკითხვა - სალამი (ი. აბ.); მოკითხუაჲ, მოკითხაჲ (ღამბ.).

მოკლევა - მონახვა, მოკითხვა.იკლევს, წაი, მაიკლივ ყმაწილი. მოკლევი, მოკლოვაჲ (როსტ., ღამბ.); მაკვლევა - გიგ., თოფ., ქავთ. (ხევს.); კვლევაჲ - ძებნა (უთურგ.).

მოკლეითი - მოკლედ. მოკლეითი წაი, შინ ადრე დაბრუნდი. მოკლეჲთი (ღამბ.).

მოკმანზა - მოკაზმვა, მოკაზმული. გადატ. გამოპრანჭული. მოკმანზული, იკმანზება.მოკმანზა ცხენი წაასლელა. ჰენგრე მოკმანზული სა მიჰდი. მოკმანზაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოკრა - მიკვრა, თავის მოკვრა.წებოითი მოკრა ლაზიმია, მეშუკი ყბას მოკრა უნდა. მოკრაჲ (ღამბ.). როსტ.

მოკრუხუნევა - მოკრუხება. ქათამი მოკრუხუნევაში კრცხევ ვუყრით. მოკრუხუნოვაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოკუნტა//წაკუნტა - მოხრა, მოდრეკა, მოკაკვა. მაგი მოკუნტა ჟაფაარი, მაგრა წაკუნტა თავი, შტო მოკუნტა. მოკუნტაჲ, მოკუნტუაჲ, წაკუნტაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოკუპა//ყბი მოკუპა - მოკუმვა, ხმის გაკმენდა. მაგრა ყბა მოკუპა,მოკუპული იჟდა. მოკუპაჲ, ყბაჲ მოკუპაჲ (ღამბ.); კუპვა (საბა. ჩუბ.); მოკუპვა - სახის დამანჭვა, სატირლად მომზადება (მენთ.); მოსკეპაჲ (უთურგ.); მოკუპაი - იხ. კუპ ქნაჲ (როსტ.).

მოკუტკუტება - ალერსიანი ლაპარაკი, დაყოლება.წაი შენ მეც ნახოთ ვუკუტკუტევა. მოკუტკუტევაჲ, კუტკუტ-კურკური, ალერსი (როსტ., ღამბ.). მოკუტკუტება - მიალერსება (ვკან); მენთ; კუტკუტი - ფრინველის ხმიანობა (ჭინჭ. ვაჟა).

მოი - მოდი. მოი ჩემთან კამპეტი მოგცე. მოჲ (როსტ.).მოი (როსტ.).

მოკუჭა - მობუზვა, პირის მოკუმვა, დაკუჭა. კუჭავს, შენ მოკუჭა ნუ იცი, ჩონ დანახაში პირი მოკუჭა, პერანგი მოკუჭა.. მოკუჭაჲ (როსტ., ღამბ.). კუნჭვა-კუნტვა (ჭინჭ. ვაჟა).

მოლაგება//ალაგება - გაწყობა, დალაგება. ჟერ სუფრაზე მოლაგება ლაზმია,მემრე ალაგება. მოლაგ(მ)ევაჲ (ღამბ.). მოლაგმეულოვაჲ (როსტ.).

მოლათი - ვადის მიცემა, გადავადება. მოლათი არ მამცა.

მოლბობა - დათმობაზე წავიდა, დათანხმდა. მოლბა, ზლივ-ზლივ მოლბა.

მოლევლა - ნაყოფ გამოლეული. მოლევლი, ყუთელ სხალი მოლევლა. ალევაჲ-გაოლევა, გათავება (ღამბ.); როსტ.

მოლენგება - შეჩერება, დაყოვნება. ალენგევს, მოლენგება ნუ გიყუარს.მოლენგევაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოლურტა - გასვრა, გაჭუჭყიანება.ლურტნის, ფინთა მოლურტა იცის. მოლურტაჲ (როსტ., ღამბ.).

მომბა - მობმა. მაშინი მომბა არ დაიმირწყო. მომბაჲ (ღამბ.).

მომცრევა - ნარჩენების მოგროვება. ინცრევს, შენ სიმინდი მომცრევა მინდა. მომცრუევაჲ, მომცრობაჲ, გ(ო)მომცრობაჲ, გამომცრობაჲ (ღამბ.). მცრევა, მცურევა - მოვკრეფ ხილსა (ჩუბ.)., მცურევა ვენახის მოკუფხვლა (საბა); მომცვრევა - რთველის შემდეგ ვენახში შერჩენილი ყურძნის ძებნა (კირ.); მოგონგორავება ყურძნის მოკრეფის შემდეგ ვენახის შემოვლა და დარჩენილი ყურძნის მოძებნა (მენთ.); მომცვრევა, მომცვლევა - ძიძ., კეცხ., ხუბ., (ქართლ.); მომცრევა - მოგროვება, შეკრება, შეგროვება (ნიჟ.).

მონაცრა - ქვაბისთვის სველი ნაცრის წასმა, რათა კვამლისგან არ გაშავდეს. ნაცრავს, ქობი მონაცრა, ცეცხზე დადგა. მონაცრაჲ (როსტ.).

მონახტირ//მონაჰტირ - ეკლესიის ნანგრევი სოფელ ყუმში.

მონგრევა - დაქცევა. ქობში წყალი მონგრივა. მონგრევაჲ. მონგრევაჲ (ღამბ.).

მონდომება - მოწონება. მონდომება თუ არ იქნა, რაზი ვერ ვიქნები.მონდომევაჲ (ღამბ.).

მოპირქება - მოპირქავება, პირქვემოთ დადება.აპირქევს, ქობი მოპირქება ნუ იცი.მოპირქევაჲ, მოპირქევაჲ (როსტ.)

მოპარა - მოპარვა. იპარავს, ფინ ხელი აქო მოპარა იცის. მოპარაჲ (ღამბ.).

მოპლურწა - განაზება, დაპრანჭვა. მოპლურწა რაიბე იცი. მოპლურწაჲ (როსტ.) იხ. მენთ. პლურწვა.

მოპრუწა - სახის მანჭვა, სიმჟავის გამო პირის მიკუმვა.მოპრუწა პირი, წაუდა, დაინახია როგო დაიპრუწა. მოპრუწაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოჟალღება - მიერთება, მიკედლება. უჟალღევს,სახლი მოჟალღება მინდა. მოჯალღევაჲ, მოჟალღევაჲ, მიჟალღევაჲ (ღამბ.).

მოჟამება - მომწიფებაში შესვლა, შეთვალება. ვაშლი ჟერ ეხლა მოჟამებულა. მოჟამვაჲ - ოდნავ შემწიფება. მოჟამებულ (როსტ.). მოჟამევაჲ (ღამბ.). მოჟამებულ (ჯან.), მოჟამებული

(მენთ.); დაჟამება- დამწიფება (ჭყ.); დაჟამებულ- დამწიფებული (ჭინჭ. ვაჟა).

მოჟრა - სიმწიფეში შესვლა. მოჟრილა,რაღაცისთვის მზადება.მოჟრილა სატირლა, მოჟრილა დაზობლა.

მოჟრაჲ//მოჟრუაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოჟღანა - უშნოდ დაკერილი ფეხსაცმელი, უხასიათო. მოჟღანული,ერ მოჟღანულ აიაჰყაბი მიყიდა.

მირეყა//მორეყა - მოყრა, მოზიდა. სრუნი აქ მორეყა, თუთან წავდა. მორეყაჲ (ღამბ.).

მორთმა - მორთმევა, გადატ. სამაგიეროს გადახდა. ყონაღიბეი სუფრა მორთმა კარგა იცის. მორთმა მეც კარგა შემიზლიან. (როსტ., ღამბ.).

მორთმა-ართმა- სუფრის გაშლა და ალაგება. მორთმა- ართმაში დაღამდა.მორთმა-ართმა (როსტ.).

მორცხო - მორცხვი. მორცხო ინსანი არ მიყუარს. მორცხოჲ (ღამბ.).

მოსადრა - ზომის აღება.სადრავს, კარგა მოსადრა, მემრე წაიღა. მოსადრაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოსწრობა//მოჰწრობა - მოსწრება, დატაცება. აჰწროვს, სრუ რაიმიბეი მოსწრობა ლაზიმია, ერჟა მოჰწრობა იცის. მოსწროვაჲ, მოჰწროვაჲ (ღამბ.).

მოსარქლება - დაპირქავება რისამე. ჟამზე ქობი მოსარქლება არ დაგმირწყდეს. მოსარქლევაჲ, მოსარქულევაჲ, დასარქლევაჲ (ღამბ.). - პირქვე დამხობა ქვაბისა და მისთანათა (ჳან.) როსტ.

მოსული - ინგილოებით დასახლებული სოფელი ზაქათლის რაიონში. ზაქათლიდან 24 კმ-ით დაშორებული.

მოსხლეტა - ხბოს ძუძუდან მოშორება. სხლეტავს, ჯბოი მოსხლეტა არ დაიმირწყო. მოსხლეტაჲ(ღამბ.). ასხლეტა (მარტ.-იმნ.). მოსხლეტს (კაიშ.), ასხლეტაჲ -ოთხი ხუთი დღის ბატკნის ღამღამობით დედისაგან გამოცალკავება (ხუბ.), მასხლეტს: ზუზუს მასხლეტს (ჭინჭ. ვაჟა).

მოსხნა - მოხსნა. ხსნის,მოსხნა ყბა აღარ დააყენა.

მოტკრფა - ჭურჭლის პირამდე გავსება. ტკუფავს, ხეხილზე ბევრის დასხმა. ჟამი მოტკრფა რაიბე იცი? ვაშლი ზირი მოტკრფულა. მოტკრფაჲ (როსტ., ღამბ.). ტკვეფა, დატკვეფა (მენთ.); გატკოფაი - ძლიერად გარტყმა იხ. ჩატკოფაჲ (როსტ.).

მოტანება - მომწყვდევა.ატანევს,მოტანებასუკან სადღა წავა. მოტანევაჲ - იხ. დაღირევაჲ. დაღირევაჲ - დასაკრავად მომარჯვება ან სასროლად დამიზნება; პირდაპირ მოსვლა (როსტ.).

მოტრიალება - შემოტრიალება. ტრიალოვს, მოუდა, მოტრიალდა წაუდა. მოტრიალევაჲ (როსტ.).

მოტყუება//მოტყიება - მოტყუება. ატყუევს, მოტყიება არ იყოს კაისა. მოტყუევაჲ (ღამბ.).

მოტყრუშა - სახელდახელოდ შეწვა. ტყრუშავს, პიწა ხანში მოტყრუშა საჭმელი.

მოურავდაღ ბრიქ - დიდი მოურავის მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე - 8246 მ.

მოურავდაღ ქიჩიქ - პატრა მოურავის მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 7763 მ.

მოურავ - ჩაი - მდინარე, ჩაედინება კატეხ-ჩაიში.

მოფსმიანება - მოშარდვა. აფსევნევს,ყმაწილი მოფსმიანება არ დაიმირწყო კაისა! მოფსმიანევაღ (ღამბ.).

მოფხნა - მოფშვნა, მცირედი წართმევა. ფხნის, მაგიზგნი მოფხნა ჰაღული არა,პატრა ყოლი მოფხნა. მოფხნაღ, მოფხნუაღ, მოფხუნაღ (როსტ., ღამბ.).

მოფხუნჭა - ქსოვილის ცუდად, ნაოჭებად შეკერვა. ფხუჭნის, პერანგი ფინთა მოფხრუნჭა, ვერ ჩაიცომ.მოფხუნწაღ (როსტ.). იხ. საბა - მოფხუწვილი; იფხრუწება (კაიშ.).

მოქუსლა - წინდისთვის ქუსლის მოქსოვა. თავქუდმოგლეჯილად გაქცევა. წინდა მოქუსლა, წავდა. მოქუსლაღ (როსტ., ღამბ.); მენთ.

მოქუშნა - მოლურბლა. გადატ. მოლუშვა, მოწყენა. ლურბლები მოქუშნას წუშმა მოჰყება, შაჰხე, როგო მოქუშნულა. მოქუშნაღ, ჩ(ო)მოქუშნაღ (ღამბ.); მოქუშვა (მენთ.); მოქრუშული, მოქუშვილი ცა - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); მოქრუშვაღ (ხუბ.). მოქრუშვა (მენთ.); ქურუხ - პირქუში (ჯან.); ქურუსა, ქურუხა - წარბშეჭუხვილი (საბა), ქურუხი (ჩუბ.).

მოლება - მოტანა. მოჰტანს,წაღება კარგა იციან, მოლება არ.

მოლირება - პირდაპირ დახვედრით მისვლა, დამიზნება. ულირევს,ნაგახტან მოლირება რაიბე იცი.მოლირევაღ (როსტ.). შდრ. საბა, ჩუბ. მოლერება.

მოყევრება - გადაბმა, მობმა. საბელი საბელზე მოუყევრე. მოყევრება (როსტ.).

მოყელული - ყელამდე სავსე. მოყელულა ვარ-იოხით კაც ველარ ცნოვს. მოყელთაი ნ. აყელთაი - თავის მობეზრება (ღამბ.).

მოყივლება - შერცხვენა, სახელის გატეხვა, თავის მოჭრა.აყივლევს, ჩონ აილაღ მოყივლება უნდა. მოყივლევაღ (როსტ., ღამბ.); მოყივლებაღ (ჯან.); მოყივნება -საბა- ჩუბ., ქეგლი.

მოყლურწა - სასმელის ბოლომდე გამოცლა, წვეთის არ დატოვება. სრუ ღუნე მოყლურწა, წავდა. მოყლურწაღ (როსტ.).

მოყრომა - მოძრობა. პური მოჰყრომია თორნეში ჩამავარდნილა მოყრომაღ (როსტ.).

მოყონა - მოყვანა. მოჰყონს, ყონაღ მოყონა კარგა იცი. მოყონაღ , მოყუნაღ (ღამბ.).

მოშლა - გაშლა, გაფენა.შლის, სიმინდ მოშლა უნდა კარგა გაჯმეს. მოშლაღ

(როსტ., ღამბ.).

მრშრლობა - მოშველება. რაიბე არ იცი ინსნიბეი მრშრლობა. მრშრლოვაღ (ღამბ.).

მოშანგლა - უხეიროდ მოთიბვა.შანგლავს,ერჟა აქა-იქ მოშანგლა. დაშანგლაღ (როსტ., ღამბ.); შანგლა - არეულ-დარეულად მითიბ-მოთიბვა (ვკან.).

მოშაქება - ნიშნის მოგება.უშაქევს, შენ ინსნიბეი მოშაქება რაიბე იცი?მოშაქევაღ (ღამბ.).

მოშნევა - მოხდენა. ტანსმუს ჟანზე მოშნევა უნდა. დაშნოვაღ - მოხდენა (როსტ.).მოშნოვაღ, მოშნომაღ - იხ. დაშნოვაღ (ღამბ.).

მოშივნა - მოშიება. მოშივნასუკან აღარ იმუშავა.

მოშრეტა - მოცდენა. ინსნი მოშრეტა ნუ იცი?

მოშტომა, მოშტომია - მოხდენა, მოხდენია. შენ რუბაშკა დიახ მოჰშტომია. დაშნოვაღ, დაშნომაღ, დაშნოვაღ, მოშნოვაღ, მოშნოვაღ-მოხდენა. (ღამბ.); მააშტო - გიგ., თოფ. ქავთ. (ინგილ).

მოჩეჩქა//მოჩოჩქაი - წამოჩიტება. ყმაწილები ცოოტა მოჩეჩქასუკან ამაისუნთქა. მოჩუჩქაღ (ღამბ.).

მოჩმენტა - მოჩქმეტა.ჩმენტავს, მაგამ ფინთა მოჩმენტა იცის. მოჩმენტაღ (ღამბ.).

მოჩრნობა - მოჩვენება. მე ზილში მამა მოჩრნება.მოჩრნრვაღ (ღამბ.). მეეჩრნა - მოეჩვენა (ვკან.).

მოჩოლფათება - დასაკლავი წიწილა. გადატ. წამოზრდა.ჭუჭულები უკე მოჩოლფათებულან. ყმაწილები მოჩოლფათებულან. მოჩოლფათევაღ (როსტ.). ღამბ.

მოჩქარება - აჩქარება. მაგ საქმეს მოჩქარება უნდა.მოჩქარევაღ (ღამბ.).

მოჩხლართავს - საქმის სწრაფად და უხარისხოდ გაკეთება. ერჟა მოჩხლართავს გოვშოვს. იხ. ჩხლართა.

მოჩხრეკა// თორნეი მოჩხრეკა - თორნეში ცეცხლის გაქექვა, გაჩხრეკა. მოჩხრეკაღ - გასინჯვა, შემოწმება (ღამბ.). მოჩხრეკათონისა-თონეში ცეცხლის გაჩხრეკა (კირიონი).

მოციცქნა - მცირე რაიმის მოტეხვა. ციცქნის,ერ პატრა მოციცქნა დააგდა.

მოწადება - მოწადინება. რახანაც მოჰწადება, უგეიმაშინ მოდის.მოწადევაღ, მოწადინევაღ (ღამბ.).

მოწევ, არმოწევლა, მააწეველია -

დამწიფება, დაუმწიფებელი, დასამწიფებელი. მოწევა მინ აცალა უგენგრე ჩომოკრიფეს. ჩონ ბალი ჟერ არ მოწევლა, ერ კურაში სხალი მაიწივა. მოწევაღ (ღამბ.).

მოწევნა - მოღწევა, წილად ხვდომა. რუმ მოუწევენ დამიზახე.წილი მოწევნაში ხაბარ საქნივარ.მოწევნაღ (როსტ., ღამბ.).

მოწიტა //დაწიტა - მოსკლინტვა.წიტა-

ვს, სეივანზე მოწიტა ქათამმა. მოწიტაჲ, დაწიტაჲ (ღამბ.). წიტვა-კბილებშუა გამოფურთხება (როსტ.).

მოწკაპწკაპება - წყლის მოფრქვევა ხელით ან სხვა რაიმეთი აწკაპწკაპევს, ჟერ წყალი მოწკაპწკაპება უნდა, მემრე ჩაგვა. მოწკაპწკავებაჲ (როსტ., ღამბ.). მოწკაპწკაპება (მარტ.-იმნ.)., წკაპწკაპი - წყლის წვეთების დაცემის ხმა, წვეთვა (მენთ.); წკაპი-წკუპი-წულილად ცემის ხმა (საბა); წკარანი, წკაპწკაპი- მცირე მდინარის დინების ხმა (ჩუბ.).

მოწიწკნა - გადატ. ძუნწისთვის ცოტა რამის დატყუება. მაგიბეი რაიმეი მოწიწკნა ჰადული არა. მოწიწკნაჲ (როსტ.).

მოწნეხა - ღრძობა, შემოტრიალება. ფეყი მოწნეხასუკან ვერ ვეტარები! მოწნეხა, ერაგე მოწნიხა გაიჯეჩა. მოწნეხაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოწნეხი-მოწნეხი - გრეხა-გრეხით. მოწნეხი-მოწნეხით გაჯეჩა. მოწნეხი-მოწნეხი (როსტ.); წნეხი-წნეხი (ღამბ.), ჯ,ან., მენთ.

მოწოლა//მოწელა - მოწველა. გადატ.

წართმევა, გამოძალვა. ფური მოწოლა,

მემრე ფლავი გააქითა, რაც ჰქონდა მოწოლა, დაისენა, მოწოლა, მოწოლაჲ (ღამბ.); წელაჲ, სწელავს-სწველის (ჯ,ან.).

მოწუება//მოწიება - მოწოვება.აწიევს,ვბო მოწუებასუკან დააბი. მოწუევაჲ (ღამბ.).

მოწურა - ბოლომდე, ძირამდე დაცლა. წურავს, წყალი ბითოვ მოწურა. მოწურაჲ (ღამბ.).

მოწუწუნება - მოლუტუნება. ერ მოწუწუნება ლაზიმია. მოწუწუნევაჲ (ღამბ.).

მოწყდომა - შეწყვეტა. წყალი მოწყდომაში გომოი.მოწყდომაჲ (ღამბ.).

მოწყიტა//მოწყუტა - მოწყვეტა,შეწყვეტა. ვაშლი ხეითი მოწყიტა, ჯევში წყალი მოწყუტა. მოწყრტაჲ (ღამბ.).

მოჭიპული - მეტისმეტად გავსებული. ერ დიდ ბადია მოჭიპული წაიღა.მოჭიპული ითქმის ორსულ ქალზე. ხედვა, როგო მოჭიპულა.

მოჭუჭყნა - გათხუპნა, დასვრა. ანამ ჩემ ნაყიდ პერანგი მალე მოჭუჭყნა. მოჭუჭყნაჲ (ღამბ.).

მოჭყანტურება - მაგრად მოჭერა. გადატ. ძალად წართმევა. უჭყანტურევს, ტუფლი ხუმ არ გიჭყანტურევს? მაგა კარგა მოჭყანტურება უნდა, ნახო იზლევა თუ არ. მოჭყანტურევაჲ, წაჭყანტურევაჲ (ღამბ.).

მოხანება - შესუსტება, შენელება.უხანებს წუმამ მოვხანოს, მემრე წახოლ.

მოხევა//მოხევნა - მოხვევა, დახვევა,

შემოხვევა. მუხლევზე ადიალ მოხევნა უნდა, ურემი მოხევაში ჩომოხტა.მოხევნაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოხედრება - მოხვედრება.ახდრევს, სალბაი მოხედრება უნდა. მოხდრევაჲ

(ღამბ.).

მოხეტა - ყველაფრის ერთად ჩაყრა, ერთად თავმოყრა.ხეტავს, რაც იყო სრუ რაიმე მოხეტა, წავდა.

მოხოტა - ერთბაშად ადგილიდან. მოწყვეტა და გაქცევა, მოკურცხვლა, უცბად გადაკარგვა (ღამბ.). ხეტა (ჯან.).

მოხიბლა - მოწამვლა, მოშხამვა.ხიბლავს, ვეზირმა ფათიშაჰ მოხიბლა. მოხიბლაჲ (როსტ., ღამბ.); მოხიბლა (მენთ.); ხიბლვა- გრძნებით შევჰკრავ, დავნასავ (ჩუბ.); მაჲხიბლება - გაფუჭდება, აეჭრება (რძე)-კაიშ.

მოხტომა - მოხვედრა. გადატ. გვიან მიხვდომა, წყენინება. თავში მოჰხტომია, ხათირში მოხტომა, ჩემ ნასროვ ქუა თავში მოხტო, გუან თავში მოხტომია, ხათირში მოხტომა რაიბე იცი. მოხტომაჲ (როსტ., ღამბ.).

მოჰყონს - მოჰყავს. დაკარგულ ზროხას მოჰყონს. მოჰყონს (როსტ.).

მრვღან - იხ. მევღან.

მრზობელ - მეზობელი. მრზობელ არ ეზახია? მრზობლ (როსტ., ღამბ.).

მრზობლობა - მეზობლობა. მაგამ მრზობლობა არ იცის. მრზობლ (როსტ.); მრზობელ, მრზობლოვაჲ (ღამბ.).

მრწლათ//მრჰლათ//მეელათ - ვადა. ერ ცოტა მრლათ, მემეცე კაისა! მრწლათ, მრჰლათ, მეელათ (აზ.) - ღამბ.

მრრე//მეორე. ჰეიგი უჟე მრრერი. მრრრეი, მრრრრვაჲ (ღამბ.).

მრჰკამა - მაგრად, ძლიერად. ზროხა მრჰკამა დაამბია? მმრჰკამა (აზ.მრჰკამ) -ღამბ.

მოჯალება - მოხალვა, მოხრაკვა, შეწვა. აჯალევს, ხახი მოჯალება არ დაიმირწყო. მოჯალევაჲ (ღამბ.).

მოჯეჩა - მოტეხვა. მოჯეჩული ჩონ სხლი ტოტი მოჯეჩა ქარმა. მოჯეჩაჲ (ღამბ.).

მრეში - წაბლისფერი, მოსისო. ერ მრეშ ფერი ჩითი მიყიდა. მრეში (ი. აბ.).

მუალიმი - მასწავლებელი. მუალიმი დერსზე არ შასულა.

მუარიბა - ომი. მუარიბა ჟერ არ მოჰჩომილა.

მუანი - მავანი.მითხა, რაიბე მუან ინსანი არ დეგეზახნა ქორწილში.

მუგუზი - მუგუზალი. გადატ. მუგუზალივით შავი (ადამიანი). ერ მუგუზი გამააზრო ცეცხლით, მუგუზივი რაიმეერი. მუგუზ, მუგუზ მაყოლაჲ (როსტ., ღამბ.); ი. აბ; მუგუზალი, დაუხერხავი გრძელი შეშა -გიგ., თოფ.,ქავთ.(რაჭ.); ნუგუზალი - იქვე, (იმერ.).

მუდათი - ვადა, ხანდაზმულობა. რამქთონ მუდათი აქონ.

მუდირი - გამგე, მმართველი. მუდირი ჟერ არ მოსულა.

მუდრაგი - უხეირო, გამოუსედეგარი. ერ მუდრაგ რამ შამხტო.

მუზდური - დაქირავებული მუშა. მე შენ მუზდური კი არ ვარ. მუზდურ

(აზ.)- ღამბ. მუზდურ - მიზდური, მიზდი, ქირა, სარგო (ჯან.).

მუზაქირა - განხილვა, გარჩევა, განსჯა. ჟერ მუზაქირა არ ქნილა.

მუზრუ - გროვა, ხროვა. ერ დიდი მუზრუ შიშა აქონ. მუზრუჲ (როსტ., ღამბ.). მუზრუში შაკრაჲ -გროვად დაყრა, ერთად მოთაფება, დადება, დაწყობა (ღამბ.).

მუზულა - ღრძილების ავადმყოფობა, ყბაყურა. ყბაში მუზულა აქონ რაიმეს ვერ ჰჭამს. მუზულაჲ (აზ. დიალ. მუზულა-კბილის ტკივილი).- ღამბ.

მუთაჰკა - მუთაქა. თავქე მუთაჰკა დოუდევე. მუთაჰკაჲ (აზ.მუთაქა)- ღამბ., როსტ.

მუთლაჰ - აუცილებლად. მეც მუთლაჰ მააწევნივარ.

მუკენი - ჩალის დამამაგრებელი წვრილი და გრძელი სახრე შინდისა ან შვიდანწლის. მუკენი დამიჭრია დახურლა. მუკენ (როსტ., ღამბ.); ჯან., მენთ, ჩალურის ლატანი (საბა, ჩუბ.).

მუმქუნსუზ - უმიზეზოდ, ყოველგვარი

აუცილებლობის გარეშე. მუმქუნსუზ არ დაადგომივარ. მუმქუმსუზ (აზ. მუმქუნსუზ) -ღამბ.

მუნასიბი - შესაფერისი. შენთუნ მუნასიბ ინსანი ეზებე.

მუნქუმი - შესაძლებლობა. ერჟა მუნქუმი მექნა გააწევნივარ მუნქუმ (აზ.) - ღამბ.

მუჟაგინან დაზობა - სამ წელზე ადრე ნაშობი. ჩონ ფური მუჟაგინან დაიზო.

მუჭაკინა - ძროხამ სამი წლის შემდეგ ადრე თუ შობა. მუჭაკინაჲ დამზოლ იტყვიან, ხოლო მეოთხე წლის მერე თუ შობა - ჰაჰყი-აო (კანონიერიაო) - როსტ.

მუჟრუ - სკივრი, უჯრა. კედელში ერ მუჟრუ გეექითებინა. მუჟრუჲ (აზ. მუჟრუ- კიდობანი) ღამბ.

მურაკი - ეკლის სახეობა. ისხამს წვრილ, მჟავე ნაყოფს. წააგავს ტყემალს. მინდრით მოსლაში მურაკი მამიღი.მურაკ-იგივეა, რაც ზაღლი ტყიმალ (ღამბ.). მურაკ - კვირინჩხი (როსტ.).იხ. ერისთ., კირ., მაყ., მენთ. მურაკი.

მურატალიანები - ალიაბადის ერთერთი უბანი.

მურდალი - უვარგისი, დაუკლავად მომკვდარი საქონელი. გადატ. ცუდი ადამიანი. ზროხა მურდლა მამკდარა, დიახ, მურდალ ინსანია. მურდალ-წისქვილის საღვარეში ჰორიზონტალურად დადებული ხის გრძელი და დიდი ძელი, რომელსაც ეყრდნობა წისქვილის ბორბალი ღერძიანად. (ღამბ.).

მურდალ - ჯიუტი, უტეხი ხასიათის ადამიანი; სისხლდაუღვრელად დაკლულის ხორცი მოლურჯო ფერისა, საჭმელად არ ვარგა (როსტ.). იხ. მენთ. მურდალი; თუშ. მურდალი.

მურდალ ჩაი - მდინარე. ჩაედინება ეგრ ჩაიში.

მურდლობა - ცუდი საქმის კეთება. მაგამ ერჟა მურდლობა იცის. მურდლოვაჲ (როსტ.).

მურუჯდი - მიმდევარი, თავდადებული. შამილს მურუჯდი ბევ ყავდა. მურუჯდ (იმნ.).

მურყანი - ხეა ერთგვარი, ადვილად მტვრევადი. მურყნი შიშა ჰადულა იჭრება. მურყნი წონ -მურყნის ქერქს აძრობენ, ქვაბში მოადულებენ და მასში საქალამნე ტყავს ჩაალბობენ. ასეთი ტყავი ყვითელი ფერისაა და არ ყროლდება. (როსტ.).

მუსუბათი - უბედურება. ჩონ თავზე მანასულ მუსუბათია.

მუტმუტი - ბურდღუნი. მუტმუტოვს, შენ ჰამეშა მუტმუტი რაიბე იცი? მუტმუტ (ღამბ.).

მუტუნი//ბუტუნი - მატლი, რომელიც საქონლის ტყავს ეკრობა. ზროხას ბუტუნი მოჰკრია, ბუტულ (ღამბ.). ბუტულ (ჳკან., მენთ.).

მუფტა - მუქთად. მუფტა პურს მინ გაჭმევს? მუფტა, მუფთა(აზ.) -ღამბ.

მუქაფათი - ჳილდო, გასამრჯელო, პრემია. მუქაფათი მამცეს.

მულაით იქენ - ფხიზლად იყავი. შენ

ჰამეშა მულაით იქენ კაისა? მულაით ქნაჲ -(როსტ.).

მუყანი - მუსიკის ჰანგი, მოტივი. ქორწილში მუსიკოსებმა იცოდნენ დაკვრა. დილი მუყანი-ს დილით შესრულებული მუსიკა და ნაშიპ მუყანის საცეკვაო მუსიკა.

მუშიობა - მუშაობა.მუშიოვს, სრუს მუშიობა არ უნდა. მუშიოვაჲ (როსტ.).

მუშტარი - მყიდველი. კაი მუშტარი თუ იქნა გააყიდივარ. აზერ.

მუშტუკი - პაპიროსის მოსაწევად პირში ჩასადები ხელსაწყო. პაპრუსი მუშტუკით მოჰწივე.

მუშტულუღ ქნა - კარგი ამბის მახარობელი, მაცნე. მუშტულუღ ჩიდის,მუშტულული მიყო ბიჭი მოსლაში.მუშტულუღ (აზ. მუშტულუგ). - ღამბ.

მუჩაქი - კოლო. ბითოვ ჟანზე მუჩაქმა დამკმინა. მუჩაქ (აზ. მილჩაქ) -ღამბ.; მუმლი (ჳკან.).

მუცელა - ღორმუცელა. ერ მუცელა რაიმე იყო. მუცელაჲ (ღამბ.).

მუცელი აქო - ფეხმძიმედაა. დაგინახავა მუცელი აქო. მუცელ აქ (როსტ., ღამბ.). იხ. ჩუბ. მუცელქმნული.

მუცელ ჩავარდნა//მუცელ ომოჰწევა -კუჭის დაწევა, დაწეული კუჭის აწევა. მაგა მუცელი ჩაჰვარდნია. მუცელ ომოჰწევასუკან კაი იქნა. მუცელ ჩავარდნაჲ, მუცელ ომოსწევაჲ (ღამბ.).

მუხრუჭი- ცხენის პირზე შემოსაჭერი რგოლი, რითაც ცხენს აჩერებენ. გადატ. მოუსვენარზე იტყვიან.მუხრუჭი მოვდევ, მუხრუჭი მოჰდევ ალარ საქნია.

მუჰუმ - საგულისხმო. მივდი, მუჰუმ საქმე მაქონ.

ნ

ნააჟაბ - რაღაც შემთხვევის გამო. ნააჟაბ გამამჩდარხარ ბაზარში. ნააჟაბ (აზ. ნა- აჯაბ) - ღამბ.

ნაარაზი - უკმაყოფილო. ერჟა ნაარაზი არ იქნო ჩონგან.

ნაარათი - შეწუხება. ნარათი ნუ იქნები.

ნაბადი - ნაბადისაგან დამზადებული ქვეშსაგები. ნაბადი დააგი, დრშაგი მაიღი, მეც მოვდი. ნაბად - მატყლის ქვეშსაგებელი (როსტ.) ნაბად დაგევაჲ- ნაბდის მოთელვა (ღამბ.).

ნაბადივი ასხია - დახუნძული, ბევრის მსხმოიარე ხილი. თქენ ვაშლ ნაბადივი ასხია.

ნაბათ- ნაბათ ქნაჲ - ჯერი, რიგი, მორიგეობა.ზროხაი ნაბათი რა მალე მემეწივა, რაიბე ნაბათ ქნა არ გინდაყე? ნაბათ (აზ. ნავბათ), ნაბათ ქნაჲ (ღამბ.); ნაბათჩიჲ - მეძროხესთან ერთად მორიგე კაცი, რომელიც შველის მას ძროხის მწყემსვაში (როსტ.); შან. რეც., ნობათი (საბა, ჩუბ., მენთ., ხუბ.), ნობათობა (ძოწ.).

ნაბერწალი - იხ. ბერწა ნაწოვი.

ნაგახტან - მოულოდნელად, უეცრად. ნაგახტან წინ ჟანავარი გომოვდა.ნაგახტან (აზ. ნაგაჰდან) - როსტ., ღამბ; შან. რეც.

ნადირანები//ნადირაშულები - ნადირაშვილების ერთ-ერთი შტო ს. მოსულში.

ნადობი - დობილი. შენ ნადობი რააჟაბ არ ჩანს?

ნავრუზობა - გაზაფხულის დადგომის დღესასწაული. ნავრუზობას ჩონც ვატარევთ.

ნავღელი - ჩრჩილი. ნავღელი ტანსმუს ასუნგევს. ნავღელ (როსტ., ღამბ.).

ნავღლოვა - ნაღვლობა. დიახ ბევ ნავღლოვს, მიმესთან არ მიდის.ნავღლოვაჲ ნავღულოვაჲ, ნაუღლოვაჲ, ნამღლოუვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ნავჩა - ღარი. ვეისულას წყაროიბეი ნავჩა გოვქითებია. ნავჩაჲ (აზ. ნოვჩა) -ღამბ. ნავჩაჲ - ნავივით ხის ღარი, საიდანაც მოედინება წყალი შაჰნავში, რომელიც შეერთებულია ჩაგურგულასთან (როსტ.).

ნაზარათი - მეთვალყურეობა, ზედამხედველობა. შენ ნაზარათ ქოშ იქნოს.

ნაზგლუნი - სლიპინა, სრიალა.ნაზგლუნ ადგილა არ დაჰდო.ნაზგლუნ (როსტ.).

ნაზირალი - ჭურჭლის ძირში დარჩენილი ლექი, რისამე ნაშთი.ნაზირალ წრნი არ ჩამისხო. ნაზირალ (როსტ., ღამბ.).

ნაზი - ნიმათი - ნუგბარი, ტკბილეულობა.

ნაზი-ნიმათი შამაიტანეთ.

ნაზირი - წვრილი ფიჩხი. აბრეშუმის ჭიის მიერ თუთის ფოთლების ჭამის შემდეგ დარჩენილი შტოები.

სამოწყალოდ გაცემული თანხა. ნაზირი

მამიღი ცეცხ დაანთებლა, ჭიაი ნაზირი მაქონ გადააყრელი, ნაზირი მიეცე ზიარათიბეი. ნაზირ (როსტ., ღამბ.); შან. რეც.; ჯან.; ნაძირი (მენთ., შარაშ.).

ნაზირი ლებუა - ლობიოს ჯიში. წვრილ ნაზირებს ჩაუსვამენ, ზედ, რომ აეხვიოს. ნაზირი ლებუა წელს არ მაქონ. ნაზირი ფაყლაჲ (როსტ., ღამბ.).

ნაზრლარი - მიწაში დარჩენილი მცენარეული ამონაყარი. დილიგში ნაზრლარ ხახი ომოსულა. ნაზრლარ, ნაზრარალ (როსტ., ღამბ.); ნაძველაი - წინა წლიდან დარჩენილი ბოსტნეულის ამონაყარი (შარაშ.); ნაგერალი - დაუთესავად მოსული (საბა, ჩუბ.); ნაგერალა/ი/ (მენთ.); აღებულ ყანაში დარჩენილი ჭირნახული, რომელსაც საგანგებოდ ეძებენ და აგროვებენ (შარაშ.).

ნაზუქ-სუ ქილისა - პატარა წყლის ეკლესია საინგილოს ტერიტორიაზე.

ნათიჟა - შედეგი, რეზულტატი, დასკვნა.ნათიჟა რა საქნია.

ნათქომი - ნათქვამი, თქმული, მთქმელი. ჩემ ნათქომ ქართული უთხარია? ჰეიმი ნათქმი მინ იყო? ნათქომ (როსტ.).

ნა ისა - რაღაც. ნა ისა არ მოვდა.

ნაკაკან - მოკაკანე. ნაკაკან ქათამი არ დაჰკლო. ნაკაკან (ღამბ.).

ნაკენჭალ - ვაშლის, მსხლის ჭამის შემდეგ დარჩენილი ნაწილი.ნაკენჭალი არ გადაჰყარო. ნაკონჭალ (როსტ., ღამბ.). ნაღინჯალა (წერ.), ნაღინჭალა (ძოწ.).

ნაკერი - გაკერილი, შეკერილი. ნაკერი არ გომოჩნდება. ნაკერ (როსტ.).

ნაკრუხუნ - მოკრიახე. ნაკრუხუნ ქათამი არ დაიჭირო. ნაკრუხუნ (როსტ.).

ნაკონზი - კვანძი, გამოსკვნილი.ნაკონზი ქოშ ქენე, კაისა. ნაკუნზ, ნაკუნზ გაკეთევაჲ (ღამბ.).

ნამალუმი - უცნობი. ნამალუმ ინსან შინ ნუ გოვშოვ.

ნამარნევი - ადგილის სახელი საინგილოს ტერიტორიაზე.

ნამგალი - მოკლეტარიანი სამკელი იარაღი. ნამგლით პურს ჰკიდით. ნამგალსაახალწლოდ გამომცხვარი ნამგლის ფორმის პური (როსტ.).

ნამიზადი - კანდიდატი. შენ ნამიზადი მინაა?

ნამზინ - მძინარე, დაძინებული. ნამზინ ყმაწილი გააღუზა. ნამზინ (როსტ.).

ნამლული - სისველე. ნამლული ჟერ არ ქნილა.

ნამჟა - ნამჯა. ნამჟა მაქონ მააღებელი მინდრით. ნამჟაჲ (როსტ., ღამბ.); იხ. ჩუბ. ნამჯი, საბა ; მჯა, მენთ. ნამჟა., შან. ვაჟა II. ნამჯი (ხუბ.), ნაბჯა, ლაბჯა (ჭინჭ. ხევს.).

ნამუსი//ნამუსიანი//ნამუსუზი -იხ. ყირიათ, ყირიათიანი, უყირიათო.

ნამღოლი//ნამღელი - ნაღველი. ნამღელი დიახ მაწუხევს. ნავღელ, ნამღოლ, ნამღელ, ნაუღელ (ღამბ). ნაუღელ

(ჯან.), ნამრელა (კაიშ.), ნავრელაჲ (ქაჯ.) ნავრელი (ხუბ.).

ნანარმუტა//ნარარმუტი - მსხლის ჯიშია, მოყვითალო, მოგრძო სახისა. ნანარმუტა სხლი ბექმაზი მაქონ.ბალარმუტ - მრგვალი, მოყვითალო, მოჟანგისფერო მსხლის ჯიში. მწიფდება აგვისტოში (როსტ.); ჯან; შან. რეც.

ნანდომი - მსურველი, საყვარელი. ჩემ ნანდომ შაჰარში მივდი.ვიცი შენ ნანდომი მინაა! ნანდომ (როსტ.). ნანდომი - მონდობილი (კირ.).

ნანდომურა - სურვილისამებრ. ერ ნანდომურა ვერ ვიცხოვრე თიფლიზში. ნანდომურა (როსტ.).

ნანდომყართა - რა რაოდენობაც უნდა. ნანდომყართა ბევრი მაიღი. ნანდომყართა (ღამბ.).

ნაპერი//ნეპერი - ქაფი, პერი. ქობ ნაპერი მოჰჯადე. ნაპერ, ნეპერ (როსტ., ღამბ.); ნეპერ (ჯან.); ნაპერი (ქეგლი. ინგილ.); პერი (უთურგ.). პერი - ქაფი, ოფლი (ქაჯ.).

ნაპი - პატარა ნამცეცი, ნაჭერი. ერ ნაპი მიწაზე არ ჩამააგდო. წიუხ - პატარა ნამცეცი (როსტ.); ნაპ - ხიდან ან ქვიდან ატკეჩილი პატარა ნაჭერი (ღამბ.).

ნაპლარტუნი - წარამარა, უშნოდ თვალხუჭუნა. ნაპლარტუნ ზალი რა იქნა? ნაპლარტუნ (როსტ.).

ნაპურჭყალი//ნაპურჭყლები გოდმოვყრევნებია - შიგნეულობა, შიგნეულის დაყრევინება. ერაგე ჟეკა, ნაპურჭყლები გადმააყრევნა.ნაპურჭყალ, ნაპურჭყლევ გამაადინა (ღამბ.); ნაპურჭყლები - შიგნეული (მენთ.); ნაჭყაპურტები- შიგნეულის დაყრევინება (კირ.); ნაპურჭყლევ გადენაჲ (როსტ.).

ნაჟდომ - მჯდარი, დასაჯდომი, საცხოვრებელი ადგილი. ნაჟდომ კაცი წაუდა, ნაჟდომ ფიცარი მამიღი.ნაჟდომ სახლი დაიწო. ნაჟდომ (როსტ.).

ნაარაზი - უკმაყოფილო, დამღურებული ნაარაზი მინმე ხუმ არა?

ნარჩომ - დარჩენილი, ნარჩენი. ნარჩომ ფლავი გააცხელე. ნარჩომ (როსტ., ღამბ.).

ნარუქიანი - თავქარიანი. ჰეგი ჰამან ნარუქიანია.

ნასობა - თარსი, დანასვა. ჟან ბალლა ნასი ნუ ხარ. ნას, ნასოვაჲ (ღამბ.); ნასი - ვერ კეთილი (საბა); მდარე, ვერ კეთილი (ჩუბ.). მდარე (ქეგლი.); ფათერაკი (მენთ.), ნავსი (შან. ვაჟა IV).

ნასლი - თაობა, შთამომავლობა. მაგი ნასლითი მინ დაჰჩა?

ნასროვნ - გასროლილი, ნასროლი, მსროლელი. ნასროვნ ქუა თავში მოჰხტო. ნასროვ კაცი გადაიხორწა.ნასროვ (როსტ.).

ნასორსლი - დაგორგლებული პური. ნასორსლები ჯელით მაიშორე.

ნასულედი - ხორბლეული, მოსავალი. წელს კაი ნასულედი მექნა. ნასულედ (როსტ., ღამბ.); სულადი (ჭინჭ. ვაჟა).

ნასხამი - მსხმოიარე. ნასხამ ტოტი არ მოჰჭრო. ნასხამ (ღამბ.).

ნატამალი//ზე-წოლაი ნატამალი - არაფერი, არც ერთი წვეთი რძე. ზე-წოლაჲ ნატამალი აღარ მაქო.

ნატარი - ნაკვალევი. ბევ ვეზებეთ ნატარ კოლი ვერ ვიპოვნეთ. ნატარ (როსტ.).

ნატეხარი - გატეხილი ჭურჭლის ფსკერი, რაშიც თითისტარს ატრიალებენ. ნატეხარი მამიღი ფაროი დასტელა. ნატეხარ (როსტ., ღამბ.); კირ., მენთ., ნატეხარა - ხის პატარა ჯამი, რომელზედაც რთვის დროს ტარს ატრიალებენ, ნატეხარი - ძიძ., კეცხ. ხევს (ქართლ.); ნატეხარაჲ - ქოთნის ნატეხი, ქოთნისავე სარქველად გამოყენებული (შარაშ.).

ნატკივარ - რაც გტკივა. ნატკივარ კბილი ამიღა. ნატკივარ (როსტ., ღამბ.).

ნაქნარი - გამკეთებელი, გაკეთებული. მქონე, მყოლი, მომხდარი. ჰეგი რაიმე ნაქნარი არა. მაგი ნაქნარი რაარი,ყმაწილ ნაქნარ დედაკაცი, დაჰვა ნაქნარ ადგილში. ნაქნარ (როსტ., ღამბ.);

ნაქნარ რაიმე არა - იშვიათი რამეა.ერაგე კაი ქორწილია, ნაქნარ რაიმე არა. ნაქნარ რაჲმ არა (როსტ.).

ნაქნარ რაიმია? - შესაძლო. შენ იჟერევ ჰეიმი ნაქნარ რაიმია?ნაქნარ რაჲმია (როსტ.).

ნატყუანი - ტყუანი. ნატყუანი კაი დღეზე ნუ გავდეს. ნატყუვნ, ნატყუვლ (ღამბ.).

ნაური//ნოური - ჭაობიანი ადგილი სოფელ ალიაბადში.

ნაფოტარ მიწა - ნოყიერი, უხვმოსავლიანი მიწა. ნაფოტარ მიწაში კაი ნასულედი მოდის. ნაფოტარ -კაკში წინა წელს ფეტვ დათესილ მიწას ჰქვია, ალიაბადში კი ყოველგვარ რბილ და ნოყიერ მიწას ეწოდება ნაფოტარ,

თუნდაც წინა წელს ფეტვი არ იყოს დათესილი (როსტ.); ნაფოტარ - ნაფეტვარი ნასვენი მიწა, რამდენიმე წლის უხნავი (ღამბ.); ნაფეტვარი (მენთ.).

ნაღარა//პატრა ნაღარა//დიდ ნაღარა - მუსიკალური ინსტრუმენტი. ნაღარაზე აღარ უკრენ, პატრა ნაღარას ორ ჩალიკით უკრენ, დიდ ნაღარას ერ ჩალიკით უკრენ. ნაღარაჲ (აზ. ნაღარა)-(როსტ., ღამბ.).

ნაღარა-ზურნა - ლხინი, ქეიფი. რა ნაღარა-ზურნა გოვმართავ. ნაღარა-ზურნაჲ (როსტ., ღამბ.).

ნაღარაჲ ჩალიკი - დოლზე დასარტყმელი ჯოხი. ნაღარაი ჩალიკი გაიჯეჩა.

ნაღარი - მოხნული ნაკვეთის შუაგულში ფართო ზოლივით დარჩენილი მოუხნავი ადგილი. ნაღარი ლაფათკაითი დაბარე. ნაღარ (როსტ., ღამბ.); საბა, ჩუბ., მენთ. ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), ქეგლი.

ნაღილი//ნაღილ ქნა - ზღაპარი, გადატ. ზღაპარს ყვება. ღამი ნაღილს ჩიდის, მოი ნაღილ ნუ ჩიდი. ნაღილ (აზ.) -ღამბ.

ნაღმური - წინადღის წყალი, ჩაი, სა-

ჭმელი.ნალმურ წყალი არ ჩაასხო. ნალმურ - წინადღის საჭმელი (როსტ.), ნალმოვარ, ნალამუარ (ღამბ.); ნალამური - ღმით ქმნილი (საბა).

ნაყარ - ნუყარი - უვარგისი. მე ერჟა ნაყარ-ნუყარი შამხტო.

ნაყაფი//ნაყაფსახელი//ნაყაპსახელი - მეტსახელი, შერქმეული სახელი. თქენ ნაყაფსახელი რა იყო იცია? ლაყაფ, ლაყაპ, ლაყაბ, ლაყაფ სახელი (ღამბ.). შან. რეც.; ლალაბი, ლალუმი - ზედმეტი შერქმეული სახელი (ნიჟ.). ლაყაფი - ქართულად ცუდი მოსაუბრე სპარსულად მეორე სახელი (საბა), ლაყაბი - ტიტული, წოდება (ჩიქობ.).

ნაყიში -სახე, მოხატულობა, ნაყიში. შენ წინდი ნაყიში აჩენე. ნაყიშ (აზ.ნაყიშ) - ღამბ.; ნახჭი -უსულოზე ამოჭრილი (საბა), ნახჩი (ძოწ.)

ნაყუვ//ნაყუვლ - ის, რომელიც ყმუის, ანდა ყმუოდა. ნაყუვ ზაღ სახლით აშორებენ. ნაყუვლ (როსტ.).

ნაშიპრი - მოცეკვავე, საცეკვაო. ნაშიპრ კაცი მოუდა, ნაშიპრ მუყანი დოუკრეს. ნაშიპ (როსტ.).

ნაჩაღი - ავადმყოფი. ნაჩაღი წაიყონე ბალინცაში. ნაჩაღ (ჯანგ.).

ნაჩხავი - მჩხავანა. ნაჩხავ კატა გარე გააგდი. ნაჩხავლ (როსტ.).

ნაცარა ლებუა - ლობიოს ჯიშია ერთგვარი. ნაცარა ლებუა ვერ ვიპოვნე.

ნაცარქათამა - მხალი. ნაცარქათამას ვერ ჰჭამს.

ნაცარტუტა - ცხელ წყალში არეული ნაცარი. ნაცარტუტა წყალში გარეცხე ფართალი. ნაცარტოტაი (ღამბ.); ნაცარ-წყალ (როსტ.); ნაცარტუტი, ნაცარწმული (ჩუბ.), ნაცარწმული (საბა); ნაცარწმენდილი (მენთ.); გიგ., თოფ. ქავთ, (რაჭ.); ნაცარგარო (ნიჟ.)

ნაცოდ - ნასწავლი, მცოდნე. ნაცოდ კაცი ჰეიმა არ ქნევს. ნაცოდ (როსტ.).

ნაცოლი - სოფელ ალიაბადის ერთერთი უბანი.

ნაცქონ//ნაფცქონ - ნაფცქვენი. ნაცქონი მიწაზე არ დაჰყარო. ნაცქონ, ნაფცქონ (ღამბ.).

ნაწეკი - დამსხვრეული ბრინჯის მარცვალი. ნაწეკი მამიტა ტოლმაიბეი. ნაწეკ (როსტ., ღამბ.); დაკვნიწებული ბრინჯი (ჯან.).

ნაწიბური - მატერიის მცირე ნაჭერი. ერ ნაწიბურიც ალარ დამჩა. ნაწებურ (ღამბ.).

ნაწკნუვ - წკმუტუნა. ნაწკნუვ ზაღლივი გააგდეს. ნაწკნუვ (როსტ.).

ნაწოლი - მეწველი. კაი ნაწოლ ფური იყიდა. ნაწოლ, ნაწოლ დროზე - წველისას (როსტ.).

ნაწრეტი - ნაჟური. უკანახინდელ ნაწრეტიც ჩავასხი.

ნაწუმ - წვიმიანი. ნაწუმ დილაზე წაუდა“. ნაწუმ (როსტ., ღამბ.).

ნაწყრტ - ნაწყვეტი. ნაწყოტ კანაფით ფეყი დაამბი. ნაწყრტ (ღამბ.).

ნაჭამ - შეჭმული, ის, რაც იჭმევა. ნაჭამ პური ჰარამი იქნოს, ნაჭამ სოკო დაკრიფე. ნაჭამ (როსტ.).

ნაჭყანტი - ჭაობიანი, წყლიანი ადგილი. ნაჭყანტ მიწაში რა გელური იქნება. ნაჭყანტ (როსტ., ღამბ.).

ნახვერ//ნახვარ//ნახუერ - ნახევარი. ნახვერ ყარფუზი სხოს მიჰცა. ნახვერ, ნახვეერ, ნახუერ, ნახოორ (როსტ., ღამბ.).

ნახრწი - დახვეწისას მორჩენილი მინარევები. ნახრწი მააგრუე ერ ადგილა. ნახოწ (როსტ.).

ნაჰრაბოშალთანი - თიხის ჭურჭელი.

ნაჰრაბოშალთანი გაჯეჩა.

ნაჰაყ - უსამართლო. ნაჰაყ ვუთხარე. ნაჰაგ (აზ.).

ნებირა - ჩაი - მდინარე. ჩაედინება მაწიმის-წყალში.

ნეზუ//ნეზ//ნრზ - ნეზვი, დედალი ღორი. შაჰხე, როგო ნრზივი წომოწოლილა. ნოზ - მხოლოდ დედალი ღორი (ღამბ.); ნრზ (ვკან.), ნეზვი (მენთ.); თხანი დედალნი (საბა); დედალი ცხვარი, თხა, ღორი (ჩუბ.ქეგლი)

ნევა - შვილიშვილი. ნევამ შაჰარით ტუფლი უყიდა.ნევაჲ (როსტ., ღამბ.).

ნეკერი - ნორჩი, ტოტები, ყლორტები.ზროხამ ნეკერი დაკნუტა. ნეკერ (ღამბ.); საბა., ჩუბ.; შან. ვაჟა II ; მენთ., ქეგლი.; მუხის ფოთლები ზამთარში საქონლის საჭმელად -გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.); ნაკერი - ტირიფის ან წიფლის კვირტიანი ტოტები, რომლებსაც საქონლის საჭმელად ხმარობენ, ნეკერი (კაიშ.).

ნელა - გვიან ნაყოფის მომცემი. ჩემ ბოსტანი ნელა ჩავარდა. ნელაჲ (ღამბ.); ნელაჲ - ვკიში ხეხილთა, რომლის ნაყოფი გვიან მწიფდება (ვკან.); ნელა -გვიან, გიგ., თოფ., ქავთ. (ხევს.).

ნელნავარი - მდინარე სოფელ ალიაბადში. ჩაედინება ალაზანში.

ნემს დაკრა - ნემსის გაკეთება. ნემს დაკრას დეეჩივა. ნემს დაკრაჲ (ვკანგ.).

ნემს ომოგდება არ იცის - ფიგურ. ნემსის ამოყრა არ იცის. ნემს ომოგდება არ

იცის, ჰენგე ქალი რაშ მინდა? ნემს

ომოგდევა (როსტ., ღამბ.). იხ. მენთ. ნემსის აგდება.

ნეფეს ატანა - ამოსუნთქვა. ერ აცალე ნეფეს ატანა. ნეფეზ ატანაჲ, იგივეა, რაც ნეფეზ აღევაჲ (ღამბ.); ნაფაზი - გულზედ ხიხინი, სნეულება (ჩუბ.). ნაფაზა - ბრონქიტი, ხიხინი - ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.). ნაფაზი (ჭყ.); ნაფაზი, ნაფაზის დარტყმა - პაპიროსის კვამლის ჩაყლაპვა (მენთ.).

ნეჭა - ნამჯის ჭილობი, იატაკზე დასაფენი ქვეშსაგები. უწინ ნეჭას ვაგებდით მიწაზე. ნეჭაჲ (როსტ., ღამბ.); შან. რეც.; საბა, ჩუბ.; ჭილობი ან სქელი

მატერია ჩამონაჭრისგან დაწნული საფენი (მენთ.).

ნიახურა - საშემოდგომო მსხლის ჯიში, მსხვილი და მოგრძო, წყლიანი და ხრეში. ნიახურა სხალი მაქონ დააკრეფელი. ნიახურა (იხ. მირახულაჲ) - როსტ.

ნიგოზა ღელე - ღელე სოფელ ალიაბადში.

ნიგორ - ნიორი. ნიგორი გამითავდა აღარ მაქონ. ნიგორ (როსტ., ღამბ.); ჯან., მაყ.

ნიკაპი წყარო - წყარო სოფელ მოსულში.

ნიკ-ნიკი -ლაქლაქი. ნიკნიკოვს, რას ნიკ-ნიკოვს, რა უნდა? ნიკ-ნიკ (როსტ., ღამბ.).

ნიმნიმი//ნიმნიმა - უკმაყოფილოდ ბუზღუნი, ბუტბუტი.ნიმნიმოვს, იცოდა რა ნიმნიმა რაიმერი. ნიმნიმ, ნიმნიმაჲ (როსტ.).

ნისფათან - შეფარდებით. მაგასთან

ნისფათან ის კარგი იყო.

ნიფხავი - ქვედა საცვალი. უწინ ნიფხავს ვიცომდით. მიფხავ, ნიფხავ - იგივეა, რაც მუქასარ (ღამბ.).

ნიქა - მუსლიმ. რელიგიური რიტუალი ქორწილში, ჟორ გაჭრა. ჟერ ნიქას ჭრიან, მემრე ქორწილი კეჰთება. ნიქაჲ (აზ. ნიქაჰ), ნიქაჲ გაჭრაჲ -ღამბ.; შან. რეც.

ნიღნიღი//ნიღნიღა - ცხვირში ლაპარაკი, დუდღუნი.ნიღნიღოვს, ერ ნიღნიღა რაიმეერი. ნიღნიღ, ნიღნიღაჲ (როსტ., ღამბ.); ჯან., მენთ.

ნიშა ლებუა - ლობიოს ჯიშია ერთგვარი. ნიშა ლებუა არ გაქონა?

ნიშანნუ - დანიშნული. ჩემ ნიშანნუ დაინახია. ნიშანნუჲ (როსტ., ღამბ.).

ნიშან წალება - ნიშნობა, გოგოსთვის საჩუქრების მიტანა. ნიშანში

მიჰდია? ნიშანი გუშინ იქნა. ნიშან, ნიშან წალევაჲ, დიდ ნიშან, პატრა ნიშან (როსტ., ღამბ.); ქეგლი. მენთ. გიგ., ჭყ. ქავთ. (ჯავახ.)., ხელდასადები (მარტ.-იმნ.).

ნიშანში ალება - დამიზნება. ნიშანში ალებასუკან ესროვნე. ნიშანში ალევაჲ (როსტ.); იხ. ჩუბ. ნიშანშ ამოღება.

ნიჩაფი - მარცვლეულის გასანიავებელი სასოფლო სამეურნეო იარაღი. ნიჩფით თხილს ვანიევდით. ნიჩაბი - ბრი, ფიწალი (ი. აბ.).

ნოსი//ნესი//ქერეჭა ნოსი - ნესვი, სქელკანა ნესვი. ნოსი მამიღი კაისა, ქერეჭა ნოსი იყიდე. ნოს, ქერეჭა ნოს (ღამბ.). ნეს -ჯან., მაყ.

ნოქარი - მოჯამაგირე, მსახური. მე შენ ნოქარი არ ვარ. ნოქარ (აზ) -ღამბ.; ნოქაროვაჲ ქნაჲ.

ნოური - ვაკე, დაბლობი. ჩონ წინ ერ დიდ ნოური იყო.

ნოური - მთა კავკასიონის ქედზე.

ნოხტა - ავშარა, ულაგმო ალვირი. ცხენ

ნოხტა მოჰდევ. ნოხტაჲ (ღამბ.).

ნოხსანი - დეფექტი, ნაკლი. რა ნოხსანი აქო მითხა.

ნოხი - ნეხვი.ნოხი მაქონ დაახეტელი. ნოხ (ღამბ.).

ნოხპატო//ნუხპატო -შექი - ერთ-ერთი უძველესი საცხოვრისი ჰერეთში. VII ს. არჩილს აქ აუშენებია ციხე და ეკლესია. ამ მხარის მმართველად იყვნენ ადარნასე ძმისწული, გრიგოლი, არამშოფ ყარაქეშიში, ვარდან კოლონკელიძე (თამარის მეფობაში), ასათ გრიგოლისძე, გრიგოლ III ერისთავი, შოთაკუპრი და სხვა. ანტონ კათალიკოსის წერილიდან ჩანს (1757წ.), რომ შექიში მრავალნი არიან ქრისტიანენი, სომეხნი ცხადად და ქართველნი ფარულად, მაჰმადიანთა შიშით.

ნუ - არ.ნუ გამაართი ყმაწილ ქითაბი. ნუ (როსტ., ღამბ.).

ნუ აქსელევ - გადატ. ნუ ამუქებ. შენ დიაღ ნუ აქსელევ.

ნუგბარი - პირველ ნაყოფის გემო. ჟერ ნუგბარი არ მინახავ. ნუგბარ (აზ.). ღამბ., როსტ.; ჰტული (საბა), ნუგბარი (ჩუბ.), ნუკბარი (კირ.), ნობგარი (მენთ.) ქეგლი.

ნუმაიში - დემონსტრაცია. ნუმაიში ჟერ არ ქნილა.

ნუნა - ფუტკრის ნესტარი, ფრჩხილის ნაზი კანი. ფუტკარი ნუნა ამიღი. თითი ნუნა მეწება. ნუნაჲ (ღამბ.).

ნური - სინათლე, შუქი, სხივი. მაგათ ეზოში ნური დავნახე.

ნურწყო - ნერწყვი. ყბაში ნაქნარ ნურწყო გამიშრა. ნურწყოჲ (როსტ.).

ნუსმარი - ლურსმანი. სახლიბეი ნუსმარი მიყიდე ბაზრით. ნუსმარ (აზ. მისმარ); შან. რეც. შან. ჯევს; უსმარი (უთურგ.); გიგ., თოფ. ქავთ. (თუშ.).

ნუფუზი//ნუფუსი - ავტორიტეტი.ნუფუზით ჩომოვარდა. ნუფუზ (აზ.).

ნუში იქნოს - შეგერგოთ, გაამოთ. ჭამეთ

ნუში იქნოს. ნუშ (აზ.), თქონბე ნუშ იქნეს! (ღამბ.).

ჲ

ჲაბა -იხ. ჰება.

ჲაბუ - იხ. ჰაბუ

ჲადი//ჰედი - უცხო. ჰედ ინსანი არ მამიყონო. ჲად (როსტ.).

ჲავა - იხ. ჰევა

ჲავანი//ჰევანი - საჭმელი მიყოლების გარეშე. ჰევან პურია. ჲევან, ჲავან, ჰევან (აზ.) - ღამბ.; ავან (იმნ.); ჲევან, ჲავან (ჯანგ,).

ჲათაღი - ფარეხი, ფარა. ერ ჲათაღ ცხორი გომოლა. ჲეთაღ, ჲათაღ, ჰეთაღ (აზ.ჲათაგ)- ღამბ. იმნ. ჯანგ. იათაღი (ლეონ.); როსტ.

ჲამან - ძალიან, არაჩვეულებრივი. ერ ჲამან კაი ქალი იყო, თოლი იშიღი წაგი-

ვდოლა. ამან (აზ.) - ციმბირის წყლული (როსტ., ღამბ.).; -იამანი - საქონლის ავადმყოფობა (ქეგლი).

დაფინჟი//დეფინჟი - ნაბადი. ერ დიდ დეფინჟი დაჰხურა. დეფინჟ, იაფინჟ, ეფინჟ, ჰეფინჟ - ღამბ.; დაფინჟ, დეფინჟ (ჯანგ.); იაფინჟი (ჩუბ., მენთ.) იაფუნჯა (მაის.).

დაჰარი - იხ. ჰაჰარი.

დაჰკა, დექა - იხ. ჰჰქა.

დარამაზი - გამოუსედაგერი, უვარგისი, ოხერი. რა დარამაზ ინსანი შამხტო, შენ არ იცი. დარამაზ (როსტ.).

დასამანი - იასამანი. დასამანი შტიები მამიტა. დასამან (როსტ.).

დახა - საყელო. დხას არ მაზლევს..დახად (როსტ.). იხ. მენთ. დახა.

დევანნული - იხ. ჰევანული.

დედიგარი - სახსოვარი. დედიგარი რა მოგცა. დედდიგარ (როსტ.). დადეგარი - საჩუქარი (ჩიქობ.).

დედდი გელინ დუმაზი - ფაშვის ძნელად გასარეცხი ნაწილი. დედდი გელინ დუმაზი გავრეცხე. დედდი გელინ (როსტ.).

დაიოხ//დედოხი - შვილდ-ისარი.დაიოხით მოკლა ირემი. დედ-ოხ, დადოხ, დად-იუხ (ღამბ.).

დეთიმი//ჰეთიმი. ერ დეთიმ ქალი მაიყონა. დეთიმ, ჰეთიმ (აზ.დეთიმ) - ღამბ., როსტ.; ჯანგ.; დეთიმ. ძიძ. (იმერხ.).

დედლალი - საძოვარი, დასასვენებელი ადგილი. შენთავი დეილალზე კი არ გამიშოვ. დედლალ ჰედლალ, დედლალ, დედლახ (აზ.). -ღამბ., იმნ.

დერე//ჰერ! - იარე, წადი. შენ დერე, ჩონც მუვალთ. დერ! ჰერ! (ღამბ.). ჯანგ., ჰერ (ჯან.).

დარუმჩული - დაუმთავრებელი, ნახევარი.სახლი დარუმჩული მაქო, როგო მოვდე. დერიმჩულ, ჰერიმჩუხ (ჯანგ.).

დეს შანახად - გლოვა, გლოვის წესების დაცვა. ჰეგი მამას დეს უნახავს. მეზებლებში დესია. დეს, დას, ჰეს (აზ.დეს); დესი შანახად (ღამბ., ჯანგ.).

დაფუშხანი - წებო. სკამზე დაფუშხანი წოვსეს. დეფუშხან, ჰეფიშხან (აზ.) - ღამბ., ჯანგ.

დოლდაშობაი ქნად - ამხანაგობის გაწევა.კაი დოლდაშობაი ქნაში ჰენგრე საქნია. დოლდაშობად ქნა, დოლდაშოვად (ღამბ.).

დორლა - თოხარიკა ცხენი. დორლა გადაიხორწა შენ ცხენი. დორლა (როსტ.).

დორლუნი - დაღლილი. დორლუნს მალე დეეზინა. დორლუნ (როსტ.).

დოხლამა - ცნობა. წაი დოხლამა აიღი ცხენიბეე. დოხლამა (იმნ.).

დოხლამიშ ქენე - შეამოწმე. წაი, შენ თუუთუნი დოხლამიშ ქენე. დოხლამიშ (იმნ,).

დუქი - ტვირთი. კისერზე დიდ დუქი მაქონ დადგმული. დუქ ნ. ჰუქ. (ღამბ.).

ო

ობა -უბანი. დიდ აჟდარი ობა მოსულ-ში სრუიზგან დიდია. ობაჲ (აზ. ობა) - როსტ., ღამბ.; შდრ. საბა, ჩუბ. ობა.

ობოლაანები - ობოლაშვილების საგვა-რეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ოგეემათ - იმათ. ოგეიმათ ქორწილი ხუალ აჰყე.

ოგეემით - აი ამით. ვიშზე თუუთუნ არიგებენ, უგეიმით კანაფსაც წნენ. ოგეემი(თ), ოუგემი(თ), ოუგეემი(თ) -ღამბ.

ოგეიმაგამ. აგე ამან. ოგეიმამ წანალევ თეთრი არ მაიღა? ოგეიმამ (ღამბ.).

ოგეიმაშინ - იმ დროს. შენ ოგეიმაშინ სა დაიმალე? ოგემაშინ - აგე მაშინ (ღამ.)

ოგეიმაშინსუკან - იმ დღის შემდეგ. ოგეიმშინსუკან მე მაგითავი ვერ დამი-ნახავ. ოგეიმაშინსუკან - აგე ამის შე-მდეგ (ღამბ.).

ოგეიმიბეი - ამისათვის. მე ოგეიმიბეი არ გითხარე. ოგეიმიბეი - აგე ამისთვის (ღამბ.).

ოგეიმისი -აი მისი. შენ წანალევ თოყი ოგეიმისი იყო.

ოგეიმილმეტ - აი იმის მეტი. ოგეი-მიღმეტ შული ალარ აქონა? ოგეემმეტ, ოგემმეტ (ღამბ.).

ოგეიქაითი - აგე იქიდან.ოგეიქაითი მა-იღი შიშა. ოგექაჲთი (ღამბ.).

ოგეისი - აგერ ის. მოსლაში ოგეისი მამიღი კაისა? ოგეის, ოგის, ოოვგის (ღამბ.); ოგეს (როსტ.).

ოგემჟურა - აი იმგვარი. ერჟა ოგემჟუ-რა ქორწილი არ ჰქნო.ოგემჟურაჲ - აი ამგვარი (ღამბ.).

ოგემქწორა - აი ამოდენა, ამხელა.

ოგემქწოორა ქუა იყო ზლივ დაზრა.ოგე-ემსწოსწო(რ), ოგეემსწორ (აჲ) - ღამბ.

ოვჩი - მონადირე. მაგი ზმა კაი ოვჩი იყო.

ორვლადი - შვილი, ბავშვი. ერ ორვლადი არ დაჰჩა.

ოგი//ოუგი - აგერ, აი ის. ოუგი დანა-წყობ შიფირი მეშინზე ოუდევეთ. ოგი (როსტ.).

ოზბაშინა - თვითნებური. ოზბაშინა საქმეს ნუ იჭერ.

ოთუზბირი - ძალიან ძვირი. შენ ჰალა არ იცი რა ოთუზბირი დაგიჟდება.

ორთან - წარსული, გარდასული. ორთან ორთდი, ქეჩან ქეჩდი.

ოთურმა - სახელდახელოდ. საქმეს ოთურმა ნუ ჩიდი.

ოთხიბეი ზინავ - აბრეშუმის ჭიის მე-ოთხე ძილი. ჩონ ჭიას ოთხიბეი ზინავ. ოთხიბე დაზინევაჲ (როსტ., ღამბ.).

ოიამმიში//ოიანმიში - გამოფხიზლებუ-ლი. ჟერ ზილით ოიანმიში არ ქნილიყო თავზე დეეცა. ოიანმიშ (იმნ.).

ოინაში - საყვარელი. ერ ოინაშ

რაიმეერი. ოდნაშ (აზ. ოინაშ) - ღამბ.

ოდნჩი - ხუმარა, მასხარა. ერ ოინჩი რაიმე იყო. ოინჩიდ (ღამბ.).

ოიღი - საფრთხობელა.დილიგში ოიღი გავაქითე. ოდღ (აზ. უთურგ.) -ღამბ.; ოიღ (როსტ.).

ოიღივი ნუ დგახარ - საფრთხობელასავით ნუ ხარ გაჩერებული. რა ოიღივი დგახარ, წაი დეეწივე.

ოლუ - მკვდარი. ოლუ მაიყონეს შაჰარითი.

ოლჩუ - საზომი, საწყაო, ზომა. ოლჩუ აიღა.

ოლუმი - სიკვდილი. ოლუმი არ უნახავ. ოლუმ (აზ.).

ომოგანგლად - გასვრა (ტალახში, ტვერში).ომოგანგლი, ომოგანგლულ კამეჩი ხუმ არ ხარ.

ომოდება - ამოდება. სასტულქე თეთრი ომოდება არ დაიმირწყო. ომოდევად, ამოგდევად (ღამბ.).

ომოდინგად - ამოძირკვა, ძირფესვიანად ამოგდება. აქედან წყევლაა:შენამ ამაიდინგები! წყევლით ბითოვ ოიმაღი ომოდინგა. ომოდინგად, ამოდინგად (როსტ., ღამბ.).

ომოდინდგლად - ამოთხვრა, გაჭუჭყიანება. ომოდინდგლა რაიბე გიყუარს.

ომოვსება - ამოვსება.ომოვსებას, წყლი ომოვსებაში ფეყი გამიცურდა.

ომოზურკა -ამოძირკვა. ერაგე იწყევლებოდა სრუ რაიმე ომოზურკა. ომოზურკად (ღამბ.). ზურკ. ომოზურკავ (ჯან.).

ომოთქმა - სიტყვის უკან არ წალება.მაგამ ერ ჟულაბი ომოთქო მოჭჩა, უკან არ წაიღევს. ომოთქმად (ღამბ.).

ომოკეცა - შეკეცვა.ვერღანი ომოკეცა, წაუდა. ომოკეცად (როსტ., ღამბ.).

ომოკიდებად - ფქვილის წყალში გახსნა. წრნიბეი ფქული ომოკიდება ვიცით.ომოკიდევად (ღამბ.); როსტ.

ომოკლერტა - კლერტების ამოყრა, ნახნავის გაწმენდა. ომოკლერტას, მიწა კარგა ომოკლერტა, მემრე დათესა.ომოკლერტად, დაკლერტად (როსტ., ღამბ.). აკლერტვა (მენთ.); მოგოგვნა (შარაშ.).

ომონცრევა - დარჩენილი მარცვლეულის მოკრეფა. აბრეშუმის ჭიის ამოკრეფა ცახიდან.ომონცრევას,სიმინდი ომონცრევა მინდა, ჭია მაქო ამანცრეველი. ომომცრუევად, ომომცროვად, გგმომცროვად (როსტ.).

ომოჟუჟუნება - ნათესის ამობიბინება, ამოჟიჟინება.ომოჟუჟუნებას, ჩონ ლებუა ომოჟუჟუნებულა. ომოჟუჟუნევად, ჟუჟუნ (ღამბ.).

ომოტარება - ამოვლება. ბაწარს ბოიალში ომოტარებასუკან ვაშროვთ. ომოტარევად (როსტ.).

ომოღალნება - ამწვანება, ნათესის ამოსვლა. ჩონ ლებუა ომოღალნებულა.

ომოყბიება - ჩაჭრა, ჩაღრმავება.ომოყიებას, პატრა ომოყბიება ბესია. ომოყბიევად (როსტ., ღამბ.).

ომოყონა - ამოყვანა. წყლით ომოყონასუკან მუცელზე დააწინე. ომოყონად, ომოყუნად (ღამბ.).

ომოყრა - ამოღება. ჰყრის, მეშუკით სრუ რაიმე ომოყარა. ომოყრად (ღამბ.).

ომოშიბა - მსხვილად დაკერება რისამე. შიბავს, შენ ერჟა ომოშიბე ბესია. ომოშიბა (როსტ.).

ომოშრინება - გაცხელებული წყლის შიშინი.შრინავს,წყალი ომოშრინებითავ ჩაყარე ცომი. ომოშრინევად (ღამბ.)

ომოშლა - ამოლაგება.შლის, ომოშლილი, ჩამადანი ომოშლას მეეკიდა. ომოშლად (ღამბ.).

ომოშობა - ყლორტის გამოყრა, გამოღება. იშოვს,ხეს კურტები არ ომოუშოვ. ომოშოვად - ამოჟონვა (როსტ.).

ომოჩრობად - უხეიროდ მოქსოვა.იღლიაში ამოღება.იჩხირავს, წინდა ომოჩრობა დააგდა, კლავქე ომოიჩრობა წავდა. ომოჩრობად (ღამბ.).

ომოჩხრეკა - იხ. მოჩხრეკა.

ომოწნა -ამოწვნა, მოწვნა.წნავს, გუშინ ღობე ომოწნა. ომოწნად (ღამბ.); წნული სახლი (მარტ.-იმნ.), ლაჭყორი (საბა).

ომოწორა - ამოწვერვა, ამოსვლა,წურავს ზემ ომოწორა. ომოწორად (ღამბ.). ომოწორად (ღამბ.).

ომოწუწუნება - მოღუტუნება.უწუწუნევს, ნაგახტან ომოწუწუნება ნუ იცი. მოწუწუნევად (ღამბ.).

ომოწყრტა - ამოწყვეტა. ჰწყიტავს, სრუნი ომოწყუტა. ომოწყრტად (ღამბ.).

ომოჭეჭყად - ცუდად გარეცხვა.ჭეჭყავს, ტანსმუსი ერჟა ომოჭეჭყა.

ომოხევა - ამოხვევა, დახვევა.უხევს, კედი ომოხევას არ მოჰჩა,საკერებელს დრორთიან ომოხევა უნდა. ომოხევად (როსტ., ღამბ.); ამოხვევა (მენთ.).

ომური - სიცოცხლე, ცხოვრება. თავი ომური შაჰარში გაატარა.

ომურლუ - სამარადისო. ომურლუ ბინა დადგა.

ონაკარი - სახლის ფეხსაცმელი.ონაკრები ვიყიდე.

ონსუზა//ონსუზდა - ისედაც, ისეც, უამისოდაც. მაიღი წავღო, ჩონ ონსუზა მივდით. დღე, ხუალ ონსუზდა საქნია ჰეი საქმე. ონსუზა, ონსუზდა (აზ.) - ღამბ.

ოოვგეიმას - აი აგერ იმას. ოოვგეიმას ესროვნე ქუა თავში. ოოვგემას (ღამბ.).

ოოვგი - აგერ ის. ოოვგი ცხენი დაიჭი. ოოვგი (ღამბ).

ოჟახაამაწყეტელო - წყევლა ერთგვარი. ჰეი ოჟახაამაწყეტელი სა დაიკარგა. ოჟაღ (ღამბ.).

ორგულა - ორი გულის მქონე. ორჭოფი, ორპირი. ზოგ კერცხი ორგულა არი, ორგულა საქმეს ნუ იჭერ. ორგულად

(ღამბ.).

ორვაზები - ნავენახარი სოფელ მოსულში.

ორიბეი ზინავ - აბრეშუმის ჭიის მეორე ძილი. ჩონ ჭიას ორიბეი ზინავ. ორიბეი ზინავ, ორიბე ომოსულაჲ (როსტ., ღამბ.).

ორივგნი - ორივე მხრიდან. ყონალა ორივგნი მოდიან. ორნიმგნი (როსტ., ღამბ.).

ორთაოჟაღი - შუაცეცხლიანი სახლი. უწინ სახში ორთაოჟი კეჰთებოდა, ზედ ქობ ადგამდნენ. ორთაოჟახ, ორთაუჟაღ (აზ.). როსტ., ღამბ.

ორმოცი გასლა - მშობიარობიდან ან გარდაცვალებიდან ორმოცი დღის გასვლა. ჟერ ორმოცი არ გასულა სა მიდის. ორმოც გასულაჲ (გასლა)ჲ -ღამბ.; შან. რეც.

ორნაყოლი - საქონელი, რომელმაც ორჯერ მოიგო. მაგა ორნაყოლ ზროხა უნდა.

ორნიმ - ორივე. თქენ ორნიმ ჩემთან მოხოლთ. ორნიმ (როსტ., ღამბ.).

ორობან//ორბან - დასახლებული პუნქტი საინგილოში.

ოროლა - ორი ერთად. მეშუკები ოროლა დააწყოვ. ოროლაჲ (ღამბ.).

ოგაი - გერი, არაღვიძლი. ოგაი მის რაში უნდა? ოგაჲ (როსტ.).

ოგაი დედა - დედინაცვალი. ერ ოგაი დედა ჰყონდა. ოგაი დედაჲ (როსტ.).

ოგაი მამა - მამინაცვალი. ოგაი მამა იყო.

ოგაი შული - არა ერთი მშობლების შვილი. ოგაი შული ინახავს. ოგაჲ შულ (როსტ.).

ოგაი და - გერი და. ოგაი და გაათხოვა. ოგაი დაი (როსტ.).

ოგაი ზმა - გერი ძმა. ჰეგი მაგი ოგაი ზმაარი. ოგაი ზმაჲ (როსტ.).

ოზაგი//ოზაგიანი - ძარღვი, ძარღვიანი, კარგი წელვადობის. ეხლანდელ ფქული ოზაგიანია. ოზაგ, ოზაგიან (როსტ., ღამბ.).; ქეგლი.

ოზუნან - თავისთავად, უნებურად. ოზუნან არაფერი იქნება.

ოლქა - ქვეყანა, მხარე. ოლქა მაიარა, ახირი ვათანში მოვდა. ოლქაი (აზ.ოლქა) - ღამბ.

ორთა - შუა, საშუალო. ერ ორთა ბოიულუ მინმეერი.

ორუში - საძოვარი. აყდრი ობაი ზროხას ორუში არ აქო. ორუშ (აზ.ორუშ) - როსტ., ღამბ.

ოქსი - ექვსი. ოქს ყარფუზი იყიდე. ოქს (ღამბ.).

ორფოთოლა - ახლად ამოსულ ლობიოს, კიტრს როცა ორი ფოთოლი აქვს. კიტრი ჟერ ორფოთოლა ქნილა. ორფოთოლაი (როსტ., ღამბ.).

ორლობე - ორლობე, შუკა. ორლობეში შამხტო მამიდა. ორლობეი (როსტ., ღამბ.).

ორყათი - ორად გაკეცილი. დრშაგი ორყათი ქენე. ორყათ (როსტ.).

ორყურა - თიხის ჭურჭელი, რძის პროდუქტების შესანახად. ორყურაში წრლა მაქონ ჩადედებული. ორყურად (ღამბ.); ჯან.

ორყურიან ქობი//ორყურა ქობი - დიდი ორყურიანი ქვაბი. ორყურა ქობი დაადგი

ცეცხზე. ორყურიან ქობ (როსტ.); ორყურად (ღამბ.) ჯან.

ორჩაკიან ნალარა - ორი ჩიკით საკრავი ნალარა. ორჩაკიან ნალარა დოუკრეს. ორჩიკიან ნალარად (როსტ.).

ოსსათ//ოჰსაათ - იმ საათშივე, მაშინვე. გაგებითავ ოსსათ მოვდა. ოსსაათ, ოჰსაათ (აზ.) -ღამბ.

ოუგიოუქა - იხ. ოგი.

ოღლუშალი - ბავშვები. სრუ ოღლუშალი წაიყონა. ოღლუშალი (აზ.)- ღამბ.

ოღრაში - უსინდისო, ნამუსგარეცხილი. ოღრაში გუშინ დაიმალა.

ოღულ - შვილო. ოღულ მე შენთუნ გებნები.

ოყრაყი - დიდი ტანის, უშნო ადამიანი. სახლი კართან ერ ოყრაყ რაიმე იდგა.

ოხახდერა - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

ოხახდერა-ჩაი - მდინარე, ჩაედინება თალა-ჩაიში.

ოხლული - ცომის გასაწელი ჯოხი. კორთეზე ნაქნარ ოხლული მამიღი.ოხლუხ, ოხლოხ, ოხლულ (აზ.) - ღამბ. როსტ. საგორავი (მენთ.).

ოხშარი - მსგავსი.თავიბეი ოხშარ ინსანი მაიყონა.

ოხშრიანი - შესახედავი. კაი ოხშრიან რაიმერი.

ოხხაი - გეთაყვა. ოხხაი ჩემ ბალა ხარ, აქ მოი. ოხხად (როსტ.).

ოჰდალული - ვალდებულება. ოჰდალული არ ოვღია. ერდელიგ (აზ.).

ოჰტასინა მოსლა - მოსვენების დაკარგვინება, ჯავრის ამოყრა. არ დაიჟერევ მაგი ოჰტასინა ვერ მოხოლ. ოჰტად, ოჰტად,ოჰტასინა (აზ. ოჰდა), ოჰტაში (ოჰტასინა) მოსულად - ღამბ. - ოხტი (მენთ.).

პ

პაგონი - სამხრე. პაგონი აქონ უხარიან.

პაკპაკა - ფეხსაცმელი ბავშვის ენაზე. ბაზრით შენთუნ პაკპაკა ვიყიდე. პაკ-პაკ (მრ. პაკიევ, პაკევ) -ღამბ.

პალანი -ტვირთი. ჟერ შენთუნ ვირი პალანი არ დოვდიაყე.

პალო - წაწვეტებული მსხვილი ჯოხი. პალო დაჰსო მიწაში. მცირე მანა.(საბა).

პანკლიანი - უსუფთაო, ჭუჭყიანი. პანკლიანი გაქითებულ მინ შაჰჭამს. პანკლიან (როსტ., ღამბ.); ჯ,ან.

პანტა ვაშლი - მინდვრის ვაშლი, მჟავეა არ იჭმევა. ჩემ თხილევში ორ ზირ პანტა ვაშლი მაქონ მააჭრელი.

პანტასავი ჰყრია - გადატ. პანტისებურად ძალიან ბევრი ყრია. პანტასავი ეყარნენ პოლზე. პანტასავი, პანტასებრა (ღამბ.).

პაოსკა - უწყება. ჯ,ერ ასკრი პაოსკა არ მოსულა.

პარაოზი - ორთქმავალი. პარაოზით წავდა თიფლისში.

პარახოტი - გემი. პარახოტზე არ დამჟდარვარ. პარახოტ (რუს.) - ღამბ.

პარევ-პარევ - ფარულად, მალვა-მალვით.რა ტურასავი პარევ-პარევ მოჰდი. პარევ-პარევ (ღამბ.).

პარკი ლებუა - ლობიოს ჯ,იში.პარკი ლებუა არ დამითესია.

პარკ-პარკ - პარკივით მსხვილი და მრავალი. ზეიტყენ პარკ-პარკ თუთა იყო. პარკ-პარკ - მსხვილ- მსხვილი (ღამბ.).

პარკობანდელ სხალი - მსხლის ჯ,იში, რომელიც აბრეშუმის პარკობისას მწიფდება. პარკობანდელ სხალ მოწევაში მოი.

პატა - მოფერებითი მიმართვა. გადატ. ითქმის პატარძალზე. ჩონსა დიდ აჟდრელ ემინათ პატა მოსულიყო ყონალა, წაი პატა დოვზახე ჩონსა მოუდეს. პატაჲ - ბიცოლა (შდრ.ზალაჲ) - როსტ. პატაჲ -ძმის ან ბიძის ახალმოყვანილი ცოლი (ღამბ.).

პატამორჩა//პიწამორჩა - ცოტა დააკლდა, კინალამ. ერაგე მიჰლავდა პიტა მორჩა არ გოგლაჯა,სხლით პიწა მორჩა არ ჩომოვარდა. პატა მორჩა იხ. პიწა მორჩა (როსტ.). პატა მორჩა (პატაჲ ჩევის), პიწ(წ)ა მორჩა - ღამბ.; პატა მორჩ (ჯ,ან.); ჩუბ., მენთ., შან. ვაჟა III; გიგ., თოფ., ქავთ. (თუშ.); პატა იქვე (კახ.-ქიზ.).

პატარზალი - პატარძალი. გადატ. ლამაზი. პატარზალი მეშინით მაიყონეს, პატარზალივი მოკმანზულა. პატარზალ (როსტ.).

პატატანები - პატაშვილების საგვარეულო

შტო სოფელ ალიაბადში.

პატახან//პატახანსუკან - ცოტა ხანს, ცოტა ხნის შემდეგ.პატახან ელოდე, თუ არ მოუდა მოი, პატახანს უკან ისიც მაასულია. პატახან - ცოტა ხანს (-პატარ ხან, პატარხან-ხუბ.); პატა ხანს უკან (ღამბ.); პატახან-მცირე ხანს, პიწახან-ზე მეტი დრო (როსტ.).

პატრა - პატარა, უმცროსი. პატრა ჟოხი მამიტანე. პატრა ქალი გომოვდა. პატრაჲ (როსტ., ღამბ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (მესხ.); ჯ,ან..

პატრა დროზე//პატრა დროითავ - პატარაობიდანვე. პატრა დროზე დიახ ნაჩაღოვდა.პატრა დროიჲთავ ლამაზი იყო.

პატრა დროზე, პატრა დროითავ (ღამბ.); ჯან., პატრა - გიგ., თოფ., ქავთ. (მესხ.).

პატრა მუცელ - კუჭის ქვემოთა ნაწილი. ფინთა ტკივა პატრა მუცელი.

პატრა ჟურაბაკურა - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

პატრა-პატრა - პატარა, მცირე, უმცროსი, დაბალი. პატრა -პატრა მოჰჭერე, ერ პატრა მეც მემეცე, პატრა ქალი გათხოუდა. ჰეგი ჩემზგან პატრა არი.პატრაჲ (როსტ., ღამბ.).

პატრა ენა - ნაქი. პირი მაგრა გაახი პატრა ენა გომოჩდეს.პატრა ენაჲ (როსტ.).

პატრა თითი - ნეკი თითი. პატრა თითი მეეტანა ქოთუქში. პატრა თით (როსტ.).

პატრა ნალარა - პატარა ნალარა. პატრა

ნალარას უკრენ. პატრა ნალარაჲ (როსტ.).

პატრონი - ვაზნა. პატრონი ჩადო თოფში.

პატრონდავსილი - წყევლა ერთგვარი. ბევ ვეზებე პატრონდავსილი ვერ ვნახე.

პაშტა//პაშტა ხანი - საკმაო, არა მცირე, კარგა დიდი. პაშტა გზა გავარეთ, მემრე მითხრა, პაშტა ხანი ველედეთ, არ მოუდა. პაშტაჲ - პატაჲ-ზე მეტი, ბოვრ-

ზე ცოტა (როსტ.); პაშტაჲ - არაცოტა; პაშტა ხან - დიდი ხანი (ღამბ.); პაშტა ხანი (ჩუბ.); ჯან., მაის., გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.), იქვე (მესხ.), ერთი

ქრთილის მარცულის წონა (საბა; ჩუბ.).

პაცი ქნა-აკოცე! ეტყვიან ბავშვს.პაცი ქენ, ჟან ოლულ პაცი ქენ! პაც (როსტ.); პაჩი (მენთ.).

პაჭარ - ლარ - სოფელ ილისუს ერთერთი უბანი.

პეპელა - ცხვრის ავადმყოფობა. სენია ერთგვარი. ზროხაი ფურტზე პეპელა დაჰყრია. პეპელაი (როსტ.), ღამბ.; მენთ. ჭინჭ. ხევს.

პილან-პილანობან - თამაშია. ერთი წრის ბავშვი გარბის მეორე წრის ბავშვებისაკენ და ცდილობს მოწინააღმდეგის რკალის გარღვევას, თუ ვერ გაწყდა იგი იქვე რჩება ე.ი. ტყვედ რჩება. პატრა ქნაში ჩონ პილან-პილანობას თამაშოვდით.

პლენ-პლენ თამაშოვაჲ (ღამბ.); პლენაობაჲ (ხუბ.).

პირა - განაპირა. წყლი პირა ნაქნარ მინდორშია. პირაჲ (როსტ.).

პირაობა - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

პირაკუნა - პირს არაფერს დააკარებს. პირ აკუნა, რაიმე არ ჭამა.

პირიანი - ურცხვი. კაი პირიან რაიმეერი.

პირ-პირ -კიდე, ნაპირი. ხევი პირ-პირ წაი პიტნა დაკრიფე. ნაპირ-ნაპირ (როსტ.)-ღამბ.

პირ შაკრაჲ - შელოცვა. პირუტყვის

დაკარგვისას, ნადირმა რომ არ შეჭამოს, შელოცვას კითხულობენ, რის შემდეგ მგელი ამ საქონელს პირს არ დააკარებს. ჟანავრიბეჲ პირ შაკრა იცოდნენ.

პირ დაჰწოვს - ფიგურ გამოთქმა, როცა არ უნდა სხვისთვის საჭმლის გამეტება.პირ ჰწოვს, მაგა ჩონ შიჭმელი პირ დაჰწოვს.

პირ მოკუპრა - გაჩუმება, ხმის ჩაწყვეტა. პირ კუპრავს, დაინახია, როგო პირი მოკუპრა.

პირმაგარი - ურცხვი, მოურიდებელი. პირმაგროვს ერ ეგე პირმაგარია, რაიმიზგნი არ სცხენიან.

პირი მოჯდა - პატარძლისთვის პირბადის ახდა. ზალი პირ მანავად დღეს არ დამიზახეს. პირ ჩომოჯდი (ღამბ.); შან. რეც.

პირზე გომოსლა - პირზე დადგომა, პირში წარდგომა. გაიგია, რამაზან ბიზა სუდში პირზე გომოსულა. პირზე გასულაჲ , გომოსლაჲ (ღამბ.); პირს გგმოსლაჲ (როსტ.); პირს გომოვდა. ნიღაბი აიხადა, თავის საქციელის აღარ სცხვენიან (ჯან.).

პირზე მიწა დააყრელო - წყევლა. ჩხუბის დროს, ერთი მეორეს ეუბნება. შენამ პირზე მიწა დეგეყრება-ო.

პირზე წყალი არ აქო - უსინდისო, უსირცხვილო ადამიანი. მაგა პირზე წყალი არ აქონ, სრუ რაიმეს ჩიდის. პირზე წყალ არ აქ (როსტ., ღამბ.); ჯან.

პირპილი გუდა - გადატ. ძალზე ნერვებმოშლილი, ანჩხლი ადამიანი. ცარიალ პირპილი გუდაარი.

პირსალმო - შებინდება, სალამოს პირი. პირსალმოითავ ყონალა წეველეთ. პირსალმოჲ (ღამბ.); ჯან.

პიჩიგელი - მდინარე. ჩაედინება ალაზანში.

პიწწა//პიწამორჩა - პაწია, პაწაწა, სულ ცოტა დააკლდა, კინალამ. ერ პიწწა ქონი მინდა პურთან შეჭმელა, ნაგახტან წაიქცივა, პიწამორჩა არ მოკდო. პიწწაჲ, პიწაჲ, პიწიწაჲ (ღამბ.); პიწა მორჩა, პიწიწაჲ (ჯან.); პიწა (ჟღ.).

პირქე დაამარხელო - წყევლა. შენამ პირქე დაიმარხები.

პლურწვა - ტუჩების კუმვა, პრანჭვა. პლურწავს, შაჰხე, როგო პლურწავს ტუჩებს.

პრაკუნა - ბაკუნით მოსიარულე. პრაკუნა ქალი ჩონსა იყო. პრაკუნაჲ (როსტ.).

პრაწა-პრუწი - ტკაცატკუცი. ჩითი გახევაში პრაწა-პრუწი ხმა კეჰთევა.

პრაწუნი - ხეტიალი, თრევა. პრაწუნოვს, შენ რაიბე აქა-იქი პრაწუნი იცი. პრაწუნ (როსტ., ღამბ.).

პრობი - სინჯი. პრობავს, პრობი ქენე, მემრე წაიღი.

პონჭინები - პოჭიაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

პოჭკა -კასრი. შეკვრა, დასტა. ერ პოჭკა ქალამი დააგა, ერ პოჭკა თეთრი მიჰცა.

პოჭკა -კასრი (ღამბ.).

პულიმოტი - ტყვიამფრქვევი. ასკარში მე პულიმოტჩიკი ვიყავე.

პური გაჰწევა - თონეში მიკრული პურის გამობერვა ჩასავარდნად.პური გაიჰწივა, ჰეგინ ქენე პური გაიჰწივა ჩაავარდნელა. პურ წასულაჲ - ცომის ქვევით ჩაწევა (როსტ.).

პურ დფორება - პურის დაობება. დფორებული პური ზაფხულში დფორებულ პური არ იჭმება.

პურ გაჯეჩა - პურის გატეხვა. პურ ვეჩავს,ჟერ შენ გაჯეჩე პური, მემრე ჩონ. პურ გაჯეჩინევაჲ - სუფრაზე ჭამის დაწყებამდე მასპინძელი შოთ პურს დაიჭერს ორი ხელით და სათითაოდ ყველას მოატეხვინებს ღმერთო შენ -ის დაყოლებით (როსტ.).

პურ დავდა - თონიდან გამომცხვარი პურის ამოღება. პურ ვდის, ჟერ პური არ დამივდია. პურ დავდაჲ (ღამბ.).დახდა - გიგ., თოფ. ქავთ. (თიან.).

პურიგული - გამხმარი პურისაგან დამზადებული კერძი. პურიგული გამიქითიებია შუადღიბეი.

პურიმა - ფიცილია პურზე. ეი პურიმა მე არ მიქნია. პურიმა (როსტ.).

პური ტილი - მწერი, უჩნდება ხორბალს. პურ ტილი დაჰყრია.

პური ყუა -პურის გვერდითი კიდე. პური ყუა დიახ მიყუარს.

პური წორი - ლავაშის წვერი. პური წორი მაივეჩა.

პუწუწ ქნა - იგივეა, რაც მოწუწუნება, ე. ი. ლუტუნი. პუწუწ ჩიდის,ნაგახტან პუწუწ უყო, ისიც გადახტა. პუწუწ ქნაჲ (ღამბ.).

პუჭპუჭი - მეტისმეტად ცხიმიანობა. ჰალვაში ქონი პუჭპუჭოვდა.

პწკალი - ძარღვი.მინდორში ნაქნარ ლებუას ჟერ პწკალი არ მივცია.წკალ -ნ. ჭკალ. ჭკალ, ჩკალ, წკალ - ბრჭკალი (ლობიოსი, კიტრისა, საზამთროსი, გოგრისა, ვაზისა და მისთანათა). წკალ (ჯან.), პწკალი (მენთ.), ბრჭყალი, ჰჭყალი ვენახისა (წერ.).

ჟ

ჟაარი ტარი - გრძელი და ნემსივით წაგრძელებული ჩხირი რკინისა.ჟაარი ტარი გაივეჩა. ჟაარი ტარ (როსტ.), იხ. ჩუბ. ჯარისტარი, მენთ. ჯარატარი.

ჟაან - შენი ჭირიმე. გრხრწები, ჟაან გებნები, ერჟა მოი. ჟაან, ჟან (აზ. ჯან.)- საალერსო მიმართვა (როსტ.); ღამბ., ჯან.

ჟაანამ//აჰანამი - ჯანდაბა. წაი ჟაანამში, ნუ მოხოლ. ჟაანამ - საიქიო (როსტ.).

ჟაბინები - ჯაფიაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ჟაბირი - ჯებირი, ზღუდე. ეზო- ყურეს ჟაბირი შამაავლო. ჟაბურ (როსტ., ღამბ.).

ჟაგი - ჯაგი, ჩირგვი, ხის შტოები, კიტრისა და პომიდვრის ასაკრავად. ყოროღით ჟაგი მაქონ მააღებელი. ჯაგ (როსტ., ღამბ.). ჯერჯი, ჯაგი (ჯან.); ჯაგი - წვრილი ჩირგვი (საბა); მომაღლო ჩირგვი, დაბალი მცენარეები ბუჩქად (ჩუბ. ქეგლი); ეკლებიანი ბუჩქი (შან. ვაჟა III, ქავჯ.), პატარა დაბალი ეკლიანი ჩირგვი - გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.). ბუჩქი - იქვე (კახ. ქიზ.); ჯაგ - ჯუგი (ჭინჭ. ვაჟა). ჯაგი - წვრილი, უსწორმასწორო ტოტების შეშა (ქეგლი.).

ჟაგი დასმა//ჟაგი ჩაყრა - ჯაგის დარგვა. ჟაგს უსობს, ჟაგი დასმასუკან მოუდა, ჟაგი ჩაყარა, წავდა. აფიჩხად - ფიჩხის ჩარგვა ბოსტნეულის ძირში, რომ არ წაიქცეს (როსტ.). შდრ. შაფიჩხაი.

ჟაგი კიტრი - ჟაგზე ასაშვები კიტრი. ჟაგი კიტრი არ ჩამიყრია. ჟაგი კიტრ (როსტ); ჟაგურ კიტრ (ღამბ.).

ჟაგი ლებუა - სარის ლობიო. ჟაგი ლებუა იყიდე, კაისა. ჯაგი ფაყლად (როსტ.); ჟაგურ ფაყლად (ღამბ.).

ჟადუი ქნა - ჯადოს გაკეთება.მოლას ჟადუ დაწერინა, მაგიბეი ჟადუ უქნიაყე. ჟადუე (აზ. ჯადუ, ჯადი)- ღამბ.; ჯადო (შან. ვაჟა III).

ჟავაბი - პასუხი. მე ჟერ მაგიბეი ჟავაბი არ მითქომ. ჟაბაბ (აზ. ჯავაბ)-ღამბ.

ჟავაბდარი - მოპასუხე. მაგაზე ჟავაბდარი მე ვარ.

ჟავაბ უბრუნევს - უპასუხებს, სიტყვას უბრუნებს.შაჰხე, როგო ჟავაბ უბრუნევს. ჟავაბ უბრუნევს (ღამბ.).

ჟავანა - მჟაუნა. მინდრით მამამ ჟავანა მამილა. ჟევანაე, ჟავანაე (როსტ., ღამბ.); ჯან.

ჟავანი - ახალგაზრდა. ჟავან ინსანი მამკდარა.

ჟავე//ჟავე-ჟატრაყი//ჟავე- ჟაყო - ტომატი, მჟავე. მეტისმეტად ამჟავებული. წელს ჟავე არ მაქონ, ჟავე წრლა მის რაშ უნდა, წრლა ჟავე-ჟატრაყი ქნილა. ჟავეე, ჟევე ჟატრაყ, ჟევე ჟაჯოი (როსტ.); ჟავეე, ჟავე-ჟატრაყ (ღამბ.). ჯან.

ჟაზა - ცოდვა. რა ჟაზაც აქო მაივადს.

ჟალაღი - ნამყენი, ნაწილი. ბითოვ ეზოში ჟალაღი ჩოუყრია, ერაგე ქენე ჟალაღი არ იქნოს. როსტ., ღამბ.

ჟალღა - ნამყენი თუთა. მეჰტიმ ჟალღი ზირი მამცა, ეზოში ჩავდგი. ჯალღაე (აზ.ჯალღა) - ღამბ., როსტ.; ჯალღა (მენთ.), მაყ.

ჟალაღ თხილი - თხილის ჯიშში. ჟალაღ თხილი ცოტაარი.

ჟალღება - მყნობა. აჟალღევს, ვაშლი ჟალღება მინდა.

ჟალღევაე (როსტ., ღამბ.).

ჟალაღ ბალი - ნამყენი ბალი. ჟალაღ ბალი ვიყიდე ბაზრით. ჟალაღ ბალ (ღამბ.); შან. რეც.

ჟალღი კუკური - თუთის კვირტი. ჟა-

ლი კუკურ ქნაში შეენცნევა განედლება. ჟალი კუკურ (როსტ.).

ჟამაათი//ჟამაათურა - ხალხი, ჯგუფურა. ქორწილი ჟამაათი ა შაჰყარა, ჟამაათურა ჩაატარა (როსტ.).

ჟამლინები - ჯამლიაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ჟანავარი - მგელი. მინდორში ერ ჟანავარი შამხტო. ჟანავარ (აზ.) - ჯანგ., იმნ.

ჟანავრინები - მგელაძეების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ჟანავრიბეი ყბი შაკრა - მგლის პირის შეკვრა. ზროხაი დაკარგაში ჟანავარ ყბას უკრენ. ჟანავრი ყბაჲ შაკრაჲ (ღამბ.); კბილის შეკვრა (კირ.); კბილის შაკვრა, მგლის პირის შაკვრა (მენთ.); ნადირის (მგლის და მისთ.); პირის შეკვრა (ქეგლი. კაიშ.).

ჟანაზა - ცხედარი. ჟანაზა წაიღეს.

ჟან გოო - ქალების ერთმანეთშორისო მიმართვა. ჟან გოო, ჩონსა მოი კაისა. ჟან გო (ჯან გო!) -ქა! (ღამბ.).

ჟანათი ვაშლი - წითელი ფერის ვაშლის ჯიში. ჟანნათი ვაშლი მამიღი. ჟანნათაჲ ვაშლ (როსტ., ღამბ.).

ჟანფარა - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ჯანჟალი - შეთელილი, გადახლართული ძაფი, ამბავი. ერ ჟანჟალ გორგალი მამიღა გაამაგებლა, დიახ ჟანჟალ საქმეერი. ჟანჟალ (აზ. ჯანჯალ) - დაბუდნული და შეთელილი ძაფი (როსტ)., ღამბ.

ჟან - ჟიგარი - ახლობელი, ნათესავი. მაგი ჟან-ჟიგარი მე ვარ.

ჟანსუზი - გამხდარი, სუსტი. ერ ჟანსუზ რაიმეერი.

ჟატრაყი - ძალიან მჟავე. პირზე ვერ წაიღევ ჟატრაყია. ჟატრაყ, ჟატროყ (ღამბ.).

ჟაჰნათი - სამოთხე. კაი ინსანი იყო ჟანათში საქნია. ჟაანათ, ჟანნათ, ჟაჰნათ (აზ. ჯანნათ) -ღამბ. ჟანნათი (შან.. რეც.), ჯენნეთი -გიგ., თოფ. ქავთ. (აჭარ.) ჯანნათ (როსტ.).

ჟაჰნამი - ჯოჯოხეთი, ჯანდაბა. ჟაჰნამში წავდეს, სადაც უნდა წავდეს. ჟაანამ, ჟაჰნამ, ჟაჰანამ, ჟაჰანნამ (აზ. ჯაჰანამ) ღამბ., ჯანამა (ქავჯ.).

ჟანი -სული, სიცოცხლე. მაგიბეი ჟანი მიჰცა.

ჟანსუზი - უღონო, სუსტი, გამხდარი. ჟანსუზ ჰეივანი დაკლა არ ღირს. ჟანსუზ, ჟანსუზოვაჲ (აზ. ჯანსიზ) - ღამბ., როსტ.

ჟაფა - ჯაფა, მძიმე შრომა. მუშაობა ჰამან ჟაფაარი. ჟაფაი, ჟეფაი (აზ.ჯაფა) -ღამბ., როსტ.

ჟაჰრა - ჯარა (ძაფის სართავი ხელსაწყო). ჟაჰრაითი ფაროს ვასტავდით. ჟაარაჲ,

ჟაჰრაჲ ღამბ., როსტ.; ჯარა (ჩუბ.)

ჟგლომი-ჟგლომი - მუჯლუგუნის წაკვრით.ჟგლომი-ჟგლომი წაიყონა. ჟგლომი-ჟგლომი (როსტ.).

ჟეიზი - მზითევი. ქალიბეი ჟეიზი არ გამიჰწორებია. ჟეიზ, ჟეჰიზ (ღამბ., როსტ.); ჯანგ. ჟეიზი - გიგ., თოფ., ქავთ. (ჯავახ.).

ჟეიზი ურემი - მზითვის ურემი. ჟეიზი ურემს ჟერ არ მოუწევნია. ჟეიზი ურემ (როსტ.).

ჟეირანბულალი - ჟეირანის სახელობის წყარო სოფელ მოსულში.

ჟერგა//ჟერგა-ჟერგა - მწკვრივი, რიგი, მწკვრივად. პამიდრი შითილი ჟერგაითი ჩადგი. ჟერგაი (აზ.). - ღამბ., როსტ.

ჟეჰილი - ჯეჰილი, ახალგაზრდა. ჟეჲჰილ კაცი იყო. ჟეჰილ, ჟეილ (როსტ.).

ჟიზი გაყონა - იხ. გაწყოტინება.

ჟიდა - ხიშტი. დევ ჟიდა შაჰცა მუცელში. ჟიდაჲ (ღამბ.). ჯიდა (ქეგლი.); კირ.

ჟილავდარი - ქორწილში ქალის მხრიდან გაგზავნილი საპატიო კაცი სასიძოს ოჯახში. შაქირაი ქორწილში ჟილავდარი მინ იყო?ჟილავდარ (აზ.) - ღამბ. შან. რეც.; ჯელვარდ (ედილი); ჟილავდარ - ცხენის წინ აღვირის დამჭერი (როსტ.).

ჟილი - ქვაფენილი. ცემენტში აზელილი ქვიშა ან კირი. პადბალში ჟილი დავასხი. ჟილ (აზ. ჯილა)-ღამბ., როსტ. კირის სითხით სქლად მოლესულობა სხვენისა (ჯან.). ჯილა - გაელვარებული (ჩუბ.).

ჟიმჟიმახი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

ჟინაიათი - დანაშაული. მაგა ჟინაიათი არ უქნია.

ჟინიანი - ჭკვაზე შეშლილი. ჰეი ჟინიანი რაიბე მამიყონე? ჟინიან - ავი სულისგან, ეშმაკისაგან შეპყრობილი, ეშმაკეული, ჭკვაზე შეშლილი (ღამბ.).

ჟინჟირი - ჯაჭვი, ძეწკვი. კამეჩი ჟინჟირით დაამბი. ჟინჟირ (აზ. ჯანჯირ) - ღამბ, როსტ. შან. რეც.; ზინჯირი (ჩიქობ.); ჯინჯილი - გიგ., თოფ., ქავთ. (აჭარ.); ზენჯილი - იქვე (იმერხ.)., ძიძ. (იმერხ.); ზენჯირი (ნიჟ.).

ჟიჟნაყი - დაჟეჟილი და მარილით შეზავებული ხილი. შუნდი ჟიჟნაყი დიახ კაია. ტყიმლი ჟიჟნაყი მიყუარს. ჟიჟნაყ, ჟიჟნაყ გადენაჲ - გადატ. ძალიან გაწვალება, ცემა (როსტ.). ჯან. ჯიჟნაყ (შინამრეწ.).

ჟინჟღლავს - ცუდად წვიმს. ჟერ ცოტა-ცოტა ჟინჟღლავს.

ჟინში//ჟინშიანი - ჯიში, მოდგმა, ჯიშიანი.მაგათ ჟინში ომოწყდეს, ჟინშიან ზროხა ვიყიდე ბაზრით. ჟინს (აზ. ჯინს) - ღამბ. ჯინსი, ჯინსი (ჩუბ.); ჯინში (ქეგლი).

ჟინჭოლა - ჭიანჭველა. ჩემ მამა დიახ კაი კაცი იყო, ნამზინარ ჟინჭელას ფეყს არ დააბუჭევდა.. ჟინჭოლაჲ -(ღამბ., როსტ.). შან. რეც.; ჭიანჭველაჲ (უთურგ.), ჭიანჭველა - გიგ., თოფ. ქავთ. (იმერ.).

ჟინჭარი - ჭინჭარი. ჟინჭარი ომოსულა

ჩონ დილიგში. ჟინჭარ (ღამბ., როსტ.) ჯან. მაყ.

ჟინჭარი გირცი - ჭინჭარისაგან დამზადებული საჭმელი. ჟინჭრი გირცი გამიქითა. ჟინჭრი ქათა (ღამბ.).

ჟინჭრი დედა - ჭინჭრის დედა. ჟინჭრი დედა დაკრიფე. ჟინჭრი დედაი (ღამბ., როსტ.); ჭინჭრის დედა (მაყ., საბა), ჯინჭრის დედა (ჩუბ., ერისთ., მენთ.).

ჟიჟიმი - ჯეჯიმი, ზოლიანი ქსოვილი. უწინ ჟიჟიმევ ვაგევდით.ჟიჟიმ, ჟეჟიმ (აზ. ჯეჯიმ) - ღამბ., როსტ.; შან. რეც.; ჯეჯიმი - სახეებიანი ნაქსოვი, ჭრელი სახალათე ქსოვილი (ჩუბ.).სიგრძივ ზოლებიანი ნაქსოვი (მენთ.); მატყლის უხეშად, მსხვილად ნაქსოვი დასაგები - გიგ., თოფ., ქავთ. (ჯავახ.); ჭრელი და ზოლებიანი ფლასი კედელზე გასაკრავად, ლოგინზე გადასაფარებლად და სხვ. იქვე (ფშ.)

ჟირიმი - ჯირიმი, დიდი ნაჭერი. ერ ჟირიმი მამიჭერე. ჟირიმ (როსტ.), შდრ. საბა, ჩუბ. - ჯირიმი.

ჟის - ზის. ჟის და ადგილით არ იზრის. ჟის (როსტ.).

ჟიფტა - მტკიცედ, მაგრად, მჭიდროდ. კარგა ჟიფტა დაწყო შიშა. ჯიფტა (ღამბ., როსტ.).

ჟილა თაიაჩუ - სათივეს შუაზე დასობილი მაღალი სარი. სათივეს თაიაჩუ გოვქითე კაისა. ჟილაი - საქონელი, რომელსაც წინწაწვეტებული და წინ წამოშვერილი რქები აქვს (ღამბ.). ჟირა (ალიაბ.) - იხ. თაიაჩუ (როსტ.).

ჟილარა//ჭილარა - თხელი, სიფრიფანა ქაღალდი. ჰაივასქათა ჟილარაში შახივე. ჭილარა (როსტ.). ჟილარაი ნ. ჭილარაი (ღამბ.).

ჟილირი - ვიწრო ბილიკი. მე ჩემ ჟილირით ვეტარები, შენ შენ ჟილირით წაი. ჟილირ (აზ. ჯიგირ). -(ღამბ., როსტ.).

ჟილო ღელე - ღელე სოფელ კახში.

ჟლაგო - არა მჭრე იარაღი. გამხდარი, ჯაგლაგი საქონელი. ჟლაგო დანა არ ჰჭრის, ჟლაგო ჰეივანი იყო.

ჟრაყუნი//ჟრახუნი - ჩრახუნი, ჟღარუნი, ჯახუნი. ჟრაყუნოვს, კარი ჟრაყუნი ჯმა გავგი, მეველე. ჟრახუნ, ჟრაყუნ, დაჟრაჯუნევად (ღამბ.).

ჟოდი - ხეშეში, ხისტი, ჯიუტი. ჟოდ ნაჭერი იყო არ მემეწონა. ჟოდ ინსანია. ჟოდ (ღამბ., როსტ.).

ჟოვდანა - ქსოვილის სახეობა. ჟოვდანაი პერანგი შამიკერა. ჟევდანად (ღამბ., როსტ.).

ჟომარდი - ხელგაშლილი, მარდი. ჰეგი დიახ ჟომარდია. ჟომარდ (აზ..) - ღამბ; ჟომარაი - ჯომარდი, მარდი, ყოჩაღი, გულადი (როსტ.); ჯომარდი- მარდი, ყოჩაღი, გულადი (მენთ.); გულადი,

ყოჩაღი, ჩაუქი, ქველი (ქეგლი.); ქველი (საბა); მხნე, შემმართებელი (ჩუბ.); ძიძ. (რაჭ.).

ჟონგა - ახალგაზრდა, ღონიერი ხარი. ერ ჟონგა მამიყონა. ფშაურში ხარის

ეპითეტია.

ჟორი - ჯვარი. ჯორი. ქეშიშს ხელში ჟორი ეჭირა. ჟორი აქ ალარ არი. ჯორ (ღამბ.). ჯან. ჯორი -გიგ. თოფ. ქავთ. (მოხ.). ქაჯ.

ჟრიკჟრიკ - ლამაზად და მწყობრად ამოსული ჩეთილი. ჟრიკჟრიკოვს, ფარნიკში თუთუნი შითილი ჟრიკჟრიკოვს. ჟრიკჟრიკოვაჲ: ჩიტების ჭიკჭიკი, ჟღურტული. ჟრიკჟრიკი (მენთ.), ააჟრიკჟრიკებს (ქეგლი). თვალების აჭრელება. ჟიკჟიკაი - ბრჭყვიალა (ხუბ.), 3. ციმციმი (ღამბ.).

ჟუანი//ჟეილ-ჟუანი - ახალგაზრდა, მთლად ახალგაზრდა. ფაღირი ჟეილ-ჟუანი მოკდო. ჟუან, ჟუვან - გაუთხოვარი ქალი ან ჯერ ცოლმოუყვანელი ვაჟი. (ღამბ.); ჟუან - ფითრი (შდრ. ჟუვან); პატარა, ნორჩი. იხ. ჟეილ (როსტ.).

ჟუვარი//ჟუარი - მეთვალყურე, მეურვე. მამაჩემი ჰამეშა ჟუვარი კეჰტებოდა.ჟუვარ, ჟუარ (აზ. ჯუვარ) - ღამბ., როსტ. მეურვე (მენთ.), მერუვე, მერუე (ჩუბ.).

ჟუბუე//ჟიბე - ჯიბე. დიდ ჟუბეი დაკერა შარვალს. ჟუბეჲ, ჟიბ (აზ. ჯიბ.)- ღამბ., როსტ. ჟუბეი შან. რეც.

ჟული - რჯული. შენ ჟული სხოორი, ჩემი სხო. ჟულ (ღამბ.). ჯან.

ჟულიკი - თაღლითი, ყალთაბანდი. ნუ ჟულიკოვ დროზე ქენე.

ჟუმა - პარასკევი, მამაკაცის სახელი. ეი ჟუმას თქენსა მოვდი. ჟუმაჲ (ღამბ.,იმნ.).

ჟუმა ნამაზი - მაჰმადიანთა საპარასკევო ლოცვა. ჟუმა ნამაზი არ გადმიყონია.

ჟუმლანები - ჟუმლაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ჟუნტა - სურდო. მამას ჟუნტა აქონ. ჟუნტაი, (ღამბ., როსტ.). ჯან., ცრინტაი (ქაჯ.); ჟვინტი, ჟღვინტი-წვინტლი, ბოტიტის უმცირესი (საბა), ჭვინტი-წვინტლი (ჩუბ.).

ჟუნტა ჯოლა - გართულებული სურდო. ჟუნტა ჯოლა შაჰყრია. ჟუნტა ხოლაი (როსტ.).

ჟუნჟრუნკელა - ჯაჭვისებური ბალახი, საჭმელად იყენებენ. დოვლას ვაქითევ ჟუნჟრუნკელა მამიღი. ჟინჟირალაჲ (ღამბ.). ოშოშა (მაყ.).

ჟუჟუქი - პატარა ნორჩი კიტრი. კიტრ პატრა-პატრა ჟუჟუქები აქონ. ჟუჟუქ (როსტ.); ჟუჟუქ -2. ღამბ.).

ჟუტი - ფურთხი. ჟუტი მაიწმინდა. ჟუტ (ღამბ., როსტ.). შდრ. საბა. ღუჟი ჩუბ. ჯან.

ჟულაბი შატანა სიტყვის მიწვდენა. ბითოვ ღამე ჟულაბი შატანა ვერ მახერხა.

ჟულაბი დაბრუნება - სიტყვის შებრუნება. ჟულაბს უბრუნევს, დედამთილ ჟულაბ უბრუნევს. ჟულაბ - სიტყვა (როსტ.). ჯავაბ დაბრუნევაჲ (ღამბ.).

ჟულაბი ატანა - სიტყვის ჩამორთმევა, დათანხმება.ჟულაბი აიღა, ჟულაბ ატა-

ნასუკან საქმე ჰადულია. ჯულაბ ატანაჲ (ღამბ.).

ჟულაბი დაბასა - შეპასუხება. ჟულაბ დაბასაში მინ დეგეწევა. ჟულაბ დაბასაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჟულაბი დადება//ჟულაბ მიცემა -შეთანხმება, პირობის მიცემა. ჯერ ჟულაბი დოვდიაყე. ჟულაბ დადრვაჲ (ღამბ.). ჟულაბ მიცემარ (როსტ.).

ჟულაბი დალაჯა - სიტყვის შეუსრულებლობა, პირობის დარღვევა. ჩემ ჟულაბი დალაჯა, რა ვქნო. როსტ.

ჟულაბი დავარდნა - სიტყვის მოტანა. ჟულაბ დავარნაში თქი.

ჟულაბი მოჭრა - ლაპარაკის შეწყვეტინება. ინსნიბეი ჟულაბ მოჭრა ნუ იცი. ჟულაბ მოჭრაი (როსტ.).

ჟურა//ერჟურა//რაჟურა//იმიჟურა//სხოჟურა//ჰარჟურა - ჯური, გვარი, ნაირი, ერთნაირი, რანაირი, იმნაირი, სხვანაირი, ყველანაირი. რა ჟურა გელაპარიკო არ ვიცი, ერჟურა უყიდე ორივეს, რაჟურა ინსანია არ ვიცი, იმიჟურა პერანგი არ მიყიდო, სხოჟურა ჩარა არ მქონდა, ჰარჟურა საქონელი მაქო. ჯურაჲ (აზ. ჯურა) - ღამბ. ჯურა -შან. ვაჟა II , ჭინჭ.ვაჟა.

ჟურაბაკურა - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ჟურბაჟური - ნაირნაირი, მრავალფეროვანი. ჟურბაჟურ სალათები მაიღა ჩონ წინ. ჟურბაჟურ, ჟურბაჯურაჲ,ჟურა-ჟურაჲ (ღამბ.); ჯურა-ჯურა (ჭინჭ. ვაჟა).

ჟულაბი - სიტყვა. ერ ჟულაბი არ მითქომ მაგიბეი. ჟულაბ (როსტ., ღამბ.); იმნ.

ჟულაბი თავზე - ყოველი სიტყვის დასასრულს. ჟულაბი თავზე ილანზღებოდა. ჟულაბი თავზე (ღამბ.); ჭინჭ. ვაჟა; ნიჟ.

ჟღალა - ბეჟვა, ჟეჟვა. კომში ჟღალა, მემრე ჭამა.

ჟღირტიალი - მოკაშკაშე, მოელვარე. ჟღირტიალოვს. შახედნაში თოლი ჟღირტიალი გაჰქონდა. ჟღირტიალოვაჲ - ღულუნი (ღამბ.). ჟღირტიალ - ნაკვერჩხლების, ცეცხლის ღვივილი ნიავის შედეგად (როსტ.).

ჟღოლავს - ცუდად წვიმს. ჰალაქი ჟღოლავს ჰეგინ ქენე.

რ

რაათობა//რაჰათობა - მოცალება, მოსვენება. რაჰათობაში თქენსა მაასულივარ. რაათოვაჲ, რაჰათოვაჲ (ღამბ.).

რააჟაბ - რატომ, რისთვის. შენ რააჟაბ მეხელე ჩონსა? ნააჟაბ (აზ.ნაჯაბ) - ღამბ.

რააჟაბ შამსტარხარ - რისთვის გარჯილხარ?რააჟაბ შამსტარხარ მოსულხარ?

რაჲ - იხ. ჰაი.

რაბე//რაიბე - რისთვის, რატომ. რაბე არ მითხარე მაგათა წასლაში. რაბე(თ),

რაჲბე (თ), რაიბეჲ, ჰაბე(ჲ), ჰაჲბე (თ), ჰაბეჲ, ჰებე (თ), ჰებეჲ(თ), რებე(თ), რებეჲ(თ). -(როსტ., ღამბ.).

რადრონჟახ - რა დრომდე. მე რადრონჟახ გელედო? რადრუნჟახ, ჰადრუნჟახ (ღამბ.).

რაზა - კარის გადასაცმელი რკინა. სახ რაზა გოდოუგდი მეველე. რაზა (ი. აბ.).

რაზი ქნა//რაზიობა - თანახმა, თანხმობა. რაზი, რაზიის, ბევ ლაპარიკსუკან რაზი იქნა, რაზიობასუკან ნიშანი

საქნია რაზიჲ (აზ. რაზი). კმაყოფილი, რაზიოვაჲ (ღამბ., როსტ).

რათა//ერ რათა - რამდენი, ერთი რამდენიმე. რათა მეშინ ქუა მავლო, ერ რათაც არ მინდა.რათაჲ, ერ რათა (ღამბ.); რათაი (როსტ.).

რათადენა//რათა ცალი - რამდენი. რამდენი ცალი. რათადენა ცხორი შაუნახო, რათა ცალი დაუჭირო, რათადენაჲ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა-რათა.

რათახან//რათახანს - რამდენი ხანია. მე რათახანია მაგითავი ვერ დამინახავ. რათ(ა)ხან, ჰათ(ა)ხან, რათახან (ღამბ.,როსტ.). რათა ხანია - რამდენი ხანია (მენთ., კირ.).

რაიბეითაც - რისთვისაც. შენ რაიბეითაც წეხელე, მე ვიცი. რაბე(თ)აც, ჰაბე(თ)აც, რაჲბე(თ)აც, ჰაჲბე(თ) -ღამბ.

რაიმსუზი -უმოწყალო. რა რაიმსუზ მიმერი.

რაკრაკოვს//რაკრაკი - ყბედი, ყბედობს, ბევრს ლაპარაკობს. შაჰხე, როგო რაკრაკოვს. რაკრაკოვაჲ, კარკარ, ქარქაროვაჲ, ქარქარ (ღამბ.); ქანქარ - ყბედობა, მიქარვა (ჯან.).

რამ, რამამ - რამე. ჯელცარიალ მიშოვთა?ერ რამ მემეცეთ! რამ, რაჲმ, რაამ (როსტ., ღამბ.), იხ. საბა. ჩუბ. რამ; ჯან.

რამ-მამ - რამე-რუმე, რალაცეები. ერ რამ-მამ თუ გააქითევს წავყონ. რამ-მამ, რაჲმ- მაჲმ (ღამბ.), რაჲმ-მაჲმ (ჯან).

რამქთონ//რაქთონა//რამქთონაც//რამქთონხან - რამდენი, რამდენიც, რამდენ ხანს. მაგა რამქთონაც უნდა ჩოვყარე, რამთონხან ველოდთ, წავდეთ. რაქთონ (როსტ.). რამთონაჲ, რამქთონაჲ (ღამბ.); რამთონ (როსტ.) რამთვენი - გიგ. თოფ., ქავთ. (ხევს.), რომთენი - იქვე (მოხ.), რაქთენი - იქვე (ფერეიდ.), რამთენი, რამდენიმე - იქვე (ქართლ.).

რამქსწორა//რამჰქსწორა//რაქწორა - რამხელა, რამოდენა. დაინახია რამჰწორა გაზდილა. რამჰწორაჲ, რამწო (როსტ.); რამსწო(რ) , რამსწორაჲ, რამ(ს)წო(ს)წორ (ღამბ.).

რანდა - შალაშინი. რანდაითი ფიცარი გარანდა.

რაჟურა - როგორ, რა ჯურისა. ჰეჲ რაჟურა ინსანია არ ვიცი. რაჟურაჲ, რაჟურ, ჰაჟურაჲ (ღამბ.).

რას მევეკები - წინ რად მელობები, მეჩხირები. რას მევეკები, წინაი მამშორდი.

რასტ ქნა - შეხვედრა. ჩონ ნაგახტან რასტ ვიქენეთ. რასტ (აზ.), რასტ კეჰტევ (ღამბ.); ჳანგ.

რაფა - თარო. რაფაზე ნაქნარ ჩიჩაქი მამიღი. რაფა (ღამბ.). საბა., ჩუბ. როსტ.

რაში - რად, რისთვის. ჰაბა მითხა, რაში დაჰხარჟე, თეთრი? რაშ, ჰაშ (ღამბ.), ჰაში - გიგ. თოფ. ქავთ. (ინგილ.) რაშ- ქათმის ჳიში, ბევრ ჭამს, მსხვილ კვერცხს დებს, იშვიათად კრუხდება (როსტ.).

რაშიტანები - რაშიტაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

რაცრაცი - ქანაობა, ტოკვა სიარულის დროს. რაცრაცოვს, დაინახია როგო რაცრაცით მიდის.

რახან//რახანაც - როდის, როდესაც. რახან მიჰდი შაჰარში? რახანაც ჳმას გიყევ, გომოი. რახან, ჰახან (ღამბ., როსტ.).

რაჰათობა - მოსვენება. ნადის ჩიდის, რაჰათობა უნდა. რაჰათოვაჲ, რაჰათოვაჲ (ღამბ.).

რაჰანდი - რეჰანი, შაშპრა. რაჰანდი ჟერ არ დამითესია. რაანდ (როსტ.) შდრ. რააჰანდ.

რაჰანდი წყარო - წყარო სოფელ ალიაბადში.

რებე- -იხ,რაბე.

რეისი - უფროსი, მეთაური. მილიციაი რეისი იყო ჩონსა.

რემენი//ჰემენი - რომელი? რემენი მოგიყონო მითხა! რემენ, ჰემენ, რამენ (როსტ., ღამბ.).

რენგი - ფერი, შეფერილობა. შენ ცხენი რა რენგია.

რეტი//რეტიანი - თავბრუდახვეული, გამოშტერებული, გაოგნებული. ერ რეტიან რაიმერი გაშტერდები.

რეჰბარი//რაჰბარი - წინამძღოლი, ბელადი. ჰეგი მაგათ რეჰბარია.

რიდი - მოკრძალება, მორიდება, პატივისცემა. მაგამ რიდ რაიმე აღარ იცის.

რიზლი//რიზლი დეგენატროს - საკვები, პური. წყევლა. რიზლ ფეყ ნუ აბუჭევ, რიზლი დეგენატროს კაისა. რიწყ, რიწყ დეგენატრასავ! (ღამბ., როსტ.); ჳან.

რიში - დალესტნელი ქალი. რიში მოსულიყო ჩონსა.

რიშხან//რიშხან ქნა//გარიშხნა - დაცინვა, მასხრად აგდება. რიშხან ქნა ნუ იცი. რიშხან, რიშხან ქნაჲ (ღამბ., როსტ.).

როგო - როგორ, რანაირად. შენ როგო მაასლიხარ. როგო (როსტ.).

როკალ დაღ - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე 2849მ.

რომ//რუმ - რომ, როცა. თქენ რუმ არ წახოლთ ვიცივარ. რუმ, ჰუმ, უმ, ნუმ, რო (ღამბ.)., რუმ.(როსტ.); რუმ, რუმე, ომ, ომე, უმ, უმე -გიგ., თოფ., ქავთ. (აჭ.).რო (ქავჳ.); უმ (ძიძ.); ჰუმ - ხომ, ხო (ჳან.).

როგორაა? - როგორ არის? ნაჩალი როგორაა ველარ მეველე. როგორა - როგორ,რატომ (როსტ.).

როგორომ//როგუარა - როგორ, როგორ არა. როგორომ საქმე ფინთაარია? თქენსა როგუარ მუალ, რუგუ არა, ჰუგუ არა - როგორ არა (ჯ.ან.); როგო - გიგ., თოფ. ქავთ, (გუდმაყ., ქართლ.); როგორა (როსტ.).

როჩოგელ, როჭოგელ (დიდი და პატარა) - მთები კავკასიონის ქედზე).

რუა - რვა. რუა მანათა ვიყიდე სკამი. რუაჲ, რუაჲ (ღამბ.); გიგ., თოფ. ქავთ, (ფერეიდან.).

რუბი - საეზოვე მიწის ნაკვეთი. უწინ რუბს ვეზახოდით მიწას.

რუმ - რომ, ხომ. ჰეგი რუმ მოუდა, შენ წეხელე, ჰეი ზროხა შენ რუმ არ გინდა? რუმ, ჰუმ, უმ, ნუმ, რო (როსტ., ღამბ.). ჰუმ - ხომ, ხო (ჯ.ან.).

რუყრუყი - მუცლის გვრემის ხმა.რუყრუყოვს,

მუცელი შერობით რუყრუყოვს.

რუშინები - რუშიაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

რუშფათი - ქრთამი. ჰეგი რუშფათს არ აჰქონს. რუშფათ (აზ. რუშვათ) - ღამბ.; რიშვეტი ძიძ. (იმერხ.).

რუჰ - სული. მაგი რუჰ ჟერაც აქ არი. რუჰსუზი უსიცოცხლო, უხალისო ადამიანი.რუჰსუზა ნუ აქითევ საქმეს.

ს

საანათი - სპეციალობა. მითხა რა საანათი გაქონ? სანაათ (აზ. სანათ) - ღამბ.

საამი - სამიანი. ყმაწილ საამი დოვწერა.სამიჲ (ღამბ.).

საართი - საზღვარი. საართზე გადასლაში დიახ გოწუხებენ. საარათ (აზ. სარჰადდ) - ღამბ. სარათი - სოფლის ახლოს მარჯვედ მდებარე ადგილი, სადაც გადის შინაური ფრინველი, ცხოველი (მენთ.).

საჰარ მუყანი// მულანი - დილის საცეკვაო ჰანგი. ჟერ საჰარ მუყანი არ დოუკრავყე. საარ მუყან - იხ. დილლი მუყან (როსტ), საარი მუყან - იგივეა, რაც დილლი მუყან (ღამბ.).

საბაბი - შეფუთული ლოცვის ქაღალდი. საბაბი კარგა შაინახე არ დაჰკარგო.

საბელი - თოკი, ბაწარი.ერ საბელი მამიღი ვბოი დაბელა. საბელ (ი. აბ.), ღამბ.; საბა, ჩუბ. ძიძ., კეცხ. ხუბ. (ქართლ.);

გიგ., თოფ. ქავთ. (თიან.); ქავჯ.; თხის ბალნის თოკი ცხენის დასაბმელად (მენთ., უთურგ.).

საბანები - საბაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

საბუდარი - კვერცხის დასადები ადგილი.საბუდარი გოუქითე ქათამს. საბუდარ (როსტ.) - იხ. საბა, ჩუბ.

საბურ ქნაჲთექ საბური// ჩუთ საბური - მოთმენა, ერთი დაცემინება, ორი დაცე-

მინება. რა ქნო საბურ ქნა ლაზიმია. თექ საბური მე მაშნიან, ჩუთ საბურ ჩემ

დედაკაც. საბურ მოსულაჲ (ღამბ.); საბური (ჳანგ.).

საბურსუზი - სულსწრაფი. საბურსუზი ნუ ხარ.

საგათორ - მდინარე, ჩაედინება ბელაქან-ჩაიში.

საგულავ დანა - საკეცი დანა.საგულავ დანა ჩაიდო ჟიბეში. საგულავ დანაჲ - ჳაყვა (ღამბ.). ჳან. საკუჭი დანა (მენთ.); საგულავი დანაჲ (ხუბ.).

სადა - უბრალო. ერ სადა ინსანი შამხტო.

სადავრელი - სადაური. სადავრელ ქალ მოჰყონს? სადავრელ, სადაურელ (ღამბ.). სადაველი - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ. თიან. მთიულ.); სადაველი (ქაჳ.); ჭინჭ. ვაჟა.

სადაყა მიცემა//სადაყა გალება//სადაყა დაკლა - მოწყალება, მოწყალების გაცემა, საქონლის ზვარაკად შეწირვა. მე ჰამეშა სადაყას ვაზლევ,სადაყა გაღევა კაი რაიმერი, სადაყა დაკლეს ობაში. სადაყაჲ (აზ. სადაგა)- ღამბ.

სადედი - კვეთი, დვრიტა. წოლას სადედით ვადედევდით. სადიდეჲ (ღამბ., როსტ.). სადედი (მარტ.- იმნ.); დედა (მენთ.). სადომფლე - ჭიის პარკი, რომელსაც სადომფლედ გამოიყენებენ. სადომფლე პარკი ცალკე დაყარე.სადომფლეჲ (როსტ., ღამბ.).

სადრეკი - კიდურების შეერთების ადგილი. ჰერა სადრეკთან გომოჰსულია.სადრეკ (როსტ., ღამბ.).

სადრი - თავმჳდომარე.გაიგია, მაჰმადა სადრი დოვყენებიაყე. სადრჲ (აზ.) - ღამბ.

სადღობელი - სადღვებელი. სადღობელი ჟერ არ შამიდღობია. სადღობელ, სადობელ (ღამბ., როსტ.); სადღობელი (მენთ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ. რაჭ.); ქაჳ.

სავაზირო - ბავშვი, რომლის დასაქმებაც შეიძლება. ყმაწილია ჟერ სავაზირო არ ქნილა. სავაზიროჲ (ღამბ., როსტ.); ჳან. შდრ. საბა : სავაზირო.

სავათ//სავად//სავადიანი - ცოდნა, განათლება, განათლებული. მაგა სავადი მინ მიჰცა, მოსულში სავადიან ინსანი ბეურია. სავათ, სავათიან (როსტ.).

სავათსუზი//სავადსუზი - გაუნათლებელი, წერა-კითხვის უცოდინარი.ერ სავათსუზ ქალი მაიყონა. სავათსუზ (როსტ.).

სავსე - გავსილი. შენ მეშუკი სავსე ქნაში მითხა. სავსოჲ (ღამბ., იმნ.).

საზახ ტარი - გრძელი თითისტარი, რომელზედაც ძახავენ ძაფს. საზახ ტარი წაილა მეზობელმა. საზახ (ღამბ.).

საზეზი - ჭურჭლის სახეხი, რომელსაც ადრე აკეთებდნენ ვაზის ქერქისგან, შემდეგ ყოველნაირ სახეხს დაერქვა. საზეზი, საზაზ, საზოზ (ღამბ., როსტ.); საზაზ (ჳან.).

საზულავი - საძულველი, საზიზღარი. ერ საზულავ ინსანია. საზულავ (ღამბ.).

სათავთხე - უღლის შუაზე გასაყრელი ჯოხი. სათავთხე ჯოხი მოჰჭერე.სათავთხე (როსტ.).

სათივე//სათუე - თივის ზვინი.ბალახი

სათივე დაადგმელა მეზახიან. სათურჲ,

სათუოჲ (ღამბ.); სათივო (როსტ.); სათვეჲ (ჯან.); სათივე (მენთ.); თივის მოსათიბი ან თივის შესანახავი ადგილი (ჩუბ.).

სათითე - კერვისას თითზე ასაცავი ხელსაწყო. სათითე მამიღი კაისა.

სათქმელი - მთქმელი, ნათქვამი. სათქმელი უთხა, მოი. სათქმელ (ღამბ., როსტ.).

სათქმელ რაიმე არა - ისეთია, რომ ენით არ ითქმის. ეიქა სათქმელ რაიმე არა.სათქმელ რაჲმ არა (როსტ., ღამბ.).

სათხელებელი იხ. ოხლული - ცომის გასათხელებელი ჯოხი. კორთეზე ნაქნარ სათხელებელი მამიღი. სათხელებელ (ალიაბ.) -ხ. ოხლულ (როსტ.).

საი - რაოდენობა. მაგამ თავი ცხორი საი არ იცის. საჲ (როსტ.).

საისუზი//საისუზ - ჰესაბსუზი - ურიცხვი.საისუზ-ჰესაბსუზ ფარა აქონ. საია - სადა, უბრალო. საია ჩითი მიყიდე, კაისა. საჲა (როსტ.); საჲაჲ (ღამბ.).

საიაღ -ვით, მსგავსად, ნაირად, მაგგვარი. ერ საიაღ ჩაატარე ქორწილი. საიაღ (როსტ.). ჰენგე საიაღ ვარ-დევლათი არ მინდა. საჲაღ, სააღ (აზ.) -ღამბ., როსტ.

საია წინდა - უნაყიშებო წინდა. საია წინდა მამიღა ზალმა. საჲაჲ წინდაჲ (ღამბ.).

საითი - საიდან. საითი მოვდე თქენსა?- საჲთი (ღამბ.); საით(ა) - ჭინჭ.- ვაჟა.

საინგილო//საენგილო - ინგილო ქართველებით დასახლებული მხარე აზერბაიჯანში.

საითყენ? - საითკენ? საიტყენ წავდნენ ვერ დაინახია? საჰტყენ, საჰთყენ, საჲ(ჰ)თყენ, საჲ(ჰ)ტყენ - (ღამბ.).

საისუზი - დაუთვლელი. მაგი ვარ-დევლათი საისუზია. საჲსიზ - უხვი, უთვალავი (იმნ.).

საი - გამორჩეული. მაგათში საი

რემენია? საჲ (როსტ.), შდრ. მენთ.

საია - მარტივი, უბრალო. ერ საია პერანგი მამიღა. საჲა (როსტ., ღამბ.).

საიქი - კინალამ, თითქმის, დაახლოებით, თითქოს. საიქი ვუწევდით უკნი

დრგეწივა. საჲქი (ღამბ.); ჯან., საიქ (მენთ.). როსტ.

საკანი - ხის კიდობანი. გადატ. ვიწრო ოთახი. ერ დიდ საკანი ფქუალი გოქონ. საკანში ჩააგდეს. საკან (ღამბ.).

საკანი - ნასოფლარი სოფელ კახში.

საკიკი - ფრინველების საკენკი. ქათმიბეი საკიკი მიყიდე ბაზრით. საკეკ

(ღამბ., როსტ.); ჳკან. მენთ.

საკნრტელა - ხრტილი, მოსაკვნეტი. საკნრტელას მიჰნ შაჰჭამს? საკნრტრლაიჲ (ღამბ.).

საკერებელი - დახეულ შარვალზე მისაკერებელი ნაჭერი. შარვალზე საკერებელი დააკერა. საკერეველ (როსტ.); იხ. ჩუბ.

საკეთელი//საკოთელი- საჭრელი, რისამე საკვეთი. მიწას ჟერ საკოთელი ჰჭრის, მემრე გუთანი აბრუნევა.

საკომლე - საკვამური. ზრლ სახლევში ბუხარები იყო, საკმლები გაქითება მემრალნ დაიწყეს.საკომლეჲ (როსტ., ღამბ.). საკომლე (ქაჳ.).

საკუწავი - ხორცის საჭრელი, ფიცარი ან მორი. ჯორცი საკუწავი მამიღი ეზოითი. საკუწავ (როსტ., ღამბ.). საკუწელ (ჳკან; საკუწავ წალდი (შან.ჯევს).

სალამათინავ იყავ - კარგად იყავი. სალამათინავ იყავ ვუთხარე, მეველე.

სალამ აღება - მისალმება. სალამ აღება არ იცია? ჳკანგ.

სალანქარი - უსაქმური.ერ სალანქარი ზლივ მაიშორე.

სალბა - მოკლე ჳკოხი, ჭოკი, გადატ. ტანად მოუქნელი (ადამიანი). სხალ სალბა ესროვნა, ერ სალბა რაიმეერი. სალბაჲ (ღამბ.).

სალაჟა - მიცვალებულის წასაღები საკაცე. სალაჟაზე დადეს წაიყონეს. სალაჟაჲ (აზ.) -ღამბ.; ჳკან., სალაჟაი (იმნ.).

სალიგა - აკურატულა, წესიერება. პერანგი სალიგა არ აქო.

სალიგალუ - აკურატული, წესიერი. სალიგალუ ინსან ვეზევ.

სალმა-ბიჩაღ//ბიჩაღსალიობან - დანაობა. საბავშვო თამაში. ბიჩაღსალიობან ბევ მითამაშნია.სალმა- ბიჩაღ (ღამბ.). დანაობა (ბერ.), დანასობია - ქეგლი (იმერ.).

სალმა ჩაი - ტკბილი ჩაი. დილაზე სალმა ჩაის ვლევთ.

სალტე - რგოლი. სალტე გოვყარა კლავზე. სალტე, სავლეტ (ი. აბ.) სალტეჲსამაჳკური (ღამბ.); შან. რეც.

სამალიტ//სომალიტ დაღ - მთა კავკასიონის ქედზე.

სამ-სამა - სამივე ერთად. სამ-სამა დააწყოვე კაისა. სამ -სამაჲ (ღამბ.).

სამარვანი - სასაფლაო. ჩონ სოფელში ორ სამარვანია. დიდ სამარვანი და პატარა აჟდარი სამარვანი. სამარობანი (ი. აბ.); სამაროვან (როსტ.); სამარვან (ჳკან.).

სამარიებზე გასლა - სასაფლაოზე გასვლა მიცვალებულის მოხსენიების დღეს. ხუალ სამარიებზე გადიან. სამარიევზე გასულაჲ (გასლაჲ)- ღამბ., როსტ. სამარიებზე გასვლა (ჳკან.). საფლავის სანახავად გასვლა (მენთ.). სამარიებ (ჳკან.).

სამერჟავი - ქათმის გულისპირი. სამერჟავი ჯორცი მიყუარს.

სამიები ნამზინი - მესამე ძილი აბრე-

შუმის ჭიისა.სამიბეი ნამზინ ჭია მაქონ. სამიბე, სამიბეი დაზინევაჲ (როსტ., ღამბ.).

სამნიმ - სამივე. სამნივ ჩონსა მოით, კაისა. სამნიმ (ღამბ.).

სამფეყა - სამფეხა. სამფეყა სკამზე დამაჟდინა. სამფეყაჲ (როსტ.).

სამჯრე - მხრებზე დასადები სარჩული სიმაგრისათვის. პერანგი სამჯრეები მამიღი. სამჯრეჲ (როსტ., ღამბ.).

სანაათი - ხელობა. მაგა სანაათი არ აქუა?სანაათ (აზ.)- ღამბ.

სანადი - საბუთი, დოკუმენტი.სანადი არ აქონ. სენედ (აზ.).

სანახევრო - შესრულებული სამუშაოს შედეგად მიღებულის შუაზე გაყოფა. სანახევრო კაკალ ვახრევნევ.სანახევროჲ (როსტ.).

სანახელ - რაც უნდა თავისთავზე გამოსცადოს ან ნახოს. რაც ჩემ სანახელია, სხო ვერ ნახავს. სანახელ (როსტ.).

სანგარი - ადგილის სახელი სოფელ ალიაბადში.

სანდალი - ფეხსაცმელი. სანდლებით ბაზარში კი არ წავალ. სანდალ (ი. აბ.).

სანი//სანი-ჰისაბი - ანგარიში. მაგამ თავი ცხორი სანი-ჰისაბი არ იცის. სან (აზ.)-ღამბ; საჲ- რაოდენობა (როსტ.).

სანჟალი - ქიძისთავი პერანგზე სანჟალი გაიგდა.

სანჟუ//სანჟუმ დამიჭირა - ჭვალი, ჭვალმა გამაკავა. ნაგახტან სანჟუმ

დამიჭირა. სანჟუჲ (აზ.)- ღამბ.

საპოვნ - საპონი. დღე საპოვნი ვიყიდე კაპრეტელით საპოვნ (ღამბ.). როსტ.

საჟეიზო - სამზითვო. ქალიბეი საჟეიზო ჟერ არ მიყიდნია. საჟეჲზოჲ (ღამბ.).

საჟი//საჟი ფეთირი - თუჯის ჭურჭველი, რომელზედაც ფეთირს აცხობენ. გადატ. ორპირი, მლიქვნელი ადამიანი.ფეთირი დააცხო საჟზე, მაგა დიახ ნუ ენდები საჟი ფეთირია. საჟ (აზ.) -როსტ., ღამბ. საჯი (ჩუბ. მენთ.), თუნუქის ნაჭერი, რომელსაც კეცს ახურავენ ნალვერდლის დასაყრელად (ნიჟ.); სწორი აგური, რაზედაც მეცხვარე ფეთირს (პურს) აცხობს (კაიშ.); კიდეებ ოდნავ ამაღლებული თუჯის მრგვალი ჭურჭელი, ეწევა კეცის მაგივრობას (ხუბ.).

სარაი - სასახლე, დიდი ნაგებობა. ერ დიდ სარაი აქონ დადგმული.

სარაღანი - თრიმლი. ალაზანი პირზე სარაღან ჭრიდით. სარაღან (აზ.). -ღამბ., როსტ. მაყ.

სარეკელა - წისქვილის ხვიმრაზე მიმაგრებული ჩხარუნა. სარეკელა გაიჯეჩა.

სართხამი - სქელი და გრძელი კეტი. ერ კაი სართხამი აიღა გენგეკიდა.

სართხამ- ტყავის გადასაჭიმი თავებწაწვეტებული ნედლი ჭიგოები (ღამბ.); როსტ. ჯან.

სარი - ჭიგო, ჯოხი. ღობეი შააკრელა

სარი მინდა. სარი - კვერთხი (ი. აბ.).

სარსალი - ტუტუცი, ტვინთხელი. სარსალთან გაფ ნუ ჰჩიდი.

სარტყელი - ტყავის, ან ქსოვილის წელზე მოსახვევი. სარტყელი მაიჭი წელზე.

სარუ - ყვითელი. სარუ ფერი ბაწარი შაღება.

სარუბაში - მთა კავკასიონის ქედზე.

სარუბულდა - ხორბლის ჯიში, ყვითელი ფერის, მსხვილი მარცვლით.წელს სარუბულდა დათესა.სარიბულდაჲ, სარუბულდაჲ (აზ.)- ღამბ., როსტ.; შან. რეც.

სარულული - ავადმყოფობა, სიყვითლე. მაგა სარულული აქონ.

სარფა//სარფალუ - მოგება. ჰეიქა მე რა სარფა მაქონ?

სარქალი - უფროსი მეცხვარე.სარქალი შინ წავდა. სარქარ (ღამბ.). სარქალი (მენთ.), გიგ. თოფ. ქავთ. (გუდამაყ.), ქაჯ.,სარქალი (ხუბ.).სარქარდი, სარქარი - უფროსი ზედამხედველი (ჩუბ.).

სარღალი - სიგრძივ დაფენილი, დაგრეხილი ჩალა. ჩალა სარღლა დაჰხურა. სარღალ - ბოინთირზე სიგრძივ დაფენილი, გადაგრეხილი ჩალა (როსტ.).

სარღლი თირები - სარღალზე დასაწყობი კოჭები, ჩალის დასამაგრებლად. სარღლი თირები გოვდევეთ. სარღლი თირევ (როსტ.).

სარჰადი - საზღვარი. სარჰადზე არ გოდმოხიდო. სერჰედ (აზ.).

სასა - პირის ღრუს ზედა, თალისებური ნაწილი. ზოლი სასაში გეეჩხირა.

სასაპნე - საპნის ჩასადები ჭურჭელი. ზრლ დროზე სასაპნეს ქებით აქითევდნენ.

სას-სემური - ბგერა, ხმაური. ჰეჩ სას-სემური არ იყო.

სას-ქუისუზ - უხმაუროდ. სას-ქუისუზ წასულაჲ - უხმაუროდ წასვლა. სას-ქუისუზ წასულან სოფლით.

სასელაი - სახლის სახურავის გარშემო შემოვლებული წვიმის წყლის სადენი ღარი.

სასტავ - სართავი თითისტარი. დანასტავ, სასტავ ტარი მამიღი. სასტავ (ღამბ.).

სასტულა შირინი - ოთხკუთხა ბალიშის ფორმის კამფეტი. სასტულა შირინი მიყიდე. სასტულა კამპეტ (ღამბ.).

სასტული//სასტული პირი - ბალიში, სასთუმალი.

სასტული პირი გარეცხა. სასტულ, სასთულ (როსტ., ღამბ.); ჯან.; სასთაული (საბა, ჩუბ.).

სასტული//სასტულევ - ბალიში. გუთნის ფანფალაკზე ბალიშივით დადებული რკინა. სასტული დამიდო თავქე, გუთნი სასტულევ ვაჰწორევ, სასტულ, სასტულევ (როსტ., ღამბ.).

სასაპნე - ურემზე ჩამოსაკიდი ხელსაწყო, საპნის შესანახი. ურემზე ნაქნარ სასაპნე დაიკარგა.

სატარე - ხე, რომლისგანაც ტარი უნდა გამოთალონ. ერ სატარე მეც მემეცელა.

სატუნე - მსხვილი ძვალი, რომელშიც ტვინია. სატუნე ჩამიგდა ჟამში.სატუნეჲ, სატუნრჲ (როსტ., ღამბ.). ვკან., შინამრეწ. გალო (ჭინჭ. ვაჟა).

საფანტ - მთა კავკასიონის ქედზე.

საფანტე - შურდული. მამამ საფანტე გამიქითა ჩიტებ დაავოცლა. საფან (აზ. საფანდ) - შურდული (ღამბ.); საფანტი - იხ. ყირმაჲ (როსტ.).

საფრთხობელა - გადატ. შეუხედავი. ულამაზო ადამიანი. ერ საფრთხობელა რაიმე უპოვნია.

საფქოვი - დასაფქვავი მარცვალი.საფქოვი წავლი ცუცქულში. საფქოვ,

საფქოვ გაქეთევაჲ (როსტ.); ღამბ., ქაკ.

საფსმური - საქონლის სასქესო ორგანო. საფსმური მოჭრა არ დაიმირწყო. საფსმოჲ, საფსმოარ - ვაჟის სასქესო ორგანო (ღამბ.).

საქალმნე - ქალამანის შესაკერი ტყავი. ერ საქალმნე მამცე. საქალმეჲ (როსტ., ღამბ.).

საქართლე//საქართლო - საქართველო. წაი საქართლეში საკითხლა. საქართლეჲ, საქართოლოჲ (ღამბ.).

საქითი//სააქითი - მშვიდი, წყნარი, ჩუმი. სააქით ზალი შამხტო.

საქმეი მოჰჩენა - საქმის დამთავრება. საქმი მოჰჩენასუკან მოი. საქმეს მუარჩენ (ვკანგ.).

საქმეი წალება - საქმის წარმართვა. საქმი წალება არ იცი. საქმეჲ წალევაჲ (ვკანგ.).

საქმი დაწნიხა - საქმის საგანგებოდ შეყოვნება. საქმი დაწნიხა ნუ იცი. საქმეჲ დაწნიხა (ღამბ.).

საქმი წორ პოუნა - საქმის დაწყება, თავის მობმა. საქმი წორ მომბა ჟაფაარი, მემრე ჰადულია. საქმი წორ პოუნაჲ (ღამბ.). ვკანგ., საქმიწორ (როსტ.).

საქუ - შეყვარებული. ჰეიგი ჩემ საქურჲ. საქუჲ - მიწით ან ქვით გაკეთებული სამ- ოთხსაფეხურიანი დაბალი კიბე აივანზე ასასვლელად (როსტ.); საქუჲ-ფეხის დასადგმელად დადგმული ერთი ან ორი დიდი ქვა, რომელიც კიბის მაგივრობას ეწევა (ღამბ.).

საღ-სალამათი - ჯამრთელი, უვნებელი, საღი. საღ-სალამათი იყო ჩონ ნახუაში. საღ-სალამათ (აზ. საღ-სალამათ) - ღამბ.; საღსალამათი (ჩუბ. მენთ.); სახსალამათი - გიგ., თოფ. ქავთ (ყიზ.-მოზდ.).

საღარავი - ხის ამოსათლელი იარაღი. ჩონჩევ საღარავით ვაქითევდით.საღარავ (როსტ., ღამბ.).

საღი - მთელი.საღი მამიღი არ გაჰჯეჩო.

სალინი - მეწველი ძროხა. ჰეჩბეთ სალინი აღარ დამჩა. სალინ (აზ.).- ღამბ.,როსტ.

სალინჩი - მწველავი. ფერმაზე სალინჩი იყო.

სალისიან - მარჯვენა მხარეს. სალისიან დედა ეჟდა. სალინაჲ(აზ.), სალინაჲსიან, სალისიან -ღამბ.

სალირსო - ღირსი, ტოლი, შესაფერისი. ჰეგი შენ სალირო არ იყო. სალირსოჲ (ღამბ.).

სალლანი - ჯანმრთელი. შენ სალლანი დამიბრუნდი.

სალმალი - მეწველი ძროხა. სალმალი მეზროხე მინდა. სალმალ - მეწველი ცხვრის მომვლელი მწყემსი (როსტ.).

სალმო//სალმოი ქნა - საღამო, დაბინდება. სალმოი იქნა მეველეთ. სალმონჟახ -

სალამომდე (როსტ.); სალმოჲ, სალმოჲ ქნილ (ღამბ.); შან. რეც.

სალორე - კეფა. ტილი სალორეში გროვდება. სალორეჲ- იგივეა, რაც დონლუზლული (კაიშ., ჟინჭ. ვაჟა.).

სალრდე - სალვედე ტყავი. სალრდე ტყავი მამიღი. სალრდეჲ სალრდერჲ (როსტ., ღამბ.).

საყახაჟე - ყახაჟისთვის გამზადებული ხორცი. საყახაჟე ჯორცი არ მაქო. საყახაჟეჲ (როსტ., ღამბ.).

საყდართელა - ნასაყდარის ადგილას ამოსული ხე, სოფელ მოსულში. საყდარი ტყე - ტყე, სოფელ ალიბეგლოში.

საყდარი - ეკლესია. ერ საყდარი ააფეთქეს. საყდარ ნ. საყდარ (ღამბ.).

საყევარი - გუთნის წინა უღლების მოსაბმელი ნაწილი. საყევარი ნაგახტან გაიჯეჩა. საყევარ - იხ. ჩარგავ; ჩარგავ-საყევარი, გუთნის ნაწილი, უღლებს შორის დამაკავშირებელი კაპიანი, ბოლოებგახვრეტილი გრძელი ძელი (როსტ.). იხ. ჩუბ., მენთ. საყევარი.

საყელე - საყელო. საყელე შაიკა ცივა. საყოლრჲ (როსტ., ღამბ.).

საყურბნე - საზვარაკედ შენახული საქონელი, რომელსაც ყურბან ბაირამის დროს დაკლავენ და ხორცს მეზობლებს

გაუნაწილებენ. წელს საყურბნე მეზერი შავნახე.

საყლაყი - საყლაპავი ხორხი. საყლაყი გოვჭერ.

საშიპრელ - საცეკვაო. ერ საშიპრელ მუყანი დოუკა. საშიპრ(ევ)ელ, საშიჰპრ(ევ)ელ (ღამბ.).

საშრობელა - ბრინჯის ფლავი ნიგვზით შეზავებული. ჩონ მოსლაში საშრობელა გოგიქითა. საშრობელაჲ (როსტ.). ჩაშრობელაჲ, ჩაშროვილაჲ (ღამბ.).

საჩაღი//საჩაღიანი - გრძელი ბეწვი, მატყლი. ცხორ კაი საჩაღი აქონ.

საჩაღ (აზ.) -ღამბ.

საჩაჰბაკანე - იხ. ჩაჰბაკანი.

საჩეჩელი - მატყლის საჩეჩი ხელსაწყო.

საჩეჩელი მამიღი მატყლი მაქონ დააჩეჩელი. საჩირელ, საჩეჩ (ღამბ.); საჩიჩელ, საჩჩელ (როსტ.).

საჩონე - ჩვენი შესაფერისი. ჰეი ქალი საჩონე არა. საჩონეჲ, საჩონეჲ - გადატ. საქაო, ეს ქვეყანა (ღამბ.).

საჩხრეკელა - თონის საჩხრეკი ჯოხი. თორნეში ნაღორდალს საჩხრეკელათი ვურევთ. საჩხრეკელაჲ (ღამბ.,როსტ.); საჩხრეკი (მენთ.); საჩხრეკი, საჩხრეკელი (ქეგლი.); გიგ., თოფ. ქავთ. (ინგილ.).

საცრითოლიანი - დიდთვალა. საცრითოლიანი მე რაშ მინდა?

საჭირებელი - აკვნის არტახები, თასმები. ყმაწილ საჭირებელი მაგრა მოუჭი. საჭირეველ (როსტ., ღამბ.).

საწრლი//საღინი - მეწველი საქონელი. საწრლი, არ აჰყე. საწრლ (ალ.) - პირგანიერი, რძის ჩამოსაწველი ჭურჭელი (როსტ.), საწრლ (ღამბ.); საწელ (ჯან.), საწველი (მენთ.).

სახელ დადებაჲ - პირობის მიცემა. სახელი დადეს, ჟერ სახელ დადება ლაზიმია, მემრალან ნიშნობა კეჰთება. სახელ დადჟვაჲ (ღამბ.,ჯანგ.), როსტ.

სახელ დაზახნა - სახელის დარქმევა.სახელი დოვზახეს,სახელ დაზახნას მოგაწევენა. სახელ დაზახნაჲ (როსტ.).

სახელ ქნა - ოდნავ აღნიშვნა რაიმე წვეულების.სახელ ჩიდის, ერჟა სახელი ქნა. სახელ ქნაჲ (როსტ.).

სახელიანი - სახელოვანი. ჰეგი სახელიან კაცი იყო სოფელში. სახელიან (ღამბ.).

სახ გათეთრება - სახლის შეთეთრება. სახ ათეთრევს, სახ გაათეთრებლა ცოოტა კირი მინდა. სახლ გათეთრევაჲ (როსტ.).

სახ დადგმა - შემთხვევით ტალახში ან თოვლში წაქცევა. სახ დგამს, მოსლაში ფეყი გოუცურდა სახლი დადგა. სახლ დადგმაჲ (როსტ., ღამბ.).

სახლი დიდი - ოჯახის უფროსი.სახლი დიდი მოვდეს. სახლი დიდ (ჯანგ.).

სახ-კარ ჩომოყრა - სახლის ძირფესვიანად დალაგება. ხუალ სახ-კარი ჩომოყრა მინდა. სახ-კარ ჩომოყრაჲ (ღამბ.).

სახრავა ატამი - ატმის ჯიში. სახრავა ატამი მამიღი.

სახში დაჟდონა - მდგმურის აყვანა.სახლში აჟდონს, მიმეი სახში დაჟდონა არ მინდა. სახში დაჟდონაჲ (როსტ., ღამბ.).

სახსუკანი - სახლის უკანა მხარე. ჩონ დოგინახა სახსუკან დაიმალა.

საველი//საველები - სახელო, სახელოები. საველი აიკლანზე. საველ (საველევ, საველოევ)- ღამბ., როსტ. ჯან., საბა, მენთ. უთურგ., სახელი ; სახლები (ჩუბ.).

საჯიფე - დაძახვისათვის გამზადებული ძაფი. საჯიფე ბაწარი არ მაქონ. საჯიფე -ჯიფის ჩამოსაკიდებელი დანადგარი ბაწრის დაძახვისათვის (როსტ.); საჯი-

ფე-ჯიფის ჩამოსაკიდებელი სპეციალიალური ხე, რომელიც მოძრავია (ღამბ.).

საკლენჩა ატამი - საპობი ატამი. საკლენჩა ატამი მამიღა. საკეჩავ ატამ (ღამბ.); საკეჩი (შან.რეც.).

საკორცე - სახორცედ გამოყოფილი საკლავი საქონელი. წელს საკორცე არ მაქონ. საკორცეჲ (როსტ., ღამბ.); შან. რეც. მენთ., საკორცე-ხორცეული (ჩუბ.), რქიანი საქონელი (ჳკან.).

საკრე - სახრე.საკრე მამიტა ზროხები გალელა. საკრეჲ (როსტ., ღამბ.).

საკსნე - ქორფა საქონლის კუჭი, რომელშიც ხსენია მოთავსებული. საკსნე არ მაქონ ყელიბეი.

საჰიბი - პატრონი, გამგებელი, მფლობელი. მაგი საჰიბი მე ვარ.

საჰყავი - ცხენის ავადმყოფობა. ცხენ საჰყავი შაჰყრია. ყაჲსარ - ცხენის ავადმყოფობა (როსტ., ღამბ.).

საჰყიზი - კევი. ზიანაითი საჰყიზ ვაქითევთ. საჰყიზ, სახყიზ (აზ.).-ღამბ.,როსტ.

საჰყიზი ხე - კევის ხე. საჰყიზი ხე მოჰჭერე.

საჰყიზი ფოთოლი - მრავალძარღვა. საჰყიზი ფოთოლი დადევე ჰერას. საჰყიზი ფოთოლ როსტ., ღამბ.

სევგილი - ნანდომი, შეყვარებული.შენ სევგილი დავნახე. სევგილიჲ, სევგულიჲ (აზ.)- ღამბ., ჳკანგ.

სეველი - სველი. სეველ ზონზით დაწმინდა პოლი.სეველ (ღამბ.,როსტ.) სეველი იხ. სრველი.

სეივანი - აივანი. სახ სეივანი გოვქითე სოფელში. სევან (იმნ.).

სეიზი - ფარის წინამძღოლი, ბოტი. წინ სეიზი მიდის უკან ცხორი. სეიზ (ღამბ.); სეიზ (როსტ.).

სეირა - ქოთნისა და მისთანათა პირის მოსაკრავი. სეირას ზრლ დროზე ჯმაროვდნენ. სეირაჲ (ღამბ., როსტ.).; ჳკან., სერა (საბა, ჩუბ., ქეგლი. კაიშ., ჭინჭ. ხევს.); ხბოს (ცხვრის, თხის) ტყავი მსხვილფეხა საქონლის კუჭის აპკი ან ბუშტი სადღვებელის პირის გადასაკრავად გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ.). ქაჯ.

სეირი//სეჰრი - გასეირნება, სეირნობა. სეჰირზე წასულა თიფლიზში.

სელი - ნიალვარი, ღვარცოფი.სალმოზე სელი მოუდა. სელ (როსტ., ღამბ.).

სემა//გასემება - სულელი, გასულელება. ერ სემა რაიმერი. სემაჲ, გასემ(ი)ევაჲ (როსტ., ღამბ.).

სემა-სემა ლაპარიკი - სულელური ლაპარაკი. სემა-სემა გაფი არ მინდა. სემოვაჲ (ღამბ.).

სერნა - რიგი. ერ სერნა სიმინდი გათოყა. სერნაჲ (ღამბ.).

სენი - ჩირქიდან გამონადენი სითხე. სენი დაიღორა. სენ (როსტ., ღამბ.).

სესხუა - სესხება. დიახ სესხუაჲ არ მინდა. სესხუაჲ, სესხულოვაჲ (როსტ.,

ღამბ.).

სეჩკუ - არჩევნები. ჩონთან სეჩკუ ჟერ არ ქნილა. სეჩკი (აზ.).

სიასათი - პოლიტიკა. მაგი სიასათ ვერ გაიგევ. სიასეთ (აზ.).

სივ-სივ - შეძახილი, როცა რაიმე საჭმელს დაანახვებენ, მაგრამ არ აძლევენ. სივ-სივ ბალამ, ხედავა, ჩონ რას ვჭამთ. სივ-სივ (როსტ., ღამბ.).

სიზგე - სიგრძე. ერ მეტრო სიზგე აქონ. სიზგეჲ (ღამბ.); სიზგე (იმნ.).

სილა ქნა - ყბამდე ავსება. შირი ვედრა სილა ქნა. სილაჲ-იგივეა, რაც სიფსილაი. სილაჲ ქნაჲ (ღამბ.)., როსტ.

სილლა//სილაჭ - სილაქი, სილა. ერ კაი სილაჭ უნდა ყბაში. სილლაჲ (როსტ., ღამბ.).

სილოსი - ძროხის სენაჯი. ფერმაზე სილოს ჩააყრელა მივდი.

სიმარტლი - ზღმარტლი. ზამთარში სიმარტლ აყარზე ვინახავთ.სიმარტყლ// სიმარტყლ, სიმარტ(ყ)ლ - როსტ., ღამბ. ჯ,ან., მაყ. ზიმარტყლი (მენთ.), ზმატლი - ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.).

სიმი - მავთული. სიმი გამიმბი ეზოში.

სიმსილა - იხ. სიფსილა.

სამუ(ვ)არი - სამოვარი. სიმუ(ვ)არი ჩაადგი, მოვდი. სიმუ(ვ)არ (რუს.) - ღამბ.

სიმღრუმე - სიღრმე. შაჰხე, სიმღრუმე რა აქონ. სიმღრუმეჲ (ღამბ.).

სიმყუთლე - სიყვითლე. სიმყუთლე შაჰყრია. სიმყუთლეჲ (ღამბ.).

სიმწოვე - სიმწვავე. სიმწოვე როგოთი აქონ?სიმწოვეჲ (ღამბ.).

სინი - დიდი თეფში.სინით სავსე საჭმელი მაიღა.

სინიფი - კლასი. თქენ სინიფში რათანი იყავეთ?

სინჟი - ხინჯი, დეფექტი. მაგა სინჟი აქონ. სინჟ (ღამბ.).

სიპ - ბრტყელი ქვა. სიპ ქუა მამიღი.სიპ, სიპ ქუაი (ღამბ.); სიპ, სიპქუაჲ (ჯ,ან.); სიპ (შან. რეც.), შან. ვაჟა I, III. შან.. ჯევს., ჭინჭ. ვაჟა, სარქველი (მენთ.); ისიპი ქუა, სიპი ქვა (ჟღ.); სიპი ქვა - რიყის ქვა, ხევის ქვა, გალესილა და მაგარი (მენთ.); სიპი - ბრტყელი ქვა, ხმარობენ სახლის სახურავად-გივ.თოფ. ქავთ. (მთიულ.).

სირ-სიფათი - პირისახე, ფიზიონომია. სირ-სიფათზე ჩანს რა კაცია.

სირი//სირ შანახა - საიდუმლო, საიდუმლოს შენახვა. ჩონ სირი კარგა შაინახე. სირ (აზ. სირრ)-ღამბ., როსტ.

სირბინი - სირბილი. სირბინით წავდა. სირბინ (ღამბ.).

სირბინ-სირბინ წაუდა - სირბილით წავიდა. სირბინ-სირბინ წაი, გაიგია.

სირთი - სერი. შითილი სირთა ჩაყარე. სირთ (როსტ., ღამბ.).

სირიღი - გვირისტი, ნაკერი. მეშინ გა-

ტარებაში სირიღი კარგა დაიცი.სირიღ (აზ. სირიგ).-როსტ., ღამბ.

სირცხულ - იხ.სურცხულ.

სიპტა -სიფთა. სიპტა მე მემეც, მემრე მაგა. სიპტა (როსტ).

სიპტანდელი - პირველი. სიპტანდელ ყმაწილია. სიპტანდელ (როსტ.) -ღამბ.

სისრვლე - სისველე. ეიგე სისრვლეში სანდა წახიდო? სისრვლეი, სისევლეი (ღამბ.).

სიტყე//სიტყო - სიტყვა. მაგასაც სიტყე მეეწივა. სიტყოჲ (ღამბ.).

სიფათი - სახე. სიფათი ჩოვლურჟდა.

სიფართო - სიფართოვე, სიგანე.ოთაღი სიფართო რა არი? სიფართოჲ (როსტ.).

სიფთა - იხ. სიპტა.

სიფინთობა//ფინთობა - სიავე, ბოროტება.ფინთობას ნუ ჩიდი. სიფინთოვაჲ, ფინთოვაჲ (ღამბ.).

სიფინჟი - აკვანში ბავშვისთვის შედებული მოსაშარდი ქოთანი.ყმაწილი სიფინჟი გადაასხი. სიფინჟ (ღამბ,).

სიფსილა//სიფსილა ქნა - მეტისმეტად გავსება ჭურჭლის. ვედრა სიფსილა ქნა. სიფსილაჲ, სიმსილაჲ (როსტ., ღამბ.).

სიღალი//სიღალიანი - ბზინვა, პრიალი. სიღალიანზე ოფლი ჩაღორა. სიღალ (აზ. სიგალ). პეწი, ბზინვარება (ღამბ.).

სიცხე ყიამათი - პაპანაქება. ეი სიცხე-ყიამათში სა წავდე. სიცხე- ყიამათ (ღამბ.). ყიამეთი, ყიამეთი დარი - ჯოჯოხეთური დარი (შარაშ.). ყიამათი - ძალიან ბნელი (ხუბ.).

სიხი - მჭიდრო. სიხა დასხეთ, სრუნი ჩეტივნონ.

სკლადი//სკლათი - საწყობი.საქონელი სკლათში შაიღი.

სლაპუნი - უშნოდ ჭამა. შაჰხე, როგო სლაპუნით ჭამს.

სლოყინი - სლოკინი. ფინთა ასლოყინევს. სლოყინ (ღამბ.); სლოყინ-გულამოსკვნილ ტირილი (როსტ.).

სლუკი - მკვირცხლი, მოქნილი. ჰეგი ჰამან სლუკია. სრუგან ზრობა. სლუკ (ღამბ., როსტ.); ჯან., სხვლიკა - ხვლიკივით პატარა (ძოწ.).

სრბათი - საუბარი. სრბათი ქნეს წავდნენ.

სრველი//სრველ - სრველ - სველი, გაუმშრალი, წყლიანი. სრველ-სრველ ჩაიცო. სრველ, სეველ (ღამბ.); სეველ, სეველ (ჯან.).

სოვხოზ - საბჭოთა მეურნეობა. ადრე სოვხოზები იყო.

სროვნა - სროლა. თოფი სროვნას დეეჩივა. სროვნა (როსტ.).

სოდრიანი - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

სოზიე - ჭურჭლის დასაწყობი ადგილი ეზოში. უწინ ქობევ სოზიეზე კიდევდნენ. საზუეჲ (ღამბ.). საზვეჲ (ჯან.),

სოზიე (ედილი).

სოილუწჩულობაჲ - ყაჩაღობა. სოილუნჩულობა ქნილა.

სოლაღაი//სოლახაი - ცაცია. ჰეგი სოლაღაირი ვერ ჰხედავა. სოლაღაჲ, სოლახაჲ (ღამბ.); ჩოლაყა (იმნ.).

სპლი//სელი - შრატი. სპლით თავ ვიბანთ. სპლ (როსტ., ღამბ.).; სელ (ჳკან.); სუელი - გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

სოლი - ხის საპობი. შიშას სოლით ხეთქენ. ჩუჲ - პალო მიწაში დასობილი. სოლი, სამკუთხედი მოკლე ხე, იხმარება შეშის გასაპობად. (როსტ.).იხ. საბა. ჩუბ. ჭანჭიკი.

სპობათი//სპობათ ქნაჲ - საუბარი, საუბრობა.მაგამ დიახ ბევ სპობათ ქნა იცის. სპობათ,სპჰბათ ჩედის (ღამბ.).

სორლუ-სუალი - დაკითხვა, გამოკითხვა. იმდუნია სორლუ-სუალი სხოორი. სორლუ (აზ.).სპობათი,

სპტი, ზოლი. ერ სპტი, ნაგახტან წაიქცივა, ერ სპტი გაატარე. სპტ (როსტ., ღამბ.).

სპტყე – სეტყვა. სპტყემ დილიგი გაასუნგა. სპტყეჲ, სპტყეოჲ ღამბ.).

სრელაჲ//სრელ-სრელი - ზოლიანი, ზოლი. სრელა პერანგი არ მიყუარს. სრელ- ზოლი (ღამბ.). ჭინჭ. ვაჟა, სრელა-სრელა (მენთ.); ზოლ-ზოლად; გადატ. ჭრელი-ჭრელი, არეული ფერი - ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.). სრელა - ზოლ-ზოლი სხვადასხვა ფერის ბეწვისა (ჩუბ.).; პირუტყუთა, რომელსაც ზურგზედ გრძლად სხვა ფერი წასდევს (საბა).

სრიგ ყმაწილი - მოუსვენარი, ცელქი. სრიგ ყმაწილია ადგილზე არ დგება.

სუბაი - გაუთხოვარი, დაუქორწინებელი.ჟერ სუბაი ხარა?

სრუნი - ყველანი. სრუნი მოით ჩონსა.

სროვნა - სროლა. ერ სროვნა რანდა იქნოს?

სრურაიმე - ყველაფერი. სრურაიმე იმა მიჰცა.

სუბუთი - საბუთი, არგუმენტი.სუბუთი არ გაქონ.

სუალი - შეკითხვა. სუალი მიჰცა.

სუვაგილი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

სუვაღი//სუვაღ ქნა - ბათქაში. შელესვა. ჟერ სუვაღი არ მიქნია. სუ(ვ)აღ (აზ.)-როსტ., ღამბ.

სუზმა - დოსგან დამზადებული ხაჭო. სუზმას ჰყიდის ბაზარში. სუზმაჲ (აზ. სუზმა) - ღამბ., როსტ.

სუზმაი აჭრა - დოს ცეცხლზე წამოდუღება და მისგან ხაჭოს მიღება. სუზმა მაქონ ააჭრელი.

სუზმი გირცი - ხაჭოიანი პელმენი. სუზმი გირცი გამიქითა. სუზმი გირც (როსტ.).

სუზმი ქათა - სუზმისგან დამზადებული

ცომეული საჭმელი. სუზმი ქათა გიყუარს თუ გუგრი ქათა?სუზმი ქათაჲ (როსტ.).

სუთული - ნედლი, მოუხარშავი. ჟერ ჯორცი სუთულია. სუთული (აზ.)-თოხლო (ღამბ.);სუთულ -ჩვილი, ჭყინტი (როსტ.).

სუთული//სუთულბაში -ბოძი, სვეტი. სეივანი სუთული მავღი, სუთულბაში გოვდევეთ. სუთუნ, სუთუნბაშ (აზ.)-ღამბ.

სუკი - ზურგიდან აჭრილი ხორცი სუკი წრდები ლეზათლური.ზურგის ძვლის ჯორცი (საბა).

სუკდულ - სიკვდილი. მამაი სუკდული არ მაგონდება. სუკდულ (როსტ., ღამბ.).

სული//სული მოჰდის - სუნი, სუნი სდის. დიახ ფინ სული მოჰდის. სულ (ღამბ., როსტ.); ჩუბ. შან. ვაჟა,III , ჭინჭ. ვაჟა; ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ).

სულ ააღებლა მიდის - სულის მიმღები, სულთამხუთავი.ნაჩაღი სულ ააღებლა მიდის. სულ ამღეველ (ღამბ.).

სულ ახსნა - მიცვალებულის სულის ახსნა, სულპური. მარილი ჩოუყარა, სული ოჰვსნა. სულ ახსნაჲ - ორმოცობა (როსტ.) ღამბ., სულპურ (იმნ.ჯანგ.).

სული გაზრობა- სიქა გაცლამდე, ძალა გამოლევამდე მუშაობა. სული გაჰზრომი//გაზრომი, სულ გაზრომინჟახ ამუშავეს, დეე მოკდეს, სული გოვზრეს. სულ გაზრომი - იგივეა, რაც კდომი-კდომი (ღამბ.). სულ გაზრომი-გაზრომი (როსტ.).

სული მამიკდეს - ფიცილია. თუ გატყიევ სული მამიკდეს. სულ მამიკდრს (ღამბ.).

სულზე მოსლა - მოსულიერება, სულზე მოსულ იქნა. ჟერ სულზე არ მოსულა.

სულიმა -სულის მადლმა. ჩემ სულიმა მაასულივარ. სულიმა (როსტ.). შდრ. სულ მამიკდრს.

სულეპა - ხარბად ჭამა. სლოპავს,ნაგახტან სრუ სულეპა, წავდა. დასლოპაჲ (ღამბ.).სვლეპა, სულეპა (ჩუბ.).

სულუფი - სარეველა მცენარის მარცვალი. ბრინჟით სულუფი დააჰჩივე. სულუფ (ღამბ.); სულუფ, ღორმუჟ (მაყ. შინამრეწვ.).

სუმაილო - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

სურუ - ჯოგი. ერ სურუ ჯბორები გომოლა მინდრით.სურუჲ (აზ..სურუ) - ღამბ.

სუმაღი - სხვადასხვა მწვანეულობა. სუმაღი მოყრა არ დაიმირწყო. სუმაყ, სუმაკ, სუმახ (აზ.).-ღამბ., მაყ.

სუნათი - წინდაცვეთა. ჟერ სუნათი არ მიქნია.

სუნაკი - მსუნაგი. მაგამ სუნაკობა არ დაჰთმო. სუნაკ (ღამბ.)., ჯან., ძიძ., ხუბ., (ქართლ.); სუნაგი (ჩუბ.).

სუნლი - წვნიანი საჭმელი სუნლი გამიქითა. სუხ - წყალშ მოხარშული ბრინჯის წვნიანი საჭმელი, შეზავებუ-

ლი მწვანილით, მარილით და ცხიმით (როსტ.).

სურაგი - ერთად ნადირობა. დიახ ბევ სურაგთან წასლა კაი არა. სურაგ, სურაქ (აზ.სურაქ) -ღამბ., სურაგ ქნაღ (როსტ.).

სურმა - ურდული, კარების შიგნიდან ჩასაკეტი. კარევ სურმა გოუყარე დაწევ. სურმაღ (აზ.)-ღამბ. სურმაღ ავადმყოფობა მარცვლეულისა, ხშირი წვიმების გამო მარცვალი ლპება და სუნი მიეცემა შდრ. ჩუბ. სურმა.

სურჰული - ცომისგან დამზადებული საჭმელი. საღამოზე სურჰულღ გამიქითა. სურჰულიღ, სურჰულლუღ,სურჰულლუღ, სურულიღ (ღამბ., როსტ.).

სურცხული - სირცხვილი. შენ წაი, თურემ სურცხულია. სურცხულ, სისურცხულეღ ღამბ.

სუსი - ყვითელი ფერი. სუსი რენგი ბაწარი მამიღი.სუს-ხეა, ბუჩქად იზრდება, მისი ფოთლების ან ყლორტების ნახარშ წვენში ღებავენ ბაწარს (როსტ.).სუს-დათვის კანაფი (მცენარე). ყვითელი ფერის საღებავად იყენებენ (ღამბ.); მაყ., სისვი (მენთ.), სისვი, მწვანე -გიგ.,თოფ. ქავთ.(ხევს.), ჭინჭ. ვაჟა.

სურათი - სისწრაფე, სიჩქარე. ჰეჩბეთ სურათი არ აქონ.

სურაღი ჩაგდება - ხმის გავრცელება. შენ სურაღი ჩაგდი, ზროხა დაკარგულაო. სურაღ ჩომოგდევაღ (ღამბ.).

სურგუნი - გადასახლება. ჩემ პაპა სურგუნში წასულა აღარ დაბრუნებულა. სურგუნ (იმნ.).

სურსულა - სირსველი, სირსვილი. ჯელზე სურსულა გომოსულია.სურსულაღ, სურსრლაღ, სურსულა (ღამბ., როსტ.); ჯან., სირსველა (მენთ.); სურსულა (ბერ., ჟღ.); სრსვილი (საბა); სირსველი, სრსვილი (ჩუბ).; სურსულაღ,-ქრისტესისხლას (მაყ.).

სუსმატი - მსუნაგი, წუწკი, სულწასული. სუსმატდება, გასუსმატებული. ჰეგი ხორაგ დანახაში სუსმატდება. სუსმატ (ღამბ.); ჯან., ციმფია (მენთ.).

სუსქენდი//სუსტქენდი - სოფელი კახის რაიონში.

სუტი ბიბილა//ჰენგა ბიბილა - ყვავილი. ლურჯი ფერის წაგრძელებელი ფორმა აქვს. სუტი ბიბილაგოვში ვევში.

სულურთა - დაზღვევა. სულურთა არ მაქონ. სიღორთა (აზ.).

სუხტა - რელიგიური თანამდებობა. ჟერ სუხტაარი.

სწორა - იხ. ქწორა.

სხილი - სხმილი. ბუზისა და მისთანათა ჭუპრი. სხილდანაყარ ჯორცი მის რაში უნდა. სხილ (როსტ., ღამბ.). მსხმილი (საბა), მსხმილი, სხმილი (ჩუბ.), მსხნილი (მენთ.).

სხლაპუნი - სრიალი, დაცურება. სხლაპუნ-სხლაპუნ გაუდა ხეზე.სხლაპუნ (როსტ., ღამბ.).

სხოგნით - სხვა ადგილიდან.შენც სხოგნით აიღი. სხოგნით (ღამბ.).

სხოგან - სხვაგან. შენ სხოგან წაი, მე სხოგან. სხოგან (ღამბ.).

სხოდასხო - სხვადასხვა.სხოდასხო კაცები მოვდა. სხოდასხოდ ღამბ.

სხო//სხოთა -სხვა, სხვისი. სხო რა გითხრო, სხოთა ქათამი გაყარე. სხუთა, სხოთა (ღამბ.); სხოგან-სხვა ადგილას, სადღაც (როსტ.).

სხოპლა - მუწუკი. ერ პატრა სხოპლა გომოჰსულია. სხოპლად (ღამბ., როსტ.); ჯანა., სხუპელი (მენთ.).

სხოჟურა//სხოჟურაითი - სხვაგვარი, სხვაგვარად. სხოჟურა დაიჭი ლანგარი. სხოჟურაითი რალა ვქნო. სხოჟურადთი, სხოჟურად (ღამბ., როსტ.)

სხოჟურ-სხოჟურ - სხვადსხვაგვარი. სხოჟურ-სხოჟურ ხაბრევ ვიგევ შენგნი. სხოჟურ-სხოჟურ (ღამბ.).

სხოფრულა- სხვანაირად.შენ სხოფრულა ნუ უჭრეტი, ჰეი ქალი ნამუსდური. სხოფრულად, სხოფრულ (ღამბ.).

ტ

ტაატა - ბავშვის ფეხის ადგმა. ჟერ ტაატას ვერ ჩიდის.

ტაბაკი - სინისებური მრგვალი და გადაშლილი ჭურჭელი. ტაბაკი მამიღი დააბღერტლა. ტაბაკ, ტაპაკ (აზ.თაბაგ). გობის მსგავსი ხის ჭურჭელი (ღამბ.)-მარცვლეულის გასარჩევი ჭურჭელი.

ტაპაკი//ტაბაკი//ტაფაგი -ტაფა (ი.აბ.), ქეგლი გიგ. თოფ., ქავთ. (ქართ. ფშ.); ქავჯ. ძოწ. დაბალი სუფრა, გრძელი ფიცარი ოთხ ფეხზე საჭმლის დასადებად და მოსასხდომად იქვე (ლეჩხ.), მრგვალი დიდი თაბახი (ჯან.); ხონჩა (საბა), დიდი ხონჩა ან ლანკანი ხისა (ჩუბ.). მთლიანი ხისგან ჩარხში გამოჭრილი მრგვალი ჭურჭელია, ზედ პურსა და ხმელ საჭმელს აწყობენ (მენთ.); ხის მრგვალი თეფში (ჭინჭ. ვაჟა).

ტაბლა - ფიცრისგან დამზადებული სუფრა. ტაბლაზე დამილაგე საჭმელები. ტაბლად - დღეს გამზადებული საჭმელი (როსტ.). იხ. ჯანაშვ. ტაბლად, შდრ. საბა, ჩუბ. მენთ., კაიშ. ტაბლა.

ტაბიკი - თავკომბალა ბოლოჭდიანი ჯოხი. ტაბიკი დაჰკრა თავში. ურმის სახელური (საბა).

ტავარი - საქონელი, პირუტყვი. დაკლელ ტავარი მაიყონია?ტავარ - იხ. დავარ - წვრილფეხა საქონელი (როსტ.). ტავარ -წვრილფეხა საქონელი (იმნ., ჯანგ.).

ტაი - ბიძა (დედის მხრიდან).შენ ტაი წავდა თიფლიზში. ტაიდ (აზ. დაი) - ღამბ. როსტ ტადა (ნიჟ.).

ტაიალი - საყრდენი. შენ ჩემ ტაიალი ხარ.

ტაიქალი - ბიძაშვილი ქალი. ტაიქალ ვათხუევთ. ტადქალ (ღამბ.).

ტაიშული - ბიძაშვილი ვაჟი. ტაიშული

ასკარში მიდის.

ტაკევ-ტაკევ - ძლივსძლიობით, ჯოხის დახმარებით სიარული. ზლივ ჟოხი ტაკევ-ტაკევ მიდის. კეტოვ-კეტოვ - ჯოხის ტარებით, კოჭლობით (როსტ.).

ტალახიანი -მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ტალბატალ - მიჯრით, კვალდაკვალ. ტალბატალ მოვდნენ.

ტალდა - თავშესაფარი. ერ პატრა ტალდა დადგა დილიგში. ტალდაჲ (აზ. დალდა)- იგივეა, რაც საჭარ (ღამბ.).

ტალერკა - თეფში. ერ ტალერკა ფლავი ჭამა. ტალერკა (რუს.)- ღამბ., იმნ.

ტამაზლუღი//ტამაზდული - საქონელი, რომელიც რძეს იძლევა. ტამაზლუღ არ ქნა ჟაფაარი. ტამაზლუღ - მოსაშენებელი საქონელი (როსტ.); იხ. საბა, ჩუბ. ტამაზლუხი.

ტამარი - ძარღვი.ტამარში სისხლი აღარ მუშიოვს.ტამარ (აზ.)-ღამბ.

ტამზუ - წვეთი. ერ ტამზუ ქონი აღარ მაქონ.ტამზუჲ (აზ.)-ღამბ.

ტამზუ-ტამზუ - წვეთობით. ტამზუ-ტამზუ მოდის წყალი.

ტამპურა - დაბალი, მსუქანი ადამიანი. შაჰხე, ერ ტამპურა რაიმეერი. დამპურაჲ-დაბალი და ჩასუქებული ადამიანი (როსტ.). შდრ. ჩუბ. დამბურა.

ტამპური - თარის მგავსი სიმებიანი საკრავი. ტამპურზე დაკრას დევეჩივე.

ტამპურ (აზ. თანბურ)-ღამბ.

ტამღა - დაღი, ნიშანი. კამეჩ ყურზე ტამღა დაჰკრეს. ტამღაჲ (აზ. დამღა) -ღამბ.

ტამსუზ ქნა//ტანსმუზ ქნა - ტანისამოსის ქონა. დიახ ბევ ტანსმუზი აქონ. ტანსმუზ (როსტ.).-ღამბ. ტანსომოზ (ჯან.).

ტანა//ტანა - ტულული - ხბო, წვრილფეხა საქონელი. ერ ტანა მაქონ გაყიდელი, ობაი ტანა-ტულული ჩონ ორღობეშია.ტანაჲ (აზ.დანა); ტანა-ტუნაჲ-წვრილფეხა საქონელი (ღამბ.); ჯან. ხბო-წლიდან ორ წლამდე (მენთ.); ხბო ერთ, ერთნახევარ წლამდე (ნიჟ.), წლის დეკეული (ჩუბ.); როსტ.

ტანაყირანი - სარეველა მცენარე, რომლის ჭამისას საქონელი კვდება. ტანაყირანი ხუმ არ უჭამია. ტანაყირან (როსტ., ღამბ.).

ტანკეტი -დაწნული კალათა. უწინ ფაროს ტანკეტში ვაწყოვდით. ტანკეტ -იხ. ტანკიჲ (როსტ.), ღამბ. ტანკეტ, ტანკიჰ (ჯან.). ტანკ, ტანკიჲ-კალათი. გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

ტანსმოზ - იხ. ტანსმუზ.

ტანტრაყელა//ტანტალიკო - ტიტველა, ტიტლიკანა. პატრა ტანტრაყელა ყმაწილი იყო ეზოში. ტანტალიკოჲ (ღამბ; ტატაყევ -შიშველი მუხლები (როსტ.). ტანტალიკონი-შან. რეც.

ტანში შაკრა - კუჭში შეკრული. ტანში შაკრა ფინ რაიმეერი. ტანში შაკრაჲ

(როსტ.).

ტაპტაპა - ვირთხა. ტაპტაპა შაჰჩევნია თხილი მეშუკევ. ტაპტაპაჲ (როსტ., ღამბ.).

ტარაპუზანი - თამბაქოს ერთ-ერთი ჯიში. წელს სრუ ტარაპუზანი ჩაყარა. ტარაპუზან - დიდი ხმაური, აურზაური, აყალმაყალი (როსტ.).

ტარაკუა - არაფრის მაქნისი, ბაქია.ტარაკუა რაიმეერი.

ტარება - სიარული. მაგა ტარება დიახ უყუარს. ტარევაჲ (ღამბ.). ტარებაჲ, სატარელა, ნატარ (ჯან.).

ტარ ილქინდი - სალამოხანი. ილქინდი არ მილოცნია. ტარ ილქინდიჲ -სალამოს 7-8 საათი (როსტ.).

ტარი - თითისტარი, სახელური. ტარზე ბაწარ ვზახავთ, თოყი ტარი გავეჩა. ტარ (როსტ., ღამბ.), ჯან. შან. ვაჟა III, ჭინჭ. ვაჟა, უთურგ., გიგ., თოფ., ქავთ. (ფშ. კახ. ქიზ.).

ტარრული//ტარრულობაჲ - გაჭირვება. ტარრულობას რა უთხრო, გენახა რას ქნევდი. ტარულობა (ღამბ.).

ტარრლალიანები - ტარლალაშვილის საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ტაპტაპა - ტაპტაპით მოლაპარაკე. ტაპტაპა ინსანი მაიყონა ჩონსა.ტაპტაპაჲ,-ვირთხა (როსტ., ღამბ.).

ტატა - ხელი ბავშვის ენაზე. დამიჭი ტატაითი. (როსტ., ჯან.

ტატა - დიდი მსხვილი ჯოხი. ერ დიდ ტატაი ეჭირა ჯელში.ტატაჲ -უსაქმური ზარმაცი (ღამბ.), როსტ. დიდი, მსხვილი ჯოხი (ჯან.)

ტატიკელა - ჯოხებისგან გაკეთებული ბავშვის სასიარულო გასავლელი ჭოჭინა. ტატიკელაში ზლივ-ზლივ ეტარება. ტატიკელაჲ (ღამბ.).

ტატიკელაანი - ტატიკაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ტაღარი//თაღარი - ტყავის გუდა. ერ თაღარ ნასულედი დაყარა აყარზე. ტაღარ, დაღარ (აზ. დაღარ)- ღამბ. დაღარ-გუდა, მხარზე წამოსაკიდებელი, მას გულაჲც ეწოდება.

ტაშალმა - ვაშლის ერთ-ერთი სახეობა, ქვავაშლა. ტაშალმა ჩაყარა ორმოში. ტაშალმაჲ (აზ.) - ღამბ., როსტ. ქვავაშლა.

ტაშფანდურა - უდარდელი, მხიარული ადამიანი. ერ ტაშფანდურა რაიმეერი.

ტაშ-ტაშობან - საბავშო თამაშია კენჭებით. ტაშტაშობან სატამაშლა არ მოჰდია? კენჭაობა (ღამბ.)

ტაუტი - ტაოტი. ურმი თოლზე ტაუტი წოვსი.

ტელა - წვნიანი საჭმელი. ამზადებენ პატარა-პატარა გაბრტყელებული ცომის ნაჭრებით. ზი ტელა გააქითა. ტელაჲ (ღამბ., როსტ.). ჯან.

ტიკნიკი - გამხდარი, მცირე რაოდენობის მეწველი ძროხა. ერ პატრა ტიკნიკი

ზლივ ვიყიდე. ტიკნიკ (ღამბ.).

ტილი - მწერი არის . პური ტილი. ტილი აქონ, პურს ტილი დაჰყრია. ტილ (ღამბ.).

ტილიყრუვი - მიუხვედრი, შტერი. ცარიალ ტილიყრუვი ხარ.

ტიმტიპლაყი - მთლად შიშველი. ერ ტიმტიპლაყ კაცი დავნახეთ. ტიმ-ტიპლაყ, ტიმი-ტიპლაყი (ღამბ.).

ტინყორა- ფერიცვალა მცენარეა, ღრიჭოს წააგავს. ტინყორა ომოსულა დილიგში. დინყორაჲ (როსტ.). დუყორაჲ (ღამბ.); დუყვერა (მაყ.),

ტიპლაყი - ტიტველი. ცარიალ ტიპლაყი ეგდა. ტიპლაყ -იხ. ტიტრლაჲ (როსტ.), ღამბ.

ტირ-ტირი - ყბედობა, ლაქლაქი.ტირ-ტიროვს, მაგა ტირტიროვა მოჰწონს. ტირტირ (ოვაჲ), ტირტირ (როსტ., ღამბ.).

ტირუა//ტირვა//ტირილ - ტირილი. ტირუა ვერ უშელის. ტირუაჲ (როსტ.), ტირ (ო)ვაჲ (ღამბ.).

ტიტავს - ამლაშებს. შიჭმელს ზალი-ზალი ტიტავს.

ტიტი - უშნო, დაფლეთილი, ჩამოძონძილი.ცარიალ ტიტი ნუ ხარ.ტიტიჲ (როსტ., ღამბ.).

ტიტყნა - უშნოდ, არეულ-დარეულად საქმის კეთება. ტიტყნის, რას ტიტყნის არ ვიცი.

ტიღა - შავი ადამიანი. ერ შავ ტიღა რაიმე იყო.

ტიღი - ტიღი - ქათმების დაძახება. ტიღი-ტიღით ვეზახით ქათმებს.ტიკ-ტიკ (როსტ.).

ტიყლინყოჩა - აიწონა-დაიწონა. ტიყლინყოჩაზე არ შამაჟდინა. ტიყლინყოჩ, ყიყლინყოჩ (როსტ., ღამბ.); აწონ-დაწონა(ჭყ.).

ტკბილ ზილი -ღრმა ძილი. ტკბილ ზილში ნაქნარ ყმაწილ ნუ აღიზევ. ტკბილ ზილ (როსტ.).

ტკეველი - მტკაველი. ერ ტკეველ მიწას არ მოგცემ. ტკეველ (ღამბ.).

ტკიპა - ღილი.შარვალზე ტკიპა დამიკერე.

ტკიპი - ტკიპა (ადამიანი). ცარიალ ტკიპი ხარ, ვერ მოგიშორე. ტკიპ (ღამბ.), ჩუბ.

ტლანყი - ძალიან თხელი, წყალ-წყალა. ერ ტლანყ წრნი გააქითა. ტლანყ - იგივეა, რაც წლანკ (როსტ., ღამბ.).

ტლაყუნი - უშნოდ სიარული.ტლაყუნოვს, რა ტლაყუნ-ტლაყუნ ეტარები. ტლაყუნ, ატლაყუნევაჲ (ღამბ.).

ტლინკინ ახო - სახნავ-სათესი სოფელ ალიაბადში.

ტლინკობა - კუნტრუში, ხტუნვა.ტლინკავს, მაგა ტლინკობა მოჰწონს. ტლინკოვაჲ (როსტ., ღამბ.).

ტლინკოვ-ტლინკოვ - კუნტრუშით,

ხტუნვა-ხტუნვით. დაინახია, როგო ტლინკოვ-ტლინკოვ წავდა. ტლინკოვ-ტლინკოვ (როსტ., ღამბ.).

ტოკაკი - კოტიტა, ინვალიდი ადამიანი. ერ ტოკაკ ჯელი აქონ. ტოკაკ (როსტ., ღამბ.) - კოტიტა (ჯან.).

ტოლალი - შემოსახვევი გრძელი ნაჭერი, რომლითაც შარვლის ბოლოებს იმაგრებდნენ წინდაზე. ტოლალევ ადრე ვიქითევდით ყანაში. ტოლახ, ტოლაღ (აზ. დოლაგ.) -როსტ., ღამბ. ტოლალი (შან. რეც.); მენთ. ტოლაღები (ხუბ.).

ტოლი - სიგრძეზე დაფენილი აბრეშუმის ჭიის ერთი რიგი ერ ტოლი გავათხელე. ტოლ - ქსოვილი (როსტ.), ღამბ.

ტოლკი - რისამე ძირფესვიანად შემოწმება.სახ-კარი ტოლკი ქნა. ტოლკ - ქონების აღწერა, გაყიდვა (ღამბ.).

ტოლმაი ქუვა - ბრტყელი ქვა, რომელსაც ტოლმას ზემოდან ადებენ. ტოლმაჲ ქუვა დაადევე. ტოლმაჲ ქუაჲ (ღამბ.).

ტოლჩა - წყლის სასმელი ჭურჭელი. ერ ტოლჩა წყალი დალივა.

ტომაყი - ჩომბახი, ტომი. ჰეი დიდ ტომაყი რა უყავე? ტომაყ -იხ. ჩომაყ (როსტ.) -კომბალი, დიდი ჯოხი. ტომაყ (ღამბ.); ჯან.

ტომაყევი ახო - ადგილი სოფელ კაკისთავში.

ტომპუზი - მიწის სატკეპნი დიდი კეტი.

ჯარზე დიდ ტომპუზი გოვდია. ბანზე დაყრილი მიწის დასატკეპნი სქელი ხე, მორი; დიდი ჯოხი; გადატ. მაღალი, მსხვილი და ტლანქფეხებიანი ადამიანი (როსტ.).

ტონი - ქალის ტანსაცმელი. დერზიმ ტონი შამიკერა.ტონ (როსტ.).

ტონული - ჯამაგირი.ჯერ ტონული არ ამილია. ტონნულ (იმნ., ჯანგ.).

ტონჩინები - სოფელ ალიაბადის ერთერთი უბანი.

ტორახუტი - კამა. დილიგით ტორახუტი დაკრიფე. ტორახუტ (როსტ., ღამბ.) ; ჯან., მაყ.

ტორი გადენა - გადატ. საქმის უცბად, სწრაფად დამთავრება.ტორი ჩაგავე, ტორი გაადინა მალე მაჰჩინა. ტორ, (როსტ., ღამბ.).

ტორონჩი - ჭურჭელი. ერ ტორონჩ რაიმე იქნა. ტორონჩოჲ (ღამბ.).

ტოღანაღ - იხ. დოღანაღ.

ტრანტიტიჲ - მოხეტიალე, უდარდელი ადამიანი. ტრანტიტიჲ ხუმ არ ხარ, რას აქა-იქი ეტარები. ტრანტიტიჲ (როსტ.).

ტრაპა-ტრუპი - წვიმის წვეთების ან ცხენის სვლის დროს გამოცემული ხმაური. ტრაპა-ტრუპი ჯმას ვერ იგევა? ტრაპ- ტრუპ (როსტ.); ჯან.

ტრაყ - ტრუყ - რახა-რუხი, ბრახუნი. რა ტრაყ-ტრუყი ჯმა არი. ტრაყ-ტრუყ (როსტ., ღამბ.).

ტრახ-ტრუხი - ძველმანები. რაც ტრა-

ხ-ტრუხია გადაყარე. ტრახ-ტრუხი (ღამბ.).

ტრიალ-ტრიალ -უმისამართოდ აქეთ-იქით ტრიალი, ხეტიალი. ტრიალ-ტრიალ (როსტ.); ღამბ.

ტრომა - საყვედური. ინსნი ტრომა რაიბე გიყუარს. ტრომაჲ, ნ. დატრომაჲ (ღამბ.).

ტროყიალი - უსაქმოდ, აღმა-დაღმა სიარული. ნუ ტროყიალოვ შინ წაი.

ტუგნა - ძაღლის ლეკვი. ზაღლი ტუგნა მაიყონა. ტუგნაჲ (როსტ., ღამბ.). ჯ,ან.

ტუკლუკი - ფეხის ფოსო, მრგვალი ძვალი.ტუკლუკი ჩამიგდა ჟამში.

ტული-ტული - ლეკვის დაძახება ზაღ ტული- ტულიჲ ვეძახით. ტული-ტული (როსტ.); ტულაჲ, ტულიჲ-ტულიჲ (ღამბ.); კული (ტული) ჯ,ან.

ტულიკაანები - ტულიკაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ტუმპეპელა//ტუნპეპელა - ჭკვანაკლები, მოსულელო. ჰეგი ცარიალ ტუნპეპელა, რაიმეერი. ტუმპეპელაჲ, ტუნპეპელაჲ (ღამბ.).

ტუნუ წაიღა - ტვინი წაიღო, გული გაანყალა. ტუნ მიჰქონს, მაგამ ჩონ ტუნუ წაიღა. ტუნუ წაჲღა (ღამბ.). ჯ,ან.

ტუნტური - უაზროდ სიარული, ტანტალი.ტუნტუროვს,რას ტუნტუროვ.

ტურა იზობა - მზიან ამინდში, რომ ოდნავ მოწვიმს, იმ დროს იტყვიან. ტურა იზობა - ო . ტურაჲ იზრვის (ღამბ.).

ტური - კოპი, ამონაბურცი. ქელლა დაჰკრა ტური დააჟდა. ტურ (ღამბ.).

ტურულა//ტირილა - საკრავი. ერ კაი ტურულა გამიქითა მამამ.

ტუფანი - ალმური. ტუფანი გაჰდიოდა, ტუფან (როსტ.); შდრ საბა: ტვფონი.

ტუჩვა//იტუჩება - გაბუტვა, იბუტება. შაჰხე, როგო იტუჩება.

ტურაანები -ტურაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ტურ-ტურ იქნა - დაფორეჯება. დაჟეკით ჟანი ტურ-ტურ იქნა. ტურ-ტურ (ღამბ.). შდრ. მენთ., ტურტურ; როსტ.

ტურბა//დურბა - მილი. თერთმეტ დურბა მამპარეს ეზოითი. ტურბაჲ (რუს.) - ღამბ.

ტუხაანები - ტუხაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ტყელ - ბრტყელი.ტყელ ქუვა მამიღი. ტყელ (ღამბ.).

ტყი ვარდი - თეთრი ვარდი. ტყი ვარდი რაშ მინდა?ტყი ვარდ-იგივეა, რაც თეთ ვარდ (ღამბ.).

ტყილპი - ელენთა. ტყილპი მაგრა მაწუხევს. ტყირპ (როსტ., ღამბ.); ტყირპაჲ (ქაჯ.).

ტყიმალი - ტყემალი. ეზოში ერ ტყიმალი ზირი მაქონ. ტყიმალ (როსტ.).

ტყიმლა ქრივალი - ქლიავის ჯ,იში,

ტყემალს ჰგავს. ტყიმლა ქრივალი ავადულე. ტყიმლა ქლიავ (როსტ.). ტყიურა//ტყივრა - თხილი ველური ჯიშის, მაგარ ნაჭუჭიანი მოგრძო ფორმის. ტყივრა თხილი არ დამიქანებია. ტყიურა თხილ (ღამბ., როსტ.);ჯან. დათვის თხილი (მაყ.).

ტყლაპი - რბილი. ტყლაპ ცომი არიქნოს. ტყლაპ (ღამბ.). ტყლამპა-ტყლუმპი//ტყლაპატყლუპი - ტყაპუნი, ჭყაპა-ჭყუპი. ტყლაპატყლუპით ეტარებოდა წყალში. ტლამპა-ტყლუმპ, ტყლამპუნოვაჲ, ტყლუმპ (ღამბ.).

ტყრუშულ ღობე - წნელისაგან დაწნული მაგარი ღობე. ეზო-ყურეს ტყრუშულ ღობე შამაავლო.

ტყუსებრა - ძალიან სწრაფად, ტყვიის სისწრაფით.დაინახია, როგო ტყუსებრა გაჰვარდა.ტყუსებრა (როსტ.).

ტყუეჲ - ტყვია. ორ ტყუე მოხტომია თავში.

ტყუპა გაცურა - ბაყაყური. ცურვის ერთგვარი ხერხი. ტყუპა გაცურა, გავდა.

უ

უბარაქათო - უბარაქო. ეიგე თხილ გაყიდაში უბარაქათო კეჰთება.უბარაქათოჲ (ღამბ., როსტ.).

უბჟუის//ყურები უბჟუის - ყურებში ხმაური ესმის.სიცივით ყურები უბჟუის.

უგანებს - უღალატებს, მოატყუებს. ჰეგი უგანებს მაგას.

უგეიმ -აგე იმ. უგე იმ კაცმა თეთრი მიჰცა. უგეჲმ (ღამბ.).

უგეიმაგრე - როგორც იყო. სასტული უგეიმაგრე დადევ ადგილზე.

უგეიმამ - იმან. უგეიმამ თოლი მიყო.

უგეემით - აგე ამით. უგეემით რანდა იქნოს. უგეამით, უგეემით (ღამბ.).

უგეისი - აგე ის. რაც გითხარე, უგეისი მამიღია?უგეჲს (ღამბ.). უგის - იხ. ოგეს (როსტ.).

უგეისენი -აგე ისინი. უგეისენი არ დაიმირწყო კაისა.

უგეიქაითი - იქიდან. უგეიქაითი მაიღი ქერფუჩი. უგექაჲ თი (ღამბ.).

უგემქთონ - აგე ამდენი, აი ამდენი. უგემქთონ თეთრი სა წაიღა. უგემქთონ (ღამბ.); უგემთონ (როსტ.).

უგეიმიბეი - ამისთვის, ამიტომ. მაგა უგეიმიბეი არ ვეზახი. უგეიმიბე, უგეჲმიბე (როსტ., ღამბ.).

უგეიმაშინ - აგე მაშინ. უგეიმაშინ სანდა წავდეს ვნახოთ.

უგემჟურა//უგემჟურა - აგერ ამგვარი. უგემჟურა კაცი ალარ მაიყონო.უგემჟურაჲ, უგეემჟურაჲ (ღამბ.).

უგი -იხ. ოგი

უგლასუნევს - უსვამს. გოვგლასუნევს, კარაქს პურზე უგლასუნევს.

უგოუჩხუტელ - წვერწაუთლელი. უგოუჩხუტელ ჟოხი მამაწუდე.

უგოუჩხუტელ (როსტ., ღამბ.).

უდოუზახნელ - დაპატიჟების გარეშე. უდოუზახნელა მინ წავა? უდოუზახნელა (ღამბ.).

უდოუშლელა - დაუშლელად. უდოუშლელა ვერ მუვალთ. დოუშლელ (როსტ.)

უენო - უთქმელი. უენო ნუ ხარ, ამაიღი ჯმა.უენო (როსტ.).

უზირო გუბი - გუბე, სოფელ მოსულში.

უზრახნელი//უზრახნელა - ჩუმი, უსიტყვოდ.მაგი უზრახნელ პატარზალ თეთრი მიეცია? უზრახნელა საქმე არ იქნება. უზრახნელ (როსტ.).

უზღომარი//უზღომელი - გაუმაძღარი. უზღომარი ველარ ზღება. უზღომურ, უზღომარ, უზღომ (ღამბ.).

უთანმაზი - უსირცხვილო. უთანმაზ ინსანი ნუ ხარ.

უთიმთიმევს - სიმსუქნისაგან სხეულის ნაწილის რხევა.შაჰხე, მუცელი უთიმთიმევს. უთქმელები//უთქმელები არ დაჰჩა - უთქმელი, რისი თქმაც არ შეიძლება.უთქმელები აღარ დაჰჩა. უთქმელევ არ დამიგდა (ღამბ.).

უილუნი - შესაფერისი, შესატყვისი, შესაბამისი. მაგასთან უილუნი არ მოდის. უილუნ (აზ.).

უილუნსუზი - შეუფერებელი. შენთუნ უილუნსუზ საქმეს ნუ აქითევ.

უკან - შემდეგ, მერმე. საქმი მორჩომასუკან ჩონსა მოი. უკან (ღამბ.).

უკანაყენ - უკან, უკნისკენ. უკანაყენ ნუ იხედები. უკანაყ, უკანაყენ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

უკანახინდელი//უკანახენ//უკანახიანში - ბოლო, ბოლო დროს, უკანასკნელი. ეისი უკანახინდელია, ჰეგიც წაიღი. უკანახიან ჩარა გამიწყდა წეველე. უკანახიან, უკანახანდელ, უკანახენ, უკანახენდელ, უკანახანდელ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

უკანებლა - უკანვე. უკანებლა მამიყონე კაისა. უკანებლა, უკანობლი(ვ) - ღამბ. უკანიან, უკანიან არ მამდევს - ზურგს არავინ მიმაგრებს, მეხმარება. მე უკანიანი აღარ მამდევს. უკანიან, უკანიამ არ მამდევს (ღამბ., როსტ.).

უკანით//უკნით - უკანიდან.უკანით დანა ჩაჰცა.უკანით (ღამბ.).

უკან მანაყონი - გერი. ჰეგი უკან მანაყონი კი არა. უკან მანაყონ (როსტ.).

უკმენს - უკბენს. ფინ ზალლი უკმენს ყმაწილს.

ულაღი - ულელში შესაბმელი საქონელი. ულაღი გალე საზოვარზე. ულაყ, ულაღ (აზ. ულაგ) -ღამბ. ჯან. გუთნითავი ჯარი (კაიშ.).

ულგამ//ულგან-სუ - მდინარე აზერბაიჯანსა და საქართველოს საზღვარზე. ჩაედინება ალაზანში.

ულუბაში - მთა კავკასიონის ქედზე, რომელიც მთელ საინგილოს გადმოჰყუ-

რებს.

ულუმბო - ყვავილოვანი, მრავალფოთლოვანი მცენარე. ულუმბო ფოთოლი დაადევე. ულუმბოჲ (ღამბ.).

ულო -კონის შესაკრავი ღეროები. უწინ კონევ ულოითი ჰკრავდნენ. ულო (ალიაბ.) - იხ. ბენდამ (როსტ.).

ულუ ქორფი - თამარ მეფის ხიდი მდინარე

ქურმუხზე.

უმა - თეძო. უმაითი მამიჭერ ჯორცი. უმაჲ (აზ. ომბა) - როსტ., ღამბ., ჯანგ.

უმარიფათო - მარიფათის არ მქონე, უშნო, უზრდელი. უმარიფათო ინსანი არ მიყუარს.

უმედი, უმედი ვარ - იმედი, იმედი მაქვს. უმედი არ დაჰკარგო, უმედ ვარ,

დამიზახებენ. უმედ, უმუდ, უმედ ვარ (ღამბ.).

უმედ მოსხლეტა - იმედის დაკარგვა. უმედ უსხლეტავს,უჟე უმედი მავსხლიტე. უმედ მოსხლეტაჲ (ღამბ.).

უმზრახობა - მომდურავი, უბრად მყოფი.უმზრახობას მის ექცევა? უმზრახ (ღამბ.); ჯან., ქეგლი. უმზრახი, უმზრახავი, უზრახავი (ჩუბ.); უმძრახი, უნძრახი-ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.), მენთ.; უმრახი-გიგ., თოფ. ქავთ. (ხევს., მოხევ.)., კაიშ., ქაჯ., უმძრახაი (ხუბ.). უმზრახ (როსტ.).

უმუმი - საზოგადო, საერთო, საზიარო. უმუმი იჟლასი ჩაატარა.უმუმი (აზ.).

უნაწილო - უზმო, უჭმელი. ბალახი მაალებლა უნაწილო წეველე. უნაწილოჲ (ღამბ.); შერგულ -უზმო (როსტ.). კაიშ., უნაყრო - გიგ. თოფ. ქავთ. (მთიულ.) დაუნაყრებელი, მშიერი (ქეგლი.).

უნდა - უნდა, უყვარს, საჭიროა. ცული უნდა მიჰქონს, მაგას ჩემ ქალი უნდა, თუ უნდა წავალ. უნდ, ჰუმდ, ვუნდ (ღამბ.).

უნდილო - უმარილო, არაფრის გემოს მქონე. უნდილო ჯორცი წრნი იყო. უნდილი - უმწიფარი, მოუწეველი (ია.ბ.); უმბილ უმარილოჲ - სრულიად უმარილო (როსტ.); უნდილ უმარილოჲ (ღამბ.).

უნდომურა - მოუნდომებლად. უნდომურა საქმეს ნუ იჭერ. უნდომურ (ღამბ.).

უნდომურ- უნდომურ - დაზარებით, უხალისოდ. უნდომურ- უნდომურ განაქითევ საქმე რა იქნება. უნდომურ-უნდომურ (ღამბ.).

უნდუნია//უნდუნიაზე - საიქიო, საიქიოში. უნდუნიაითი მანასული არ არის, წანასული ბევრია.

უნდუნიაში წაი - ჯოჯოხეთში მოხვდი, წყევლა. შენავ უნდუნიაში წახოლ.

უნსუნუღ დაგრუებაჲ - დასიებულისათვის (ადამიანის) მეზობლებისაგან დაგროვილი საჭმლის მირთმევა.უნსუნული დააგრუებელი ვიქენე. უნსუნუღ, უნსუნუღ დაგრუევაჲ (ღამბ.).

უჯზაგო - უძარღვო. უჯზაგო ცომი იქნა. უჯზაგოდ. (როსტ., ღამბ.).

უპირბანო - პირდაუბანელი. უპირბანო წეველე საქმეზე. უპირბანოდ (ღამბ.).

უჟინშო - უჯიშო, ცუდი ჯიშის. ერ უჟინშო რამ შამხტო.

უჟუზი - იაფი, იაფასიანი. უჟუზ ტანსმუს ეზევს.

ურცხუნარი - უსირცხვილო. ურცხუნარ ინსან რანდა უთხრო. ურცხუნარ (ღამბ.).

ურწანი - უშობელი, უზვი საქონელი. გადატ. ითქმის უშობელ ქალზეც. მაგი ურწან მირასი მის რაში უნდა, ერ შაჰხე რას მინგავს ურწან თავს. ურწან (ღამბ., როსტ.); უშობელი, უზვი, შვილ-უყოლი (ძროხა, ფურ-კამეჩი და სხვა) ჯან:

საქონელი (ძროხა, კამეჩი, ცხენი (ქეგლი), უშვილო, ბერწი პირუტყვი ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.), (ჭინჭ. ხევს.), ცხენი უზვი (საბა), უზვი, ბერწი კამეჩი ან ცხენი (ჩუბ.); ბერწი ფური, ბუღას, რომ ახლოს არ იკარებს, ხბო რომ არასოდეს გასჩენია (მენთ.); ბერწი ძროხა, ჯარა-ფურა; უშვილო ქალი (კაიშ.), ქაჯ.; ურწანია, ურწანი (ძოწ.).

უსიანი - აჯანყება. ერ დიდ უსიანი იქნა. უსიან (აზ.).

უსტა- ხელოსანი, ოსტატი. უსტა მაქონ, ვერ მუვალ. უსტაჲ (აზ.)-როსტ., ღამბ.; ჩუბ. დურგალი (ჟღ.).

უსტალუღი - ზედმეტი. უსტალუღი რა საქნია?

უსურ-ბუსური - არა ყაირათიანად ხარჯვა.თეთ უსურ-ბუსურ ნუ ჰხარჟავ. უსურ-ბუსურ (როსტ.).

უტლუყუნო - უსაქმური, მოხეტიალე. უტლუყუნო,უტლუყუნო არ დეეტარო.

უტყლაშუნევს - ფიგურ. კარგად მიირთმევს.ხედავა როგო უტყლაშუნევს. უტყლაშუნევს - კოკისპირულად წვიმს, დიდი ხმაურით წვიმს. (როსტ.).

უფრენს//თოლი უფრენს - ქუთუთოს სწრაფი რხევა. გადატ. იტყვიან თოლი

მიფრენს-ო, როცა რალაც მოულოდნელ ამბის შეტყობას ელოდებიან. თოლი მიფრენს, ვნახოთ კაი ხაბარია.

უფტანი//უფტნობა - პრანჭია, პრანჭვა. უფტოვს, ერ უფტან ქალი იყო, უფტნობა ჩემ დედაკაც უყუარს. უფტან (ღამბ.).

უქისქისევს, ქის-ქის - აქეზებს, ძაღლების წაქეზება.ზაღლევ ერთმეთ უქისქისევს.

უღრო-ჩოღრო - უსწორმასწორო. უღრო-ჩოღრო გზაითი წამიყონა. უღურ- ჩუღურ (ღამბ.,როსტ.).

უღუროლსუნ//ოღუროლსუნ - ბედნიერი, იღბლიანი, სვიანი. შენთუნ კაი გზა უღუროლსუნ.

უყმაწუღლო - უშვილო. უყმაწილო აილას ლეზათი არ აქო. უყმაწუღლოდ (როსტ., ღამბ.).

უშკო - ბურღი.უშკო მამიღი ხეი გაააჯროტლა. უშკოჲ (როსტ., ღამბ.).

უჩერეთი - რიგი. უჩერეთი დაიჭი, მეც მოვდი. უჩთაფა - მთა კავკასიონზე. სიმაღლე 8992 მ. უჩუმრა - ჩუმად. უჩუმრა წაი კაისა. უჩუმრა (ღამბ.); ჯან., იმნ., უჩუმრად (ჩუბ. უთურგ. გიგ. თოფ. ქავთ -კახ.-ქიზ.), უჩუმრაჲ (ნიჟ.);უჩუმრაჲ (ჭყ.). უჩული - გამონაყარი პირზე. დოდალზე უჩული გომოვდა. უჩულ (აზ. უჩუგ) - ღამბ., როსტ., ჯან.

უჩეჩავს - უშარდება. ჰხედავა, როგო უჩაჩავს საქმეს.

უჩდიობან - თამაშია ერთგვარი. ხელს მიწაზე დადებენ და ერთ-ერთი იტყვის. აქლემი უჩდი თუ ხელს აწევს, დამარცხდება. რადგან აქლემი არ ფრინავს.

უწინდელ დროზე - იხ. ზოლ დროზე.

უწოუსლოლა - წაუსვლელად.უწოუსლოლა არ იქნება, სურცხულია.

უთუ - უთო. პერანგი გაითიებლა უთუ მამიღი. უთოჲ (ღამბ.); უთუჲ (როსტ.); ჯან.

უჰარმევს - უმწარებს. ცხოვრებას ზალი-ზალი უჰარმევს. უჰარმევს (როსტ.).

უჰანები - უხაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

უჰლუნსუზ - შეუფერებელი, არასათანადო. უჰლუნსუზ გაფ ნუ ჩიდი.

ფ

ფაამი - გონება, დაკვირვება. ფაამი დიახ კაი აქო. ფაამ (აზ.), უფამოჲ - უგონო (ღამბ.).

ფაამი აქო - მიხვედრილია. სრუ რამზე ფაამი აქო.

ფააფუ - მორჩა, გათავდა, აღარ არის. ფააფუ მოჰჩა აღარ არის. ფააფუ - დაიკარგა (კირ.).

ფაგა - ცხვრის სადგომი, ფარეხი. ცხორი ფაგაში შაყარე. ფაგაჲ (აზ. ფაჲა); ბაგა- საკვების ჩასაყრელი დაბმული საქონლისათვის (წნული ან ფიცრული), ქეგლი., საბა, ჩუბ. მენთ.

ფადარი - ნასოფლარი სოფელ მოსულთან ახლოს, ალაზნის მარცხ. სანაპიროზე.

ფათითური - ხელთათმანი. ფათითური აიცი ჯელზე. ფათათურ (ღამბ.,როსტ.). ჯან. ხელთათმანი, რომელსაც მხოლოდ ცერი აქვს ცალკე, სათათური საბუხარი ქეგლი (ინგილ.)

ფაიდალუ - ხელსაყრელი, სარგებლიანი, სახარბიელო. ჰეგ საქმე ფაიდალუ არა. ფაიდალ (აზ.).

ფაიდა არა - გამოსავალი არ არის. ფაიდა არა მენდა წავდე.ფაიდაჲ - ხეირი, სარგებლობა (როსტ.); იხ. მენთ. ფაიდა

ფაიშა - მეძავი, როსკიპი, გარყვნილი. ერ ფაიშა რაიმეერი.

ფაიზი - პროცენტი. რათა ფაიზი იქნა?

ფაიტონი - მსუბუქი ეტლი. ზალი ფაიტონით წაიყონეს.

ფალაქათი - უბედურება, გასაჭირი, ფათერაკი, კატასტროფა. ერ დიდ ფალაქათი ქნილა. ფალაქათ (აზ.).

ფალი//ფალ ყრა - მძევალი კვერცხი. საქონლის ბეჭის ძვალი ხორციანად მოკვეთილი. მკითხაობა. ქათმი ბუდეში ფალი ჩადევ, თურემ კორცხ არ დაადებია. საქონლი ფალ არ მამიჭრო. ყარაჩიმ ფალი მიყარა. ფალ (ღამბ.,როსტ.); ჳან.

ფალ დახედნა - მკითხაობა. ფალ დაახედნელა წავდა. ფალ დახედნაჲ (ღამბ.,როსტ.). იხ. საბა: ფალი.

ფალასი - ნაჭერი ცხენის ზურგზე დასადებლად ან კარებთან დასაგებად ფეხის საწმენდად. ცხენ ფალასები კარგა დოვგი, კართან ფალასზე ფეყები გაიწმინდე. ფალას (აზ. ფალაზ) - ღამბ. ფლასი, ძაძა (ჳან.); ფლასი - მდარე ფარდაგი, უსახვო, მატყლის ნაგულისაგან და თხის ბალნისაგან მოქსოვილი (შან. ვაჟა III, ჭინჭ. ვაჟა; გიგ. თოფ. ქავთ. (ფშ.); ჭრელი ფარდაგი (ჭინჭ.ხევს.); ფლასი ბალნის ძაძა (საბა. ჩუბ., ფალასი, ფლასი-ძონძი, ძაძა, მჩვარი (ჩუბ.); ფასალი - მტვრის საწმენდი ჩვარი-ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ფლასი დახეული ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი; ძონძი (კაიშ.).

ფალანქაში - საწურავი, თუშფალანგი.

ბრინჯი გადაწურლა ფალანქეში მამიღი.ფალანქაშ (ღამბ.); ფალანქა-სპილენძის ფლავის საწური (როსტ.) იხ. მენთ. თუშფალანგი.

ფალანფუჩა - მოუხერხებელი, მოუქნელი. ცარიალ ფალანფუჩა რაიმეერი, მაგამ რანდა ქნოს. ფალანფუშ, ფალანფუშაჲ (ღამბ.); ბაყიჲ- უშნო, მოუხერხებელი, რომელიც ყოველთვის სხვის შენიშვნებს ღებულობს (როსტ.); იხ. საბა: ბაყი, მენთ. ბაყია.

ფალდარლო//ფალდარლუ - სოფელი ზაქათლის რაიონში. ფალთაგი - ენაჩლუნგი. ერ ფალთაგ რაიმე იყო, ზლივ ლაპარიკოვდა. ფალთაქ (აზ. ფალთაქ) -ღამბ.

ფალი - მკითხაობა. ფალი ვაყრევინე.

ფალჩი - მკითხავი. კრევზე ფალჩი მამადგა. ფამბუღლუ - სოფელ მოსულის სახნავ-სათესი მინდორი ალაზნის მარცხ. ნაპირას. ფანჩხლიანი - ბევრი ტოტების მქონე.ერ ფანჩხლიან ხეერი, ზედ ვერ გახოლ.ფანჩხლიან - მრავალშტოედი (როსტ.); ფანჩხლ - ნემსის ამოგების ერთგვარი სახე, ზიგზაგი, კლაკნილი (ღამბ.); ფარჩხი - ქეგლი (იმერ.-გურ.)

ფანჩხუნები - ფანჩხუაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ფარალათ - თავისუფლად, მოცლილად. შენ ფარალათა ჭამე. ფარალათ (როსტ.).

ფარგალში ჩააჟო - საქმის წახდენა.

შააქირამ ფარგალში ჩააჟო წავდა.

ფარასათი - მოხერხება. ჰეჩ ფარასათი არ აქონ.

ფარდაგი - დიდი ტილოს ნაჭერი. იყენებენ თუთის რხევის დროს. ფარდაგი მაიღი თუთაი დააქანებლა.

ფართალი - ლეიბი, საბანი ერთად. ფართალი ჟერ არ ამიკეცია. ფართალ (აზ. ფალთარ) - ღამბ., როსტ., შან.რეც.

ფართალ-ფალასი - ლოგინი, ქვეშაგები. ფართალ-ფალასი დააგი დაწოლა. ფართალ-ფალას (როსტ., ღამბ.).

ფართლი ჰუქი - ქვეშაგების შესანახი ადგილი. ფართლი ჰუქი არ დანგრივო. ფართლი ჰუქ (როსტ., ღამბ.).

ფართო - განიერად. ფართო შარვალი ჩაიცო. ფართოდთი (როსტ., ღამბ.).

ფარნიკი - სათბური. ფარნიკი გავაქითე პამიდრი შითილობეი ფარნიკ (ღამბ.).

ფარო - ფთილა მატყლისა, ფარტენა. ფაროი დაასტელა თქენსა მოუდი.ფაროდ (როსტ., ღამბ.); ჯან., მენთ., გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ.-ქიზ.), ქეგლი.

ფარფარობად - კრიალი, ბზინვა. ფარფაროვს, იქავრობა ფარფაროვს თოლი დაგჩება. ფარფაროვად (როსტ., ღამბ.).

ფარღიათი - ფარღალალა, ღია. სახკარი ფარღიათი მაქონ, ვერ მუალ.ფარღიათ (როსტ., ღამბ.). ფარღია -სახლი გვრდღია (საბა, ჩუბ. ქეგლი.); ფარღიატი გვერდებ ღია სახლი (ქავჯ.), გადახდილი სახლი (კაიშ.);

ფარღიათად - შინაურულად, ხალვათად ჩაცმული- საცვლების ამარა (მენთ.).

ფარყი - განსხვავება, სხვაობა. ვერ ანჩნევა რა ფარყი აქონ.

ფარჩა - ზოგადად ქსოვილი. ფარჩა არ მაქონ, ვერღან ჩააგდებლა. ფარჩად (აზ. ფარჩა)- ღამბ.; შან.რეც., ძვირფასი აბრეშუმის ქსოვილი (შან. ვაჟა II); ფარჩეული - აბრეშუმის ქსოვილი, აბრეშუმეული (მენთ.).

ფარსადანი - მთა კავკასიონის ქედზე. სიმაღლე2875 მ.

ფასდუ - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ფასტი - ჭუჭყიანი, უსუფთაო. მაგ ფასტისა პურ მინ შეჰჭამს.

ფარჩები - მინდორი სოფელ მოსულში.

ფაფა - ფქვილისაგან დამზადებული საჭმელი. წუხელ ფაფა გამიქითეს. ფაფად (ღამბ.).

ფაფარი - გრძელი თმა. ფაფარი შოუნახავ, ვერ შაჰხედავ.

ფაფხაჭელა - ფლავის ქვაბის ფსკერზე მიმხმარი ფენა. თონეში ჩავარდნილი ცომის გამხმარი ფენა. ფაფხაჭელა დადო ფლავი ღანგარს. ფაფაჩხალად, ფაფხაჭყელად, ფაფხაჭელად (როსტ.) ფაფაჭყელად, ფაფხაჭყრლად, ფაფაჩხალად ფაფხაჭელად, ფაჩაჩხელად, ფაფაჩხალად (ჯან.); ფაფხაჭელა(მარტ. -იმნ.), ფაფხაჭა (მენთ,).

ფაშატი - დედალი ცხენი. ფაშატ ცხენი ვიყიდე ბაზრით.

ფაშფაში - პარპაში.ფაშფაშოვს, მაგი ფაშფაში მოჰჩა, გათავდა.ფაშფაშ (როსტ.); შდრ. მენთ. ფაშფაშა.

ფაში - ფაშვი. ზროხი ფაში მაქონ გაააქითებელი. ფაშ (ღამბ.); ჳკან., ფაში (ჭინჭ. ვაჟა).

ფაში გირცი - საქონლის ფაშვისგან დამზადებული კერძი. ფაში გირცი მე არ მიყუარს. ხარხუშ - შეზავებული. დაკეპილი კუჭმაჭი, შიგანი საქონლისა. წალდით წვრილად დაკეპავენ ფაშვსა და ნაწლავებს, ხახვსაც დააჭრიან, ყველსაც აურევენ, სუნელსაც მოაყრიან და ქილაში შეინახავენ დამჟავებამდე. ამით აკეთებენ გირც-ს, ქათა-ს. ხარხუში გირც - ხარხუშის გულიანი გირც-ი. ხარხუში ქათაჲ, აცხობენ ტაფაში, თონეზეც (როსტ.).

ფაშფუში - საქონლის შიგნეულობა. ფაშფუში სხოს არ მიჰცე, ჩემთუნ შაინახე. ფაშფუშ- ფაშვი და სხვა შიგნეულობა, ღუზლისა და ფურტის გარდა (როსტ.); ფაშფუტარ, ფაშფუშ-შიგნეულობა (ღამბ.); ფაშფუში (მენთ.); ფაშიფუში (ჩუბ.); ფაში-ფუში-ფაშვები, დიდი მუცლები (შან. ვაჟა IV); ღიპი დიდი მუცელი (ჭინჭ. ვაჟა).

ფაღირი//ფაღირ-ფუღარა - ღარიბი, საცოდავი, ღარიბ-ღატაკი. გზაში ერ ფაღირ ინსანი შამხტო. ფაღირ, ფაღირ-ფუღარაჲ (როსტ.).

ფახილი//ფახილიანი//ფახილობაჲ - ჟანგი, ჟანგიანი, შურიანი.ფახილოვს, ზრლ ქობი ფახილდება, მემრე კალავთ, ფახილიანი ნუ ხარ, მიეცე.ფახილ (აზ.) ფახილოვაჲ

(როსტ., ღამბ.); ფახირი - სპილენძის-გიგ., თოფ., ქავთ., (ჳკავახ.).

ფახილსუზი - შურიანი. დიახ ფახილსუზ ინსანია.

ფახფახი - ყანყალი. ფახფახოვს,ჰხედავა, როგო ფახფახოვს, მალე გააჯეჩია. ფახფახოვაჲ (ღამბ.).

ფაჰლა - მუშა. ზავოდში ფაჰლად მუშაოვს.

ფაჰჩა - ხელმწიფე. ერ ფაჰჩამ ვეზირებს დოუზახა, უთხრა. ფაჰჩაჲ (აზ.)-როსტ., ღამბ., ჳკან. ფადიშაჰი (ნიჟ.). ფადიშარი (ჟღ.).

ფეელავანი - ფალავანი. გაიგია, ჩონ სოფელში ფეელავანი მოსულა. ფეჲლივან ფეჲლავან//ფეელავან (ღამბ.); ფაჰლევანი -გიგ.,თოფ., ქავთ (ქართლ.), ფალავანდი ჩხუბში ან ჭიდაობაში მოპირდაპირე (ჟღ.).

ფეთირი - თხელი ლავაშივით გამომცხვარი პური. ფეთირი გაამაცხო საჟზე. ფეთირ (აზ. ფათირ) -ღამბ., როსტ.; -ფათირი (მენთ.); ხმიადი (ჩიქობ.), მეცხვარეების მიერ საჟზე გამომცხვარ პატარა რგვალი პური (ლეონ.), ფათილე (კაიშ.).

ფეიქარანები - ფეიქარაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ფეიღამბარი - წინასწარმეტყველი. ჰაბა ფეიღამბარზე დაიფიცე. ფეიღამბარ, ფეჲღამბარ, ფეელამბარ (აზ. ფეიღამბარ) - ღამბ; ფეიღამბარ (ჳკანგ.); ფეეღამბარ - ნ. ფენღაბარ; ფეღამბარი (ჩუბ. ქეგლი).

ფეიღამბრისმა - ფიცილი. ფეიღამბრისმა მე არ მითქომ.

ფელა - გადატ. მრუდფეხებიანი. მაგი ფელა ფეყებიან ქალს მინ წაიყონს? ფელაჲ -წინწამოხრილი რქებიანი კამეჩი (როსტ.).

ფელაქანი//ფილაქანი - ხის ან ქვის კიბე.ფილაქანზე ველარ გაჰდია? ფელაქან (აზ.) - ღამბ. ფილაქანი-აგურით დაგებული იატაკი (მარტ.-იმნ.).

ფენჟაქი//ფენჟაკი - პივჯაკი. ფენჟაგი მამიღი ჩააცმელა. ფენჟაქ, ფენჟექ (რუს.) - ღამბ.

ფერბიჩ-ყალა - ციხე-სიმაგრის ნანგრევი საინგილოში.

ფერდა - ზოგადად ფარდა. აპკი. თხელი გარსი. გადატ. უსირცხვილო ადამიანზე. ფერდა დაჰკიდია, თოლზე ფერდა მოჰსულია. მაგა ფერდა ალარ აქონ. ფერდაჲ (აზ. ფარდა) -ღამბ., როსტ.

ფერდი-ფერდ მიჰკრია - მეტისმეტად გამხდარი. ჰხედავა, როგო ფერდი-ფერდ მიჰკრია.

ფერიჟან ჩოლ - მინდორი ზაქათლის რაიონში.

ფერფლავს - თოვს, ოდნავ ფერფლს ყრის. ჟერ ცოტა-ცოტა ფერფლავს ფესელი - ცომისგან დამზადებული თხელი ლავაში, ერბოში გამომცხვარი.ყონაღა ქნაში ფესელი მაჭამა. ფასალიჲ -მაჩკატი (როსტ.); ფასალლიჲ, ფასაალიჲ (ღამბ.); ვკან., ფასალი (ედილი).

ფეყ ქენ! - ძროხა, როდესაც წველის დროს ფეხს წინ გადადგამს და დაეფარება ძუძუებს. ფეყ ქენ! ნინო. ფეყ ქენ (როსტ.).

ფეყი - ფეხი. ერ ფეყი წინ წავდა, ვერ დეეწევით. ფეყ (როსტ., ღამბ.); შან. რეც.

ფეყევ დაგჯეჩავ - მუქარა ფეხებს მოგამტვრევ. ჩონ ყოროლში შახოლ ფეყევ დაგჯეჩავ.

ფეყ გაწდა - გადატ. შეტოლება, დადარება.ფეყ იწდის, ჩონ მაგასთან ფეყ ვერ გავწდით. ფეყ გაწდუაჲ, ფეყ გაწდაჲ (როსტ., ღამბ.).; იხ. მენთ. ფეჯის გაწვდმა.

ფეყზიმე - ფეხმძიმე. ფეყზიმე ქალი დანახითავ ადგა. ფეყზიმეჲ (ღამბ.).

ფეყ მოშნევა - ფეხის კარგად დაცდა. ფეყი მაშნიან, მაგი ფეყი მაშნიან. ფეყმოშნომაჲ (როსტ.); ფეყ მოშნოვაჲ (ღამბ.).

ფეყზემდგომელი - სუფრაზე საჭმელების მიმტანი ქეიფის, ქორწილის დროს. ფეყზემდგომლები კარგა გზაში ჩაგდი, ფეყზე დგომელ, ფეყზედგომელ (ღამბ., როსტ.); ვკან.; დგომელ (შან.რეც.)

ფეყსაბანი - ქორწილის მეორე დღეს პატარძალმა ფეხი უნდა დაბანოს ქმარს. ფეყსაბანი ადრე იყო, ეხლა არ ჩიდიან. ფეყსაბან (ღამბ.).

ფეყსადგომი - ტუალეტი. ფეყსადგომი სა გაჰყე.

ფეყ ითრევს - ნელა მიდის, ორჭოფობს. ვიცი რაიბე ფეყ ითრევს.

ფეყი მოწნეხა - ფეხის გადატრიალება, გადაბრუნება.ფეყი მემეწნიხა, ფეყი მოწნეხა, ნაგახტან წასლაში ფეყი მემეწნიხა.

ფეყი მიწაზე გემეკრა - გაოცება, გაკვირვება, სახტად დარჩენა. ერ ადგილა დავჩი, ფეყი მიწაზე გემეკრა. ფეყ მიწაზე მოკრაჲ (როსტ., ღამბ.), შან.რეც.

ფეყი ომოკეთა - მისვლა -მოსვლის შეწყვეტა. ფეყი ამაიკოთა, მაგათგანი ფეყი ამაიკეთა.

ფეყსამუზი - ფეხსაცმელი. მამა ფეყსამუზი აღარ მაქონ. ფეყს(ო)მოზ, ფეყს(უ)მუზ, ფეყს(ო)მოს ფეყს(უ)მუს, ფეკს(ო)მოზ, ფეკს(უ)მუზ -(ღამბ., როსტ.). ჯ,ან. არქ., ფეხსომოზ (შან. რეც.); ფეკსამოსი (უთურგ.).

ფეყშრშრლა - ფეხშიშველა. ყმაწილი ფეყშრშრლა რაიბე გოუში?ფეყშრშრლაჲ, ფეყშრშრლა -(ღამბ., როსტ.).

ფეშაქარსუზი - უსაქმური. ფეშაქარსუზ ინსანი რაშ გინდა. ფეშაქარ - მწყემსი, რომელიც ყოველთვის ცხვარშია (როსტ.). ფეშაქარ - ახლად დამწყები, ჯ,ერ გამოუცდელი ჩობანი (ღამბ.).

ფეკსამოზ - იხ. ფეყსამოზ

ფია - საჭმელი ბავშვის ენაზე. ფია ჭამე ბალა. ფიაჲ (როსტ.). შდრ. საბა. ჩუბ. იხ. მენთ. ფია.

ფიადა - ფეხით. ფიადა წაუდა თუ მინიგი იპოვნა? ფიადა (აზ.ფიჲადა) -როსტ., ღამბ.

ფიადა ლებუა - დაბალი ლობიო. ფიადა ლებუა დაგლიჟე. ფიადა ფაყლაჲ -(ღამბ., როსტ.).

ფიჲ//ფიჰი - ქონი.ცარიალ ფიჲ იყო მაგი ნაყიდ ჯორცი. ფიჲ (აზ.) - ცმელი (ღამბ.); ჯ,ანგ., ფიჲ- საქონლის მუცლის ქონი და თხის ქონი (როსტ.).

ფითნაქარი -შურიანი, ეშმაკი, გაიძვერა ადამიანი. ფითნაქარ ინსან მოჰშორდი.ბედნაქარ-შურიანი, ნავსი ადამიანი (როსტ.).

ფითნა-ფასათი - ხერხი, ეშმაკობა.მაგასთან ფითნა-ფასათი საქნია.

ფითრაი გატანა - მარხვის შემდეგ გასატანი შესაწირი.ფითრა გაიტანა, ორუჟი მოჰჩომასუკან ფითრას გაჰქონენ. ფიტრ - ფითრი, პარაზიტი მცენარე ხეზე (ღამბ.).

ფილთა - ლამპის პატრუქი. ჩირაღი ფილთა აღარ მაქონ. ფილთაჲ (აზ. ფილთა). -ღამბ., როსტ. იხ. ჩუბ. ფილთა, შდრ. მენთ. ფილთა. ფითილა (საბა).

ფილთა-ფილთა - თოვლის დიდი ფთილები. შაჰხე, როგო ფილთა-ფილთა თოვლოვს. ფილთა-ფილთა თოვლოვს (როსტ.).

ფილთაქუა - ფილთაქვა, ქვასანაყი. ერ ფილთაქუა იპოვნა გზაში. ფილთაქუ(ვ)ჲ (ღამბ.); გიგ., თოფ. ქავთ. (ინგილ.).

ფინ ზაღლი - ავი ძაღლი. ერ ფინ ძაღლი

დომბავ ეზოში. ფინ ზალლ (ღამბ.).

ფინთა მოსლა - ცუდი, ცუდად, წყენა. ფინთი//ფინთა//, ფინთა მოჰდის, ფინ ტარო არ მამიღო. ფინთა ხარ წაი, ჩონ თქმაში ფინთა მასულია. ფინ, ფინთ (ღამბ., როსტ.).

ფინთობა - ცუდი საქმის ჩადენა. ფინთობა არ მინდა. ფინთოვაჲ, ფინთოვს (ღამბ.).

ფინთოლიანი - ავთვალიანი. ფინთოლიანი კაც ნუ შაჰხტება. ფინთოლიან (ღამბ., როსტ.).

ფისო ბალახი - ბალახია ერთგვარი. ფისო ბალახ ზროხა არ ზოვს.

ფიტი//ფიჭი. ერ ფიტი თაფლი მამიღი კაისა. ფიტ, ფიტ(აჲ) - როსტ, ღამბ. ფიტი - თაფლგამოცლილი, უთაფლო ფიჭა ქეგლი, ჭინჭ. ვაჟა; დაუმდნარი უთაფლო ფიჭა. (მენთ.); თაფლის ნაჩენჩი (საბა, ფიტი, ფიჭი - თაფლის ჩენჩო ან გადაუმდნარი სანთლის ნაძირალი (ჩუბ). ფიტიჲ-ქოთანში გაკეთებული საჭმელი (როსტ.).

ფიფი ქნა - იარა ბავშვის ენაზე. ავად გახდომა. ფიფი, ფიფი ქნილა, გუშინ ფიფი იქნა. ფიფიჲ, ფიფიჲ ქნაჲ - ატკიება (როსტ.).

ფიფინეთი - ერთ-ერთი უძველესი სოფელი ზაქათლის რაიონში. ეს სოფელი დასახლებულია ვახუშტი ბატონიშვილთან. ფიფინეთში არის ორი ეკლესია.

ფიქირ//ფიქირ არა - ფიქრი, ფიქრი არ არის, არა უშავს! ფიქირ ჰწევს,ფიქირ გაჰწევით თმა გოვთეთდა. დეე, ფიქირ არა, ნუ მოუდეს, მეც არ წავალ. ფიქირ არა (ღამბ.).

ფიქირ ქნა - დაფიქრება. იგრევ ფიქირ ქნა კარგია. ფიქირ ქნა - მნიშვნელობის მაცნე, ყურადღების მიქცევა, დარდი (როსტ.).

ფიქირ გაქ -თუ ასე ფიქრობ (ჯანგ.); ფიქირ ქნაჲ, ფიქროვაჲ (ღამბ.)., შან. რეც.ფიში ქნაჲ - მოშარდვა ბავშვის ენაზე. ფიში ქენე, გაიყო, ფიში აქნევნე.

ფიჩხი//ფიჩხი კონა - წვრილი ტოტების კონა. იყენებენ თონეში ცეცხლის დასანთებად. ფიჩხი კონები მამიღი.

ფიწალი//ჲაბა//ჰება - თივის ასაღები იარაღი. ბალახი ააღებლა ფიწალი მინდა.ფიწალ - იხ. ჲაბა (როსტ.).

ფლასუნი//ფლასუნ-ფლასუნი - ფეხების თრევით სიარული. აფლასუნევს,რა ფლასუნ-ფლასუნით მოჰდი, ჰეგინ ქენე. ფლასუნ, ფლასუნევაჲ, დაჰფლასუნოვს, მოჰფლასუნოვს (ღამბ.).

ფლახები - ზომაზე დიდი ფეხსაცმელები. ერაგე ღუდრუან ფლახებია, მინ ჩაიცომს.

ფოთოლა ხინკალ - გათხელებული წვრილად დაჭრილი ცომის ნაჭრები, რომელსაც მოხარშვის შემდეგ დაამატებენ ცხიმს - ხახვით. ფოთოლა ხინკალი გამიქითე კაისა! ფოთოლაი, ორფოთოლაჲ (ღამბ.).

ფოდრაჩინები//ფუდრაჩინები -პეტრია-

შვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ფოთოლივი მაცხრუევს - ფოთოლივით ვკანკალებ. შიშით ფოთოლივი მაცხრუევს. (როსტ.).

ფორი//ფორიანი - ობი, ობიანი. ფორ ქნაში პურ ვაბულევთ. ფორიან პური დოგიდო. ფორ, ფორ მოგდევად (როსტ., ღამბ.); ჴან., ნიჟ., ძოწ.

ფორმა - მსგავსი, მსგავსად, ნაირი, ნაირად. პერანგი მაგი ფორმა შამიკერე. ფორმაე, ფორმაზედა (როსტ., ღამბ.).

ფორსოვს - იპრანჭება. ერ შაჰხე, როგო ფორსოვს. ფორს, ფორსევ დაყრაე (ღამბ.).

ფრტი - ფეტვი.ფრტს ალარ თესენ. ფრტ-ფეტვი (ღამბ.)., ფრტრუ - ფეტვის ყანა და მისი ჴეჴილი (როსტ.); მაყ.; ფრტ (ჴან.).

ფოჩი//ხახი ფოჩი//სიმინდი ფოჩი - გარჩეული სიმინდის ნარჩენი. ფოჩი ზროხას დოუყარე. ხახი ფოჩით კორცხ ღებავთ. ფოჩ : ნერგი (ხახი), სიმინდი ფოჩ (ღამბ.).

ფოხოხა - გაბერილი პილპილი. გადატ. გაბერილი ადამიანი. ფოხოხა პირპილი მამიღი. ფოხოხა (როსტ.).

ფოხფუშმანი - ძალიან დადარდიანებული. დიახ ფოხფუშმანი წავდა. ფოხფუშმან (როსტ.).

ფრინჟი - თითბერი. ფრინჟი ქობი გარეცხე. ფრინჟ (აზ. ბურჟუნჴ) -პრიალა ყვითელი ფერი ლითონი (ღამბ.).; ფრინჟი ლაგან (როსტ.).

ფრუტი - ფუტურო, დამპალი ხე.ფრუტო მორი არ მაიღო. ფრუტოე, ფრუტ (როსტ., ღამბ.); ნიჟ., ფოტორო ზეზე დამპალი ხე (ალავ.); სუსტი, უგულო (ქავთ. III) ფუტურო-დამპალი შეშა - გიგ., თოფ. ქავთ. (კახ.-ქიზ.).

ფსუტი//ფსუტიანი - შარდი, უსუფთაო. ფინ ფსუტი სული მოჰდის, ფსუტიან დედაკაცი იყო. ფსუტ, ფშუტ (ღამბ.); ზინზლის სუნი (საბა. ჩუბ.).

ფუილი - ბევრის ერთად არევა. ფუის,ხალი ფუილ ვერ ვიტან. ფუელ, ფუვილ, აფუევად-ფუილი, აფუება (მხოლოდ მიწაზე ითქმის) -ღამბ. ფუილი- დულილი (მიწისა) - შან. ვაჟა I; ფუვილი-დულილი (ლუდისა), გიგ., თოფ., ქავთ. (თიან.), დულილი (უცებ-ცხლად), გალვივება (ქავჴ.), ფუილი (ჭინჭ. ხევს.) უფუის: სისხლი უფუის - სისხლი უდუღს, უჩქროლავს. (ჭინჭ. ვაჟა).

ფულანი//ფულან-ფულანი//ფულანგან, ფულანგნი - მავანი, ამა და ამ ადგილას, ესა და ეს კაცი. ჩემ სახელით წაი უგეი კაცთან, ფულან-ფულანმა გამამგზავნაო, უთხა, ფულან ადგილა სალედნივარვო.ფულან (აზ. ფილან); ფულან -სიტყვის მასალაა - მნიშვნელობის გაძლიერებისათვის გაორკეცებული იხმარება. ფულან-ფულან (როსტ.); ფლანი -ესა და ეს (კირ., მენთ.).

ფულანქესი - მავანი. ფულანქეს ინსანი

მოუდა?ფულანქეს (აზ. ფილანქეს) - იგივეა, რაც ფულან (ლამბ.).

ფუნტარი - ფხვიერი. ფუნტარ მიწაში დათესულ კართოფლი კაი საქნია. ფუნტარ (ლამბ.,როსტ.).

ფუნჟი - ჯაგრისი. სიმინდის წიწილა. ფუნჟით წოესი კრასკა, სიმინდი ფუნჟები მავლი, შალავი ფუნჟები. ფუნჟ-ფოჩი (ლამბ.).

ფურაღანი - ბავშვის სათამაშო. ერ ფურაღანი მოვტანა ყმაწილ.

ფურსად ქნა - დროის ხელთება. ფურსანდ ჩიდის,ფურსად ქნითავ მააღებივარ.

ფურსუყი - მაჩვი. ყოროლით ფურსუყი დაიჭირა. ფურსუყ (აზ. ფურსუგ) -ლამბ., როსტ.

ფური - ძროხა. ფური არ მოსულა ზროხაითი. ფურ (ლამბ., როსტ.); ჯან. საბა., ჩუბ., ჯან., გიგ. თოფ. ქავთ. (გუდამაყ. ფშ.).

ფურტი - ფილტვი. ფურტი არ ჩამიგდო, არ მიყუარს.ფურტ (ლამბ., როსტ.); ჯან. ფირტვი - შან. ვაჟა III, ჭინჭ. ვაჟა, ქეგლი. (ქიზ. მოხევ. მთიულ.); ქავჯ. კაიშ.

ფურტივი პური - რბილი, ახალი პური. ფურტივი პური დამიკრავ. ფურტივი პურ (ლამბ.).

ფურულდაჩი - ყალთაბანდი, თაღლითი, გაიძვერა, მატყუარა. მაგი ფურულდაჩიობა სრუმ იცის. ფირილდაჩი (აზ.).

ფურღუნი - ფურგონი. ერ ფურღუნ ყარფუზი მამიღა. ფურღუნ (ლამბ.).

ფურცელი - თუთის ხის ფოთოლი. ჭიას ფურცელი დოუყარე. ფურცელ ლამბ.,როსტ.) თუთის ხე (შან.რეც.); უნაყოფო უთუთო ბჟოლა. აბრეშუმის უდგათ (მენთ.). თუთის ხე - გიგ., თოფ., ქავთ. (ყიზლ-მოზდ.), ფოთოლი; თუთის ხე - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

ფურცლობან წასლა - თუთის ფოთლის მოსატანად წასვლა. ფურცლობან

წეველეთ. ფურცლოვან წასულაჲ (ლამბ.).

ფუტკრი ვეჩა - ფუტკრის ნაყარის გამოყოფა. ფუტკარ ვეჩა მივცია.ფუტკრი ვეჩაჲ (როსტ.)

ფუტკრი გეჟაში ჯელ ჩაცემა - გადატ. გაბრაზება, გაღიზიანება. ფუტკრი გეჟაში ჯელ ჩაცემა ნუ გიყუარს. ფუტკრი გეჟაში ყიტ წაცემაჲ (როსტ.).

ფუფუ - ბავშვის საჭმელი. ფუფუ გამიქითა, რაშ მინდა. ფულარა - ღარიბი. ფულარა ინსანია, მაგიზგან რა გინდა. ფულარაჲ (როსტ.).

ფუში - თიაქარი. ზიმე აჰწევით ფუში ჩომოჰსულია. ფუშ (ლამბ.); საბა, ჩუბ. მენთ. როსტ.

ფუშმანი - დაღონებული, შეწუხებული. რაიბე ფუშმანი ხარ?ფუშმან, ფეშმან (აზ. ფეშმან) - ლამბ., როსტ.

ფუშმან გავდა - შეწუხდა. დიახ ფუშმანი გავდა.

ფუშმნობა - დაღონება, მოწყენა. ფუშმნოვს, დაფუშმანდა.ფუშმნობს რაიბე წავდაო. ფუშმნოვაჲ (ღამბ.,როსტ.).

ფუშრუკი - ფაფისებური ცომის საჭმელი. ყმაწილ ფუშრუკი გოვქითა, მეც მაჭამა. ფუშრუკ, ზიან ფუშრუკ (ღამბ.,როსტ.).; საბა, ჩუბ. ძიძ. კეცხ. ხუბ. (ქართლ.), ქავკ., რძეში ან წყალში მოხარშული პურის ფქვილის გორგლები (კაიშ.). ნაფშრუკი-ნაზელი, შეზელილი (შან. ვაჟა III),

ფშრუკვა - ოდნავ წყლისა და ფქვილის ან ნაცრისა და მისთანათა ერთმანეთში არევა და აზელა. ფშრუკავს, (მენთ.); ცომის ასრესა ან ნაცარის აზელა (ჭყ.).

ფუშტა - წისქვილის რუს მაღლა აყვანილი წყალი, რომელიც ვარდნის შედეგად აბრუნებს წისქვილის ბორბლებს. ეხლა ფუშტას მინღა აქითევს? ფუშტაჲ (როსტ.).

ფუშტათალა - სოფელი ბელაქნის რაიონში.

ფუჩი - უგულო, წამხდარი თხილი ან კაკალი. ფუჩ თხილი არ იყიდება. ფუჩ (როსტ.).

ფუხრუტი(ა) - ჭიანი. გადატ. ავადმყოფი ადამიანი. ფუხრუტა კაკალი მამყიდა, ერ ფუხრუტ ინსანია. ფორხა გადატ. გაბერილ და არაჯამრთელ ადამიანზე იტყვიან (როსტ.).

ფშრაკი - გამხმარი. შენ დანაკარ პური ფშრაკი ქნილა. ფშრაკ- ძალიან გამხმარი (როსტ.).

ფშუნვა - ფშვინვა. ფშუნავს, დედაკაცი დიახ ფინთა ფშუნავდა. ფშუნოვაჲ (ღამბ.); ფშუნვა (ჯან.).

ფშუნი-ფშუნი - ფშვინვით. რა ფშუნი-ფშუნი მოდის. ფშუნი-ფშუნი (როსტ.).

ფხაწუნი - ფხაჭნა.ფხაწუნოვს, კატა გარეითი ფხაწუნით დაიღალა. ფხაზუნ (ღამბ.).

ფხლანკუნი//ფხლანკუნ-ფხლანკუნ - ფხლაკუნი, ფართხალი.ფხლაკუნოვს, რას ფხალკუნოვს, ფხლანკუნ-ფხლანკუნ წავდა.ფხლანკუნ, ფხლანკუნოვაჲ (ღამბ., როსტ.); ფხლაკუნ, ფხლანკუნ (ჯან.).

ფხიტი//ფხიტიანი - მოუსვენარი, უკარება.ფხიტიან ზროხა არ მინდა.დაინახია როგო ფხიტოვდა. ფხიტ - ცქვიტი, ყურმახვილი, ყოჩალი, მარჯვე. ფხიტოვაჲ-იხ. ზრინგოვაჲ (როსტ.). ფხიტ, ფხუკ - ცქვიტი, ცოცხალი, მარდი (ღამბ.); ფხიტი (მენთ.).

ქ

ქათა - ბლინი, რომლის გული შეიძლება იყოს: გოგრა, ხაჭო. ამის მიხედვით არჩევენ: გუგრი ქათას, სუზმი ქათას. სუზმი ქათაიზგან გუგრი ქათა მიყუარს. ქათა (აზ. ქათა), ჭინჭრი ქათაჲ, ჯორცი ქათაჲ, გირცი ქათაჲ (ღამბ.); ქათაჲ-ქადა (როსტ.).

ქათმი ჭკო - გადატ. ჩერჩეტი, სულელი. მაგა ქათმი ჭკო აქო. ქათმი ჭკოჲ (როსტ.).

ქათმი ჭკილა - წინდის სახე - ქათმის ბრჭყალები ჩაქსოვილი. ქათმი ჭკილა წინდევ მინ ჩაიცომს. ქათმი ჭკილაჲ (ღამბ.,როსტ.).

ქათმიან ფლავი - ქათმის წვენში მოხარშული ფლავი. ქათმიან ფლავი ჰჭამია? ქათმიან ფლავ (როსტ.).

ქათამი წონი - ქათმის ხორცისგან დამზადებული კერძი. ქათმი წონი გამიქითა. ქათმი წონ (როსტ.).

ქათმი ჯევი - ნასახლარი კახის რაიონში.

ქალამი - კომბოსტო. ქალამი მაქონ დააგებელი. ქალამ(აზ. ქალამ) - როსტ. ღამბ.; თავხვეული კომბოსტო, ლახანა (მაყ.).

ქალამ დაგება- კომბოსტოს დამწნილება. ქალამ დაგებას ვერ დეეჩივა.

ქალაქუა - სოფ. მოსულში დიდი ქვაა ქალის ფორმის. ქალაქუა გადაბრუნებაში ჰამეშა წუმს.

ქალალა - ბაღდადი. ჩონ ქორწილში ქალალას ვაკრავთ. ქალალაჲ (აზ.) - ღამბ.; შან. რეც., ქალალა - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ძიძ. (მესხ.ჯავახ.), ქალალაჲა (მარტ.-იმნ.); წითელი თავსაფარი, თხელ აბრეშუმის თავსაფარი ქალისა - გიგ., თოფ. ქავთ. (კახ.-ქიზ.).

ქალაჭუა//ქალაჩუა - ქალაჩუნა ბიჭი. ერაგე ქალაჭუა რაიმერი შაგცხრბა. ქალაჭუაჲ, ქალაჭუვაჲ (ღამბ., როსტ.). მენთ., ქავკ., გოგოჩუა (ჩუბ.), გოგოჭუა (მენთ.).

ქალი - გაუთხოვარი ქალი, გოგო, ქალიშვილი. ქალი მოყონა. (როსტ.). გიგ., თოფ., ქავკ. (ფშ.)

ქალთაიფა - მდედრობითი სქესის წარმომადგენელი. ქალთაიფა არ მაიყონო სუფრაზე. ქალ თაიფაჲ (როსტ.).

ქალიმა - სიტყვა. რაიბე განაბულხარ, ერ ქალიმა შენც თქი. ქალიმაჲ (აზ.) - ღამბ.

ქალიში - შალიფა, ბალახი. დილიგში ბევ ქალიში ომოსულა. ქალიშ (აზ. ქალიშ) -ღამბ., როსტ., მაყ.

ქალჩა - მამალი ზაქი, გადატ. უდარდელი ახალგაზრდა. ქალჩა მაქონ გააყიდელი. ქალჩაჲ (აზ. ქალჩა) - ღამბ.

ქალმნი შაქნა//ქალმნი კოპი //ქალმნი ბაღი - ქალამანი, ქალამანის შეკერვა, ქალამნის ამოსახვევი. ქალმან მინღა იცომს. ქალმნი შაქნა მე არ ვიცი, ,,ქალმნი ბაღევ, კოპევში უყრიდნენ“.

ქალმან შაქნაჲ, ქალმი კოპ (როსტ.); ჯან., შან. ვაჟა III, მენთ. ქალმანი მრ. ქალმები ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), კაიშ., ქალბანი (უთურგ.).

ქანი - დირე. სახ ქანები დოვლაგესა ქან, კარი ქან-ზღრუბლი (ღამბ.); ქან-სახლის ბოძების, სვეტების დასაყრდენი ბრტყელი კოჭი (როსტ.). საჩეხის ან სახლის კარისპირა დერეფნის სვეტების დასაყრდენი დირე (მენთ.).

ქანოვ-ქანოვ - მთვრალივით სიარული. რა ქანოვ-ქანოვ მიჰდი. ქანოვ-ქანოვ - თავშეუკავებელი, გაქანებით სიარული

(როსტ.).

ქარავან ყირანი - სამი ერთნაირად მოკაშკაშე ვარსკვლავი, რომელიც ამოდის სალამოს პირზე. ქარავან ყირან მასკულა ჟერ არ ომოსულა. ქარავან ყირან (ღამბ.), ქარავანყირანი (მენთ.).

ქარანები - ქარაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ქართრლი//ქართელი - ქართველი. ჩონსა ერ ქართრლი, მოვდა.

ქართული//ქართული აქ დაჰჩეს - სიტყვა, სიტყვა აქ დარჩეს. ერ ქართულ თქმაც ვერ მააწრო, ჩემ ნათქომ ქართული აქ დაჰჩეს. ქართულ, ქართულ არ აქ, ფინ ქართულ არ აქ - არაფერი არ აქვს დასაწუნი (ღამბ.); ჯ.ან. გიგ., თოფ., ქავთ (თიან.), ძიძ. კეცხ.ხუბ.(ქართლ.), ჭინჭ. (ვაჟა).

ქართული არ დაიმირწყო - სიტყვა არ დაივიწყო. შენ ქართული არ დაიმირწყო კაისა.

ქართულსუკან - სიტყვის შემდეგ. ჰეი ქართულსუკან მე რაღანდა მექნა. ქართულსუკან (იმნ.).

ქაფანაქჩი//კაპანაქჩი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

ქაფაქი - ქატო, ფქვილის ანაცერი. ქაფაქით ზაღლიბეი ჰელი გააქითა. ქაფაქ (აზ. ქაფაქ), ფქულუ ქაფაქ, ჩალთუქი ქაფაქ, ხი ქაფაქ (ღამბ.,როსტ.).

ქააფირი - ურწმუნო, სჯ.ულგანდგომილი. ერ ქააფირ რაიმერი.

ქაფტარი - აფთარი, კუდიანი, ჯ.ადოქარი. ჰეიგი რა ქაფტარირი შენც კარგა იცი. ქაფტარ (აზ. ქაფთარ)-ღამბ., როსტ., შან.რეც.

ქაფჩა - სამშენებლო იარაღი, რითაც კედელს ლესავენ. ერ ქაფჩა ლამიღა დაჰჩა.

ქაფქირი - საწური.ქაფქირი მამიღი ფლავ გადააწურლა.

ქაცავატი - სუსტი, ავადმყოფი ადამიანი.

გადატ. სიმინდის ტარო, რომელსაც აქაიქ აქვს მარცვლები. ქინზი ქაცავატა გაზდილა,სიმინდს ქაცავატ ტარო გოუქითებია. ქაცავატ ინსანია. ქაცავატ - გახუნებული, უფერული, ფერწასული

(როსტ.)., ღამბ., გაქცეული, ფოთოლგაცვივნული, ფერწასული (ჯ.ან.). იხ. საბა, ჩუბ. ქარცი.

ქებელობა - დასახლებული პუნქტი ზაქათლის რაიონში.

ქები//ქებებიანი - რქა, რქიანი. ერ ქები მოჰვეჩეს. ქებებიან კამეჩი გემეკიდა. ქებ, ქებევიან (ღამბ.,როსტ.); ქა-რქა; ქებ გემეება -რქები გამოება (ჯ.ან.).

ქედეკრიანი - მინდორი, სოფელ ალიაბადში.

ქეერიზი//ქეჰრიზი - ჭა. ეზოში ქეჰრიზი მოთხარა. ქეერიზ, ქეჰრიზ, ქეჱრიზ (ღამბ.); როსტ., ჯ.ანგ. ქარიზი, ქაჰრიზი - ღრუდო (საბა).

ქევხიანები - ქევხიშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ქეთხუდა//თეთხუდა - მდიდარი, დოვლათიანი, შეძლებული. ჰეგი ქეთხუდაი ქალია. ქეთხუდაჲ (აზ. ქათხუდა) - ლამბ. მამასახლისი (ჩიქობ.), პირველი მოქალაქე ან მამასახლისი სოფლის (ჩუბ.), ქედხუდა - მამასახლისი ქეგლი., ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლი).

ქეიფსუზი - შეუძლოდ, უგუნებოდ ყოფნა. დღეს ცოტა ქეიფსუზი ვარ.

ქელლა - თავი თავის ქალა. ხახვის თავი. გადატ. მიუხვედრი ადამიანი. ქელლა მააპარსლა წაუდა, ერ ქელლა ქალამი მამცა, ცარიალ ქელლარი, რაიმეს ვერ გააგებინევ. ქელლა (აზ. ქალლა) - ლამბ., როსტ.

ქელლაზე ბოსტან მოჳნა - შავ დღეში ჩაგდება. ჟერ სად ხარ ჰეგი შენ თავზე (ქელლაზე) ბოსტან მააჳნია. ქელლაზე ბოსტან მააჳნევარ (ლამბ.).

ქერეჭი - ქერქი. ქერეჭი მესროვნა თავში.

ქერქი - ნორჩი ყლორტის ქერქი. ქერქით პამიდორ ვამბავთ. ქერქ (როსტ.).

ქერფუჩი - აგური. ქერფუჩით დადგა სახლი. ქერფუჭ (რუს.) - ლამბ.

ქერფათუნი - გაზი. ქერფათუნი არ მაქონ შაქარ დააჳჩლა. ქერფათუნ , ქელფათუნი, (ლამბ.,როსტ.) ქელფათინი- ოქროს ან ვერცხლის მავთულის გამოსაწევი გაზია, ბრტყელი, დაკბილული პირი აქვს, რომ მავთულს კარგად მოეჭიდოს (როსტ.).

ქესაგი - ბელტი.ცარიალ ქესაგებია.

ქესაგებს ფანტავს - ბელტებს შლის. ერჟა ქესაგებს ფანტავს, სხო რაიმეს არ ჩიდის.

ქესიბი - ღარიბი. ქესიბი ქალი არ მაიყონო. ქესიბ (აზ. ქასიბ) - ლამბ.

ქეფინი - სუდარა. ქეფინიც სხომ უყიდა სამარეში ჩაადებლა. ქეფინ (აზ. ქაფან) - ლამბ., ჳანგ.

ქექერი - ქოჩორი. შენთუმ კაი ქექერი შოუნახავ.

ქეშიში - მღვდელი. ერ ქეშიში შახტო გზაში. ქეშიშ (იმნ.).

ქეშქელი - გადასახადი. ზოლ დროში ქეშქელ ვივდით.ქეშკელ - სათესი

ნაკვეთის გარკვეული რაოდენობა, რომელზედაც ძველად იხდიდნენ 5 ბაკან პურს (როსტ.)

ქეჩი ემჟაგი - ყურძნის ერთ-ერთი ჯიში, თითა. ქეჩი ემჟაგი ზირი მამიღი. ქეჩიჲ ემჟაგ (აზ.) - ხეზე გაშვებული ვაზის ჯიში (ლამბ.). ქეჩი ემჟაგ (როსტ.).

ქეჩა - იგივეა, რაც ნაბადი. ქეჩა გადააფარა წუშა არ ჩოუჟდესო.

ქეჩი - თხა. ერ პატრა ქეჩი მიყიდა.ქეჩი - ხბოს დაძახება (ვ. ბერ.)

ქეჩმიში - ძველად, წარსულში. ქეჩმიში ჰაშაიში ზიმე იყო.

ქერეჭა ნრსი - ნესვის ჯიში, ტკბილი და გემრიელი. ერ დიდ ქერეჭა ნრსი მამიღა. ქერეჭაჲ, ქერაჭაჲ ქერეჭა ნრს, ქერეჭა ბოსტან -ნესვის ჯიშია, მოგრძო

ფორმისაა (ღამბ.). ქერაჭაჲ - ნესვის ჯიშია; ქერქი ხისა (როსტ.).

ქერეჭი - ხის, ხილის ნაფცქვენი, ნარჩენი. ქერეჭი ცულით ააყრევნა, ჭმასუკან ქერეჭი გადაყარე. ქერაჭი, ქერეჭი - ქერქი ქეგლი (ინგილ.) - ღამბ., როსტ.

ქეჩიქება - წიწაკა, გრძელი და მეტად მწარეა. ქეჩიქება არ ჩააგდო ქობში.ქეჩიჲქებაჲ (ღამბ.).

ქეჰრიზი - ჭა. ეზოში ნაქნარ ქეჰრიზით მაიღი წყალი. ქეჰრიზ, ქეჲრიზ (როსტ., ღამბ.). იხ. საბა - ქაჰრიზი.

ქივჩი - არაფერზე აურზაურის ამტეხი. ჰეგი ჰამან ქივჩია.

ქითილა - თუთის ნორჩფოთლოვანი შტო. გაჰრაი ქითილა მამიღი კაისა. ქითილჲ (ღამბ., როსტ.)., ჯან.

ქილიმი - ქვეშსაგები, ფარდაგი. ქილიმი დააგი ფეყქე. ქილიმ (აზ.) -ღამბ. ქილიმ - ტილოს დიდი ოთხკუთხედი ნაქსოვი ნაჭერი, რომელსაც გაშლიდნენ თუთის ქვეშ ტოტების დასარხევად (როსტ.).

ქილსა//ცივ ყური - მინდორი სოფელ ალიაბადში.

ქინი -ჯავრი. მე მაგი ქინი არ მაქონ. ქინ (აზ.) - ღვარძლი, სიბოროტე, ქინიან - გულღრძო, გულღვაძლიანი (ღამბ.), ჯანგ.

ქინი აქონ -ჯავრი ჭირს. მაგა იმაზე ქინი აქონ.

ქირდა - ორი წლის დაუთესავი ბრინჯის მინდორი, ნაჩალთუქარი ადგილი. ქირდა წელს არ მოჯნეს. ქირდაჲ, ჩალთუქი ქირდაჲ (აზ. ქირდა) - ღამბ., როსტ.

ქის-ქის ქნა - ძაღლის მიქსევა. ჩონ დანახაში ზალლებს გუქისქისევდა.

ქიშმიშა ყურზენი - ყურძნის ჯიშია. ქიშმიშა ყურზენი არ გოქო. ქიშმიშაჲ, ქიშმიშა ყურზენ (ღამბ., როსტ.); შან. რეც. ქიშმიში - გიგ., თოფ. ქავთ. (ქართლ.); ქიშმიშის ყურძენი (მენთ.).

ქიჩინჩო - ბიბილო. მამალ ქიჩინჩო გაჰშიებია. ქიჩინჩოჲ, ქეჩინჩოჲ (ღამბ., როსტ.); ჯიბლიბო (ჯან.).

ქლუნგი - წერაქვი. ცოტახნიბეი თქენ

ქლუნგი მინდა. ქლუნგ (აზ. ქულუნგ) - ღამბ., როსტ.; შან. რეც.; ჩუგლუგი (ჩუბ.).

ქნაჲ - ქონა, სიმდიდრე. გამოცხობა, მოხარშვა. კეთება. ქმნა. იქნა, ქნილა, არ ქნაში რა ქნოს. ქნაში დამიზახე, ფლავი ქნაში მამიღი, რა იქნა ეიქაითი, მაგიბეი ქნა არ იქნება, ყულუღ ქნა ბორშტუვარ. ქნაჲ , ქნო(ვ)აჲ, ქნუ(ვ)აჲ (ღამბ., როსტ.)

ქნილა - მომხდარა, მოხარშულა, ყოფილა. რა ქნილა მითხა? ქნილა ამიღი, ჰეგი ადრე ქნილა. ქნილ(ა) - როსტ.

ქნინჟახ - სანამ მოიხარშება, სანამ გამოცხვება. სანამ იქნება. გაკეთებამდე. ქნინჟახ სუნელი ჩაყარე, ქნინჟახ მიჰხედე, ქნინჟახ ელედე, მაგი ქნინჟახ შენ მოხოლ. ქნინჟახ (როსტ.).

ქნიშ-ქნიშოვს, ჯნიშ-ჯნიშოვს - ქოშინი. რას ჯნიშ-ჯნიშოვს რუმ არ დაიღალა. ჯნიშქნიშოვაჲ, ჯნიშნიშოვვაჲ (ღამბ.) ჯნაშ-ჯნიში - ხვნეშა (უთურგ.) .

ქნუაჲ - იხ. ქნა.

ქობა - შემოკერვა, შემოვლება, შეფიცვრა. ჟერ ქობა არ შამივლია.

ქობარი - ამაღლებული ადგილი. ერ ქობარზე გავდა. ქობარ ადგილ - ბექი, აბექრებული (ღამბ.).

ქობი მონაცრა - ქვაბისათვის ნაცრის წასმა, რათა კვამლისაგან არ გაშავდეს. ქობ ნაცრავს, ქობი მონაცრე, მემრე დაადგი. ქობი მონაცრაჲ (ღამბ.).

ქობულაანები - ქობულაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ქოვრ, ქევრ - ქვევრი. ღუნეს ქოვრში ასხამდნენ. ქოვრ (ღამბ., როსტ.).

ქოქოვ//ქოქოვა აიგდეს - ყიჟინი, ღრიალით აკლება. რა ქოქოვ მორთეს, ლაფ იქავრობა ქოქოვა აიგდეს. ქოქოვ -ერთგვარი თამაშობაა ქუდით (ღამბ.). - როსტ.

ქოთუქი - ხის მორი, ჯირკი, კუნძი. ქოთუქი მაქონ მაალებელი. ქოთუქ (აზ.ქოთუქ) -როსტ., ღამბ.; ქოთუკი- მარტ.-იმნ. ქოთუკი -ხის ანახეთქი დიდი ნაფოტი (ქეგლი -დიალ.); კუნძი- ქეგლი (ქიზ.); ქოთუქ -ტივი (შან. რეც.).

ქოზი - ნაკელის საყრელი ადგილი. დუდრუან ქოზები იყო.

ქოთანჩი - მინდორი სოფელ მოსულში.

ქომაგ ქნაჲ - დახმარება. ქომაგ ქნა არ გინდა? ქომაგ (აზ.), ქომაგ ქნაჲ (ღამბ.).

ქომბა - ნაკვერჩხალზე გამომცხვარი სქელი პური. ქომბა მამიღა ქედითი. ქომბაჲ (აზ.ქომბაჲ) - ღამბ., როსტ.

ქომბაპირიანი - გადატ. ითქმის პირმრგვალ ადამიანზე. ერ ქომბაპირიან რაიმეერი.ქომბაპირიან - მსუქან ლოყებიანი (როსტ.); ღამბ.

ქომოითი//ქომოთიან - ქვემოდან, ქვემოთა მხარეს. ქომოით გალლე ზროხა.

ქომოითიან არ წახიდე. ქომოჲთ, ქომოჲთიან (ღამბ., როსტ.).

ქონ დასხმა - ცხიმის მოპკურება ფლავზე, კერძზე. ქონს ასხამს, ქონ დასხმა არ დაგმირწყდეს.ქონ დასხმაჲ (როსტ.). ქონ დასხმა - გადატ. საქანელათი არასწორი ქანება, საქანელას გვერდულად ტრიალი (ღამბ.).

ქონგური - სახლის წინ გაკეთებული ორნამენტი. სახ კაი ქონგურები ჰქონდა.

ქონდალანი - გარდიგარდმო. ქონდალანში სალედნივარ. ქონდალან (აზ.) -ღამბ.

ქონდრი გრილო - იტყვიან. დაბალ და მსუქანი ბავშვზე ჰეგი ჩემ ქონდრი გრილოორი. ქონდრიგრილოჲ (ღამბ.).

ქონი - ზოგადად ცხიმი. ქონი გამთიებია აღარ მაქონ. ქონ-ერბო. ქონიან. ერბოიანი, ცხიმიანი (ღამბ.) . ქონიან ვაშლი - ვაშლის ჯიში. წითელი.

ქორობან - თამაშია. ქორი დაეცემა და ვითომც ვიღაც ბავშვი მიჰყავს. ყმაწი-

ლობაში ქორობან თამაშობა ვიცოდით. ქოროვან თამაშოვაჲ იგივეა, რაც წიპ-წიპოვან თამაშოვაჲ (ღამბ.).

ქორუქი - საბერველი. უწინ დემურჩის ქორუქი ქონდა.ქორუქი, გორუქ (აზ. გორუქუქ) - ღამბ., როსტ.; ქორუგი (ნიჟ.); ჯანგ., იმნ.ქორფაანები - ქორფაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ქორწილ ქნა - ქორწილის გადახდა. ეხლა დიახ ჟაფაარი ქორწილი ქნა. ქორწილ ქნაჲ (ჯანგ).

ქორწილი დაფანტა - ქორწილის დაშლა. ქორწილი დაფანტასუკან წევეღეთ.

ქოსა - უწვერულვაშო, დაბალი ტანის კაცი. ერ პატრა ქოსაარი.ქოსაჲ (როსტ., ღამბ.).

ქოსანაღარა - დიდი ზომის ნაღარა. ქოსა ნაღარას უკრავს. ქოსანაღაჲ (როსტ.).

ქოსა - მასხარა. ფეჰლავანთან ქოსა მოსულიყო.

ქოსი დაკრა - ქორწილის დაშლის მაუწყებელი დიდი ნაღარის ხმა. ქოსი დოუკრეს, ვერ იგევა ქოსი დაჰკრეს, დაიშალნენ. ქოს, ქოს ნაღარაჲ, ნ. ნაღარაჲ (ღამბ.); ქოს., გეთააჲ- როცა ქორწილი დამთავრდება და ხალხი შინ წასვლას დაიწყებს, ან როცა პატარძალი გამოყავთ გარეთ, იტყვიან.გეთაჲ დოუკარით, ხალხ წავდეს (როსტ.).

ქოსრო ჯიდი - ხიდი სოფელ ალიაბადსა და მოსულს შორის.

ქოფალაქ//ჩოფალაჟი - ხის ჯიშია, ძრო-ხის გაბერვისას, მის სახრეს ხმარობენ წამლად. ორ-სამჟერ ქოფალაჟში საჭრე შომოჰკრა ზროხას კაი იქნა. ქოფალაჟ, (ღამბ.).

ქოფუთი - ტლანქად გამოჩერკნილი ხე. გადატ. გაუზრდელი. ბრიყვი (ადამიანი). ვერ ჰხედავა ქოფუთა ნაქნარ რაიმეერი, ჰეგი დიახ ქოფუთ ინსანია. ქოფუთ (ღამბ., როსტ.).

ქოფუქი - ქაფი. ქობს ქოფუქი მოჰჯადე. ქოფუქ (აზ. ქოფუქ) -ღამბ., როსტ.

ქოფუქიანი - ქაფიანი. ქოფუქიან წყალი მოჰჯადე. ქოფუქიან (ღამბ., როსტ.).

ქოქი - ძირი. თქონ ქოქი ომოჰწყდეს. ქოქი (იმნ.).

ქოშაითი//ქოშაითი - ქვეშიდან, ქვემოდან. ქოშაი შენ მამაწუდე, ზეი მე გავდე.ქოშაი (ღამბ.)

ქოჩორა ჩიტი - ჩიტის სახეობა, რომელსაც თავზე ქოჩორი აქვს. ქოჩორა ჩიტი დაიჭირა. ქოჩორა ჩიტ (ღამბ., როსტ.).

ქოცო - პატარა ზომის ქვევრი. ქოცოში სხალი დააგა. გადატ. ტანდაბალი, უშნო კაცი. ქოცოჲ (ღამბ., როსტ.).

ქოხი - საქონლის შესანახი სახლი. ქოხში ზროხას ვინახავთ. ქოხ (ღამბ., როსტ.).

ქოხ დახრტა - საქონლის სადგომის დასუფთავება. ჟერ ქოხ დახრტას მოჰჩი, მემრე წაი.

ქრივალი - ქლიავი. არჩევენ ვირა ქრი-

ვალს, ისფრა ქრივალს, ჩურჩა ქრივალს, შავ ქრივალს, წითელ ქრივალ, გამჯმარ ქრივალს. ღამბ.

ქუა (მრ. ქუევ) - ქვა. ქუევ ჩაყრაში დამიზახე. ქუაჲ (ღამბ., როსტ.).

ქუა დეგეცეს - წყევლა. შენამ თავზე ქუა დეგეცეს. ღამბ.

ქუაჲ ჩადგმა - საფლავის ქვის ჩადგმა.

ქუაჲ ჩადგმას რახან აპირევ? ქუაჲ ჩადგმაჲ (როსტ.).

ქუბრა - სასუქი. თხილევ ქუბრა დოუყარე. ქუბრა (ვანგ.).

ქუთი - კუტი. ქუთი ქნილა რაიმეს ვერ აქითევს. ქუთ (აზ.) - კუტი, ქვითი (ღამბ., როსტ.).

ქულფათი - ოჯახობა.ჩონ ქულფათი მაგათთან ვერ წავა. ქულფათ (აზ.) - ღამბ., ქულფათი (მენთ.); ქულფეთი (ნიჟ.); ქულფათი - ოჯახი გიგ., თოფ., (ფერეიდ.); მხლებელნი, სვიტა (ჩუბ.); ქულაფათები - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

ქუმბაზი//ქუმბაზი - თაღი. ქუმბაზი ჟერ არ დონგრევიაყე უგენგრე დგას. ქუმბაზ, ქუმბაზ (აზ,ქუმბაზ) - ღამბ..

ქურა - ცეცხლის სანთები ადგილი. ქურაში ცეცხლი დაანთი ქობ შაადგმელა. ქურაჲ იხ ქულბაჲ (ალიბეგ.) -გარეთ ცეცხლის დასანთები ადგილი (როსტ.).

ქურა - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ქურანი - წაბლისფერი. ქურან ცხენი ვერ დაინახია? ქურან, ქურან (აზ. ქურან) -ღამბ.ქურანა (საბა), ქურა, ქურანი (ჩუბ.); ქურანა-კვიცი სამ წლამდე ორივე სქესისა (მენთ.).

ქურმუხი - მდინარე კახის რაიონში. ჩაედინება ალაზანში.

ქურმუხი საყდარ - ერთადერთი მოქმედი ეკლესია კახის რაიონში.

ქურსაგი - ძუნაობა, მძუკნობა. ქურსაგ ზალლებმა საიქი არ დაგლიჟეს.ქურსაგ (ღამბ.).

ქუს მოვლებაჲ - წინდაზე ქუსლის მოქსოვა. ქუს ავლევს, ქუს მოვლებას მეეკიდა. ქუს მოვლოვაჲ (როსტ.).

ქუფთა - რბილი ხორცი, უძვლო. ქუფთა მამიტანა. ქუფთა (ღამბ.); ვან.

ქუქურდი - გოგირდი. ქუქურდით თხილ ვაწითლევთ. ქუქურდ, ქუქურთ (აზ. ქუქურდ) - ღამბ., როსტ., ვან.

ქუში დაწოლა - ღრმად ჩაძინება, ველარ იღიზევს, ქუში დაჰწოლია..

ქუშუპპა//ქშუპპა - სკუპი. ქუშუპა ხტება, თუ ხტები ქუშუპა გადახტი. ქუშუპპა, ქშუპპა (ღამბ., როსტ.); ვან.

ქუჩუ -ქუჩუ - ძაღლის დასაძახებელი ხმა. ქუჩუ-ქუჩუ ქენე მუა. ქუჩჩუ -ქუჩჩუ,

ქუჩუვ! ქუჩ-ქუჩ (ღამბ.).

ქშუპა - იხ. ქუშუპპა.

კალოჲ ქცევა - გალეწვის დროს გასა-

ლეწი პურის ნიჩბით გადაბრუნება გვერდის შეცვლა, რათა ერთნაირად გაილეწოს ყველა. ჟერ ერ ქცევა გავლეწე, მემრე მეორე. ქცევაჲ - გალეწილის გადაბრუნება ფიწალით, რომ გაულეწავი

ზევით ამოვიდეს (როსტ.); ქცევაჲ - იგივეა, რაც კალოჲ ქცევა (ღამბ.); იხ. მენთ. ქცევა.

ქწორა//შენ ქწორა//იმი ქწორა - ტოლი, ხელა, შენი ტოლი. შენქწორ ბიჭი იყო. ქწო -სწორი, ტოლი, ხელა, ოდენა. ქწოწო -ტოლები (როსტ.).

ღ

ღალაცოფა - ღოლოშმაგა. იქავრობა ღალაცოფას ოვღია. ღალაცოფაჲ (ღამბ., როსტ.). მაყ., ღოლოცოფა (მენთ.) ,ქეგლი; ღვალოშმაგა (საბა), ღვალოშმაგი, ღოლოშმაგი (ჩუბ.).

ღამევლა - უთენია. ღამევლა წავდნენ, აღარ დაჰჩნენ. ღამეულა, ღამევლა, ღამრვლა (ღამბ., როსტ. დიალ.).

ღამი - ღამით. ღამი არ წახიდო მაგათა-ღამი (როსტ.).

ღანზილი - ღანძილი. ორ წელია ღანზილი არ გუჭამია. ღანზილ, ღანზილოვან (ღამბ.); ღანზილი (მენთ.).

ღარიბ-ღურბათი - ღატაკები. ღარიბ -ღურუბათიც მაიგონე კაისა. ღარიბ-ღურბაჲ (ჯანგ.).

ღარღატი - ფიცრებს შორის დარჩენილი ხვრელი. პოლ ღარღატები მიუცია. ღარღატ (ღამბ., როსტ.); ღარღატი -ქეგლი (ინგილ.).

ღაჭო - აჭრილი რძე. ჩონსა მოი ღაჭოი შეჭმელა. ღაჭოჲ -ხსენის ხაჭო (ღამბ.); როსტ.; ხაჭო (ჯან.), აჭრილი რძის ხაჭო (მენთ.).

ღელე - ჩაღრმავებული არხი. ერ ღელეში გადვარდა ურემი. ღელეჲ (ღამბ.).

ღერობაჲ - მღერა. ღეროვს, მაგამ ღერობა არ იცის. ღეროვაჲ, ღრეროვაჲ (ღამბ.); ღერობა, ღერობს. (ჯან.).

ღზილი -ღრძილი. ზღილი გაჰსიებია, დოხტურთან მიდის. ღიზილ - (როსტ.); ღიზილ (ღამბ.).

ღირღიტაანები - ღირღიტაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ღიჭი - მსხვილი ეკალი. ღიჭი ეკალი შემერჭო. ღიჭ ეკალღიჭი, ეკალი (ღამბ.); ღიჭ- ეკალა (როსტ.); საბა, ერისთ., ჩუბ., მენთ., ქეგლი (ქართ. კახ. ფშ.) ჭინჭ. ვაჟა; ბალახია შან. ვაჟა I).

ღიჭი ჯევი - ხევი სოფელ ალიაბადში.

ღლივანწი - წვრილად ტანაყრილი მცენარე. გადატ. ითქმის მაღალ და წვრილ ადამიანზეც. ქინზი ალღივანწებულა, ერ ფინთა ღლივანწა გაზდილა შეგეშინდება. ღლი(ვ)ანწ (ღამბ., როსტ.). ღლივანწ (ჯან.); აყვირება აყვირებული (მენთ.).

ღმერთიმა//ღმერთისმა - ფიცილია. ღმერთიმა მე არ ამიღია“. ღმერთისმა

(როსტ.).

ღრუვი - ღრუ, ფუღურო. ერ ღრუვში შაზრო. ღრუვ (როსტ.).

ღრდკეცი - ხვიარე. ერთწლოვანი მცენარეა. ადვილად გასალუნი. მისგან აკეთებენ კალათებს. ღრდკეცით კალათევ წნავთ. ღრდკეც (ღამბ., როსტ.); ჯ,ან. მაყ., ღვედკეცი, ჯ,აშკუტა (საბა).

ღრდი - წვრილი და გრძლად დაჭრილი ტყავი ქალამნის შესაკრავად. ღრდი გამითავდა ქალმები შააქანელა. ღრდ

(ღამბ., როსტ.); იხ. საბა. ჩუბ. ღვედი, ღუედი.

ღოჟი//ღოჟი კბილი - ეშვი. ღოჟი კბილი მაიგლიჟა.

ღორი ბირკი - სარეველა მცენარეა, რომლის ნაყოფი ადამიანის ან ცხოველს შეხებისას ეწებება. ცარიალ ღორი ბირკი ქნილხარ. ღორი ბირკაჲ (ღამბ.)

ღოტო - დიდი ტანადობის მქონე ადამიანი.ერ ღოტო რაიმეერი.

ღრიმე - ღრმა.კაი ღრიმე ორმოში ჩავარდა. ღრიმ, ღრუმ (ღამბ., როსტ.).

ღუდ - ღუდ ქნილა - დამსკდარა, დახეთქილა. ჯელები ღუდ-ღუდ ქნილა. ღუდუდ - ღუდუდ ქნაჲ - იგივეა, რაც დაღუდუდევაჲ (ღამბ.). ჩუბ., ღუდუდა -ძიძ., კეცხ. ხუბ. (ქართლ.).

ღუზლი - ღვიძლი. ღუზლი შაწო ცეცხზე. ღუზლ (ღამბ., როსტ.).ღვიძლ - ფირტვი (ჭინჭ. ვაჟა).

ღული - ხელით ყანის მოსამკელი იარაღი. ყანას ღულით კიდით. ღულ დაკბილული ნამგალია ერთგვარი გადატ. საახალწლოდ თონეში გამომცხვარი დაკბილული პური (ღამბ.); ღულ - ნახევარმთვარის მოყვანილობის ნამგალი (როსტ.); წვრილკბილა ნამგალი (ჯ,ან., საბა., ჭყ.), ნამგალი (ჭინჭ. ხევს.), ღუილა ნამგალი, ღულა ნამგალი (მენთ.). ლუღ -ნამგალი(იმნ.).

ღუმღუმი - ცეცხლის გიზგიზი.ღუმღუმოვს, ფეჩი ღუმღუმით იწებოდა. ღუმღუმოვაჲ (ღამბ.).

ღუნე - ღვინო. ღუნეჲ დალევა არ მინდა. ღუნეჲ, ღუნოჲ (ღამბ., როსტ.).

ღურბლიანებ - ღულუნიშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ყ

ყაბარი - კოჯრი. ბევ მუშიობით ჯელებზე ყაბარი დაჰჟდომია. ყაბარ (აზ.გაბარ) -ბებერა, ბურცი, კორძი (ღამბ.), როსტ.

ყაბარ ქნაჲ - დაკოჟრება. ყაბარ იქნა, ორივ ჯელები ყაბარ-ყაბარ ქნილა. ყაბარ-ყაბარ ქნაჲ (ღამბ.).

ყაბი - ჭურჭელი. ერ ყაბი მაიღი წრონ ჩაასხმელა. ყაბ (აზ. გაბ) - ჭურჭელი ყველანაირი (ღამბ., როსტ.); სინი ფლავისა (ჩუბ.); ყაბა - ხის ჭურჭელია, 200 კილომდე ტევადობისა, ხისხელიანი სარქველი აქვს, ჰერმეტულად იხურება (ძოწ.).

ყაბლამა - ცხვრის ხორცისგან დამზადებული გემრიელი საჭმელი. ქორწილში ყაბლამა გააქითა. ყაბლამაჲ (აზ. გაბლამა) - ჩალაგება, ჩაწყობა (ღამბ., როსტ.). ყაბლუფლავი - ფლავი მომწვარის ხორცით შემზადებული (ჩუბ.).

ყაბუხი//ყაბული - ქერქი. ყაბუხები ერგან დაყარე კაისა. ყაბუხ, ყაბულ (აზ. გაბიგ) - ღამბ.; ყაბუხ (კავ.) - ხის ან ხილის ქერქი (როსტ.).

ყადარ//ყადარან//ყადარი//ყადარ ნაქნარი - საკმაო რაოდენობა, რაც უფრო მეტად; სიკვდილის ჟამი; ის ვისაც სიკვდილის ჟამი დაუდგება.ფულან ყადარ თეთრი დახარჟა, ერაგე კაი შიჭმელი იყო, ფულან ყადარან გინდოდა ჭმა. მაგა ყადარი აჰთიებია, ყადარ ნაქნარი მააკდომია.

ყადარ - ბევრი; სიკვდილის ჟამი (როსტ.); ყადარ (აზ. გადარ) -ღამბ.

ყადაღა - აკრძალვა, აღკვეთა, დაშლა. ყადაღა დოუდეს მაგათა აღარ წავდეს. ყადაღაჲ (აზ. გადაღან) -ღამბ., როსტ.; აკრძალვა, აკვეთა, დაშლა (ჩუბ.); საქონლის წანახედის საზღაური (მენთ.).

ყადაშანები - ყადაშაშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ყადირი - ყადრი, ფასი, ღირებულება. შენ მაგი ყადირი არ გაქო. ყადირ (აზ. გადრ) -ღამბ., როსტ. ყადარი, ყადირი, (ჩუბ.),ყადრი (მენთ.); პატივისცემა; ამაგი, სიკეთე, გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.), რიდი, ღირსება (შან. ვაჟა IV).

ყადირსუზი - სიკეთის დაუფასებელი. რა ყადირსუზ ინსანი ყოფილა.

ყავარი - მსხვილი ლერწამი. ყავარი მავღი ჩაფარ დააწნელა. ყავარ (ღამბ.); ყავალ - მსხვილი ლერწამი (როსტ.); ლერწამი (მაყ.); თხელი და ვიწრო ფიცარი (საბა); თხლად დახდილი ფიჭვი, სახლის სახურავად ხმარობენ (ჟღ.) ყავარი (თურქ.) - ნაპობი თხელი ფიცარი შენობის სახურავად (ქეგლი.).

ყავრი ჰანდი - სახნავ სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ყაზი თანამდებობის კაცი, ქონების აღმწერი. სოფელს თავი ყაზი ჰყავდა.ყაზიჲ - უპატრონოთა უფროსი. ქონების აღმწერი, რომელიც ბავშვების

წამოზრდამდე ვალდებული იყო ეპატრონა (როსტ.).

ყაზივი ჟიხარ - გადატ. ეტყვიან ადამიანს, რომელიც სხვებისგან გამორჩეულად ზის.ყაზი ჟის, შაჰხე, როგო ყაზივი ჟის.

ყაზმა - გომური. ერ პატრა ყაზმა დადგა. ყაზმაჲ (აზ. გაზმა) - გომი, საქონლის ზამთრის მიწური სადგომი (ღამბ., იმნ., ჯანგ.).

ყათარი//თოფი ყათარი - სავაზნე, პატრონტაში. ყათარი შამაირტყა წელზე, თოფი აიღა ჯელში. ყათარი (აზ. გათარ) - ღამბ., როსტ.; ყათარა (ჩიქობ.).

ყათ-ყათა - ფენებად, ნაკეცებად. ყათ-ყათა დააწყოვ ცომი. ყათ-ყათ (ღამბ., როსტ.).

ყათი//ყათ-ყათა - ფენა, წყება, შრე. თუთნი ყათ-ყათ დააწყოვე. ყათ (აზ. გათ) -ღამბ., როსტ.; დარანი (მენთ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.).

ყათულა ჩოფსალანი - ამრევი, შუღლის შამომგდები. ნუ ხარ ყათულა ჩოფსალანი.

ყაია - კლდე. ერ ყაიაზე გავდა.

ყაიდა - წესი, ჩვეულება. ჩონ ყაიდაზე ქენე ქორწილი. ყაიდაჲ (აზ. გაიდა) - ღამბ., კირ.

ყაიდა-ყანუნი - წესი, კანონი. სრუ რამ ყაიდა ყანუნი აქო.

ყაინი - ცოლის ძმა. ჩემ ყაინი არ დოუზახნია. ყაინ, ყაიინ (აზ. გაინ)- ღამბ., ჯანგ.

ყაისარ - იხ საჰყავი.

ყაილუი გაჰწევა - საზრუნავი, დარდი. ერჟა ქალები ყაილუ მაწუხევს. ყაიღუ (იმნ.)

ყაილუსუზი - უდარდელი. ყაილუსუზ ინსანი ბევ ცხრვრრვს.

ყაიჩი - მაკრატელი. ყაიჩი მამიღი, თმაი გააჰწორებლა. ყაიჩიჲ (აზ. გაიჩი) - ღამბ.

ყაიჩიქესმაზ - ქორწილის ერთ-ერთი რიტუალი. ყაიჩიქესმაზში რამქთონა აიღა?

ყალათ ქნაჲ - მიქარვა, სისულელის თქმა. ყალათ იქნა, ყალათ ქენე თქენსა მუელე. ყალათ (აზ. გალათ), ყალათ ქნაჲ (ღამბ.).

ყალათ ჩიდის - დანაშაულს ჩადის. ჰეგი დიახ ყალათ ჩიდის, არ მიდის. ყალათ ჩედის - მიჰქარავს, სისულელეს ამბობს (ღამბ.); ყალათ ჩადენაჲ (ჯანგ.).

ყალაიჩი -მკალავი. ობაში ყალაიჩი ეტარებოდა. ყალაჲ (აზ.). როსტ., ღამბ.

ყალაიჩინები - მკალავიშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ყალამი - სანაყენე კალამი (ხეხილის),- ფანქარი. ვაშლი ყალმები მამიღა საჟალღებლა, ყმაწილ ყალამი უყიდე. ყალამ (როსტ., რამბ.), შდრ. მენთ. ყალამი).

ყალანი//ყალანიც - დანარჩენი. ჩონ წალებასუკან, ყალანი თქენი იქნოსყალან (აზ.) -ღამბ., როსტ.

ყალთაღი - დაღესტნელი ლეკი. ერ ბერ ყალთაღი იყო ჩონ უსტა. ყალთაღ (აზ. გათაგ) - უნაგირის კეხი (ღამბ.).

ყალია - ხაშის მაგვარი საჭმელი. ყალია არ მიყუარს. ყალია, დოვლაჲ, ყალიაჲ - საჭმელია ერთგვარი (ღამბ.); ყალია - ღორის მალები ჩაყაურმებული და შინდით შეზავებული (მენთ.); ღორის ხორცის წვნის ჩიხირთმა - ქეგლი, (ქეგლი.), მოხარშული ხორცი მჟავით (ჩუბ.); ხორციანი შეჭამანდია ჭანჭურის ჩირითა და ტყლაპით შეზავებული (მაის.).

ყალბი//ყალბობა//ყალბგულიანი - შურიანი, ბოროტი ადამიანი. დიახ ყალბგულიან ინსანია, ყალბობა კაი არა ყალბ,

ყალბოვად (ღამბ.)

ყალიბი - შევსებული (სისხლი), ფორმის მიმცემი ჭურჭელი. სისხლი ყალიბი დაინახა, ქერფუჩ დააჭრელა ყალიბი მამიღი. ყალიბ (აზ.გალიბ) - სპეციალური ჭურჭელი, კალაპოტი რაიმე მასისთვის სათანადო ფორმის მისაცემად (ღამბ.; ყალიბ (როსტ.).

ყალიბ-ყალიბ ქნა - ჩადედება, შედედება. სისხლი ყალიბ-ყალიბ ქნილიყო. ყალიბ-ყალიბ ქნად (ღამბ.).

ყალიბი ჭმა - ფორმის მიღება რაიმე სიმძიმის ქვეშ. თუთუნს ყალიბი ჭმასუკან ჰეშიკ ომოჰქონთ. ყალიბი ჭმად (როსტ.); ყალიბ ჭმევნევად (ღამბ.).

ყალმაყალი - აურზაური , აყალ-მაყალი. ყალმაყალს, აყალმაყალი ჩემეეგდა, იქავრობა თავზე ეეცო. ყალ-მაყალ (ღამბ.); ყალმაყალ - იხ. ტრაპუზან (როსტ.).

ყალტი - მოხალული ფქვილი ბექმაზში არეული. ყალტი არ გამიქითო, კაისა. ყაუტი, ყავტი - ქუმელი, ხალი (ღამბ., ჯანგ.).

ყამჩი//ყანჩი - მათრახი. ცხენ ყამჩი დაჰკრა. ყამჩიდ (აზ. გამჩი)- ღამბ., როსტ.; ყამში - გიგ., თოფ. ქავთ. (ჯავახ.), ყამჩი - ძიძ. (მესხ.-ჯავახ.), ჯან., შან. რეც.

ყანადი - ფრთა (ფრინველის), ხნულის ერთ-ერთი ნახევარი. ქუაითი ყანადი მეეჯეჩა. ერ ყანადი მაქონ დააბარელი. ყანად (აზ.განად) - ღამბ.; ნაფთევი (მენთ.).

ყანდაღი - გრძელი და ღრმა თხრილი. ყანდაღი გათხარა დილიგი ღობესთან. ყანდაღ (აზ. განდახ)- (ღამბ.).

ყანმაზი - შეუგნებელი. რა ყანმაზ რაიმეერი.

ყანი ყობი - სისხლიანი ღელე საინგილოში.

ყანნი დერა - მთა. სისხლიანი მთა.დარქმევია მას შემდეგ, რაც მთიდან კაცი გადმოვარდა.

ყანჟიღი - ძუკნა ძაღლი. გადატ. ითქმის ადამიანზეც. ყანჟიღია, ჰეგი ერაგე ყანჟიღია, სრუ რაიმეს ქნევს ყანჟიღ (აზ. განჯიგ). ღამბ.

ყანტა - დიდი მოცულობის ფრინველი. გადატ. ითქმის ადამიანზე. ყანტა მამალი დამიკლა. ერ ყანტა რაიმია.

ყანღალი - ეკლიანი სარეველა მცენარე.

ეზოში ყანღალი ომოსულა.ყანღალ (აზ. განგალ) - ნარშაკი (ღამბ.); თეთრი ნარი (მაყ.).

ყაჩურა ქნა - ფილტვების ავადმყოფობით დასუსტება. ყანჩურა ქნილა, ყანჩურა დაჰჩომია, არ გაზდილა. ყანჩურად, ყანჩურად, ქნად, (ღამბ.).

ყანწუნ-ყანწუნ - წკმუტუნ-წკმუტუნით. ყანწუნოვს,ზაღლი ყანწუნ-ყანწუნ წავდა. ყანწუნოვად, კანწუნ (ღამბ.).

ყაპაჭონები - ყაპაჭოშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ყაპი - ობი, ფორი. ყოლი დაყაპებულა,

გადაყარე. ყაპ - (ღამბ., როსტ.); ყაპი, ყაპყი - ორი ღვინისა. ხავსი ჭაობისა. საერთოდ თხიერი ნივთიერებების ობი (მენთ.); წყლის ხავსი-ძიძ., კეცხ., ხუბ (ქართ.).

ყაპყაპი - მწვანე ფერის კალია. ყაპყაპი დამაჟდა კისერზე. ყაპყაპი- ყვითელი ფრინველი (კირ.).

ყაჟარი//ყაჟარ ჩაყრაჲ - საძირკველი, საძირკველის ჩადება. ყაჟარ ჰყრის, ყაჟარი არ ჩოუყრია ჟერ. ყაჟარ, ყაჟარიჲ, ყაჟარაჲ, ყაჟარი, უნაგირზე გადასაფარებელი. ფერადი ძაფებით იქსოვება (ღამბ.). ყაჟარი, ორთუქი, ცხენთ ზურგზე გადასაფარი (ჩუბ.), წერ., გიგ., თოფ., ქავთ. (ფშ.), მენთ.

ყაჟი - ღრმა არხი.ერ დიდ ყაჟი გაჭრა დილიგთან. ყაჟ (აზ. დიალ. გაჟ) -ღამბ., როსტ.;

ყარა - ხორციანი საჭმელი. ყარა გავაქითე.

ყარაბულა - შავი ფერის მწერია.ყარაბულები დაჰსევნია. ყარაბულაჲ, (ღამბ.).

ყარაბულდა - შავთავთავიანი ხორბალი. თავთუხი. ბაზრით ყარაბულდა იყიდა. ყარაბულდაჲ, (აზ.) - შავფხიანი თავთუხი (ღამბ.). (როსტ.)

ყარაგადანები - შავიშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ყარაგუნი - შავი დღე. თეთ ყარაგუნიბეი ინახავს. ყარაგუნ (აზ.) - ღამბ., ჯანგ.

ყარაზ - ერთი სიტყვით. როგორც იქნა, ყარაზ გოუწივეთ. ყარაზ (აზ. გარაზ) - ღამბ.

ყარაზი//ყარაზლუ//ყარაზლური - სამაგიროს გადახდა, გაბოროტებული. მე ყარაზ არ ვიჭერ

მაგაზე, ყარაზლუ არ ვარ. ყარაზლუჲ (ღამბ.); გარაზ (აზ.).

ყარალი - ნორმა, საკმარისი. ყარაზეა, სრუიბეი ერ ყარალი ქენე. ყარალ (აზ. ყარარ) - ღამბ.

ყარამათ დოუცია - ძალზე დადარდიანება. დაინახია, როგო ყარამათ დოუცია. ყარამათ - მძიმე დარდი (როსტ.).

ყარამალი - ძროხის ზოგადი სახელი. ყარამალი შენ გალლე, კაისა. ყარამალ (აზ. გარამალ) -ღამბ., როსტ.

ყარარი - გადაწყვეტილება. ყარარი ქნილა, გოვშო.

ყარაჩაი - მდინარე. ჩაედინება ალაზანში.

ყარაჩიჲ//ყარაჩიობა - მათხოვარი, მათხოვრობა. ყარაჩიოვს, ყარაჩი ეტარება ობაში, ყარაჩიობა ნუ გიყუარს. ყარაჩიჲ (აზ. გარაჩი) –(ღამბ.); ყარაჩი ალბათ ყარაჩელი, ბოშებზედ იტყვიან. გადატ. შავი ადამიანი (მენთ.).

ყარასაჰყიზი//ყარასახყიზი - შავი ფისი. ყარასაჰყიზი დასხი წუმა აღარ ჩავა.ყარასახყიზ, ყარასაჰყიზ (ღამბ., როსტ.).

ყარაშანბა - სარეველა მცენარე თავისებური სუნით. უჯანგრი. ყარაშანბაჲ (ღამბ., როსტ.); მაყ.

ყარიშულლუ - ერთად შერეული. თქენ სრუს ყარიშულლუ გეზახით ქორწილში. ყარიშულლ, ყარიშულლუ, ყარიშულლა (ღამბ.); ყარიშულლუ (იმნ.).

ყარმახი//ყარმალი//ყარმახი ჩოუგდა - ანკესი. გადატ. ბრჭყალის მოდება.ყარმახს უგევს, ყარმახით ჭიჭყანას ვიჭვერთ, ყარმახი ჩოუგდა. ყარმალ, ყარმახ, კარმახ (აზ. გარმაგ) - ღამბ., როსტ., ჯანგ.

ყარსავი - ცხელი და ჭაობიანი ადგილები. ყარსავ მიწაზე რა ნასულედი იქნება. ყარსავ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

ყარტლიანი//ყარტლიან-ყარტლიან - ჭუჭყიანი, ტურტლიანი. მაგი ყარტლიან თავს მის აწონევს. ყარტლიან, ყარტლიან (ღამბ., როსტ.); ჯან., ჭინ., ვაჟა; ყარტლ - გულის სიბილწე და სიმყრალე საბა, ქეგლი; წყლისგან ქვებზე წარმოქმნილი ლორწოვანი მასა თამბაქოს წევის შემდეგ წარმოქმნილი მოყვითალო-მოყავისფრო ლორწოვანი მასა (ძოწ.).

ყარღიში - წყევლა. მაგათ ყარღიშით მინ გომუა.

ყასტიბეი//ყასტინან - განგებ, განზრახ. მე ყასტიბეი არ მეველე, ყასტინან არ დაგიზახა. ყასტიბე(თ), ყასტ, ყასტინან, ყასინდან (აზ.) - ღამბ., როსტ. ყასიდან -სხვათაშორის, ისე (მენთ.).

ყატი - სახლის სახურავისთვის გამოუყენებელი თირები. სახლიბეი ყატები მინდა. ყატ -აივნის ჭერზე გადებული მოკლე თირები, რაზეც ლამფა არის მიკრული (ღამბ.).

ყაუმ -ყარდაში//ყოუმ-ყარდაში - მოყვრები, ნათესავები. ჩემ ყაუმ-ყარდაში იყო. ყაუმ -ყარდაშ (აზ. გოჰუმ-გარდაშ) - ღამბ., ყაუმ- ყარდაშ (როსტ).

ყაუტ - იხ. ყალტი.

ყაჭყაჭი - კაჭკაჭი.ყაჭყაჭი კუდივი ქანოვს. ყაჭყაჭ (ღამბ., როსტ.)., ჯან.

ყაფანი - დიდი სასწორი. თხილი ყაფანზე აწონე. ყაფან (აზ.გაფან) -ღამბ; კირ.

ყაფალი - სარქველი, ხუფი. ქობ ყაფალი მოჰჯადე. ყაფალ (აზ.გაფაგ) - ღამბ. თავსახურავი - გიგ., თოფ. ქავთ (იმერხ.).

ყაშავი - სავარძელი მსგავსი ჯაგრის, რითაც ცხენს ასუფთავებენ. ყაშავით ცხენი გაწმინდა.

ყაში - წარბი. ყაში დაწდა იცის, პირ დაბანა არ.ყაშ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

ყაშხა - ნიკორა, სინ. თეფალა. ყაშხა ზროხა არ დაგინახავა? ყაშხად, ყაშხად (აზ.გაშგა)- ღამბ., როსტ., ჯან.

ყაჭი - უვარგისი აბრეშუმის ჭიის პარკი. წელს ბევ ყაჭი იქნა. ყაჭ-მდარე ხარისხის, დამპალი და გაფუჭებული აბრეშუმის ჭიის პარკი (ღამბ.); ყაჭ-უხარისხო, თხელი გამჭვირვალე პარკი, რომელშიც ჭია მკვდარია ან პეპელა გომოსულია (როსტ.); ბოჟი გამოხარშული (საბა); აბრეშუმის პარკი, ბოჟი გამოხარშული. ყაჭის ჭია (ჩუბ.); საკერავ-საქარგავი მასალა (ჭინჭ. ხევს);

ყაჭ-აბრეშუმი - ქსოვილი აბრეშუმისა და ყაჭის ძაფისაგან (შარაშ); შალ-ყაჭი-შალისა და ყაჭის ნარევი ქსოვილი (წერ.); ყაჭა- აბრეშუმის ნართი (ქაჯ.). (მენთ.).

ყაჭყაჭს დააჩხავლებს - მეტისმეტი მჟავე საჭმელი. ჰეგი ერეგეთია ყაჭყაჭს დააჩხავლევს.

ყახაჟი -გამხმარი ხორცი, ლორი. ზამთარში ყახაჟი გავაქითე. ყახაჟ (აზ. გახაჟ) - ღამბ., როსტ.; ყალი - მზეზე გამხმარი ხორცი (შან. ვაჟა II, ჭინჭ. ვაჟა). მჭლესა და ცუდსა ვმელსა ჯორცსა ეწოდების (საბა), დამარილებული, გამხმარი ხორცი (ქეგლი); მარილში გამოყვანილი გამხმარი ხორცი (კაიშ.); დამარილებული ხორცი, ოდნავ თორნეში შემწვარი (მენთ.). კალი - ცხვრის ხორცი, დამარილებული და მზეზე გამხმარი ქეგლი (ფშ.), ყალი (უთურგ.).

ყაჰბა - კახპა, მეძავი. ყაჰბოვს, ყაჰბა ინსანი უნამუსოა. ყაჰბაჲ ნ. ყაბაჲ, ყაჰბაჲ (ღამბ.), როსტ., შან. რეც.

ყბა - პირი (ადამიანის), პირი (ჭურჭლის). ყბა დაგულე, ნუ გაგიღია , ქოთან ყბა მოჰჯეჩა. ყბაჲ (ღამბ., როსტ.).

ყბა აკუნა - გაჩუმება, გაყუჩება. მაგამ ყბა აკუნას ვერ დეეჩივა. ყბაჲ აკუნაჲ (ღამბ.).

ყბა გაჯმობა - პირის გაშეშება, გადატ. ხმის არ ამოღება. ყბა გამიჯმეს თუ კრინტი დავზარე. ყბაჲ გაჯმოვაჲ (როსტ.).

ყბა დაფანტა - ზედმეტი ლაქლაქი. ყბას ფანტავს, ყბა დაფანტა იცის. ყბაჲ დაფანტაჲ (ღამბ., როსტ.), ჯანგ.

ყბა ზეიტყენ - პირალმა, გულალმა. ყბა ზეიტყენ ეგდა. ყბაზეიტყენ (ღამბ., როსტ.).

ყბა თავქრ//ყბათავქე - თავდალმა, ქვევით. ყბათავქრ ჩომოჰკიდა. ყბათაქრ, ყბათავქე (ღამბ., როსტ.).

ყბა მიყოფა - ჩხუბი უშვერი სიტყვებით. ყბა მიჰყოფა უკან არ დაიწივა, ყბაჲ მინაყოფ (ღამბ.). ყბაჲ მიყოფაჲ (როსტ.).

ყბაჲ მოკრა - ქილის ან მეშოკის გამაგრება ხუფით, კანაფით. ყბა მოუკრა, ყბაჲ მოკრასუკან ვერ ამაიღევ შიგაითი. ყბაჲ მოკრაჲ (როსტ.).

ყბა მოსხნა -გაუთავებელი ლაპარაკი. გადატ. ხუფის მოხსნა. ყბა გოუხსნა, ყბა მოსხნა ალარ დააყენა, ბანკაი ყბა მოსხნა ყბაჲ მოსხნაჲ (ღამბ., როსტ.).

ყბაზე მონასული - რაც პირს მოადგა. ყბაზე მონასული უთხრა. ყბაზე მანასულ (ღამბ.).

ყბა-ყბაზე მიყოფა -გაცხარებული ჩხუბი უმსგავსო სიტყვებით. ყბა-ყბაზე მიყოფასუკან დაჰცილდი. ყბა-ყბაზე მიცემაჲ (ღამბ., როსტ.).

ყბაი შანახა - დადუმება, თავშეკავება. ყბაი შანახა დიახ კაი რაიმეერი. ყბაჲ შანახაჲ (ღამბ.).

ყბამდინ ავსებაჲ - პირამდე ავსება. ვედრა ყბამდინ აავსო. ყბამდინ ავსრვაჲ

(როსტ.).

ყეირი - გარდა, მეტი. მე შენ ყეირი მინდა მაქონ.ყეირი (აზ. გეირ, გაჲრ) - ღამბ., როსტ.

ყელ-ყური დაჭერა - სურდოს დროს ყელისა და ყურის ტკივილი. ყელ-ყური

ბითოვ დაჭერული მაქონ. ყელ-ყური დაჭერაჲ (ღამბ., როსტ.).

ყელყელობა - ფუფუნებაში ყოფნა. ყელყელოვს, დაინახია, როგო ყელყელოვს. ყელყელოვაჲ - ყელმოღერებით სიარული (ღამბ.).

ყელწიტა - ყელტიტველა ქათამი. ყელწიტა ქათამი გოქონ.

ყერყანტუ - ყარყანტო. მაგა ყერყანტუითი დავჭერ. ყერყანტუჲ (ღამბ., როსტ.). შან. რეც. ყარყანტო (საბა), ყარყანტი (ჩუბ.), ყაყრანტო (შან. ვაჟა IV), ყანყრატო, ყაყლანტო ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), ჯანჯატო (მენთ.).

ყეფნი-ყეფნი - გადატ. თავისთვის რამდენიც უნდა ილაპარაკოს. ყეფნი-ყეფნი იდგეს, მაგა მინ უსმენს? ყეფნი-ყეფნი (როსტ.); ყეფუაჲ, ყეფნაჲ (ღამბ.). ნაყეფნ (ძოწ.).

ყიამათი - საშინელი სიცივე, გადატ. ჯოჯოხეთში გზა ჰქონია. ყიამათში წავდეს, ყიამათ სიცივეში მინ მუა?ყიამათში ნუ მუა. ყიამათ (აზ.)-ღამბ. ყიამეთი (ნიჟ.), ყიამათი - მეორედ მოსვლა - ძიძ. (იმერხ.) (აღდგომა, მეორედ მოსვლა), გადატ. დიდი ამბავი, განსაკუთრებული მოვლენა - გიგ. თოფ., ქავთ. (იმერხ.); ყიამათი ძალიან ბნელი - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ძალიან ხმელი ყინვა და სიცივე (მენთ.); ყიამეთი ყიამეთი დარი - ჯოჯოხეთური ავდარი (შარაშ.); ყიამათი, ყიამეთი -ძნელი, უბედური, საზარელი, საშინელი (ქეგლი.).

ყიბლაჰ//ყიბლაზე დედექ - პირით მექისკენ. ლოცუაში ყიბლაზე დედექე.

ყიდუა - ყიდვა. ყიდლოვს, ჩემთუნ აიაჰყაბ ყიდუა არ დაიმირწყოთ. ყიდუაჲ, ყიდლოვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ყივი - ღივი. ჩონ ხახ ყივი გოვშოვ. ყივ (ღამბ., როსტ.); ჯან., ჭინჭ., ხევს., ღივ (საბა) - ღივი (სან. ვაჟა IV), მენთ., გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.).

ყიზყალაჲ - ქალის ციხე, ციხის ნანგრევი კახის რაიონში.

ყიზილი - ოქრო. მაგათ დიახ ბევ ყიზილი აჰყე. ყიზილ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

ყიზილიქოჩრიანი//ყიზილქოჩრიან - ოქროს ქოჩრიანი. ჰეგი ყიზილქოჩრიანია.

ყიზილუზუმი - ვაზის ჯიში. წითელი ფერის ყურძენი. ყიზილუზუმი ზირ მინდა. ყიზილუზუმ (ღამბ.), ყიზილ ყიზილ ჰუზუმ (როსტ.).

ყითობა - ხელმოკლეობა, სიღარიბე. ყითოვს, მაგათ ეეხლა ყითობა აჰყე. ყითოვაჲ (აზ. გით) - ღამბ.

ყილჩიღი - პურის, ბრინჯის, თავთავის ფხა. პურში ბევ ყილჩაღი იყო. ყილ-

ჩიღ (აზ. გილჩიგ), ყილჩიღი ან ფხიანი (ღამბ.), როსტ.).

ყინტორა - იხ. ტინყორა.

ყინწიპი - ჭურჭლის სულ ზემოთა პირი. ღეროს ბოლო ნაწილი. ჩაინიკი ყინწიპი მოჰვეჩა, ფინთა ყინწიპში გასკდა. ყინწიპ, ყუნწუპ (ღამბ., როსტ.); თავთავის ყელი (ვკან.).

ყირიათი - ნამუსი, სინდისი. მაგა ყირიათი საა აქო. ყირიათ (როსტ.).

ყირიათიანი - ნამუსიანი, სინდისიანი. ყირიათიან ინსანია, მეგეშელება. ყირიათიანი (როსტ.).

ყირიათსუზ - უნამუსო. ყირიათსუზ ინსან რა უნდა უთხრო. ყირიათსუზ (როსტ.).

ყირი - ფისი, კუპრი.ყირი წოუსო ზურგზე. ყირ (ღამბ.).

ყირავი - თრთვილი, ყინული. ჟერ ყირავი

არ ქნილა. ყირავ (აზ. გიროვ) - ღამბ.; ყინული (ნიჟ.).

ყირმა - საფანტი. შოშიბეი ყირმა ლაზიმია. ყირმაჲ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

ყირმუზი ქილისა - წითელი ეკლესია საინგილოში.

ყირინთუ - ნაკუწები, ნარჩენები, ნაწუვეტები. ცარიალ ყირინთუ იყო რაშ მინდა? ყირინთუჲ (ღამბ.).

ყირლაჩი - ირიბი, ელამი. ყირლაჩა არ მოჰჭრო, ყირლაჩა იჭრიტება. ყირლაჩ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

ყირღინი - ჭირი, ავადმყოფობა, წყევლა. ყირღინმა ქათამი გაწყიტა, თქენამ ყირღინი მოგხტეს.

ყირხაიაღი - მრავალფენა. ყირხაიაღი მეეკრა ფეყზე. ყირხაჲაღ (აზ.) - ღამბ., როსტ.

ყისმათი//ყისმათსუზობაჲ - ბედი, უბედობა. ჩემ ყისმათი ჰეიგი იყო, ჩონ ყისმათსუზობას შაჰხე. ყისმათ (აზ. გისმათ) - ღამბ.; მენთ., შან. ვაჟა III; გიგ., თოფ., ქავთ. (ფშ.); ქეგლი. ძიძ., კეცხ. ხუბ. (ქართლ.); ქაჯ: ყისმათიანი-იღბლიანი (კაიშ.).

ყისირი - ბერწი, უზვი. ჩონ ზროხა ყისირი დაჰჩა. ყისირ (აზ. გისირ) -ღამბ., როსტ.

ყისირ მანაწოვნი - ხბო, რომელიც დიდია, მაგრამ ისევ წოვს. ყისირ მანაწოვნ ჯბო აქო. ყისირემან (როსტ.).

ყიტი - ჩხირი. უკმეხი სიტყვა. ადამიანი. ყიტი შაჰცა, ყიტ ჟულაბი უთხრა. ყიტ,

ყუტ, ყუტ-მუტ (ღამბ., როსტ.). კითი, კინთ (მენთ.).

ყიტყიტი, ყიტყიტა ლაპარაკი - უკმეხ-უკმეხი, უზდელური საუბარი. ყიტყიტოვს, ყიტ-ყიტ ლაპარიკ მეეში. ყიტ-ყიტ, ყუტ-ყუტ (ღამბ., როსტ.).

ყიყლინყოჩი - აიწონა-დაიწონა.ყიყლინყოჩზე არ შამაჟდინა. ყიყლინყოჩ (ღამბ.,

როსტ.).

ყლუმპი-ყლუპი. ერ ყლუმპი ვერ ჩავთქი, თავზე დამადგა.

ყლურწი - ყლუპი. ერ ყლურწი არ ჩამაყლაპინა. ყლურწ (ღამბ., როსტ.).

ყმაწილი დალაჯა - ორ ოჯახში ერთდროულად ბავშვის დაბადებისას ერთი მეორესთან ბავშვის სანახავად არ მიდის, რადგან რელიგიური რწმენის მიხედვით მისი ბავშვი გართულდება. ჩონ ვერ მუალთ ყმაწილი დალაჯება. ყმაწილი დალაჯად - წეს-ჩვეულების რიტუალი, რომელიც სრულდება ბავშვების ბასმით დაავადების დროს (ღამბ.).

ყრუვი - ყრუ. ყრუვი ხარა, ვერ იგევა იზახიან. ყრუვ (ღამბ.); ყრუვი -გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ.-ქიზ.).

ყოვ - ყვავი. ერ ყოვი მოკლა. ყოვ (ღამბ., როსტ.); ჯან., შან. ვაჟა III; გიგ., თოფ., ქავთ. (ფშ.); ჭინჭ. ვაჟა; ქაჯ.

ყოვილა - ყვავილა (ავადმყოფობა). პატრა ქნაში ყოვილა არ ომოუჭრიაყე ჩემბეი. ყოვილად (ღამბ., როსტ.); ჯან.

ყოვილი - ყვავილი. ერ კონა ყოვილი დეეკრიფა მინდრით. ყოვილ, ყოდლ (ღამბ., როსტ.).

ყოთური//ყოთურიანი - ქეცი, მუნი, ქეციანი. ჩონ ცხორ ყოთური შაჰყრია. ყოთურ (აზ. გოთურ) -ღამბ., როსტ. ყოთური - ცხენის კანის ავადმყოფობაა -ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

ყოიმი//ყოიმობა - ნათესავი, ნათესაობა. ჰეიგი ჩემ ყოიმია, მაგამ ყოიმობა არ იცის.ყაუმ (ღამბ.), გოუმ (აზ.).

ყოუმ-ყარდაში - ნათესავები, მოყვრები. ქორწილში ყოუმყარდაში დოუზახე. ყაუმ -ყარდაშ (ღამბ., როსტ.).

ყოლი - ყველი. დღეს ყოლი გოგითავდა. ყოლ (როსტ.).

ყოლაი - ხერხი, მიდგომა. ყოლაი არ აქონ, ყოლაი არ მამდის.

ყოლაისუზ//ყოლაითი - ხერხი, მიდგომა. არ ეხერხება, მოუხერხებლად.მე ყოლაი არ მაქონ, შენ ქენე, ერაგე ყოლაითი გააქითა, დიდხანს გააზლომია. ყოლაისუზა ნუ ხარ. ყოლად, ყოლად არ აქ, ყოლად არ მამდის, ყოლაითი (ღამბ.); ყოლაილუე, ყოლაისუზ (როსტ.).

ყოლთული - იღლია. დოშაგი ყოლთულქე ამაიდო, წაუდა. ყოლთულ (აზ. გოლთუგ) - (ღამბ.).

ყოლთული ჟიბე - გულის ჯიბე. დედა თეთრს ყოლთული ჟიბეში ინახავდა. ყოლთული ჟიბეე (ღამბ.).

ყონაღი//ყონაღლულობა - სტუმარი, სტუმრობა. თქენსა ყონაღა მოუდი, თქენ ყონაღლულობას ვერ გოდუჩებით. ყონაღ, ყონაღლულ, ყონაღლოვად (ღამბ., როსტ.).

ყონდაღი - თოფის კონდახი,გახვეული ბავშვი ხელში დასჭერად. თოფი ყონდაღი ჩაჰცა თავში, ყონდაღში გომოჰკრა ყმაწილი. ყონდაღ (აზ. გუნდაგ) -ღამბ., როსტ.

ყონლურა წუმა - წვიმის მსხვილი წვეთები. ყონლურა წუმარი არ გადაიღევს.

ყონლური - ჟღარუნა მძივი, საქონელს კისერზე უკეთებენ, რათა ადვილად

მიაგნონ. ყონლური ჯმაზე მივდით. კონლურად, ყონლურად (ღამბ.).

ყორამა კარები - ორფრთიანი, მოჩუქურთმებული კარი. ყორამა კარები შავაკრევნე.

ყოროღანი - სოფელი კახის რაიონში.

ყოროღი - სათიბი ადგილი, ნაკრძალი. ჩონ ყოროღში არ შახიდო. ყოროღ (აზ. გორუგ) -ღამბ., როსტ. შან. რეც.., მენთ., ნიჟ., კორული-საბალახო (ბერ.); ხამი საძოვარი ყორული (მარტ.-იმნ.), ყორული- ცხვარის ბინის მახლობლად შემოღობილი საძოვრები, სადაც ცხვარსა და ბატკანს აძოვებენ (კაიშ), ნაკრძალი (ქაჯ.), ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), დაწინდული (ჩუბ.), აკრძალვის ნიშანი - გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ.-ქიზ.).

ყორყოტი - ყარყატი. ყორყოტი გადაფრენა დაგინახავა. ყორყოტ (ღამბ., როსტ.); წერო, ყარყატი (ჯან.).

ყოტი - მწვანილის, ხახვის ალაღებული ღერო. ხახ ყოტი გოვშოვ.

ყოტყოტა - მამალი ქათამი. ყოტყოტა დაკლა.

ყოტ-ყოტ - მამლის გასაქცევი შეძახილი. ყოტ-ყოტ, წაი დაიკარგე! ყოტ-ყოტ (ღამბ., როსტ.).

ყოყინი//ყროყინი -ვირის, კამეჩის ხმიანობა. ყოყინოვს, ვირი ყროყინი გავგი.

ყოყო - დიდი ტანის, მაღალი და ყელყელა. ერ ყოყო რაიმერი. ყოყოჲ (ღამბ.). მაღალ-მაღალი და ყელყელა კაცი (ჯან.); ყეყეჩი (მაის.).

ყოშა - წყვილად. ყოშა მიდიან.ყოშა (აზ, გოშა) - ღამბ., ჯანგ.

ყოშა ვერხები - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ყოშალულა თოფი - წყვილ ლულიანი თოფი. ყოშალულა თოფი ესროვნა. ყოშალულაჲ (როსტ.).

ყოშუნი - ჯარი, ლაშქარი. ჩონსა ერ ყოშუნ ჯამაათი მოუდა. ყოშინ (აზ. გოშუნ)- ღამბ.

ყოჩი - თავზეხელაღებული, სხვისი მჩაგვრელი. ჰეგი ერ ყოჩი ქნილა სოფლის. ყოჩიჲ (ღამბ.).

ყოჩიბუინუზი - წინდა, რომელშიც, ხარის რქის სახეა ჩაქსოვილი. ყოჩიბუინუზიან წინდა ჩამიდეს ხურჯინში. ბოღაბოდნუზ (ღამბ.); ბუღა - ბოდნუზი (ჯან.); ყოჩბოდნუზევ (როსტ.).

ყუვ - იხ. ყივი

ყუვა - ყუა. პური ყუვა მამიჯეჩე. ყუვაჲ (როსტ.).

ყუდა - მძახალი. ჩემ ყუდა რაიბე არ დოუზახე? ყუდაჲ (აზ. გუდა) -ღამბ.

ყუდუ - დედალი ცხვარი. ყუდუი ჯორცი ზაფხულში არ იჭმება.

ყუზლუნი - ყორანი. ჭუჭულევ ყუ-

ზლუნი მიჰყონს. ყუზლუნ (აზ.გუზგუნ) -ლამბ.

ყუვათი - ღონე, ძალა. ერაგე მაგარ ყუვათი აქონ, მაგა შენ ვერ წააქცევ. ყუვათ (აზ.) -ლამბ.; ყუათი (ჩუბ., ქეგლი., ძიძ., კეცხ., ხუბ.-(ქართლ), სინოყივრე, ღალა, სიმსუქნე (მენთ.); საყუათო (ჭყ.).

ყუვილ-ყუვილ - ყმუილით, ოხვრით. ყუვილ-ყუვილ იდგა. ყუვილ-ყუვილ (ლამბ., როსტ.). ჯან. ყუვილი (საბა, ჩუბ.); ყუილი (მენთ., ჭინჭ.)

ყუზუ - პატარა ბატკანი. მოფერებით მიმართვა საყვარელ ადამიანისადმი. შენ, ჩემ ყუზუ ხარ.

ყუთელგულა - მსხლის ჯიში. თქენსა ნაქნარ ყუთელგულა სხალი მამიღი.ყუთორლგულად -ხეა ერთგვარი, ტყეში იზრდება, ძალიან გამძლეა, ძნელად ლპება. გულყვითელა ჩიტი (ლამბ.).

ყუთელი - ყვითელი. გადატ. ქერა ადამიანი. ყუთელ ბიბილა გაიშალა, ჰეგი ჰამან ყუთელია. ყუთელ, ყუთორლ, ყვითელ (ლამბ., როსტ.).

ყუილი - ყმუილი. ერაგე ფინთა ყუოდა, ვერ დაჰდგებოდი.

ყულლუღი//ყულუღ ქნად - სამსახური, სამსახურის გაწევა. შენბეი ყულლუღ ქნა ჩემ კისერზეა. ყულლუღ (ლამბ.)-გიგ., თოფ., ქავთ (ინგილ.).

ყულფებიან ქობი -სახელურიანი ქვაბი. ყულფებიან ქობი მამიღი, კაისა. ყულფებიან ქობ (როსტ.).

ყუჟაღში აყონა - ხელში აყვანა, გაშლილ მკლავებში დატეული კონა. ყუჟაღში აჰყონს, ტირვაში ყუჟაღში აიყონე, ერ ყუჟაღ შიშა მამიღი. ყუჟაღ, ყუჟახ, ყუჟაღში აყონად (ლამბ., როსტ.); აიყონა - მიირქვა (ჯან.); ყუჟახ- მოხვევა, აჰყონს ყუჟახში - გულში იხუტებს, ეხვევა - გიგ. თოფ- ქავთ. (ინგილ.).

ყულუფი - სახელური, მარყუჟი. ,,ჩაინიკი ყულფი მოჰწყდა, კანაფ ყულუფი გოუქითე.(ლამბ., როსტ.).

ყუმი - სოფელი კახის რაიონში.

ყუმი საყდარ - ეკლესია მოხსენებულია

საქ. პატრიარქის ექვთიმეს ისტ. მოგზაურობაში.

ყუჟი - გაუმაძღარი, ღორმუცელა. ჰეგი ცარიალ ყუჟარი.

ყუჟური - კუთხე, კუნჭული. სრუ ყუჟურები ნახე? ყუჟურ (ლამბ., როსტ.); ჯან., ყუჯური-ქეგლი (ქიზ.).

ყუჟიში აყონა - ხელში აყვანა. პატრა ყმაწვილი ყუჟიში აიყონა. ყუჟაღში აყონად, ყუჟახში აყონად (ლამბ., როსტ.)..

ყურ აჰწევა - გადატ. შეგულიანება.ყურ უჰწევს, მაგამ ერჟა ყურ აჰწევა იცის. ყურ აჰწევად (ლამბ., როსტ.).

ყურბანი//ყურბან დაკლა - ზვარაკი, ზვარაკის შეწირვა.მაგათ ყურბანი დაკლეს.

ყურე - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ყური ზირი - ყვრიმალი. ყური ზირში თაგიკბილა გომოჰსულია. ყური ზირ (ღამბ.)

ყურზიმე - ყრუ. ცოტა ყურზიმეერი, მაგრა ილაპარიკე.

ყურალი - გვალვა. წელს ყურალი იქნა. ყურალ (აზ. გურაგ) -ღამბ., როსტ.

ყურდღელი - კურდღელი. ერ ყურდღელი მეეკლა. ყურდღელ, კურდღელ (ღამბ., როსტ.)., შან. რეც. ყურდგელი (საბა)., ძიძ. (ლეჩხ.), გიგ., თოფ., ქავთ. (გურ.).

ყურთდაგლეჯა - ძარცვა, განიავება. იქავრობა ბითოვ ყურთდაგლეჯა ქნეს.

ყურთკამპეტი - ჭიების სამკურნალო წამალი. მაქთაბში ყურთკამპეტი დოგიყოფეს.

ყურმაიშლევს//ყურმოშლევა - მიივიწყებს, დაზარება. ყურს იშლევს, თუ არ უთხარე ყურმაშლევია.

ყურში არ შაჰდის - არ გისმენს. შენ ნათქომი მაგა ყურში არ შაჰდის. ყურში შასულაჲ, ყურში არ შაჰდის (ღამბ.).

ყუროვა - მოვლა, მწყემსვა.ჰყუროვს, ჰამეშა ყონალები ყუროვა ჰადული არა, ზროხას ყურობა უნდა. ყურევაჲ, ყუროვაჲ (ღამბ.); ყურევა-ზუევაჲ- საქონლის მწყენსვა, მოძოვება (როსტ.).

ყურსალი - დვრუტა. ყურსალი არ მაქო, ყოლ ვერ ვაქითევ.

ყურსი - კურსი.მესმე ყურსი არ მოუჩენია.ყურს (ღამბ., როსტ.).

ყურუთი - გამხმარი მლაშე ხაჭო. რას ყურუ, გაინაბე. ყურულ, ყუროვაჲ ყურუჲა (ღამბ., როსტ.).

ყუფული - ბოქლომი. ყუფულით დაკლიტა სახლი. ყუფულ (აზ.) - ღამბ.

ყოყი - ღრმად მოხუცი. ერ ყოყ რაიმერი, ვერ აიტან. ყოყ (როსტ.).

ყუში//ყუშია - ფრინველი. გადატ. მოგულავე ქალი. ერ ყუში დაინახა, ჰეგი მაგი ყუშია.ყუშ (აზ. გუშ) –ჩიტი (ღამბ.); იმნ.

ყუშხუნი -საძუე, ბალღუმი, ცხენის

კუდქვეშ ამოსადები თასმა, პალტოს უკანა ქამარი. ყუშხუნ უკრავს, ცხენ ყუშხუნი ომოუდევ, პალტოი ყუშხუნი აჰწყდა. ყუშხუნ (აზ. გუშგუნ) - ღამბ., როსტ.

შ

შაადი - მოწმე. სუდში შაადი იყო. შაად, შაჰად, შაჰიდ (აზ. შაჰიდ) - ღამბ., როსტ. იმნ., გიგ., თოფ., ქავთ. (იმერხ.); შადად -მინდი გადატ. თონეზე პურის მოხდისას შერჩენილი ნამცეცები (როსტ.).

შაკმანზელ - მოსართავი. ჰკმანზავს, შაკმანზელ პატარზალი სა წაიყონა? შაკმანზელ (როსტ.).

შაანა//შაჰნა//შაჰნა-ბაჰნა - მიზეზი, მიზეზიანობა. შაჰნა-ბაჰნას უგონევს, უთხა, შაჰნა- ბაჰნას ნუ იგონევს. შაჰნაჲ - შენალოცი ფული, რომელსაც ბავშვების ყელზე აბამენ ავადმყოფობის დროს

(ღამბ.).

შააჟდომელ - შესაჯენი. შააჟდომელ დროზე დაიკარგა სა წაუდა? შააჟდომელ (როსტ.).

შაარი//შაჰარი - ქალაქი. ჩონ თიფლიზ შაჰარში ცხოვროვთ. შაარ, შაჰარ (აზ. შაჰარ) - ღამბ.; იმნ., შეჰერი - ძიძ. (აჭარ.)., შარი, შაჰრი- გიგ. თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

შაარა//შაჰრა - შარა, ქუჩა. ჩონ შაჰრეში არ დაგინახო, კაისა.

შააქნელ - მოსაქსოვი. შააქნელ წინდები დამჩომია. შააქნელ (როსტ.).

შააყრელ - შესაყრელი, გადასადები. ერთმეთთან შააყრელია. შააყრელ (როსტ.).

შაახრუტელი - წვნიანი კერძი. შაახროტელი გამიქითე, მიყუარს.შაახრუტრლ (ღამბ., როსტ.).

შაახრწნელი//შაახრწნრლი - შესახვეწი. მაგიბეი შაახრწნელი რა გოქონ. შაახრწნელ (როსტ.).

შაბაში - ქორწილში დამკვრელებისათვის საჩუქრად მიცემული ფული და თანაც შეძახილი. შაბაში მიეცე. მემრე გადაი იშიპრე, აი შაბაშ. შაბაშ, შაბააშ (ღამბ., როსტ.).; შან. რეც. გიგ. თოფ. ქავთ. (გუდამაყ.).

შაბზოლევა - ავადმყოფობისას უნებლიე კანკალი. აბზოლევს, შაბზოლევასუკან ცოოტა მაიხანა. შაბზოლევაჲ (როსტ.).

შაბზუნტება - ჩამქრალი ცეცხლის შენთება. აბზუნტევს, ცეცხ ცოტა შაბზუნტება უნდა. შაბზუნტევაჲ (როსტ.).

შაბისკა - შემკვრივება, შეკვრა.იბისკება, ზე რუმ შაიბისკება ჩამაიღი. შაბისკაჲ (ღამბ., როსტ.); შაბიცქება - ადუღებული რძე, რომ ცოტათი შეცივდეს და ნალები თავს შეიკრავს (მენთ.).

შაბლენება - შებნელება. ცოტა შაბლენებაში წავდა. შაბლენევაჲ (ღამბ.).

შაგანცნივ - დანაძლავებულების ერთიმეორის გამოსატეხი სიტყვა. ანცნევს,- შაგაანცნივ ვუთხარე, ჯელით გოუშო. შაგანცნივ (როსტ.).

შაგრუევა - შეგროვება. აგრუევს, შაგრუება ვერ

მააჰწრო, მეეკიდა წუმას. შაგრუევაჲ (როსტ.).

შაბრუხტუნება - ათვალისწუნება, არაფრად ჩაგდება. უბრუხტუნევს, შაბრუხტუნება იცის.

შადლუღი - სიხარული. თქენსა შადლუღ ქნაში მუალ. შადლუღ (ჯანგ.).

შადღობა - შედღება. დღობავს, შადღობაში დო მეც მემეცე. შადღობაჲ (ღამბ.).

შავ კედი - შავი ძაფი. შავ კედი მიყიდე ბაზრით. შავ კედ (როსტ.)

შავ ქუა მოგხტეს თავზე - წყევლაა ერთგვარი. შენამ შავ ქუა მოგხტეს თავზე. შავ ქუვაჲ (როსტ.).

შავ ყურზენი - შავი ფერის ყურძენი. შავ ყურზენი მაქონ თარვალზე. შავ

ყურზენ-იხ. საფერავ (როსტ.).

შავშურა - შავი გულის მქონე კაკალი. შავშურა კაკალი მის რაში უნდა?

შაზრახნა//შომოზრახნა - უბრობის შემდეგ დალაპარაკება. მაგა შაზრახნა დიახ უნდა. შაზრახნაღ შ(ო)მოზრახნაღ (ღამბ., როსტ.); შაზრახნაღ (ჯ.ან.), ძრახ, ძრახვა. ეძრახებიან, აძრახდა; შეძრახება (შან.ვაჟა III), შამძრახვა, ძრახვა-გიგ., თოფ. ქავთ. (მოხ.), შეძრახვა - იქვე (მთიულ.), გაოძრახება - ძიძ. კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

შაზრზა - შეძეძვა, დაძეძვა. ღობე ბითოვ შაზრზა. ზოზოვს, შაზრზაღ, დაზრზაღ (ღამბ.).

შაზორზორება - იგივეა, რაც შაჟორჟორება. შეძრწუნება, ტანში კანკალი სასმელ-საჭმელის გამო. აზორზორევს, ნაგასტან ჟანში შამაზორზორა. შაზორზორევაღ (ღამბ., როსტ.); ზორზორ (ჯ.ან.), ზრზოლა - სასმელ-საჭმელმან რა ტანში ზარი დაუაროს (საჭმელი რა ეზიზღოს და ტანში შეაძრწუნოს) - საბა.

შაზრომა - შეძვრომა. შეზრო, გამააღებლა შაზრომა უნდა. შაზრომაღ (როსტ.).

შაზრონა - შეძვრენა.აზრობს,თეთრი შაზრონა იცოდა. შაზრონაღ (როსტ.).

შათალი - ნაჭრით ძირმოკერებელი წინდა. შათალი ააკერე წინდევ. შათალ წინდაღ. (ღამბ.).

შათანთქლა - უცბად შეჭმა რისამე. თანთქლავს, ნაგახტან შათანთქლა ნუ იცი. შათონთქლაღ, შათუნთქლაღ, შათანთლაღ (ღამბ.).

შათანიება - შეამხანაგება, გარიგება. თავანდება,ზოგჯერ შათანიება ლაზიმია. შათანიევაღ (როსტ.); შდრ. საბა - ეთანაებევიან.

შათელა - ჩხუბი. მატყლის ფეხით ქელვა. თელავს, ერთმეთი კარგა შათელეს, მატყლი შათელა. შათელაღ (ღამბ., როსტ.).

შათურთქლა - გამოლანძღვა.თურთქლის, ერაგე კარგა შათურთქლა, შენ გრასენ. შათურთქლაღ, დათურთქლაღ (ღამბ.).

შაკმანზა - შეკაზმვა, მორთვა ჰკმანზავს, ცხენი შაკმანზას მოჰჩია? ქალი კარგა შაკმანზა. შაკმანზაღ, დაკმანზაღ, მოკმანზაღ (ღამბ., როსტ.). კმანზაღ (ჯ.ან.), კმაზვა(შან.ვაჟა III); შემკმანზავები (შან. რეც.).

შაკომლება - შებოლვა, შეხრჩოლება. გადატ. ითქმის ავი სულისგან განწმენდა, გასუფთავება. აკომლევს, შოვკომლა, ბუხარაი შაკომლებით დაუჭით, შაკომლებასუკან კაი იქნა. შაკომლევაღ (ღამბ., როსტ.).

შალა - ერთი წამოკიდება შეშა, თივა. ერ შალა შიშა მამიღა. შალაკ (აზ, შალლაგ) - ღამბ; შალაღ (როსტ.); შალა - ერთი წამოკიდება, ერთი ზურგი (შეშა), გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

შალდან-ბალდან - არეულად, უთავბოლოდ მოლაპარაკე. რა შალდან-ბალდან როშავ, თქი სათქმელი.

შალმანივი ინსანია - გად. მაღალი და სწორი ადამიანი. ერ შალმანივი რაიმეერი.

შამბი - მაღალი და მსხვილი მცენარე. ღულით შამბი გათიბა. შანმბაჲ (ღამბ.); შამბი (საბა., ჩუბ., მენთ., შან. ვაჟა III), ხშირი ბალახი (ქავჭ.).

შამბული//შამბულ ბინა - დასახლებული პუნქტი ბელაქნის რაიონში.

შამკმანზელი - პატარძლის მომრთველი, შემკაზმველი. პატარზალ შამკმანზელი იყო. შამკმანზელ - (როსტ.).

შამნალევ//შამნალევი - მომგები, ვისაც სახლში რამე შემოაქვს. აილაში შამნალევი არ ქნაში რანდა იქნოს. შამნალევ (როსტ.).

შამნახტომი - გზად დამხვდური. შამნახტომს, გზაში შამნახტომს დოუყოფე. შამნახტომ (როსტ.).

შამრეშა - მწიფობის დაწყება. შამრეშულა, ალაბაბათა შამრეშულა.

შამშრალევა - შემშრალება. იმშრალევს, ჯელევ შაამშრალებლა დესმელი მამიღი. შამშრალევაჲ (როსტ.).

შამფური - თამბაქოს ან მწვადის ასასხმელი წვეტიანი, გრძელი ნემსი. შამფური მამიღი წრდ შააწელა. შამფურ - წისქვილის ქვების ვერტიკალურად მბრუნავი რკინის ღერძი, რომელზედაც ზევით დოლაბებია დამაგრებული, ქვემოთ კი მოძრავი ბორბალი (ღამბ.); შამფურ -. წისქვილის ქვების ღერძი ხანას (იხ.) ხის ნაწილი, დაქსელვის შემდეგ მას გამოაძრობენ (როსტ.); იხ. ი. აბ.

შამწორი - შემწვარი. შამწორ ქათამი დოუდეს სუფრაზე.

შამხალა - ბალახია ერთგვარი. შამხალა დაკაჭე.

შანა - ავი თვალისაგან დასაცავი ნივთი. ჯელზე ერ შანა შაამბი.

შანაბდა - შეთელვა, ნაბადივით გახდომა. შანაბდულა, მაგი თმა შანაბდულა. შანაბდაჲ (როსტ.).

შანაკმანზ - შემკაზმველი. პატარზლი შანაკმანზი მე ვიყავე. შანაკმანზ (როსტ.).

შანარევ - შემორეული, შერეული. წყალში ფეხშიშველა გასვლა. შარევა, შარევლა ცხორში შანარევ ყოჩი დავჭირე, წყალში შოურივა, გავდა. შანარევნ (როსტ.).

შანაქენ - მოქსოვილი, შეკერილი.შაქნილი, შანაქენ

წინდა წაიღი. გუშინ შანაქენ ქალმები ჩაიცი. შანაქენ (როსტ.).

შანაღები - შეღებილი, შემღებელი.შაღებული, წუშამ შანაღებ კედელი გარეცხა. შანაღებ (როსტ.).

შანაშალ - ხელის შემშლელი.შაშლა, ჯელ შანაშალ ინსანი გარე გააგდი. შანაშალ (როსტ.).

შანგლავს - უწესრიგოდ თიბავს. ერჟა აქა-იქი შანგლავს. მოშანგლა, შანგლა-

ვს (როსტ.).

შანელება -შეკაზმვა საჭმლისა. გადატ. გამოლანძღვა. ანელევს, შაანელა, ლებუას შანელება უნდა, კარგა შაანელა გოუშო. შანელევაჲ - მრავალი საქმის ერთმანეთთან შეწყობა, შეთავსება. გადატ. გალანძღვა (როსტ.). შანელევაჲ, შანელეულ, შანანელევ (ღამბ.).

შანჟალი - ქინძისთავი. სანჟალი იყიდე ბაზრით. შანჟალ (აზ. სანჯაგ)- ღამბ.

შანცნევა - შემჩნევა, შეტყობა. ნაძლევის მიცემა. ანცნევს, შაანცივა, მე დიდხანია შამინცნევია მაგი თავი, შანცნევასუკან საყიდივარ. შაცნევაჲ (როსტ.); ღამბ. შეცნევა (ჯან. მარტ.-იმნ.), შეცნევა (საბა, ჩუბ., ძიძ. კეცხ., ხუბ. -ქართლი), ამცნევს (ჭინჭ. ვაჟა), შეამცნევს. ქეგლი (ძოწ.).

შაპა სხალი - ზამთრულა მსხალი, აწინილებენ.შაპა სხალ ვაგევთ ზამთრიბეი. შაპასხალ (ალიაბ.)-იხ. ზამთრულაჲ (როსტ.) შაპა სხალ, ზამთრულაჲ (ღამბ.).

შაპი - შაბი. ბაწარ შააღებლა შაპი ლაზიმია. შაპ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

შაპკა - ქუდი. გადახორწნაში შაპკა ჩამჰვარდა.

შაჟი//შაჟდმა//შაჟდრნა - შევჯექი!, შევჯდმა, შესმა, შევჯენა. შაჟი! გააჭენე, შაჟდმა ჰადულია, შაჟდრნა იცი, ჩომოყონა არ. შაჟ, შაჟდრნაჲ (ღამბ., როსტ.).

შარაითი - ვითარება. კაი შარაითი არ აქონ.

შარვლიზეიზეი გაქითება - საქმის ზერელედ, არა მონდომებით გაკეთება. შარვლიზეიზეი საქმეს ნუ აქითევ

შარ მოსლა - შარზე დადგომა.შარი მოჰდო შარ მოსლაში რანდა ქნო. შარ მოსულაჲ (ღამბ.)

შარახტა - მორთვა, მოკაზმვა. რახტავს, შარახტული, ბითოვ სახლი შარახტა. შარახტულ (ღამბ.). რახტი - აღვირის მორთულობა (შან. ვაჟა III).

შარანდელ - შარშანდელი. შარანდელ ლებუა ჟერ არ გამთიებია. შარანდელ, შარსანდელ (ღამბ., როსტ.). ჯან; ქაჯ. შარანდელ (ძოწ.).

შართი - პირობა, შეთანხმება. მაგასთან შართი შამიკრავ. შერთ (აზ. შერთ)-ღამბ.

შართ-შურთ - სწრაფად, ხმაურით საქმის კეთება. შართ-შურთ საქმეს მოჰჩნენ.შართ-შურთ (ღამბ.).

შარს - შარშან. შარს თხილით კაი თეთრი მექნა.(ღამბ., როსტ.); შარშ (შან. ხევს.).

შარყევა - შერხევა - დარყევა. არყევს, ერ-ორჟერ მაგრა შაარყივა.შერყევაჲ (ღამბ., როსტ.).

შარშაჰწინ - შარშანწინ. შარშაჰწინ დავნახე. შარსანწინ, შარშანს წინ, შარშაჰწინ (ღამბ). შარშაჰწინ (ჯან.), შარასწინ (კაიშ.).

შასტომა - შეცდომა, შეწვდომა. შა-

სტა, შესტა, ერთხელ შასტა არ კმარაა, მემრე რაიბე შამსტარა, ჯელ შასტომა უნდა. შასტომაჲ, შასტენაჲ (ღამბ., როსტ.).

შატანა - შეტანა. შატანა ჰადულია, გომოტანა ჟაფაარი. შატანაჲ (ღამბ.).

შატანება - რისამე შეყოლება პურთან ერთად. ატანევს, ჰავანულ შატანება არ იცის. შატანევაჲ (როსტ.).

შატირება - დატირება.შაჰტირევს, მაგამ კაი შატირება იცის. შატირევაჲ (როსტ.).

შატრომა - გაჯავრებით, ბუზლუნით ლაპარაკი. ტრუმავს,შატრომა მაგი ხასიათშია.შატრომაჲ (ღამბ., როსტ.).

შატყრუშა - შეტრუსვა, დაკრუკვა, დაწვა. გადატ. გვალვისგან გახმობა. ტყრუშავს, ერჟა შატყრუშა მამცა, სიცხით დილიგი შაიტყრუშება. შატყრუშაჲ, მოტყრუშაჲ (ღამბ., როსტ.).

შაფხტენა//შაფხტონა - ცხენის მოულოდნელად შეტოკება, ფრთხომა. აფხტენს, ნაგახტან შაფხტონაში ცხენით გოდმუვარდა. შაფხტომაჲ შაფხტონაჲ (ღამბ.).

შაქი მოსლა//შაქ მოღება - ეჭვი, ეჭვის შეპარვა. ჰალა მაგას შაქი მოჰდისა. შაქ (აზ. შაქ), შაქ, შაქ მოსლაჲ, შაქ მოღევაჲ (ღამბ.).

შაქნა - მოქსოვა წინდისა. ქნის, ჟერ წინდაჲ შაქნას არ მოჰჩომია. შაქნაჲ (ღამბ.).

შაქითება - ღუმელში ცეცხლზე შეშის დამატება. უქითევს, ცეცხ შოუქითე.

შაყონა - შეყვანა. მეშინ შაყონა არ იცის. შაყონაჲ, შაყუნა (ღამბ.).

შაყრა - ავადმყოფობის გადადება. ქსოვილის შედგომა, ზონარის გაყრა, დაბლიდან ზემოთ შეყრა. საქონლის შერეკვა. შაჰყრის, მაგ ნაჩალობამ შაყრა იცის, პერანგი შაიყარა. ნიფხავში ხონჟარი შაყრა არ იცის, ბალახი შაყრას მოვჩით, ზროხი შაყრა არ დაიმირწყო. შაყრაჲ (ღამბ., როსტ.).

შაჩქოფა - სითხის შენჯღრევა. ჩქოფავს, წრლა შაჩქოფა დალივა. შაჩქოფაჲ (ღამბ., როსტ.).

შაჩურჩხლული - დახუნძული, ბევრის მსხმოიარე. ერაგე შაჩურჩხლულა თოლი წაგივა.

შაჭიდნა - შეჭიდება. შაჭიდებას,შაჭიდნაში დამიზახეთ. შაჭიდნაჲ, დაჭიდნაჲ (ღამბ.).

შაწდა - მიწოდება, მიცემა. რაიმი შაწდა არ უნდა. შაწდაჲ (როსტ.).

შახი - ქორწილში ნაძვისმაგვარი ჯოხებისაგან გაკეთებული სამფეხა, მოკაზმული ნაირ-ნაირი ტკბილეულობით, შახევ ადრე აქითევდნენ ქორწილევში, ეხლა სადღაარი შახ (აზ. შახ) - ტოტი, შტო (ღამბ., როსტ.); ქორწილში ნაძვის ხის მსგავსი რამ (შან. რეც. ჯან. ედილი), მაშხალა (კაიშ).

შახრასტება - შეფურთხება. ახრატევს, მაგა პირზე შახრასტება უნდა. შახრა-

სტევაჲ (ღამბ.).

შახსენ - პირადად. შახსენ შენ წაი, კაისა!

შახსი ყარაზი - პიროვნული მტრობა. შახსი ყარაზი აქონ.

შახრჴტა - შეხვრეპა. ერ შახრჴტაში მააჩინა წონი. ხრჴტავს, შახრჴტაჲ (ღამბ., როსტ.).

შახტომა//ხტობა - შეხტომა, ზედ შეჯდომა. შახტომაში მე სათქმივარ, ცხენზე შახტომა ჰადულია? შახტომაჲ (ღამბ., როსტ.).

შახუხა - ცუდად შეწვა, ალანძვა. ხუხავს, წრდი ერჟა შახუხა მაიღა. შახუხაჲ (ღამბ., როსტ.); შდრ. მენთ. ხუხვა

შავერვება - შეთვისება, შეწყობა. ევერვებამითხარე, როგო შეეჯერვეთ, არ იბზითა? შავერვევაჲ - აწყობა, ნაწილების, დეტალების შეერთება და მთლიანი სახის მიცემა (ღამბ.). შდრ. როსტ.

შავეჩა - შემტვრევა. ჯეჩავს, კარი შავეჩა, შავდა შიგ. შავეჩაჲ (ღამბ., როსტ.).

შავინცა//ჩავინცა - მჭიდროდ დასხდომა, გადატ. შევიწროება. ივინცება, ერაგე შავჯინცეთ ადგილი ალარ არი. შავინცა, გასაქანი არ მიჰცა. შავინცაჲ, ჩავინცაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.; შეჯინცა ასხმა, აცმა (შან. რეც.); ჯინცვა ხალხის ან საქონლის ერთი-მეორეზე მიყრა ძალით (უთურგ.) ჩავინცვა, ჯინცვა- ბევრის ჩაყრა ერთად (მენთ.).

შავირა - შეჩხირვა, შეჩრა, შეჩეჩება. ეჯირება, ზლივ-ზლივ შავირა ზალით. შავირაჲ (ღამბ.).

შაჰარი - ქალაქი. შაჰარში წავდა საცხოვრა.

შაჰდი - იხ. შაადი

შაჰიდი - რწმენისთვის თავდადებული. ჰეგი ვათანი შაჰიდია.

შაჰყა//შაჰყა-შაჰყა - ერთი მონაკვეთი, დროგამოშვებით წვიმა. ერ შაჰყა

დავბარეთ, შაჰყა-შაჰყა წუმს. შაჰყაჲ (აზ.) შაჰყა წუმაჲ“. (ღმბ.).

შაჰმარ გრლი - გველი, ჭრელი, სწრაფი.გადატ. ითქმის ანჩხლ ქალზე. შაჰმარ გრლია, ჰეგი მაგასთან ვერ მოხოლ. შაამარ გოლ, შაჰმარ გოლ (ღამბ.).

შებედ-შებედი - აბდა-უბდა საუბარი. შებედ-შებედი ნუ ლაპარიკოვ. შებედი (იმნ.).

შენბეი - შენ მაინც. შენბეთ წაი, ქორწილში. შენბეთ - იგივეა, რაც შენბე(თ) - შენთვის (ღამბ.).

შევი - ბოსტნეულის შტო. ბოსტან შევი ჟერ არ აქონ.თაღ - ბოსტნეულის შტო (როსტ.).

შეკმენჩა - ცუდად შეჭრა, ცუდად შეჭრილი. კმენჩავს, შეკმენჩული, შეკმენჩულ პერანგი ჩოუცომ.

შეკოსება - მაღლა შეჯდომა. კოსდება, რა შეკოსებულა ზეიტყენ, ჩომოი ქრშ.

შეითან ყალა - ,,ეშმაკის ციხის“ ნანგრევი საინგილოში.

შეიხი - მოთავე, გამორჩეული ადამიანი, წმინდანი. ხუალ ჩონ შეიხთან მივდივართ.

შენზგნით - შენგან. შენზგნით საქმეს ნუ წყრტავ. შენზგნით, შენგნით (ღამბ.).

შენისა - რისი ღირსიც იყავ. ჰიგი შენისა,

ჰეიგი გინდოდა. შენისაჲ შენი; შენი ოჯახის წევრი, შენიანი; შენი ცოლი ან ქმარი ან შენი დანიშნული (ღამბ.).

შერიგი - მოზიარე, მონაწილე. შენ დანაჭერ საქმი შერიგ ნუ ჯდი. შერიგ, შერიგ გავდაჲ (როსტ.).

შერობა - შიმშილი. შერი, შერირი, მე დიახ შერი ვარ, შერობა იყო ჩონთან. შერ, შეროვაჲ (ღამბ., როსტ.). ჯან., შიერი-გიგ., თოფ., ქავთ (ქართლ.).

შეჟიჟინებულა - შემთვრალა, წამოწითლებულა. ცოტა შეჟიჟინებულა.

შიბარი - მიჯნა. შიბარი გააქითა. შიბარ (ღამბ.).

შიბ წასლა//შიბ შომოვლება - წინდაზე მოქსოვილი ზოლი. ლობეზე, კალთაზე ზემოდან მოვლებული ხვეული სამაგრისათვის. ერ შიბი მოუარე კმარა, ღობეზე შიბ ვატარევდით. შიბ, შიბ წასულაჲ (ღამბ., როსტ.). წრე ქსოვაში (ჯან.); შიბი ერთი ნაქსოვია (საბა); ქსოვილში გავლებული წნული ჭრელ ზოლებად (ქეგლი); შიბა - ნაქსოვზე, ნაქსოვის მიწაზე სხვა ფერის ძაფებით დაჭრელებულად დანაქსოვ- დანაქარგი -გიგ. თოფ., ქავთ (ფშ.); ქსოვის დროს ნაქსოვში ჩატანებული ფერადი ძაფის წრე (კაიშ); ზოლიანი ჭრელი წინდა (მენთ.); ნაქსოვი ან ჯაჭვი თვალმარგვალიტებითურთ (ჩუბ.); ძეწკვი (შან. ვაჟა I), ფენა კლდისა (შან. ხევს.. შიბი - სამკაულასხმული ვერცხლის ძეწკვი (ჭინჭ.ვაჟა).)

შიგაი//შიგაჲთი//შიგნითიანი - შიგნიდან, შიგნითა მხრიდან. შიგაითი ჩაკლეტულა, შიგნითიანი ლამაზია, გარეითიანი არ. შიგაჲ, შიგაჲთი, შიგნითიან, შიგნითიანი (როსტ.).

შითილი - ჩითილი, ნერგი. შითილი ჩაყარე ეზოში. შითილ (აზ. შითილ), შითილ ჩაყრაჲ (ღამბ., როსტ.).

შილა - წითელი ფერის ქსოვილი. ერ შილა მიყიდა ბაზრით. შილაჲ (ღამბ., როსტ.); წითელი სამოსელი (საბა). ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

შინაჲ//შინაჲთი - შინიდან, სახლიდან. შინაითი მოუდი. შინაითი გომოსლაში კარი დაკლიტე. შინაჲთი, შინაჲ (ღამბ., როსტ.); შინაჲ (უთურგ.), შინა (ჭინჭ. ვაჟა).

შინავრობა - სახლ-კარი. შინავრობითი როგორ ხართ? შინავროვაჲ, შინაურობაჲ, (ღამბ.).

შინაყენ - შინისკენ. შინაყენ წასლაში დამიზახე კაისა? შინაყ, შინაყენ (ღამბ.).

შინ ჩაი - მდინარე, ჩაედინება ეგრიჩაიში.

შიოტი - საქონლის ჯიში, შევიოტი (ქსოვილი). შიოტი ჟინშ ფური იყიდა

ბაზრით, შიოტი შარვალი ჩაიცო, წავდა.შიოტ (რუს.), შევიოტი (ქსოვილი) - ღამბ.

შიპრობა - ცეკვა.შიპრობს, მაგა შიპრობა დიახ უყუარს. შიპროვად, შიპროფად, შიფროვად (ღამბ., როსტ.); შუფროვად (ჯან.), შუშპრობა (ქეგლი), შუხპრობა (ქავჯ.), შუშპრი (ჭინჭ. ვაჟა).

შიპუტი - ლობიოს კერძი. შიპუტი ჭმით იჩალათი მეწება.

შირა - შესქელებული წვენი რისამე (ყურძნის), თუთის, პამიდვრის და მისთანების. პამიდრი შირა დავადგი ცეცხზე. შირად (აზ.შირა)- ღამბ., როსტ.; შირად - ცხენის ავადმყოფობაა (კანზე) ალაგ-ალაგ ბალანი სცვივა (ღამბ.); ქეგლი (ქიზ. ინგილ.)

შირი - სალებავი. სახლიბეი შირი მაქონ წაასმელი. შირ (ღამბ., როსტ.).

შირინი - ტკბილეულობა, კარამელი. შირინ უქნელა ჩაის ვერ ვლევ. შირინი - ტკბილეული, გიგ., თოფ.,ქავთ. (ინგილ.).

შირიქათი - ხილეულის დამამზადებელი, მიმღები პუნქტი. შირიქათში ვიყავე.

შირიში - დუდკო, მოტეხილობის მოსარჩენად იხმარება. შირიში გააქითა ჯელზე დაადებლა. შირიშ- სისქე, წებვადი ტკბილ წვენი ხილეულისა (შდრ. შირა). შირიშიან - ხილის სქელი წვნით გასვრილი (როსტ.). შირიშ - დუდკო, წებოვანი წვენი (ხილეულისა, თამბაქოს ფოთლისა და სხვ.) - ღამბ.

შიქაიათი - საჩივარი, ჩივილი. შიქაითი ქნა, წასულა

შიქაიათი უქნია. შიქაიათ (აზ.).

შიქილი - სურათი.შენთან შიქილი მაქო გადაღებული.

შიტრიკი - ტუტრუცანა, ცელქი. ერ შიტრიკ რაიმერი, შენთან არ გომოდგება. შიტრიკ (აზ. შითლიგ) - ღამბ., როსტ., ჯან.

შიშა - შეშა. წელს ანამ სრუ შიშა დამიწო. შიშად, შიშად, გადაშოვად (როსტ).

შიშაქი - ცხვარი ერთ წლამდე. ერ შიშაქ ცხორი მინდა. შიშაქ (აზ. შიშაქ ცხვარი 1 წლის ზევით)- ღამბ.; გიგ., თოფ., ქავთ.(ქართლ.); შიშაგი - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.), დედალი ცხვარი. ერთიდან ორ წლამდე (ქეგლი.).

შიშარა - მშიშარა. ერ შიშარა რაიმერი, გაგიკურდება. შიშარ (ღამბ., როსტ.), ჯან.

შიშოვ-შიშოვ - შიშით, მორიდებით. შიშოვ-შიშოვ რაიბე მიჰდი? (ღამბ., როსტ.).

შიჭამანდი - რძისაგან დამზადებული ბრინჯიანი საჭმელი. ყონარა წასლაში შიჭამანდს აქითევს. შიჭამანდ, შიჭამანდ, შიჭამად (ღამბ., როსტ.); შიჭამანდ (ჯან.).

შიჭმელ-დაალეველი - საჭმელ -სასმე-

ლი. შიჭმელ-დაალეველიც აიღი. შიჭ-მელ-დაალეველ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

შიჭმელი - საჭმელი. შიჭმელი ჟერ ჰა-ზირი არა. შიჭმელ (ღამბ., როსტ.), ჯან.

შლაპკა - კრამიტებს შორის დასადები პატარა, თხელი, ფიცარი. ქუდი.

შლაპკა არ მაქო, კრამეტი როგო დაჰხუ-რო? თავზეც შლაპკა ქონდა. შლაპკაჲ (ღამბ.).

შოთავარი - ინგილოებით დასახლებუ-ლი სოფელი კახის რაიონში.

შოლტი - გრძელი მათრახი, საქალმნედ მოჭრილი ტყავის გრძელი ნაჭერი. ერ შოლტი გოდოუჭირა ზურგზე, ტყავი ერ შოლტი ჩონსაც მაიღი. შოლტ (ღამბ.); საბა, მენთ. შოლტი (კირ.), გიგ., თოფ., ქავთ. (ხევს., კახ.-ქიზ.).

შოლტივი პური - თონის გრძელი პუ-რები. შოლტივი პური დოუკრავ.

შომოგრუებაჲ - მოსავლის დაბინავება, შემოგროვება. აგრუევს, შამაგრუა. ჟერ შომოგრუებას არ მოჰჩომია. შომოგ-რუევაჲ, შომოგრუჷვაჲ (ღამბ.).

შომოკრა - ქორწილში საჩუქრის სა-ხალხოდ მიცემა. შემოკვრა, სილისა, სახრისა. შამაკრა, აკრავს, პატარზალ რა შაამაკარეთ? ერ ჩაფალი შომოჰ-კრა, ერთხელ საჯრე შომოჰკრა ჯარევ, სხო რაიმე აღარ უნდა. შომოკრაჲ, (ღამბ., როსტ.); კვრაჲ - გიგ., თოფ., ქავთ (ინგილ.), გადალოცვა (მენთ.).

შომოკოლა- შემოკვალვა, კვლების გა-ყვანა. კოლავს, ერჟა შომოკოლა წაუდა. შომოკოლაჲ (ღამბ., როსტ.). დაკვალვა მიწის (მენთ.).

შოჰრათი - დიდება, სახელი. მაგი

შოჰრათი შორს წასულა.

შორაქათი - მლაშე, მარილიანი საძო-ვარი. გადატ. ჭუჭყი. შორაქათიან მი-ნდორში დათესას ხეირი არ აქონ, ზეი-პირზე შორაქათი მაიგდა. შორაქათ (აზ. შორაქათ) -ღამბ., როსტ.

შორაშალი - შროშანი. ხურმას ბევ შო-რაშალი ეყრება. შორაშალ, შოროშალ (ღამბ., როსტ.).

შორი - მლაშე ხაჭო. შორი არ მაიღო არ მინდა.

შორით//შორსაი//შორსაითი//შორსა-ითავ - შორიდან, შორიდანვე.შორით მონასული დასხდინე შორსაითი ცხე-ნი გომოჩდა. შორიალ, შორიელ, შორ-საჲთი, (ღამბ., როსტ.).; ი. აბ.; შორიე-ლი (საბა, ჩუბ.)

შორნი ყოროლები - სახნავ-სათესი მი-ნდორი ს. ითითალაში.

შორსაი//შორსაითი - შორიდან.შორსა-ითი მოჰდია, დალილხარ? შორსაჲ (როსტ.). შორსაჲთი (ღამბ.).

შოში - შაშვი. ჩონ ეზოში შოშებს ბუდე გოუქითებიაყე. შაშ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

შრეტა//მოშრეტა - მოცდენა, ხელს შეშლა.შრეტავს, ინსნი საქმით მოშრე-ტა რაიბე გიყუარს?

შრინვა - წყლის შიშინი დულილის პირამდე მისვლისა, აშიშინება.შრინავს, შაჰხე ქობი შრინავსა? შრინოვაჲ, ამოშრინევაჲ, ომოშრინევაჲ, ამოშრინოვაჲ (ღამბ.); შრინვა (ჳკან.), შრინვა (მენთ.).

შტო - რტო. ჩონ ბალი შტიები სრუ დოუჳეჩია.

შუადღიგული - შუადღე. შუადღიგულზე თქენსა მინ მჳა? შუადღიგულ (ღამბ., როსტ.).

შუადღესუკან - დღის მეორე ნახევარში. შუადღესუკან ყონაღა წეველეთ. შუადღესუკან (როსტ.).

შოშკა//შუშკა - საშრობი. შუშკაში შავღი ავანგები. შრშკაჲ (ღამბ.).

შრლა - შველა. სრუს შრლა კი არ უნდა. შრლაჲ (ღამბ.).

შრაკი//ფშრაკი - გამხმარი, გამოფიტული. ფშრაკ მიწაში რა ნასულედი იქნება. შრაკ, შრაკ-შრაკ (ღამბ.).

შრალი - მშრალი. შრალ ამინდია, არ წუმს. შრალ (ღამბ.).

შუა//შუვა//შუვაითი - შუა ადგილი, ცენტრი. შუა ადგილითი ჩაყარე.შუაჲ, შუვაჲ (ღამბ., როსტ.).

შუალა - საშუალო. შუალა ბოი-ბუხუნი ექნება.შუალაჲ, შუვალაჲ, შუაჲ (ღამბ., როსტ.). შუბ შაყრაჲ - წარბის შეკვრა, შეჭმუხვნა. შუბ იყრის, შუბშაყრილი მაგი შუბ შაყრა დეგენახა, შაჰწუხდებოდი. შუბ შაყრაჲ, შუბლშაყრილ (როსტ .).

შუბა - ეჭვი, გუმანი.შუბა აქონ, შუბა მაქონ, ჰეგი ქნევდა. შუბე (აზ.).

შუგუ - დაღესტნელი მამაკაცის მეტსახელი. შუგუმ დამიდგა სახლი.

შუდი - შვიდი. შუდ ტარო მოჰჳეჩა, შუდ მეშუკ ხორბალი წავღი ცუცქულში შუდ (ღამბ.).

შუდანწლი - შინდის მსგავსი ხეა. მის ტოტებს იყენებენ სახრედ და კონის შესაკრავად. შუდანწლი ჟოხი მამიღი. შუდანწლ (ღამბ., როსტ.). ჳკან., მაყ., შიდ-ანწლა,შვიდანწლა, შვინდანწლა, შვინდ-არწლა (ერისთ.), შვინდანწლა, შინდ-ანწლა (ჩუბ.).

შუმეტი - ჩვიდმეტი. შუმეტ ყარფუზი მამიღა. შუდმეტ (ღამბ., როსტ.). შვიდმეტი - გიგ., თოფ., ქავთ. (თუშ.).

შუდობა - მშვიდობა, მილოცვა, ახალი ტანსაცმლის ჩაცმისას. შუდობაში იქნოს შენ პერანგი. შუდოვაჲ (ღამბ., როსტ.); შუდობა (ჳკან.).

შულუშული - შვილიშვილი. შულუშული დანახა მინდა. შულუშულ - ვაჟის ვაჟიშვილი (როსტ.).

შული - ვაჟიშვილი. ერ შული მაქონ, ერ ქალი. შული (როსტ.).

შულუღი - ცელქი, მოუსვენარი.შულუღოვს, მაგი ყმაწილი შულუღია.

შუმალი - ნორჩი სწორად გაზრდილი (ხე), ახალმოზარდი. ხეები შუმალივი გაზდილან, შუმალივი ბიჭია, რალა

გინდა? შუმალ (აზ.) - ღამბ.; შიმალი (საბა, ჩუბ., მენთ.); შამლა (შან. ვაჟა III, ჭყ.); ძალიან სწორი ხე (კაიშ.).

შუნდი - შვინდი. შუნდი მაქონ დაახრელი.შუნდ (ღამბ.). ჯან., მაყ.

შურა ჰუქუმათი - საბჭოთა ხელისუფლება. შურა ჰუქუმათი ნაგახტან დაინგრივა. შურა (იმნ.).

შუპოტი - ლობიოს წვენი. შუპოტი წვენი აღარ გააქითო ყელში დუღს. შუპუტი (ჭუპუტი) ფლავ - ზედმეტი სარშვისგან აზელილი ფლავი (ღამბ.). შუყუტი (შინამრეწვ.).

შუშა - ბოთლი. ერ შუშა ღუნე დალივა. შუშაჲ (აზ. შუშა) - ღამბ. ჯანგ.

შუშლუტი - ვიწრო, ტანზე შემოჭერილი. შუშლუტ შარვალი. ლულუტ (როსტ.).

შუშუტი - შიბაქი.შუშუტ ყმაწილაკუანში ვუდევთ. შუშუტ (ღამბ., როსტ.). მილი, გულღრუ ჯოხი, ძვალი, მასრა და მისთ. (მენთ.), გულღრუ ჯოხი. დაცინვით ადამიანზე იტყვიან.

შხაპა-შხუპი - შხუილი. წუმა შხაპა-შხუპით მოდიოდა.

შხააპავ - ჰაერის გაკვეთით გამოცემული ხმა, შხუილი (ღამბ.).

შხლარტუნი, - ხმაურით სიარული. შლარტუნოვს, შლარტა-შლურტი. ტყით შხლარტუნი ჯმა გავგი, გადავხორწე.

ჩ

ჩააჟო ფარგალში - ფიგ. გამოთქმა - გაიფუჭა საქმე. მაგამ ჩააჟო ფარგალში.

ჩააცმელი - ჩასაცმელი. ჩააცმელი ჰეჩბეთ აღარ მაქონ. ჩააცმელი (როსტ.).

ჩაბარება - დარიგება, რჩევის მიცემა. აბარევს, დოუბარა. ჩაბარება არ დაგმირწყდეს. ჩაბარევაჲ (ღამბ.).

ჩაბალება - ხილის ძალიან დამწიფება. ჩაბალებულა, ბალი ჩაბალებულა ჩაბალევაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯანგ.

ჩაბუდა - დაბუდება. გადატ. წყნარად, მოკეტილად ჯდომა. ჩაიბუდა, ჩაბუდებულა. ქათამმა ჩაბუდა ვერ მაჰწრო, ააფრინა, რა ჩაბუდებულა თავიბეჲ. ჩაბუდაჲ, ჩაბუდ (ნ)აჲ (ღამბ., როსტ.)

ჩაგდება - ჩაგდება; გზაში ჩაგდება, თავში ჩაგდება, კალოი ჩაგდება, ყურში ჩაგდება. ჩოვგდა, ჩოვგდევს. გზაში ჩაგდება ჰადული არა, მაგი თავში ჩაგდება ჟაფაარი, კალოი ჩაგდებაში დამიზახე, ფინთა ყურში ჩაგდება ნუ იცი.

ჩაგდება - ჩადგმა, ჩაყენება, ჩასმა. დარვაზა ჩავდგი, კარი ჩაგდებასუკან აინები მავლი, მანგანაში ჩოუგდი.

ჩაგდება - რისამე გაყრა, რამეში გარჭობა, გაყოფა. ყარმახი ჩაგდება ჰადულია, ჭიჭყინაი დაჭერა ჟაფაარი. კლავი-კლავი ჩოუგდეს წავდნენ.

ჩაგდება - ჩამწყვდევა, დამწყვდევა.კამეჩი გომში ჩააგდა. ჩააგდევაჲ (ღამბ., როსტ.); ჩაგდება (საბა, ჩუბ.).

ჩაგუა//ჩაგუვა//ჩაგვა//ომოგუა - დაგვა. გუჰს. ეზოი ჩაგუა არ დაგმირწყდეს. ჩაგუა, ჩაგუვა (ღამბ.); ომოგუვაჲ - გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

ჩადიდება - ჩადედება, შედედება. ადიდევს, ზეი ჩადიდება არ დაგმირწყდეს. ჩადიდევაჲ, მოდიდევაჲ (ღამბ.).

ჩადილარ - მთა კავკასიონის ქედზე.

ჩადრეცა - ჩადრეკა, ჩაზნექა.იდრიცება, ჩაიდრეცა. სიმზიმით ფიცარი ჩაიდრიცა. ჩადრეცაჲ ნ. გადრეცაჲ - ღამბ. ჩადრეცაჲ; ჩარტყმა დიდი ძალით (როსტ.).

ჩადრიანი - საძოვარი სოფელ ალიაბადში.

ჩადრბა - ჩადება, ნიშნობისას საჩუქრის მირთმევა გოგოს ოჯახში. ჩოვდეს,თბილ ტანსმუსი ჩადრბა არ დაიმირწყო, დოგიზახეს, რა ჩოუდოთ არ ვიცი?ჩადრვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩავარდნა - რგება. ჩოგივარდა, ჩაჰვარდნია. ახლე ყოიმობაში მაგი ქალი ჩონ ბიჭიბეი არ გუშვარდება.

ჩავარდნა - შეხვედრა, ქონა. ჩანავარდნს ფანტავს, სხოს აზლევს.

ჩავარდნა - მოხელთება. ჟულაბ ჩავარდნაში სათქმივარ. ჩავარდნაჲ (ღამბ., როსტ.); უ-ვარდება-ერგება; ჩა-უ-ვარდება- მიერგება (შან.რეც.), მიერგება (ჭინჭ. ვაჟა).

ჩაზერკა - ჩატკეპნა. ჩაზერკნილი, გაზერქნული.ჩაზერქნულ მიწაი დაბარა ჟაფაარი.

ჩაზნიქა - სიმძიმისაგან ჩაზნექვა, მოხრა. ჩაიზნიქა, ერაგე ზიმე იყო, ფიცარი ჩაზნიქა. ჩაზნექაჲ (ღამბ.).

ჩათქა//ჩათქმა - ჩაყლაპვა, გადაყლაპვა. თქამს,სალამოზე წამალი ჩათქა. ჩათქმაჲ,

დათქმა, გადათქმაჲ (ღამბ.). ქეგლი, თქამს (შან. რეც.); ჩათქმა, ჩანთქმა (შან. ვაჟა III), ჩათქამს (ჭინჭ. ვაჟა).

ჩათუ - საქონლის დასაბმელი მოკლე თოკი ან საბელი. ჩათუ მამიღი ჯბოი დაამბელა. ჩათუჲ (აზ ჩათი) - ღამბ., როსტ. ჩათო (მენთ.), მაის. ქეგლი (კახ.), ჩათოჲ (ხუბ.). განიერი თასმა, რომელსაც ბოლოში რკინის რგოლი აქვს ქეგლი (იმერ. თუშ.).

ჩათტული - საკმარისი. თავი ჩათტული წაიღა.

ჩარჩევა - მეტისმეტად მოხარშვა (ხორცის) . ჩარჩევლა, ჩარჩევ ჯორცი გემოს არ იზლევა.

ჩაიოთი - დასაყენებელი ჩაი. ჩაიოთი აღარ გოქონ. ჩე(ვ)ოთ -ღამბ.

ჩაკა ლებუა - ლობიოს ერთ-ერთი სახეობა. წელს ჩაკა ლებუა არ დამითესია. ჩაკაჲ - ლობიოს პარკი (როსტ.); ჩაკაჲ-ჩენჩო. ნედლი ლობიოს ბუდე, რაშიც მარცვალი დევს (ღამბ.).

ჩაკაფსა - გაკაფვა, ჩაჭრა, ჩაჩეხვა.კაფსავს, აკაფსა. ჯორცი ჩაკაფსა, მემრე დაკუწა. ჩაკაფსა (ღამბ.).

ჩაკი - ლობიოს პარკი, ქვითარი. ლებუას

ჩაკი არ გოუქითებია. ჩაკი არ გომოუწერავ. ჩეკ (როსტ.).

ჩაკეპნული - რაიმე იარაღით ხეზე ნაფოტების გაყრევინება. კეპნის, ჩაკეპნულ მუხა ვერ დაინახია? ჩაკეპნაღ, დაკეპნაღ (ღამბ.), ჩაკეპნულ (როსტ.).

ჩაკლეტული//დაკლეტული - ჩაკეტილი, გადატ. განადგურება. კლეტავს, ოთალი კარი ჩაკლეტული ყოფილა, მაგათ სახ-კარი დაკლეტულა. ჩაკლეტულ (როსტ.).

ჩაკმენჩა - ჩაკბეჩა. კმენჩავს, ჩაკმენჩული, ჩაკმენჩა კარგა იცის, მის რაში უნდა მაგი ჩაკმენჩულ სხალი.

ჩაკუსკუსება - გაბმით სიცილი. კუსკუსოვს, კარგა ჩაკუსკუსება იცის. ჩაკუსკუსევაღ (როსტ.), ღამბ.

ჩაკუწება - წვრილად რისამე ჩაჭრა საჭმელში. აკუწევს, წრნში ქინზი ჩაკუწება ნუ გიყუარს. ჩაკუწევაღ (ღამბ.).

ჩაკრა - ჩაკვრა, ჩაწებება. ჩაჰკრა, ფოთოლი წიგნში ჩაკრა, არ დაიმირწყო.

ჩაკრა -გადატ. ხელში ჩაგდება, მოპოვება. მაგამ კარგა ჩაჰკრა.

ჩაკრაღ - რაიმე იარაღის უცებ ჩაკვრა. ნაგახტან წალდი ჩაიკრა ფეყში. ჩაკრაღ (ღამბ., როსტ.). ჩაჰკრა (ჯან.).

ჩალაგება - ჩალაგება. გადატ. დამარხვა. ალაგევს, დაალაგა. სრუ რაიმე ჩალაგებას მოჰჩა, დურმიშამ ჩაალაგა. ჩალაგევაღ (როსტ.).

ჩალა - ჭაობის მცენარე, ლელ-კალამი, ისლი. სახლევ უწინ ჩალას ჰხურავდნენ. ჩალაღ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა, მენთ. ჩალა.

ჩალთუქი - ბრინჯი (ბრეგაუცლელი). ჩალთუქ ადრე თესავდნენ. ჩალთუქ (აზ.) - (ღამბ., როსტ., შან.. რეც., მაყ., იმნ.).

ჩალიანი - სახნავ- სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ჩალიკი//ნალარაი ჩალიკი - ნეკნი. თავმოკაუჭებული წვრილი ჯოხი, ნალარის საკრავი. სათივეითი გოდმოვარდა, ჩალიკი გეეჯეჩა, ნალარაი ჩალიკები დაკარგა. ჩალიკ (ღამბ.); ჯან. ჩიკ - თავმოკაუჭებული წვრილი ჯოხი (როსტ.).

ჩალიშმიშ ქნა - ცდა, მოქმედება რისამე შესასრულებლად. ბევ ჩალიშმიშ ქნა, ხეირი არ ექნა.

ჩალუმპა - წვიმაში ძალზე დასველება. ჩალუმპული, ჩალუმპულა. ერაგე ჩალუმპულა, წყალი გაჰდის. ლუმპ - ძალიან სველი ტანსაცმელი, წყალი, რომ გასდის (როსტ.). ჩალუმპევაღ - იგივეა, რაც ჩაწყალევაღ (ღამბ.).

ჩალღუ - ცელი. ჩალღუ მამიღი ბალახ დააკაჭლა. ჩალღუღ (აზ. ჩალღი) - ღამბ.

ჩალღუი გომოწკეპა - ცელის პირის ჩაქუჩით გაპრტყელება. ჩალღუს გომოწკეპა უნდა. ავხარ ქნაღ - დაბლაგვებული იარაღის ჩაქუჩით გათხელება (როსტ.).

ჩამნაზგელევ - ჩამოგრძელებული. ჩამნაზგელევ ფუნჯები დაჰჭერე. ჩამნაზგელევ (როსტ.).

ჩამოფხატება//ჩომოფხუტა - ჩამოფარება. ფხუტავს, რა ფინთა ჩომოუფხუტებია ფერდა.

ჩ(ო)მოფხუტა - პირსახეზე ჩადრის, პირბადის ჩამოფარება, ჩამობურვა (ღამბ.); ჩომოფხუტავაღ - (გიგ., თოფ., ქავთ.). (ინგილ.).

ჩამღრუმეულ - ჩაღრმავებული. ურემი ჩამღრუმებულ ორმოში ჩავარდა.ჩამღრუმშევაღ, ჩამღრუმიევაღ, ჩაღრიმევაღ, ჩამღრუმიევაღ (ღამბ., როსტ.).

ჩანა - ქვედა ყბა ნიკაპი. მუშტი ჩანაში დოუკრავ. ჩანევ - საქონლის ქვედა ყბა (როსტ.); ჩანაღ (აზ. ჩანა)- ღამბ., ქვედა ყბა (მენთ.).

ჩანაზირება - ჩაძირვა. გადატ. მივიწყება. ჩაინაზირა, წყალში ჩავარდნა და ჩანაზირება ერთი იყო.შენ საქმემ ჩაინაზირა. ჩანაზირევაღ (როსტ.).

ჩანატევ - ჩამტევი, ჩატეული, რომელიც ჩაეტევა. გადატ. მოსათმენი, ასატანი. იტევს, ჩანატევი ჩაალაგე, ჩანატევ ტანსმუსი ჩაწყოვე. ჩანატევ კალოში ჩაიცი, მაგი დერდი ჩანატევ რაიმე არა. ჩანატევ (როსტ.).

ჩანაყარ - ჩაყრილი, ჩამყრელი, დათესილი, ჩაყრილ მეშუკი ურემზე ოუდევე, თხილი ჩანაყარ კაცი დაიმალა, ჩანაყარ სიმინდი ომოუდა.ჩანაყარ (როსტ.).

ჩანაცომ - ჩასაცმელი, ჩაცმული, ჩამცმელი, ჩაცომილი, ჩაცმული. ჩანაცომ ქალი აქათყენ დადგეს. ჩანაცომ პერანგი არ მინდა, ჩანაცომ ქალი დაიმალა,ჩანაცომ ცომი არ იჭმება.ჩანაცომ (როსტ.).

ჩანახევრება - განახევრება. ვაჰცში პური ჩანახევრებულა. ჩანახრევაღ (ღამბ.); ჩანახვეერევაღ (შინამრეწ.).

ჩანგა//ჩანგა-ჩანგა - ერთი მოსმით მომკილი ბალახი. ხელეული, ხელეულებად. ერ ჩანგა ბალახი ალარ მაქონ. ჩანგაღ (აზ. ჩანგა) - ბღუჯა, რაც ერთ მუჭაში დაიჭირება (ღამბ., როსტ.); (გიგ., თოფ., ქავთ.). (ინგილ.).

ჩანგალი - რკინის ან ხის საკიდი. ლეში ჩანგალზე ჩომოჰკიდა. ჩანგალ (აზ. ჩანგალ) – ნაჭა შუაცეცხლის თავზე ქვაბის დასაკიდებლად (ღამბ.). (ნ. მენთ., ჩუბ.).

ჩანგი - მსუბუქი ყოფაქცევის ქალი. ჰეგი რა ჩანგია ჟერ შენ არ იცი. ჩანგიღ (აზ.) - ურცხვი, კახპა (ღამბ., როსტ.).

ჩანგრევ წყარო - წყარო სოფელ მოსულში.

ჩანევ - ქვედა ყბა. დაინახია ჩანები როგო ოუკანკალდა? ჩანევ (ღამბ., როსტ.); ქვედა ყბა (მენთ.).

ჩანელება - ცეცხლის შენელება. ჩანელებული, თორნე ჩანელებულა, პური არ დააკრო. ჩანელევაღ (ღამბ., როსტ.).

ჩანთება - ცეცხლის წაკიდება. გადატ. ძალიან გაბრაზება. უნთევს, ჟერ სადაა, ქოხიბეი ჩანთებაც საქნია. ჩანთევაღ (ღამბ., როსტ.).

ჩაჟღონა - ჩასმა, კბილის გაყრა, წყლითგაჟღენთა. აჟღონს, აინი ჩარჩავები ჩაჟ-

დონასუკან ერ-ორ ჟერგას ვატარევთ.

ერაგე მაგარია კბილი ჩაჟდონა არ კეჰთება. წუმა ტანსმუსში ჩოუჟდა. ჩაჟდონაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩარა ქნა - გამოსავალი, საშველი. სხო ჩარა არ მაქო, ჩარა ქნასუკან მააცემივარ. ჩარაჲ (აზ. ჩარა), ჩარაჲ ქნაჲ (ღამბ.); (შან., ვაჟა., მენთ., იმნ.).

ჩარან-ფარანი - არეულ დარეულად ლაპარაკი. რა ჩარან-ფარან ლაპარიკოვს.

ჩარასუზ - სხვა გამოსავლის გარეშე. ჩარასუზ არ მინდა წასლა.

ჩარევა - ხელით დასანაყი ბრინჯის მობრუნება. ურევს, დინგში ბრინჯს ჩარევა უნდა. ჩარევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩარი - ჭია. ძროხას თუ შეყვა თივაში კლავს. ჩარი ჩოუყლამპავ შენ ზროხას. ჩარ -ჭია. ბალახზე იცის, ძროხას კლავს თუ შეჭამა (როსტ.), (ღამბ.).

ჩარიგელა - ხეობა საინგილოში.

ჩარჩავა - ზოგადად ჩარჩო. აკვნის გადასაფარებელი. სახლიბეი ჩარჩავა შავაკერინე, აკუან ჩარჩავა გადააფარე. ჩარჩავ - ოთკუთხა ქსოვილის ნაჭერი ბავშვის გადასახვევად ან აკვანზე გადასაფარებლად (როსტ.); ჩარჩავ (აზ.) - ჩარჩავი (ძირითადად ჩვილი ბავშვის შესახვევად ან აკვანზე გადასაფარებლად) - ღამბ.; ჩარსავი (ჩუბ.), ფარდა (ვ,ან.), (იმნ., შან. რეც.).

ჩარხი - სალესავი მოწყობილობა. ცული ჩარხზე გალესე. ჩარხ, ჩარხი ქუვაჲ (როსტ.).

ჩარხი ქუა - სალესავი ქვა. ჩარხი ქუა დაპატრავდა.

ჩარხივი ტრიალოვს - გადატ. იტყვიან სწრაფად და მარჯვედ მომუშავეზე. ჩარხივი ტრიალოვდა ქორწილში.

ჩასენიანება - დანაღვლიანება, დაავადმყოფება. ჩასენიანებული, მაგი დერდით ჩასენიანებულა. ჩასენიანევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩასმულ - ჩასობილი. ჩასმულ აინა გაიჯეჩა. ჩასმულ (როსტ.).

ჩასრლა - დოს დალექვა. ჩასრლულა, ჟერ ჩასრლა აცალე. ჩასრლა (როსტ.) - ღამბ.

ჩასხილა - სხილის დაყრა ხორცზე. სხილავს, ჩემ ნაყიდ ჯორცი ჩასხილა. ჩასხილაჲ (ღამბ., როსტ.); ჩამსხნილება (მენთ.).

ჩასხმა - ერთბაშად ბევრის მირთმევა. რაც ჰქონდა მუცელში ჩაასხა. ასხამს, ჩასხმაჲ (როსტ.).

ჩატევნა - ჩატევა, დატევა.ეტევა, ერ ლოგინზე ორ კაცი ჩეეტივა. ჩატევნაჲ (ღამბ.).

ჩატკრფა//დატკრფა//მატკრფა - გაჭედვა, გატენა, მეტისმეტად გავსება. ურემი მაგრა მოტკიფა. ჩატკრფაჲ, დატკრფაჲ, მოტკრფაჲ, ტკრფაჲ, (ღამბ.).

ჩატკრფა//დატკრფა//მატკრფა - ცეცხლის ჩაქრობა ცუდად დანთების გამო.

ჩატკრფაჲ//დატკრფაჲ//მატკრფაჲ - დიდი ძალით ჩარტყმა (როსტ.). ტკრფა ჯან.

ჩატყლეპა - - ჩაჭყლეტა. ჩატყლეპულიურემი გაატარა, ვედრა ჩატყლიპა. ჩატყლეპაჲ (ღამბ.).

ჩატყრომა - ლობიოს პარკის დასკდომა. გაძღომა. ტყრობა, მაჰწარე ლებუაი ჩატყრომას, ჩატყრო წავდა. ჩატყრომაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩაუხა - კოჭლი, უშნო შესახედი. ერ ჩაუხა რაიმერი.

ჩაფალაღი - სილა. ერ ჩაფალაღი შომოჰკრა ლოყაზე.ჩაფალაღ აზ. შაფალაგ) - იგივეა, რაც სილლაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩაფალი - ჭუჭყიანი, ბინძური. დიახ ჩაფალ დედაკაცია. ჩაფალ (აზ.) - ღამბ.

ჩაფაჟალი - ხორცის საჭრელი დიდი დანა. ჩაფაჟალი მამიღი ჯორც დააკეპლა. ჩაფაჟალ (აზ. ჩაფაჟაგ) - (ღამბ.).

ჩაფარალათება - დაბინავება, საქმეების მოთავება. ზროხაი ჩაფარალათებას რუმ მოჰჩები, მოი. ჩაფარალათევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩაფარი - ყავრისგან მოწნული ჩელტი. მეივას ჩაფარზე ვაჯმოვდით. ჩაფარ (აზ. ჩაფარ) -ღამბ.; ჩაფარ - ექვს თექზე ყავრით დაწნული ლასტი (როსტ.), ჯან.; ჩაფარა - დაღობილი ჩელტი (ჟღ.), ჩაფარა ოთხკუთხი გვერდებიანი ჩელტი აბრეშუმის დასაჯენად და სხვა საჭიროებისათვის (ბერ.), ჩაფარა - ქეგლი (გურ.), მრგვლად მოწნული ნაირშემაღლებული ლასტი, ხახალი -ქეგლი (იმერ.).

ჩაფარ დაწნაჲ - ჩაფრის გაკეთება, დაწვნა. ჩაფარ ჰწნავს, ჩაფარ დაწნა მინდა. ჩაფარ დაწნაჲ (როსტ.).

ჩაფი - თიხის ჭურჭელი, წყლის საზიდი. წაი წყაროითი ერ ჩაფ წყალი მამიღი. ჩაფ - ღვინის ასარწყავი თიხის ჭურჭელი (ღამბ.) წყლის საზიდი ჭურჭელი (შინამრეწ.) ღვინის საწყაო, დაახლოებით ერთი ფუთის ტევადობის (ქეგლი.); ჩაფ - კვარტი, ორი ჩაფი ერთი ვედრაა (როსტ.). შდრ., მენთ., ჩაფი

ჩაფილავინები - ჩაფილავაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ჩაფუშა - ჩაშალა. ფუშავს, ქორწილი ჩაფუშა.

ჩაფხეკა - ცომის ჩაფხეკა ასტამით. ფხეკავს, დანარჩომ ცომი ასტამით ჩაფხიკა. ჩაფხეკაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩაქანება - კვერცხის ჩატეხვა და გათქვეფა. აქანევს, კორცხი ჩაქანება არ დაიმირწყო.(როსტ.).

ჩაქაშქაშება - გადამწიფება (ხილის). ჩაქაშქაშებულა. სხალი ჩაქაშქაშებულა, გემო დოუკარგავ.

ჩაქაშქაშებაჲ - ძალიან მოხარშვა, ქაშად ქცევა (როსტ.).

ჩალარღანა - წყალზედ გაკეთებული ჩახრიალა. ჯევში ჩალარღანა გოუქითებია. ჩალარღანაჲ - ჩაჭდევებული ადგილიდან

გამომდინარე წყალი (როსტ.). ღამბ., ღარღანა (ჯან.).

ჩაშრობილა - იხ. საშრობელა.

ჩაჩუმათება - ჩაჩუმება. ზლივ ჩაჩუმათებულს რაიბე ზრახავ.

ჩაღევა//ჩაღებაჲ - ჩატანა. ქობი ცეცხლი ზედაი ჩაღება უნდა. ჩაღევაჲ (ღამბ.); ჩაღებაჲ - გიგ., თოფ., ქავთ (თუშ.). ჩაიღეს (ჭინჭ. ხევს.).

ჩაყალიბება - შედედება. გადატ. დარდისაგან გულის გასიება. ჩაყალიბებულა, წრლა ჩაყალიბებულა, დერდით მაგი გული ჩაყალიბებულა. ჩაყალიბევაჲ, დაყალიბევაჲ (ღამბ.).

ჩაცუნკა - მუხლებზე ჩაჯდომა, მოსასაქმებლად ჩაჯდომა. ცუნკდება, ჩაცუნკებულა შაჰხე, როგო ჩაცუნკებულა, არ ცხრნიან. ჩაცუნკევაჲ (როსტ.) ჩაცუნკევაჲ (ღამბ.); ჯან.

ჩაწოვა - ჩაფერფლა, ჩაწვა. ჩაიწო, ურაღოვით დილიგი ჩაიწო, გავერანდა. ჩაწრვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩაწუმა - წვიმის შედეგად რისამე გაფუჭება. სიმინდი ჩაწუმა, გაავერანა. ჩაწუმაჲ, ჩაწიმაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩახარშა - გადახარშვა, დიდი სირცხვილის ჭამა. ჯორცი ჩახარშა, ჩაიხარშა, სა წაასულელი არ იცოდა. ჩახარშაჲ (როსტ.)

ჩახევა - ძაფის დახვევა, ჩახვევა. მეშინმა შაკერაში ჩახევა იცის. ჩახევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჩახმახი - თოფის კვესი. თოფი ჩახმახი შააყენა. ჩახმახ (ღამბ., როსტ.). ; იხ. საბა; ჩუბ.

ჩავდი//ჩაჰვდი? - მიხვდი? შენ ჩავდი მინ მოუდა ჩონსა?

ჩახრახი - მწირი ადგილი (ადამიანზე ითქმის). ერ ჩახრახ რაიმეერი.

ჩაჰბაკანი - ვაჟის ოჯახიდან გოგოს ოჯახში გაგზავნილი საქორწინო ხარჯი (საქონლის სახით). ჩაჰბაკანი დიახ პატრა არ იქნოს. ჩააბაკან, ჩაჰბაკან (ღამბ.) (ჯან., გიგ., თოფ., ქავთ., (ინგილ).

ჩაჰბუდნის - თბილად ჩაცვამს. ჰბურდის. ყმაწილ ჩაჰბუდნის დაადევს.

ჩაჯეჩა - ჩატეხვა, ჩამტვრევა. სიმზიმე დააწო, ჩაჯეჩა ლოგინი. ჩაჯეჩაჲ (ღამბ.).

ჩედრა-ჩადრი, კარავი. ჩედრა ჩამააბეს ტყეში. ჩედრაჲ (აზ. ჩადრა) ღამბ

ჩეთინი - ძნელი. ჰეი საქმე დიახ ჩეთინია.

ჩეილაღი - რიყე. მეშინი ჩეილაღი პირზე დააყენე. ჩეჲლაღ, ჩაჲლაღ (აზ ჩაილაგ) (ღამბ., იმნ.).

ჩეიოთი//ჩაიოთი - ჩაი (ნაყენის დასამზადებელი. ჩეიოთი აღარ გოქონ.ჩე(ვ)ოთ (ღამბ.).

ჩეირი - ჭანა. ზროხას ჩეირი ჩოუყოლებია გაბერულა. ჩეჲრ (აზ.) (ღამბ.).

ჩეკი//ჩაკი - წიგნაკი. პარკი ჩანაბარევ ჩაკი რო უყავე? ჩეკ (როსტ.). ჩეკიჲ,

ჩეკ, ჩეკი - გუთნის საფხეკელი პატარა თავპირიანი ჯოხი (ღამბ.). ჩიკ (ჯან.), ჩიკი (საბა), ჩეკი (მენთ. მაის.); (გიგ., თოფ., ქავთ.). (თიან. კახ. ქიზ.); ჩეკი-ცეცხლის საჩხრეკელა (საბა, ჩუბ., კაიშ.).

ჩემ მამაი გორდით წაი - წყევლაა. ჩემ მამაი გორდით წაი, გაიგია! ჩემ მამაი გორდი ჲერ (წაჲ,)- ღამბ. ჩემ მამასთან - საიქიოს, ჯანდაბაში (როსტ.).

ჩემზგნი//ჩემგნით - ჩემგან, ჩემზე. ჩემზგნი ბევ-ბევ სალამდუა უთხარე. ჩემგნით განასული რა არი? ჩემზგნი(თ), ჩემგნი(თ) (ღამბ.).

ჩემთუნ - ჩემთვის. ჩემთუნ მინმეს რაიმე არ უთქომ. ჩემთუნ (ღამბ).

ჩემისა//ჩემისიანი - ჩემი, ჩემიანები. მე ჩემისა ვუთხარე, მაგრამ ჩემისიანები რას ქნევენ, არ ვიცი. ჩემისაჲ, ჩემისიანი (ღამბ.).

ჩემ სულიმა -დაფიცება. სულის მადლმა. ჩემ სულიმა, არ დამინახავ შენ ზრახა. სულიმა (როსტ.).

ჩენჩი - ჩენჩო (ლობიოს, თხილის სიმინდის და მისთ.). ჩენჩიან ლებუა გამიქითებია, თხილი ჩენჩი გადაყარე. ჩენჩაჲ-პარკიან (ლობიოზე იტყვიან) (როსტ.); ჩენჩ (როსტ., ღამბ.).

ჩერთმა - სქელი ფიცარი კედლისათვის. ხაფანგი. სახლი ჩერთმა სხოს არ მიჰცე, ტურას ჩერთმა დოუგა. ჩერთმაჲ, (აზ. ჩერთმა) - ხაფანგი, მახე (ღამბ.). ჩათმაჲ, ჩათმაიან სახლ- ფიცრული სახლი, რომლის საძირკველი ქვის ან აგურისაა, კედლები ფიცრებითაა შეწყობილი, მათ გარედან შეულესავს ტოვებენ (როსტ.).

ჩერჩი - მეწვრილმანე, ჩარჩი. ჩერჩი ნუ ხარ, გაიმეტე ნაქნარ თეთრი. ჩერჩიჲ,

ჩარჩიჲ (როსტ., ღამბ.).

ჩექმა- პატარა ტევადობის ქვევრი. ერ ჩექმა ქალამი მაქონ. ჩექმაჲ (როსტ., ღამბ.).

ჩექუ - წონა.ჩექუში არ მამატყუო, კაისა. ჩექი (აზ.).

ჩექული - გადაკაფული, უმყნობი თუთის ხის ყლორტების ამონაყარი. გაჰრი ჩექული დაკრიფე მამიღი. ჩექულ, ჩაქულ (აზ. ჩექილ)- გადაკაფული, უმყნობი თუთის ხე (ღამბ.); ჯან. ჩექულიჲ - დაბალი, თავგადაჭრილი, უმყნობელი თუთის ხე (როსტ.).

ჩეფიჩი - წალი, ერთი წლის ციკანი. ჩეფიჩი არ იყიდი, კაისა. ჩეფიჩ (აზ. ჩეფიშ) ღამბ., როსტ.; საბა., ჩუბ., მენთ., ჩებიჩი (ქავჯ.)

ჩიგი//ჩიგ-ჩიგა - უმი, ცუდად მოხარშული, მოუხარშავი. შენ ხინკალი ჩიგი იყო, ჩიგ, ჩიგ-ჩიგა ჭამა. ჩიგ (აზ. ჩიჲ) როსტ., ღამბ.

ჩიგ კრამეტი - გამოუმწვარი კრამიტი. ჩიგ კრამეტი მალე ივეჩება. ჩიგ კრამეტ (როსტ.).

ჩიგ ქერფუჩ - გამოუმწვარი აგური. ჩიგ ქერფუჩით სახ დგამს. ჩიგ ქერფუჩ (როსტ.).

ჩიგლამა - საბნის ან ბალიშის შიდა ნაწილი, სარჩული. ვერღნი ჩიგლამა შაკერა. ჩიგლამა, მოსათელი ნაბადი. სასაბნედ ხმარობენ, მატყლის მაგიერ შიგ დებდნენ და საჭიროების შემთხვევაში გარეცხავდნენ და ისე ჩადებდნენ (როსტ.); ჩიგლამაჲ - მოსათელი ნაბადი, რომელსაც

საბნის პირში დებენ მატყლის ნაცვლად (ღამბ.). მენთ., სქელი ქეჩი შან. რეც.); ქეგლი (ქიზ., ინგილ.).

ჩიდარი - თოკისგან გაკეთებული ბორკილი. ცხენ ჩიდარი შოვყარე.

ჩიკი - იხ. ჩალიკი.

ჩილავი - ნიგზვიანი ფლავი, ქათმის ხორცით. ჩილავი გამიქითა ჩემ დამ. ჩილავ ფლავ - უხორცო ფლავია ერთგვარი (ღამბ.). ჳან.; ჩილავი - შილაფლავი (ჩუბ.), ჩლავი, შილაფლავი, ჩილაფლავი - ცხვრის ხორცი და ბრინჯი ერთად მოხარშული და პილპილით შეზავებული (მენთ.).

ჩილი - იგივეა, რაც ხალი, ლაქა.

ჩილ-ჩილ ქნა - დალაქულა. ჩილი თუ ჩაჰვარდნია, მოჰჩა. ჩილ (აზ. ჩილ) - როსტ., ღამბ.

ჩილჩილპირიანი - სახეჭორფლიანი. ჩილჩილპირიანი გარე გელედება.

ჩინტი-პინტი - აბდა-უბდა, სისულელე. მაგი ჩინთი-პინტი აღარ გათავდა. წინტ-პინტ (ღამბ.).

ჩინტი-პინტი არ გემელევა - ბევ სისულელეს გამოიგონებს. ჩინტი-პინტი არ გემელევა მაგას.

ჩილაქანი - მდინარეში გახირული ხის შტოების ნამტვრევები. ჩილაქან მოჰგდებია, ოგეიმა შოვნახავ. ჩილაქან (აზ.) - ღამბ.

ჩინარი - ალვის ხე. ეზოში ჩინარი ხე არა კაი. ჩინარ (აზ.) - ღამბ. მაყ.,შან., ვაჟა II, გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.).

ჩინკერი//ჩინკრიანი - გამხმარი გამონადენი ცხვირიდან. ცხვირმოუხოცავი. ჩინკერი გამაიღა ცხირით, ეი ჩინკრიანი მამაშორეთ. ჩინკერ -1. გამომშრალი, სისველეგამოცლილი, ხმელი რამ (პური, ხორცი და მისთ.) - გამომშრალი ხორცის ნაწილი (ჳან.) 2. გამხმარი სკორე, ექსკრემენტი. (ღამბ.).

ჩინჩარ-ჩაი - მდინარე ჩაედინება თალა-ჩაიში.

ჩინჩხლები - ცეცხლის ნაპერწკლები. გადატანით იტყვიან ძალიან გაბრაზებულზე. ცეცხლი ჩინჩხლები ზეიტყენ გადიოდა, ერეგე იყო ჩინჩხლები ციოდა. ჩინჩხლევ (მრ.) იგივეა, რაც ჩინჩხრჩვ. ჩინჩხალ (შან., ვაჟა II), ჩინჩხალი -ტოტებიანი ნარიყი ხე მარტ. - იმნ. ჩინჩხრჩვ - ჩინჩხვარი, წვრილი, ხმელი ტოტები. ჩინჩხვარი (ჩუბ. შან. ვაჟა III, მენთ.). ღამბ.

ჩირაღი - ჭრაქი. ჩირაღი აანთი ოთაღში. ჩირაღ (აზ. ჩირაგ) - ღამბ. ჩირღ -თიხის ჭრაქი, შიგ ასხამდნენ შავ ნავთს, უშუშო იყო, ფითილად დაგრეხილი ნაჭერი

ან პატრუქი ჰქონდა. იშვიათად ანთებდნენ (როსტ.) (შან. რეც.), სანთელი, სანათი გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ., იმერხ.) იგივეა, რაც კვარი (ქეგლი), ჩირეხი (ჭინჭ. ვაჟა).

ჩირქი, ჩირქიანი - ჭუჭყი, ჭუჭყიანი. მაგი ჩირქს ორ ვედრა წყალი ვერ გაიყონს, ჩირქიან კისერი სარეჩკას აშიევს. ჩირქ (ღამბ.); ჩირქი თათართა ენაა, ქართულად გაწკიული, ბაყლი და გემსი ჰქვიან (საბა), ჭუჭყი, სიბინძურე (ქეგლი).

ჩირქიანი - გულღძო. გული ჩირქიანი აქონ.

ჩირღილი - სახნავ-სათესი მინდორი სოფელ მოსულში.

ჩირჩილი - ჩრჩილი. შენ კურტკას ჩირჩილი დაჰყრია. ჩირჩილ (როსტ., ღამბ.); ქავჯ. ჭინჭ. ვაჟა.

ჩიტი ბავალა - ჩიტის ბარტყი. ერ ჩიტი ბავალა მამიყონა. ჩიტი ბავალა (როსტ.).

ჩიტიკორცხა - ლობიოს ჯიშია, მრგვალი და ჭრელი მარცვალი აქვს. ჩიტიკორცხა ლებუა არ მიყუარს. ჩიტიკორცხაჲ (როსტ., ღამბ.); ჩიტიკვერცხა (ძოწ.).

ჩიტირეკია - მოქერქეტო, ჭკვამხიარული. ერ ჩიტირეკია რაიმეერი.

ჩიტისუბანი - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ჩიტურა - მსხლის ჯიშია. პატარა მოცულობისაა. მწიფდება ზაფხულში. ჩიტურა სხალი გოქონდა ეზოში. ჩიტასხალაჲ, ჩიტისხალაჲ (ღამბ.); ჩიტისხალაჲ - წვრილი და მრგვალი მსხლის ჯიშია, შავი გული აქვს მომწიფებისას, ტყეში იზრდება, ზაფხულში მწიფდება (როსტ.); ჩიტი სხალაჲ (შან. რეც.).

ჩინჩაოტი - ფეხის თითებს შუა ოფლიგან გაჩენილი სოკო, წყლული. ზაფხულში ფეყებზე ჩინჩაოტი მიჩნდება. ჩინჩუტაჲ, ჩინჩოტაჲ, ჩინჩიოტაჲ, ჩინჩავატაჲ, ჩინჩოვატაჲ (როსტ., ღამბ.); კვიმატაჲ, კუმატეჲ (ბერ.), კვიმატი (ქავთ.III).

ჩიფლაყი//ჩიმ-ჩიფლაყი - შიშველი, მთლად შიშველი. ერ ჩიფლაყ კაცი დავნახე, წყალში ჩიმ-ჩიფლაყი ბანოვდნენ. ჩიპლაყ, ჩიფლაყ (აზ. ჩიფლაგ) - ღამბ., როსტ., იმნ.)

ჩიქილა - თავშალი, ლეჩაქი. დედა ჰამეშა ჩიქილას იხურავდა. ჩიქილაჲ (აზ. ჩიქილა) (ღამბ., როსტ., ჯავან., ედილი., შან.. ვაჟა I, ქავჯ., კაიშ.), ლეჩაქი (ქეგლი), ქიჩილა (უთურგ.).

ჩიჩაქი - ყვავილი. ჩიჩაქები, დაკრიფე კაისა. ჩიჩაქ (აზ. ჩიჩაქ) -ღამბ., როსტ. ჩიჩაგი- გვირილა მაყ. (მესხ. ჯავახ.).

ჩიჩხინული - გაუვალი ეკალნარი. ფური ერ ჩიჩხინულში შამზროლიყო. ჩიჩხინაჲ.

ჩუჩუნაჲ - ეკლიანი ხის ჯიშია.გრძელეკლიანია და სამკუთხედის მსგავსი ფოთლები აქვს (შინამრეწ.) -ღამბ.

ჩიხარი - გასავალი. მაგი ჩიხარი რა იქნება.

ჩიხრიხი -გამხდარი. ერ ჩიხრიხ რაიმეერი. ჩიხრიხ (როსტ.).

ჩიხიში - გამოსავალი. სხო ჩიხიში აღარ მაქონ. ჩიხიშ (აზ.).

ჩკალ - იხ. წკალი.

ჩკილი - ჭკილი.

ჩლიფ-ჩლიფი - მოჩლექით ლაპარაკი. წოორა გამასახელე, რას ჩლიფ-ჩლიფოვ! ჩლკ-ჩლიკ -მთვრალის ან ბავშვის ენამოჩლექით ლაპარაკი; მერცხლის

გალობა (როსტ.); ჩლიქ -ენაჩლუნგი (ღამბ.); ჯან., ხუბ., ჩლიგი (საბა).

ჩლიფჩლიფა - ენამოგდებით მოლაპარაკე. ჩლიფჩლიფოვს, ერ ჩლიფჩლიფა რაიმე შამხტო. ჩლიფჩლიფოვაჲ (ღამბ.).

ჩობალი - საქონლის მუცელზე გადაკრული ცხიმიანი ბადე. მარტო ჩობალი რაშ მინდა. ჩობალ - ბადექონი (ღამბ.); ჩობალ - შიგნეულზე გადაფარებული მსუქანი ქონის ფარდა, ალაგ-ალაგ გამჭვირვალეცაა (როსტ.). საბა., ჩუბ., ქეგლი. ძროხის ან ცხვრის მუცლის ქონი (კაიშ.).

ჩობან ალდათანი - პატარა ჩიტია. ჩონ ათამ ჩიტი მოკლა საპანტეითი. ჩობან ალდათან (როსტ., ღამბ.)

ჩობანი - მწყემსი. ცხორში ჩობანი ხომ არ წახულ? ჩობან (აზ.) - ღამბ.; ჩუბ., შან. ვაჟა ნიჟ., გიგ., თოფ., ქავთ (იმერ.) მცხვრის მწყემსი (ქეგლი), ჩობანი- მეცხვარე (უთურგ.).

ჩობანქოლი - სოფელი ზაქათლის რაიონში.

ჩოლაყი- ცალხელა, მემარცხენე. ჩოლაყ ინსანმა რანდა ჰქნო. ჩოლაყ (აზ. ჩოლაგ)-ღამბ. ჩოლახი -კოჭლი (ქეგლი).

ჩოლფა - ყვინჩილა. ერ ჩოლფა დაკალე მოვდე. ჩოლფაჲ (აზ. ჩოლფა) - როსტ., ღამბ. ყვინჩილა, ვარია (ჯანგ.).

ჩომაყი - ხელჯოხი, ყავარჯენი. ჩომაყი მამიღი, გარე გავდი. ჩომაყ (აზ.) - იგივეა, რაც ტომაყ (ღამბ.); ჩომაყ - კომბალი, დიდი

ჯოხი (როსტ.); ჩომახი (ჩუბ. ქეგლი); ჩომბახი (ქავჯ.).

ჩომოგრიალება//დაგრიალება - ბევრის ერთბაშად ჩამოცვენა. გრიალოვს, ნაგახტან ჩომოგრიალდა, ბითოვ მიწაზე ჩომოუდა. ჩომოგრიალევაჲ, დაგრიალევაჲ (ღამბ.).

ჩომოწკენტა - ძროხის ბოლო წვეთამდე ჩამოწველა. წკენტავს, მალე ჩომოწკენტა, მოუნდა.

ჩომოთორბიება - ძირს ჩამოშვება, დაკიდება, ჩამოკიდება, ჩამობურცვა. თორბავდება, დაინახია, როგო ჩომოთორბიებულა პერანგი. ჩომოთორბევაჲ (ღამბ.).

ჩომოლანცუნევა - ულაზათოდ ჩაცმა. ჩომლანცუნებულა ნუ ეტარები. ჩომოლანცუნევაჲ (ღამბ.).

ჩომოფხუტა - სახეზე პირბადის ჩამოფარება, ჩამოხურვა. იფხუტავს, ყმაწილი

ჩომოფხუტა დააგდა. ჩომოფხუტევაჲ (ღამბ.), გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

ჩომოყრა - წვეულებაში სტუმრებისთვის საჭმელების მირთმევა. ჟერ პური ჩომოყარე, მემრე საჭმელები. ჩომოყრაჲ (ღამბ.); ჩამოყრა პურისა (შან. რეც.).

ჩომოყონა - ჩამოყვანა. ზალი ჩომოყონასუკან წაი. ჩომოყონაჲ ჩომოყუანაჲ (ღამბ.).

ჩომოცივნა - ჩამოცვენა, ჩაცვენა.ცუვა, თხილი ჟერ არ ჩომოციენულა. ჩომოცუნვაჲ, ჩაცუნვაჲ, ჩომოცონაჲ, ჩაცონაჲ (ღამბ.).

ჩომოჭორტკლა - ჭვარტლისაგან გაწმენდა. ჭორტკლავს, ბუხარა ჩომოჭორტკლა. ჩომოჭორტკლაჲ (ღამბ.).

ჩომოჯობა - ჩამოხრჩობა. აჯჩოვს, ჩომოჯობა ჰაზირია მაგიბეი. ჩომოჯჩოვაჲ (ღამბ.).

ჩომოხრილა - გამხდარა. დაინახია, როგო ჩომოხრილა. ჩომოხრაჲ (ღამბ.).

ჩომოღალული - უგემოვნოდ, უშნოდ ჩაცმული. ერაგე ფინთა ჩომოღალული იყო, ზედ არ შახედავდი.

ჩონ//ჩონბეი //ჩონავ - ჩვენ, ჩვენთვის, ჩვენვე. თუთან არ მოდის, ჩონავ წავდეთ. ჩონ, ჩონბეჲ (ღამბ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ. ჯავახ.); ჩონი (გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ.).

ჩონ არაში - ჩვენს შორის. ჩონ არაში ჰეიგე საქმე იქნება?

ჩონავრელ//ჩონაურელ//ჩონებურ - ჩვენებური, ჩვენი კუთხის. ჩონავრელ ინსანს ნუ მიჰყიდი, სხო ნახე. ჩონევრულ, ჩონებურ (ღამბ.).

ჩონებრა - ჩვენებურად. ჩონებრა უთეთრო ხუმ არა? ჩონებრა (ღამბ.).

ჩონისიანი - ჩვენი მხარის. ჩონისიანი არ მაიყონო. ჩონისიან (ღამბ.).

ჩონ ინსანი - ჩვენი კაცი, ჩვენებური ადამიანი. ჩონ ინსანია, მეგეშელება. ჩონ ინსან (როსტ.).

ჩონობაჲ - ჩვენება. აჩონრვს,სახლი ჩონობა არ დაიმირწყო. ჩონრვაჲ (ღამბ.).

ჩონქი//ჩუნქი - რადგანაც, იმიტომ, რომ, იმდენად. არ დოუზახნიაყე, ჩუნქი ჩონ არ დოვზახეთ. ჩონქი, ჩუნქი (აზ.) -ღამბ.

ჩონჩა - ჩამჩა. ერ ჩონჩა ლებუი წენი

ჩამისხა. ჩონჩა - იხ. ჩომჩაჲ (როსტ., ღამბ., იმნ.).

ჩოოქშ - ვირის გასაჩერებელი შეძახილი. ჩოოქშ თქმითავ ვირი დგება. თოვშ (როსტ.). ჩოქშ (კირ.).

ჩოუში//ჩოვში - გზირი, შიკრიკი.ჩოუშივი კარდარ ვერ დევეტარები. ჩოვშ, ჩოუშ (აზ. ჩოვუშ) - (ღამბ.)

ჩოფი - მუცლის შებერვა. ჩოფი ქნილა. ჩოფ - 30 ცხვარი ერთი ჩოფია. სათვალავია მწყემსებისა (როსტ.).

ჩოფუზი - ტყავის თბილი ტანსაცმელი.მაგა ჩოფუზი ჩოვცომ არ შაჰცივა. ჩოფუზ, ნაბდის საავდრო მოსასხამი

(როსტ.). ჩოფუზ - ქეჩისგან შეკერილი თბილი ჩასაცმელი (ღამბ.).

ჩოფური - ნაყვავილსახიანი, შეუხედავი, დაბალი ადამიანი. ერ ჩოფურ ინსანია.ჩოფურ (აზ.) როსტ., ღამბ., მენთ., ჩოფურა (კირ. ჭყ.).

ჩოქაქ ბამბები - საძოვარი სოფელ მოსულში.

ჩოქაქი - ჩაღრმავებული, ორრო-ჩორრო ადგილი. ბოსტნიბეი ერ ჩოქაქ ადგილი მინდა. ჩოქაქ (აზ. ჩოქაქ) (ღამბ.).

ჩოყოყო - ჩიჩაყვი, ჩივი, ღაბაბი. შაჰხე, როგო ჩოყოყო დოუშია, ჩოყოყო დანახითავ დოხტურთან წაი. ჩოყაყ (ღამბ.); ჩუყაყ (ვკან.), ჩუყაყი - საქონლის ავადმყ.(ქეგლი).

ჩოჯა - ჩოხა. ადრე ჩოჯას იცომდნენ. ჩოჯაჲ, ჩოყაჲ (ღამბ.) ჩოყაჲ - მარცვლის ბუდე (როსტ.); ჩოყიან - ჩოხიანი; კილიანი მარცვალი (როსტ., შან. .რეც.). ჩოჯა (შან. ხევს; უთურგ.).

ჩუ - ხის ან რკინის სოლი. ცხენი კანაფი ჩუიზე დაამბა.

ჩუჲ - კარზე ხის პატარა რიკი კარის დასაკეტად; იგივეა, რაც კორაჲ, მნიშ. ურემში ხის პატარა რიკი დანდლების დასამაგრებლად (ღამბ.). ჩუჲ (როსტ.). იხ. საბა, ჩუბ. ჭანჭიკი.

ჩული - ქვეშ დასაგები რაიმე ნაჭერი. ცხენი ჩული მამილი.ჩულ (აზ.) - მძიმე პალტო ან სხვა რამ თბილი ჩასაცმელი (ღამბ.); ჩულ - სხუათა ენაა, ქართულად სახურავი (ცხენთა და ძაღლთა)- საბა., ცუდი ფიჩვი, ან ცხენთა სახურავი (ჩუბ.), ცხენის სახურავი, უნაგირის მოხდის შემდეგ დაღლილ, გაოფლიანებულ ცხენს გადააფარებენ, რომ არ გაცივდეს, ხალიჩასავითაა (მენთ., უთურგ., ქაჯ., შან. ვაჟა III).

ჩუთი - წყვილი. ჩუთი იქნოს, თექი არ. ჩუთიჲ - ზველი ქართული აბაზიანები, მოსართავად ხმარობდნენ (ღამბ.).

ჩუთ საბური - წყვილად დაცემინება. ჩუთ საბური მაშნიან.

ჩუკჩუკობა// ჩუკჩუკი - ჩურჩული. ჩუკჩუკოვს, მალივი ჩუკჩუკობა რაიბე იცი? ჩუკჩუკოვაჲ, დაჩუკჩუკოვა (ღამბ.); ჩუკჩუკი, ჩუქჩუკი (მენთ.), ჩუქჩუქი - სიტყვის მიტან-მოტანა (შარაშ.).

ჩული - ჩვილი, ფაფუკი. ცომი ჩული ქნილა. ჩულ (ღამბ.).

ჩუმა - აუდუღარი რძისგან შედედებული მაწონი. ჩუმა დამიგრიებია ოგეიმა ჰდლობავ. ჩუმაჲ -ჭირი, გადამდები ავადმყოფობა, ძნელად მოსარჩენი (როსრ., ღამბ., მენთ.). უმი ერბო (საბა), ნაღების კარაქი (ჩუბ.).

ჩუნგური - ჩონგორი. ჩუნგურზე ღეროვდა ჩემ ზმა. ჩუნგურ (ღამბ., როსტ.).

ჩუნგური ქელიანი - გადატ. ოვალურთავიანი ადამიანი. ჰეი ჩუნგური ქელიანი სა გადაიხორწა? ჩუნგური ქელიან (როსტ.).

ჩუნქი - იმიტომ რომ, ვინაიდან, რადგანაც. ისიც ჩუნქი არ მუა. ჩუნქი - ნ. ჩონ-

ქი (ამბ., იმნ.).

ჩუნტი-ჩუნტი - ჩიჩქნა- ჩიჩქნით. ჩუნტი-ჩუნტი დგას, მოჰჩეს. ჩუნტი- ჩუნტი (ღამბ., როსტ.).

ჩუპე - ჭიპი. ეხლა ჩუპეს აჩენენ ქალები. ჩუპე (ღამბ., როსტ.); ჯან., იმნ. ჩუმზე - მუცელი დაშვებული(საბა); ჩუმპი - გაბერილი მუცელი, ღიპი (ალავ.), ქავთ. ძოწ.

ჩურჩა ქრივალი - ქლიავის ჯიში. კურკა ადვილად სცილდება. ჩურჩა ქრივალი მაქონ დაკრეფელი. ჩურჩა ქლიავ (ღამბ., როსტ.); ჩურჩა (საბა, ჩუბ., ქეგლი), ჩურჩა ქლიავისა (მენთ.).

ჩურჩი - ქლიავის ან შინდის ჩირი.წელს ჩურჩი არ მაქონ. ჩურჩ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა, ჩუბ. ქეგლი.

ჩურუქი - დამპალი. ჩურუქ ქოთუქი მამცა. ჩურუქ - საზამთრო საძოვრის ბალახი აჟინაურში (შინამრეწ.). ჩურუქ -დამპალი; საზამთრო ბალახის საძოვრის ბალახი (როსტ.).

ჩურუქი - მთა კავკასიონის ქედზე.

ჩუტა - ფშუტე, ცარიელი მარცვალი. სიმიჩქა ბევრისთანა ჩუტა ქნილა. ჩუტა (ღამბ., როსტ.). იხ. ბჟიტ, შდრ. მენთ. ჩუტი. ჩლუტი - დაფუყებული, დასუსტებული (კირ.).

ჩუჩუნა//ჩუჩუნ-ჩუჩუნ - ზანტად მომუშავე. ჩუჩუნოვს, მაგი ჩუჩუნა თავ, რას იფასევს. ჩუჩუნად (ღამბ., როსტ.); იხ. საბა; ჩუჩუნა ჩუბ., მენთ., ქავჯ.; გაჩუჩუნება - ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.); ჩუჩ ; გაჩუჩვა (შან. ხევს.), იჩუჩება, გაჩუჩუნდება; შეჩუჩუნდება (ჭინჭ. ვაჟა).

ჩულუნდური - ჭარხალი. ჩულუნდურ გაამარგლელა წეველეთ. ჭერხლ - თრთვილი (როსტ.). იხ. საბა, ჩუბ. მენთ. ჭირხლი, ჯან. ჭერხილ.

ჩხიპ-ჩხუპი - წვრილი ჯაგი. ჩხიპ-ჩხუპი ერთა დააგროვე. ჩხიპ-ჩხუპ - იგივეა, რაც წკირ-წკურ (ღამბ.).

ჩხიტქებებიანი - წაწვეტებულრქიანი საქონელი. ჩხიტქებებიან ფური მასულია. ჩხიტქებებიან (ზროხა) - ღამბ.).

ჩხლართვა - უთავბოლოდ რამის კეთება. ჩხლართავს, არ ვიცი, რას ჩხლართავს.

ჩხლაფუნი - წყალში მოძრაობით გამოცემული ხმა.ჩხლაფუნოვს, მაგი ჩხლაფუნი მოსმენი დრო არ მაქონ. ჩხლამფუნ. ჩხაფუნ (ღამბ.).

ჩხლინკი//ჩხლინკობან - ჩილიკა. თამაშის სახეობა. რიკ-ტაფელობა, გამხდარი ადამიანი. ერ პატრა ჩხლინკი გააქითა, ჩხლინკობან სათამაშლა წავდეთ. ჩხლინკობან - ჩხინკობან თამაშოვად, ჩხლინკ (ღამბ.). ჭლინკ- ხეში გასაყარი, სოლივით გათლილი ჩხირი, როსტ. შდრ. მენთ. ჩლინკი.

ჩხუკი - ჩხიკვი. ჩხუკი გოდმოფრინდა ჩონ ეზოში. ჩხუკ (როსტ.). იხ. ჯან., მენთ., ჩხვინკი.

ჩხუნკინები - ჩხიკვაძეების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ჩხუტი - წვეტიანი ჯოხი. ჩხუტით

შითილს ყრით ჩხუტ (ღამბ., როსტ.); ჯან.; ჩქუთი, ჩხუტი - ხის ჭურჭლის გულის გამოსაღები იარაღია, მოხრილპირიანი (მენთ.) ჩქუთი - ძელთ ამოსათლელი (საბა). საჭურეთელი (ჩუბ.).

ც

ცალაპერანგა - პერანგის ამარა. ღამით ცალაპერანგა გავდა ეზოში. ცალაპერანგაჲ, ცალაპერანგოჲ (ღამბ., როსტ.).

ცამ-ცარიელი - სულ მთლად ცარიელი. ცამ-ცარიელი დაბრუნდა. ცამ-ცარიალ (ღამბ.); ცარიალ-ტარიელი (შან. რეც.), გიგ., თოფ., ქავთ. (გუდამაყ.).

ცანცაროვს - ცანცარით სიარული. ცანცარი, თავიბეი ზლივ-ზლივ ცანცაროვს.

ცარიალი - ცარიელი. ერ ცარიალ ქობი მამიღი. ცარიალ (ღამბ.).

ცარცაფუტა - ცერცეტი, თავქარიანი. ცარიალ ცარცაფუტა რაიმეერი. ცერცაპეტაჲ (ღამბ.) ცარცაბუტა (მენთ).

ცარუნები - ცარუშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ცაცა - ბავშვის მოსაფერებელი სახელი. ჩონ ცაცა დიახ ჭკიანია.

ცაცუნი - ხელის ცეცება. ცაცუნ-ცაცუნ, ჯელი ცაცუნით მიდის. ცაცუნი - ხელის მოსმა (ი. აბ.).

ცახი - გამხმარი მცენარის კონა. იყენებენ აბრეშუმის ჭიის დასაცახად. ჭიას ცახით ვცახავთ. ცახ (ღამბ., როსტ.).ჯან., ცახი ან ფიჩხ., რაზედაც აბრეშუმის ჭია პარკებს აბამს (კირ.); ცახის ბალახი (მენთ.), ცახი, ჩხი-საჭიე კონა ბოჟისათვის (საბა), ბალახეულის კონა ან ფოთლებიანი ფიჩხი, რომელსაც უდებენ აბრეშუმის ჭიასპარკის გასაკეთებლად (ქეგლი. ძოწ.).

ცეციანი//ცეციან-ცეციან - სწრაფი, სწრაფად. ცეციან-ცეციან საქმეს ნუ აქითევ, არ გითხარია? ცეციან, ცეცი - შტერი (ღამბ.); ცეციან-ცანცარა, ცერცეტი (როსტ.); ცეციან: ცეციანოვს - აქეთ-იქით იცეცების (ჯან).

ცეცხლი დადება - ოჯახის საძირკველზე ცეცხლის დანთება. ჟერ ცეცხლი დადება ვერ მოგიჰწროვ. ცეცხლი დადევაჲ (იმნ.).

ცეცხლისმა - ფიცილია. ცეცხლისმა, მე არ წამიღია. ცეცხლისმა (ღამბ.).

ცეცხლიპირი - ოჯახის შემადგენლობის თავშეყრის ადგილი. ცეცხლიპირს შომუჟდნენ.

ცეცხნავთი - ძალიან სწრაფი და ყოჩაღი. მაგათ ზალი ცეცხნავთია.

ციბრიკი - ბიჭის სასქესო ორგანო. ყმაწვილი ციბრიკი ჟერ არ მოუჭრიაყე. ციბრიკიჲ ნ. წიბრიკაჲ (ღამბ.).

ციდა//ერ ციდა - მანძილი დიდ თითსა და საჩვენებელ თითებს შორის. ერ ციდა მიწას არ მოგცემ.

ცივყური - მინდორი ს. ალიაბადში.

ცისანგუ -წამოწვიმება. დილაისუკან

ციანგუ იყო.

ციცნა - ჭრაქი. ღამის პატარა ლამფა, ხმარობდნენ ეზოში პატრუქად. ქურაზე დედა ჰამეშა ციცნას ანთევდა. წიჰწაბურა - ღამის პატარა ლამფა (როსტ.)

ციცო - კატა. ჩონ ციცო შაჰრეში გადის. ციცო (ღამბ.), შან. რეც.

ციცონები - ციცოშვილების საგვარეულო შტო სოფელ ალიაბადში.

ცმაცუნი - ტუჩების მოძრაობა. აცმაცუნევს,ზლივ დოდაღევ აცმაცუნევს.

ცორი//ცორ-ცორ - ცვარი, წვეთ-წვეთად.ჟერ ცორი არ გამშრალა, ცორ-ცორ ნუ ჰკაჭავ. ცორი, ცორ-ცორ, ცორ დაყრაჲ (ღამბ., ქაჯ.).

ცოტა დაჰჩა - იგივეა, რაც პატა მორჩა. ცოტა დარჩა არ წეველე. ცოტა დარჩა (ღამბ.).

ცომი ხორაგი - ცომისგან დამზადებული საჭმელი. ცომი ხორაგი გამიქითა. ცომი ხორაგ (ღამბ., როსტ.).

ცომი გუნდა - ერთი პურის გამოსაყვანი ცომი. ჟერ ცომი გუნდა გააქითე, მემრე დააკარე. ცომი გუნდაჲ (როსტ.).

ცომი სუფრა - ცომის ვარცლზე გადასაფარებელი ნაჭერი. ცომი სუფრა მამიღი. ცომი სუფრაჲ (როსტ.).

ცოტახნიბეი - ცოტახნით. შენ ლაფატკა ცოტახნიბეი მემეცელა. ცოტახნიბე (ღამბ.).

ცოტ-მოტა - იგივეა, რაც ცოტა-ცოტა. ერ ცოტ-მოტა იქნა. ცოტა-მოტაჲ, ცოტა-მატაჲ (ღამბ.). ცოტმატაჲ. გიგ., თოფ., ქავთ. (თუშ.), ცოტამატა (ქეგლი).

ცოცოლაანები - ცოცოლანების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ცოცხობან წასლა - ცოცხის დასაკრეფად წასვლა. გუშინ ცოცხობან წევეღეთ. ცოცხობან წასლაჲ (ღამბ.).

ცოჰ-ცოტა - ცოტა-ცოტა. დასხმაში ცოჰ-ცოტა ქენე. ცოჰცოტაჲ, ცოცოტაჲ (ღამბ.); ცოტა ცოცოტა (შან. ხევს.).

ცრიფინები - ცრიფაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ცრიხი//ცრიხიანი - ელამი. მაგი ცრიხ ქალი მის რაში უნდა. ცირიხ - ელამი (ღამბ., ჯან.).

ცრუვი - ცელქი, მოუსვენარი. ცრუვ ინსანი მე დიახ არ მომწონს. ცრუვ (ღამბ., როსტ.).

ცუკცუკოვს - ძუნძულით სიარული. ცუკცუკი,ზლივ-ზლივ შინ ცუკცუკოვს.

ცუნცურობაჲ - ცუნცული. ცუნცუროვს, რას ცუნცუროვ არ ვიცი. ცუნცუროვაჲ, ცუნცურ (ღამბ.).

ცუნცურ-ცუნცურით - ცუნცულ -ცუნცულით. ცუნცურ-ცუნცურით ელოდებოდა დროს. ცუნცურ-ცუნცური (ღამბ.).

ცური - ჯიქანი. ტალახიან ცური დაჰბანე. ცურ (როსტ.).

ცურ დაზრა - საქონლის მოსაგებად მომზადება. ცური დოუზრავ,შენ ზრობას ცური დოუზრავა? ცურ დაზრაჲ (როსტ.).

ცურცანები - უბანი სოფელ ალიაბადში

ცუცური - მამაკაცის სასქესო ორგანო. მე მაგი ცუცური ვერ დამინახავ. ცუცურ (ღამბ.).

ცურცნუს - ძარცვავს.გაჰცურცნა, ზალი-ზალი ცურცნუს.

ცუცქი//ცუცქია - მოძრავი, ცქვიტი. ჰეგი არ დაიკარგება ცუცქია. ცუცქ, ცუცქ (ღამბ., როსტ.), ციცქი - ცელქი (იმნ.), ციცვი (მენთ.).

ცუცქილუბანი - სოფელ ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ცუყი - ციყვი.ტყეში ერ ცუყი დავნახე. ცუუ (ღამბ.).

ცხელობა - ციებ-ცხელება, მალარია. ცხელობა ჟერ არ შაჰყრია.ცხელოვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ცხენი გრლი - მოწითალო შხამიანი გველი. ზროხაში ქნაში ცხენი გრლი მოკლა. ცხენი მგოლ, ცხენიგრლ (ღამბ.); გოლ, ცხენიგელ (ჯან.).

ცხენითავა - კომშის ჯიშია. ცხენითავა კომში ზირი ჩავჰდგი.

ცხილიანი ყოროლები - მინდორი სოფ. ითითალაში.

ცხრუება - კანკალი, ცახცახი. აცხრიევს, ცხრუება აქონ ჯელევში. ცხრუევაჲ, დაცხრუევაჲ, დაცხრუევაჲ, დაცხრუოვაჲ (ღამბ., როსტ.); ცხროება (შან. ვაჟა III), აცხრუებს (ჭინჭ., ვაჟა, ქავჯ.),ცხოვა, ცხოვის (კაიშ.), ცხრო -ციების სენი (საბა, ჩუბ.), გაცხრუება - ციების, მალარიის შეტევა; -გაციება (ნიჟ.).

ცხური - ცხვირი. ცხური აპრეცია ჟერ არ უქნიაყე. ცხურ (ღამბ.)

ცხურით მეგედინოს - წყევლა. ჩემ მანაცემ პური ლუკმა ცხურით მეგედინოს. ცხურით მეგედინას (როსტ.).

ცხური გორუქი - ცხვირის ნესტო. ცხურუ გორუქები არ ჩანს. ცხურუ ქორუქ (ღამბ.).

ცხურით მოდენა - გადატ. ჩაშხამება, წაშხამება. ჰენგრე მანაგებ ცხურით მოდენაც აქონ. ცხურით მოდენაჲ (ღამბ.).

ცუცქული//ციცქილი - წისქვილი. ცუცქულში მაქონ საფქოვი. ცუცქული, (ღამბ., როსტ.). ცუცქული, ცუცქული, ცუცქულ, ცუცქუულუ ქუებ (შან. რეც.).

ცხორი - ცხვარი. გადატ. სულელი, ჭკვანაკლები, მოხეტიალე ადამიანი. რა ცხორივი ეტარები? ცხორ (ღამბ., როსტ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ.) კაიშ. ქავჯ.

ცხურ ჰწევს - უარს ამბობს, არ სურს. ჰეგი ჰამეშა სრუ რაიმზე ცხურ ჰწევს.

წ

წააკიდნელ//წაკიდება - საჩხუბრო. წააკიდნელი რა აქო მითხროს.წააკიდნელ (ღამბ., როსტ.).

წაასლოლა - წასასვლელად. წაასლოლა ჟერ ჰაზირი არა.

წაასლოლი - წასასვლელი. წაასლოლი სხო არ მაქონ. წაასლოლი (როსტ.).

წააყონელი - წასაყვანი. წააყონელი ჟერ არ წოვყონიაყე. წააყონელ (როსტ).

წაბლიანი - მთა კავკასიონის ქედზე, სოფ. ყუმთან ახლოს.

წაგლასუნება - წასმა, გახახუნება. უგლასუნევს, პურზე ქონი წაგლასუნება უყუარს, ზალი-ზალი წაგლასუნება იცის.

წაკიდება - გავკავრება, გაბრაზება. წაჰკიდებია, ყმაწილიბეი წაკიდება რაიბე იცი? წაკიდევაღ (ღამბ., როსტ.).

წაკიდნა - ჩხუბი, წაჩხუბება.წაკიდნებულან, ზალი-ზალი წაკიდნა უნდა. წაკიდნა (ღამბ., როსტ.).

წაკრა//წაჰკრა - მოპარვა. სასმელის მიღება.ნაგახტან წაკრაც არი, ერ პუტლიკა ღუნე წაჰკრა, წავდა. წაკრაღ (ღამბ.); აკვრა (მენთ.).

წაკუნტა - წელში მოხრა, წახრა.წაკუნტულ, რომ წაიკუნტები უგეიმაშინ გეტყი. წაკუნტაღ (როსტ.).

წაკუნტულ ბებერი მოუდა თქენსა. წაკუნტულ ბებერ (როსტ.).

წალამი - სამყნედ მოჭრილი ნორჩი შტო. ერ-ორ წალამი მამიღი, კაისა.

წალდი - ფიჩხის საჭრელი იარაღი. ალიაბათით წალდი ვიყიდე.წალდ (ღამბ.).

წალდი ყბა - წალდის საჭრელი მხარე. წალდი ყბა კარგა გალესე. წალდი ყბაღ (ღამბ., როსტ.).

წალდ დაგებაღ - წალდის ტარში ჩასობა. წალდი დოუგა, წალდი მაქონ დააგებელი. წალდ დაგევაღ (ღამბ., როსტ.)

წამნასხამი - მოსასხამი. წამნასხამ კატარი მამიღი. წამნასხამი (ღამბ., როსტ.)

წანასულ-მანასული - წამსვლელ-მომსვლელი. თქენსა ბეურ წანასულ-მანასულია. წანასულ-მანასულ (ღამბ.).

წანატან - წაღებული, წამღები. წანატან ცული არ მოგიღია. თოყი წანატან კაცი მოუდა. წანატან (როსტ).

წანაწოდ - გამომრობილი. წანაწოდ თოყი მინდორში არ დააგდო. წანაწოდ (როსტ).

წარე - მწარე. წარე კიტრი არ იყიდო.

წაპერანგება - ეკლის თხლად დაფენა,

დაჭრა. ნათესის თხლად ალაგ-ალაგ ასარვა. ბრული აქა-იქ დავაყარე, წავაპერანგე. წავაწერანგევაღ (ღამბ.). წავაწერანგვა (მენთ.).

წარაბაკანა//წიწკანა - ღობემძვრალა, ჭინჭრაქა ჩიტი. ერ პატრა წიწკანა ჩიტი ღობეში შაზრო. წარაბაკანა - . გადატ.

დაბალი ტანის მკვირცხლ ადამიანზეც იტყვიან მეტსახელად (როსტ.). წარაბაკანა (ღამბ.); ვან., წრაპაკანი - ყოელთა სირთა უმცირესია (საბა), ჭინჭალა (ქეგლი. გურ.).

წარაკუა - ჩია, სუსტი, პატარა ადამიანი.ერ წარაკუა რაიმეერი. წარაკუჲ (ღამბ.).

წარაფი - ვიწრო ნაკვეთი მიწისა. ერ წარაფი მოჯნა. წარაფ- ვიწრო ჩანახევი ნაჭერი უნაწიბურო (როსტ.).წარაფ (ღამბ.); წურილი მოგრძო ტყე (საბა), ჭურილი და მოგრძო ჭალა ტირიფისა (ჩუბ.); წვრილი ტყე სადმე ნინდვრიანში, ღელის პირად, ტანაყრილია, ხუთიოდე წლისა თუ იქნება (მენთ.); დაბლა კლდე, წაგრძელებული (შან. ვაჟა III); წაგრძელებული დაბალი კლდე; პატარა მოგრძო ტყე; ორ ნახევს შუა დარჩენილი მოუხნავი კვალი (ქეგლი). უბე ოდნავ ჩაღრმავებული ადგილი მთის ფერდობზე (ხშირად ტყიანია) უთურგ.

წართმა - წართმევა. წაართო, ართომს, წართმა ჰადჟლია, მიცემა ჟაფა არი. წართმაჲ (ღამბ.)

წარე-ბალღამი - ძალიან მწარე. წარე-ბალღამი იყო პირზე ვერ წაიღევდი. წარე-ბალღამ (როსტ.).

წასულა//წასლა - წასვლა. ნაგახტან წასულა შინ. წასულაჲ, წასლაჲ (ღამბ.).

წასლუ-წასლუ - თან მიდის თან არ. წასლუ-წასლუ მებნება. წასლუ-წასლუ (ღამბ.).

წატანა - იგივეა, რაც წაღება. მიჰტანს, წატანა იცი, მოტანა არ. წატანაჲ (ღამბ.).

წატყუებაჲ - მოტყუება. ატყუევს, მაგამ წატყუება კარგა იცის. წატყუევაჲ (როსტ.).

წაფუშა- წაშლა, გადაშლა. ფუშავს,დანაწერი სრუ წაფუშა. წაფუშაჲ (ღამბ.).

წალან - ახლას წინ, წარსულში. წალან გითხარე წაიღი - მეთქი. წალან (ღამბ., როსტ.).

წალანდელ დროზე - ძველად, წინათ. წალანდელ დროზე კაი ცხოვრება იყო. წალან დროზე (ღამბ.); წალან დრო - ძველი დრო (როსტ.).

წაჭყანტურება//მოჭყანტურება - ყელში მოჭერა. უჭყანტურევს, მაგა წაჭყანტურებაც აქონ.წაჭყანტურევაჲ - იხ. მოჭყანტურევაჲ (როსტ.).

წაყონა - წაყვანა. მაგითავი წაყონა არ უნდაყე. წაყონაჲ, წაყუნაჲ (ღამბ.).

წაწდა//წაწუდა - წაძრობა, გაძრობა. წდუს, ნაგახტან ხანჟალი წაჰწუდა, შაჰცა. წაწდაჲ, წაწუდაჲ (ღამბ., როსტ.). იხ. წაყრა.

წაწინები - წაწიშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

წახევა - ნაჭრის ჩამოხევა, შეხვევა. წაჰხივა, პატრა ადგილა წახევა უნდა, მაგამ მალივი წახევა იცის. წახევაჲ (როსტ.).

წაჯდომა - გახდომა, გაფუჭება. წა-

მჳდარა, წაჳდომასუკან დაგინახავა, ზაფხულში გარე დანარჩომ საჭმელმა წაჳდომა იცის.წაჳდომა (ღამბ., როსტ.). შდრ. წახდომაჲ (საბა).

წაჰკრა - სასმელის დალევა. ცოოტა წაჰკრა მოუსო.

წაჰწუდ - გასწი აქედან, მოუსვი! ჰაბა წაჰწუდ ეიქაი. წაჰწუდ - გასწი აქედან, მოუსვი (როსტ.).

წელნასტენი - წელგამოშვებული. წელნასტენ ჰეივანი იყიდა დააკლელა. წელნასტენ (ღამბ.).

წელვანდელი//წლევანდელ - წლევანდელი.წელვანდელ საქონელია. წელვანდელ (ღამბ.).

წერეთელ თახთ// წერეთელ ტახტ - ადგილის სახელია კახის რაიონში.

წიატუა - საბავშვო თამაშია. პატრა დროზე წიატუას თამაშოვდით. წიატუაჲ -თამაშის დროს მოგება და სხვისი დამარცხება (როსტ.).

წივა-წივა - დამსხვრევა, ნაკუწ-ნაკუწებად ქცევა. ჯელით გამივარდა ქასა, წივა-წივა წავდა. წივა-წივა (ღამბ.). დაშლა, დაქსასვა (ჳკან.), წივაწივა - ხე რომ გაიპატრება მრავალ ნაწილებად (ჳკან.); წივი-პატარა ნაკვერჩხალი (კაიშ.).

წივანა//წივანა ბალახი - ძაფივით წვრილი ბალახი, საქონლის საჭმელი. წივანა ბალახი ომოსულა დილიგში. წივანაჲ, წივანა ბალახ (ღამბ.); ჳკან., მწივანა ბალახი (მენთ.), წივანა (მარტ.-იმნ).

წითელბალახიანი - სახნავ-სათესი სოფ. ითითალაში.

წითელი ხალი - წითელი მხალი. წითელ ხალი არ იჭმება. წითელ ხალ (ღამბ.); წითელ ხალ. ჭრიანტელი - წითელი ჳკიჳკლაყა (მაყ.).

წიკო-წიკო - საბავშვო თამაშია. ადრე წიკო-წიკოს თამაშოვდით. წიკო-წიკოჲ (ღამბ.).

წიკოს დაჩხავლევს - გადატ. იტყვიან მჟავე, მწარე ან მლაშე საჭმელზე, რომლის ჭამა შეუძლებელია. ერაგე შაჭმელია წიკოს დაჩხავლევს-ო. წიკოს დაჩხავლევს, წიკოს დაჩხავლევს (ღამბ., როსტ.).; ჳკან.

წილ ქნა//წილ გაღება - ახლად შემოსული კიტრი, ნესვი და მისთ. დღევბის შედეგად ახლად გაჩენილი კარაქი. კიტრი წილი დაინახია? სადღობელი არ აწილულა, წილ გაღება არ დაიმირწყო. წილ (ღამბ., როსტ.). ახლად გამოსხმული კიტრი (ჳკან.) კარაქის წილნი (ჭინჭ. ხევს.).

წილ გატანა - წილის მიტანა, დანაწილება. წილ გაჰქონს, ჩონთუნ წილ გატანა არ დაიმირწყო. წილ გაღევაჲ (ღამბ.).

წილყრა - კენჭის ყრა. წილ ჰყრის, წილყრასუკან მე ეი სახლი შამხტო. წილ ყრაჲ (ღამბ.).

წინა მეჯრე - წინა უღელზე მჯდომი მეხრე. წინა მეჯრეს დოუჟერე. წინა

მეჯრე (ღამბ., როსტ.).

წინა ულაღ - საქონელი, რომელსაც წინა მეხრე მიერეკება. წინა ულაღი შაამბი. წინა ულაღ (ღამბ., როსტ.).

წინიანი - წინამხარი. წინ რაც მოგელის, იმის გათვალისწინება. წინიანი მე დამიგდი, უკან გაწმინდე. წინიანი არ გასანთაში ჰენგრე საქნია. წინიან (ღამბ., როსტ.).

წანაკა დაჰჩომილა - ცუდად განვითარებულა, დაჩაგრულა. ჰეჩბეთ არ გაზდილა, წანაკა დაჰჩომილა.

წინაყენ -წინა, წინისკენ. წინაყენ წეველე მამხტო, უკან დავწივე მამხტო. წინაყ, წინაყენ (ღამბ.).

წინაყენ-უკანაყენ - წინ და უკან.წინაყენ-უკანაყენ ნუ მიჰდი. წინაყე, უკანაყ (ღამბ.).

წინდი ბაღი - წინდის ბაწარი, რომელითაც წინდას ფეხზე იმაგრებენ. წინდი ბაღი აჰშობია. წინდი ბაღ (როსტ.).

წინდი ბაწარი - საწინდე ბაწარი. წინდი ბაწარი ჟერ არ შამიღებია. წინდი ბაწარ (ღამბ., როსტ.).

წინდი გადაქნა - წინდის ქსოვის დამთავრება. ზლივ წინდა გადაქნა.წინდაჲ გადაქნაჲ (ღამბ., როსტ.).

წინდი შაქნა - წინდის მოქსოვა. შენ წინდი შაქნა არ იცია? წინდაჲ შაქნაჲ (ღამბ.).

წინდი ყელი - წინდის ზემო ნაწილი, რომელიც ფეხის წვივზე აქვს ამოცმული. წინდი ყელი ჟერ არ მამიჰჩენია. წინდი ყელ (როსტ.).

წინკერი - ხის ტოტის წვერი, კენწერო. ერ წინკერ დირბალი გადმიგდი. წინკერ (ღამბ., როსტ.); ჯან., კინწერი (მენთ.),

კინკორი, კინწორი (ბერ.); კენწერი - თხემი, მწვერვალი (ჩუბ.); კენწერი - ხეთა რტოთა წინა მწვერვალი (საბა, ჩუბ.); კინწალი -უწვრილესი შტო, კენწერო (წერ.).

წინტი - პინტი - იხ. ჩინტი-პინტი.

წინტილი - პატარა ჩიტი. ერ პატრა წინტილი მოფრინდა. წინტილიჲ (ღამბ.); ჯან. წინტილა- ჭაობის ფრინველია, გულთეთრი და ნაცრისფერი. აქვს გრძელი, სწორი ნისკარტი (ქეგლი). გადატ. პატარა ტანის , უშნო ადამიანი. პატრა წინტილ რაიმეერი.

წინწკალი - ნაპერწკალი. ერ პატრა წინწკალი ჩავარდა პერანგში. წინწკალ (ღამბ.); წინწკალი (შან. ვაჟა IV, ჭინჭ. ვაჟა).

წიპ - შინაური ფრინველი. ერ წიპ ნაქნარი არ გოქონ. წიპ, წიპაჲ (ღამბ., როსტ.).

წიპი-წიპი - წიწილის მოსახმობი ხმა. წიპი-წიპი ვეზახით ჭუჭულევ. წიპი-წიპი (ღამბ.).

წიტი - ქათმის განავალი. ქათმი წიტი ჩაგავე. წიტ (როსტ.); წიტი (საბა, ჩუბ.).

წიფხი - ნორჩი ხის წნელი, იყენებენ

კონების შესაკრავად.ფიჩხს წიფხით ვკრავთ. წიფხ (ღამბ., როსტ.). მენთ., საბა, ქეგლი (ქიზ. ინგილ.).

წიწილა - თმის ნაწნავი. ხორცში არსებული მაგარი მყესები, რომელიც არ იხარშება და არც იღეჭება. მაგა დიახ ლამაზ წიწილები აქონ. წიწილას ვერ ვღეჭავ. წიწილაჲ (ღამბ.); ჯან., წიწილები (შან. რეც.). წიწილა ნაწნავის ბოლოზე შემოხვეული იმავე თმის მცირე ნაწნავი ქეგლი (რაჭ.).

წიწინობა - გამყინავი, წვრილი ხმით წივილ-კივილი. წიწინოვს, იგევა, როგო წიწინოვს. წიწინოვაჲ (ღამბ.).

წიწკანა - ღობემძვრალა. წიწკანა ჩიტი მოკლა. წიწკანა (ღამბ.); იგივეა, რაც მესკია (ქეგლი).

წიწლანყი - წვრილი. ერ წიწლანყი ქალი იყო.წიპლანკ, წიწლანკ, წიპლაკ (ღამბ., როსტ.); წიწლანკ- მეტად წვრილი, აწოწილი ხე, კაცი, საბელი და სხვ. (ჯან.).

წკალი - ვაზის, კიტრის, საზამთროს ულვაში.ჟერ ლებუას წკალი არ მიუცია. ჭკალ - ვაზის, ლობიოს, კიტრის ულვაში (როსტ.); წკალ - ნ. ჭკალ (ღამბ.).

წკაპ//წკაპწკაპი - წყლის წვეთის დაცემის ხმა. წკაპწკაპით ეცემოდა წუმი წრთები.წკაპ (ღამბ.); წკაპწკაპი (მენთ., ჭინჭ. ვაჟა); წკაპი-წკუპი--წულილად ცემის ხმა (საბა); წკაპი,წკაპუნი - ჩხაპუნი, შხეპა წყლისა (ჩუბ.);

წკაპწკაპი, წკაპა-წკუპი რიტმული წკაპუნი (ქეგლი); წკაპი, წინწკილი - წვრილი წვეთი, შხეფი (იქვე).

წკენტავს - ჩხვლეტავს, ყრუ ტკივილი. ჰერა ფინთა წკენტავს.

წკეპლა - წვრილი მოქნილი ჯოხი. ერ წკეპლა დაჰჩა, მგემა ესეოდენ წკეპლებითამ. ცხ. (ი. აბ.).

წკინვა//წკინუა - ბრწყინვა, ბზინვა. წკინავს, ერაგე ჰწკინავდა, თოლებ აბრიმებდა. წკინვაჲ, წკინუვაჲ, წკინოვაჲ (ღამბ., როსტ.).

წკირი - პატარა ჩხირი. ერაგე ლამაზა ჩაგავა წკირი არ დოუგდია. წკირ (ღამბ.); წკირი- გადატ. გამხდარი (როსტ.) საბა, ჩუბ., მენთ., ქეგლი; წინწკარი - წვრილი ტოტები (შან. ვაჟა IV).

წკირი წკირზე არ დოუდია - ფიგურ. გამოთქმა- ხელი არ გაუნძრევია, მცირედიც კი არ გაუკეთებია. წკირი წკირზე არ დოუდია, სრუ რაიმე სხომ გააქითა.

წკიპარტლი - წკიპურტი. ერჟა ერ წკიპარტლი დაჰკრა თავზე. წკიპარტლ, წიპარტკლ (ღამბ.). ჯან. წიპარტკლ - შხეფი გაზიანი სასმელისა (როსტ.).

წკლუნტი//წკლუნტუანი - ფურთხი, წვინტლი. წვინტლიანი. ცხურით წკლუნტი ვერ მოუწმენდია, მაგი წკლუნტუან ბიჭი მის რაშ უნდა. წკლუნტ, წკლინტ, წკლუნტუან, წკლუნტიან (ღამბ., როსტ.). წკლინტ (ჯან.).

წკნუვილ-წკნუვილ - წკმუილი, წკმუ-

ტუნი. წკნუვილ-წკნუვილ წაუდა. წკნუ(ვ)ილ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა. წკმუილი, ჩუბ. წკმუვილი.

წლანკ//სლანკ - წყალ-წყალა და უგემური საჭმელი. ერ ქობ ტლანყ წრნი გეექითებინა. სლანკ-თხელი წვენი (ჯან.); წლანკ, სლანკ (ღამბ.); წლანყ (როსტ.).

წლით-წელში - ყოველ წელიწადს. წლით წელში ბერდება ინსანი. წლით, წლით წელში (ღამბ.).

წმინდა ფქული - თეთრი ხორბლის ფქვილი. წმინდა ფქული მამიღი. წმინდაჲ, წმინდა ფქულ (ღამბ.); კაიშ., წმინდა, წმინდანი ხორბალი, იფქლი (ჭინჭ. ვაჟა).

წნელი - გრძელი და წვრილი ხის ტოტები ღობისათვის. წნელი დამიჭრია ღობეი დააწნელა. წნელი -შტო (ი. აბ.).

წნეხი-წნეხი - ხლართვა-ხლართვით, უშნოდ სიარული. რა წნეხი-წნეხი მოჰდი. წნეხი-წნეხი (ღამბ., როსტ.).

წნუან - წვნიანი. წნუან შიჭმელს არ აქითევს. წნუან ნ. წონ (ღამბ.)

წრიპა - გამხდარი, დაბალი ადამიანი. ჰეი წრიპამ მე რანდა მიყოს.

წრიყი//წრიყიანი//წიტი - ქათმის თხელი განავალი. შენ წრიყიან ქათამი მის რაში უნდა? ქათმი წიტი დოუყარე. წრიყ (ღამბ.).

წრუმალი - ფიჩხის წვრილი ნამტვრევები. ფიჩხი წრუმალიც აკრიფე. წკრუმალ (ღამბ.); წკრიმალი (მენთ.). წკრუმალ (როსტ.)

წოვე - მწვავე. წონი დიახ წოვე უქნია. წოვეჲ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

წოდი - მწვადი. წოდი შაწობინჟახ მე მაასულივარ. წოდ. წოდ (როსტ.).

წოდ-წოდ დაგკუწავ - ასო-ასოდ დაგჭრი, აგკუწავ.შენ მე ვერ მცნოვ, წოდ-წოდ დაგკუწავ. წოდ-წოდ დაგჭრი (ღამბ.); ჯან; მწოდი (ქაჯ.).

წომოკუნკურება - წამოსკუპება, წამოვჯდომა. წომოკურებია, დილაზიავ რას წომოკუნკურებია ტაჭკას? წომოკუნკუევაჲ, წომოკუნკევაჲ, წამოკინკევაჲ (ღამბ.).

წოთი//წოთ-წოთ - წვეთი, წვეთ-წვეთად. ზეთი ერ წოთი აღარ მაქონ, წუმა წოთ-წოთ ჩომოდის, წოთ, წოთ-წოთ (ღამბ.).

წოლა//წელა - მაწონი. მე წოლა დიახ მიყუარს. წოლაჲ (ღამბ.); წელა (ჯან., იმნ.) წველა (ჩუბ. მენთ.); წოლაჲ (როსტ.).

წონი//წენი - წვენი. ჯორცი წენი ჩამისხი! წონ (ღამბ.); წენ (ჯან.).

წონე - მწვანე. წონე პერანგი ჩოუცომ ქორწილში.წონეჲ (ღამბ., როსტ.).

წონილი - მწვანილი. ბაზრით წონილი იყიდე. წონილ (ღამბ., როსტ.).

წოორი - სწორი, პირდაპირი. გადატ. მართალი. მორი ერაგე წოორია, ერგან დუგუმი არ აქონ, ჰეგი წოორია, რანდა თქო. წოორ -წოორა (ღამბ., როსტ.);

წოორა (ჯან.).

წოორობას არ ჩიდი - არასწორად იქცევი, უსამართლოდ იქცევი. შენ ქალ არ აზლევ.

წორბასწოორ - ძალიან სწორი.წორობასწორ წაი, აქა-იქ არ შოუხიო. სწობასწორ (როსტ.).

წორ-წორ ეტარება - მაღლა კენწეროებზე დადის. კაკლი წორ-წორ ეტარება. წორ-წორ (ღამბ., როსტ.).

წორი - წვერი. წვერო. წორი მაქონ მაპარსელი, კაკლი წორზე გაუდა. წორ, წორ (ღამბ., როსტ.).; ჯან.

წორი -წორზე მოყონა - საკვების ეკონომიურად ხარჯვა. ზლივ წორი - წორზე მავყონეთ. წორი -წორზე მოტანაჲ - იგივეა, რაც თავ თავზე მოტანაჲ (ღამბ.).

წორ მოპარსა - მიცვალებულის ნათესაობა ორმოცი დღის შემდეგ წვერს იპარსავენ. წორ მოპარსასუკან დოუზახეთ. თავსაპარს (ღამბ., ჯანგ., ქეგლი, (ინგილ.). თავმოსა (მ)პარსიო -ქეგლი (ფშ.), ტავმოსაპარსიო (ჭინჭ. ვაჟა).

წოსწორა//წოჰწორა - ტოლი, ოდენა, ხელა. შენ წოსწორა მინღა არი? წოსწორ, წოსწორაჲ (ღამბ., როსტ.). წორწორაჲ, წოორაჲ.

წრხელია - წახვედი ? შენ წრხელია მაგათა? წრხრლი (როსტ.).

წრულა - წვრილად. წრულა დაჭერე კაისა. წრულა (ღამბ.).

წრული - პატარა (ფეხსაცმელზე). ტუფლები წრული იქნა. წრულ (ღამბ.).

წრულ-მალი - წვრილმანი, პატარები. წრულმალი მააგრუვ გადაყარე. წრულმალ (ღამბ., როსტ.).

წრულ-წრულა - პატარა-პატარა. წრულ-წრულა წუმს (ღამბ.); წვრილი (შან. ხევს.).

წრწრულ-წრუალიანი - წვრილი, ნორჩი ხეები. ცეცხ წრწრულ-წრულიანი შოუქითე. წრწრულ-წრუალ-წრულ-წრულუ ან (ღამბ.); წვრილიანი (შან., ვაჟა II, ჭინჭ., ვაჟა., გიგ., თოფ., ქავთ.,- თიან.).

წუკნაკი - გადატ. -უხეირო,უვარგისი ადამიანი. ჰეგი ჰამან წუკნაკია.

წუმაწყალი - ხშირი გადაუდებელი წვიმები. წუმაწყალიზგან თოლი ვერ ავხილეთ. წუმაწყალ (როსტ.).

წუმრიანევ - ცუდი ამინდები. წუმრიან ქნაში შინაი გარე ვერ გავდით. წუმრიანევ (ღამბ., როსტ.).

წრულფეყა//წრულფეყობა - გადატ. მცირეწლოვანი ბავშვები.შენ წრულფეყობა რას ჩიდიან. წრულფეყა, წრულფეყოვაჲ (ღამბ.).

წუმპალი - წვეთი. ერ წუპალი მამხტო თავში. წუმპალ (ღამბ., როსტ.); ჯან.

წუმპლავს - წვეთავს. სახში წუმაში წუმპლავს. წუმპლავს (როსტ.).

წუმრიანი - წვიმიანი ნალექიანი. წუმიან ამინდში როგო წეხელე. წუმრიან

(როსტ.).

წუმს - წვიმს. ბითოვ დღე წუმს.წუმს (ღამბ.).

წუმა ყბაში უჭერია - საცაა გაწვიმდება. წუმა ყბაში უჭერია. წუმა ყბაში უჭერი (ღამბ.).

წურა-წურა გაჰდის - სიცხით სახეზე ბევრი ოფლის ჩადენისას იტყვიან. შაჰხე, როგო წურა-წურა გაჰდის. წურა-წურა (როსტ.).

წუმამ დამცა - წვიმამ დამასხა.წუმამ დამცა, ჰეგინ ქენე. წუმამ დამცა (ღამბ.).

წუნკალა - უსუფთაო, ავი, ფეთხუმი. ერ წუნკალა ზალი ქონდაყე. წუნკალა (ღამბ.).

წურა-წურა მიდის - ცუდად მოზელილი ცომი, რომელიც თონეზე არ მაგრდება და იშლება. წურა-წურა მიდის. (ღამბ.).

წურიან - ბინძური ჭუჭყიანი. მაგი წურიან თავს შაჰხე. წურიან,წურუან (ღამბ., როსტ.).

წუნკლიანი - ბინძური, უსუფთაო.ერ წუნკლიან ბებერი ცხოვროვდა.წუნკლიან, წუნწკლიან (ღამბ.); წუნწკელა (ჩუბ.).

წუნტლები ნავადი -სახნავ-სათესი მინდორი ს. ითითალაში.

წუნწმა - თუჯის ან სპილენძის წყლის ჭურჭელი. წუნწმა მამიღი ფეყევ დაბანლა. წურწუმა - წუმწუმა (ღამბ.); წუმწუმა - სპილენძის წყლის ჭურჭლი, ოქროსფერი ან ვერცხლისფერია, თუნგს წააგავს, ორი პირი აქვს. ვიწრო პირი წყლის გადმოსასხმელია, ფართო პირიდან კი შიგ წყალს ასხამენ (როსტ.); იხ. საბა, ჩუბ. წურწუმა. მაის., წუმწუბა, წუმწუბი, წურწუმა, კუმკუმა (წერ.).

წუნწურა - წვეთ-წვეთად მომდინარე, მოწანწკარე წყალი. ზროხა წუნწურა წყაროსთან გავლე. წუნწურაჲ (ღამბ., როსტ.).

წუნწურა წყარო - წყარო სოფელ მოსულში.

წური-წური - გადატ. მალვით, მიპარვით მისვლა. რა წური-წური მოჰდი, დაგინახე.

წუწა - ძალზე მწარე, მლაშე. ერაგე წუწა უქნია, პირზე ვერ აიღევ.

წუწა დაჰჩა - სურვილის შეუსრულების გამო დადარდიანება.წუწა დაჰჩომილა, წუწა დაჰჩა, წუწუ დარჩომაჲ (როსტ.).

წუწუანი -ჭუჭყიანი, უსუფთაო.ერ წუწუანი რაიმერი, შაგზიზღება მაგი განაქითები.

წუწლუტი - მოგრზო და წაწვეტებული, წოწოლა.წუწლუტ ქუდიან კაცი მოუდა თქენსა. წუწლუტ (ღამბ.); ჯან. წუწლუტ - კაპასი, ეშმაკი, მოხერხებული ქალი (როსტ.).

წუწლუტი ვაშლი - იგივეა, რაც ძუძუა ვაშლი. წუწლუტი ვაშლი დამიკრიფა. წუწლუტი ვაშლ (ღამბ., როსტ.). იხ.

მენთ. ძუძუვაშლა.

წყალ დაგება - ნათესში წყლის გაშვება.წყალ უგევს, დილიგში წყალ დაგება არ დაგმირწდეს. წყალ დაგევაჲ (ღამბ., როსტ.).

წყალ მოწყეტაჲ - წყლის შეწყვეტა. წყალ წყოტავს, წყალ მოწყეტაში ვერ მაარწყივარ. წყალ მოწყეტაჲ (ღამბ.).

წყლა გასულა - ავადმყოფობისას მხოლოდ შარდის გამოყოფა. მარტო წყლა გასულა.წყლა გასულა - მოშარდვა (ღამბ.).

წყალი დაცემა - წყლის დამატება.წყალ ჰცემს, ქობ ცოტა წყალი დაჰცი.

წყლი ყბა - წყლის სათავე. წყლი ყბა შამიკრავ, ალარ მაასულია. წყლი ყბაჲ (ღამბ.).

წყლი შიჭამანდი//ზი შიჭამანდი - ბრინჯისგან დამზადებული ერთგვარი საჭმელი. ორჟურა შიჭამანდი ვიცით. წყლისი და ზისი. წყლი შიჭმად (ღამბ., გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

წყევლა გაჟდომა - წყევლის ასრულება. მაგა წყევლა გაჰჟდომია. წყევლაჲ გაჟდომა (როსტ.).

წყერი - მწყერი.ორ წყერი მოკლა ყანაში.

წყილ - რწყილი. წყილევი აჰყე მაგათ. წყილ (ღამბ., როსტ., ჯან., გიგ., თოფ., ქავთ. (ფშ.).

წყლი ზაღლი - წავი. წყლი ზაღლი მოკლა თოფით. წყლი ზაღ (ღამბ.).

წყლისმა - ფიცილია. ეი წყლისმა, მე არ მითქომ. წყლისმა (ღამბ.).

წყლიყოვილა - ერთგვარი ავადმყოფობა. წყლიყოვილა შაჰყრია. წყლიყოვილაჲ (ღამბ.), წყლისყვავილა (კაიშ.).

წყრალი - გამწყრალი. მე მაგიზგან წყრალი ვარ. წყრალ (ღამბ.).

წყული - წყვილი. ორ წყულ ჩექმა მამიღა. წყუწულ (ღამბ.).

ჭ

ჭადა - თივის ძნაში ჩასარჭობი ჯოხი. ჭადა მაგრა დაიჭი.

ჭადარ-ჭადარ - დამსკდარი, ღრმა ნაბზარი, ნაპრალი.მიწა ჭადარ-ჭადარ ქნილა. ჭადარ (აზ. ჯადარ) - ღამბ. ჭადარ-ჭადარ-ჭადრის ქერქივით დამსკდარი, დახეთქილი (როსტ.).

ჭადი კოკოლა - მცირე ფორმის სიმინდის ფქვილისაგან დამზადებული საჭმელი. ჭადი კოკოლა დაანახლა არ მინდა. ჭადი კოკოლაჲ (როსტ.).

ჭალი - ურმის ხელმოსაკიდი. ურმი ჭალი მაგრა დაიჭი.

ჭანა//ჭანაქი - უვარგისი, ცუდი, უხეირო. ერ ჭანაქ რაიმე მამცა.ჭანა, ჭანაქი (ღამბ.). ჭანა- ტყუილად; ცუდი, ცუდად (როსტ.), ჭანაქიჲ - უვარგისი, ცუდი (როსტ.).

ჭანდარი - ბაღის სახელია სოფელ ალიაბადში.

ჭაპჭაპ//ჭაპჭაპოვს - ბანაობისას წყლის

მიერ გამოცემული ხმა. მოი, ბალა, ჭაპ-ჭაპი გიყო. ჭაპჭაპ, ჭაპჭაპოვაჲ (ღამბ.);

ჭიპჭიპი//ჭუპჭუპი - სითხის მოძრაობის ხმა (ქეგლი)

ჭარი - ერთ-ერთი უძველესი სოფელი საინგილოში.

ჭარულ თხილი - თხილის ჯიში, მაგარი კანი აქვს. ჭარულ თხილი ჩონთან არ ჯაროვს. ჭარულ თხილ (ღამბ.); შან. რეც.

ჭანჭური//ჭიან-ჭუანი - ჭიანი ხილი. ჰალა ჭიან-ჭუანი ცივა, არ მოწევლა. ჭანჭურ იგივეა, რაც ჭანაჲ (ღამბ.).

ჭახჭახი - დულილის ხმა. ფრინველის ხმიანობა. ჭახჭახოვს, ერაგე ჭახჭახოვს, ჯმა აქ მოდის. ჭახჭახოვაჲ (როსტ.).

ჭაჭჭუ - უვარგისი თივა, ნარჩენი. ზრონხი წინაი დანარჩომ ჭაჭჭუ მამცა.

ჭენება - ხელის კვრა. უჭენევს, ერაგე მაგრა უჭენა, იქითყენ გააგდა. ჭენევაჲ გადატ. ჩაეცმა, ჩარტყმა (დანისა). ღამბ.

ჭიაი წრიყი - ჭიის განავალი. ჭიაი წრიყი მაქონ გადააყრელი.წრიყ (როსტ.).

ჭიანდღელა - ჭიაყელა. მიწაი დაბარაში ჭიანდღელა გომოდის. ჭიანდღიწლაჲ, ჭიანდღელაჲ (ღამბ.).

ჭიაი გათხელება - აბრეშუმის ჭიის გაშლა. ჭიას ათხელევს, ჭია მაქონ გაათხელებელი.

ჭიაი გომოლუზება - იგივეა, რაც ჭიაი ომოსულა. ჭიაი გომოლუზებასუკან კაი ჭმა უნდა. ჭიაჲ გომოლუზევაჲ (ღამბ.).

ჭიაი ომოსულა - აბრეშუმის ჭიის მიერ კანის გამოცვლა.ჭია ჟერ ერთიბეი არ ომოსულა. ჭიაი ომოსულაჲ (ღამბ.).

ჭიაი ომოწმენდა - აბრეშუმის ჭიის მიერ კანის ცვლის დამთავრების შემდეგ მისი ამოკრეფა და ცალკე გადაღება.ჭიას ჰწმენდავს, ჭიაი ომოწმენდასუკან პარკს ვარჩევთ. ჭიაი ომოწმენდა. ჭიაი ომოწმენდაჲ - აბრეშუმის ჭიის მიერ კანის ცვლის ერთიანად დამთავრება (ღამბ.).

ჭიგო - პამიდვრის სარი. პამიდორ ჭიგო დოუსი. ჭიგოჲ - ვენახის სარი, ხარდანი (ღამბ.). ჭიგოჲ - ვაზისთვის ძირში ჩასობილი მაღალი სარი (როსტ.). ქეგლი, ძიძ., კეცხ., ხუბ., (ქართლ.), გოგ., თოფ., ქავთ. (კახ. - ქიზ. ინგილ.)

ჭივინები - ჭივიშვილების საგვარეულო შტო სოფელ მოსულში.

ჭიმი - მიწის დიდი ბელტი. მოჯნაში დიახ ჭიმები არ დააყენო. ჭიმ (აზ.) - ღამბ., ჯან. ჭიმ - ბალახიანი, დაუშლელი მიწის ბელტი (როსტ.).

ჭინტილი - ცომისგან დამზადებული სახმელი. ყონაღა მოსულაში ჭინტილი არ გამიქითო. წინტილიჲ წყალ-წყალა. გადატ. მსუბუქი, პატარა ტანის ადამიანზე იტყვიან, რომელიც ჩქარა და მსუბუქად დადის (როსტ.).

ჭინჭიმაარი შენ საქმე - გადატ. ითქმის გაუთავებელ საქმეზე. ჰალაქი შენ საქმე ჭინჭიმაარი.

ჭინჭყლობა - ჭინჭყლი. ერთმეთან ჭინჭყლობა რაიბე იცით. ჭინჭყლოვაჲ (ღამბ.).

ჭიპლი//ჭიპლიანი - წირპლი, წირპლიანი. თოლით ჭიპლი მოჰდის, ჭიპლიან-ჭიპლიან წამიყონა. ჭიპლ, ჭიპლიან (ღამბ., როსტ.).; ჯან.

ჭიპჭიპობა - ჭურჭლის მეტისმეტად ავსება რაიმე სითხით. ჭიპჭიპოვს, ქონი

მოუქცევია თავასარი ჭიპჭიპოვს. ჭიპჭიპოვჲა (ღამბ.); ჭიპჭიპი, ჭუპჭუპი-სითხის მოძრაობის ხმა (ქეგლი.).

ჭირი//ჭირ ვაშლი - ველური, გარეული. ჭირ მეივა მე არა მინდა. ჭირ (ღამბ.); ჭირ ვაშლი - მაჟალო (მაყ.). ჭირ, ჭირ ბალი, ჭირ შუნდ, ჭირ სხალ, ჭირ ვაშლ, ჭირ ქათამ (როსტ.)

ჭირ ქათამი -პატარა, გამხდარი ქათამი. ერ ჭირ ქათამი დამიკლა. ჭირ ქათამ (ღამბ.).

ჭირ ხე - გარეული, ველური ხე. ჭირ ხეს ეზოში არ ვინახავთ. ჭირ ხეჲ (ღამბ.).

ჭირიტანები - ჭირიტაშვილების საგვარეულო შტო ს. მოსულში.

ჭირკუტი - დაბალი ზრდანაკლული ადამიანი. ერ პატრა ჭირკუტ რაიმეერი. ჭირკუტ (ღამბ.); ჭირკოლი (ალიბეგ.)-იხ. კოწაწ- დაბალი ტანის მქონე ადამიანის მეტსახელი (როსტ.).

ჭიღარა - თხელი ქალალდი. ჭიღარა მამიღი შაახევლა. ჭიღარა, ჯიღარა - თამბაქოს შესახვევი სპეციალური ქალალდი (ღამბ., როსტ.).

ჭიყჭიყობა//ჭიყჭიყი - ბევრი, არეული ლაპარაკი. ჭიყჭიყოვს,ბევ ჭიყჭიყობას დაანებე თავი, საქმეს მიჰხედე. ჭიყჭიყოვა, ჭიყჭიყ, ჭიყ-ჭიყ (ღამბ., როსტ.). ჭიყჭიყი- ერთგვარი ხმიანობა ფრინველისა (ქეგლი).

ჭიჭმახ ჟავე - ძალზე მჟავე. პანტა მაგრა ჭიჭმახი იყო. ჭიჭმახ ძალიან მჟავე (ღამბ.).

ჭიჭმახ//ჭიჭმახ სიცხე - მეტისმეტი სიცხე, მზიანი დღე. ლამაზ ჭიჭმახ ზიან დღე იყო. ჭუჭმახ, ჭუჭმახ სიცხეს (ღამბ.).

ჭიჭნაგური -კუპატი, დაკეპილი ხორცი, მწვანილით შეზავებული და ნაწლავში გამხმარი. ზამთრიბეი ჭიჭნაგური ვერ ჩავასხი. ჭიჭნაგურ (ღამბ., როსტ.), ჯან.

ჭიჭნაგურიან ფლავი -ჭიჭნაგურთან ერთად მოხარშული ფლავი. ჭიჭნაგურიან ფლავი მინდა. ჭიჭნაგურიან ფლავ (ღამბ., როსტ.).

ჭიჭყინოვს - ბევრს ლაპარაკობს. ჭიჭყინა, მაგი ჭიჭყინით ყური ზაჭლა წამიევდა. ჭიჭყინაჲ (ღამბ., როსტ.), ჯან.

ჭიჭინა - ჭრიჭინა. სიცხეში ჭიჭინაჲ ჯმა არ წყდება. ჭიჭინა (ღამბ., როსტ.); ჭიჭინა (საბა).

ჭიჭინასავი გატყრომა - გადატ. გაუთავებელი, გაბმული ბავშვის ტირილი. ყმაწილი ჭიჭინასავი გატყრო. ჭიჭინა-

სავი გაზრომაჲ (როსტ.).

ჭიჭინები - ჭიჭიაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ჭკალ - იხ. წკალ.

ჭკილი - ფრჩხილი, ჩლიქი. ჭკილები მაქონ დაჭრელი,ზროხი ჭკილი. ჭკილ (ღამბ., როსტ.). ჩხილ (ჯან.), მწკილი (კაიშ.).

ჭკილ არ გააზდელო - წყევლაა ერთგვარი. ჰეი ჭკილ არ გააზდელი სადღა წაუდა?ჭკილ არ გააზგელებელო (ღამბ.). ჭკილ არ გააზგელეველ (როსტ.).

ჭკილით სამარეს არ მაათხრია - ფიგურ. გამოთქმა - შენს გაწეულ ამაგს, არ დაგიფასებს, არ გაირჯება. ვიცი, ჩემბეი ჭკილით სამარეს არ გაათხრია. ჭკილი სამარეჲ გათხრაჲ (როსტ.). ჭკილით სამარე გაათხრაჲ -ვინმესთვის თითის არ განძრევა, არაფრის გაკეთება (ღამბ.).

ჭკო//ჭკუანი - ჭკვა, ჭკვიანი. მაგა ჭკო არ აქო, ჰეგი ჭკუანი იყონდეს, ქალ არ მიჰცემდა. ჭკო , ჭკუან (ღამბ., როსტ.).

ჭკო უჭრის - ჭკუაში დაჯდომა. ჭკოი გაჭრა, თუ კარგა ჭკო უჭრის მუა. ჭკო გაჭრაჲ, ჭკოჲ უჭრის (ღამბ., როსტ.)

ჭკუთ გასლა - ჭკუაზე შეშლა. ჭკუთ გადის, ჭკუთ განასულ ინსანივი ჩიდის. ჭკუთ გასულაჲ (ღამბ.).

ჭკოში დოუჟდა - ჭკუაში დაჯდომა. ჩონ ნათქომი ჭკოში დოუჟდა. ჭკოში გააჯდომი (ღამბ.); ჭკო გაჭრაჲ (როსტ.).

ჭკოი მიცემა- ჭკვის დარიგება.ჭკოს აზლევს, ზოგჯერ ჭკოი მიცემაც ლაზიმია. ჭკოი მიცემაჲ (ღამბ.).

ჭკოში მოტყიება - ჭკვით მოტყუილება. ჭკოში ატყუევს, ჭკოში მოტყიება უნდა.

ჭლე - მჭლე. ჭლე ჰეივანი ჯორცი არ იყიდო. ჭლეჲ (ღამბ.); ჯან.

ჭლივ-ჭლიობენ - ფრინველების ჭიკჭიკი. გადატ. გადამეტებულად ილხენენ. ჩიტები ჭლივ-ჭლიობენ, თქენსა კარგა ჭლივ-ჭლივობდნენ. ჭლივ-ჭლივ - გადატ. ტიკტიკი მთვრალის ტკბილად საუბარი (როსტ.); ჭლივჭლიოვაჲ, ჭლივ-ჭლივ, ჭლიკჭლიკ, ჩლიკჩლიკ (ღამბ.).

ჭლინკ - იხ. ჩხლინკი.

ჭმა//ჭმუა//შაჭმა - ჭამა. ჭმუა ჰადულია, მოლება ჟაფა არი. ჭამაჲ ჭმუაჲ, შაჭმაჲ ღამბ.).

ჭმი-ჭმი - ჭამა-ჭამით ჭმი-ჭმი წაი ყოროლში. ჭმი-ჭმი (ღამბ.).

ჭოროლა - ბავშვების სათამაშო. პატარა სოლის ფორმის გამოთლილი ხეა, რომელსაც თავში რკინის წვერი აქვს, რათა კარგად დატრიალდეს. ეხლა ჭოროლა სადღარი.

ჭორტკლი - მჭვარტლი. ფეჩი დურბებით ჭორტკლი დასხერტე. ჭკორტლ, ჭორტკლ (ღამბ., როსტ.).ჯან. ჭორტლი (ქაჯ.).

ჭრაყუნი -ჭრაჭუნი. ჭრაყუნოვს, ჭრაყუნი რაიბე გიყუარს. ჭრაყუნ (ღამბ.).

ჭრე - მჭრელი. ჭრე ცული მამიღი.

ჭრეჲ (ღამბ.).

ჭრელგრილო - მზენარევი ჩრდილი. ჭრელგრილოითი გომოი, ჩონთან მოი. ჭრელგრილოჲ (ღამბ.); ჭრელ გრილოჲ (როსტ.).

ჭრელ-პრელი - ჭრელა-ჭრულა. ჭრელ-პრელ პერანგ ვერ ჩავცომ. ჭრელ-პრელ (ღამბ., როსტ.).

ჭროხი - ლობიოს ჯიში. ჭროხ ლებუა მამილა დათესლა. ჭროხ, ჭროღ (ღამბ.); ჯან. ჭროლაჲ-ჭრელი (ქაჯ.).

ჭროხ თოლები - ჭროლა თვალები. ყმაწილ ლამაზ ჭროხ თოლები აქონ.ჭროხთოლევიან (ღამბ., ჯან.).

ჭროხ თუთა - ჭრელი თუთა. ჭროხ თუთაი მურაბა კაი არ კეჰთება. ჭროხ თუთაჲ (ღამბ., როსტ.); ჭროლა თუთა ალაჯა (ჩუბ., მარტ.-იმნ., მენთ.)

ჭროხინები - ჭოლაშვილების საგვარეულო შტო ს. ალიაბადში.

ჭუა - ქსოვილის პატარა ნაჭერი. ერ ჭუა არ დამჩა, სრუ დაიხარჟა. ჭუაჲ (ღამბ.). ჭუაჲ მიწის მრუდე ნაწილი ტოტში ან სახელოში ჩასადები სამკუთხედი ნაჭერი, აზლუდზე პატარაა (როსტ.).

ჭუა-ჭუა ქნა - პატარა ნაჭრებად დაჭრა. დოშაგი დაჭრა ჭუა-ჭუა ქნა. ჭუა-ჭუა ქნაჲ (როსტ.); ჭუაჭუა, ჭუაჭუა, ჭუაჭუა ქნა (ღამბ.); ჯან.

ჭუბაჭი - სულელი, ჭკვანაკლები. ჰეგი ცარიალ ჭუბაჭია. ჭუბაჭ - იხ. ჭიბაჭ - სულელი, გიჟი (როსტ.); ჭუბაჭ - იხ. ჭიბაჭ-თავგზადაკარგული (ღამბ.)., ჯან. მთვრალი (მენთ.).

ჭულუკ//შულუღ - ცელქი, ცეტი.შულუღ ყმაწილია. ჭულუკ, შულუღ (აზ. შულუღ)- (ღამბ.), როსტ. ჯან., მენთ.

ჭურმაჭუჭუხი - ზალიან წვრილი, ნაყარ-ნუყარი. ჭურმაჭუჭუხ -პატარა, ჩია, დალეული (ღამბ., როსტ.). წვრილმანი და ჯოლღო- მოლღო ხალხი ან ხილი (ჯან., ჯანგ.).

ჭუჭული - წიწილა. გადატ. პატარა ბავშვი. ერ ჭუჭული ალარ დაჰჩა, შაჰხე, როგო პატრა ჭუჭულია. ჭუჭულ (ღამბ., როსტ.); შან. რეც, მენთ., გიგ., თოფ., ქავთ. (გურ.), ჯუჯულა (ჭინჭ. ვაჟა).

ჭუჭუნკალია - შავი კალია. ღამით ჭრიჭინებს. ბუხარაში ბევ ჭუჭუნკალია კეჰთებოდა. ჭუჭუნკელაჲ, ჭუჭუნკალიაჲ (ღამბ., როსტ.); იხ. საბა, ჩუბ. ჯუჯუმკალი. ჭუჭუნკალიაჲ (მენთ.), ჭიჭიმკალია (კაიშ), ჭუჭუნკლაჲ- ციცინათელა (ჯან.).

ჭყლაპა-ჭყლუპი - ხმაურით ღეჭვა. ტალახში სიარულისას გამოცემული ხმა. ჭყლაპაჭყლუპი ნუ ჰჭამ, ტალახში ჭყლაპა-ჭყლუპით ეტარება.

ჭყანტი - ჭაობი. ერ კაი ჭყანტში შავდა. ჭყანტ მიწა (ღამბ.); ჭყანტი-ჭანჭრობზე მეტი (ი. აბ.); ჭყანტ-ჭაობი (მენთ., ჩუბ., ჭყ., ქაჯ.), ჭყანტი, ჭყანტობი (ჭინჭ. ვაჟა).

ჭყლურტი - ნედლი. ჭყლურტ სიმინდი მამიღი. ჭყლურთ, ჭყლურტ - უზეო-

ბის გამო, მოუმწიფებელი, მჟავე და წყალწყალა ყურძენი (ღამბ.); ჭყლურთ - ყურძნის მტევნის ავადმყოფობა, რომელიც ზედმეტი დატვირთვისა და ჩრდილის გამოა გამოწვეული. ემართება მომწიფების პერიოდში, მარცვალი მწვანედ რჩება, ოდნავ შეჭკნება ხოლმე (როსტ.).

ჭყოპი - დიდი ტალახი, ჭყაპი, წყლიანი თოვლი. ეზოში ჭყოპ ქნილა, უჩექმო ვერ გახოლ. ჭყოპ (ღამბ., როსტ., ვკან., გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.), კაიშ.).

ჭყუილი - მუცლის ყურყური. ჭყუის,შერობით მუცელი ჭყუის. ჭყუვილ (ღამბ., როსტ.).

ხ

ხაბარ ქნა - ამბის შეტყობინება.ხაბარი ქენე, ეიქა მოუდეს. ხაბარ აზ.ხებერ)- ღამბ., როსტ. გიგ., თოფ., ქავთ. (მესხ.), ქავკ.

ხაბარსუზი - ცნობის უქონელი, საქმეში ჩაუხედავი. ხაბარსუზ მოვდა.

ხაბარ ჩომოვარდნა - ხმის გავრცელება. ხაბარ ჩომოვარდნილა, ქალი გაჰყოლიაო. ხაბარ ჩომოვარდნაჲ (ღამბ., ვკანგ.).

ხავანა - მდინარე. ჩაედინება სუვაგილ დერაში.

ხათა - ხიფათი, ფათერაკი. ხათა ერ მუნუთში კეჰთება, არ წახიდო. ხათა (აზ. ხათა) - ღამბ., როსტ; კირ., მენთ., შან., ვაჟა IV, გიგ., თოფ., ქავთ.(ქართლ.) ხათავ (ჩუბ.).

ხათაითი - უცბად, შემთხვევით. ხათაჲთი მოხტო. ხათაითი (ღამბ., როსტ.). კირ., მენთ., შან., ვაჟა IV, გიგ., თოფ., ქავთ. (ქართლ.), ხათავ (ჩუბ.).

ხათირი - ხათრი. შენ ხათირი დიახ მაქონ, უგეიმაზე მეველე. ხათირ (აზ.)-ღამბ., როსტ.

ხათირ დაკლება -წყენინება. მე ხათირ დაკლება არ მინდა. ხათირ დაკლევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ხაიათი - აბრეშუმის ძაფი. ხაიათით

ვერღნევ ვასირიღევდით. ხაიათ (შან. რეც.); ხაიათი, ჯიფი -ერთი გაბმა ძაფი. ზოგის თქმით, ხაიათი წმინდა აბრეშუმის ძაფია (მენთ.).

ხაიმა - ნოხი, ხალიჩა.ხაიმა მამიღი ქოშ დააგებლა.ხაიმა - ნოხი, ფარდაგი (იმნ.).

ხაინი - ვერაგი, მუხთალი, ცბიერი, გამცენლური.ხაინ ინსანი დიახ მეჟავრებაა.ხაინ (აზ.).

ხაიში - თხოვნა.ხაიში უყავ, ერჟა რაზი იქნოს.

ხალბური - საცერი დიდი ნასვრეტებით. პური ხალბურით გავატარე.

ხალვათი - განცალკავებული, ფარული. ერ ხალვათ ადგილი ვიპოვნეთ.

ხალთალა - სოფელი ბელაქნის რაიონში.

ხალი - ზოგადად მხალეული. ხალი გაა-

ქითა სალმოზე. ხალ (როსტ.).

ხაალისი -სუფთა, ნამდვილი.ხაალის წონა რათა იქნა.

ხალღი - ხალხი. ხალღი ერთა დაგროვდა. ხალღ, ხალყ (ღამბ., როსტ.); შან. რეც.

ხალჩა - ნოხი. კაი ხალჩები სადღა არი.

ხამი - ყამირი, მიუჩვეველი, უცხო, უწვრთნელი, გაუხედნავი.ხამ მიწაში კაი ბოსტანი კეჰთება, ხამია გზას ვერ საპოვნია, ჟერ ხამია, განწყნა უნდა. ხამ (ღამბ., როსტ.).

ხამუთი - ცალული. ცხენის კისერზე ჩამოსაცმელი მოწყობილობა. ცხენი ხამუთი მამიღი.

ხამ წყალი - ახლადმოტანილი, სუფთა წყალი. ხამ წყალი დაასხი. ხამ წყალ აუდუღარი წყალ (როსტ., ღამბ.).

ხანხლი- ხანხლი - პირის წვით ჭამა. ხანხლი - ხანხლი ჭამა. ხანხლი- ხანხლი- იხ. ხლართ-ხლართი, წნეხი-წნეხი (როსტ.) ხანხლი- ხანხლი -ნ. დახანხლაჲ (ღამბ.).

ხარტა-ხარტა - ლესვისა და შალაშინის ხმარებისას გამოცემული ხმაური. ხარტა-ხარტა მუშიოვს. ხარტა-ხარტა (როსტ.).

ხაჟალათი - ხაჟალათ გაჰწევა - წუხილი, სევდა, დადარდიანება. ხაჟალათ (აზ.). (ღამბ., როსტ.).

ხაჟალათლამიშ კეჰთება - დარდიანდება. ჩონ რომ არ წავდეთ ხაჟალათლამიშ კეჰთებიან (ვკანგ.).

ხარაბა - ნანგრევი, გატიალებული. მაგი ხარაბაში მინ იცხოვრევს. ხარაბი - ცუდი, უხეირო.ხარაბ თხილი ცალკე დაყარე.

ხარალა - დიდი ტომარა. ერ ხარალა მამიღა.

ხარ-ხარით მოდის - წყლის სწრაფი და ხმაურით დინება. არხში წყალი ხარ-ხარით მოდის.ხარ-ხარი, ხარხარ, ხარხაროვაჲ (ღამბ., როსტ.).

ხარჟი - ხარჯი, გასავალი.დიახ ბევ ხარჟი აქონ.

ხასისი - გაუმაძღარი, ხარბი.რაიბე ხასისი ხარ, არ გეყოფა?

ხასტა - ავადმყოფი. ხასტას რაიონში მინ წაყონია? ხასტაჲ (როსტ., იმნ.). ხესტე (აზ.).

ხასტალული - ავადმყოფობა. ფინ ხასტალული შაჰყრია.

ხაშალი - დიდმუცელა. ხაშალი ცხორი არ მაიყონო.

ხასონები - სოფ. ალიაბადის ერთ-ერთი უბანი.

ხასხასი//ხასხასოვს - ფორთხვა, ძლივს-ძლივობით გადაადგილდება, ვაი-ვაგლახით ცხოვრება. თავიბეი ზლივ-ზლივ ხასხასოვს, ჩონც ერჟურა ვხასხასოვთ. ხასხასოვაჲ, ხასხას, ხასხასტარევაჲ (ღამბ., როსტ.), ხასხასი (მენთ.).

ხაშკალამი - შხამი, შხამად შერგება.

ჩონ მინაცემ პური მაგიბეი ხაშკალამი იქნოს. ხაშკალამ (ღამბ.); შან. რეც.

ხაში - დამჟავებული პურის ცომი. ხაში მამიღია, პურ ვაკრავ.

ხაჭაკალი - ორთითა ხის იარაღი. იყენებენ ეკლის, თივის ასაღებად. ხაჭაკალი მამიღი ღობეი შააკრელა. ხაჭაკალ, ხაჭეკალ, ხაჭაკელა (ღამბ., როსტ.). საეკლე ბარჯი (ჯან.), ხაჭაკალი (მენთ); ხეჭაკალი, ბარჯი-კაპიანი ჯოხი, მანა სათივეზე ხოჭი (ხაბა); ხეჭაკალი -ბარჯი სათივეზე (ჩუბ.).

ხაჩი - ჯვარი. ხაჩზე რომ დაიფიცო არ დაგიჟერევ. ხაჩ (ღამბ., როსტ.); ხაჩ-ჟორ (ჯანგ.).

ხაჩფარაზი - ქრისტიანი.მაგა ხაჩფარაზი უთხოვნია.

ხაჭიპურ - მდინარე, ჩაედინება ყარაჩაიში.

ხახი - ხახვი.ხახი იყიდე ბაზრით.ხახ (ღამბ.)., ჯან., მაყ.

ხახარა - პატარა თარო კედელში. ერ ხახარა აქონ კედელში. ხახარა (ღამბ., როსტ.); ხარო, სარკმელი (ჯან.).

ხეირა - თიხის ჭურჭელი.ხეირაში ზეს ვადედევთ.ხაჲრაჲ, ხეჲრაჲ (ღამბ.); ხაჲრაჲ (როსტ.), ხეირაჲ- ქელახ (ჯანგ.).

ხეირი - სარგებლობა.ხეიროვს, უხეირნია.მაგით ხეირი არ მაქონ.

ხეირიხახ საქმე -სასიამოვნო, მომგებიანი საქმე.ხეირიხახ საქმე დამიწყოვ.

ხიალში წასლა - ფიქრი, ფიქრში წასვლა.ხიალში წაუდა, შენ ხიალი შორს არი,ხიალში წაუდა. ხიალ (აზ. ხეალ) (ღამბ., იმნ).

ხიანათი - მოტყუება, ღალატი.ხიანათოვს, ხიანათობას ნუ ჩიდი, წოორა გაყოფე. ხიანათ (იმნ.).

ხიბალი -შხამი, საწამლავი. ხიბალი ჩოუყარა, ზაღ ხიბალი დოუყარა. ხიბალ (ღამბ., როსტ., მენთ.). ეშმაკი და კუდიანი (ჭყ.)

ხივა//ხივა-ხივა ქნაჲ - პატარა ნაკუწი, ერ პატრა ხივა არ მაქონ, პერანგი ხივა-ხივა ქნა.ხივაჲ (ღამბ.).

ხიდმათი - სამსახური. ხიდმათ ექცევა, წაი ხიდმათი უყავე. ხიდმათ (აზ.).

ხინკალი - ცომისგან დამზადებული საჭმელი. ხინკალი გამიქით, მოუდი.ხინკალ - ცომის ფურცლოვანი შეჭამანდი (როსტ.).

ხიშტაკი არ მაქო - რაიმე ჩასაცმელი არ გამაჩნია.ერ ხიშტაკი არ მაქონ. ხიშტაკ ტანსაცმლის სახელოს ძირში ჩასაყენებელი ნაჭერი. (ღამბ.). ხიშტაკ-სახელოს იღლიასთან, შარვლის უბეში დასადები პატარა, მოკლე ოთხკუთხედი ნაჭერი (როსტ.). იხ. საბა., ჩუბ., მენთ. ხიშტაკი.

ხიწიწი - დუმის მოხრაკული ნაჭრები. დუმა გომოდნობასუკან ხიწიწი ჰჩება. ხიწიჲ, ხიწიწ(აჲ) - როსტ., ღამბ.; ხიწიწ (შან. რეც.), ხიწიწი (საბა, კირ., მენთ., ხუბ., ლეონ.) ხოჭიჭვი (ჩუბ.),

ხაწიწი - ქეგლი (ლეჩხ.). ძოწ.

ხირხიროობა - ხარხარი. ხირხიროვს, მაგათა ერ დიდ ხირხიროობა იყო.ხირხიროვაჲ (ღამბ.).

ხიხა - ცუდი, რაც პირში ჩადება არ შეიძლება. ხიხაარი არ ჰჭამო. ხიხაჲ, ხიხიჲ (ღამბ.).

ხიჰწორი - ხის კენწერო. ხიჰწორზე გეველე.

ხლართი-ხლართი - კლაკვნით სამუშაოს შესრულება.რა ხლართი-ხლართი მუშიოვ. ხლართი-ხლართი (როსტ.).

ხლუკი- ხვლიკი.ორ ხლუკი მოკლა. ხლუკ (ღამბ.)

ხოვი - ხვავი, მარცვლეულის გროვა. ერ ხოვ თხილი აქონ. ხოვ (ღამბ., როსტ.); ჳკან., გიგ., თოფ., ქავთ. (მოხ. ქართლ.), კაიშ., ქავკ.

ხოკერი - წნელისგან დაწნული კალათი წინდის ძაფისა და ფითილების ჩასაწყობად. ხოკერი მამიღი, ფაროს ვასტავ. ხოკერ - ხის ჭურჭელი (ღამბ.). ხუკერ (ჳკან.), ხოკი, ხოკერ (ჩუბ.), ხოკერი (საბა, შან., ვაჟა I, მენთ., კირ., უთურგ., ჭინჭ., ხევს.)

ხონი - ქორწილში სასიძოსთვის ლანგრით მირთმეული ძღვენი. ხონი გოვქითა,ხონი გაქითება იცოდნენ ადრე. ხონ (ღამბ., როსტ.); თაბახი, მთლიანი ხისგან მრგვლად გამოთლილი გობი. მასში ცომსა ზელენ ან ფქვილს ცრიან. აქედან ხონჩა (მენთ.); ხონი,- დიდგობი - გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.); ხონი, ხონჩა - გრძელი და დიდი ტაბაკი, სეფილა (ჩუბ.).

ხონჟარი - შარვალში გასაყრელი ზონარი. ხონჟარი მამიღი შააყრელა. ხონჟარ (ღამბ., როსტ.); ხონჳარი (ქავკ.).

ხონჩა - სასმელ-საჭმელის მოსატანი ხის ჭურჭელი. ხონჩა გოუშალა, ხონჩა დამიდო წინ. ხონჩაჲ - მოგრძო ხის ფიცარი (ღამბ.); ხონჩაჲ მოლაგევაჲ - საჭმლის მოტანა (როსტ.); მენთ., საბა. ჩუბ.

ხორაგი - საჭმელი, სანოვაგე.ხორაგ აქითევს,ხორაგი გაქითე, დამიზახე. ხორაგ (აზ.ხორაქ) - (ღამბ., როსტ., გიგ., თოფ., ქავთ. (მთიულ.).

ხორთქლა - ხვართქლა.ხორთქლა აჰხევია თხილს.ხორთქლა, ხორთქლა ჩიჩაქ (ღამბ.). ხვართქლა (საბა).

ხორკალი - ნუჟრი, გამონაყარი კანზე, ხელზე, ხილზე.ხორკლიან გუგრა,ხორკლ (ღამბ., როსტ.). იხ. საბა., ჩუბ.

ხორტაგი//ხორტამა -საფლავიდან ამდგარი, რაღაც ცხოვლად ქცეული. გადატ. ღრმად მოხუცებული ადამიანი, რომელიც დიდხანს არ კვდება.ხორტაგი დოუნახავყე სამარიებზე, მაგ ხორტაგ რა მოჰკლავს.ხორტაგ (აზ.) (ღამბ.).

ხოშბახტი//ხოშბახტიანი - ბედნიერი, იღბლიანი.ხოშბახტიანი იქნოს თქენ ბიჭი.

ხოშბეშ ქნა -მისალმების გაცვლა.ერთმეთ ხოშბეს ქნა ვერ მუვასწარეთ. ხოშბეშ მოქცევაჲ (ჳკანგ.).

ხოში - საამური, სასიამოვნო.ხოშიანა, კაი ხოშიანა ვიქეიფეთ.

ხოშიება - ტრფიალება, არშიყობა.ხოშიოვს, რას ხოშიოვს ჰეიგი. ხოშიევაჲ (ღამბ.).

ხრწი შეერჭო - ხიწვის შერჭობა.თითში ნაგახტან ხრწი შეერჭო. ხორწ (ღამბ., როსტ.); იხ.საბა, ჩუბ., მენთ., ხიწვი.

ხრწიან ლებუა - ფხიანი ლობიო.ხრწიან ლებუა არ გააქითო.ხრწიან ფაყლაჲ (როსტ.).

ხრალი - თუთის ხის რტო.ხრალები

დოუყარე ჭიას.ხრალ (ღამბ., როსტ.); ჳან. ეს არს რაც ხის ქერქი დაიხევის და სფირიდად, ავრიტად, ნეჭად და მისთანად მოიქსოვების (საბა); ლაფანი, თელათა, ჟოლა ცაცხვთა და მისთანათა ავრიტად დაგრეხილი, რომელთაგან მოიქსოვება სფრიდი (ჩუბ.); ხი ტოტებიდან ამოზრობილი ლაფნის ბოჭკოები.ხმარობენ ასახვევად, ჭილობებისა და კალათების დასაწნავად და სხვა (ქეგლი), მხრალი-ხრალი, ნორჩი ხის (თუთის, კაკლის ხის, ლაფნის, აკაციის და მისთ.) ქერქი, თოკად იწვნება (მენთ.); ხარალი-მხრალი (მარტ., იმნ.). ხარალები (მრ.) ოქროსკბილი, სამინდის ძირზე გამოსული მიწისზედა ფესვები, რომლებიც თითქმის მიწას დასწვდება. გიგ., თოფ., ქავთ. (ლეჩხ.), ქეგლი; კირ.

ხრამები - ადგილის სახელი სოფ. მოსულში.

ხრასტი - ამონახველი. ახრასტევსხრასტი გადააჟუტე ყბით ხრასტ (ღამბ.).

ხრუნჭთმა//ხრუნჭთმიანი - თმახუჭუჭა.ხრუნჭთმიან კაცი იყო.ხრუშტ - ხვეული, ხუჭუჭი (თმა) - ღამბ; ხრუშტ, ხრუშტთმიაჲ (როსტ.).

ხუალ//ხუვალ - ხვალ.ხუალ თქენსა მაასულივარ.ხუალ, ხუვალ (ღამბ.).

ხუალზეი - ზეგ.ხუალზეი შაჰარში ვაპირევ წასლას.ხუალზეი, ხუალზეჲ (ღამბ., როსტ.); ხუალზეჲთ (ჳან.), ხუალზეით (გიგ., თოფ., ქავთ (ფშ).

ხუვილი - მთის მდინარის, ქარის და მისთ. ხმაური.ხუვილი ხმა გავგით წეველეთ.ხუვილ, ხუილ (ღამბ., როსტ., ჭინჭ., ვაჟა).

ხუთქიბეი ზინავ - აბრეშუმის ჭიის მეოთხე ძილი. ხუთქიბეი ზინავ.ხუთქიბეი ზილ (როსტ.).

ხუთქიბეი ომოსულა - აბრეშუმის ჭიის მეოთხედ კანის ცვლა. ამის მერე ის უკვე მზადაა პარკის მოსაქსოვად. ხუთქიბეი ომოსულა, უჟე დააცახელია. ხუთქიბე ომოსლაჲ (როსტ.).

ხულა - წვრილყურება ცხვრის ჳიში. ხულა ცხორი არ იყიდო.

ხუშტრუკი - ხუშტური, ხუსტური. მაგი ხუშტრუკები თავი არ მაქო. ხუშუკ, ხუტუკ (ღამბ.). ხუტუკევ (როსტ.).

ხუხუნი - ცხენის ხვიხინი. ხუხუნოვს, ცხენი ხუხუნი ჯმაზე წეველე. ხუხუნ,

გახუხუნევაჲ (ღამბ., როსტ.).

ხურთხურუში - წვრილმანი. წაი ბაზრით ხურთხურუში იყიდე. ხურთხურუშ იხ. წრულმრალ. პატარები (როსტ.).

ხურჟინი - ხურჳინი.ხურჟინი აავსო ყიზილით.ხურჟინ (ღამბ.).

ხურჟინ გაქითება - ვაჟის მხრიდან გოგოს ოჯახში მისატანი საჩუქარი, ხურჟინში ჩაწყობილი. ხურჟინ გაქითება არ მინდა. ხურჟინ გაქითევაჲ (როსტ.).

ხუსუსი - პირადი.ხუსუსი საქმეები როგო არი.

ჳ

ჳამფ - გატეხვისას გამოცემული ხმა. ჳამფ იქნა, მიწაზე დევეცი.

ჳაფი - ადვილად მტეხი. ლოლი ხე ჳაფია, წინ არ წახიდე. ჳაფ - ხმელი, ადვილად მტვრევადი (როსტ.); ჳაფ (ღამბ.). უთურგ.

ჳაფუნი - მიჳახუნებისას ან რაიმეს გატეხვისას გამოცემული ხმა. ჳაფუნი ჳმაზე ზალები აყეფდნენ. ჳაფუნ (ღამბ., როსტ.).

ჳაფაფ//ჳაფუნოვს - ძლიერი ჩქეფა რისამე. ქაფქაფი. მაგი სისხლი ჳაფუნოვს.ჳაფაფ, ჳაფუნოვა (ღამბ., როსტ.)., ჳან., საბა, ხაფ-ხაფი (ჩუბ.).

ჳაჩ ქნა - გატეხვის დროს გამოცემული ხმა, გატეხა (ბავშვის ენაზე). ჳაჩი იქნება, ნუ აჰქონ. ჳაჩ, ჳაჩ ქნაჲ (ღამბ.)-როსტ.

ჳაჩჳაჩ - ძლიერი დუღილის დროს გამოცემული ხმა. ჳაჩჳაჩოვს ჰეგინ ქენე, ქობი ჳაჩჳაჩოვს. ჳაჩაჩოვაჲ, ხაჩხაჩოვაჲ (ღამბ.).

ჳევსური ხარ? - გადატ.უსუფთაო, ბინძური ადამიანი. ჳევსური ხარ?

ჳეთოვ-ჳეთოვ//შიშოვ-შიშოვ - ნელ-ნელა, გაუბედავად მისვლა. რა ჳეთოვ-ჳეთოვ ეტარები, რაიბე გეშნიან. ჳეთოვ-ჳეთოვ, ყეთოვ-ყეთოვ (ღამბ., როსტ.).

ჳელი - ხელი.ჳელი არ ჩამაართო, გაიგია! ჳელ (ღამბ., როსტ.).

ჳელ გამართა - დახმარება, ხელის გამართვა. ჩონ ჳელ გამაართლა ბორშლუ ვართ. ჳელ გამართაჲ (ღამბ.).

ჳელნაკლები// ჳელმოკლე- ხელმოკლე, ღარიბი. ჳელ ნაკლებია, რანდა იქნოს. ჳელნაკლევ (ღამბ.).

ჳელევლი -ხელეული, ერთ ხელში დასაჭერი თავთავი. ერ ჳელევლ თავთავი ზლივ მაიღა. ჳელევლი, ჳელეულ (ღამბ.); ჳან. ჳელეულ- გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.); მჭელეული - ჳელევლი ყანისა (საბა; ხელეული (ჩუბ.);ჳელეური (მენთ., გიგ., თოფ., ქავთ. - მოხ.); ჳელეურა (კაიშ.); ჳელაური - გიგ., თოფ., ქავთ. (გუდამაყ.); ჳელაურაჲ (ქაჯ.); ხელაური (ძოწ.).

ჳელებ ომოშლა - აკვანში ჩაკრული ბავშვისთვის ხელების ამოშლა, გათავი-

სუფლება. ყმაწილიბეი ჯელებ ომოშლა არ დაიმირწყო.

ჯელდაჯელ - მაშინვე, საჩქაროდ. ჯელდაჯელ გააქითა საქმე. ჯელდაჯელ - მაშინვე, საჩქაროდ (ი. აბ.).

ჯელ განებება - თავის განებება.მაგი ჯელ განებებასუკან ჩონ მივხედეთ. ჯელ განებება (ჯანგ.).

ჯელ მრუდი -ქურდი. ჯელმრუდ ინსანი შინ არ მაიყონო.

ჯელსაქმე - ყოველგვარი სამუშაო, რომელიც ხელიდან გამოსდის ადამიანს. ჯელსაქმე არ გაქონა ჩემბეი. ჯელსაქმე (ღამბ.).

ჯელურემი - ტვირთის გადასაზიდი პატარა ურიკა. ჯელურემი მამიღი, ნორხ წაალებლა. ჯელურემ (ღამბ., როსტ.).

ჯელქრ//ჩემ ჯელქრ - ხელთან ახლოს, ჩემ ხელში. ქათამი ჯელქრ არ მოდის, ჩემ ჯელქრ საქნია. ჯელქრ, ჩემ ჯელქრ (ღამბ.).

ჯელსატაცი - სასწრაფო, სავაზირო ადამიანი. ჯელსატაც ინსანი აღარ მაქონ.

ჯელცარიალი - ხელცარიელი. ჯელცარიალი როგო წავდე. ჯელცარიალ (ღამბ.).

ჯეჩილი - ნამტვრევები, ნატეხები. ცეცხ დაანთებლა ჯეჩილი მამიღი. ჯეჩილ (ღამბ., როსტ.).

ჯერჯალი//ჯერჯლები - ეზოს კარში ორ ბოძს შუა ჰორიზონტალურად გაყრილი ლატანები. ჯერჯლებ უყრის, ჯერჯლები ჩომოყარე ტაჭკა მოდის. ჯერჯალ - ხირხალ (ღამბ.). ჯერალ - ბოძებში გასაყარი თლილი სქელი ხე, რითაც სამ-ოთხ რიგად შემორაგავენ საქონლის საზაფხულო სადგომს. მას ჩახჩალიცჰქვია (როსტ.); ჯერჯალ (ჯანგ.); ჯრიჯალი (მენთ); ჯირჯალი არს სხვილის ძელით სამ-ოთხ რიგად სიგრძედ შემოვლებული (საბა); ხირხალი - ზღუდე ლატანებისა გარემოს ხნულთა ან კალოთა (ჩუბ.).

ჯეჩავს - ტეხავს. ჩონ სიმინდს ჯეჩავს. წინ მანატან პურს ჯეჩავს.

ჯინცვა - მჭიდროდ, შემჭიდროებულად ჯდომა. ჯინცავს, ჯინცი-ჯინცი, ჯინცი-ჯინცი ვერ დაუსხდებით.

ბაწრი ჯიფი მაქონ შაალებელი.ჯიფ (ღამბ., როსტ.); შან. რეც. საბა, მენთ. ხიფი (ჩუბ.), ჭინჭ. ხევს. გიგ., თოფ., ქავთ. (კახ. ქიზ.), კაიშ.

ჯლარჩ - ჯლურჩ, ჯლარჩუნ-ჯლარჩუნ - ტოტების, ჯოხების მტვრევის ხმა. ჯლარჩუნ-ჯლარჩუნ წაუდა. ჯლარჩ-ჯლურჩ, ჯლარჩუნ (ღამბ., როსტ.).

ჯმა -ხმა.დაზახნით ჯმა აღარ მაქონ. ჯმა (ღამბ.)

ჯმა გაწევა - ხმის მიწვდენა. ჯმას აწევს, ჯმა გაწევა ლაზიმია მოუდეს. ჯმა გაწევაღ (ჯანგ.).

ჯმა გაწყოტა - ხმის გაწყვეტა. ჯმას წყოტავს, ჯმაი გაწყოტასუკან ვერ იპოვნი? ჯმა გაწყოტაღ (ღამბ.).

ჯმა დაჭერა - ხმის ჩახლეჩა.ჯმაღ დაჰ-

ჭერია, გაციებულა ჯმა დაჰჭერია. ჯმაჲ დაჭერაჲ (ღამბ.).

ჯმა მიცემა - ხმის მიცემა. ჯმა მიცემა არ უნდა. ჯმა მიცემაჲ (ჯანგ.).

ჯმა ქნა - დაძახება. ჯმას ჩიდის,ჯმა ქნა, წეველეთ. ჯმაჲ ქნაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჯმა უყო - დაუძახა. ჯმა უყოს, ჯმა უყო გომოიო. ჯმა უყო, ჯმის ყოფა - გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.) ღამბ.

ჯმა-ჭკო - ხმაური, აურზაური. სახლით წაი, მაგი ჯმა-ჭკოი გაგება არ მინდა. ჯმა-ჭკოჲ (ღამბ.),ჯმა ჭკოჲ (როსტ.).

ჯმა-ჭკოი ქნა - აურზაურის ატეხვა. ჯმა-ჭკოი ქნას ვეღარ ვუზლევ. ჯმა-ჭკოჲ ქნაჲ (ღამბ.).

ჯმაი საქნელა წაუდა - დასაძახებლად წავიდა. ხათუნა ჯმაი საქნელა წაუდა. ჯმაჲ საქნელა (ღამბ.).

ჯმას ჩიდის - იძახის. რაიბე ჯმას ჩიდის? ჯმას ჩედის (ღამბ.).

ჯმელი - ხმელი, გამხდარი. ჯმელ პურ ვერ ჰჭამს. ჯმელ (ღამბ.).

ჯმელ ბალახი - გამხმარი თივა.ჯმელ ბალახი დოუყარე ცხენს. ჯმელ ბალახ (ღამბ.).

ჯმიანობა - ლაპარაკი, ხმის გამოცემა. ჯმიანოვს,ეზოში ყმაწილები ჯმიანობა კარგია. ჯმიანობა (ღამბ.).

ჯნრშა//ჯნრშვა//ჯნოშუა - ხვნეშა. ჯნრშავს, მაგი ჯნრშით გული წაიღა. ჯნრშაჲ, ჯნრშილ, ჯნრშოვაჲ, ჯნრშუაჲ (ღამბ.); ჯნრშოვაჲ, ჯნოშუაჲ - ხვნეშა (როსტ.). იხ. საბა.

ჯნოში-ჯნოში - ხვნეშით, ძლივძლივობით. ჯნოში-ჯნოში მოუდა. ჯნოშუ-ჯნოშუ (როსტ.).

ჯროტი - ხვრელი.ზაღ ჯროტი გოუქითებია.

ჰ

ჰააყინ - დანამდვილებით. ჰააყინ ვერ მოდის დაიგიანა.

ჰა - აჰა. ჰა აიღი წაი.ჰა (ღამბ., როსტ.).

ჰა - რა? ჰა ილაპარიკა? ჰა (ღამბ., როსტ.).

ჰაბა? - აბა? ჰაბა რა ქნილა, დამანახეთ. ჰაბა (ღამბ., როსტ.).

ჰაბე - იხ. ჰაბე

ჰაბუ - დედალი ცხენი. ჰაბუ ცხენი შაანახლა ჰადულია.

ჰაბულაანები -აბულაშვილების გაგვარეულო შტო სოფ. მოსულში.

ჰაბგა - აბგა. ჰაბგაში პური ჩადევა არ დაიმირწყო. ჰაგ(უ)ბაჲ, ჰაბგაჲ, ჰაბგაჲ (ღამბ., როსტ.); შან. რეც., ჰეგიბა, ჰეგბა -ორთვლიანი, ნივთების ჩასალაგებელი ჩანთა, რომელსაც მხარზე იკიდებენ, აბგა. ხურჯინი (ნიჟ.).

ჰადისა - შემთხვევა, მოვლენა, ამბავი. ერ ჰადისა ქნილა მაგათ სოფელში.

ჰადიქი - მოხარშული სიმინდის მარცვლები. ჰადიქი დოვდგამ ცეცხზე.

ჰადულ - ადვილი, იოლი. ჰადულ საქმეერი, შენ წაი. ჰადულ (ღამბ., როსტ.); ჯ,ან.

ჰადულობა//ჰადილოვა - სიადვილე.ჰადულობა ნუ ჰგონია მაგა ჰადულოვაჲ (ღამბ., როსტ.); ჯ,ან.

ჰავაი//ჰავაჰი - ტყუილად, ტყუილ-უბრალოდ. მე ჰავაი წეველე მაგათა. ჰავაჲ (აზ.) -ამაოდ (ღამბ., როსტ., ჯ,ანგ.); ჰავაჰი (გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ).

ჰავაი მოჯეჩა - ამინდის გარდატეხა. უჟე ჰავა მოჯეჩულა, მალე დათბეს უნდა. ჰავაჲ მოჯეჩა -წყლის ოდნავ შეთბობა (როსტ.).

ჰავალუ - გალაღებული. შენ დანათეს ლებუა ჰავალუ ქნილა.

ჰავასი - ხალისი, მონდომება.მე ჰავასი აღარ მაქონ საშიპრელლა. ჰავას (აზ. ჰევეს) - ღამბ.

ჰავასქარი - მოყვარული, მსურველი. ჰეგი მუსიკი ჰავასქარია.

ჰავაშ//ჰავაშ-ჰავაშ - ნელა, ნელ-ნელა. ჰეგინ ნუ მიჰდი, ჰავაში წაი, ჰავაშ-ჰავაშ ჩონც მუვალთ. ჲევაშ, ჲევაშ-ჲევაშ, ჰევაშ-ჰევაშ (ღამბ.).

ჰავაშ ქენე - შეანელე. ცოტა ჰავაშ ქენე.

ჰაზირი//ჰაზირ ქნა - მზად, ბარემ მომზადება. ჰაზირია, მე ჰაზირი არ ვარ ჟერ, ჰაზირ ქნაში დამიზახე,ჰაზირ მიჰდიხარ, ჩემ ბიჭიც წაიყონე. ჰაზირ (აზ. ჰაზირ), ჰაზირ ქნა - ღამბ., როსტ; გამზადებული (იმნ.), ხაზირი, მზა გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ., აჭარ.); ხაზირი-მზადება, იქვე (იმერხ.); ჰაზირ, აზირ ძიძ., კეცხ., ხუბ. (ქართლ.).

ჰაზირდა - სახეზე, ამჟამად მზად. ჰაზირდა ათ მეშუკი მაქონ.

ჰაზირლუღი//ჰაზირლუღ გაჰწევაჲ - თადარიგი, სამზადისის გაწევა.ჰაზირლუღ ჰწევს, ჟერ ქორწილი ჰაზირლუღი არ გამიჰწევია. ჰაზირლუღი (აზ. ჰაზირლიგ) - ღამბ., როსტ.

ჰაზუღი - საცოდავი. დაინახია, ჰაზუღი როგო ჩომოხრილა.

ჰაია-ნამუსი - სირცხვილ-ნამუსი.მაგა ჰაია-ნამუსი აღარ აქონ.

ჰათიათი - თადარიგი. ჰათიათ დაჭერაჲ, ჰათიათი დოუჭერია.

ჰათარ იქნა//ჰათარ ქნილა - როგორ, რანაირად მოხდა. მითხა, ჰათარ იქნა? ჰათაარ, რათაარ (ღამბ., როსტ.).

ჰათათ- ძალის გაგდება.ზაღ ჰათათ უყავე.

ჰაისჰა - რა? ჰაისა საქმე? ჰაი (როსტ.).

ჰაიასუზი - ურცხვი, უტიფარი, უდიერი, თავხედი. ჰაიასუზია, ერ ჰაიასუზ რაიმეერი. ჰეიასუზ (აზ.).

ჰაიოხი - მშვილდ-ისარი. ერ ჰაიოხი გამიქითა ჩონ ბიზამ. ჲაჲუხ (ღამბ.).

ჰაიფ - აფსუს, დასანანი. ჰაიფია,ჰაიფ რომ ვერ მეველე ქორწილში. ჰაჲფ (აზ.) -ღამბ.

ჰაიასუზობა - უსირცხვილობა, უნამუსობა. ჰაიასუზობასთან არა არ მაქონ.

ჰაიფი არ ხარა შენ? - ცოდო არა ხარ? ჰაიფი არ ხარა შენ? მაგი ჯელში ჰაჲფ არ ხარა შენ (ჯანგ.).

ჰაიფ შენ ნაჭამ პური - ფიგ. გამოთქმა, დანანება. ჰაიფ შენ ნაჭამ პური, ჰარამი იქნოს.

ჰაი-ჰუი - ჟივილ-ხივილი. ჰაი-ჰუი ჩომოგდება რაშ გინდა?

ჰაკიდა - აკი, ხომ, მაშ. ჰაკიდა კაი იყო, რა იქნა რა მოუდა? ჰაკიდა (როსტ.).

ჰალა - ჯერ. ჰალა ვერ მოუდი, მემრე მუალ. ჰალა (აზ ჰელე) -ღამბ., ჰალა (იმნ.).

ჰალადაც - ჯერაც. ჰალადაც ბორჟი მაქონ.

ჰალალ გული აქონ - ალალი გული აქვს, გულმართალია, უეშმაკოა, კეთილია. ჩონ კაც ჰალალ გული აქონ.

ჰალალი იქნოს - ლუკმის ყელზე დადგომისას ეუბნებიან. ჰალალი იქნოს.

ჰალალული მიეცე - აპატიე, შეუნდე. რაც იქნა, იქნა, ჰალალული მიეცე.

ჰალანჩი - მატყუარა. ჰალანჩი ნუ ხარ. იალანჩი (აზ.).

ჰალაჟინები - ბალარჯიშვილების საგვარეულო შტო სოფ. მოსულში.

ჰალაქი - ჯერ-ჯერობით. ჰალაქი ჟერ ეისი წაიღი, მემრე სხოს მააცემივარ. ჰალაქი (აზ. ჰელექი) -ღამბ; ახლა რომ, თურომ (ჩიქობ.); გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ჰალთალი - მლიქვნელი, ქლესა. ჰალთალღოვს, ჰეგი რა ჰალთალია მე ვიცი.

ჰალი -ძალა, მდგომარეობა, ვითარება, გარემოება. ჰალაქი ჰალი მაქონ მუხლებში, მემრე ჟაფა საქნია. ჰალ (აზ.) – დრო, მომენტი ყოფა, მდგომარეობა, ვითარება (ღამბ.).

ჰალყა - რგოლი, ყულფი. კანაფ ჰალყა გოუქითა, თავი გაყოფა შიგ. ჰალყაჲ -კილო (როსტ.). ალყა - აბრეშუმის ძაფი, სალტე, რგოლი ან კრკალი (ჩუბ.), ალყები -დოლის რკინის სალტეები შემოსაკერებლდ (მენთ.).

ჰალჰალაჲ - ავკარგის უცოდინარი, გაუგებარი. მაგა ჰალჰალა არ მეკითხება. ჰალჰალაჲ (როსტ.).

ჰამ//ჰემ - თან, აგრეთვე. ჰამ უკრავს, ჰამ შიპრობს.ჰამ (როსტ.)

ჰამამ - აბანო. ჰამამი არ მუშიოვს. ჰამამ (აზ.) როსტ., ღამბ. გიგ., თოფ., ქავთ. (ჯავახ.).

ჰამამ-ჩაი - მდინარე, ჩაედინება ქალალ ჩაიში.

ჰამ ქნა - ბავშვის ენაზე ძაღლის კბენა. ჰამ ჩიდის, ზირზე არ წახიდე, თურემ ჰამ საქნია. ჰამ ქნაჲ (როსტ.).

ჰამანქი - სწორედ იგივე. ჰამანქი ადგილზე სალედნივარ შენთუნ. ჰამანქი (აზ.) (ღამბ.).

ჰამანი//ჰამანია//ჰამანი შეგეყაროს -

დაავადება. წყევლა. გადატ. შემტევი ადამიანი.ჰამანი მოხტეს, ჰეგი დიახ ჰამანია, შენავ ჰამანი შეგაყაროს. ჰამან (აზ.) - სწორედ ის (ღამბ.),ჲამან - ციმბირის წყლული (ღამბ.); ემენი -ესა და ეს, მავანი (გიგ., თოფ., ქავთ. მესხ.).

ჰამაჟი - ფერდობი.ჰამაჟი შენთუნ შამინახავ.

ჰამალი//ჰამალიანი - საკერებელი.შარვალზე ჰამალი დაადო.

ჰამზანები - ჰამზაშვილების საგვარეულო შტო სოფ. ალიაბადში.

ჰამმეშა//ჰამმიშა - მუდამ, ყოველთვის. მე ჰამმეშა მაგა კაიობას ვექცევი, თუთან ვერ იგევს. ჰამმეშა, ჰამმიშა (აზ. ჰემიშა)- ღამბ., როსტ. ჰამმეშაბე (თ) - სამუდამოდ იმნ.

ჰამთონი//ჰამთონა - რამდენი. ჰამთონა მავლო?ჰამთონა, ჰამთონ (როსტ.).

ჰანა-ჰანა წავდა - დამწვარი, გაცეცხლებული. ჰანა-ჰანა წავდა ჩონგნი.

ჰანდი - ბრინჯის დასათესი ნაკვეთი. დილაზე მალე ჰანდი მააწყელა წავდა. ჰენდ - დათესილი დიდი ნაკვეთი (როსტ.).

ჰანაჟალი - საწვავი.მეშინზე ჰანაჟალი არ მაქონ.

ჰანზე//იანზე - განზე.ჰანზე რაიბე დგახარ, ჩონთან მოი. ჰანზ, ჲჰანზე, ჰანზე, (ღამბ.). ჲანზ (შან. რეც.).

ჰანლლიში - შეცდომა.ჰანლლიში არ იქნოს. იანლლიშ (აზ.).

ჰანლუ - ხანძარი.ჰანლუ ზლივ ჩააქრეს.

ჰაჟი - საპატიო ტიტული, მუსლიმანისა, რომელმაც მექა მოილოცა. ჰაჟი ქნილა ჰეგი.

ჰარ//ჰარ რამე - ყოველი. ჰარ რაიმეს თავი დრო აქო. ჰარ (აზ ჰერ) - ღამბ., იმნ. გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ჰარდღე - ყოველდღე. მე ჰარ დღე მივდი დედაი სანახლა.

ჰარაი - ძახილი, ყვირილი. ერ ჰარაი უქნია, ბითოვ ხალღი შოუყრია. ჰარაჲ. შორისდ. საგანგაშო ნეტავი (როსტ.), ჰარაჲ (აზ.)- არიქა! ნეტავი (ღამბ.); ჯან., ჰარა (გიგ., თოფ., ქავთ.). (ყიზ. მოზდ.), ჰარია (მენთ.,ჯანგ)

ჰარაი - ბასხუნი - აურზაურის ატეხვა. ერაგე ჰარაი- ბასხუნი ჩამააგდა, იქავრობა შაჰყარა. ჰარაჲ, ჰარაჲ ჩომოგდებაჲ (როსტ.).

ჰარაი ქნა - დაძახება საშველად. ჰარაჲ ქნაჲ მემეშელეთო.ჰარაი ქნა (ჯანგ.).

ჰარალუ - დაჭრილი.ჰარალუ სალდთი შაგხტო.

ჰარამი - არამი. ჰარამი იქნოს ჩემ მანაცემ პური. ჰარამი (აზ.) - ღამბ. არამი (შან. ვაჟა III). ჰარამიჲ -ვაზის ღეროებზე ამონაყარი ყლორტი (როსტ.).

ჰარამ გარევა - მოპარულის გასხვისება, გაცემა სამოწყალოდ. ჰარამ გარევა არ მინდა სადაყაში. ჰარამ გარევაჲ- ღალატი, ორგულობის გამოჩენა (ღამბ.).

ჰარაქათი - საქციელი, მოქმედება, ქმე-

დება, მოძრაობა. მაგი ჰარაქათ შაჰხე.

ჰარაიმე - ყველაფერი. ჰარაიმე თავი თოლით ნახოს, მემრე წაიყონე.

ჰარაყულუ - ბეჩავი, გაუგებარი. ცარიალ ჰარაყულუ ხარ.

ჰარაწი - ღვინის სასმისი, ორი ჭიქის ტევადობის. ჰარაწით ღუნეს ლევდით. ჰარაწი (ღამბ., როსტ.). არაწ, ჰარაწ (შან. რეც.); ერაწი- პატარა ქვაბი (შან . ხევს., ჭყ.).

ჰარბირი//ჰარბირს - ყოველი, თითოეული. ჰარბირის თავი ყისმათი აქონ. ჰარბირ (აზ. ჰარ ბირ) -ღამბ.

ჰარდღე//ჰარდღით - ყოველდღე, ყოველდღიურად. ჰარდღე ნაჩალი სანახლა მიდის. ჰარდღით, ჰარდღე ღამბ.

ჰარდუმი - დახმარება. მაგა ჰარდუმი რაიბე მიჰცეს?

ჰარჟა- მარჟა - იშვიათად.ჰარჟა-მარჟა დაგუანება არ იცის.

ჰარჟურა//ჰარჟურაითი - ყოველგვარი ჯურისა. ჰარჟურაითი ორ-სამ ცალი მამილი. ჰარჟურაჲ (აზ.). (ღამბ.).

ჰარჟურა ჩალიშმიშ ქნა - ყოველნაირად ეცადა. ჰარჟურა ჩალიშმიშ ქნა, ხეირი არ აქო.

ჰარრამა - ირგვლივ, გარშემო. ჰარრამა შომოუარა, მემრე წაუდა. ჰარრამა (აზ.)- ღამბ., როსტ.

ჰარრამა დანალა//ჰარრამ ნალავს - ირგვლივ, გარშემო მყოფნი ყველანი მოატყუა ჰარრამა დანალა მემრე წაუდა. ჰარრამა დანალაჲ - გარეთა ჩლიქების გარშემო ნალის დარტყმა (როსტ., ღამბ.).

ჰარრამა მოჯნა - წრიულად მოხვნა.ჰარრამა ჯნავს, ჰარრამა მოჯნა, მემრე წაუდა. ჰარრამა მოხნაჲ (როსტ., ღამბ.).

ჰარუმჩული - დაუმთავრებელი, დაუსრულებელი. სახლი ჟერ ჰარუმჩული მაქონ, არ მამირჩენია.

ჰერუმჩულ//ჰერიმჩულ//ჰერუმჩულ, ჲარუმჩულ (ღამბ.).

ჰარუმჟანი - ცოცხალ-მკვდარი, უსიცოცხლო. ჰარუმჟან ინსნი ცხოვრება რანდა იქნოს. იარუმჯან (აზ.).

ჰარქესა -თითოეული. ჰარქესა თავიბეი ჰკრეფავს თხილევ. ჰარაქესან (აზ. ჰერქეს) -ღამბ. ჰარქესან (როსტ.).

ჰასაკინები -ასაკიშვილების საგვარეულო შტო სოფ. ალიაბადში.

ჰასრათი ქნილა - დანატრება, დანატრებული. ჰასრათია, შაჰარში წაასულა ჰასრათი ქნილა.

ჰაფუშხანი - წებო. ჰაფუშხანი წოვსო კარდონ თაგი დაჭერლა. ჰეფიხშან (აზ.) - ღამბ.

ჰაქიმ//ჰექიმ - ექიმი.ჰექიმი ჟერ არ მოსულა.ჰაქიმ, ჰექიმ (აზ.). (ღამბ.).

ჰაქიმიათი - ხელისუფლება. ჰაქიმიათი მაგი ხელშია.

ჰაქქა//ჰაქქარი - დიდი, უშველებელი. ერ ჰაქქა რაიმერი, შემეშინდა. ჲექა,

ჲეჰკა, ჲაჰკა, ექქა (ღამბ.).

ჰალინთუ- ავდრიანი, წვიმიანი.ჰალინთუ იქნა კაი საქნია.

ჰაყიყათან - დანამდვილებით. ჰაყიყათან იცია მაასულია?

ჰაყისაბი - ანგარიშსწორება. ჰაყისაბ აჰწორევს, ჰაყისაბი გააწორა.

ჰაშაში - საცხოვრებელი.შენ ჰაშაში არ გაქონ.

ჰაშ//ჰეში - ასაკი. ჟერ ჰაში არ ათიებია. ეშ, ჰაშ, ეშ (ღამბ.).

ჰაშლუ - ასაკოვანი.ერ ჰაშლუ კაცი მოვდა თქენსა.

ჰაშა ქნა - დამალვა, უარყოფა. ჰაშას ჩიდის, სრუ რაიმე ჰაშა ქნა.სრუ რაიმე ჰაშა ქნა. ჰაშ ქნაჲ (ჰ)აში(თ) გ(ო) მოტანაჲ - სათრიმლე ნივთიერებაში ტყავის გამოყვანა, თრიმვლა (ღამბ.). ან სხვა წესით დამუშავება - გამოყვანა, გამოქნა.

ჰაშუმა - მიუხვედრი, გაუგებარი.ჰეგი ცარიალ ჰაშუმაარი.

ჰაშუში -მცირედი ნამცეცი.თოლში ჰაშუში ჩამივარდა.

ჰაჩა - ორტოტა, ორად გატოტილი ხე. ჰაჩა მაიღი.

ჰაჩალუ- ორტოტა, კაპიანი.ჰაჩალუ შიშა მამიღი.ჰაჩა (აზ.) -როსტ., ღამბ. ჰაჩაჲ (როსტ., ღამბ.).

ჰაჩა ყუირული- სარეველა მცენარეა. ხორბალში ჰაჩა ყუირულა გარევლა.ჰაჩაყუირულ (ღამბ.).

ჰაჩაჩა - ხის კავი.ადრე ჰაჩაჩაითი ჯნავდით მიწას. ჰაჩეჩაჲ, ჰაჩიჩაჲ (როსტ., ღამბ.); იმნ., ჯან.

ჰაჩუ - ბავშვის ენაზე ცხენი. ჰაჩუზე შაააჟდენივარ.

ჰახშილული - კაიობა. მაგიბეი ბევ ჰახშილული მიქნია.

ჰაჰარი - უნაგირი.ცხენზე ჰაჰარი დაადო.

ჰაჰყან//ჰაჰყინ -ნამდვილად. ჰაჰყან მაასულია, გითხრა“. ჰაჰყ(აზ. ჰაგგ)- გასამრჯელო ჰაყი - გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ. ფერეიდ.); დასამაკებელი ვადა; სინამდვილე (ღამბ.).

ჰაჰყი - გასამრჯელო. მაგიზგნი ჰაჰყი მაქონ აალებელი. ჰაჰყ (ჰაგგ). (ღამბ.). ჰაყი (გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ., ფერეიდ.).

ჰაჰქა - დიდი.ერ ჰაჰქა რამ დავნახე.

ჰაჰუდი - ებრაელი.შაჰარში ორ ჰაჰუდი შახტომია?

ჰება - ფიწალი. ჰება მამიღი ბალახი დააბრუნებლა. ება, აბა, ჰება, (როსტ., ღამბ.).

ჰებეი - იხ. რებეი

ჰეგა - ქლიბი. ჰეგა მამიღი, თოყ გამაწკეპლა. ჰეგა - ნ. ეგა (ღამბ.).

ჰე - შეძახილი ცხენის გასაგდებად. ჰე, მუდრაგო! ჰე (როსტ., ღამბ.). შდრ. ჩუბ. ჰე.

ჰეეგი - ეგ. ჰეეგი რას ჩიდის, არ აპირევსა წასლას. ჰეეგი - ნ. ეეგ (ღამბ.).

ჰედი//ჰედობა - უცხო, უცხოობა. ჰედოვს,ჰედ ინსანი დანახითავ იმალება, რაიბე ჰედოვ, კარგა დაუექე. ედე, ედ, ჰედ (ღამბ.).

ჰედიგარი - სახსოვარი, საჩუქარი. მამაი ჰედიგარი არ დაჰკარგო, კაისა. ედიგარ (ღამბ.); ედიგარ - საჩუქარი (ჩიქ.).

ჰედი გელინ იუმაზი - საქონლის ფაშვის ძნელად გასარეცხი ნაწილი. იედი გელინ იუმაზი გარეცხა არ მინდა. ედიგელინ (როსტ.).

ჰეემ//ჰემაც - თან, თანაც. ჰეემ იკითხე, ჰემ ითამაშე. ჰემ, ჰემაც, ჰამ, ჰამაც (როსტ., ღამბ.). გიგ., თოფ., ქავთ.(იმერხ. აჭარ)., ჰემ მენთ.; ჰამაც; (იმნ.).

ჰეემაგრე - აი მაგრე. ჰეემაგრე არ იქნება საქმე. ჰეემაგრ (როსტ.).

ჰეემაზე//ეემაზე - აი ამისთვის. ჰეემაზე არ მოუდა ჩონსა. ჰეემაზე, ეემაზე - ნ. აამაზე (ღამბ.).

ჰეემათ - აი ამათ, აი ამათი. ჰეემათ არ ეზახია ქორწილში? ეემათ, ჰეემათ (ღამბ.).

ჰეემამ//ეემამ - აი ამან.ჰეემამ საქმე არ წაავდინოს. ჰეემამ, ეემამ -ნ. აამამ (ღამბ.).

ჰეემანდ - აი მანდ. ჰეემანდ რაც გინდა იყოს მაიღი. ჰეემანდ -ნ. ეემანდ (ღამბ.).

ჰეემი -აი ამით.ჰეემი განაქითევ საქმე რანდა იქნოს. ჰეემი -ნ. ეემი (ღამბ.).

ჰეემიგნი//ჰეემიზგნი - აი ამისგან, აი ამაზე.შაჰხე, ჰეემიგნი კაცი იქნება? ჰეემიზგნი თეთრი არ ამიღია. ემიგნი, ემიზგნი, ჰემიგნი, ჰემიზგნი (ღამბ.).

ჰეემისი - აი ამისი. ჰეემისი რალა მოგიჭრო. ჰეემის - ნ. ეემის (ღამბ.).

ჰეეიგი//ჰეიმი - აი ეგ. ჰეეიგი რა მაიტანე, რაშ გინდა? ეეგ, ჰეეგ (ღამბ.).

ჰევა//ჰევა-ჰევა - მაწანწალა, წანწალ-წანწალ სიარული. ზროხას ჰევა ნუ უშოვ. ჰევა-ჰევა ტარება ნუ იცი. ევა, ჰევაჲ (ღამბ.).

ჰევანნული - მისაყოლებელი.ჰევანნული ალარ გოქონ. ჰევანნულ ნ. ევანნული (ღამბ.).

ჰევაში - იხ. ჰავაში.

ჰეზდალი - ბორცვის სახელია სოფ. ალიაბადში.

ჰეთალი - ჯოგი, ფარა.ერ ჰეთალი ცხორი ჰყავ. ეთალ, ათალ, ჰეთალ (ღამბ);

ჰეთიმი - ობოლი. ჰეთიმი მამიყონა შინ. ეთიმ, ჰეთიმ, (ღამბ.); ეთიმი - ძიძ. (იმერხ.).

ჰეჲ - შეძახილი, მიმართვა ცოლ-ქმარს შორის.ჰეჲ აქ მოიღა, ჰეი, გაიხედე გარეღა. ეჲ (როსტ.); ეჲ (შორიდებული) - ღამბ; ჯან.

ჰეზი - სპილენძი. ჰეზი ქობი მამპარეს. ჰეზ- ნ. ეეზ (ღამბ.)

ჰეზნა - სიძე.შენ ჰეზნა დავნახე ბაზარში. ეზნაჲ, ჰეზნაჲ (ღამბ.).

ჰეივანი - ცხოველი. ორ-სამ ჰეივანი დაკლა ქორწილში. ჰეღვან - ნ. ჰაღვან (ღამბ.).

ჰეილალი - იალალი, საძოვარი.ცხორ ჰეილალზე მიჰყონ. ღეღლალ, ჰეღლალ. ღეღლალ (ღამბ.).

ჰეიმან - აი მაგან. ჰეიმან მე რანდა მიყოს?

ჰეიმაითი - აი მანდედან.ჰეიმაითი არ წახიდო, მოუარე იგრე წაი. ემაჲთი, ეიმაითი, ეიმაჲთი, ჰემანთი, ჰეიმაჲთი (ღამბ.).

ჰელაბელა - ისე რა.ჰელაბელა რაიმე იყო.

ჰეირანი - აღფრთოვანება. ერ ბიჭი ერ ქალზე ჰეირანი ქნილა.

ჰელავი - ალი. ცეცხლი ჰელავი აყარზე გავდა. ჰელავ ნ. ღელავ (ღამბ.);ჲალავ (შან. რეც.); ჰალავ (ჳკან.).

ჰელბეთ//ჰელბეთ მუა//ჰელბეთ ქი - ალბათ, უთუოდ. ჰელბეთ მუა, ჩონ არ დოგაგდევს. ჰელბეთ (აზ.). (ღამბ., ნიჟ.).

ჰელვა - ელვა.ჰელვაში შინ იმალება. ჰელვაჲ (ღამბ., ჳკან.).

ჰელი - ცხოველისათვის გამზადებული თხელი ფაფა. ჰელი გოუქითე ზროხას ჰელ - ნ. ელ (ღამბ.).

ჰემ//ჰემც//ჰამ//ჰამაც - თან, თანაც, კიდეც. თავიბეი მოდის ჰემ ფიქროვს, ჰემაც ჟავროვს.ჰემ, ჰემც, ჰამ. ჰამაც (ღამბ.); ჰემ (ნიჟ. მენთ.), ჰამაც (იმნ., გიგ., თოფ., ქავთ.). (იმერხ. აჭარ.).

ჰემაგრე -ასე, ამნაირად. ჰემაგრე როგონდა წახიდო. ჰემაგ(რ), ჰემააგ (რ) - ნ. ემაგ (რ) (ღამბ.).

ჰემანდ -აი მანდ. ჰემანდ, რაც არი მამიტანე. ჰემან (დ) - ეემან(დ) - ღამბ.

ჰემგიბეი - აი მაგისთვის, ამის გამო. ჰემგიბეი არ მოუდი თქენსა. ჰემგიბე, ემგიბე (როსტ., ღამბ.).

ჰემაც - თანაც. ჰემაც ჩონ მუვალთ, ჰემაც საქმეს გავაქითევთ. ჰამაც (იმნ.).

ჰემგეთი - ასეთი, ამისთანა, ამგვარი. ჰემგეთი არც ქალი მინდა, არც ბიჭი. ემგე (როსტ.). ჰემგეთჲ, ჰემგეთაჲ - ნ. ემგე (ღამბ.).

ჰემენი//რემენი//რამენი - რომელი?რემენი მავყონო თქენსა? ჰემენ, რემენ, რამენ (ღამბ.).

ჰემთონ - ამდენი, იმდენი.ჰემთონ შითილი სა ჩავყარო? ჰეგთონ - ნ. ამთონ (ღამბ.).

ჰემი - საკვები. ჰემი გამთიებია ჭუჭულიბეი.

ჰემმეტი - ამის მეტი. ჰემმეტ ზროხა აღარ მაქონ. ჰემმეტ - ნ. ემმეტ (ღამბ.).

ჰემიში - ხილი.ჭმასუკან ჰემიში მაიღეს.

ჰენგა - მაყარი, ქალთა მაყრიონი.ჩონ ჰენგა წეველეთ. ჰენგაჲ, ღენგაჲ (აზ.) - ღამბ., როსტ.; ჰენგა (ჳკან.).

ჰენგობან წასულა - ქორწილში ქალის

მოსაყვანად წასვლა. მე ჰენგობან წასულაში მაასულივარ. ჰენგოვან - მაყრად (როსტ.).

ჰენი//ენი - ესე იგი, ანუ. ჰენი შენ არ ყოფილხარ, მა მინ იყო? ჰენი, ჲენი (აზ.)-ღამბ.; ანი, - გიგ., თოფ., ქავთ. (ფერეიდ.).

ჰენიჰეთმა - მოზარდი, შეღერებული. ჰენიჰეთმა გამრავლებულა. ჰენიჰეთმა (აზ.).

ჰენჩი - ვაჟის ხელის მომკიდე.ერ ჰენჩი მე საქნივარ. ჲანჩიჲ (ღამბ.).

ჰერა//ჰერალუ - იარა, ჭრილობა,

ჭრილობიანი. ჰერა შააკრელა ბალინცაში წაუდა. ჲერა, ჲარა, ჰერა, (ღამბ.). ჰერალუჲ, - ნ. ჲერალუ.

ჰერაბ//ერაბ - ნეტავი, ნეტავ, ნუთუ. ჰერაბ ტაი რებე არ მოუდა ჩონსა? ჰერაბ, ჲერაბ (ღამბ.), ნეტავ, ნუთუ, მართლა თუ, განა, მართლა გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.).

ჰერამაზი - უვარგისი. ჰერამაზ შუული გომოდგა.

ჰერე - იარე, წადი.შენ ჰერე, მეც მაასულივარ. ერ, ჰერ! (ღამბ.)., ჰერ (ჯან.).

ჰერეთი - საქართველოს ერთ-ერთი უძველესი კუთხე.

ჰერიში - სისწრაფე. შენ ცხენ ჰერიში ჰეჩბეთ არ აქონ. ჲერიშ, ჰერიშ (ღამბ.).

ჰერხიარი - მიწური კიტრი. ჰერხიარი არ დამითესია. ჰერხიარ - ნ. ჲერხიარ (ღამბ.).

ჰესაბ ქნაჲ - ანგარიში. ჰესაბ ქნა კარგა იცის.

ჰესი შანახაჲ - გლოვის წესების დაცვა. მაგამ ჰესი არ შაინახა. ჲესი შანახაჲ (ღამბ.).

ჰესირი ჩავარდნაჲ - ტყვედ ჩავარდნა. ნემცევთან ჰესირი ჩავარდნილა.

ჰეფინჯი - ნაბდის წამოსასხამი.ჰეფინჯ ჩობნები იცომენ. ჲეფინჯ, ჰეფინჯ (ღამბ.).

ჰეშიკი - ყუთი.ვაშლები ჰეშიკევში ჩაწყოვე. ჲეშიკი, ჰეშიკ (ღამბ.); ჲეშიკ (გიგ., თოფ., ქავთ. (მესხ).

ჰეჩ//ჰეჩბეთ - უარყოფით ნაწილაკთან ერთად აღნიშნავს სულ(არ), სრულად(არ), სავსებით(არ). ჰეჩ არ ყოფილა თქენსა, ჰეჩბეთ არ წასულა მაგათა. ჰეჩ (აზ.), ჰეჩბეთ (ღამბ.); ჰეჩ, ჰეჩბეთ (იმნ.).

ჰეჩ მინამე არ მაქო - არავინ მყავს. ჰეჩ მინამე არ მაქონ. ჰეჩ მინამ (ღამბ.); იმნ.

ჰეჩ ჰათაარ - ვერანაირად, არანაირად. ჰეჩჰათაარ ვერ მუალ. ჰეჩჰათაარ (ჯანგ.), ჰეჩჰათაარ (ღამბ.).

ჰეა - დარცხვენა. ჰეჩბეთ ჰეა აღარ აქო პირზე.

ჰიგემ//იგემ//ჰიგემ - აგე იმ.ჰიგემ კაცთან წახოლ, ისი წააყონია. ჰიგემ. იგემ, ჰიგემ (ღამბ.).

ჰიგემამ - აი მაგან. ჰიგემამ არ მამცა ყა-

რფუზი. ჰიგემამ (ღამბ.).

ჰიგემგი - მაგისი. ჰიგემგი მანატან იავანული არ მინდა. ჰიგემგი (ღამბ.).

ჰიგემაგრე - ეგრე, აგე ისე. ჰიგემაგრე ქენე, შენც სათავისოს აიღევ. ჰიგემაგრ (ღამბ.).

ჰიზანგუ - უზანგი. ჰიზანგუში ფეყი გოუყარა, ცხენზე შაჟდა. ჰიზანგუ, გიზანგუ (ღამბ.).

ჰიმი ქნა//ჰიმი უყო - თვალი ჩაუკრა. ჰიმ ჩიდის, ჰიმი უყო თავისყენ წაიყონა. ჰიმ ქნაჲ, ჰიმ უყო (ღამბ.).

ჰინდავარი - ინდოური. ჰიდავარი ვიყიდე ბაზრით ახალ წლიბეი. (ჰ)ინდავარ, (ჰ)ინდაჲ, ჰინდავრ (ღამბ., როსტ.).

ჰირსი - რისხვა, მრისხანება, ბრაზი. ჰირსლამიშ იქნა.

ჰისაბი -ანგარიში. ჰისაბი არ იცის.ჰისაბ (ღამბ.); (ჩიქობ., გიგ., თოფ., ქავთ. (აჭარ).

ჰისაბში არ ჩაგდება - არაფრად ჩათვლა, არაფრად ჩააგდო. ჩონ ჰისაბში არ ჩოგაგდო, არ დოგიზახა. ჰისაბზე არ აიღა (ღამბ.); ჯანგ.

ჰისს ჩიდია - გრძნობა (რისამე). სიცივეს ჰისს ჩიდია.

ჰიქთონ -იმდენი. ჰიქთონ თხილი სანდა გაყიდოს. ჰიქთონ - ნ. იმთონ, იმთონ, ჰიქთონ, იმიქთონ, იმქთონ (ღამბ.).

ჰიღნალი - გროვა (ხალხის). რაშ უნდა ჰიქთონ ჰიღნალი შოუყრია. ჰიღნალ (აზ.). (რამბ., როსტ.).

ჰიღნალი შაყრა - ხალხის მოგროვება.ერ ჰიღნალი შაჰყარა.

ჰიყლიმბა//ჰიყლინბა ქნა - ადვილად გასახსნელი მარყუჟი, ნასკვი. კანაფი ჰიყლიმბა ქენე. ჰილყიბ (აზ.), ჰილყბ დაკნზჲა, ჰილყიბ ქნაჲ (ღამბ., როსტ.).

ჰიშ -ხარის გასარეკი ხმა. ჯარევ ჰიშით მივჰყრით. ჰიშ! (ღამბ., ჯან.,)

ჰოვ//ჰოუ- დიაღ, ჰო.ჰოვ თქო, არ ვიცი მუა თუ არ. ჰოვ, ჰოუ (ღამბ.), ჯან., როსტ. ნ. ჩუბ -ჰო.

ჰოობა//ჰოობა მიცემა - თანხმობა.პირობის მიცემა დანიშვნამდე. ჰალაქი ჰოობა მივციაყე, მემრე დაჰნიშნავენ.ჰოობაჲ (ღამბ.); (უთურგ., გიგ., თოფ., ქავთ., (კახ.-ქიზ).

ჰოპპა//ჰოპპაქე - ხელში აყვანა. გადახტომის დროს წარმოთქმული შეძახილი. ჰაბა ჰოპპაქე შულო, ჟერ ჰოპპა თქი, მემრე გადახტი. ჰოპპა, ჰუპპა, ჰუფუფ, ჰოპპოპ (აზ.) (ღამბ., როსტ.).

ჰოჟათი//ჰოჟათობაჲ - ჯიუტობა, გაჯიბრება, უხეშობა. ჰოჟათოვს, ჰოჟათი რაშ მინდა, მოი ვილაპარიკოთ, ჰოჟათობა არა საჭირო, ვრჟათ, ვეჟათ, ოჟათ (აზ. ჰოჟათ), ვოჟათოვა (ღამბ.); უჯათობა (ქეგლი). იმნ.

ჰორლა - კარგად მოსიარულე ცხენი. შენ ცხენი ჰორლა ეტარება.

ჰორლუნი - დაღლილი. ჰორლუნი დაწო, დეეზინა.

ჰოსსა - შეძახილი ცეკვის დროს.ჰოსსა, კარგა შიპროვს. დასსე (როსტ.).

ჰოქმი - განაჩენი, მსჯავრი. ჰოქმი არ გომუტანია.

ჰუა - ხომ. შენ გითქომ ჰუა? ჰუა (როსტ.).

ჰოჰყა - ფოკუსი, ოინი. ჰოჰყას გომოჰქონს, რა ჰოჰყა მაიგონა, დაინახია.

ჰუდულავინები - უდულაშვილების საგვარეულო შტო სოფ. ალიაბადში.

ჰუმ - რომ, ხომ. წენი ჰუმ არ გინდა? ჰუმ (როსტ.).

ჰუმბარაგ ბაირამ ოლსუნ - ბედნიერი, დალოცვილი იყავ. ბაირამზე წასლაში ვამბოვთ - ბაირამ ბარაგ ოლსუნ - ისინი პასუხობენ: ჰუმბარაგ ბაირამ ოლსუნ ჰუმბარაქ -ნ. ნუმბარაგ (ღამბ.);ჰუმბარაგ შან. რეც.), მუბარაქა - დოვლათიანი, ბედნიერი, დალოცვილი გიგ., თოფ., ქავთ. (ინგილ.); მუბარექი - დალოცვილი, კურთხეული, წმინდანი, ნეტარხსენებული (ნიჟ.).

ჰუნარი - ვაჟკაცობა, გმირობა, შეძლება, მოხერხება. მაგა ჰეი ჰუნარი სად აქონ? ჰუნარ, ვინარ (აზ. ჰუნარ), ჰუნარევ დაყრაღ- ვაჟკაცობის, გმირობის ჩადენა (ღამბ.). იმნ. ჰუნარ, ჰუნარიან (როსტ.)

ჰუნი - მუმლი//ქინქლა.დაჭყლეტულ ყურზენს ჰუნი დაჰყრია. ჰუნუი , ჰუნიღ - ნ. ვინიღ. ვინი, ჰუნუღ, ვუნუღ (აზ. ჰუნუ) (ღამბ.). ვინიღ (როსტ.).

ჰუპპა - იხ. ჰოპპა.

ჰუჟუმი - იერიში, შეტაკება. ჰუჟუმ ჩიდის, დუშმანზე ჰუჟუმი ქნეს.

ჰუჟრა - სამლოცველო შენობა.სალოცავი ჰუჟრაშია.

ჰურა ქნა - დატაცება, ტაციაობა. ჰურას ჩიდის, ბოსტანი ჰურა ქნეს. ჰურაღ - ჰურაღ ქნა (როსტ.). ჰურაღ ქნა, ჰურაღ - იგივეა, რაც დათარეშევაღ (ღამბ.) სინ. თარაშ ქნა.

ჰურმათი//ურმათ ქნა - პატივი, ღირსება, დაფასება, პატივისცემა. მაგარ ჰურმათი არ გუყეს, ჰურმათ ქნა ლაზიძია. (ჰურმათ, ურვათ (აზ. ჰურმათ), ჰურმათ (ჰურმათ, ურვათ (აზ. ჰურმათ), ჰურმათ ქნაღ (ღამბ.). ურვათი - სასიძოს მიერ საცოლის სახლში მიტანილი ფული, საქონელი და სხვა (ქავჯ.) ჰურმათით ჩომოვარდნაღ ჰურმათსუზი - უპატივცემულობა. ჰგი უჟე ჰურმათით ჩომოუარდნულა, ჰურმათი (ურვათი) ჩომოვარდნა, (ღამბ.).

ჰუუტუტუ - საბავშვო სასტვენი, სალამურის მსგავსი. ამზადებენ ნორჩი კაკლის ან ლაფნის რტოსაგან. მამამ ჰუუტუტუ გამიქითა. ჰუუტუტუღ, ნ. ვიჰტიტიღ, (ღამბ.); - ჰუუტუტუღ, თიხისგან გაკეთებული სასტვენი, სათამაშო. ჩიტის მოყვანილობისაა, მას კუდის მხრიდან ჩაბერავენ (როსტ.).

ჰუქი//ფართლი ჰუქი - ტვირთი, საპალნე; კეცილი ქვეშაგებელი, ჯეჯიმი, და ჰუქიმისთ.ზიმე ჰუქი მაქონ, ვერ წავღევ, ფართალი ჰუქი არ დაჰშალო.ჰუქ (ვუქ (აზ. ღუქ) - (ღამბ.); ჰუქ - ქვეშ-

საგების შესწყობი ადგილი კედელში (როსტ.).

ჰუქუმათი - მთავრობა, ხელისუფლება. ჩონ ჰუქუმათი დაიშალა.

ჰუჩუნჩა - საქანელა. ყმაწვილ ჰუჩუნჩა ჩომოუმბი ხეზე გაქანდეს.

ჰუხი - იხვი. ჰუხი ჯორცი არ მიყუარს. ვუხ (ალიაბ.) -როსტ. იხ. ორდაგ. იხვი.

ჰუხი ჭუჭული - იხვის ჭუჭული. ,,ჰუხი ჭუჭული მამიყონა“.

ალიაბადური ტექსტები

მოლა იდრისა და ოვჩი

ერ კაც –დედაკაც ყოფილან, ჰყოლიაყე ერ შული. კაცი კაი ოვჩი ყოფილა. დედაკაციბეი უთქომ: მე რომ მოვჰკდები, ჩემ შულ ჩემ სანაათი არ დაჩივოო. ერთიც უთხარე, რომ, თოქსმეტ წლის რომ იქნება, ოვჩიობან არ წავდესო, ზი ჩასლის წინო. კაცი კდება, ბიჭი იზდება. ერ დღე შაჰრეში გომოდის ბიჭებთან და იბზის. ერ ბიჭი ებნება: შენ რომ კაი ინსანი იყო, შენ მამაი სანაათს გაჰყებოდიო. ბიჭი მოდის შინ გაჟავრებული და დედას ებნება: პური მაჭამეო. პურს რომ მაიტანს დედა, შული ებნება დედას: შენც დაჟი და ჭამე ჩემთანო! დედა რომ დაჟდება, პურ შეჭმელა შული გამაიტანს დანას და ებნება დედას: თუ შენ არ მეტყი, ჩემ მამა რა საანათის იყო, შენ უნდა მოკლოვო! დედამ ბევრ აქა-იქი შაიხედა, მაგრამ რაკი ჩარა აღარ ჰქონდა, უთხრა შულს: შენ მამა სახელგანთქმულ ოვჩი იყო. შულმა უთხრა: თუ განთქმული ოვჩი ყოფილა, მაშინ სად არი იმი ჰარაღიო. დედამ უთხრა: აი ბარუ, გაჰჭერე, შიგ არი ჩადებულიო. ბარო რომ გაჭრა შულმა, გამაიტანა ხანჟალი და თოფი. დედამ უთხრა: შულო, მამაი ნასიათი უგეისი იყო, რომ შული თექსმეტ წლის მემრე ოვჩიობან ზი ჩასლი მემრე არ წავდესო. ბიჭმა რუმ ჰარაღი აისხა, ოგეიმაშინ ზე ჩადიოდა. წავდა ოვჩიობან, წინ ერ დიდ ღელე იყო, უგეიმითი რომ გადავდა, დაინახა წინ ერ ირემი. თოფი ჩამაიღა, ესროვნა. ირემამ ენა ამაიღა, უთხრა: შენ ყისმათი ეხლა მაასულია, მე ნუ მესრიო. ეისი თქო ირემმა და გაქრა. ბიჭმა უკან რომ შაიხედა, დაინახა მეორე ირემი. ესროვნა თოფი და მოკლა. ბიჭი თუთან შერი იყო, პური მოჰშიებოდა. თავიბეი იფიქრა, მოი, ერ ბარკალ გავჰხდი, შავწოვ, შავჭამ, მემრე გავხდიო. ბარკალი რომ მოჰჭრა, ცეცხლი რომ დაანთა და წოდი შაწას მეეკიდა, ნაგახტან ირემი განახად ტყავი დაიხურა და სალი ადგა. ბიჭ უთხრა: შენ ყისმათი ეისი იყოო და გაქრა. ბიჭმა ბევ იფიქრა. მე ეი სირფირი უნდა გავგოვო და დიდრიან კაცევთან წავდა. ერდგან იყო ერ მოლა იდრისა, რემენმაც სრუ რაიმე იცოდა. ბიჭიც მაგათა მოვდა, მაგრამ შინ ვერ იპოვნა მოლა. გომოვდა გზაზე და ქუაზე დაჟდა. ამ დროზე მოლა იდრისა ქომოითი მოდიოდა, ვირებით ქუას ზიდავდა. მოლამ სალამი მიცა ბიჭს. ბიჭმაც სალამი აიღა. ფეეზე ადგა, უთხრა: მოლა იდრის, მე შენთან ბევ დერდი მაქონო. მოი ვირები ზედაი ქუები ჩამავტანოთ, მემრე სობათი ვჰქნოთო. მოლა იდრისამ ვირევ „თოოქშ" უთხრა, ვირები დადგნენ. მოლამ უთხრა: ამათ ზედაი ქუები ჩომოტანა არ უნდა, შენ დერდი თქიო. ბიჭმა სრუ რაიმე უთხრა. მოლამ უთხრა: ჰეგი ბალა ერამიც არ ყოფილა. ბიჭმა კიდემ უთხრა, ვირები ცოდვანი არიან, ჩომოვალაგოთო. მოლა კიდემ არ დარაზივდა.

მოლა იდრისამ უთხრა: შენ ბალა, ეხლა მე დამისმინეო და ქუაზე დაჟდა.

ბალა, მე მოლა იდრისა ვარო. ვიყავ ვარლუ, დევლათლუ, სრუჟურათი თავი გამდიოდაო. ერ დღეს შინაითი რომ გეველე, ერ-ორ ინსანმა მითხრა, შენ დედაკაცი სხოსთან ეტარებაო. მართლა მე დავჟერე და შინ დავბრუნდი. იქ ერ ლოთ შავასწარე. ჩონ სახში ისთაქანში ერ ბეჭედი გოქონდა, რა დილაგიც გინდოდა, უგეიმა გისრულევდა. კრები რო გავაღი, ლოთმა დედაკაც უთხრა: მოლა იდრისა მოდისო. ჰეგინ დედაკაცმა აიღა ბეჭედი და თქო: მოლა იდრისა ზაღი იქნოსო. მეც ზაღლი ვიქენე. მალე ეზოითიც გამაგდესო. აქა იქი, ამი იმი კარზე დავჩი უპატრონო. ვამბოვ: „მე მოლა იდრისა, ჩემ თავზე მანასული რა არიო. ჩარა გამიწყდა, გეველე მინდორში, შერი ვიყავე, რა მექნა. დავნახე ცხორი ფარა, წეველე ფარასთან, ჩობნი ზაღლებმა მე ამფესკეს. ჩობანმა ზაღლები მამაშორა და ერ პატრა ლუკმა მეც გადმიგდა. ცხორი რომ გაიშალა, ჩობანი გორდზე წომოწო. მე, მოლა იდრისა-ზაღლი ავდექი, ცხორი მუვაბრუნე და მეველე იმასთან. ჩობანმა თქო: რა კაი ზაღლი ყოფილაო, სრუ პური დამიყარა. საღმოზე ბინაში რომ წეველეთ, ჩობნევს უთხრა: ჩობნებო, ეი ზაღლი, ჰამან კაი ზაღლიაო, ჩობნებმა გააქითეს ხინკალი და ერ ჟამი მეც დამიდეს, როგორც ზაღს. ეი ხაბარი ფათიშაჰს მიაწიევს, ეიგე ზაღლი არისო. დილაზე ფათიშაჰ მოვდა ჩობანთან და ჩობანმა სრუ რაიმე ელაპარიკა. მე იმათ ნათქომს ვიგეევდი, მაგრამ რა უნდა მექნა, ზაღლი ვიყავე. ცხორი დილაზე რომ გალეს, მეც უკან გავყევეყე. მალე ფათიშაც მოვდა. დასხდნენ თეფაზე. ცხორი გაიშალა. მეც ავდექე, წეველე, ცხორი მუვაბრუნე და იმათან მიველე. ფათიშაჰს მევეწონე და ჩობანს უთხრა - მამყიდეო! ჩობანმაც უთხრა: ვერ მოგყიდი, შენ რაც გინდა მემეცეო. ჩობანი ფადიშაჰსთან დარაზივდა, რომ ზაღლი ცოტახნიბეი წაიყონეო. მე ერ ქალი მაქონ, ღამი ტანსმუსით წება, დილაზე ტიპლაყი დგება, მაგი სირფირი ვერ გავგიო. ფათიშამ წამიყონა თავიანთა, კარგა პური მაჭამა. საღმო რო იქნა, ფათიშაჰამ თავი ვეზირებ ჩააბარა, წაიყონეთ ეი ზაღლი, ქალი კარევთან დაამბითო. ქალსაც ზაღლისგან დიაღ ეშინოდა. ქალი რომ კრავოტზე დაწო, შუაღამეში სახლი შუაი // შუაჲ ერ ცეცხლიან შამფური ჩომოვარდა. როგორც ჩომოვარდა, უგეიმაშანვე ბიჭი იქნა, ბიჭმა ქალს ორ შილა დაჰკრა და ტანსმუსი გაჰხადა და წავდა. მეც ბევ ვიხუფათე, მაგრამ ვერ დავჭირე. დილაზე ქალმა ტანსმუსი მაითხოვა. მოლა იდრისამ ვირებ კიდევ „თოოქშ" უთხრა. ეი დღე ეიგრე გაივარა. მეორე საღმოზე უგეი დროზე წამიყონეს ქალი კარევზე დაამბელა. მე ქელა გავაქნივე, ნუ მამბავთო. ფათიშაჰმაც უთხრაყე, გოვშითო! წეველე, მეც კიდემ უგეი ადგილზე მავკუჭე. შუაღამე იქნა, კიდემ უგეი რაიმე ჩომოვარდა, რომ ბიჭი იქნა, გადავხტი, დავჭირე. ბიჭმა მითხრა: აი, მოლა იდრის, შენ გამიში. მე არ ვუშოვდი. ეშმაკმა მითხრა: მე ეი ქალ უგეიმაზე ვაწუხევდი, რომ ღამით ცხელ წყალი გადაასხა და შულები და-

მიწო. დღეისუკან ვიფიცავ, რომ ამი შუდ ნასლს აღარ მოვხტებიო. ზალმა გოვშო. დილაზე ქალი ჩაცმულ-დახურული გამოვდა. ფათიშაჰამ რომ ეისი დაინახა, თავი სარაიში ცალკე ოთალი მამცა. ყურსაც კარგა მიგდევდა, მაგრამ მე ბინა ვათანი მამაგონდა, გუნან-გუნა ვჭლევდებოდი. ფათიშაჰმ ერ კაი დოხტური მაიყონა, მაგრამ ერ რაიმეც ვერ მიპოვნეს. დოხტურმა უთხრა: ამა ერ მეთლები აქო, უგეიმაზე გოვში, წავდესო. ფადიშაჰმ ვეზირევს უთხრა: ეი ზალლი წელზე ყიზილი ქამარი გოვქითეთ და ზედ დაწერეთ „მიც შაინახავს, ეი ზალლს ქამრიც უგეიმისი იქნოსო. გამიქითეს ყიზილი ქამარი და გამიშეს. სოფელში რომ შემეველე, მინც დამინახავდა, დაწერულს კითხლოვდნენ და შინ არ მიშოვდენ წაასულა. სოფლით გომოსლი შემდეგ ქამარი გავწყიტე და გადვაგდი. სწორდასწორ შინ მიველე. როგორც შინ შეველე დედაკაცმა დამინახა, თავი ლოთის უთხრა: არ იქინა მოლა იდრისა მოვდაო. ბეჭედი აიღა და უთხრა: მოლა იდრისა ყაჭყაჭი იქნოსო. ვიქენე ყაჭყაჭი. მოლა იდრისამ ვირევ კიდემ თოოქშ უთხრა და გააგზელა. მე მოლა იდრისა ყაჭყაჭი ვიქენე, რა ვქნო, სრუ რაიმე ვიციო. შერი ვიყავე, მაგრამ ყაჭყაჭი ვიყავე რა მექნა, არ ვიცოდი. წეველე მეზობლებში, დავნახე, ჩიტი ჩომოვარდნილიყო დინგზე. თურმე ყმაწილევ მახე დოვგიაყე. ჩომიველე შეეჭმელა, მეც გევემბი მახეში. მოვდნენ ყმაწილებმა, დამიჭირეს. ერთმა თქო: მოჰკლოთო! მეორემ თქო: გავყლიფოთ, დავწოთო. მე მოლა იდრისა რა უნდა მექნა, ვერ ვლაპარიკოვდი. ბუმბულები გამყლიფეს. ორი ბიჭი წავდნენ ბენზინ მაატანლა. ერ დროზე ერ ბერ კაც მოვდა, უთხრაყე: ეი ყაჭყაჭი მე მამყიდეთო, რაში გინდაყე თქენ, არ მოჰკლოთო. თითოს ოროლ შავრი მიჰცა კამპეტ საყიდლა. მე მიმცეს ბერ კაცს. ბერ კაცმა აქ რომ ამიყონა, თქო: ეი მოლა იდრის, შენც ჩემ ხელში მოვწივეო. წამიყონა ბერ კაცმა შინ. პური მაჭამა. მითხრა: ეხლა მე დამისმინეო: აჰფრინდები, წახოლ თქონ შინ, ფულან-ფულან ადგილა აინა გაყეჩულაო. შაჰზრები უგეი ხრეტით შინ, აიღევ ისთაქით ბეჭედს, გომოხოლ გარე, დაჰყდები ბაღზე, ეტყი ბეჭედს: მე მოლა იდრისი უნდა ვიქნო! მეც უგენგრე ქენე. წეველე, დავნახე ლოთიც და დედაკაციც შინ ისხდნენ. შავზერე ჭუჭრუტანაში, ავღი ბეჭედი, გემეველე ღობეზე დაჟექე. ვუთხარ, ბეჭედს: მოლა იდრისა იქენეო. ვიქენე მოლა იდრისა, ახლა მოვბრუნდი და ვთქი: დედაკაცი იქნოს დედალ ვირი, კაცი - მამალ ვირი. აი ეი ორივ ვირი ეხლა შენ წინ დგანან. შენ დარდი ჩემ დერდზე ზიმე ყოფილა, - უთხრა ოვჩი შულმა. მოლამ იდრისამ ოვჩი შული შინ გაგზავნა, თუთან კი გზას გოვდგა.

ნაგახტან ბოხჩით ორ ვაშლი გოდმოვარდა. ავღი, მინდოდა შენთან მემეტანა. კანკალა ღობეითი გოდმოვხტი, წუნკალა ზალმა წამართო.

მთქმელი: ნურიევ შაჰბან ისრაფილ ოღლი

2.11.1970, მოსული

სულეიმან ფათიშაჰ და ბაიყუში (ბუვი)

სულეიმან ფადიშაჰს ჰყოლია დედაკაცი. ეს დედაკაცი მუდამ ნაჩალი ყოფილა. ერ დღეს სულეიმან ფათიშაჰამ მოჰკითხა, როგო ვქნო, რომ შენ გომგაგო. დედაკაცმა უთხრა: დუნუაზე რაც ფრინველები არის, დააგროვე, დახოცე და იმათ ზლებით კრავოტი შაკარე. სულემან ფათიშაჰმ ბითოვ ფრინველები ენა იცოდა და იმამ ერ დღეს ფრინველები დააგრუა. მარტო ბაიყუში არ მოვდა. მემრე დაიბარა ორ-სამჟერ. კიდემ არ მოვდა. მემრე თუთან წავდა და უთხრა: შენ ქელა დიდი გაქონ არ მოჰდიხარ თუ ჭკო? ბაიყუშმა უთხრა: მე ქელაც დიდი მაქონ, ჭკოც და ჰიგეიმიბეი არ მეველეო. სულეიმან ფათიშაჰამ უთხრა: თუ ამბოვხარ, ჭკო ბევრი მაქონო მაგაშინ სამ ქართული უნდა მოგკითხო, თუ გამაცანე, ცოცხალ გაგიშობ შენც და ფრინველევსაც, თუ არა და სიპტა შენ მოკლავ და მემრე ფრინველევს. სულეიმან ფათიშაჰამ უთხრა: დუნიაზე დედაკაც ბევრია თუ კაციო? ბაიყუშმა უთხრა: დედაკაციო. როგო გამაიცანეო?-მოჰკითხა. ჰიგეიმიბეი, რომ დედაკაციბე- დანაჟერებ კაციც დედაკაციაო. მემრე მოჰკითხა: დუნიაზე ვერანა ბევრია თუ შენუგიო. შენუგიო უთხრა. რაიბეო? ჰეგეიმიბეი რომ ვერანა დაჰა ვერანა არისო, შენუგიც ვერანა უნდა იქნოსო. მემრე უთხრა: დუნიაზე კდარი ბევრია თუ ცოცხალიო? კდარი უთხრა. რაიბეო? ჰუგეიმიბეი რომ კდარი კდარია, ზოგ ინსანი ფეყზე მდგომელიც კდარიაო. სულეიმან ფადიშაჰმ სრუ ფრინველი გოვშო.

მთქმელი: ნურიევ შაჰბან ისრაფილ ოღლი, 86 წლის.
მოსული.
2.II.1970

ბაჰლულ პაპა და ფათიშაჰ

ერ კაცი მიდის ბაჰლულ პაპასთან, ებნევა, რომ ახალ თეთხუდაიზგან თეთრი არ ისესხო, მეორეც, დედაკაც არ დეენდოვო. სახრეზე ჟდება და მიდის. ბაჰლულ პაპა ამას იგებს და მიდის, ფათიშაჰს ყოჩს პარავს და სახში მიჰყონს, მალავს და დედაკაცს ებნევა, მინმესთან არ თქოვო! ფათიშაჰ ეზებს ყოჩს და ვერ პოვნოვს. ამბოვს: მინც მიპოვნის, იმას ორ ბაკან ყიზილს ვაზლევო. ამას ბაჰლული დედაკაცი იგებს და ამბოვს: წავალ, მე ვეტყი, ჩემ კაც ორ ბაკან ყიზილი მირჩევნიავო. მიდის, ებნევა ფათიშაჰს, რომ მე მემეცე ყიზილი და გეტყუიო. ყიზილს აზლევს ფათიშაჰ, ისიც ებნევა, ჩონსა არისო. ფათიშაჰ ყოჩს ჰპოვნოვს. ბაჰლულ პაპას იჭერს. აგრივებს ბევ ხალხს და ჰკითხავსყე როგო მოჰკლოო. ერთი აბოვს, თორნეში ჩავაგდოთო! ბაჰლული იგევს და ამბოვს ნასლუჰუ. მეორე ამბოვს ცხენი კუდ გომოვბოთო! ამა გაიგევს ბალული, ამბოვს: „ასლუჰუ". ფათიშაჰ იგევს ბალულ პაპა- ნათქომევ, ებნევა, მითხარე, „ნასჰლუ", „ასლუჰუ" რა თქმა არიო.

ბაჰლულ პაპა ებნევა, მინც სიპტა თქო ჩემბეი თორნეში ჩავაგდოთო. იმათ ათაბაბა მეპურეები ყოფილან და ჰეგეიმიბეი ამბოვსო. მეორე, მინც თქო, ცხენი კუდ გომოვმბოთო, იმათ ათაბაბა ილხიჩი ყოფილაო. ბალული როგორც ამას იტყის, უმეიმაშინვე ნაგახტან ქრება.

მთქმელი: ნურიევ შაჰბან ისრაფილ ოღლი.
2.11.1970, მოსული

ყაზი და ქესიბ კაცი

ქესიბ კაც ერ ზროხა ჰქონია-ზროხას ყიდის, თეთრს რა უნდა უყოს, ყაზის უნდა ჩააბაროს. ქესიბ კაცმა თეთრი უგეი დროზე წაიტანა, ყაზი რუმ ლოციოვდა. ყაზის ხელით უჩენა შენთან თეთრი მამიტანია სა დავდოვო. ყაზიმ ნალოც ადგილით მითამ ლოცვა არ გაწყიტა, ქესიბ კაც უთხრა: თეთრი ხალიჩაქე ომოდევო ქესიბ კაც წავდა. ერ დროზე დაჰჭირდა თეთრი ქესიბ კაც. ყაზისთან მოვდა და თავი თეთრი მოჰთხოვა, ყმაწვილები შერი მაქონო. ყაზიმ უთხრა: შენ თეთრი სა დეგედოვო. ქესიბ კაცმა უთხრა: ხალიჩაქე ომოვდევეო. ყაზიმ უთხრა, სადაც დაგიდია უგენქა იქნება, წაი, აიღიო! კაცი წავდა, ხალიჩა აჰწივა მაღლა, იქ თეთრი არარ იყო. ყაზის უთხრა: აქ თეთრი არ ალი. ყაზიმ უთხრა: ჰენქა თეთრი არ დაგიდია და უგეიმაზე არ ალივო. თუ დეგედო, იქნებოდაო. ქესიბ კაცმა დაიწყო დაფიცება, თეთრი ეიქა დემედოვო. ყაზიმ უთხრა: ჰმა გაიწყუტე, თურემ ვეტყი, მოგკლონო! დროზე წაი, აქაი დაიკარგეო! ქესიბ კაცი ყაზიგან გომოვდა. თეთრიბეი დერდოვდა, ყმაწილებთან ხელცარიელი როგო წავდეო?! ქესიბ კაც ჟიბეში ერ აბაზი ქონდა. წავდა ბაზარში. ბევრი ეტარა. ერ ბერ კაც შახტო. ბევრი იტირა ბაზარში. ბერ კაცმა უთხრა, ერ ჟულაბ ვყიდი ათ კაპიკაო. იმანაც იყიდა ჟულაბი „არ ვიცი", ცოტა ეტარა, ბევ ეტარა კიდემ, ერ ბერ კაც შახტო, იმიზგანაც ათ კაპიკა ერ ჟულაბი იყოდა-„ვიცი". კაცი უთეთრო ლუთი დაჰჩა. ბაზრით გომოვდა, მაგრა დერდ აღებული. გზაზე ერ ბერ კაცი დაინახა. იმან უთხრა, შენ რაიბე დერდ ოვტანიხარო. ამან უთხრა: მე ჩემიც მეყოფა, შენც ნულარ მიმატებო! იმან უთხრა, შენ რაი დერდი გაქონ, იქნევ მე გიშელო? საწყალ კაცმა სრუ რაიმე მოვყო. ერ ზროხა მქონდა, გავყიდე, თეთრი ყაზის ჩავაბარე, ეხლა ისიც მებნება, მე რაიმე არ ვიციო. ბერ კაცი შაჰპირდა, მე მეგეშელებიო. ჟულაბი განაყიდ კაცი დიდ ეშმაკი ყოფილა. ამ კაცმა უთხრა: ჩონ მეტ-მეტობით ყაზიზგან თეთრი უნდა ავღოთო, ხუალ დილაზე ადრე ლოგინით რომ ადგები, გომოხოლ გზაზე, გზას იქითყენ კანალი საქნია, ღელეში ლურჯ ყათირი ზედ ყამჩი ჩომოკიდებული, შაჰჟდები ზედო. კაცი წავდა შინ ქორფუშმანი. დილაზე ადრე გომოვდა შინაი. კანალი იქითყენ გადავდა ღელეში, შაჰხედა, ლურჯ ყათირი დაინახა, ყამჩითი. ჰოხსულ კაცი წავდა ყათირი ზირზე. იმან ლაპარიკს მეეკიდა.

ეხლა შაჰყდები ჩემზე. ამ ყამჩისაც აიღევ, ლაგამსაც მაგრა დაიჭერ ხელში. ყაზი სახლი ზირზე გაწევნაში ერთხელ მაგრა დამკარ ყამჩი. მე გავქანდები. ყაზი გეტყის, დააყენეო, შენ ეტყი, მაჰკაში მივდი სალოცლა მეჩქარებაო. როგორც ყათირმა უთხრა, კაცმა უგენგრე ქნა. ყაზიმ უთხრა: მაგა მართლა ამბოვაო?! ამან უთხრა-მართალ ვამბოვო. ყაზიმ უთხრა: თუ ჰენგრეა, ხუალ ვერ გამაილია, ბიზიშულთან წიგნ გაგატანო? მემრე ორივნი თავ-თავიან სახლევში წავდნენ. ყათირმა ჰოხსული კიდემ გააფრთხილა, ხუალ უგეი ადგილზე მოი, ყაზი წიგნიც ავტანოთ, წავდეთო. დილაზე მართლაც ადრე ადგა კაცი, წავიდა ყათირი დაიჭირა. შაჟდა და გააქანა. ყაზი სახთან გაწევნაში დგუზახა: ჰაი ყაზი, მეჩქარება მალე გამოი, ლოცვას მოვსწრონდაო. ყაზიმ გამაიტანა ფეჩეთ დაკრული ფაქეთი და მიჰსცა. წაიღი შენ წასლას მაჰკა შიეიმითი გავგევთო. გადიან მინდორში. თურმე ეი ყათირი კი არ ყოფილა, ეშმაკი ყათირი ლიბასით მოჰჩენებია, ეშმაკი იმ დაიყაში ამ ფაქეთს ხსნის, გამააქონს კითხლოვს, მემრე თუთან წერავს: „მე შენ წიგნი ავღი საღ-სალამათნი ვართო". ამას ფაქეთში დევს, მაჰკაი ფეჩეთ არტყამს აზლევს ჰოხსულ კაცს. ებნევა, წაიღი ყაზის მიეცეო. სოფლელ კაციც ყაზის სახთან ეზახის: ყაზი, მოი, შენ ბიზიშული ფაქეთი წაიღი. ყაზი მოდის ფაქეთს აჰქონს: მართლა უჭვრეტავს თავი ბიზიშული კლავია წიგნზე, ფაქეთზე მაჰკაი ფეჩეთი აქო. ყაზი ებნევა ქენჩის: შენ თუ ეი ყათირი ლაზიმი ალარ იქნება, იქნება მე მამყიდო, მეც მაჰკაში წასლა მინდაო. ღმერთი, დინი გზაზე ვდგავარ, დღეში ხუთჯერ ვლოციოვ ჩემი დილაგი მაჰკაში წასლაარი. იოხსული ებნევა:ჟულაბ ხუალ გეტყიო, შაახტომელ ადგილიც დანიშნეს. მეორე დღეს ყაზი და ფალირ კაცი კიდემ ნათქომ ადგილზე შაჰხტნენ. ყათირმა ფალირ კაც უთხრა, შენ დიდ ფასი უთხარე ყაზის, თუ თეთრი მოგცა, გამაართი, ერაჟა არ დაგმირწყდეს ლაგამი არ მიჰცე, ულაგმო გამატანე. კიდევ წავდნენ ყაზისთან მაალაპარიკებლა, ყაზიმ ფასი ოვჰსწივა, მაგრამ ფალირ კაცმა კიდემ არ მიჰცა, მაჰკაში მივდი, მემრე მოგყიდიო. როგორც იქნა, ფალირი და ყაზი დარაზივდნენ თეთზე, ფალირმა გამაართო ბევ თეთრი. ყაზიმ ჰარაქათები გაგება მაინდომა. კაცმა უთხრა: ჩემ ჟორი ხასიათი უგეისია, რომ მინდორში გავა, სხო ხასიათზე დგება, ფრინავსო. ყაზიმ ლაგამი მოჰთხოვა, ფალირმა არ მიჰცა, წაი კანაფი მაიღიო! ყათირი კანაფით სხლი ზირზე მიამბეს. ფალირი შინ წავდა. სახლი ზირში ქოცო ყოფილა. ყათირ ტუჩი ჩოვყოფავ ქოცოში. ყაზის დოვნახავ ეისი, დედაკაციბეი უთქომ: დედაკაცო, წაი, ყათირ წყალი დაალევნეო! დედაკაცი წყალ მოლებინჟახ, ყათირი ქოცოში შამზროლა, ყაზის ზლივ კუდით დოვჭერია, უკან ომოჰწევია, კუდი ხელში დაჰჩომია. დედაკაც დიდ ჩაქუჩი მოვლია ქოცოი გაახეჩლა. ტკიცეს ჩაქუჩი, ქოცო დაიფხნა, შიგ რაიმე არ დაჰჩა. ყაზი ყოიმებიც დიდარ ხალღი

ყოფილან. ერთხელ ბევ ხალღ ეძახიან ყონაღა. ყაზიც ყონაღა მიდის იმათა. ორ კაცზე ერ ლანგარ ფლავ მოჰქონენ, ზედაც მოხარშულ დედალი კეჰთება. სრუ ხალხი წინ ფლავს ალაგებენ. ელოდებიან, ყაზიმ ბისმილა ქნას, ყაზი კი ლანგრი შიგაი ყათირი ყურებს ხედავს, მემრე ყურევთან ერთად ბითოვ ქათამი ყათირი ეჩენება. ყაზი წელში წოორდება და ბისმილას ამბოვს. ფლავი ლანგარზე ზედ ჟდება, ყათირზე შავჟიქეო. ხალღი ხედავს, ყაზი ჰარაქათს-იქ იფანტებიან, სრუს გონია, ყაზი ჭკოითი შაირყივაო, იჭერენ დელუხანაში.ფალირ კაცი ამაშანსუკან თავიბეი კაი ქონებას იჩენს და კარგა ცხოვრობს. ყაზი გაჟავდა ფალირ კაცზე. წავდა გალანზღა, ყათირი მამყიდე, მამატყუეო. კაცმა ატკაზი ტკიცა ყათირი არ გამიყიდიაო. ყაზიმ ჟიბით ყათირი საბუთი ამაიღა, შაჰხედა ბაშფორტი კი არ იყო, ნათამაშ კართი დაინახა. კაცმა უთხრა ყაზის ყომარბაზი ხარო. ყაზი გაჟავდა, კუდი დააზრო, კუდი კოლა ხელში ყალიანი შაჰჩა. ფალირი აყირდა: შაჰხეთ, ყაზი ყალიანს წევსო. ყაზის ცეცხლი მეედო. დელუხანში წაყონა მაიდომეს, ყაზი პატრონებმა დაიცეს, ხელი დაფარეს.

მთქმელი: ბაბაევ მაჰმად იდრის ოღლი, 3.II.1970.
სოფ. მოსული

კაც დედაკაცი

კაც დედაკაც დაეჟათნენ, კაცმა თქო: ჩემ ჟულაბზე უნდა დაჰდგე! დედაკაცმა თქო: ჩემ ჟულაბზე! ერ დღე კაცი წავიდა მინდორში, უნდოდა ხი გუთნით მიწა მეეხნა. კაცმა პური არ წაიღა, დედაკაცმა უთხრა: მე მაატანივ ვარ შენბეიო. თურმე ამ კაც დიახ თევზი დომებია. კაცმა დედაკაცთან ერთხელ მაიდომა, ერ შამწორ ჭიჭყანა მეჭამაო! ამ დედაკაც ბაზრით უყიდნია ჭიჭყანა. მოვტანია, პურთან ერთად შოვხევია, წოვლია კაცთან. კაცი ნახნავი თავში ქნაში დედაკაც გუთნი კოლში ჭიჭყანა დომარხავ. გუთანმა რომ გაივარა, მიწასთან ერთა ლახა გადმაატრიალა. კაცმა ლახა რომ დაინახა, დოვზახა დედაკაც და უთხრა: წაიღი, ეი ლახა შაწი, მეც მალე მასულივარ, ვჭამოთო! დედაკაცმა აიღო ლახა და სუნკაში ჩადო. მაიტანა შინ . კაცსაც უხაროდა, სალამოზე წავალ ლახას შავჭამო, თურმე დედაკაც ამლობა გოვქითებია, ლახა დოვმალავ. კაცი რომ მოვიდა სალმოზე, უთხრა რომ ლახას შავჭამო. დაინახავს, რომ შინ არც ბუხარაში ცეცხლია, არც ლახა არი. კაცი დედაკაც უყირებს: სად არის ცეცხლი, ლახა რაიბე არ მოჰხარშეო?! დედაკაცი ებნება: შე კაცო ჭკოითი ხომ არ შაირყივე, რაი ლახარიო. კაცი ებნევა: დედაკაცო, გუთნით რომ ხნავდი, უგეიმაშინ რომ ომოვაგდი უგეი ლახა როვყავეო?! დედაკაცი ებნევა: კაცო, შენ გაცოფებულხარ, შრალზე ლახას რა აქო?! კაცი უფრო აყირდა. ორივემ დაიწყეს ყურილი. მეზობლები დაგროვნენ. მაიკითხეს, რაიბე იბზითო? კაცმა უთხრა: ხალღო მე ნახნავით ლახა ომოვაგდი, ამა უნდა მეხარშა, გოჭამაო. დედაკაცმა თქო: აი, მეზობლებო, ეი

კაცი თუ არ შარევლა ჭკოზე, მითხარეთ, შრალ მიწაზე ლახას რა უნდაო?! კაცი შაიშალა ჭკოზე. დედაკაცმა ხალღო შოლა მოჰთხოვა. კაცი დაიჭირეს. ტანსამური გაჰხადეს და ჩააგდეს ქოხში. ღამით ჩიფლაყ კაც ქოხში შაჰცივდა, თავიბეი დაფიქრდა: მართლა მე ხომ არ ვტყუი, შრალში ლახას რა უნდაო?! დედაკაც დოვზახა და უთხრა: დედაკაცო, მე მართლა შავშალე, შრალში ლახას რა უნდა? ერჟა გამიყონე ქოხით, ლახა რაიმე არ მინდა! დედაკაცმა გამაიყონა კაცი ქოხით და შინ წაიყონა. ქოხში შაჰციებულ კაცი ფეჩთან იზმარებოდა ზემოითყენ,ქომოიტყენ. ამ ზმორაში კაცმა ნაგახტან დაინახა ჩომოკიდებულ ლახა. დედკაც ჩომოვკიდებია კაც დანახლა. კაცი დედკაცს ებნევა: არ იქნა, დედკაცო კიდევ ვხედავ ლახას, არ ვიცი ჭკოზე ვირევიაო?! დედკაცმა უთხრა კაც, ეხლაც არ დაჰდგებია ჩემ ჟულაბზეო? დედაკაცმა აჟობა კაცს.

მთქმელი: ბაბაევ მაჰმად იდრის ოღლი, 3.II.1970.
მოსული

შაჰ-აბასი

შაჰ-აბას ყიზილი ხაზნა ჰქონია, ერ ღამე გაქურდეს. შაჰ-აბას ჩოვცომ ღარიბულ ტანსმუსი, გასულა შაჰრაში, ჩასულა სტალავოებში. გასულა ღამე, ხედავს სამ კაცი ჭამს და ლევს. შაჰ-აბასი შედის იმათთან და ჟდება. ისმინება, ნახო, რა ხალღიაო. ესენი დაითრობიან, ერთი ამბოვს: ღმერთიზგან ერ დილაგი მაქონიო, შაჰ-აბაზი ადგილზე დამაჟდინოსო, მეორე ამბოვს: ღმერთს ვეხვეწები, შაჰ-აბაზი ქალი მე მეთხოვნაო, მესამე ამატებს: ღმერთს ვეხვეწები, ჩემ კისერი აქლემი კისერზე გრძელი და სქელი მქონდესო. შაჰ-აბასმა ესი გულში ჩაიტენა. ისინიც წავიდნენ. შაჰ-აბასი მეორე დღეს დაჟდა ტახტზე, ვეზირებ უთხრა: წაი, მაიყონეთ უგეი კაცები ჩემთანო. მაიყონეს სამივე. შაჰ-აბაზი თითო-თითო ეზახის შიგ ებნევა: ჰაბა მითხარე, გუშინ რა დილაგ თხოვდი ღმერთსო?! კაცი გაწითლდა, კანკალი დაიწყო და აიკისრა გუშინდელ დილაგი. შაჰმა უთხრა: შენ გარე გაივო. მეორე შამაყონინა: ახლა ამას უთხრა: ახლა შენ მითხარე, გუშინდელ ფულანა-ფულან ადგილა რომ ლევდიო, ღმერთს რა დილაგი მოჰთხოვეო?! თუ წოორა არ მეტყი, ქელას გაგაგდებინებო. იმანაც აიკისრა, რომ ჩემ დილაგი იყო შაჰ-აბაზი ქალი მე მეთხოვნოსო. ესეც გააყონინა გარე. მესამე შამააყონინა და იმასაც უთხრა: შენც წოორა აიკისრე, გუშინღამ ღმერთს რა დილაგს თხოვდიო?! ამ ბიჭმა თქო: შაჰ-აბას საღოლსუნ. მე ღმერთს უგეი დილაგი ვთხოვე, ჩემ კისერი აქლემი კისერივით გზელი, სქელი, მრუდი იყოსო. შაჰ-აბაზმა უთხრა: შენ რაიბე გინდა გზელი, სქელი და მრუდ კისერიო? ბიჭმა უთხრა: შაჰ-აბაზ საღოლსუნ გძელ კისერი, სქელი კისერი, მრუდ კისერი უგეიმიბეი არის საჭირო, ბევ ჟულაბს არვარგს რომ ამბოვს კაცი,

გრძელ კისერ ქნაში უკან დაბრუნებს. უგეიმბეი გზელი, სქელი და მრუდ კისერი კარგია. შაჰ-აბაზს მეეწონა ბიჭი ჟულაბი და სიცოცხლე აჩუქა, დანარჩენევს ორივეს ქელა გააგდებინა.

მთქმელი: ბაბაევ მაჰმად იდრის ოღლი, 3.II.1970.
მოსული

წიწკანა ჩიტი ნალილ

უწინ დროზე ეს პატრა წიწკანა ნათქომ ჩიტი ყოფილა. ეხი ჩიტი ერთხელაც ნაგახტან ზრზი ზირზე დამჟდარა. ჩიტ ფეყში ეკალი შაჰჭმია, მაგრა აჰტკიებია. ამდგარა ტკივილ-ტკივილ უგენგრე გაფრენულა მაღლა ზეიტყენ. ჩიტ ფრენი დროზე დოვნახავ სოფლი, ერ სახლი ეზოში ერ ბებერ დედაკაც ვაჰცლში ცომი მოუზელია, ოუფიებია, დააკრელა ჰაზირი უქნია, ანჟახ აქა-იქ იჭრიტება, თორნე ჩაანთებელ ნაზირ-მაზირს ეზევს, რემენიც ქალ-ეზო-ყურეში არ აქაონ, რას იპოვნიდა?! წიწკანა ჩიტი ჩომოფრენილა ბებერთან, შაჰხეწ-შაჰჟიჟინებია: ფეყში ეკალი შამრჭომია, კაიობა ქენე, ამიღიო მეც იქნება რამეში გონგადგეო! ბებერმა თავიბეი თქო: ჩიტი ფეყით ეკალ გომოტანა რა დიდრაიმერო, გომოვტან იქნება რაიმეში გამადგესო. ადგა და ჩიტ ეკალი გომოვღა. წიწკანას გოუხარდა, ყანადი-ყანად შომოჰკრა, გააფრენლა მემზადა და ზეითი ჩომოჰზახა: „ბებერო საღოლ-ვაროლ რუმ ეკალი გამიღი, მე საქმე მაქონ მივფრინავ, ჩემ მოსლიჟახ ჩემ ფეყით გონალევ ეკალი შამინახე, არ დაჰკარგო. ამი თქმას უკან ჩიტი გაფრენულა თევში. ბებერ დიაღ გაჰხარებია თორნეი ჩააქითებელ რაიმე ვიპოვნეო, ეკალით თორნე ჩოუქითებია, გოვყიზღინებია, კაი ლამაზ, შამწორ პურები დოუცხოვ. პურები ვაჰცლში ჩალაგებულ ვახტზე, საითი არ ვიცი, წიწკანა ჩიტი დაღირსებულა და ბებრიბეი თავი ჩანაბარევ ეკალი დაბრუნება მოუთხონია. დედაკაც უთქომ: „აი ჩიტო, შენ ეკალი მე საითი მოგცე, იმით თორნე ჩონთი პური გომუაცხოვეო". ჩიტი გაჟავრებულა ბებრიბეი უთქომ: „ან ეკალი დამიბრუნე უკან, ან იმი ევეზ გამამცხორ პურევ მემცეო". დედაკაც რა ჩარა ჰქონდა, ადგა ეკალი კოლა ერ ნეჩა პური მიჰცა. წიწკანამ პურები გამართო და გაფრინდა. ჩიტმა ფრენი დროზე დაინახა ერ მინდორში. ერ დიდ ცხორი პათალი ბალახ ზოვდა. ჩობნევიც მიწაზე ფეყევმოკეცული ისხდნენ, ჰეზი ყაბევში ზე ჩეესხაყე, ანჟახ შიგ ჩააყრელ პური არ ჰქონდაყე, უგეიმაზე აქა-იქ იჭრიტებოდნენ, იქნევ მინმე გომოჩნდეს, ალაჰვერანმა ქომაგი ქნოსო?? წიწკანა ჩიტი თავი პურებითავ ჩობნევთან ჩომოფრინდა, იმათ პურები შანახა ჩააბარა და უთხრაყე: „მე ეხლა თეეჟილი საქმე მაქონ, წაასლელი ვარ, ე. ი. პურევ თქენ გაბარევყე, ჩემ მოსლინჟახ შამინახეთო". ჩობნევიც ჩარასუზ დარაზივდნენ, პურები გამაართეს და ჩიტიც თავი გზით გაფრინდა. პაშტა დრო რუმ გასულა,

ჩობნევ ველარ გოვზლიაყე შიმშილიბეი და ჩიტი მინაცემ პურები სრუ უჭამიაყე. ნაჭამ პური ლუკმას მუცელში ვერ ჩოჰხწევნია, რუმ წიწიკინა ჩიტიც ჩობნევ თავზე დაჰდგომიაყე და თავი მინაცემ პურევი თალაბი უქნია. ჩობნევ უთქომყე: „პურევ ვერ მოგცემთ უჟე ჩონ მუცელშიაო". ჩიტ უთქომ: „რახან პურები აღარ ალი, გიჭამიაყე, მაშინ პურევი ევეზ ერ ნეჩა თავ ცხორი მემეცეთო". ჩობნევ რა ჩარა ჰქონდაყე, დარაზივდნენ, ადგნენ ერ ნეჩა თავ ცხორი წიწკანა ჩიტ მიჰცეს. ჩიტმა ყოჩები წინ ჩაიყარა და ლალი-ლალი თავის გზას გოუდგა. ბევ წაუდა თუ ცოტა, ერ დიდ სოფელში შავდა. იმ სოფელშიც უგეიმაშინ ქორწილი ყოფილა თურმე, ბევ ჟაამათი დაგრიებულა, ჟივილ-ხივილით იქავრობას იკლებდნენ. ზურნაი ხმა ჰერი-გოგოს ანგრევს. შიპრობით ფეყზე ზლივ დგანან, ანჟახ ბედბახტევ შაჭმელა ქორწილში დააკლელი არ აჰყვე და ჩარასუზ, იმათ კოლა ზაღლები, კატები მოუყონიაყე და იმათ დაკლას აპირებენ. ჩიტ ქორწილი ჰასიბეი უთქომ: „ინსნებო ქორწილში სად გაგიგიაყე, ცხორი კოლა ზაღლევ-კატევ დაკლა?! მაგათ ხორც მინ შეჭამსო? თქვენ ქორწილბეი საკლავი არ გაჰყე, ჩემ ყოჩები არ დაჰკლოთო. მე ვაჟიბ საქმე მაქუნ მივდი, მალე მაასულივარო. ჩიტი თავი გზით გაფრენულა. ქორწილი ჰასის გაჰხარებია ღმერთმა დააკლელ ჰეივნები მამაწივა ქორწილი ჩამაიცილებლაო, უგეიმაშინვე ყოჩები დაკლა, სუფრა ცხრუ ხორციით აავსო, ხალღს შერ მუცელი გოუზღო. ნაღარა-ზურნა უფრო ეშხში შასულა, შიპრობა მოჰკიდებია. ანჟახ არ გასულა პიწახანი, საითი არ ვიცი, წიწკანა ჩიტიც გამამჩდარა, შოუხედნია თავი ცხრები აღარ ალიანო, სახლი პატრონიბეი ყოჩები დაბრუნება თალაბი უქნია. მიცემულ პირობა შოჰხსენებია. ჩიტ უთქომ: „ჰა ცოცხალ საღ ყოჩები დამიბრუნეთ, ჰადა თქენ მანაყონ პატარზალი მემეცეთ ცხრები კოლაო". ქორწილი პატრონს რა ჩარა ჰქონდა, ცხრევ როგო მიჰცემდა უჟე შაჭმული ჰქონდაყე, ადგა და ჩარასუზ მანაყონ პატარზალი მიჰცა. წიწკანამ ფრენი-ფრენი ერ დიდ დენიზი პირზე მიჰფრინდა, დაინახა ერ კაცი, ხელში ლამაზ სალამური დოუჭერია, ერაგე ლამაზა უკრავს, რომ ჰერი-გოგით ნაქნარ ჰეივან-ყუში დოუგრიებია. ჩიტი კაცი სალამური თოლში ჩოუარდა და კაც პატარზალში გოუცოლა. აიღა სალამური და დენიზი ზეითი გადაჰფრინა, ერ მაღალ თი წორზე დამჟდარა, სალამური ომოვღია, ჩოუბერია, ლამაზ მუღამათი დოუკრავ, იქაურობა ტკბილ ხმით დოუტკბოვ, ფიქირ-ხიალ წოვღია და თავი-თავზე მანასულ ჰადისები მოჰგონებია. თუ როგორ შეერჭო ეკალი, ბებერ როგორ წაართო პურევი, ჩობნევ ყოჩევი და ქორწილით პატარზალი როგორ დაითრივა. სალამური უკრავდა და უკრავდა იმგურგლივ-დერა თეფაითი ყუშ-ჰეივნები სალამური ხმაზე გროვდებოდნენ, იქავრობა ივსებოდა, ნაგახტან ზეითყენი შავ ღურბელი გაჩ-

და, ჰერი-გოგი ჩომობნელდა, გაშავდა, ალიშხუნი ომოვარდა, იქავრობა პირწმინდა მოხეტა ჩიტ სალამური ტუჩით გააგდებინა, ტორ-ქარბუქში ამაატრიალა და სრუ ერთბაშა მოხეტა არმასულელში წაიღა. ჰაზუღ წიწკანა ხი ტოტ მეეკრა და ზლივ-ზლივ გადაჰჩა მუსუბათს. ალიშხუნი მოჰჩომასუკან იქავრობას ჰამეშალუღ მოჰშორდა. ამბოვენ: იმაშინსუკან რაც ჰეი ჰადისა იქნა, ჩიტი ინსნებიზგან შორ-შორ დაჰფრინავს, ზირზე არ მიდის, ინსნიზგან ეშნიან და თავიბეი ჰაშამიშ არი. დუნიაზე ჩიტი საკიკი დაყრაშიც ინსნი ზირზე არ მოდის, უჭკო ქათამივი.

ნალიღ ეიქა გათავდა და მე დააზინებლა ვწები, იქნება სიზმარში უგეი წიწკანა ჩიტო დავნახო და ვუთხრო, მომიყეს თავზე მემრე რა ჰადისები გადაჰხდა.

მთქმელი :ომაროვ რამაზან ჰასრათ ოღლი,
25.III.70წ. ს.მოსული

დედინაცილი და ოგაი ქალები

როგოგც ჩონ ათა-ბაბაი მონაყოლით გოგია: იყო და არ იყო, ეიჰ დუნიაზე რა იქნებოდა კარგ იყო ერ ჰოხსრულ ჰაზუღ კაც-დედაკაცი. ღარიბ აილა თავიბეი ზლივ-ზლივობით ცხოვრობდა. მალე აილაში ღმერთი ნანდომ დროზე დუნიაზე ყმაწვილები გაჩნდნენ. ოღლუშაღი ქალი თაიფაისი იყნენ და ერთმეთიზგან ლამაზებიც იყნენ. წრულები ტკბილა თამაშოვდნენ ერთმეთან, დედ-მამას კარგა უჟერევდნენ. ჰოხსულ აილა იქნოსაც იმათთან ჰამეშა სიტკბო და სიხარული იყო. ალათალაჰ მანაცემ სიტკბო-სიხარული დიდხან არ გაჰწივა. მალე ყმაწილევ დედა გოუნაჩაღდაყე, ფართალ ხასტა ქნა. ქალები დედას თავზე დაჰტრიალოვდნენ, სრუჟურა ყულუღ ექცეოდნენ, ანჯახ ფინ ნაჩაღობამ თავისი ქნა და ერ დღესაც მუსუბათი კარზე მიადგაყე. დედაკაცი ნაჩაღობით რაჰმათში წავდა. ქალი ჰეს მოჰჩომასუკან აილაში ვაზიათი ჩეთინი გახდა. კაცმა ბევ იფიქრა, იხაჟალათა და უკანახენ ჩარასუზ გადაწყიტა, აილაში მეორე დედაკაცი მეეყონა. ახალ მანაყონ დედაკაციზგან ერ წელში კაც კიდემ ერ ქალი ეყოლა და ჰოხსულ აილაში სამ ქალი იქნა. დედინაცოლი კაც ერაგე აჩენევდა, მითამ ოგაი ქალები შულებივი მიყუარსო. დედაკაცი ამლობა პაშტახანს გაგზელდა, ახირი ყმაწილევ ქუდი გომოვბრუნაყე და მეეკიდა ოგაი ქალები განაპირება: იმათ თოლით დაანახლა ვეღარ იტანდა სრუ რაიმეში თახსირ ადევდა, საჭმელ-დაალეველს ცოტას აზლევდა, ზოლ ტანსმუს აცომდაყე. ჰამეშა ჩალიშმიშ იყო, ქალები თოლ-პირი დეეწო, გაჟავრებულიყო, ჰწყევლიდაყე და სრუჟურა ცდილოვდა, როგო მეეშორებინა გერები თავით. ჰარ სალმოზე პურ ჭმასუკან დედაკაცი კაც ცალკე გაჰყონდა, თომათ აზლევდა, ებნებოდა: შენ ქალემა სრუ რაიმე ჭამეს, გადახრეს, რაიმე აღარ დოგჩა მაგათ ხელში, რაიმეს ვერ ვინახავ, სრუ რაიმეს იპარენ, მაგათ დანახა აღარ შემიზლია,

რაც გინდა ქენ, ერჯა თავით მამაშორე, სადაც გინდა, წაიყონეყე, ჩემ თოლებმა აღარ დაინახოსყე. კაცი უჩუმრა უსმენდა დედაკაც, რაიმეს არ ებნებოდა, გულში ებრალებოდა ქალები, ანჯახ დედაკაც რაიმი თქმას ვერ უბედავდა. ეიგრე გადიოდა დრო. ერ დღესაც ქალები მამა ზროხი ნაბათში წაუდა. შინ რუმ დაბრუნდა სალმოზე დაღლილმა, ჰალ დაკარგულმა ქალევ უთხრაყე, ფეყით წინდები გამხადეთო! დიდ და შუათანა ქალ შეეზარაყე მამიბეი წინდები გახდა, პატრა ქალმა ყოჩალობა გამაიჩინა და მამას წინდები გაჰხადა ფეყებით. წინდები გახდაში, საითი არ ვიცი, ნაგახტან მამაი შარვლი ჟიბით ერ წითელ ვაშლი ჩომოჰვარდა. მამამ დაინახა ვაშლი, აიღა და პატრა ქალ მიჰცა, ისერთებმა რუმ დაინახეს წითელ ვაშლი, იმათაც მონდაყე ვაშლი, მამას შეეხეწნენ, ჩონბეითაც მაიტანეო, მამაც შაჰპირდაყე და უთხრაყე: „ტყეში ერ ვაშლი ხი ზირი ვიცი, დიაღ ბევ ვაშლი ასხია, იწირთება, მე დავაქანევ, თქენ ქოშაი აკრიფეთ და შინ მავლოთო. ქალევი დარაზივდნენ, ღამით ადრე დაიზინეს, დილაზე ადრე ავდგეთო, ვაშლიბეი წაასლელი ვართო. მეორე დღეც იქნა. მამამ ქალევი ტყეში ვაშლი ზირთან წაიყონაყე, პიწა ადრე წაუდა, ხექე ერ ღრიმე დიდ ორმო მოთხარა, ზედ ფარდაგი გადააფარა და შინ მობრუნდა ქალევ წააყონლა. ქალევი რუმ ვაშლი ხესთან წაიყონა, მამამ უთხრაყე:„ ქალებო ვაშლი ხექე ფარდაგი დავაგი, მე ეხლა დავაქანევ ვაშლ, თქენ ერთა მააგრუვეთ, ერ ტუმარაში ჩაყარეთ და შინ წავლოთო. ქალებმა გახარებული გაირბინეს ვაშლი ხექე და ნაგახტან სამივნი ორმოში ჩაცივდნენ. მამას დიახაც არ უნდოდა ქალები ორმოში ჩაყრა, მაგრამ რას ქნევდა, სხო ჩარა არ ჰქონდა, დედაკაცი ოჰტასინან ვერ ომოდიოდა. კაცი ჩახაჟალათებულ შინ დაბრუნდა. დედაკაცმა კაცი რუმ მარტო დაინახა, გოუხარდა. ხელევგაშლილი წავდა წინ, მალე აილაში ტაშ-ფანდური გამართა.

ორმოში ჩაცივნულ ქალები ორმოითი ამასულელა ბევ ხუფათოვდნენ, ტიროდნენ, ყიროდნენ, შოლას, ჩარას ითხოვდნენ. ახირი ჩარა რუმ გოუწყდაყე, შოლელლი მინმე არ გომოჩდა, თუთანავ გადაწყიტეს, ერ თაარი ორმოითი თავი დახწევას. აქა-იქ ეჟუჟგუნებოდნენ, ერთმეთ ფეყ უჭერდნენ, ზეი ომოსვლას ცდილოვდნენ, ანჯახ ვერ ომოდიოდნენ. დაღლილები დასხდნენ, თავები ერთმეთ მიჰყუდეს და უგენერე ჩეეზინაყე მარტო.

პატრა ქალმა არ დაიზინა. აქა-იქ იჩეჩქებოდა, კატარს ეზევდა და ნაგახტან ჟიბით კატართან ერთა პატრა დანა გოდმოჰვარდა. ჰეგინ-ჰეგინ ისერთებიც გააღიზა. დანაი დანახა სრუს გოუხარდა, უგეიმაშინავ დიდ ქალმა პატრა ორმოები გომოთხარა ფეყ დააბუჭებლა. ორმოები გაქითებასუკან ბევ ხუფათით დიდ ქალი ორმოითი ომოზრა. დიდ დას შუათანა მიჰყო და ისიც ორმოითი გომოვდა. ახირი ორივ დამ პატრა დაც ორმოითი ამაიყონეს. დებმა იქავრობა რომ დაათორიალეს, დაინა-

ხვს, ტყეში იმათ გარდა მინმე არ იყო. შეშინდაყე ტურა ჟანავრიზგან, არ დოგ-ფათროსო. ხელები ერთმეთს მოჰკიდეს და შიშოვ-შიშოვ ტყითი გომოვდნენ. ბევრი ეტარეს თუ ცოტა, ახირი ერ ადგილით ონასულ შავ კომლ დაინახეს, გოუხარდაყე და ონასულ კომლისყენ წავდნენ. დაინახეს კომლი ერ იშღიან სახლით გომოდიოდა. ქალევმა გარე-ითი შაიჭრიტეს, მინმე ვერ დაინახეს, კრებიც დაკლეტული არ იყო, ადგნენ და შიგ შავდნენ. დაინახეს დიდ ცეცხლი დანთებული. შაციებულები ცეცხლთან მივდნენ გაათბობლა, ცოტა ხანში ფეყი ხმა გაიგეს და უგეიმაშინვე დაიმალნენ. სალმო რუმ იქნა, უგენქავე დაიზინეს. ზილით კიდევ ყეფი ხმამ გააღიზაყე. სახში ერ დიდ დევი ტრიალოვდა. იქა-ვრობას ახტარგიშ ჩიდიოდა. რაიმე რუმ ვერ იპოვნა, დევი ცეცხლი პირზე დაჟდა შეჭმელი გამაიღა, წინ დაიდო, უნსუნა, არ მეეწონა სული, თოლები დაამრიალა და ყურულ მეეკიდა – ინსნი სული მამდის ეიქა, მინ ხართ დამა-ლული, გომოი დაგინახოვო. დევმა ბევ იზახა ეზება, მაგრამ რაიმე ვერ იპოვნა, ახირი ფართალი დააგა და დაწო დააზი-ნებლა. დევი კარგა ზილში რუმ წავდა, ხრუნვაც ომოვშო, დიდ ქალი დამალულ ადგილით გომოვდა, ცომი მოზილა, საჟზე ფეთირი გამააცხო, ვაჰცლი ფე-თირებით აავსო. თუთან კიდევმ უგენქა დაიმალა. დევმა დილაზე გამამცხორ ფეთირი დაინახა, გოუხარდა კარგა გომოზლა, წავდა. მეორე ღამეს დევმა კიდემ ბევ ეზება თავი სახში შანასულ ინსნები, ანჟახ ვერ იპოვნა, დაწო, დაი-ზინა. შუათანა ქალმა დიდ თიანში ქონი აადუღა, თარჰალოვა გააქითაა და დაი-მალა. დევ დილაზე გოუხარდა, თიანში თარჰალვა რუმ დაინახა, ჭამა და თავი გზით წავდა. მესამე ღამე იქნა, პატრა ქალმა ერ დიდ კასში დულარა წყალი ჩაასხა. დევ მახე დოუგა. დევმა კასში ცხელ წყალი რუმ დაინახა არ გოუსინ-ჟავ უგენგრე, ჩახტა წყალში. წყალი დულარა იყო და დევიც დაითუთქა. ღრი-ალით იქავრობა აიკლა, ქალები გამო-ვარდნენ დამალულ ადგილით ცეცხში შაზრენულ გაცხელებულ შამფურები აიღეს და დევს გოუჭეს ჟანში, სული ომოხადეს. ქალევმა დევი სახ-კარი, ვარ - დოვლათი რაც რაიმე ჰქონდა, ხელში ჩაიგდეს და დაიწყეს ერთა ტკბილა ცხოვრება. ეიგრე ჰაშაიშით ერ ნეჩა წელიც გავდა. დედინაცოლი ხელში ჩა-ნავარდ ქალები მამა ხაჟალათ ეჰწეოდა ქალევზე, ბევ ნაღლოვდა, ახირი ადგა ერ დღეს, რაც იქნება, იქნებაო, გზას გოუ-დგა ბევ ეზება, დერა-თეფა შამაიარა და ახირი მიადგა დიდრულ სახ-კარს. ისიც თურმე იქენ თავი ქალევი სახლი. მამაი დანახა ქალევ დიაღ გოუხარდაყე, თა-ვიანთან შაინახეს ერ ნეჩა დღეს, კარგა აჭამეს, მოუარეს. შინ გაცილებაში მა-რიფათიანა გზაში ჩააგდეს, ბევ თეთრი გაატანეს დედინაცოლთან. კაცმა დედა-კაც უთხრა: თეთრი ტყეში ერ ვაშლი ხექე ვიპოვნეო. თეთრი რუმ გოუთა-ვდაყე, დედაკაცმა კაც უთხრა: კაცო, წაი უგენქა, მოთხარე მიწა, იქნება კი-დემ იქნოს თეთრიო, ჩონ ქალიც წაიყონ,

ისიც მეგეშელოს თეთრი პოვნაშიო! კაცმა ქალი წაიყონა ტყეში, ერ დიდ ხექე დააგდა, უთხრა: ეიქა საქნიაო თეთრი, ელედეო. თუთან შინ დაბრუნდა. უგეი ღამი ტყეში ჟანავრები ხროვა მოგროვდნენ, საჭმელ ეზევდნენ. ერ ჟანავარი ქალთან მივდა და ფეყი წომოჰკრა, ქალმა გაიღიზა, ეგონა ჟანავარი მეთამაშებაო, აიღა ჟოხი ჟანავრ დაჰკრა, ჟანავრი გაჟავდა და ქალი უგენქავე დაფათრა.

დედინაცოლი ელედა-ელედა ქალს. ანჟახ ქალი არ გომოჩდა, ახირე კაც უთხრა: „წაი ტყეში, ნახე, რა იქნა ჩონ ქალიო". კაცმაც გუდა აიკიდა ზურგზე და წაუდა ტყეში. ქალი ბეუ ეზება ახირი უგეი ხესთან მივდა, დაინახა დაგლეჯულ-დაფათრულ ტანსმუსი,შაჭმულ გომოხრულ ხლები. კაც სხო რა ჩარა ჰქონდა, ხლები მააგრუვა, გუდაში ჩაყარა და შინ დაბრუნდა. დედაკაცმა კაცი რუმ დაინახა ზურგზე აკიდებულ სავსე გუდაითი, გოუხარდა, მოთაფლულ ენაითი გემეელაპარიკა: „კაცო, შენ რა დიდ გუდაითი მეხელე, ჰერაბ თეთრით აგივსია თუ მეჩენებაო. ჰაბა ჩონ ქალიო"? კაცმა დედაკაცთან მოწეევნაში გუდა ზურგით ჩამაიღა, ოფლი მაიწმინდა და გუდა ქალი წინ მააპირქავა, გუდაითი გომოხრულ ხლები რაბა-რუხი გოდმოცივდნენ. გაჟავრებულ კაცმა დედაკაცს უთხრა: „ჰა ეხლა გაზახე შენ შული ხლებით, ეხლა იქნებ გაჰხლე, მე თეთრით ვერ გაგაზღეო". ქალს გული შოუწუხდა ხლები დანაზაზე და უგენქავე უსულო დეეცა. კაცმა დედინცოლი დამარხა და თავი ქალევთან დაბრუნდა. ცოტა ხანში ქალებიც თითო-თითო მიყოლებით გათხოვდნენ, სრუს თავი აილა ექნა. ალაჰთალაი ქარამათით ყმაწილებიც გოვჩდნენ. მამაც იმთან ერთა ჰაშაიშ ჩიდიოდა, სანამ ჰაში არ ოუთავდა და რამათში არ წავდა. ქალებმა მამა თავი ლაიღლუ დამარხეს და პირობა დადეს, მამას ჰამეშა მაიგონევდნენ, არ დაიმირწყევდნენ. ამბობენ: ვერ განაზღომ ინსნი თოლი ჰამეშა შერია, ჰამეშა სხოისყენ იჭრიტება და ახირი იმასაც კაი დღე არ ელედება, როგორც ნაღილში მანაყოლ დედინაცოლ მოუდა თავზე.

ნაღილი ეიქა ჩება. მე თქენთუნ წითელ ვაშლები მამქონდა, კანკალა ღობეითი გოდმოხტომაში ბანგურა ზაღლი გემეკიდა და ხელით გადმიცივდა, ბაგურა ზაღმა წაიღა ვაშლები.

მთქმელი: ომაროვ რამაზან ჰასრათ ოღლი,
25.III.70წ. ს.მოსული

ზოლ ჩონებურ ნიშან-ქორწილი

ბითუნ ჰერ-გოგზე ნაქნარჟურა ჩონთანაც უწინ ზოლ ადათ ყაიდაითი ტარდებოდა ნიშნობა და ქორწილი. ეხლანდელ დროში ზოლ ადათ-ყაიდები მისდა აგონდება, ბევ რაიმეი დაიმრწყეს, ეხლა სხოჟურა ტარდება ნიშან-ქორწილი. დრო იყო, რომ ჩონ ხალიი ზოლ ათა-ბაბაი ნათქომ ჟულაბ მიწაზე არ ცემდა, იმათ ანარჩევ გზა-კოლ მიჰყებოდა,

დიდ-პატრა ერთმეთ ჰურმათ უნახავდა. მამა-პაპიგნი გამიგია, რუმ უწინ ჩონთანაც ყმაწვილევ პატრობითავ ჟერ აკუანწში ქნაშიავ ნიშნავდნენ. ერ აილას რუმ ბიჭი ექნებოდა, მეორეს ქალი, ჰელბეტა ისნები თუ კაი აილათიც იყნენ, დედ-მამა ყმაწილევ აკუანში ნიშნავდა. პიწა რუმ მაიჩჩქებოდნენ, დანიშნულ ყმაწილევ აქორწილევდნენ. სრუუმან სოფელში იცოდა მის ყმაწვილი მისთან არის ნიშანლუო. აკუანში დანიშნას სრუ აილა ვერ ახერხევდა, მაგა ანჟახ ვარლუ აილები ათავნევდნენ. იმ დროში ნიშან-ქორწილი წშინდა საქმე იყო, ჟამაათიც ყაიდა-კანუნევ იცავდა, ლაიღლუ ატარევდა. სოფლელები ერთმეთი ყოუმ-ყარაბა იქნონაც, ინსნი ნამუს ჰიას ინახავდნენ. ჟავან ჰაშლუ ქალ-ბიჭი ერთმეთ არ ელაპარიკებოდა. ქალი ბიჭს რომ დაინახავდა თავ დაბლა კუნტავდა , ერაგე უჩუმრა ჩოუვლიდა ბიჭს, რომ ვერ დეენახა ჟავანს. ეშნიანდა მინმე დაინახავდა და იმაზე ფინ რაიმეს იტყოდა. ჟავანები ანჟახ წყაროზე ქნაში, ნადიევში, ქორწილევში ჰქონდაყე მიმქუნი ერთმეთი ახლე დენახაყე, დელაპარიკნაყე, ნანდომ თოლით შეეხედნაყე, ემერჩივაყე ნანდომი. ჰარჟამარჟა თუ მინმე ფინ ჟულაბ ეტყოდა ქალს, ის სირცხილით შაჰრეში აღარ გომოდიოდა, მარაქაში თავს აღარ აჩენდა, სრუს ემალებოდა, რაიმე ფინთი არ თქონ ჩემზეო. ბეუჟერ ქნილა, ბიჭი თავი დანიშნულ ქალსაც ვერ ცნოვდა, არ დეენახა, ანჟახ გაგებულობა ჰქონდა მავან-მავანი ქალიაო და სოფლი ამა და ამ ობაში ცხოვროვსო. როგორც ბიჭ უგენგრე, ქალ ანჟახ სხოები ნათქომით იცნოვდნენ. დანიშნულები ერჟა ქორწილი დღე ახერხევდნენ ერთმეთი გაცნობას, დალაპარიკებას. სხო სოფლით ბიჭები ქალევს ჩარასუზ არ თხოვნოვდნენ, არც ქალევს ათხიევდნენ შორს. სოფლელები ამბოვდნენ: ,,რაც არ უნდა იქნოს, ჩონებური იქნოს (ბრიმა იქნოს თუ აღსაღი ჩონ სოფლით იქნოსო)", სხო მილაათი არ იქნოსო. ქორწილ სრუნი ჩიდიოდნენ-ღარიბი თუ ვარლუ, ანჟახ იმათ ქორწილები ერთმეთიზგან განსხიებული იყო. თუ ვარლუ აილა იყო, იმათ ქორწილიც დიდრული, მარიფათიანი ბევ ჟამათიანი კეჰთებოდა. ჰოხსულ აილას ჰამეშა თავი ლაიღლუ ქორწილ ათავნევდა, ხალღიც ცოტა კეჰთებოდა. ქორწილით ნაარაზიც ბევრი ჩებოდა. ვარლუ და ჰოხსული ჰამეშა ქნილა დუნიაზე, უგეიმაზეც ნიშან-ქორწილებიც სხოდასხოჟურიც იყო. დიდ-პატრობა, კაი-ფინთობა ჰურმათ-მარიფათობა სოფელში ნაცხოვრევ აილაზე ბაღლუ კეჰთევოდა.

ნიშან-ქორწილ ჩონში ჰამეშა შემოდგომით ჩიდიან. შემოდგომა ლაფ კაი ვახტია, სრუ რაიმი ბოლულლობა არი. აილევ თხილი, კაკალი, ნასულედი სახში შემოგრივებული აჰყე. სხო საქმეებიც ხალღს ჰავაშ-ჰავაშ უცოტავდებაყე. სოფელში ნაქნარ ბერკაცები გუნგებზე გომოდიან გაფ საქნელია. ბერკაცები სობათის სხოდასხო რაიმეზე ჩიდიან. ლაპარიკობენ მის რამქთონ ვარ-დოვლათი დააგრუა, დუნიაზე რაები

კეჰთება, სოფელში მინ ნაჩალია, მინ მოკდო, მინ რა გააქითა და არც ნიშან-ქორწილი ხაბრევ იმირწყებენ. მუან-მუან დროზე ამა და აილა ნიშან-ქოწილ ქნას აპირებენო. დანიშნულ ქორწილ საქნელ აილები ერთმეთთან ახლე ქნას თავს არიდებენ, ხალღ რაიმე სალაპარიკი არ ექნოსო. ანჟახ რაც არ უნდა თავი დაიცონ აილებმა, ხმა მაინც ვარდება სოფელში, ფულან-ფულანი ქორწილობეი ჰაზირლულს ეჰწევაო. ჟეიზს ყიდლოვსო, საკლავს ეზევსო ეზო-ყურეს, სახ-კარ ალამაზევსო. მანამ ხეირუ საქმეს მეეკიდებოდნენ, ბიჭი აილაში დედ-მამა ყოჰუმ-ყარაბას ეზახის, ერთა აგრუევს, პატრა შინავრ გროვლობას აქითიევს (პურ-მარილს აქითევს), როგორც იტყიან, მასლაათობენ. სახლი პატრონი ყოიმებს ებნება: „ყოიმებო, ხეირუ საქმეი მოკიდები ნიათი გოქონ, თქენ რას იტყითო". ყოიმები: ბიზები, ტაიები, დეიდები, მამიდები და სხონი დანაზახ ყოიმები ებნევიან: „ჰამეშა ხეირუ საქმე იქნოს თქენ აილაშიო. ალაჰთალამ კაი დღიები ნუ მააკლოს თქენ აილსო, ხოშბახტი იქნოსო". გროვლობაში დანაზახ კაცები ცალკე სხდებიან ოთახში, ქალები ცალკე გროვდებიან. იმათ მასლაათს ოღლუშაღმა არ უნდა მოუსმინოს. აილაში სოჰბათი რუმ მოჰჩება, ბიჭი ბიზას ან ტაის გზავნიან ქალი აილაში ჟულაბ მაატანლა. ქალი თარაფით განაგზავ კაცი სალმოზე მიდის ქალი აილაი დარავაზებთან და იზახის: „აი ფულანქესო გომოი, შენთან სქმე მაქონო". შაჰრით დანაზახნი წინ აილაითი მუთლაჰ კაცითაიფა უნდა გავდეს. თუ აილაში კაცითაიფა არ ალი, მაშინ ჰაშლუ ქალთაიფა გადის შაჰრეში. ერთმეთან სალამ-ქალამსუკან დანაზახი ყონაღი წინ გონასულ ებნევა: „მე თქვენ კარზე ხეირუ საქმიბეი მოსულვარ, გუნდა ორ აილა ერთმეთი ყოიმები ვიქონოთ, თქენ რაზიობით, თქენ ქალი ჩონ ბიჭიბეი გუნდაო". ქალი თარაფით გონასული დანაზახ კაც სათქმელს დარვაზასთან ებნევა, ჰავაშ ხმაზე რუმ მინმემ არ გაიგოს. მანასულ კაც შინ არ შაჰყონენ. სიპტა წასლაში მაჭაკლა მანასულ ებნევიან: „მასლაათ ქნევთ, თუ ქალი დარაზივდა, მემრე ჟულაბ მოქცემთო". მაჭაკალ ერ წასლით არც ჰოვს ებნევიან, არც არას, უგეიმაზე მაჭაკალი, მეორეჟერ, მესამეჟერ მიდის, მანამ ქალი აილაითი ჟულაბ გაიგევს-რაზიობი ან არ რაზიობი ბაარადა. თუ სრუ რაიმემ კარგა ჩაივარა, ქალიც დარაზივდა. მაჭაკალს ქალი აილაში სახში შაჰყონენ ჩაი დაალევა, რაც ქალი აილაი დარაზიები ნიშანია. მაჭაკალიც ქალი აილაში ხელცარიელი არ მიდის კამპეტ-კალეთით-ტკბილევლით შადის ახალ ყოიმებთან. ქალი აილაში მაჭაკალს ქალი აილაი ყოუმ-ყარამა ხტება, პატრა გროულობაც იმართება. ხეირუ საქმეი მოკიდებიბეი ფლავ აქითებენ, ყონაღლულობას აწყობენ პურ ჭმასუკან ბიჭი აილაითი მანასულ მაჭაკალი ხეირუ საქმეი მოკიდები ჰაყინდა სახლი პატრონს თოლით ჰიმს უყევს და ისიც გროვლობაში დანაზახ ყოუმ-ყარაბას

ებნება, თუ რა მაანაითი არიან დაგრუებული ერთა: ყოუმ-ყარაბავ დღეს ჩონსა ხეირუ საქმეზე დაგიზახეყე, ერთა შაგაგრუეყე, რუმ ალაჰთალაი რაზიობით აილაში შად გუნი იქნოს, დაფა-ზურნა დაიკროს, ქორწილი, შად გუნი იქნოს. ეიქნა ნაქარ მაჭაკალიც ჰეი საქმეზე მოსულ ჩონსა, გუნდა გავგოთ თქვენ ფიქირ ხიალი, რას იტყითო. ყოუმ-ყარაბა გახარებული ამბოვს: „ლაფ კაი საქმეა, ღმერთმა კაი დღეები ნუ მააკლოს თქვენ აილას, ხოშბახტი იქონონ". სობათი მოჰჩომასუკან მაჭაკალი ხელს აზლევს ქალი მამას, იმამაც თუ გამოვწოდა, ხელი ჩამაართო საქმე გადაწყეტილია, როგორც იტყიან აქავრები-ჰოობა მიცემულია. ამაშინსუკან ბითოვ სოფელში ხმა ვარდება: ფულან-ფულან ბიჭი ამა და ამ კაცი ქალთან დანიშნულაო, უკე ჰოობაც მიცემულაო. ჰოობა მიცემასუკან მაჭაკალი ქალი აილაში ჰუზიაღი, ბევ ტკბილევლებით და პადარკებით მოდის. მაჭაკალს ჰამეშა კაი ჰურმათს ექცევიან, იმასთან ერთა მასლაათობენ, რახან კაი იქნება ნიშანი მოტანა, ქორწილ ქნა. თუ ქალი თარაფი ნიშნიბეი ჰაზირი არ ალი, ნიშნობი დროს გადაჰწევენ საქმეები მოჰჩომიჟახ. ნიშანი მოტანას ქალი აილაში თავიჟურა ჰაზირლული გაწევა უნდა. ნიშანი მოღებინჟახ ქალი აილა ბით-ბითა ასაღევს ბიჭს მინ აქონ აილაში ყოიმები მინ არიან (ბიზები, ტაიები, ბიზიშილები, დეიდიშილები და სხები) ბიჭი აილაზე სრუ რაიმეს იზიებენ, იციან, რუმ სრუნი ხურჟინს გააქითებიან და იმათ ხურჟინებში ჩაადებელ წინდები, დესმლები, ხელკატრები ნასკები ლაზიმი საქონიაო. ამიბეი ჰაზირლულს ეჰწევიან. დარაზიებასუკან მაჭაკალი და ქალი აილა ნიშანი დღეს ნიშნენ. ამაშინსუკან ორივ აილა ცალ-ცალკე ნიშანში დააზახნელები ყოუმ-ყარაბაი, თანიშ-თუნუში სიას წერენ, მინმე რუმ არ დარჩესყე, დაწერულ სიას ორ-სამჯერ კითხულობენ, გონარჩომებს ამატებენ და მემრე დამზახნელებს (ორ ჟეილ ბიჭს) აზლევენ ობაებში წაასლელა. მინც შორს ცხოვრობს, ხაბარ აზლევენ ამა და ამ დღეს ნიშან-ქორწილი გოქონ – გეზახითო. ნიშნობი დღეს ბიჭი ალაში დილაზიავ გროვდებიან დედაკაცები, კაცები, ოღლუშალი.

ზოგი რას ზოგი რას საქმიანოვს. სრუნი გახარებულნი არიან. ჰარქესას ცალ-ცალკე საქმეს უჩენენ. მინ უნდა პური დააკროს, მინ უნდა სუფრა გაშალოს, მინ უნდა ფეეზე იტრიალოს, წამსულ-მამსული გზაში ჩაყაროს. მინ იქნება მექობე, სიმრები ამდუღებელი და სხები. ნიშნი დღეს 3-4 თორნე ლავაშ აკრენ, მემრე პურევს აცხობენ ამათ მოჰჩომასუკან თორნეში ნაზუქს აკრენ ქალისა წააღებლა. ცალკე დიდ თიანში ჰალვას აქითებენ. ნიშანში დაზახნულ ხალიც ჰავაშ-ჰავაშ გროვდება, სრუნი ლამაზა ჩაცმული არიან, ხელში სავსე ხურჟინები, სუმკები უჭირავყე. შიგავრები ერთმეთ ულოცენ: „ბახტიანი, პიღვლიანი იქნონ, თეთრა დაბერდნენო". მემრე აქა-იქ იფანტებიან : ზოგი

შინ შადის, ზოგი ეზოში დანთებულ ცეცხლთან ჟდება, ზოგი სტოლთან ჟდება, ჩაის ლევს, ზოგი ნარდს თამაშოვს, პაპრუს ეჰწევა. მაჭაკალი აილაში შინავრივი ტრიალოვს მანასულებიზგან პადარკევს აჰქონს, ერთმეთ ლოცენ, ხელს ართომს, სახლი პატრონთან მასლაათოვს, სრუ რაიმეზე თოლყურს იჭერს, რაიმე არ დაჰმირწდესყე, სრუ რაიმე პარიადკაითი ჩატარდეს. ნიშანი ხალღმა იციან მაჭაკალი განაქითევ ხურჟინი სრუიზგან გომორჩევლია. შიგ ბევრ რამები საქნია ჩადებული და მიმქუნჟა იმიბეი კაი პადარკასაც ჩაადებიან. ახშამი პირზე ნიშანში დანაზახ ხალღი სრუნი სუფრაზე, ჟდებიან პურ შაჭმელა. ჭამი მოჰჩომასუკან დგებიან, ჰარქესა თავი ხურჟინს აჰქონს ხარზე იკიდევს და ჰაზირდებიან ქალისა წაასლელა. ნეფეი ხურჟინში ალაგებენ პატარხლიბეი ნაყიდ პადარკევს, ყიზილი ბეჭედს, ბრასლეტს, საათს, თანევს, ბელერზიქს, საპერანგო ნაჭრევს, ჟეკეთევს, აიჰაყაბევს, თავზე დანახურ ქალაღეე, კატრევს, ჩექმევს, და კიდევ ბევ რაიმეს. სრუ რაიმეს ერთა გომოჰკრენ და ერ დიდ ხურჟინში დებენ. ფარჩაი ხურჟინიზგან ელევა სხო ხურჟინსაც აქითებენ. აქ ნაზუქევს, ქადას, კამპეტ-კალეტს, ერ სინი ჰალვას და ნამცხრევს ტკბილევს, მეივას ალაგებენ. მემრე იმ ხურჟინსაც ტანსმუსი ხურჟინთან ერთთა დებენ ქალისა წააღებელა. ამასთან ერთა ადათია ბიჭი აილამ ერ დიდ ყოჩი ნიშანში და ერ მეზერი ქორწილში ქალი აილას აჩუქოს. გომოჰყონენ კაი სუქან, დუმიან დაგრეხულქებება ყოჩს, ქებზე წითელ ბანტს აბმენ და ჰაზირდებიან ქალისა წაყონლა. მანამ ნიშან წაიღევდნენ ქალისა მუსურმან ადათით მუთლაჰ ლაზიმია ნიქაი გაჭრა. ამიბეი ბიჭისა მოჰყონენ სოფლი მოლას, მაჭაკალს და შაადებს ორივ თარაფით. მემრე ერთა გროვდებიან. ნიქაში დაზახნულევს კარგა ჰურმათ ექცევიან. პურჭმასუკან მოლა იწყოვს ნიქაი გაჭრას. მოლა მიდის ბიჭი ნაქნარ ოთახთან. შიგ არ შადის, ოთალი კარევთან დგება, მუსურმნულ ნიქაი დუას ამბოვს, ლოცვაი მოჰჩომასუკან გორდზე ნაქნარ შაადებთან ერთთა მოლა ნეფეს გარეითი შიგ სუალს აზლევს: ალაჰთალაი შარიათით, შენ რაზის ხარა ფულან-ფულან ინსნი ქალთან ნიქაი გააჭრელაო. ბიჭმა იქაითი რაზიობი ნიშნით ჰოვ უნდა თქოს. ამაშინსუკან სრუნი დუას ჩიდიან და ბიჭი აილაითი შაადებთან ერთა ქალი აილაში მიდიან იქაც მოლას მიჰყონენ ქალი ნაქნარ ოთახთან. აქაც მოლა ქალს სუალ აზლევს-რაზი არის თუ არ ფულან-ფულან ბიჭთან ნიქაი გააჭრელაო, ქალმაც ჰოვ უნდა თქოს. ქალი ზოგჟერ მოლაი სუალზე ოსმაათ ჟულაბს არ აზლევს, უგეიმაზე მოლა სამჟერ იმევრევს სუალს. აქაც დუას ჩიდინ. ნიქაი გაჭრას ულოცენ ქალი აილას, ხოშბახტლუღობას, თეთრადაბერებას უსურვებენ. ნიქაი გამჭრელევს ქალი აილაც კარგა ჰურმათ ექცევიან. მოლას თეთ აზლევენ და თავი სახში მიყონენ. მაჭაკალი და ყოიმები ბიჭისა ბრუნდებიან . სრუნი ერთა გროვდებინ კაც-დედაკაც, ყმაწი-

ლები და მიდიან ქალი აილაში. ნიშნობა ახლა ქალი აილაში გადადის. ნიშანში წანაყონ ყოჩ ქალი თარაფი უგემაშინვე ჰკლენ, აქითებენ ხორცი წონს, ფლავს, ყაბლამას, ტოლმას, ქათმიწონს, სოუთმას და სხოდასხოჟურ სალათევს, ტკბილევლევს. მაჭაკალთან ერთა წანასულ ბიჭი თარაფი ხალღ ცალკე გაქითებულ ადგიზე ასხდენენ. იშლება დიდრულ სუფრა, მოჰქონენ სხოდასხო საჭმელებს, ჩაის, ტკბილევს. მაჭაკალი წინ ერ დიდ სინით ქადა-ნაზუქ, კამპეტ-კალეტ, ჰალვა ნამცხრევ, მეივას დებენ. მაჭაკალი დედაკაცი იწყოვს თავიან ხურჟინი ომოლაგებას. მანამდე სახლი ხურჟინი იშლება. ომოჰქონს ტანსმუსს, თითო-თითო ალაგევს ცალკე, მაღლა ჰწევს ხალღს აჩენევს. ომოჰქონს ყიზილი ბეჭედს, თანევს, საათს, ბილერზიკს და იმასაც ნიშნი ხალღს აჩენევს. პატარზლიბეი ნაყიდ ერ საპერანგოს დევს. ქალი თარაფით ეზახიან პატარზლი დას, ან ახლე ყოიმს და ისიც ხელში ყაიჩით მოდის. აჰქომს ხელში პატარზალი საპერანგოს და ყაიჩით გააჭრელა ამზადებს და ჰმამაღლა ამბოვს: „ყაიჩი ქესმაზო", რაცა იმას ნიშნავს: „მაკრატელი ნაჭერს ვერ ჭრისო". მაჭაკალი ჟიბეითი თეთ ომოჰქონს და ყაიჩი დამჭერელ ქალს აზლევს, ქალიც მინაცემ თეთ შორითავ ათორიელევს, თუ ეცოტავა, კიდემ ყაიჩის ათამაშევს ხელში და „ყაიჩი ქესმაზო" იმეორევს, ხალღიც თეთრი მომოტევას ითხოვს, მაჭაკალიც ჩარასუზ უმატებს. ყაიჩი დამჭერელ ქალი დარაზიებასუკან ქალი ფარჩას პატრა კაწ უქითევს და თეთრით ხელში ყონალღე შორდება. ამ ადათს „**ყაიჩი ქესმაზს**" ეზახიან. ამი მოჰჩომასუკან ქალი თარაფით კაცი პურს აიღევს ხელში და მაჭაკალ უწდის და ისიც პურ წორ ხეჩავს, რაც უგეიმი ნიშანია, რუმ მარაქას იხტიარი აქონ, პურ-ჭმას მეეკიდნონ. ეკიდება-ჭმა დალევა, ქეიფი. ჭმა-დალევასუკან იწყება მანაღევ ხურჟინები ომოშლა. ქალები თითო-თითო შლიან ხურჟინს, შიგ ჩანადევ პადარკას, ტანსმუსს, საპერანგოს ან სხო საჩუქარს ხალღს აჩენებენ, ხმამაღლა აცხადებენ: „აი, ჟამაათო ბიჭი ბიზას, ტაიყის ზილი ბეჭედი, ყიზილი თანები ან საპერანგო უყიდა, ტაიშულ ბილერზიქი, დეიდშულ, ლამაზ ჩექმები და ა. შ. საჩუქრევ ზეიტყენ წევენ და ჟამაათს აჩენებენ, ისნებიც ერთთა ამბოვენ: „ბახტიანი, ხოშბახტიანი იქნონო". ხურჟინევს მემრე მიჰქონენ ქალი სახში სადაც ერ ნეჩა ქალები სხედან და მანაღევ ხურჟინევ ცლიან. ტკბილევ კამპეტ-კალეტს ცალკე ჰეშიკში ყრიან, ჩაი-შაქარს ცალკე, მეივას ცალკე. დაცლისუკან ხურჟინში დებენ წინდევ, დესმელ, კატარ, ნასკის და მანაღევ ქალები ხურჟინს უკან ატანენ. სრუ ხურჟინები რუმ მოჰჩება, მემრე ხალღი ფეხზე დგება, ნეფე-პატარზალი ოჟახევ ლოცენ და თავ-თავიან ხურჟინევს აჰქონენ, პატარზალი ყუდაევ ხელს ართმევენ ემშიდობებიან. ჰავაშ-ჰავაშ ეზოითი გომოდიან და ჰარქესა თავი სახში მიდიან. ისნები ბიჭისა აღარ მიდიან.

ნიშნობასუკან ორ-სამ კურა გადის

ან ბევ იქნეს ერ თე, რუმ ბიჭი აილაითი ქალისა ანჟახ რაიმე პრაზნიკი თუ იქნება, უგეიმაშინ მიდიან პადარკაითი. ბიჭი აილაი ახლე ყოიმები მიჰქონენ, სხიევს არ ეზახიან ამჟურ ყონალლულობაში.

ქორწილები ჰაზირლული ეკიდება დერზით. პატარზლიბეი პერანგევს, რუბაშკევს აკერინებენ. ჩექმას, პალტოს პასანიჩკის, ტუფლს ჰყიდლოვენ. რაიმე ექსინი თუ იქნა, შაჰარში მიდიან საყიდლევზე, ზოგჯერ ხალღი მალივი პატარზალსაც მიჰყონდნენ, ჩააცმელები გაასინჯლა, დაანახლა. თუ პატაზალს რამე არ მეეწონებოდა, უკან აბრუნევდნენ, ახალს, სხოს ყიდულოვდნენ და სრუჟურა ჩალიშმიშ არიან პატარზლიბეი ლამაზ ტანსმუსი შაარჩიონ, კარგა შაკაზმონ რუმ დუშმან, თოლი გომოთხარონ. ქალი თარაფი დიდრულ ჟეიზს ამზადევს. სრუნი ჩალიშმიშ არიან, ქალი კარგა გაათხოვონ, ლამაზა ჩააგდონ გზაში, მინმემ არ თქოს: „რა იყო მაგი განატანევ ჟეიზიო". ქალი თარაფიც სრუჟურათი ტყავში ზრებიან, თეთ არ იშურებენ, უკან არ იჰწევიან, ხალღში ბიაბური რუმ არ იქნონ, ლაიღლუ ჩააგდონ ქალი გზაში.

მანამ ქორწილი მეეკიდება, ორ-სამ დღით ადრე დედაკაცები გროვდებიან ბიჭისა ლავაშ დააკრელა. ამ დედაკაცევ ლავაშდამკრელევ ეზახიან. ლავაშდამკრელ დედაკაცები წმინდა, მარიფათიანები უნდა იყნენ, ლავაშ კარგა აკრავდნენ. იმათ დანაკრავ ლავაშს სრუნი აკოვხევდნენ. ლავაშ დაკრიბეი ლაზიმია ფქული და წყალი. უგეიმიბეი ჟავანები მეზებლებით მოჰქონენ დუდრუან წყლი ბიტნევს ამბენ ტაჭკევს და წყაროითი მოჰტანენ წყალს. ბიჭი აილაი ეზოში დიდ ცეცხლ ანთებენ, შიშაი მორევ აჰაზირებენ, პურ დააკრელა ფიჩხს აჰაზირებენ. საჭმელევ გააქითებლა დუდრიან ქობევ, თიანევ, სიმრევ, ყაბ-ყაშულ აგრუებენ. მეზებლები ყოუმ-ყარაბა სრუჟურა ქომაგობას აზლევენ, ლაზიმ აინუნს აგრუებენ, ზოგი მინიგით ქომაგობას ჩიდის, ზოგი ბაზრით პროდუქტი ყიდლობაში ეხმარებაყე.

ქალი აილა იწყოვს ჟეიზი გაქითებას. აქითევს ვერღან დოშაგს, ყიდლოვს კრავოტევს, სიმუარს, თუნგს, წუნწმას, სტენკა-მებელს, სტოლს, სკამებს, კიდბანს, ჟეჟიმებს, ფერდებს, სასტულევს, მუთაქევს, პატრა დოშაგევს აქითევს და სხო სახლიბეი ლაზიმ აინუნს ერთა აგრუევს და ლამაზა აწყოვს. ზოგჯერ ქალი ყოიმები სახლი პატრონ ჟეიზი გაქითებაში ქომაგობას უჰწევენ. ზოგი კიდბანს, დივანს, სტოლს, სიმუარს ან სხო რაიმეებს ყიდლოვს.

სანამ ქორწილი მეეკიდება წინა დღეს მეფეი აილაში ყოიმები გროვდებიან,სობათ ჩიდიან, ახლე ყოიმებით მემზანაგევს ირჩევენ. მემზანაგეები ნეფეს ქორწილში გორდით დგანან, იმა არ შორდებიან, იმათ ბორჟია ნეფეი დაცუა, რუმ მინმემ არ მაიტაცოს. ქორწილი მოჰჩომამდინ ერთა არიან. ამ ადათს მემზანაგება დაყენებას ეზახიან. როგორც ნეფეს, უგენგრე პატარზალს თავიანთ შერჩევ შამკაზმელები ჰყავყე.

ნეფე-პატარზალი შამკაზმელევს ჰარჟამარჟა ინსნევ არ აჰყონენ. ჰამეშა კაი გემოვნება მისაც აქონ უგეიმა მოჰყონენ შააკმანზლა. სრუს უნდა რუმ ნეფე-პატარზალი ლამაზა ჩაცმულ-დახურულნი იქნეს, სრუს იმაზე თოლი დაჰრჩესყე.

ქორწილები სამ დღეს მიჰწევს, შაბათ დღეს ეკიდება და მიჰწევს ორშაბათ სალმომდინ. შაბათ დღეს ქორწილი ქალი თარაფისა კეჰთება, დაზახნულ ყოუმ-ყარაბა, თანიშ-თუნუში ნაცნობები ქალისა მიდიან. იქაც იშლება დიდრულ სუფრა. ბიჭი თარაფით დაზანიათებულ დამკრელები ნალარა-ზურნას უკრენ. ადრე სოფელში ნალარა-ზურნაი დამკრელები ჰეჩ არ იყნენ, ახლე სოფლებით-ალიაბათით, ვერხიანით, მოჰყონდნენ. ბიჭი აილათი მიჰგზავნიდნენ კაცს დამკრელებთან და ნათქომ დროზე ქორწილში იბარებდნენ. თუ დამკრელები უგეი დროიბეი ზანითი იყნენ, იმაშინ სხო სოფლევში მიდიოდნენ ანდა რაიონით მოჰყონდნენ. ქალი ქორწილშიც ბევრ ხალღი გროვდება. იქაც შიპრობა, ჭმა-დალევა, ხიარულება, კეჰეთება, მემრე შუადღეზე ეზოში ერ სტოლ გომოჰქონდნენ ზედ ლამაზ სუფრას აფარებდნენ და იწყებოდა შეწევა-შომოკრა. ქალი დედა გომოჰქონდა ლამაზ ქალაღას, საპერანგოს და სტოლზე შლიდა. იმა მოჰყებოდა ქალი ახლე ყოუმ-ყარაბა და სრუნი შონაკრევს ხალღი წინ შლიდა და სტოლზე ფენავდნენ. ზოგი შაკერულ ტანსმუს, ზოგი ლამაზ აჰაყაბს, ზოგი თეთს, შაკერულ ჩააცმელებს აკრენ. დამკრელები შომოკრიი მუყანს უკრენ, შინავრები შომოკრასუკან თითო-ოროლა ჩალიჩიები წინ ხელევ შლიან-შიპრობენ. შომკრა რუმ მოჰჰჩება, შინავრები მოდიან შონაკრევ ერთა აგრიებენ, შიგაი პატრა ქალაღევ გულიკატრევ აჰჩევენ და დამკრელევ ნალარაზე, მეშინევზე, ამბენ. დაფა-ზურნაი დაკრა და შიპრობა სხოდასხო ჰავაზე გუან ღამემდე მიჰტანს, სანამ დამკრელები არ დაიღლებიან და დიდ მენალარე ქოს არ დაჰკრავს. ქოს დაკრა ნიშნავს დიდნალარაიბეი ორ-სამჟეღ ჩალიკი დაკრას. ამაშინსუკან ქორწილი ხალღი ჰავაშ-ჰავაშ იფანტებიან და თავიან სახლებში მიდიან. კურა დილაზიავ ქორწილში დანაზახ ხალღი ბიჭისა გროვდება, ეკიდება დაფა-ზურნაი დაკრი ხმა. ზურნაი განაგები ხდება, რომ ბიჭი აილაში ქორწილი უჟე მეეკიდაო. ქორწილში დანაზახ ჟამაათ ბიჭი თარაფი ახლე ყოიმები წინ ხტებიან და სუფრაისყენ მიჰყონენ. კაკრაზ ეი ვახტზე შიპრობაც ეკიდება. იწყება ჭმა-დალევა, სალლუღები, სიცილ-ხარხარი. დამკრელევ წინ პატრა თაბრეტკას დებენ, რემენზეც პატრა სინი (ლანგარი) დადებულია შაბაშიბეი. ნაშიპრა გონასულემი ჟერ „აიშაბაშ“-ო ყურიან, ჟიბით თეთ ომოჰქონენ და ლანგარში ჰყრიან, ზოგი მეზურნეს ქუდქე ან ნალარზე აკრავს, რაც უფრო დიდ შაბაშ შამააკრენ დამკრელებიც უფრო მალალ ხმაზე აყურებენ ზურნა-ნალარას. შიპროვს ერთი მარტოვკა ან ორნი ერთა, ზოგჯერ კაი მუყანზე ბევნი გადადიან და ერთმეთში ირევიან, შაბაშიც უგეიმაშინ

ბევდება. შიპრობას ბიჭი ახლე ყოიმი ეკიდება, მემრე სხიები მიჰყებიან. შაბაშს ზოგი ნაშიპრევ ხელში აზლევენ, რემლებიც თეთრით ხელში მუყანი-მოჰჩომიჟახ შიპრობენ, მემრე შაბაშს თეთ ლანგარში ჰყრიან, ზოგი ლანგარში არ ჰყრის და თავიბეი ინახავს. ქალი თარაფით ბიჭისა მიდის ჰენგა (მაყრიონი). ჰენგობან წასლაში ბიჭისა შამაკრევლევსაც მიჰქონენ. იმათბეი ბიჭი აილაში ასობი ადგილია გაქითებული, იქ ასხდენენყე. ჰენგაც ბიჭისა შიპრობაში იშტრაკ-ჩიდის. კარგა რუმ დაიღლებიან შიპრობით, მემრალან მემზანაგე შინაითი თოფს გომოჰქონს და მაღლა ისრის, რაც ნიშნავს, რუმ ნეფეს გარე გომოჰყონენ შამააკრელა. დიდ მენალარე, სახლი სეივნი წინ დგება, გომოყონი მუყანს უკრენ, ჰეგინ-ჰეგინ სტოლ აჰაზირებენ. გორდით სკამევ ულაგებენ. მემზანაგები ნეფეს გარე გომოჰყონენ. ადრე ნეფეს ჰეფინჟმოხურულს გომოჰყონდნენ მემრე-მემრე ჰეფინჟ ალარ აცმენ, ანჟახ თავზე დიდ ქუდ კიდემ ახურენ. ნეფეი გომოყუნასუკან ბიჭი დედა გომოდის დიდ სინით ხელში. სინი სავსეა ტკბილევლებით, სტოლზე დევს, ქალალს ბიჭს კისერზე ახვევს და ლოყაზე კოცნის. ნეფეი ახლე ყოიმებო სტოლთან ახლე ალაგებენ „შახებს". შახებს აჰყე დაადგმელ ზირი, ორ ყანადი, როგორც ნაზი ხეს, აქონ. ყანადევზე კამპეტ-კალეტი, შირინებია ჩომოკიდებული, შახი წორზე წითელ ვაშლია ჩარჭობილი. ლამაზა შაკმანზულ შახევს ნეფეს წინ ულაგებენ. ეკიდება ბიჭი თარაფით შომოკრა და შიპრობაც ყიზლუნდება. ჟაამათი შაბაშ მიცემას უმატევს და დამკრელებიც ეშხში შადიან, ჰავასლუ უკრენ. შაამაკრელა მანასულ ნეფეი ყოუმ-ყარაბა ბიჭს პადარკევ აწევეს. ზოგი ნეფეს ყუჟლნის, კოცნის, ზოგი ყელზე ახევს შანაკარს, ზოგი თეთ დევს სტოლზე. შომოკრი დროზე მემზანაგები ნეფეი გორდევზე დგანან და ნეფეს იცენ, მინმემ ნეფეს, ქუდი ან დოშაგი ად მოჰპაროს. თუ მინმე გაჰბედავს ნეფესთან მაპარლა წასლას, უგეიმაშინვე მემზანაგები წკეპლები იშხუვლებენ მანაპარი ფეყევქე. ზოგჯერ ნეფეს ქუდს ან დოშაგს პარენ, მემზანაგები ერთაარი (თავიან ხარჟით) ახერხებენ უკან დაბრუნებას. შომოკრი მოჰჩომასუკან ნეფეს მემზანაგები მიჰყონენ თავი ოთაღში. სტოლზე ნაქნარ შონაკრევ აგრუებენ, ერთა ჰკრენ ბოჰჩოსავით. შახევ შაჰქონენ სახში. პატარა ყმაწილები ველარ უზლებენ შახზე ნაქნარ კამპეტ-კალეტი სილამაზეს და შახევს ეპარებიან მააწყეტლა. ზოგი ახერხევს მოპარას, ზოგ წკეპლა ხტება და „ვაი-ვაი" ყურილით მიიხორწება. ზოგჯერ ნეფეს ფეყევთან შომოკრი დროზე ბიზა ან ტაი ყოჩ უკლავს, რაც ქორწილი აილაი დიდ დაფასებას ნიშნავს. ყოჩს ქებზე წითელ ლენტი აქონ შაბმული. ქორწილი ხალღი ხედავს როგო დიდ ჰურმათი დაადო ბიზამ ბიზიშულს (ტაიშულს). შომოკრაი მორჩომასუკან სრუნი ჰავაშ-ჰავაშ ჰაზირდებიან ქალისა წაასლელა, რასაც ზალ მააყონლა გამზადებას ეზახიან. ბიჭი თარაფით ჰენგა მიდის ქალი აილა-

ში. მენალარეები წინ მიდიან, იმას მიჰყებიან ქორწილი ხალხი, ქალი სახთან რუმ გოვწევენ, ქალი აილაი ეზოი დარვაზები დაკლეტული ხდებაყე. დარვაზაი წინ ჟეილ-ჟუანები გზელ ალატებით დგანან. დარვზაი ბოზზე ერ მაღალ ალატია გაქითებული, რემენი წორზეც პატრა ზონზში შახევ ზოლი ან ქუა არი ვიშით დმაგრებული. ამ ამლატს და სამიზნეს აქავრები „მაშხალას" ეზახიან. ქორწილი ხალხი დარვაზასთან რუმ მოვწევს, ეკიდება ჟრიამული, ყურილი. სრუნი ითხოვენ მაშხალაი ჩომოგდებას. მაშხალაი უჩომოვგდებლა ბიჭი თარაფით მანასულევ შიგ არ უშოვენ. მემზანაგე თოფს ესრის მაშხალას. თუ მაახტინა და ჩამააგდა, სრუნი გახარებულნი შადიან ქალი აილაში, თუ ვერ მაახტინა, ააცილა, იმაშინ ლაზიმია თეთრით ჟეილები დარაზიება. თუ დარაზივდნენ ჟეილები, დარვაზებიც იღება და ბიჭი თარაფით მანასულ ჰენგა შადის ქალი აილაი ეზოში. მენალარეები წინ გომოდიან ქალი თარაფი ახლე ყოიმები, მემრე იმათ მიჰყებიან სხები. პატარზალი ცალკე ოთახშია თავი თაი-თუშთან. მაჭაკალი ქალი აილაში შინავრივი ტრიალოვს. იმიბეი ადელნი ცალკე სუფრას შლიან, კაი ჰურმათ ექცევიან. ქალი აილა ჰავაშ-ჰავაშ ჰაზირდბა პატარზალი გზაში ჩაგდებლა. შამკაზმელები პატარზალ ლამაზა ჰკმანზენ. ადრე პატარზლიბეი ბიჭი თარაფი „იმარათი" (სამკულს) მოჰქონდა. იმარათი გუმუშით გაქითებულ ქამარი ყელზე ჩონაკიდები და სხო დასხოჟურა ბრასლეტებია. შაკმანზი მოჰჩომასუკან გარე გომოდიან და მაჭაკლიზგან თეთ აჰქონენ. პატარზალთან ერთა ბიჭი აილაში წაასლელა ჰაზირდებიან ქალები, რემლებიც მუთლაჰ გათხიებული უნდა იყნენ. იმათ იქავრებ „დადებს" ეზახიან. პატარზალ რუმ ჩააცმენ-დაჰხურენ, თავზე ჰირათს ან ქალაიის ჩამააფარებენ, სხიებმა იმი პირი არ დაინახონ. ოთალი კრევ ალებენ და პატარზალს მამა და ბიზა ხელმოკიდებულნი გარე გომოჰყონენ. ერ დადი ხელში ლამფაით, მეორე დადი სარკით პატარზალი წინ მიდის. აქაც პატარზალი გომოყონაში თოფ ისრიან, ბერ კაცები დუას ჩიდიან და პატარზალ გამზადებულ მინიგზე აჟდენენ. ლაფ ადრე მინიგი რუმ არ იყო, პატარზალ ცხენზე აჟდენდნენ, ბარგს ურმით მიჰქონდნენ და ზოგი ცხენით, ზოგი ფეხით პატარზალ ბიჭისა მიაცილევდა. ეხლანდელ ზამანაზე მინიგი შაიცოლა, ზალ კაი მეშინით მიჰყონენ. მეშინი წინ ქალაღას ამბენ, მეშინზე კიკოს აჟდენენ. ზაალ გორდით დადები უსხდებიან. პატარზალი მეშინ დაზრაში უკნითი წყალს ასხმენ, კაი გზას, ხოშბახტლულობას უსურვებენ. პატარზალ ახლე ყოუმ კაცი მოჰყება, რემენსაც აქავრები „ჟილავდარს" ეზახიან. ჟილავდარს ხელში შამფურივი გაქითებულ ჟოხი აქო, რემენზეც ქათამი და ხორცი ნაჭრებია ჩომოცმული. შამფურ წორზე წითელ ვაშლი აქონ ჩომოცმული. პატარზალი შაჟდენამდე ჟერ ქალი ჟეიზ უდებენ ურემზე ან მეშინზე. ჟეიზი ადებასუკან

ფართალ-ფალას კანაფევს უჭირებენ. გატანები ყმაწილევ ასხდენენ ბიჭისა წაასლელა. პატარზალი მეშინი წასლითავ უკან ჟეიზი მეშინი მიჰყება. ნეფე სახლისყენ სიგნალით, დაფა-ზურნა დაკრი-დაკრი მიდიან. გზაში პატარზალი წანაყონ ჰენგას ზოგჯერ გზა შაკრული ხტებაყე; გზაზე კანაფს ამბავდნენ ან მორევს აგორევდნენ. ბიჭი თარაფით ქორწილი იშტრაქჩიები ჩომოდიოდნენ მეშინით ან ურმით. გზი შანაკარ ჟეილევს ჰალვას სინით, დაალეველს და თეთ აზლევდნენ, რუმ გზა გეეხსნაყე. შამკრელები გზი გახსნიბეი ჰენგაიზგან ბალხოს აჰქონენ და მემრე ატარებენ. ზალი ბიჭი აილაში გაწევინჟახ წინდაწინ ხაბარ მიჰქონენ, მიმტანს (ხაბარ წანალევს) „მუშტულულს" (თეთ) აზლევენ. პატარზალი მანაყონ ჰენგას ბიჭი აილაი დარვაზები გაღებული ხტება. პატარზალი მეშინი ეზოში შასლაში სიგნალ აზლევენ, თოფ ისრიან. ბიჭი მამა და ბიზა დადებთან ერთა პატარზალ სახლი ფილაქანზე აჰყონენ. სახლი აყრით პატარზალ თხილ-კამპეტევს აყრიან თავზე, რაც აილაში სიტკბო-სიხარული შემოტანას ნიშნავს. პატარზალ ფეყქე ტალენკას უდებენ, რუმ ფეყით გახეჩოს. მემრე შაჰყონენ სახში დედამთილთან, რემენიც სამჟერ შამაატარევს ზალს სახში, სახლი ერ ყუჟურში ფერდაჩომოფარებულ ადგილზე შაჰყონენ დააჟდომლა. დადები ფერდი გარე სხდებიან. პატარზალი სახში შაყონი წინ ჟილავდარი შადის სახში, ნეფეი დედას ხანჟლით მაიზრი კალთას აჭრის. პატარზალსაც თავი გომოტანება აქონ, რემენსაც მაჭაკალი ზალი ჩომოყონამდე თეთ აზლევს, არაზიევს. ჟეიზი ურემსაც (მეშინსაც) ჟეილები ცლიან, სრუ რაიმეს ზალი ოთაღში შაჰქონენ და ამაშინსუკან ეზოში მენალარეები წინ შიპრობას ეკიდებიან. ქალი თარაფით მანასულ გომოტანებას ცალკე ასხდენენ, სუფრას უშლიან, სრუ რაიმით არაზიებენ, რასაც მაითხოვენ. მემრე აქა-იქ იფანტებიან, ზოგი დააზინებლა, ზოგი საშიპრელა მიდის. შიპრომა გუან ღამემდე მიჰწევს, ხალღი შიპრობი ეშხში ვარდებიან. მენალარები წინ ქალი ტანსმუს ჩაცმულ კაცები გომოდიან, სრუნი ხალისდებიან, ჟივილ-ხივილი მატულოვს და მატულოვს. მუსიკაი ზაკაზები ბევდება, შაბაში ხი ფოთლებივი ბევდება. ჟეილები შიპრობით თავს იკლენ, დაღლას ვეღარ ატყობენ.ჟილავდარი გომოტანები ხალღთან ერთა ქეიფოვს, ზაკაზი ზაკაზს ცლის, ჰოჟათი-ჰოჟათს, ზოგჯერ ჟილავდარი ერაგე რაიმეს ითხოვს, ინსანს უჭირდება იმი პოვნა, ფიქროვს ეხლა ჰეიგი, მე საითი გოვაჩინო. ახირი ბევ ჟან ამანსუკან ზაკაზი სხო რაიმეთი იცლება და ერთაარი რაზივდებიან. შუაღამე გადასლასუკან სახლი აყარ კიბეს ჰყუდებენ, დადები პატარზალ ნეფესთან შაახედრელა აყარზე აჰყონენ. ამა ერაგე უჩუმრა აქითევენ ქორწილი ჟამაათი ვერ იგევს, შიპრობით დაღლილები მაასენებელ ადგილევ ეზებენ. დიდ ნაღარაი ქოსი დაკრი ხმა ჟაამათს ხაბარ აზლევს, რუმ ქორწილი მოჰჩაო; სრუნი იფანტებიან. შინავრები

და გომოტანება აქა-იქ ყუჟურ ბუჩღალში ადგილს ეზევს თოლ მაახუჭლა. მეორე დღი დილაზე ხალღი გამოღიზებინჟახ დადები მიდიან ნეფესთან პატარზალი ჩამააყონლა. ნეფე დადევს თეთ აზლევს, ასაჩუქრევს. პატარზალ აბრუნებენ თავი სიპტანდელ ადგილზე. ოჟახი ჰავაშ-ჰავაშ იღიზევს, დილი ფლავი დღიბეი უნდა ჰაზირლული გაჰწიონ. გომოტანება ერთა გროვდება ეზოში ცეცხთან და ელედებიან ნეფეი ყოიმებს. თუ ყოიმი გომოჩდება, უგეიმაშინვე იჭერენ, კანაფით ხეზე ამბენ ქათამ და დაალეველ თხოვენ. ხეზე მიმული ჩასარუზ ბორშტუა იმათ ნათქომი ქნოს. ყოიმები ეიგრე შაწუხება პაშტახანს მიჰწევს. ისნებიც ბლომა ქათმევ, დალეველ აგრუებენ. მემრე დაგრუებულს ერთა აგრუებენ, ზოგს იყოფენ, ზოგსაც ქალისა მიჰქონენ ერთა საქეიფებლა. ქორწილი მესამე დღეს, ორშაბათს ბიჭისა დილი ფლავზე წაასლელა ქალი აილაითი გზავნიან დამზახნელს ყოუმ-ყარაბაში. ხალღიც იმათ ნათქომ საათზე გროვდება ქალისა, მემრე ერთა მიდიან ბიჭისა. ნეფეი აილაში დილაზიავ ჰაზირლულია დილი ფლავი ხალღიბეი. ერ ქობში ხორცი წონს, სხიებში ტოლმას, ყარას, სოუთმას, ქათმევ, ფლავ ხარშენ. სრუნი ელედებიან დილი ფლავი ხალღს. ისნებიც კაცი-დედაკაცი, ყმაწვილები ერთა შომოდიან. სალამ-ქალამ თქმასუკან ეზოში გაშლილ სუფრას უსხდებიან. ახლე ყოიმები პატარზალი სანახლა სახში შადიან. ეზოში აშიღი ჩუნგურს უკრავს, ლამაზ ბაიათევს ღეროვს. ამ დღეს პატარზლიბეი პირმანახად დღე ჰქია. ხალღი. სანამ პურ-მარილზე დასხდებიან, მანამდე პატარზალ გომოჰყონენ, რემენსაც ხელში წყლით სავსე წუნწმა და ლაგანი აქონ. პატარზალი დედმთილ-მამამთილს ხელევს აბანინევს. ზალგორდით ქალები მოჰყებიან, რომლებსაც ხელში საჩუქრები, პატრა დოშაგები უჭერიაყე. ყოიმებს ხელევს აბანინებენ, დოშაგევზე აჟდენენ, ისნებიც თეთ აზლევენ პატარზალს. თეთ ლანგარში ჰყრიან, რემენ ზალი გორდით მანასულ ქალ უჭერია ხელში. ჟერგა-ჟერგა ივლის ზალი წუნწმითი და ლაგანიც თეთრით ივსება: ზოგს ზალი დოშაგსუგევს, ზოგს დესმელს, კატარს ნასკის აზლევს, სრუიზგნი თეთ აჰქონს. ძალს ხოშბახტლუღობას არზულამიში არიან. მოჰჩომასუკან პატარზალი ქალევთან ერთა სახში შადის, ეკიდება სუფრაზე ათაჟურ საჭმელები მოლაგება. ფლავს სრუიზგნი ბოლოში მოჰქონენ, იმი ჭმასუკან სრუნი ათიბენ ჭმა-დალევას და დგებიან. ლოცენ ნეფე-პატარზალს და ჰავაშ-ჰავაშ ჰარქესა თავი სახში მიდის. ქორწილი მოჰჩომასუკან პატარზალი დედმთილ-მამათილს უნზრახობას ექცევა, არ ზრახავს, არ ელაპარიკება , იმათ ნათქომს უსიტყო აქითევს. პატარზალმა რუმ შაჰზრახოს დედმთილ-მამათილს, ამიბეი პაშტა დრო უნდა იქნოს. ზალი ზოგს მალე ზრახავს, ზოგს გუან, დუდრუანევ ჰურმათ უნახენ. შაზრახნაში

პატარზალი დედამთილ-მამამთიზგან კაი საჩუქარ აქონს. ამაშინსუკან დიდ დრო არ გადის, ეკიდება ზახლობა ერთმეთან ყონალა დაზახნა. ჟერ ქალი თარაფი ეზახის ჰეზნას თავი ყოუმ-ყარაბითი ერთა. იმათ დაზახნაშიც დიდ სუფრა იშლება. ახალ ყუდაები ერთა ქეიფობენ, ბევ ილოცებიან. დროს ეშხიანა, ლაზათიანა ატარებენ. პატარზალი დაზახნაში ზალს თუ მოუნდება, შეუზლია თავი დედ-მამაი სახში ერ ღამე დაჰჩეს. დილაზე მიაცილებენ ზალს თავი კაცისა. მემრე ბიჭი თარაფი ეზახის ქალი ყოუმ-ყარაბას. ისნებიც ერთა მიდიან, კარგა ქეიფობენ. ჰარ დაზახნაში აილები კაი პადარკევ, ბოხჩოევ უგზავნიან ერთმიეთს, შიგ მუთლაჰ ერ კაი ბადია ფლავი უნდა იქნოს, სხო ტკბილევლევთან ერთა მემრე-ნეფე პატარზალ ყომ-ყარაბა ცალ-ცალკე ეზახის ყონალლულა. ისნებიც დაზახნულ ადგილა პადარკათი მიდიან.

გადაზახ-გოდმოზახნასუკან ახალ ყუდაები დედ-მამას ცალკე, ეზახიან, იმათუნ ასობი ჰაზირლულს ეჰწევიან, კარგა ყულულ ექცევიან, კაი პადარკევ ყიდილოვენ. ყუდაები ერთმეთ გულით ლოცენ.

ქორწილი მოჰჩომასუკან ახალ პატარზალი ჰავაშ-ჰავაშ ალაგევს თავი ოთაღს. თავი ნანდომჟურა აწყოვს ოთაღს. ახალ აილას ეჩევა და იწყოვს იმათაჟურა ცხოვრობას. სრუ სახში სხოდასხო ყაიდები არი და პატარზალიც ეჩევა ახალ აილაში ნაქნარ ადათ-ყაიდევს. პატარზალი ბორშტუა დედამთილ-მამამთილს, მაზლევს, მულევს ჰურმათი უყოს. ჰარ საღმოზე მამამთილ-დედამთილს ფეყევი დაჰბანოს, მაზლი, მული ნათქომ დოუჟეროს. ხმა უმოვღებლა გააქითოს იმათ ნათქომი. დილაზე მალე ადგეს., ეზო-ყურე ჩაგავოს, სიმუარი ჩადგოს, საჭმელი მამზადოს, ღამით სრუ რაიმი ალაგებასუკან დაწოს. პატარზალი კაც დიდებთან ცოტას ელაპარიკება, ჟულაბ არ უბრუნევს, ახალ აილას ჰავაშ-ჰავაშ ეჩევა და იმ აილაი უზვი ხდება. შაჰრეში და მეზებლებში არ გადადის და სრუნი იმა დიდ ჰურმათს ადებენ.

მთქმელი: მამედოვა ემინათ ისმაილ ყიზი,
26.07.1970 წელი.
ჰასრათოვ ვეი სულყარა რამაზან ოღლი,
20.08.2014 წელი

სოფ: მოსული

გამოყენებული ლიტერატურა და შემოკლებანი

აზ.- აზერბაიჯანული

აზ. დიალ.- აზერბაიჯანული დიალექტი

ალიაბ.- ალიაბადი

ალავ.- მ. ალავიძე, ლეჩხუმური ლექსიკონი, ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, თბ.,1938.

არაბ.- არაბული

აჭარ.- აჭარული

ბერ. ვ. - ვ. ბერიძე, სიტყვის კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა, ს.- პეტ.., 1912

გაჩ.- პ. გაჩეჩილაძე, იმერული დიალექტის სალექსიკონო მასალა. თბ., 1976.

გამხ. - გ. გამხარაშვილი, საინგილო, თბ., 1960.

გელენ. - ლ. გელენიძე, ადამიანის ანატომია-ფიზიოლოგიასთან დაკავშირებული ლექსიკა ძველ ქართულში, თბ., 1974.

გიგ., თოფ., ქავთ. - ი. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ი. ქავთარაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, თბ., 1961.

გრიშ. - ი. გრიშაშვილი, ალ. ჭავჭავაძის თხზულებათა ლექსიკონი, ალ. ჭავჭავაძის თხზულებანი, თბ.,1940.

გორგიჯ. - ფ. გორგიჯანიძე, ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი, გამოცემული მ. ჯანაშვილის მიერ-1889.

გუდმაყ. - გუდმაყრული

გურ. - გურული

დიალ. -დიალექტი

დოლ. - გ. დოლიძე, ხევსურული ტექსტები (ლექსიკონითურთ), თბ., 1975.

ედილი - ზ. ედილი (ედილაშვილი), საინგილო, თბ., 1947, მეორედ გამოიცა 1996.

ერისთ. რ. ერისთავი, მოკლე ქართულ-რუსულ-ლათინური ლექსიკონი მცენარეთა, ცხოველთა, ლითონთა სამეფოებიდგან, თბ., 1884.

თოფ. ვ., გიგ. ი. - ვ. თოფურია, ი. გიგინეიშვილი, ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 1941.

თურქ. - თურქული

თუშ. - თუშური

ი. აბ. - ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1973.

იმერ. - იმერული

იმერხ. - იმერხეული

იმნ. - გრ. იმნაიშვილი, ქართული ენის ინგილოური დიალექტის თავისებურებანი, თბ., 1966.

ინგილ. - ინგილოური

კაიშ.- ლ. კაიშაური, მთიულურის დარგობრივი ლექსიკა, თბ., 1967.

კახ. - კახური

კახ.- ქიზ. -კახური-ქიზიყური

კიკნ. - ზ. კიკნაძე, შუამდინარული მითოლოგიის ლექსიკონი, რედაქტორი თ. გამყრელიძე, თბ.,1984.

კირ. - ეპისკოპოსი კირიონი, სალექსიკონო მასალა, ,,ძველი საქართველო'', II, ტფილისი, 1911-1913.

კობახ. - ალ. კობახიძე, რაჭული დიალექტის ლექსიკონი (მასალები), თბ., 1987.

ლეონ. - ლ. ლეონიძე, მესაქონლეობის ლექსიკონი, თბ., 1925.

ლეჩხ. - ლეჩხუმური

მაის. - ი. მაისურაძე, მასალები მესხური ლექსიკიდან, რუსთაველის სახ. ბათუ-

მის ედ. ინსტ. შრომები, IV, 1954.
მაკალ. - ს. მაკალთია, ხევსურეთი (მეორე გამოცემა), თბ., 1984.
მარტ. იმნ. - არ. მარტიროსოვი, გრ. იმნაიშვილი, ქართული ენის კახური დიალექტი (ლექსიკონი), თბ., 1956.
მაყ. - ალ.მაყაშვილი, ბოტანიკური ლექსიკონი, თბ., 1949.
მენთ. - სტეფ. მენთეშაშვილი, ქიზიყური ლექსიკონი, თოფურიას რედაქციით, თბ., 1943.
მეტრევ. - რ. მეტრეველი, საქართველოს ისტორია, ლექსიკონი, I (ა-ვ), თბ., 1979
მესხ. - მესხური
მთიულ. - მთიულური
მოხ.- მოხევური
მუსაევი ა. - აზერბაიჯანულ-ქართულ იურიდიულ ტერმინთა ლექსიკონი, თბ., 2010.
ნეიმ. - ალ. ნეიმანი, ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი, თბ., 2006.
ნიჟ. (ზ. აჭარ) - შ. ნიჟარაძე, ქართული ენის აჭარული დიალექტი (ლექსიკონი), ბათუმი, 1961.
ნიჟ. (ზ. აჭარ) - შ. ნიჟარაძე, ქართული ენის აჭარული დიალექტი ლექსიკა, ბათუმი, 1971.
ჟღ.- ს. ჟღენტი, გურული კილო (ლექსიკონი), ტფილისი, 1936.
რაჭ.- რაჭული
როსტ.- ნ. როსტიაშვილი, ინგილოური ლექსიკონი, თბ.,1978.
რუს. - რუსული
ს.- სოფელი
საბა - სულხან-საბა ორბელიანი, ქართული ლექსიკონი, პროფ. ი. ყიფშიძისა და პროფ. ა. შანიძის რედაქციით, ტფილისი, 1928.
სახ.- თ. სახოკია, ქართული ხატოვანი სიტყვა თქმანი, თბ., 1979.
სინ. სინონიმი
სმტ. - სოფლის მეურნეობის ტერმინოლოგია, თბ., 1959.
უთურგ. - თ. უთურგაიძე, თუშური კილო (ლექსიკონი), თბ., 1960.
ფეიქ.- ჟ. ფეიქრიშვილი, მესხური დიალექტის სალექსიკონო მასალა, თბ., 1992.
ფშ.- ფშაური
ქავთ. III,ი. ქავთარაძე, მასალები იმერული ლექსიკონისთვის, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, III, თბილისი, 1963.
ქავთ. IV- ი. ქავთარაძე, მასალები იმერული ლექსიკონისთვის, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, IV, თბილისი, 1974.
ქართლ. -ქართლური მასალა, შეკრებილი საქართველოს მეცნ. აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის თანამშრომლების მიერ 1950-1962წწ
ქავჭ. - ო. ქავჭაია, მასალები მოხური კილოს ლექსიკონისათვის, ცხინვალი, 1967.
ქეშიკ. - ი. ქეშიკაშვილი, თ. რაზიკაშვილის თხზულებათა ლექსიკა: თ. რაზიკაშვილის თხზულებანი, თბ., 1969.
ქიზ. - ქიზიყური
ქეგლი - ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, არნ. ჩიქობავას საერთო რედაქციით, ტ. I-VIII, თბილისი, 1950-1964.
ღამბ. - რ. ღამბაშიძე, ქართული ენის ინგილოური კილოს ლექსიკონი (აკად.

ა. შანიძის რედაქციით), თბ., 1988.
შატ. - გ. შატბერაშვილი, ჭაშნიკი, თბილისი, 1974.
ჩუხ. - მ. ჩუხუა, ქართველურ ენა-კილოთა შედარებითი ლექსიკონი, თბ., 2000-2003წწ.
შან. ვაჟა - ა. შანიძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი,რომელიც დართული აქვს ვაჟა-ფშაველას შემდეგ თხზულებებს: ლექსები, I, 1946; II, 1950; პოემები III, 1930, IV, 1932 (სათანადო ტომები მითითებულია ფრჩხილებში).
შან. რეც. - ა. შანიძე, რეცენზია გამოკვლევისა „მ. ჯანაშვილი, საინგილო" ZVORAO XXII, 1915 (ლექსიკონი).
შან. ხევს. - ხევსურულის მასალების ლექსიკონი, „ ქართული საენათმეცნიერო საზოგად. წელწადული," I-II, ტფილისი, 1923-24.
შარაშ.- გ. შარაშიძე, გურული ლექსიკონი, ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, თბილისი, 1938.
შინამრეწვ. მასალები საქართველოს შინამრეწველობისა და ხელოსნობის ისტორიისათვის, შეკრებილი 1935 წელს ივ. ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით.
ჩიქოვ. - მიხ. ჩიქოვანი, ლეჩხუმური ლექსიკონი, ა. პუშკინის სახ. თბილისის სამასწავლებლო ინსტ. შრომები, ტ. I, 1941.
არნ. ჩიქობავა, ფერეიდნულის მთავარი თავისებურებანი (ლექსიკონი), ტბილისის სახ. უნივერსიტეტის მოამბე, VII, 1927.
ცოც. - გ. ცოცანიძე, თუშური ლექსიკონი. თბ., 2000.
ჩუბ. - დ. ჩუბინაშვილი, ქართული-რუსული ლექსიკონი, С.Петербургъ, тип. Академіи Наукъ, 1887. - XXXIX.
ძიძ. - შ. ძიძიგური ქართული დიალექტების ქრესტომათია ლექსიკონითურთ, თბ., 1956 (სათანადო დიალექტები მითითებულია ფრჩხილებში).
ძიძ. კეცხ., ხუბ.. (ქართლი) - შ. ძიძიგური, ნ. კეცხოველი, პ. ხუბუტია, ქართლური ლექსიკონი (გამოუცემელი).
ძოწ. - ქ. ძოწენიძე, ზემოიმერული ლექსიკონი, თბილისი, 1974.
წერ. - ბ. წერეთელი, ზემოიმერული ლექსიკონი, ქართველურ ენათა ლექსიკა, I, თბ., 1938.
ჭინჭ. ხევს. - ალ. ჭინჭარაული, ხევსურულის თავისებურებანი, არნ. ჩიქობავას რედაქციით, თბილისი, 1960.
ჭინჭ. ვაჟა - ალ. ჭინჭარაული, ვაჟა-ფშაველას მცირე ლექსიკონი (არნ. ჩიქობავას რედაქციით), თბილისი., 1969.
ჭყ. - ილ. ჭყონია, სიტყვის კონა, ს.-პეტ., 1910.
ხუბ.- პ. ხუბუტია, თუშური კილო (ლექსიკონი), თბილისი., 1969.
ჯან. - მ. ჯანაშვილი, საინგილო, „ძველი საქართველო" II ტფილისი, 1911-1913.
ჯანგ. - ვ. ჯანგიძე, ინგილოური დიალექტი აზერბაიჯანში, თბ., 1978 (რუსულ ენაზე).
ჯავჯ - პ. ჯავჯანიძე, მასალები იმერული კილოს ლექსიკონისთვის, ქუთაისი პედ. ინსტ. შრ. ტ. IX, 1949. ტ. X 1950-1951.

„საქართველოს ლინგვისტური
პორტრეტის“ ბიბლიოთეკა

ISBN 978-9941-8-6703-3